

Johan Ludvig Runeberg

Samlade skrifter av Johan Ludvig Runeberg. Tionde delen. Kommentar till dikter I–III

Svenska Vitterhetssamfundet, Stockholm 1954. Under redaktion av Gunnar Castrén och Martin Lamm. Utgiven av Gunnar Castrén och Sixten Belfrage.

Information om upphovsrätt för detta verk, samt upplysningar om ur vilket bibliotek eller ur vilken samling det avfotograferade exemplaret är hämtat, finns hos Litteraturbanken:

<https://lb.se/forfattare/RunebergJL/titlar/SamladeSkrifter10/faksimil?om-boken>

Hämtad från Litteraturbanken.se:

<https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:lb-lb11264-faksimil>

SVENSKA FÖRFATTARE

UTGIVNA AV

SVENSKA VITTERHETSSAMFUNDET

XVI

SAMLADE SKRIFTER

AV

JOHAN LUDVIG RUNEBERG

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS BOKTRYCKERI

SAMLADE SKRIFTER

AV

JOHAN LUDVIG RUNEBERG

UNDER REDAKTION AV

GUNNAR CASTRÉN OCH MARTIN LAMM

TIONDE DELEN

KOMMENTAR TILL DIKTER I-III

UTGIVNA AV

GUNNAR CASTRÉN OCH SIXTEN BELFRAGE

STOCKHOLM

ALBERT BONNIERS BOKTRYCKERI

Stockholm. Alb. Bonniers boktryckeri 1954

FÖRKORTNINGAR.

- D I: Runeberg, Dikter. 1830.
D I²: Runeberg, Dikter. Första delen. Andra uppl. 1851.
D II: Runeberg, Dikter. Andra häftet. 1833.
D II²: Runeberg, Dikter. Andra delen. Andra uppl. 1851.
D III: Runeberg, Dikter. Tredje häftet. 1843.
SA: Runeberg, Samlade arbeten (olika uppl. angivna genom årtal).
ES: Runeberg, Efterlemnade skrifter. I—III. 1878-1879.
Normal-
uppl.: Runebergs Samlade arbeten. Normaluppl. I—VIII. 1899-1902.
SS: Runeberg, Samlade skrifter, denna uppl.
IE: Idyll och epigram i D I.
IE II: Idyll och epigram i D II.
SN: Svartsjukans Nätter.
-
- BT: Borgå Tidning.
FT: Finsk Tidskrift.
FU: Förhandlingar och Uppsatser (Skrifter utgifna af Svenska Litteratursällskapet i Finland).
FVS: Finska Vetenskaps-Societeten.
GVVH: Göteborgs Vetenskaps- och Vitterhetssamhälles Handlingar.
HLS: Historiska och Litteraturhistoriska Studier (Skrifter utgifna av Svenska Litteratursällskapet i Finland).
HM: Helsingfors Morgonblad.
NSt: Nysvenska Studier.
PK: Poetisk Kalender.
SAOB: Svenska Akademiens Ordbok.
SAOS: Svenska Akademiens Ordboks samlingar.
SoS: Språk och Stil.
StP: Stockholms Posten.
SVS: Svenska Författare utgifna av Svenska Vitterhetssamfundet.
TH: Tidningar från Helsingfors.
ÅT: Åbo Tidning(ar).
-
- Franzén, D 1810: Franzén, Skaldestycken. 1810.
Franzén, D 1824: Franzén, Skaldestycken I—VII. 1824-1861.
Stagnelius, D 1824: Stagnelius, Samlade skrifter, utgifna af L. Hammar-sköld. I—III. 1824-1826.

- Tegnér (WB) Tegnér, Samlade skrifter, utg. av E. Wrangel och F. Böök. I—X. 1918-1925.
- Belfrage Rbg: Sixten Belfrage, Johan Ludvig Runeberg i sin religiösa utveckling. 1917.
- Belfrage, Sammansätt-
sättn.: Sixten Belfrage, Stilistiska studier över sammansätt-
ningarna i 1700-talets svenska litteratur. 1920.
- Berg, PoetFr.: Ruben G:son Berg, Om den poetiska friheten i 1800-talets
svenska diktning. 1903.
- Bergroth, FinlSv.: Hugo Bergroth, Finlandssvenska. 1928.
- Estlander Kl: C. G. Estlander, Kronologisk innehållsförteckning i
Normaluppl. VIII s. 153 f.
- Estlander RS: C. G. Estlander, Runebergs skaldskap (i Estlander,
Skrifter I 1914; tidigare tr. i Normaluppl. VIII).
- Hedvall Rbg: Ruth Hedvall, Runeberg och hans diktning. 1931.
- Hedvall RPS: Ruth Hedvall, Runebergs poetiska stil. 1915.
- Heikel JLR: Ivar A. Heikel, Johan Ludvig Runeberg. I—II. 1926.
- Ljunggren, Studier: Gustaf Ljunggren, Studier öfver Runeberg I—II (Lunds
Universitets Årsskrift 1882-1883).
- Mjöberg, Stilstud.: Josua Mjöberg, Stilstudier i Tegnér's ungdomsdiktning. 1911.
- Strömborg BA I²,
II², III²: J. E. Strömborg, Biografiska anteckningar om Johan
Ludvig Runeberg. Ny uppl. utg. av Karin Allardt.
I—III, IV:1, IV:2. 1928-1931.
- Strömborg Suppl.: J. E. Strömborg, Biografiska anteckningar om Johan Ludvig
Runeberg. Supplementband. Utg. av Karin Allardt.
1927.
- Söderhjelm, Ant.: Werner Söderhjelm, Anteckningar om och ur hand-
skrifterna till Runebergs lyriska dikter. FU 13, 1900.
- Söderhjelm JLR I¹,
II¹: Werner Söderhjelm, Johan Ludvig Runeberg I—II.
1904-1906.
- Söderhjelm JLR I²,
II²: Werner Söderhjelm, Johan Ludvig Runeberg, andra
uppl. 1929.
- Vendell: Herman Vendell, Ordbok över de östsvenska dialekterna.
1904-1907.
- Wessman: V. E. V. Wessman, Samling av ord ur östsvenska folk-
mål. 1925-1932.
- Östergren, Törneros: Olof Östergren, Stilistiska studier i Törneros språk. 1905.
- De övriga förkortningarna torde icke behöva förklaringar.

KOMMENTAR

I

DIKTER I.

DIKTSAMLINGENS TILLKOMST.

Runeberg skrev redan under skoltiden i Vasa dikter (Strömborg BA I³ s. 41 f.). Några av dem finnas antagligen bevarade i Blåa boken (jfr komment. till SS II). Detta häfte innehåller också några dikter från den första studentperioden i Åbo hösten 1822 — julen 1823. Att han då sysselsatte sig med diktning bekräftas även av hans fars brev till honom 6 jan. 1824, där det heter: »Ludvig jag väntade med otålighet de af Dig i Dit bref mig låfte Juhlklappar neml. verser, glöm ingalunda at traktera mig med den delisen med det alra första möjliga.» (Strömborg BA I³ s. 259). Under vistelsen i Saarijärvi och Ruovesi från slutet av 1823 till början av 1826 tyckes hans produktivitet ha ökats. Visserligen säger Strömborg om Saarijärvitiden, tydligen på grund av meddelanden av en av R:s elever: »Självt gjorde han ej här någon affär av sina poesier och tyckes ej heller under sin härvaro hava skrivit synnerligen många dikter.» (BA I³ s. 69.) Men R. själv skriver i ett brev från Saarijärvi 3 juli 1825 till sin vän Henrik Kurtén, att han genom denne tänkt sända sin ungdomsälskade Fredrika Juvelius »en hop med verser som jag skrifvit för att lämnas åt henne.» (Strömborg BA I³ s. 337 not 50). Och från Ruovesi sände han 8 nov. 1825 kronofogden Danielson i Saarijärvi ett antal dikter, åtföljda av ett brev, där han säger: »Kunde jag hoppas att medföljande stycken, såsom en åminnelse af mig skulle vara välkomna hos Herskapet, så vore det mig angenämt; äfven de skulle då vara lyckliga nog att få lefva i sin fosterbygd.» (Söderhjelm JLR I² s. 77). Av de 22 dikterna i Blåa boken torde 14 vara skrivna i Saarijärvi eller Ruovesi. I D I medtog han av dem endast en, dikten Vid en väns död.

Till Åbo återvände R. i början av 1826, antagligen omkr. 1 febr., då universitetsterminen började. Han var säkerligen nu rätt upptagen av förberedelserna för stipendiat- och kandidatexamina, men fann dock även tid för diktning. Främst sysselsatte han sig med arbetet på Elgskyttearne, som han enligt egen uppgift begynte 1826. Dikten synes i sin första version ha varit färdig sommaren 1827, då han i Pargas läste upp den både för J. V. Snellman och Fredrik Cygnaeus (Strömborg BA I³ s. 76 och E. Nervander, Minne af Fredrik Cygnaeus s. 65 f.). På grund av yttre skäl kunna följande dikter med full säkerhet föras till den tid, som ligger mellan R:s återkomst till Åbo och pro-

motionen 10 juli 1827: Till en blomma (D I; 5 mars 1826), Wid Leonard Kemmers graf (SS II s. 54; oktober 1826), Till solen (SS II s. 56; tr. 16 dec. 1826), Barndomsminnen (D I; skr. senast 2 juni 1827), Ord till promotionsmusiken, den 10 Julii 1827 (SS II s. 79). 28 jan. 1827 antecknar R. i sin almanacka, att han författat en sonett; förmodligen är den i huvudsak identisk med sonetten i Himla kropparnas upvaktnig (SS II s. 96). Parodierna på Frithiofs saga (SS II s. 60 f.) tillhöra tämligen säkert vintern 1826 — 1827. Säkerligen äro emellertid också flera andra bevarade dikter skrivna under tiden febr. 1826 — juli 1827; se härom nedan kommentaren till de enskilda dikterna!

Efter promotionen reste R. 19 juli 1827 ut till Pargas, där han blev informator för några av ärkebiskop Tengströms barnbarn. I Pargas bodde han sedan ända tills han 2 okt. 1828 avreste till Helsingfors. Lärarbefattningen hos ärkebiskopen lämnade han dock på försommaren 1828, då han flyttade till »Smeden» i närheten av Pargas kyrka.

I Pargas ägnar sig R. närmast åt den episka dikten Midsommarfesten, som antagligen påbörjats redan i Åbo. På denna dikt arbetar han under juli och augusti; den 17 sept. skriver han ännu några verser i den, men avbryter sedan arbetet och återupptar det icke mera (Strömborg BA I³ s. 121; Söderhjelm, Runebergs episka fragment Midsommarfesten FU 24, 1910).

Avbrottet berodde sannolikt på Åbo brand 4 och 5 sept., som förstörde stadens tryckerier och omöjliggjorde R:s planer på att i den närmaste framtiden utgiva en diktsamling. R. hade enligt Pinellos utsago (Strömborg BA I³ s. 75) redan vintern 1827 tänkt på att utgiva Elgskyttearne, ehuru avsikten icke förverkligades. Till sin mor skrev han efter Åbo brand 25 sept. om sina planer att förtjäna pengar: »Jag sätter nu alt mitt förlitande på min poetiska talent och hoppas att mina stycken, då de komma ut, skola få afnämare. Skada är att tryckerierna brunno och komma föga i stånd innan nästa år. Emedlerid skall jag arbeta trågt i vinter för att äga tillräckligt förråd af tryckerikram till dess.» (Strömborg BA I³ s. 333 not 40). Pluralen »mina stycken» visar, att R. nu icke tänkte endast på Elgskyttearne.

Strömborg BA I³ s. 121 uppger, att Elgskyttearne och Svartsjukans nätter »härleda sig från senare hälften af hans första magisterår». Några upplysningar om varför arbetet på dessa två verk borde förläggas till hösten 1827 ger S. dock icke. Elgskyttearne hade enligt all sannolikhet i huvudsak utarbetats i sin första form innan R. begynte nedskriwa Midsommarfesten, alltså senast promotionstiden. Om Svartsjukans nätter säger Fredrika i sina anteckningar: »Att Runeberg redan i Pargas hade börjat skrifva Svartsjukans nätter tyckes för mig i minnet nästan visst, liksom att han skref största delen deraf i sin bostad i Nystaden i Helsingfors.» Detta tyder på att R. begynt SN under den sista delen av Pargasvistelsen, alltså sommaren 1828.

Med hösten 1827 begynner emellertid R:s rikaste lyriska diktarperiod, som sedan fortfar till utgivandet av D II 1833. Fredrika säger i sina anteckningar: »Under åren 1827 och än mer 1828, 29, 30 torde en betydande utveckling i Runebergs sjäslif hafva försiggått. Hvad han före denna skref, är ännu på

långt när icke i värde likt hvad han under dessa nämnda år frambringade.» Och strax därpå: »Äfven de flesta lyriska stycken före denna tid äro ännu lärjungens, men redan de såväl större som mindre stycken af 1828 och än mer af 1829, 30, 31 äro den fullt utvecklade skaldens. Nu hade han utvecklat sig fullt både till kropp och själ.» Runeberg själv skrev från Pargas 30 jan. 1828 till sin syster Carolina: »Du begär några af mina verser. Jag har så få afskrifna och det är ett så ledsamt bestyr att skrifva dem rent. På tidningen skall du snart få se ett och annat stycke, men i vår när jag kommer hem se då skall jag öppna för dig min fatabur.» (Strömborg BA I³ s. 336 not 47). Brevet bestyrker att R. då hade författat rätt många dikter. Emellertid är det endast få dikter, som på grund av yttre skäl med visshet kunna föras till denna tid. Vallgossens ms är daterat 19 sept., men dikten kan vara äldre. Himlakropparnas upvaktning (SS II s. 82) är skriven till R:s namnsdag 2 okt. 1827. Höstaftonen är nedskrivnen i R:s almanacka för 1827 på bladen för höstmånaderna och hör säkert till denna tid.

R:s i brevet till systemn omnämnda avsikt att 1828 trycka dikter i tidningarna förverkligades endast i ringa grad. I ÅT ingå Till den ålderstegne 5 april och Kärlekens förblindande 26 juli. R:s vän B. O. Lille hyste våren 1828 planer på att utge en poetisk kalender. Till A. A. Laurell skrev han 20 maj, att R. »låfvar betydliga bidrag, han har nu som bäst under händerna ett större poem, som har till föremål de gamle Finnarne.» (Landtman, Tidender ur det förgångna FT 1938 s. 244 f.). Kalenderplanerna förverkligades dock icke.

Men om R. också icke publicerade mycket 1828 är det dock tydligt att hans diktning denna vår och sommar i Pargas var rik. Enligt Fredrikas uppgifter är Den väntande skriven 12 maj och Fågelboet vid landsvägen likaså denna vår. På ett barns graf är diktad i slutet av juni. I minnesboken på Hennula skrev R. 22 juli två versrader (SS II s. 102). Till slutet av Pargastiden hör säkert också början av SN. Och därutöver måste till denna tid föras flera av kärleken till Fredrika inspirerade dikter och även åtskilliga andra.

Den 4 okt. anlände R. till Helsingfors. Den 19 dec. förlovade han sig med Fredrika. 21 dec. skriver R. ett brev till J. V. Snellman, som under hösten några veckor bott tillsammans med R. i Helsingfors, men rest till Vichtis. Där berättar R. att både han och de övriga sökandena till en adjunktur i romersk litteratur vid universitetet förklarats inkompetenta (15 dec.): »I harmen har jag skrivit sinom hundra verser. Jag har förstört de manuscripter jag hade då du var här; några nya skall jag skicka dig. Deribland mitt hedersstycke *Trösten*. I nästa sommar gå de ur trycket, vill Gud.» (Ek, Den första Idyll- och epigramcykelns tillkomsthistoria HLS 13, 1937 s. 44; brevet tillhör icke, som där uppgives, Svenska Litteratursällskapet, utan Helsingfors Universitetsbibliotek). Bland Snellmans papper funnos följande dikter av R.: SN I (början), Tröst, Till den ålderstegne, Våren kom och bort jag skulle resa (SS II s. 120), IE 17, 18, 19, 20, 21, 22, Victor och Achates (SS II s. 109) och Färd från Åbo (alla dessa numera i Svenska Litteratursällskapets arkiv; dessutom funnos hos Snellman två senare tillfällighetsdikter till S., tryckta

SS II s. 147 och 148). Huruvida Till den ålderstegne och Victor och Achates hörde till den sändning, som R. snart efter brevet expedierade till Snellman, är ovisst. Men alla de andra ingingo säkert i den. De »sinom hundra verser» R. i detta brev säger, att han skrivit efter 15 dec., utgjordes förmodligen av slutet av SN I och kanske början av SN II. Vad det var för ms R. förstörde, enligt vad han berättar i brevet, är omöjligt att säga; Eks förmodan att det varit »ungdomsdikter, som nu efter förlovningen med Fredrika föreföllo honom tolka förlegade eller rentav brottsliga känslor,» synes mig dock icke sannolik, då man väl måste antaga, att R. i Helsingfors visat Snellman nya dikter, som denne icke kände förut — således antagligen från Pargastiden och den första Helsingforstiden.

R:s IE-diktning begynner jultiden 1828 (Ek, Den första Idyll- och epigram-cykeln tillkomst HLS 13, 1937 s. 3) och fortgår sedan under hela våren och troligen även försommaren 1829. Svanen är samtidig med de sista bland dessa den första diktsamlingens idyllepigram (Ek s. 5 f.). Till förra delen av 1829 höra ytterligare säkert Barden (tr. 23 febr.), Den gamles hemkomst (skr. 29 april) och Begravningen (skr. de närmast följ. dagarna). Tydligt fullbordar han också nu SN. Hans långvariga frossa på våren dämpar dock hans poetiska produktionsförmåga; åtminstone klagar han flera gånger över det (Strömborg BA I³ s. 132).

R. hade, som vi sett, åtminstone sedan hösten 1827 tänkt på att utge en diktsamling. I början av juli 1829 beslutar han sig definitivt för att förverkliga denna avsikt. I Runebergsarkivet i Borgå finnas exemplar av de handskrivna subskriptionslistor han överlämnade till sina vänner för att de skulle samla prenumeranter (Strömborg BA I² s. 338 not 58; den till Snellman sända listan, avtr. Söderhjelm JLR I³ s. 129, är dock daterad först 7 sept.). De ha följande lydelse:

Till Subskription anmäles: En samling af mina Dikter, som till nästkommande Jul skall lemna pressen. Hvert Exemplar, tryckt på velin papper utgörande omkring 12 ark, försedt med Titelvignett och hälftadt, kommer att kosta circa 3 Rub. B:co Assign:r. Helsingfors den 4 Julii 1829.

Joh. Ludv. Runeberg.

Samlingen blev emellertid inte färdig till julen. Fredrika förtäljer i ett brev till sin bror Karl 14 nov. 1829 om dess öden: »Begäret att se sig tryckt tror jag ej haft med Runeberg något att skaffa, men möjligen den saken att 2000 Rubel som småningom kunna inflyta derföre, ej äro att föragta, för en medelös ungdom, som på en gång skall studera och förtjena sin inkomst. — — — Upplagan blir ganska vacker, och är nu som bäst under prässen, men han har blifvit skamlöst bedragen af den som i Petersbourg skulle köpa upp hans papper, så att det ej är visst om han kan få den färdig till Jul som han låfte. I Juli beställdes papperet, och ännu har han ej fått allt, oaktadt täta påminnelser.» (Ernst Lagus, Ur och i anledning af Fredrika Runebergs brev-växling i ungdomsåren FU 29, 1915 s. 86). Några andra upplysningar lämnar Fredrik Cygnaeus' brevväxling. Från Petersburg skriver han på sommaren

(förmodligen i mitten eller slutet av juli) till R.: »Jag får nu skicka Dig de begärda prof på tryck papper; men jag är rädd att det billigare ej är dugligt nog att deraf göra en drake på hvilken Din Phoebus kunde flyga öfver verlden, det andra är åter för dyrt. Bägge tror jag likväl kunna fås till något bättre pris än de här utsatta. Man låter tala med sig i Petersburg. — Enligt aftal talade jag med Godenhjelm om vignetten. Han förklarade sig ganska villig att skapa en sådan — Säg således blott hur Du vill — så är den genast färdig. Jag är öfvertygad derom att Du har svårt att få den bättre genom någon annan. Men lemna så snart möjligt är idéen dertill — ty jag beger mig herifrån de första dagarna af September.» (Brevet i Cygnaeuska brevsamlingen i Helsingfors Universitetsbibliotek; jfr E. Nervander, Minne af Fredr. Cygnaeus s. 330). I ett annat brev, troligen från november, i samma samling, skriver C. åter till sin mor i Petersburg: »Jag är tröstlös öfver den vänning pappershandeln tagit. Om någon utväg finnes att ställa det fatala till rätta, så ber jag att det för alt i verlden försökes. Nu just var Runeberg hos mig, men jag hade ej mod att berätta honom förhållandet. Tiden presserar hiskeligen, och för [att] han må kunna hålla sitt ofentligen gifna ord, vore det högsta tid att materialier till tryckningens börjande skulle finnas. Jag kan ej mer trösta mig med det som konung Frantz efter slaget vid Pavia: 'allt är förloradt utom äran,' ty äfven med den tyckes det stå temmelig slätt till.» Nervander, som citerar detta ställe (s. 75), upplyser, att Cygnaeus hade åtagit sig att genom en ung landsman i Petersburg skaffa papperet, men att denne behöll penningarna utan att ombesörja rekvisitionen. »Huru affären slutligen arrangerades är ej bekant.»

Av dessa upplysningar framgår att diktsamlingen förelåg tryckfärdig redan i början av juli 1829 — dock är det icke alldeles uteslutet att R. efter denna tidpunkt kunnat utbyta någon äldre dikt mot en nyskriven.

Av de två första arken finnas två variantryck. Helsingfors Universitetsbiblioteks exemplar av D I har 3, v. 69 *ramlar*, medan andra exx. ha *ramla* och 6, v. 4 *fäderndalen*, medan andra exx. ha *fäderne dalen*. I övriga ark ha några sådana varianter icke observerats.

Samlingens titel var *Dikter af Joh. Ludvig Runeberg*. Häftet annonserades i HT 10 april som »i dessa dagar utkommet». Det var tryckt hos G. O. Wasenius i Helsingfors. Titelbladet var utfört i J. Beggrows litografiska tryckeri i Petersburg; något litografiskt tryckeri fanns vid denna tid ännu icke i Finland. Vignetten med svanen var, som av Cygnaeus' ovan anförda brev framgår, sannolikt utförd av B. A. Godenhjelm, som då idkade konststudier i Petersburg. Idén att pryda titelbladet med en bild, anslutande sig till en av samlingens dikter, samt en strof ur denna dikt har R. säkert fått från Franzéns 1824 utgivna första band Skaldestycken (Vasenius, Runeberg Suomen kansan runoilijana I s. 137). Upplagans storlek torde ha varit 1000 exx. (Estlander RS s. 295). En ny upplaga »Dikter af Johan Ludvig Runeberg. Första Delen.» utkom först 1851. Om diktsamlingens mottagande av allmänhet och kritik se Strömborg BA I³ s. 138 och 338 not 59; Ljunggren, Studier

s. 14 f., E. Lagus, Runebergs tidigare diktning uppfattad af samtiden FU 9, 1895; Söderhjelm JLR I³ s. 354 f.; Hirn, Runebergskulten s. 11 f.; Ruben G:son Berg, Runebergs Idyll och epigram och J. E. Rydqvist HLS 14, 1938 s. 34 f.

R. har själv läst korrektur — utom på den första upplagan — på den andra upplagan 1851 (Strömborg BA III³ s. 114) och möjligen på den i Helsingfors 1861 utgivna första upplagan av Samlade Arbeten, där D I ingick i första delen. Vid uppgörandet av variantförteckningen ha de bevarade manuskripten samt de ovan nämnda upplagorna beaktats. Den tryckta texten följer noggrant texten i D I; de få ställen, där ändringar gjorts, äro angivna i variantförteckningen. I fråga om manuskripten och de nämnda senare upplagorna upptagas i variantförteckningen alla de ställen, där de avvika från den här tryckta texten, alltså från D I:s text.

MANUSKRIFTEN TILL D I.

Manuskript till de flesta av dikterna i D I finnas bevarade. Dock saknas sådana till följande dikter: Maj sång, Kärlekens förblindande, Till oron, Den älskande, Den tillfrisknande, Barden (några rader av ett utkast finnas dock), IE 25 (Bonden Pavo) och de tre sista sångerna av SN.

Många av dessa ms utgöras av lösa pappersblad, på vilka en enda eller stundom ett par dikter äro upptecknade. Dessa ms omnämnas närmare i komment. till de enskilda dikterna. Men dessutom finnas några häften, som innehålla ett större antal dikter. För dessa häften skall nedan något utförligare redogöras. (Jfr om dem ock Söderhjelm Ant.)

R. hade i sin ungdom för sed att ibland i små häften renskriva sina dikt-koncept. Alla de i dessa häften ingående diktmanuskripten äro sålunda renskrifter; detsamma gäller även flertalet av manuskripten på de lösa pappersbladen. De häften, som bevarats, finnas samtliga i Runebergsarkivet i Borgå.

Det äldsta bland dem är »Blåa boken»; om den se komment. till SS II!

Häftet »N. 1.» består av 11 blad utan någon pärm. Den första sidan är i övrigt tom, men uppe i högra hörnet står *N. 1.* Den sista sidan är likaså tom. Papperet är gulvitt med tunna vattenlinjer och delar av en vattenstämpel: J. Honig & Z samt en bikupa inom en krans av blad. Sidans storlek 11,5×18 cm. Handstilen kännetecknas av att bokstäverna i ordsluten och särskilt verssluten ofta ha långt neddragna slängar, vilka stundom måhända kunna beteckna komma. Häftet innehåller SN I (början), Waggssång för mitt hjerta, Waggvisa (efter Tyskan), Simningen, Sommar-natten, Till Trånaden, Ungdomen, Mötet. Samtliga dessa utom Simningen äro intagna i D I. Under Mötets slutstrof står *den 15 Nov. 1828*. Detta anger sannolikt dagen, då R. slutat inskrivningen i häftet (så ock Söderhjelm JLR I³ s. 128; i Ant. s. 56 synes han antaga, att datum hänför sig till Mötet's tillkomst). Sannolikt synes mig att häftet helt och hållet är skrivet efter Helsingforsflyttningen, men möjligt är dock även

att R. börjat skriva in dikter i det redan i Pargas. Dikterna äro författade vid mycket olika tid och ha icke införts i någon kronologisk ordning.

Häftet »N. 3.» har ursprungligen innehållit 48 sidor, men sidorna 35-36 äro bortklippta. Sid. 1-34 bilda ett häfte, sid. 37-48, som innehålla SN II, ett annat (måhända ha de båda häftena dock ursprungligen varit sammanfogade till ett häfte). Papperet är gulvitt utan vattenlinjer; vattenstämpel: Honig & Z. Sidans storlek: 10,3×16 cm. Häftet är inlagt i en pärm, som på yttre sidan är flammig i gulbrunt, rödbrunt och svart. På pärmens insida har R. i övre vänstra hörnet skrivit *N. 3.* På häftets olika sidor äro blyertslinjer ljusst upplinjerade för att angiva, var versraderna skola börja. Häftet innehåller följande dikter: *Idyll*, *Elegi*, *Det ädlas seger*, *Stycken i folksångens manér* (= IE 27, 17, 16, 18, 19, 20, 21, 22), *Tröst*, *Färd från Åbo*, *Hvad jag är säll*, *Flickans klagan*, *Fågelboet vid landsvägen* och SN II (början). Av dessa dikter ingå de två första icke i D I. De tre första dikterna äro skrivna med betydligt mörkare bläck än IE; *Tröst* och de följande åter med något mörkare än IE. Stilen skiljer sig från den i häftet »N. 1.» huvudsakligen genom att bokstäverna i ordsluten här icke ha så långt neddragna slängar. (Söderhjelm Ant. s. 56 säger, att stilen »röjer en något senare tidpunkt än i det första häftet.») I ortografiskt hänseende fäster man sig vid att R. här påfallande ofta i början av ord inne i raden (och stundom även inne i ord) har *w* i st *f v* (i början av versraden skriver R. ända till utgivandet av D I så gott som undantagslöst *W*, icke *V*). Detta bruk av *w* omväxlande med *v* i början av ord tyckes ha tillhört R:s skrivvanor en relativt kort tid senhösten 1828 och början av 1829. *w* förekommer några gånger i häftet »N. 1.», ofta i brevet till Snellman 21 dec. 1828, flera gånger i den 9 jan. 1829 daterade hs till Wid Leonard Kemmers graf. I hs, som säkert kunna dateras till andra skeden, är det mycket sällsynt (relativt ofta finnes *w* i Parodier på Frithiofs saga XVII; om dateringen av denna hs se komm. till dikten). I hs till Midsommarfesten sommaren och förhösten 1827 förekommer det icke, ej heller i R:s brev till Henrik Kurtén 16 dec. 1827 (Strömborg BA III^a s. 473 f.) eller till systemen Carolina 30 jan. 1828 (Strömborg BA I^a s. 106 och 335 f.), ej heller i det säkert våren 1829 skrivna häftet med IE-dikter. Han synes ha övergivit detta bruk av *w*, medan han skrev häftet »N. 3.» i SN II, som avlutar häftet, finnes *w* 3 gånger i de första 32 verserna, men ingen gång i de följande 174. — Den tidpunkt, då R. skrivit in dikterna i häftet, låter sig tämligen noga preciseras. Sex av de här ingående IE, *Tröst* och *Färd från Åbo* finnas nämligen även bland de Snellmanska Runebergsmanuskripten (se ovan s. 5 f.). R. har sänt dem till Snellman omkring nyåret 1828 och har tydligen just före avsändandet — efter 21 dec. — infört dem i häftet (jfr Ek, Den första *Idyll*- och epigramcykelns tillkomsthistoria HLS 13, 1937 s. 3). De tre första dikterna i häftet äro således troligen inskrivna där strax före 21 dec., IE-dikterna, *Tröst* och *Färd från Åbo* strax efter denna dag och de återstående dikterna litet senare. — Liksom i häftet »N. 1.» ha också i detta häfte dikter från mycket olika tider införts utan någon kronologisk ordning.

Häftet »N. 4.» innehåller 36 sidor. Papperet är gulvitt med vattenlinjer. Vattenstämpel: J. Honig & Zoonen. Sidans storlek: 10×12,8 cm. Bladen äro fasthäftade i en pärm med brun- och rödflammigt omslag, liknande det i häftet »N. 3.», men icke identiskt. På pärmens främre insida har R. i övre vänstra hörnet skrivit *N. 4.* På den bakre insidan finnes en teckning, under vilken står *Sesosiris*. Handstilen i häftet överensstämmer med den i häftet »N. 3.» *w* i början av ord förekommer här inne i en dikt endast en gång (i *Idyll*). De två första sidorna av häftet äro tomma, likaså s. 16 (mellan *Wid en wäns död* och *Till en blomma*). Häftet innehåller följande dikter: *Lärkan*, *På ett Barns graf* (= På A. E. Enehjelm's graf SS II s. 46), *Till en Fågel*, *Idyll* (= *Mina dagar*), *Öfver ett sofvande Barn*, *Wid en wäns död*, *Till en blomma*, *Höstaftonen*, *Wår-morgonen*, *En stund ibland Grifterne*, *Till Franzén*, *Till min Sparf.* Av dem ingå På ett Barns graf och En stund ibland Grifterne icke i DI. Även i detta häfte har R. sammanfört dikter från olika tider utan någon kronologisk ordning. Sannolikt är detta häfte skrivet efter häftet »N. 3.»

R:s ortografi är i allmänhet mycket inkonsekvent och möjligheterna att på den bygga en datering av manuskripten rätt små. Några strödda iakttagelser kunna kanske förtjäna framhållas.

I Blåa boken och i breven till Henrik Kurtén 3 juli 1825 (Strömborg BA I s. 336) och till kronofogden Danielson 8 november 1825 (Söderhjelm JLR I^a s. 76) skrivas mycket ofta orden *mitt*, *ditt*, *sitt* och *till* med enkel slutkonsonant. I den förra delen av Midsommarfesten, skriven före 1 augusti 1827, äro skrivningarna *til* och *sit* ungefär lika vanliga som *till* och *sitt*. Däremot äro i den senare delen av dikten, skriven augusti-september 1827, slutkonsonanterna i dessa ord alltid dubbelskrivna. I Himla kropparnas upvaktning från hösten 1827 förekommer en gång (v. 57) *dit* i st f *ditt*; annars ha där de här nämnda orden alltid dubbelskrivna konsonant. Senare dubbelskriver R. alltid dessa slutbokstäver. I Blåa boken skriver R. också vanligen *up*, *op*. *Up* finnes också i båda delarna av Midsommarfesten, men senare har jag icke iakttagit det. I sammansättningar enkelskriver R. emellertid också långt senare i enskilda fall ordet — så ännu IE 20 (*upstått*) och i det i häftet »N. 3.» ingående ms till Flickans klagan, vilken säkert icke är diktad före sommaren 1828; vid sidan av *ouphörligt* finnes där emellertid *upphört*. *Öpna* torde ända fram till 1830 vara den vanliga formen hos R. — *öpnadt* finnes i IE 23 och *öpnade* i *Wåren kom*, och bort jag skulle resa (SS II s. 120). Å andra sidan dubbelskriver R. vanligen slutkonsonanten i *kan*; så i Blåa boken, så ännu i Den säkraste vakten (SS II s. 124). Skrivformen *komm* finnes rätt ofta — en gång i *Parodier på Frithiofs saga*, en gång i *Himla kropparnas upvaktning*, två ggr i *Victor* och *Achates* (SS II s. 109) och fyra ggr i *Till Franzén*, men i samma manuskriphäfte, där *Till Franzén* förekommer, har *Till en fågel kom* och i ett annat litet tidigare häfte (»N. 1.») har *Mötet* likaså *kom*. — Orden *flykt*, *flykta* och *fläkt*, *fläkta* skriver R. till en början med *ck* (i Blåa boken *flyckta*, *vestan fläckten*, *vårdagsfläckten*, i Midsommarfesten, förra delen, *genomfläcktede*, *flyckten*, i *Till en blomma våren 1826 fläckstens* — ännu i ms till

Till den ålderstegne, tidigast från våren 1828, *fläcktar*). Redan i Himlakropparnas upvaktning finner man emellertid *flygtar*, som sedan blir den vanliga formen; ms till Till den ålderstegne har *flykta*. *Flägt* blir också senare den vanliga formen hos R., men i de båda ms till Simningen finner man *fläkt* och i ms till Tröst (slutet av 1828) ändrar han *fläkt* till *flägt*. — Också i teckningen av ä- och å-ljuden förekomma rätt stora växlingar. I Blåa boken skriver R. *felt* (2 ggr), *ferg* och *fergas* (sammanlagt 3 ggr), *herjas*, *fjetrar*, (men även *fäst*), i förra delen av Midsommarfesten *helften*, *kne*, *fergen*, *keftar* och i den senare delen *fellet* och *rosenfergade* (men 2 ggr *müst*), i Höstafonen (1827) *nektergalen* (i Till Franzén i häftet »N. 4.» ändrar han *nektergalar* till *Näktergalar*). I ms till Tröst (slutet av 1828) finner man *felt*, i ms till IE 17 *ferger* (men i ett senare ms till samma dikt ändrar R. denna form till *färger*; ms till Sommar-natten i häftet »N. 1.» har *färgen*). Ms till Wår-morgonen i häftet »N. 4.» har *fjerlarne* (så ock trycket i D I) och ms till IE 7 har *fjerilar*, men ms till Mina dagar i häftet »N. 4.» har *fjärlar*, och likaså ms till Till den ålderstegne. Då ordet *gång* förekommer i sammansättningar, skriver R. ofta *gong* (Blåa boken 5: *engong*, brev till Henrik Kurtén 3/7 1825 *någongong*, IE 18 *Tusengongor*, IE 22 *nångong*). SN I v. 208 har *oskor* i st f *åskor* och samma skrivning påträffas ännu i Fragment av en större dikt v. 85 (SS II s. 196). I På ett barns graf, hs 1 (säkerligen sommaren 1828), skriver R. *mongen*. Dessa uppräknings, som icke göra anspråk på någon fullständighet — här har huvudsakligen tagits hänsyn till ms som någorlunda säkert kunna dateras — torde visa, hur oregelbunden R:s rättskrivning är.

I fråga om hopskrivning eller särskrivning av sammansatta ord bör anmärkas, att R. ofta i manuskripten mellan de två sammansättningslederna lämnar ett helt litet mellanrum, som är mindre än det han lämnar mellan två självständiga ord. I sådana fall är det svårt att avgöra, om R. åsyftat hopskrivning eller särskrivning, och det är möjligt att de icke i variantförteckningen behandlats fullt konsekvent.

I D I har rättskrivningen i allmänhet gjorts likformig, men undantag finnas dock. Så skrives där *fågel* än med å och än med o (i Fågelboet vid landsvägen med å, i Till en fågel med o utom i titeln, i Flytt-foglarne med o).

Om interpunktionen gäller att R. i manuskripten mycket sparsamt utsätter skiljetecken. Särskilt gäller detta de första nedskrifterna, men även i renskrifterna händer det icke sällan, att t. o. m. skiljetecken i meningssluten saknas. I trycket i D I har R. eftersträvat större regelbundenhet, men icke heller här följer han noggrant några bestämda principer. Fil. lic. Sven Rinman, som redigerat texten till D I i denna upplaga, anmärker: »R:s kommatering är i lyriken mycket oregelbunden. Den följer i ringa utsträckning nu vedertagna grammatiska regler och tycks eftersträva en närmare anslutning till fraseologiska och deklamatoriska krav. Det är emellertid ofta ytterst svårt att läsa ut några principer alls. Kommatecknen förefalla ej sällan att ha blivit ditsatta på måfå. De äro för övrigt synnerligen talrika, vilket tyvärr ger texten att hackigt utseende. Tydligast urskiljbar är benägenheten att inrama adverbial och att-

ributiva bestämmingar inom kormmatecken.» (Jfr om interpunktionen Estlander, Normalupplagans redaktion i Normaluppl. VIII s. 150.) Icke sällan händer det emellertid att komma i trycket står blott på ena sidan om en sådan bestämning, i vilket fall kommat verkar meningslöst. I den här meddelade texten har på sådana ställen antingen kommat strukits eller ett komma tillagts, varom upplysningar meddelas i variantförteckningen; något fullt följdriktigt förfaringsätt har dock icke genomförts.

*

*

*

3-5. 1. *Till Franzén.*

Första gången tryckt i D I.

Ett renskrivet ms finnes i Borgåsamlingen i häftet »N. 4.». Stroferna 6, 7, 10, 11 och vv. 3-4 av strof 12 omslutas där av ett streck i vänstra marginalen. Vid stroferna 10, 11 och 12 finnas små kors. Denna hs betecknas här med »hs 1». Dessutom finnas vv. 21-28 och 37-40 samt 43-44 upptecknade på baksidan av Borgåmanuskriptet av *Svanen* (Om detta se komm. till 14!). R. har där först skrivit vv. 21-28, efter dem vv. 43-44 och därpå vv. 37-40. Verserna 43-44 äro i vänstra marginalen omslutna av ett streck. Samtliga dessa ovan nämnda verser äro sedan överstrukna. Därpå har R. åter med mörkare bläck skrivit ner samma strofer, dock så att vv. 43-44 nu följa efter v. 40. Även här äro vv. 43 och 44 i vänstra marginalen omslutna av ett streck. Vid de olika stroferna finnas också här små kors i vänstra marginalen. Den första nedskriften i detta ms betecknas »hs 2», den senare »hs 2b».

3 Hs 1 och D I² sakna komma efter *som* och efter *lik*.

4 Hs 1: *Unnan* (D I: Undan).

7 Hs 1: *Icke se din afton äfven komma* (D I: Icke äfven se din afton komma).

9 Hs 1: *Mälarns* (D I: Sveas).

11 Hs 1: *Och vid ljuden af dess Näktergalar* (D I: Och vid sångerna af Näktergalar). I hs 1 *nektergalar* ä t *Näktergalar*. D I²: *näktergalar*.

12 Hs 1: *Hur vår Vaka slog?* (D I: Huru Vakan slog?) I hs 1 *vaka* ä t *Vaka*.

15 Hs 1: *komm* (D I: kom).

Hs 1 saknar komma efter *fågelsången*.

SA 1861: *fogelsången* (D I: fågelsången).

16 Hs 1: *Komm* (DI: Kom).

D I saknar punkt efter *ändå*; här tillagd.

20 Hs har komma, D I² semikolon efter *ännu* (D I: kolon).

21-24 lyda i hs 1:

*Som när fordom du på stranden lekte
Wid din hembygd's flod,
Och den sena aftonsolen smekte
Dina kinders blod.*

(I D I:

Som när fordom säll du gick på stranden
 Der din hemelf flöt,
 Tänkte visor, såg på midnattsbranden,
 Eller blommor bröt.)

21 Hs 2a och 2b: *Som när fordom du gick säll på stranden* (D I: säll du gick). I övrigt ha vv. 21-24 i hs 2 samma lydelse som i D I.

D I² har komma efter *strandens*.

22 Hs 2a har punkt efter *flöt*, hs 2b saknar där skiljetecken.

23 I hs 2a *såg* ä fr oläsligt ord. Hs 2a och 2b sakna komma efter *midnattsbranden*.

24 Hs 2a har tankstreck efter *bröt*, icke punkt.

25-26 Hs 1:

*Då när alen skjuter och det våras
 Kring din fosterstad,*

(Hs 2a och 2b samt D I:

När kring samma nejd det åter våras,
 Och dess prakt slår ut,).

25 Hs 2a och 2b och D I² sakna komma efter *våras*.

26 Hs 2b saknar komma efter *ut*.

Söderhjelm, Ant. s. 64 uppger oriktigt, att hs 1 skulle ha *fosterland*.

I hs 2a *Och* ä fr *När* (?)

27 Hs 1, hs 2a och 2b: *Wore* (D I: Vore.)

D I² har komma efter *tåras*.

Hs 1: *lj* i *lyuft* ä fr oläsligt.

28 Hs 1: *Der som barn du quad?* (D I — liksom hs 2a och 2b —: Der du sjöng förut?)

Hs 2a och 2b ha punkt efter *förut* (D I: frågetecken).

29 Hs 1 har utropstecken efter *Ja* (D I: komma).

31 Hs 1 saknar komma efter *föddes*; D I² har komma även efter *ruiner*.

33 Hs 1: *Wore dock ju kärt* (D I: Vore ju dock kärt).

D I² har komma efter *minnas*.

34 D I² har komma efter *var*.

35 D I² saknar komma efter *ställe*.

37-40 R. har i hs 1 först gjort två förslag till strofen, vilka dock båda sedan till stor del utskrapats. Läsligt är ännu:

*Äfven Aura vid... mogen,(?)
 Stä[näigt(?)]... d
 Suckar nu och söker(?) sorgligt trogen(?)
 Sin... brud(?)*

*Åbo föll — din ... är förkolnad —
Komm dock till dess graf,
Tröstas skall du sjelf och ... vålnad
Lugnas derutaf.*

(Hs 1, 2a och 2b samt D I:

Vinden gnyr i Auras lärosalar;
Kom dock dit också!
Mången hugkomst der ur askan talar
Till ditt bröst ändå!

37 Hs 2a och 2b: *Winden* (D I: Vinden); i hs 2a *Winden gnyr* ä fr oläsliga ord (*Stormen ...*).

Hs 2a och 2b sakna skiljetecken efter *lärosalar*.

38 Hs 2a har semikolon efter *också*, hs 2b saknar där skiljetecken (D I: utropstecken).

40 Hs 2b har punkt efter *ändå* (D I: utropstecken).

41 Hs 1: *Komm* (D I: Kom).

Hs 1 saknar komma efter *fannar*.

42 Hs 1: *gärna* (D I: gerna).

Hs 1 har komma efter *dig* (D I: utropstecken).

43 Hs 2a och 2b: *Hvarsomhelst* (D I: Hvar som helst).

Hs 2a: *våra* (D I: våra).

Hs 2a har efter *våra: etc.* och avbryter därmed raden.

SA 1861: komma efter *hamnar*.

44 Hs 1: *Skall man fröjda sig.* (D I: Blombeströs din stig.).

45 Hs 1: *tjellen* (D I: tjällen).

46 Hs 1 och D I²: komma efter *igen* (D I: semikolon).

47 Hs 1 och D I² sakna komma efter *echo* och efter *ffällen*.

48 Hs 1 har utropstecken efter *vän* (D I: punkt).

D I² och SA 1861: *barndomsvän* (D I: barndoms vän).

Att R. inledde sin första diktsamling med en hyllning till Franzén är ett uttryck för hans beundran för dennes diktning. Som Strömborg BA I² s. 137, Estlander RS s. 285 och Söderhjelm JLR² s. 248 framhållit, har dikten avsiktligt hållits i en om F:s egen diktning påminnande ton. Närmast har R. haft dennes *Till de hemmavarande* i tankarna. Men den enkla stilen och de konkreta situationsbilderna erinra även i övrigt om F:s stil.

Franzén hade i början av hösten 1811 lämnat Åbo och överflyttat till Sverige; dikten innehåller en uppmaning till honom att åter besöka sitt fosterland. R. har tänkt sig att besöket skulle äga rum på våren eller

försommaren. Därmed sammanhänger den flyttfågel- och vårsymbolik, som genomgår dikten. Flyttfågelmotivet hade tidigare upptagits av J. F. Wallenius i en avskedshälsning till Franzén:

Ledig står din plats i Auras salar,
 Ledig på den tystnande Parnass,
 Och den svan, som tjuste berg och dalar,
 Öfverger sin hembygds lugna vass.
 Ack! — och ej som den, att komma åter,
 Ej att speglas än i samma skär,
 Ej att se den tår vårt öga gråter: —
 En gång flydd, du evigt flyktad är.

Osäkert är om R. känt denna dikt. Såvitt jag vet trycktes den första gången — i utdrag — i W. Lagus, Om F. M. Franzéns bortflyttning från Finland, FU 2, 1887, s. 96, men detta torde ha skett efter en avskrift bland ärkebiskop Tengströms papper, varför det icke är omöjligt att R. kunnat se den.

Som mål för Franzéns resa nämner R. dennes födelse- och barndomsstad Uleåborg och Åbo, där F. tillbragt sin ungdom och tidigare mannaålder. Möjligen får man i raden: »Hvar som helst i våra skär du hamnar» läsa in en förhoppning att F. skulle besöka sin gamle vän ärkebiskop Tengström i Pargas, vilket F. även gjorde vid sitt besök i Finland 1830.

När dikten skrivits kan icke med säkerhet fastställas. Estlander säger i KI att den är »diktad 1830 på våren, möjligen 1829 i sitt första skick»; i RS s. 284 förklarar han, att dikten »måhända» är den sist diktade i den första samlingen, »i alla fall före det besök Franzén gjorde i hemlandet 1830 och kanske med kännedom om att det tillärnades.» Han tillägger dock: »Det ådrar sig... ens uppmärksamhet, att R. ännu 1830 kunde skriva, att vinden gnyr i Auras lärosalar, som således snart tre år efter branden ännu icke apterats för sin nya bestämmelse; eller ock är dikten av tidigare datum än här antagits.» Söderhjelm JLR² I s. 127 förlägger likaså dikten till 1829—1830. E:s och S:s datering bygger tydligen dels på att några strofer finnas på samma blad som *Svanen*, vilken enligt deras uppfattning är skriven kort före samlingens utgivande 1830, dels på att det tyckes ligga nära till hands att en dedikationsdikt som denna skrives först då samlingen närmar sig sin fullbordan. Då vi emellertid numera känna till en subscriptionsinbjudan av 4 juli 1829, kunna vi med säkerhet antaga, att dikten är äldre än detta datum. Icke heller ger diktens egenskap av dedikationsdikt någon bestämd ledtråd, då R. redan sommaren 1827 tänkte på att utgiva en diktsamling. Då anspelningar på Åbo brand i september 1827 förekomma i hs 1, måste dikten emellertid ha tillkommit efter denna tidpunkt. Häftet »N. 4», där dikten finnes i renskrift, är antagligen skrivet vintern 1829. Diktens innehåll gör troligt att den är författad en vinter. Man kommer då till det resultat att den antingen är

diktad vintern 1827—28 i Pargas eller vintern 1828—29 i Helsingfors. För den senare tidpunkten talar i viss mån den enkla, åskådliga stilen, som kan tyda på att dikten är skriven efter det R. lärt känna de serbiska folkdikterna, men dock även kan förklaras genom den medvetna anslutningen till Franzéns diktning. För den förra åter att alla de övriga dikterna i häftet »N. 4.» troligen äro författade före Helsingforstiden. — Omarbetningen i hs 2 har säkerligen skett våren eller sommaren 1829, då R. slutredigerade sina dikter.

Ganska sannolikt förefaller mig att ärkebiskop Tengström givit R. tanken att i spetsen för samlingen ställa en dikt till Franzén. Hur intresserad T. var av att F. skulle lära känna R:s diktsamling framgår av att han sände honom sitt eget exemplar, då han icke var viss på att R. själv sänt den till F. (Strömborg BA I³ s. 140).

Dikten är skriven i en fyrradig trokaisk strof med korsvis rimflätning; de udda raderna äro femtaktiga med kvinnligt slut, de jämna tretaktiga med manligt slut. R. hade tidigare använt samma strof i *Med en förgät mig ej, till Frigga* och *På A. E. Enehjelm's graf* (SS II s. 19 och 46; båda i Blåa boken) och upptar den senare, men nu orimlad och åttaradig, i idyllepigrammet *Den tidiga sorgen* i D II. Estlander RS s. 285 säger, att R. upptagit strofen i Franzéns *Till de hemmavarande* med förkortning av de jämna raderna — i *Till de hemmavarande* äro strofens alla rader femtaktiga — och tillägger: »Medan F. behandlar trokeerna sorglöst, blott efter gehöret, är R:s verskonst omsorgsfull och byggd på en säker och klar insikt.» Söderhjelm JLR³ I s. 248 f. anser däremot, att man knappast kan tala om likhet i versformen, som »genom förkortningen av de jämna raderna hos R. får en alldeles annan, mindre släpig och vida fastare melodi». I stället hänvisar han till den alldeles identiska strofen i Tegnér's *Den främmande ynglingen* (tr. i St. P. 1818, i Iduna VIII, 1820 och i T:s Smärre saml. skrifter 1828). R:s dikt har otvivelaktigt en fastare och kraftigare rytm än Franzéns, vilket dels beror på att hos R. efter strofens andra vers följer en starkare paus, dels på att versens första höjning i allmänhet är mer betonad hos R. än hos F. Tegnér's av Söderhjelm nämnda dikt har ett tydligt samband med *Till de hemmavarande*, vilket förklaras av frändskapen i motivet: i båda är det fråga om en yngling, som vistas fjärran från sitt barndomshem, och i båda präglas stämningen av dödstanke. Rytmiskt står T:s dikt närmare Franzéns än R:s det gör. R. har säkert upptagit strofen från T:s poem, som han måste ha lärt känna i Idunatrycket (eller St. P:s), då han begagnar den redan i Blåa bokens dikter. Men då han gjort detta har han nog medvetet eller omedvetet påverkats av denna strofs rytmiska sammanhang med strofen i *Till de hemmavarande*, till vilken hans dikt har så många andra anknytningar. R. har emellertid givit strofen sin personliga ton. C.

1-4 Flyttfågelbilden låg överhuvud nära för R:s fantasi; jfr *Flytt-foglarne*, inledningsstrofen till *Den gamles hemkomst* o. s. v. Här kan dessutom ha medverkat, att Franzén lämnat Finland på hösten och väntades återkomma på ett besök en vår eller sommar. Hedvall RPS s. 157 säger: »Bilden av lärkan är vald, som det tyckes, med tanke på F:s klara, lätta skaldelypne. Kanhända ligger det också bakom den en erinran om F:s dikt *Lärkparet*.» Lärkan förekommer för övrigt ofta i F:s diktning: *Sångmön*, *Den döfve*, *Ynglingen och mannen*, *Till en landtman* o. s. v. Också *Till de hemma-varande* innehåller en fågelbild, som kan ha lett R:s tankar i denna riktning: »Som små fåglar spridas vi omkring.» C.

5 *din morgons blomma*. Jfr: i livvets morgontimmar. 28, v. 1. B.

6 *din middags guld*. Jfr komm. till 2, v. 36. B.

9 Ändringen av *Mälarns blomsterdalar* i hs 1 till *Sveas blomsterdalar* i trycket beror sannolikt främst på att R. märkt det sakligt felaktiga i det förra uttrycket. Genom införandet av »Svea» blir emellertid också kontrasten till »fosterlandet» i följ. vers starkare. — Mälaren nämnes ofta i Franzéns *Emilie eller En afton i Lappland*, och Mälartrakten ställes där i motsats till den fattiga Norden liksom här i motsats till det karga Finland: »du bytt de stolta slott vid Mälarns glada sjö — mot dessa usla tjell i denna vrå af världen.» (D 1810 s. 1). C.

9 *Sveas blomsterdalar*. Ssg. *blomsterdal*, vanlig i tidens mera romantiska poesi och särskilt ofta använd av Stagnelius, brukades mestadels för att beteckna en plats som idyllisk eller som scen för en kärleksupplevelse. Här låter R. »Sveas blomsterdalar» stå i motsats mot »fosterlandets skog» och närmast syfta på den mera yppiga naturen i Sverige. I *Bondgossen* hör även »blomsterdalen» till den finländska miljön: »Finns der en dal, som blomdoft strör, — En mo, som tallar bär?» B.

11 *sångerna af Näktergalen*. Näktergalens sång karakteriserar även i Franzéns *Emilie* Mälartrakten: »Tänk dig den vackra ön i Mälarn, der du satt — i höga popplars skygd, så mången sommarnatt, — och näktergalens sång från Svartsjöns parker hörde» (D 1810 s. 9). C.

12 *Vakan* taltrasten. Namnet, som nästan uteslutande fått poetisk användning, var vid denna tid tämligen nyinförd i litteraturen. När A. A. Grafström använde det i sin bekanta sång *Norrländ*, publicerad i PK 1818, tillfogade han noten: Vaka eller nattvaka en Norrländsk sångfågel. Nattvaka brukas emellertid vanligen såsom namn på tallbiten (*Corythus enucleator*) och förekommer i denna användning i E. Lagus' redogörelse över faunan i Kusamo socken i Kemi lappmark (VetAH 1772, s. 356). R. använder namnet vaka om tallbiten i idyllepigrammet *Flyg ej unnan* i D II samt på ett ställe i *Elgskyttarne* (sång 3). I nu behandlade dikt brukas ordet om en högnordisk sångfågel på det mera obestämda sätt som förekom i tidens poesi och närmast för tankarna på taltrasten. I D II har R. ägnat denna fågel, där benämnd »talltrasten», en av sina vackraste dikter. Den här förekommande jämförelsen med sydligare

trakters näktergalar föreligger in nuce i taltrastens poetiska namn: nordens näktergal, vilket uttryck också förekommer i *Till de hemmavarande*, men där använt om rödstjärten. Att Broman i Glysisvallur (III s. 281) uppger »nattvaka» som ett namn på näktergalen är väl blott att betrakta som en kuriositet. Jfr vidare om fågelnamnet *vaka* R. Bergström, Litteratur och natur s. 133 ff. *B.*

18 20 *ljuf-ännu*. Rimmet var fullgott i den dialekt som talades i R:s födelsestad. Där uttalades *u* i *ännu* på samma sätt som *uv* i *ljuv*: båda med utljudande labiolabial frikativa; se Bergroth i SoS 1910, s. 145 ff. Ruben G:son Berg har i Pedagogisk tidskr. 1900, s. 73 förtecknat nitton ställen hos R., där detta slags rim förekommer. Jfr även Berg i FT 1904, I s. 153 f. o. Dens. i SoS 1916, s. 153 ff. Om likartade rim hos finländaren Sigfrid Aronus Forsius se Belfrage i NysvSt. 1924, s. 180 f. Om R:s talspråk föreligger i Fredrika Runebergs anteckningar ett intressant, förut icke publicerat uttalande, som välvilligt ställts till mitt förfogande av prof. Castrén: »Så vidt jag kan erinra mig, kunde redan vid den tid då Runeberg blef student icke på hans tal märkas någon brytning av hemnejdens hvardagsspråk, dock hörde jag många år sednare någon påstå att ännu då stundom något ord derom påminte; men kom det an på att skämtande citera något uttryck, då var han mäktig äfven språket med all dess egendomliga naivité.» Berg har säkerligen rätt, när han i den ovan sist anförda uppsatsen (s. 155) säger det vara mindre troligt att R. medvetet rimmat dialektalt. Sannolikast är enligt Berg att R., »som fann skillnaden i sitt uttal mellan *ljuv* och *nu* l. *du* ganska ringa, i detta (som i flera andra fall) icke av fonetiskt pedanteri låtit hindra sig att bruka ett lättbjudet rimsätt, som till på köpet gav honom lägenhet att nyttja som rimord det av honom ganska älskade ordet *ljuv*, vilket annars inte hade stämningsfulla medrimmare inom närhåll». *B.*

19-20 *Och den minsta blommas öga gömde — Samma dagg ännu*. Bilden av daggen som en tår i blommas öga är vanlig i tidens romantiska poesi. R. kan här ha tänkt på ett ställe i Franzéns *Det högre Lifvet* (D 1810 s. 201):

Men en daggtår på en blomma,
som i gräset gömde sig,
mer än prakten af de tomma,
kalla bilder rörde mig. *C.*

21-24 Strofen är i trycket alldeles förändrad. R. har troligen funnit de två slutraderna svaga i versionen i hs 1. I omarbetningen i hs 2 har R. infört det för honom karakteristiska adjektivet »säll», om vilket jfr Hedvall RPS s. 265 f. *C.*

22 *din hemself*. Ule älv. — R. kände själv dessa trakter från sin skoltid i Uleåborg 1812—1814. *C.*

23 *Tänkte visor*. Detta i den tryckta versionen införda uttryck karakteriserar ganska träffande den unge Franzén. *C.*

23 *midnattsbranden*. Ordet användes på likartat sätt av Cygnæus i dikten *Till grefve Alexander Armfelt* (Saml. arb. IX s. 187), där skalden talar om sitt avsked »från hemmets kära strand»

Der jag så mången gång fått flamman skåda
Af sommarsolens milda midnattsbrand,
Som kastat gnistor öfver land och vatten,
Att gränsen bortsmälts mellan natt och dag. B.

25-26 Verserna ha i den senare avfattningen mindre åskådlighet än i hs 1, anmärkningsvärt nog, då R:s stil i stort sett utvecklades mot en allt större konkretion. Sannolikt har ordet »fosterstad» synts R. olämpligt, och avlägsnandet av detta ord har sedan medfört de övriga förändringarna. C. 27-28 Estlander RS s. 285 påpekar i anl. av dessa verser, att R. i *Till de hemmavarande* fann, »hur lätt man tårades i Franzéns hemvärld.» C. 29-32 Uleås slott, uppfört 1590, förstördes 1793 genom en eldsvåda, framkallad av att blixten slagit ned i slottets krutkällare. Hela staden Uleåborg brann 23 maj 1822. C.

29 *Uhlås gamla borg*. Formen Uhlåborg förekommer ofta i äldre verk, t. ex. Djurbergs Beskrifning om Svea rike (1808). C.

35 *Hyddans ställe*. Ordet *hydda* är tidstypiskt och förekommer betydligt oftare i R:s tidigare diktning än i hans senare; se Hedvall RPS s. 261. B.

35 *den sångarinna*s. Ordet, som numera icke kan användas om annat än person, förekommer hos R. med syftning på fåglar även i *Den väntande*: tystnen, o sångarinnor -- I skogens toppar (26, v. 13-14). I äldre poesi användes ordet på liknande sätt, t. ex. hos Frese i ett av hans värkväden: »O Skogens Sångarin! Du sköne Nächtergal» (Andel. och Werdsl. Dikt. 9) och efter tyskt mönster även av de svenska romantikerna, t. ex. av Palmblad i PK 1812, 2 o. 3 uppl., s. 8: »de vingade sångarinnornas visor». B. 35-36 Raderna syfta på följande strofer i *Till de hemmavarande*:

Knäpp då, Goda! sorgligt på din zित्रa;
Ömma! sjung af dina qvädens tal
någon hjertlig sång; och sakta qvittra
efter dem, du nordens näktergal:

Du som anar om dens död som lider,
med din ljufva klagan: du som satt
på vår flaggstångs spets i långa tider,
och sjöng bort för mig så mången natt.

I diktens första strof (i versionen i D 1824 I) talar F. om sin »faders hydda». C.

37 *Vinden gnyr i Auras lärosalar*. »Aura» använt som poetiskt namn på Åbo (eller ibland Finland) — lånat från den genom staden flytande

ån — är vanligt i 1700-talets och det tidigare 1800-talets diktning; hos Franzén t. ex. *Vid Bilmarks grafsten* (D 1810 s. 295): »Ljust spridd ifrån din Auras salar» och *Till Wachtmeister* (D 1810 s. 111): »och din Aura, häpen och betryckt, — såg sin skyddshamn vinka och försvinna.» — Det 1817 invigda nya akademiehuset i Åbo förstördes till största delen vid branden 1827, men återuppfördes och blev, då universitetet flyttats till Helsingfors, lokal för Åbo hovrätt och några andra ämbetsverk. Enligt vad akademiesekreteraren docenten Svante Dahlström välvilligt meddelat, stod akademiehuset ännu i slutet av 1828 oreparerat. Genom ett kejsr. reskript av 27/11 1828 fastställdes en plan för dess iståndsättande och användning. I slutet av 1829 var reparationen i huvudsak färdig. C.

39 *hugkomst* hågkomst. Ordet anföres i denna form av SAOB ännu från 1864. B.

45 *tjällen* hyddorna. Om ordets förekomst hos R. se Hedvall RPS s. 263. B.
48 *en barndoms vän*. Beträffande särskrivningen jfr titeln Barndoms minnen i D I (ss. titel skriven med kapitäl och därför också möjlig att återgiva med Barndoms Minnen) och titeln Barndoms landet i J. J. Nervander, Skrifter II. R:s på åtskilliga ställen förekommande särskrivning av komposita är ett konservativt drag i hans skrivsätt, vilket bl. a. framgår av att den icke tolererades av ÅT i de dikter som R. publicerade där. Förhållandet mellan handskrifterna och D I är växlande: stundom härskar överensstämmelse, stundom har DI bindestreck eller hopskrivning, då hs har särskrivning, stundom särskriver D I, där hs har bindestrecksform. I D I³ och SA 1861 är hopskrivning konsekvent genomförd. Om särskrivningarnas utseende i R:s manuskript se ovan s. 11. B.

6-8. 2. *Den gamles hemkomst.*

Första gången tr. i TH 10 juli 1829 (n:o 52). Den har där beteckningen (*Insändt*) och är undertecknad *Rbg.* Dikten intogs så gott som oförändrad i D I.

I Borgåsamlingen finnas två hs till dikten. Den ena, hs 1, finnes bland ms till ES. Dikten är skriven på ena sidan av ett pappersblad, på vars andra sida finnas dikten *Till den sörjande* (SS II s. 139), fyra rader ur IE 26 och första utkastet till *Bardens* slutstrof. Papperet är avrivit efter v. 30; dock kan man se att den följande raden börjat med *Och Elfvorna*. Det är gråvitt, finstreckat på tvären, med vertikala vattenlinjer; i nedre kanten skönjer man rester av några bokstäver, som tillhört vattenstämpeln (*LM?*). Bladet utgör tydligen fjärdedelen av ett halvark; storleken är 12 × 17,3 cm (övre delen av bladet är något bredare genom att vid delningen av arket en flik följt med, som egentligen hör till den bredvid liggande fjärdedelen). R. har tydligen först, innan arket delats, vid dess övre kant på mitten av arket skrivit ned utkastet till strofen ur *Barden*. Sedan har han delat papperet på längden, varvid denna strof kluvits så, att senare hälften av versraderna kommit på den bevarade delen. Därefter har han

på baksidan av detta halva halvark skrivit *Den gamles hemkomst*, men sedan åter delat detta spaltformade papper itu genom att riva bort den nedre delen, som innehöll diktens senare del. Därefter har han på framsidan av papperet i bredd med och till höger om de första två raderna i strofen ur *Barden* skrivit ner raderna ur IE 26 (det kan dock icke säkert avgöras om dessa rader äro skrivna innan eller efter det slutet av *Den gamles hemkomst* bortrivits). Slutligen har han under IE 26 skrivit *Till den sörjande*; då han med denna dikts str. 8 nått fram till nedre randen av papperet, har han skrivit de tre återstående stroforna till vänster därom, under strofen ur *Barden*. *Till den sörjande* är sålunda nedskrivnen efter det R. rivit bort den del av halvarket, som innehöll senare delen av *Den gamles hemkomst*. Denna hs utgör tydligen den första nedskriften av *Den gamles hemkomst*. (Om hs jfr Ek, *Den första Idyll- och epigramcykelns tillkomsthistoria* HLS 13, 1937, s. 4.) — Den andra hs, hs 2, finnes bland ms till D I och är en renskrift; den upptar s. 1, 2 och början av s. 3 av ett fyrsidigt ark, som tydligen uppkommit så, att R. skurit ett halvark itu på tvären och sedan åter vikt en sådan hälft itu; resten av s. 3 och s. 4 innehåller en renskrift av *Begrafningen*. Papperet synes vara identiskt med det i hs 1 (storlek: 10,7 × 17,5). Av vattenstämpeln synes C(?)EDERSHOLM. Titeln: Hs 1: *Den Gamles hemkomst*, hs 2 och TH: *Den gamles hemkomst*. 1 Hs 1, hs 2 och TH: *Flyttfågeln* (D I: Flyttfogeln). I hs 1 synes R. först ha skrivit: *Flyttfågeln lik som öfver[?]* och fortsatt med ett nu oläsligt ord, vars begynnelse han sedan ä t *fly*; därpå har han tjockt strukit över *fly* och fortsatt med *vintern flytt*; så har han åter strukit över orden från och med *fly* till och med *flytt* och efter det sistnämnda ordet skrivit *besöker*. Därpå har han ä *öfver[?]* t *efter* samt ovanför de följande överstrukna orden skrivit *vårens dar besöker*, men ä *vårens* t *vinterns* (*besöker* har sålunda kommit att stå dubbelt: en gång ovanför raden och en gång i radens slut; efter det nedre *besöker* finnes komma).

2 Hs 1: *Sin* ä fr *Sitt*.

Hs 1 och TH ha semikolon efter *bo*, hs 2 saknar där skiljetecken (D I: komma).

3 I hs 1 synes R. först ha börjat versen med *Så*; detta ä t *Fag*, varpå R. fortsatt: *stannar nu uti min fosterdal och söker*; sedan är *stannar* utstruket och ovan raden skrivet *kommer*; *uti* ä t *till*; ovan raden tillagt *dig*. — Hs 1 saknar komma efter *dig* och efter *fosterdal*.

4 Hs 1, hs 2 och TH ha punkt efter *ro* (D I: semikolon).

5 Hs 1: *skiljt* ä fr *skiltt*.

Hs 1 saknar komma efter *stranden*.

6 Hs 1 och hs 2 ha punkt, D I³ komma efter *år* (D I: semikolon).

7 I hs 1 först: *Sen mången fröjd jag druckit på den fjerran sanden*; sedan *på* överstruket och *den* ä t *der* samt ovan raden efter *der* tillagt *på*; slutligen har R. strukit även detta *på* och *r* i *der* samt ovanför det första *på* skrivit *i* och ä *sanden* t *landen*.

Hs 2 överensstämmer annars med D I, men har liksom hs 1 *druckit* (D I: njutit).

Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *landen*.

9 Hs 1 och hs 2: *tjället* (D I: tjället).

Hs 1, hs 2 och TH ha punkt, men icke tankstreck, efter *tillbaka*; D I³ och SA 1861 punkt och tankstreck (D I: tankstreck).

Hs 1 har *himmel* (D I: Himmel).

Hs 1 saknar utropstecken efter *Himmel*.

D I³ och SA 1861 ha komma efter *tjället*.

10 TH: *Der förr min vagga var* (alla andra versioner: Som förr min vagga bar).

Hs 1 och TH sakna skiljetecken i radslutet, hs 2 har komma, D I² semikolon (D I och SA 1861: kolon).

11 Hs 1: *su* i *sundet* ä fr oläsligt.

Hs 1: *fjället* (D I: fjället).

Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *fjärden* och efter *fjället*.

13 Hs 1 saknar skiljetecken efter *förr*, hs 2 har där tankstreck (men icke punkt), TH och D I³ ha kolon (D I och SA 1861: punkt).

Hs 1, TH och D I³ ha *i* (de övriga: *I*).

TH, D I³ och SA 1861 ha komma efter *träden*.

Hs 1: *t* i *träden* synes ä fr ngn annan bokstav (*s*).

14 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *på*.

15 Hs 1: först *Och luften återskallar; återskallar* struket, *s* tillagt till *luften*, och raden fortsatt med *rymder skalla*.

Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *qväden*.

17 Hs 1: *Neckens* ä fr *neckens*.

TH har *hückens* (tydl. tryckfel).

Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *blomsterskara*.

18 Hs 1 och D I³ sakna komma efter *förr*.

Hs 1, hs 2 och TH ha punkt efter *ljuf* (D I: komma).

Hs 1: *lätt* ä fr oläsligt ord.

20 Hs 1: först *Så gläd så gläd ännu*. Sedan har R. strukit de tre första orden och ovan raden skrivit *Ungdomligt* (det senare *gläd* tyckes ä fr *glätt*).

21 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *densamma*.

Hs 2 har semikolon efter *förr* (de övriga: komma).

22 Hs 1: *Du glada* ä fr *Min* + svärläsligt ord (*fordnai*).

23 TH: *med kindens flamma* (de övriga: som kindens flamma).

TH saknar komma efter *längesen*.

Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *flamma*.

25 Hs 1, hs 2 och TH: *Jag vet ej mera skatta* (D I: Jag vet ej mer att skatta).

TH har komma efter *allt*.

Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *äger*.

26 TH har komma efter *allt*.

- 27 Hs 1, hs 2, TH och D I³ ha utropstecken efter *Ack* (D I: komma).
Hs 1 saknar komma efter *hviskar* och efter *säger*, hs 2 efter *säger*.
Hs 1: *bäck* ä fr *lund* (?).
- 29 Hs 1: *Dödt* ä fr *Döft* (?). Hs 2: *Dött*.
Hs 1 och TH: *gudars* (D I: Gudars).
Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *harposträngar*.
- 30 Hs 1 och hs 2 sakna skiljetecken efter *våg*; TH och D I³ ha där semikolon (D I: punkt).
- 31 Hs 2 och TH sakna komma efter *ängar*, TH även efter *Elfuorna*.
- 33 Hs 2 saknar komma efter *rik* (båda gångerna).
Hs 2 har utropstecken efter *hydda* (D I: komma).
- 34 Hs 2 och TH ha punkt efter *förhoppningsfull* (D I: utropstecken).
- 36 TH: *lofte* (D I: låfte).
- 37 Hs 2 saknar komma efter *minne*.
- 38 Hs 2 och TH ha komma efter *frid* (D I: semikolon).
- 39 Hs 2 saknar komma efter *andar* och efter *sinne*.
TH: *milda andar* (D I: goda andar).
- 41 TH: *bär* (D I: för).
TH har tankstreck efter *nu*; D I³ har där komma (D I saknar skiljetecken).
- 43 Hs 2 saknar komma efter *lidelserna* och efter *flärden*, TH efter *flärden*.
- 45 Hs 2 saknar komma efter *mer*, TH både efter *mer* och efter *förlorat*.
- 47 D I³ och SA 1861: *En graf du blott mig unne* (D I: En graf blott du mig unne).
Hs 2 och D I³ sakna komma efter *gråter*, hs 2 även efter *unne*.
- 49 TH har komma efter *barm*.
- 50 Hs 2, TH och D I³ ha komma efter *än* (D I: semikolon).
- 51 TH, D I³ och SA 1861 ha komma efter *blommor* och *skjuta*.

Den gamles hemkomst är enligt Strömborg BA I³ s. 132 diktad 29 april 1829; följande dag sände R. Fredrika en avskrift av dikten. (Det brev till Fredrika, på vilket Strömborg stöder sig, finnes icke i Borgåsamlingen; det torde liksom också R:s övriga brev till henne under förlovningstiden ha blivit förstört.) R. hade då, alltsedan han 28 mars insjuknade i frossa, varit tvungen att hålla sig inne och icke kunnat råka sin fästmö. Schalin, Biograf. silhuetter I, FU 15, 1901, s. 172 säger visserligen, att dikten enligt ett meddelande av R:s syster Emma Wegelius vore författad »efter återkomsten från ett besök i fosterbygden (troligen 1825)», men denna tradition är säkerligen oriktig.

Dikten skildrar i jag-form en gammal mans återkomst till sin hembygd, hans tankar på barndomens försvunna sällhet, i stället för vilken livet blott skänkt honom besvikelser, och slutligen den tröstande tanken på gravens ro. Någon omedelbar anledning för R. att upptaga detta motiv

känna vi icke. Möjligen står den elegiska grundstämningen i samband med hans sjukdom. Måhända har också hans faders död några månader tidigare, 12 dec. 1828, bidragit till att åter rikta hans tankar på barndomshemmet. Hedvall, Runeberg och Österbotten HLS 13, 1937, s. 74 ställer dikten i sammanhang med den inre kris R. genomlevde före den slutliga förlovningen med Fredrika Tengström, vilken kris »innebar ett lösslitande från det mesta av vad han under sin första ungdom hållit kärt, trakter och människor». Dikten ger dock icke några bevis därför; den talar blott om förhållandet till naturen, icke om det till människorna. Det bör också framhållas att ett mycket besläktat motiv återfinnes i *Barndoms minnen*, som är skriven våren 1827, innan dessa konflikter synas ha begynt uppröra R:s sinne. Tankarna i *Den gamles återkomst* äro till stor del desamma som i *Barndoms minnen*, ehuru de i denna äldre dikt fått ett mycket sentimentalare uttryck (jfr Castrén, *Den gamles hemkomst* i *Festskrift tillägnad Werner Söderhjelm* 1919). Ålderdomens frid är ett motiv, som anmärkningsvärt ofta återkommer i R:s diktning; så i D I även i *Till den ålderstegne*. Hasselberg, *Realistisk lyrik* s. 108 anmärker, att R. i dessa dikter upptagit en av 1700-talsdiktningens stående tröstegrunder för den betryckta människan, »illusionen om ålderdomens ro». Motivet har dock otvivelaktigt haft en djup personlig betydelse för R., om än det i ungdomsdikterna iklädes en av litterär tradition präglad form. Man ser, hur den stråvan efter fast och lugn behärskning, som blir ett utmärkande drag för R:s mannaålder, redan tidigt bryter fram i motsättning till ungdomsårens oroliga och heta känsloliv.

Även med *Till Franzén* har *Den gamles hemkomst* tydliga beröringspunkter; också *Till Franzén* handlar om en åldrad man, som skall besöka sin barndoms bygd. Flyttfågelbilden spelar även i båda dikterna en framträdande roll. Då R. antagligen våren 1829 varit sysselsatt med *Till Franzén* (aneningen diktat den eller slutredigerat den) förefaller det icke osannolikt att tanken på dennes återkomst till Uleåborg bidragit till att hos R. väcka tanken på hur han själv skulle känna det, om han som gammal återvände till sin födelsetrakt.

Vid diktens utformning ha intryck från Tegnér säkert gjort sig gällande. Söderhjelm, En beröring mellan Tegnér och Runeberg, *Nya Argus* 1915 n:o 13, påpekade likheten mellan R:s dikt och T:s *Återkomsten till hembygden*. Då T:s dikt emellertid är daterad 1841 stannar Söderhjelm vid slutsatsen, att de två dikterna trots de anmärkningsvärda överensstämmelserna måste vara oberoende av varandra. (Enligt kommentaren i WB:s Tegnérupplaga härrör den första versionen av *Återkomsten till hembygden* redan från c. 1815, men då dikten icke publicerades, förändrar detta icke Söderhjelm's resultat; enligt samma kommentar misstar sig S. också, då han tror, att T:s ungdomsdikt *Till min hembygd* icke blivit tryckt, innan R. skrev sin dikt, men då denna dikt icke visar några nämnvärda likheter med R:s spelar detta icke heller någon roll för Söderhjelm's slutledning.)

Likheterna få emellertid sin förklaring genom att T. behandlat ämnet också i *Frithiof på sin faders hög* (jfr Castrén, *Den gamles hemkomst i Festskrift till Werner Söderhjelm 1919 s. 82 f.*). Två strofer där erinra mycket om R:s dikt:

Först låt mig dock bese de kära ställen,
 min barndoms vänner dem jag älskat så.
 Ack! samma blommor dofta än i qvällen,
 och samma foglar än i skogen slå,
 och vågen tumlar sig som förr mot hällen,
 o den som aldrig gungat deruppå!
 Om namn och bragder jemnt den falska talar,
 men fjerran för hon dig från hemmets dalar.

Jag känner dig, du flod, som ofta burit
 den djerfve simmarn på din bölja klar.
 Jag känner dig, du dal, der vi besvurit
 en evig tro, som jorden icke har.
 Och björkar I uti hvars bark jag skurit
 de runor många, I stån ännu kvar
 med stammar hvita och med kronor runda,
 allt är som förr, blott jag är annorlunda.

Samma motiv som R:s dikt behandlar även Grafströms *Vid återkomsten till min hembygd* (PK 1818). Tankarna och kompositionen i de två dikterna överensstämma rätt nära; särskilt fäster man sig vid att även Grafströms slutar med en tanke på döden och en grav i hembygdens jord. Men mer påfallande detaljlikheter saknas annars. — Om dikten se ock Castrén, *Runebergs ungdomslyrik FVS:s Årsbok VI 16, 1938 s 13.*

Diktens stil är betydligt mindre åskådlig och konkret än stilen i *Till Franzén*. Inledningsraderna om flyttfågeln ha visserligen en äkta Runebergsk prägel, men dikten i övrigt motsvarar icke denna början. Landskapet är ett skärgårds- eller inlandslandskap, som knappast framkallar bilden av någon bestämd plats; Schalin, *Biograf. silh. I, FU 15, 1901, s. 173*, anser dock, att dikten tydligt återger Jakobstadstrakten. Pseudoklassiska stildrag förekomma ofta vid sidan av en del romantiska.

Den fyrradiga jambiska, korsvis rimmade strofen, där de udda raderna ha sex takter och kvinnligt slut, de jämna åter tre takter och manligt slut, synes vara en skapelse av R. Hedvall RPS s. 178 har dock påpekat likheten med strofen i Choræus' *En tanke på min egen graf*, där likväl de udda raderna ha en versfot mindre, och sannolikt förefaller även att den haft betydelse för R:s dikt. Detta bestyrkes av att — som Hedvall iakttagit — de två slutstroferna i denna både i tanke och uttryck erinra om en av stroferna i Choræus' dikt:

Så tag då, Jord, tag hulda Mor tillbaka,
 Och göm uti din famn
 Den ädla skatt, du gaf mig att bevaka:
 Min aska och mitt namn.

I övrigt förete de två dikterna knappast någon likhet. C.

1-2 Flyttfågelbilden jfr komm. till 1 v. 1-4 — Även i Tegnér's *Återkomsten till hembygden* jämföres den till sin hembygd återvändande gamle med fågeln, som återvänder till Norden. Bilden återfinnes icke i *Frithiof på sin faders hög*, och R. och T. måste därför oberoende av varandra ha kommit på den (jfr ovan inl. till komm.). C.

3 *fosterdal*. Dalen var i tidens poesi ofta en symbol för det stilla och undångömda livet och fick därför ofta syfta på barndomstiden. I *Barndomsminnen* talar R. om »min barndoms dalar» (33, v. 32) (jfr i Stagnelius' *Återblick på barndomen*: min ljufliga barndoms dal. D 1824, III s. 234) och i *Barden* finns ssgn »barndomsdalen» (40, v. 20). Ordet *fosterdal* hade förut använts av Tegnér i *Kulturen* (WB, I s. 153) på ungefär samma sätt som här hos R. Jfr Hedvall RPS s. 35, 260. B.

5 *Sen många haf mig skiljt ifrån den kära stranden*. Uttrycket passar icke in på R:s egen situation; kanske framkallat av *Frithiof på sin faders hög*: (om vågen) »men fjerran för hon dig från hemmets dalar.» C.

9 *Himmel!* Ordet som utrop vanligt i senare 1700-tals- och tidigare 1800-talsstil; t. ex. Franzén, *Sångmön* (D 1810 s. 152): »Himmel! hvilken änglaflicka — fick jag mellan löfven se» och Stagnelius, *Elegi 13* (D 1824 III s. 185): »Himmel! hvad fröjd att, fångslad i tärnans härliga armar, — tryckt till dess svallande barm, sucka och njuta och dö.» Förekommer hos R. även i 13, v. 1. C.

9 *tjället*. Se ovan till 1, v. 45. Liksom där står ordet i rimställning till *fjäll*. B.

15 *skalla* genljuda, ljuda. I fråga om fågelsång användes ordet äv. i *Vallgossen* (7, v. 5) och *Mina dagar* (24, v. 1). B.

17 *Necken*. Folkmytologiska väsen förekomma mycket sällan i R:s dikt; Näcken finnes dock utom här även i *Vår-morgonen*, i IE 24 och i den ena dikten i minnesalbumet på Hennula (SS II s. 103). C.

17 *Neckens blomsterskara* troligen om näckrosorna, som förr även hade namnet *näckblomster*. I sitt *Vår-qvæde* benämner Gyllenberg dem »Neckens blomster» (Vitt.-arb. I s. 190), och Axel Gabriel Sjöström kallar dem »Neckens blommor» i ett av sina första bidrag till *Aura* (I s. 46). Möjligen föreligger dock här ett omskrivande uttr. för blommande vattenväxter i allmänhet. B.

18-20 *ljuf-ännu*. Samma rim som 1, v. 18-20. Se komm. till detta ställe. B.

21 *Allt är som förr, men jag är icke mer densamma*. Jfr *Frithiof på sin faders hög*: »allt är som förr, blott jag är annorlunda.» C.

25-32 Klagan över att förmågan att uppfatta naturens levande ande gått förlorad återfinnes ofta i Schillers diktning. Närmast *Den gamles hemkomst* kommer *Die Ideale*:

Erloschen sind die heitern Sonnen,
Die meiner Jugend Pfad erhellt,
Die Ideale sind zerronnen,
Die einst das trunkne Herz geschwellt,
Er ist dahin, der süsse Glaube
An Wesen, die mein Traum gebar,
Der rauhen Wirklichkeit zum Raube,
Was einst so schön, so göttlich war. —

Und teilend meine Flammentriebe
Die Stumme [die Natur] eine Sprache fand,
Mir wiedergab den Kuss der Liebe,
Und meines Herzens Klang verstand;
Da lebte mir der Baum, die Rose,
Mir sang der Quellen Silberfall,
Es fühlte selbst das Seelenlose
Von meines Lebens Wiederhall.

R. kände säkerligen vid denna tid Schillers dikter; *Die Ideale* fanns för övrigt översatt till svenska av G. A. Avellan (-ll) i ÅT 16 aug. 1828 (no. 66). Schillers tanke hade emellertid ofta inspirerat svensk romantisk dikt, t. ex. Tegnér's *Asatiden*, och R. kan även på denna väg ha influerats av den (om *Den gamles hemkomst* och Schiller jfr Castrén, *Den gamles hemkomst* i *Festskrift till Werner Söderhjelm* 1919 s. 67 f.). C.

29-32 Strofen ger en utpräglad romantisk landskapsskildring. De dansande älvorna återfinnas både hos Tegnér (*Försoningen* i *Frithiofs saga*, v. 34) och Stagnelius. Om R:s strof erinra några rader i den senares *Natten* (D 1824 III s. 261):

I hvita silfverskrudar
För honom dalens muntra Elfvor dansa,
Då silfvergråa, bladbekrönta Necken
Sin harpa slår i månbeklänta bäcken.

En påtaglig reminiscens från samma dikt av S. finnes i R:s *Till oron* (se komm. till 20, v. 30-32). C.

33 *hydda*. Se komm. till 1, v. 35. B.

35 *helga skugga*. »helig» i sammanställningar som denna torde tillhöra de för föromantiken och romantiken karakteristiska orden. Östergren, Törneros s. 90, anför ex. på ordet ur Gjörwells brevväxling och hänvisar till Thorilds användning av det. Stagnelius begagnar det ofta, så t. ex. i *Mänflickan* (D 1824 III s. 462 f.): »En helig brudsäng väntar oss» och

»Kom till Olympens helga ljus.» I samma betydelse som här har R. det även i *En stund ibland grifterne* (SS II s. 97) v. 1. C.

36 *dar af gull*. Jfr i SN I v. 104: »Min rika ungdoms gyllne dar» och i *Fänrik Stål*: »O tid af guld». I annan betydelse återkommer uttrycket i *Färd från Åbo*: »En natt af silfver, bytt mot en dag af guld». Jfr Rolf Pipping, »Bland guldmoln i det blå» i FT 1926, II s. 415 f. B.

43 *färden*. Pseudoklassiskt ord, som hos R. ofta får en starkt personlig klang: »Det blir uttryck för det, som ligger långt från livets centrum, för den tomhet, som fyller människornas liv och som han föraktade av hela sin instinktsäkra naturs djup.» (Hedvall RPS s. 272). C.

46 *du hulda mor*. Jfr den i inl. till komm. anförda strofen ur Choræus' *En tanke på min egen graf*. C.

47 *din källa gråter*. Uttr. har klassiska anor, jfr: »fons illacrimat» hos Columella. B.

48 *din poppel*. Poppeln förekommer såsom gravträd även i IE 7; jfr även namnet *tårpoppel* på en av dess arter. Malin Lalin beskriver 1837 att vid Baltzar von Platens grav i Motala stodo höga, smärta tårpopplar »och gjorde det ännu mer sorgligt skönt» (Lotten Dahlgren, Ur Ransäters familjarkiv s. 11). I antiken var poppeln liksom cypressen helgad underjordens härskare. B.

51 *min aska*. »aska» i denna bemärkelse pseudoklassiskt ord; se Hedvall RPS s. 278 och Mjöberg, Stilstud. s. 248. Här möjl. reminiscens från Choræus' *En tanke på min egen graf* (jfr ovan inl. till komm.). — Ordet förekommer hos R. även i 27, v. 25, i 40, v. 42 och i IE 7. C.

51-52. Relativpronomet är utelämnat efter *blommor*, vilket i första ögonblicket kan fördunkla satsammanhanget; identiska exempel på relativets utelämnande finner man dock även hos andra skaldar, jfr Berg, PoetFr. s. 225. B.

52 *oskuldsliv*. Ssgr med *oskuld* voro särskilt vanliga i Poetisk kalender och därmed samhörig diktning, och det torde vara från detta håll som de kommit in i R:s diktning. Också förbindelsen mellan *oskuld* och *blommor* är vanlig i tidens romantiska poesi. I ungdomsballaden *Emma* talar R. icke mindre än fyra gånger om *oskudsblomman*, där en förgätmigej. Förknippningen var för R. dock långt ifrån blott litterär. Ännu i det sista alstret från hans hand, *Liljekonvaljen*, talar han om en blommas *oskulfärg*. Jfr Belfrage, Studier i Runebergs komposita SoS 1916, s. 174. B.

9-12. 3. *Det ädlas seger*.

Dikten trycktes första gången i D I.

Ett renskrivet ms finnes i häftet »N. 3» i Borgåsamlingen.

4 Hs saknar komma efter *verlden*.

5 Hs har utropstecken efter *hoppas* (D I: komma).

6 Hs har punkt efter *knoppas* (D I: komma).

8 Hs har tankstreck efter radslutet; *hännaren* saknar ä-prick.

- 9 Hs saknar komma efter *Se*, men har komma efter *mantel*. I *stjörnprydd* prydd ä fr oläsligt.
- 11 Hs, D I² och SA 1861 ha komma efter *lagen*.
- 12 D I² saknar komma efter *soft*.
- 14 Hs, D I² och SA 1861 ha komma efter *stanna*.
- 15 Hs har semikolon, men icke tankstreck efter *besegrad*; D I² har där komma och tankstreck (D I: endast tankstreck).
- 17 Hs har utropstecken efter *föröder* (D I: semikolon).
- 18 Hs saknar komma efter *blöder*.
- 19 Hs: *i ä fr af*.
- 24 D I² har *skogarnes* (D I: skogarnas).
Hs har tankstreck efter radslutet.
- 25 D I² saknar komma efter *spira*.
- 26 D I² och SA 1861 ha *throna* (D I: trona).
- 29 Hs har komma efter *ära*.
- 33 Hs och SA 1861 ha komma efter *dväljes*, D I² semikolon (D I: punkt).
- 34 Hs, D I² och SA 1861 ha komma efter *säljes*.
- 35 Hs, D I² och SA 1861 ha komma efter *blomma*.
- 39 Hs har frågetecken efter *hännarn* och komma efter *bröder* (D I: komma efter *hännarn* och frågetecken efter *bröder*).
Hs, D I² och SA 1861 ha komma efter *komma*.
Hs har tre tankstreck efter radslutet.
- 41 Hs har utropstecken efter *Se* (D I: komma).
D I² saknar komma efter *krossadt* och efter *glafvar*.
Hs: *skrämtd ä fr skrämt*.
- 42 Hs har *ädla* (D I: Ädla).
- 43 D I² och SA 1861 ha komma efter *neder*.
- 47 Hs har *öpnar* (D I: öppnar).
Hs saknar komma efter *ögat*.
- 49 Hs saknar komma efter *Se*, D I² efter *duala*.
- 56 D I² och SA 1861 ha *pilarnes* (D I: pilarnas).
- 58 Hs och D I² ha komma efter *vatten* (D I: semikolon).
- 60 Hs har tankstreck efter radslutet.
- 61 Hs har semikolon efter *himmel* (D I: komma).
- 65 D I² har komma efter *komma*.
- 67 Hs och D I² sakna komma efter *vanskligheten*.
- 68 Hs har *Wälden* (D I: Välden).
- 69 Helsingfors Universitetsbiblioteks ex. av D I har *ramlar*; andra exx. ha *ramla*. (Jfr ovan s. 7).
- 70 D I och SA 1861 ha komma efter *flygtar*; den här uteslutits.
- 72 Hs har utropstecken efter *ändå* (D I: punkt).
- I hs är dikten uppdelad i avdelningar genom streck mellan stroforna 2 och 3, 4 och 5, 6 och 7, 17 och 18.

Estlander RS s. 270 anser, att dikten »kan härröra från Åbotiden» (KI: sannolikt 1828). Söderhjelm JLR I² s. 128 förlägger den till gränsen mellan Åbo- och Helsingforstiden eller möjligen något senare. Den är tämligen säkert inskriven i häftet »N. 3.» i mitten av dec. 1828 (jfr ovan s. 9 om häftet »N. 3.»), men den kan vara författad tidigare. Tegnérinflytandet kunde möjligen tyda på att den tillkommit efter det R. gjort bekantskap med T:s i början av dec. 1828 utgivna Smärre samlade dikter och vore ungefär samtidig med *Tröst* och SN II, i vilka detta inflytande starkt framträder, men det bör märkas att *Den vise*, med vilken R:s dikt visar flera likheter, icke ingick i denna samling. Sannolikast synes mig att dikten är skriven våren eller sommaren 1828.

Vasenius, Världsbild och poesi s. 79, framkastade tanken, att dikten till en del vore inspirerad av Greklands frihetskamp, som R. ju omnämner i en av dikterna i Blåa boken (SS II s. 4; så ock Heikel JLR I s. 106 f.), men i sitt senare arbete Runeberg Suomen kansan runoilijana nämner V. intet härom. Estlander RS s. 270 f. finner det sannolikare att R. tänkt på Napoleon än på Grekland. Söderhjelm JLR I² s. 262 stannar vid att man knappast synes »hava rätt att förutsätta andra inspirationer än dem av tidens litteratur». I vad mån R., då han utformade diktens reflexioner över historiens gång, sett för sig sin samtids händelser, är en fråga, som icke kan besvaras; dikten ger där icke några upplysningar.

Ljunggren, Studier I s. 24, anför diktens två slutstrofer som prov på R:s »tegnériserande». Sylwan, Några ord om Runebergs ungdomsdiktning, Saml. 1902 s. 58, framhåller också diktens släktskap med Tegnérns reflexionsdiktning och påpekar samtidigt likheten med Schillers ton, vilken han anser att förmodligen förmedlats av T. Söderhjelm JLR I² s. 247 utför vidare denna tanke: »Helt säkert har [dikten] av T. fått den pompösa, ståtliga diktionen, den översinnliga flykten, kanske ock kompositionens klarhet. Närmast till hands ligger en jämförelse med *Det Eviga*. Liksom hos T. sanningen lever bland bilor och svärd, medan allt vad våldet skapar är vanskligt (= förgängligt) och kort, så är ju temat hos R. det, att styrkan, brottet och våldet vika för dygden, för det ädla; liksom det rätta, sanna och sköna är evigt, så lever det ädla, även om solar ramla från sin grund och välden hemfalla åt vanskligheten (= förgängligheten); liksom R. siar om en tid, då natten förjagas, gryningen flammor och frihetens ord skalla från en välsignande värld, förebådar T., att folken en gång stå upp till förvandling, 'när det Rätta får armar, det Sanna får röst' och alla den starka viljans offer stiga som stjärnor ur Lethe. För övrigt äro ju de båda dikterna väsentligt olika, men det faller i ögonen, att R. skattar mera åt det retoriska, vari han senare just såg T:s svaghet som skald. Måhända är man berättigad att i *Det ädlas seger* som i *Svartsjukans nätter* och *Flyttfågeln* se en blandning av Tegnérskt och Stagneliskt inflytande.» (I JLR I¹ hade Söderhjelm s. 326 f. gjort några detaljjämförelser mellan R:s dikt å ena sidan och å den andra T:s *Den Vise* och Stagnelius' *Öfver slaget vid*

Salamanca, men i rättelserna II¹ s. 544 anmärker han, att dessa båda dikter publicerades först efter det D I hade utkommit. Om *Den Vise* se dock nedan i kommentaren!) Schillertonen anser också Söderhjelm förmedlad av Tegnér (JLR II² s. 252). I en karakteristik av dikten säger Söderhjelm vidare (I³ s. 262): »Medges måste visst, att *Det ädlas seger* röjer mycken ungdomlighet — men R. var ju i alla fall ej mer än tjugufem år, när han skrev stycket! Det har dock även en ganska stor mognad, både i tankens säkra genomföring, motivets variation och framför allt i den självständigt funna, energiska och klangrika formen. . . . Lockelsen att besjunga ett abstrakt ämne på samma sätt som Tegnér besjungit *Det Eviga* och Stagnelius i oden hyllat äran och dygden, jämte det ungdomliga patos, som besjälade skalden och lät honom i det ädla se en livets allt behärskande, allt mörker kuvande makt — någon annan påstöt behövde han ju icke. . . . De två slutstroforna taga en sällsynt praktfull retorisk flykt, jämförlig med Tegnér's; men den bäres tydligen av en hänförd egen övertygelse.»

Estlander RS s. 272 anmärker, att man i dikten finner en viss schematism: stroforna förknippas genom rimmen två och två och »i varje sådan dubbelstans behandlas ett moment av idén — en schematism som R:s lyrik eljest är fri för och som tyckes bekräfta, att *Det ädlas seger* hör till skaldens ungdomsdiktning.» Söderhjelm JLR I² s. 261 säger i anledning härav, att det schematiska, »som är bevis på en viss möda eller åtminstone tröghet i konceptionen, ett resonerat avvägande av strukturen», tvärtom synes honom rätt ofta framträda i R:s lyrik och i synnerhet i hans reflexionsdikter. Hedvall RPS s. 18 framhåller åter, att dikten hör till de fåtaliga dikter av R., som i kompositionen bygga på kontrastverkan, troligen under påverkan av pseudoklassicismens förkärlek för denna effekt.

Otvivelaktigt är en sådan schematism utmärkande särskilt för diktens förra del; dess rationella uppbyggnad markeras också i hs genom att den genom streck mellan några strofer och tankstreck efter några strofslut uppdelas i skilda avdelningar. I de två första inledande stroforna anger R. ämnet för sin dikt. Därpå följa två exempel på det gudas seger, vardera i två strofer. Sedan skildras i fyra strofer tyrannens välde, varpå i fem strofer förtäljes om det ädla och dess seger över tyrannen. I de tre slutstroforna förvandlas sedan det ädla till en världsomfattande, evig makt. Schematismen är en för hela den pseudoklassiska odedikningen typisk kompositionsprincip. Den återfinnes också i Choræus' *Oskuldens hämnd* och i Tegnér's *Det Eviga*. Den första delen av R:s dikt med dess exempel på det ädlas makt har otvivelaktigt mer gemensamt med Choræus' dikt och över huvud med 1700-talsodet än med Tegnér's dikt. I den senare delen får R:s poem däremot ett inspirerat patos, som bestämt skiljer det från det mer lugnt resonerande pseudoklassiska odet. Det är här det Tegnér-Schillerska draget klart framträder. En skillnad mellan Choræus' dikt och R:s är även, att C. identifierar den hämnande makten med en personlig gud, medan det ädla hos R. blir en evig idé.

Detta är ett av de drag, som ge dikten en tydligt nyhumanistisk prägel. Nyhumanistiskt är också själva begreppet »det ädla», vilket särskilt i Schillers tankevärld spelar en central roll (om »ädel» hos R. och om dess betydelse för nyklassicismen jfr Hedvall RPS s. 289 f.). Bland de nyhumanistiska dragen bör även nämnas den Apollogestalt det ädla antar särskilt i v. 55-56. Dikten fortsätter sålunda en pseudoklassisk 1700-talstradition, men är samtidigt till form och innehåll tydligt inspirerad av den nya anda Schiller och Tegnér ingjutit i reflexionsdikten (Castrén, *Det ädla seger*, *Nya Argus* 1918 s. 100 f.; jfr ock Söderhjelm *JLR I* s. 262).

Hedvall, *Bibliska motiv i Runebergs första samling dikter*, *Nya Argus* 1918 s. 90, framhåller möjligheten av att bibliska motiv spelat in vid diktens konception. H. hänvisar särskilt till att diktens episka stomme kunde vara påverkad av den messianska profetian i Esaias 59 och av Uppenbarelseboken. Likheterna synas dock icke övertygande. Tänkbart vore att R., då han skapade bilden av det ädla som den segrande kämpen, tagit intryck av den hjältegestalt Kristus i några av uppståndelsepsalmerna i Ps. 1819 antar, och en sådan hypotes kunde få ett visst stöd av att R. måhända upptagit ordet »sänningebud» ur Franzéns påskpsalm Ps. 1819 102 (jfr komm. till v. 28). Men i dikten framträder icke något som helst karaktéristiskt kristligt drag.

Stilen är i överensstämmelse med det reflekterande odets tradition starkt retorisk. Dikten börjar med en hänvändning till läsarna eller åhörarna och fortsätter med en invokation till sången. Hänvändningar till läsarna förekomma också flera gånger inne i dikten, bl. a. i de upprepade imperativerna »Se». Till samma stiltradition höra också åtskilliga begrepp och abstrakta uttryck — så tyrannen, dygden, slavarna, glavarna etc., så ock det bleka och obestämda »hur det kufvar makter» — och epitheta ornantia såsom »den böjde slafven», »den fräcke bofven». Begreppspersonifikationerna äro också talrikare än i någon annan av R:s dikter (Hedvall RPS s. 149). Dessa stildrag förekomma talrikast i diktens förra del. Men denna ton brytes redan där av uttryck av annan art. Då R. personifierar dygden blir personifikationen på ett helt annat sätt suggestiv och gestaltskapande än fallet var med de pseudoklassiska personifikationerna: »Men han möter dygden med sin lugna panna.» (Jfr Hedvall RPS s. 111 och 259). Och »en högre stämpel» på herdens anlete har en förromantisk idealistisk klang.

I den senare delen av dikten förändras stiltonen. Med den stigande inspirationen blir stilen i allmänhet mer levande och åskådlig, om ock de pseudo-klassiska dragen icke helt försvinna. Bilderna av det ädla som en ung, kämpande hjälte och av den flammande morgongryningen ha en stor visuell styrka. Tempot blir också snabbare, vilket markeras bl. a. av de många med »Och» inledda raderna. Inspirationen i denna senare del kan karakteriseras som en ljusdyrkande nyhumanistisk entusiasm. I de tre slutstroforna ger entusiasmen plats för ett större lugn, för en trygg förvisning. Det är R:s optimistiska tro på det godas seger i världen som blir slutackordet.

Strofen är en skapelse av R. De tre första raderna i den bestå av sextaktiga trokéer med cesur efter tredje takten; den fjärde, slutraden, utgöres åter av fyra daktyler. De tre första raderna ha kvinnligt slut, den sista manligt. De två första raderna i varje strof rimma med varandra, de två senare åter i de udda stroferna med var sin motsvarande rad i de följande jämna. Gustafsson, Om Runebergs verskonst FU 6, 1892 s. 18, påpekar, hur R. konsekvent låter de trokeiska halvverserna stiga genom att den första taktens höjning är svagt betonad. Strofen får trots rimmen genom den avslutande daktyliska versen en antik prägel (Sylwan, Svensk verskonst s. 100); dikten tillhör ju också antagligen det tidsskede, då R. författade sina dikter på antik meter. Greppet att låta två rader i en strof rimma med rader i följande strof har R. förmodligen hämtat från Tegnér's *Frithiof spelar schack* eller från Stagnelius (*Venus* i cykeln *Planeterne* D 1824 III s. 425 och *Inbjudningen* s. 449). C.

1-8 Inledningsstroferna med deras invokation till sången och deras redogörelse för vad dikten skall innehålla erinra om antik dikt; jfr Hedvall, Bibliska motiv i Runebergs första samling dikter, Nya Argus 1918 s. 91 f. C. 1 Hänvändningen till »bröder» erinrar om Schiller; jfr *An die Freude*: »Brüder — überm Sternenzelt — Muss ein lieber Vater wohnen.» C. 4 *helig* (även v. 38 naturens *helga dagar* och 60 *den heliga frihetens ord*). »helig» i denna icke-religiösa bemärkelse synes höra till de för Schiller karakteristiska orden; t. ex. *Das Ideal und das Leben*: »Und der heil'gen Sympathie erliege — Das Unsterbliche in euch» och *Würde der Frauen*: »Und in der Grazie züchtigem Schleier — Nähren sie wahrsam das ewige Feuer — Schöner Gefühle mit heiliger Hand.» Ordet har också vunnit burskap i den svenska romantiska poesien, t. ex. Tegnér, *Asatiden*: »Och skalden framgick kring jorden med helig håg.» C. 6 *slafven* och 30 *slafvar*. Hör liksom »tyrann» (v. 26) till de typiskt pseudoklassiska orden. Hedvall RPS s. 279 f. och Mjöberg, *Stilstud.* s. 252 och 255. C. 9 *stjernprydd* prydd med ordensstjärnor. — *mantel* kan syfta på en ordensmantel, men kan också ha en allmännare innebörd. I 1700-talsspråk talas det om »skrymtans mantel» o. d. B. 10 *i en prakt, som föddes af de dolda rofven*. Det abstrakta uttryckssättet är karakteristiskt pseudoklassiskt. Ordet »rofven» torde också tillhöra den pseudoklassiska ords-katten, och till denna stil hör även participtributet. — »De dolda rofven» betyder antagligen »rov, som sedan dolts» (i skattkammarna); dock är även betydelsen »i hemlighet rövade ting» tänkbar. C. 17-24 Skildringen av lejonet, som härjar nejden, men sedan flyr för herden, är säkerligen inspirerad av antik dikt; jfr Hedvall RPS s. 205 (dock knappast, som där antages, av Horatius' Od. I, 22: *Integer vitae*). C. 25-32 Skildringen av tyrannen och slavarne är vanlig i det pseudoklassiska odet (jfr ovan komm. till v. 6). Adlerbeths *Förgängligheten* (Skald-skrifter 1797, II s. 77) har några rader, som mycket erinra om detta ställe:

En Hjelte tågar fram, bekrönt af blodig lager,
 Bland nödens jammerskri, bland smickrets dyrkans ljud.
 En härjad verld hans ok med tålig skullra drager
 Och darrar för hans bud.

Han tror sig redan Gud; och segern till hans heder
 Hvar dag en hekatomb af slagna likar bär.

Likaså Tegnér's *Den Vise*:

Se Tyrannen. Hvilken skock af trälar
 Vid hans blodsbud bäfvar stum och lyss.
 Nu en blink, — han sjelf i stoftet krälar,
 Trampad af den hop, han tryckte nyss.
 Skåda hjelten — Hundra stoder resa
 Högt i skyn hans ära, svept i blod.

Söderhjelm, som först hänvisat på likheten med *Den Vise* (se ovan inl. till komm.), ansåg det dock omöjligt att R. känt den; den fanns emellertid tr. i GVVH 1806 och R. kan ha läst den där eller i någon avskrift. Dikten *Tröst* synes innehålla en reminiscens ur den (se komm. till 17, v. 36-38.) — Jfr om dessa strofer Castrén, *Det ädlas seger*, *Nya Argus* 1918 s. 101. C.

25-28 Hedvall, *Bibliska motiv etc.*, *Nya Argus* 1918 s. 92 tycker sig i strofen iakttaga inflytande av bibelns stil: »Bilderna 'svärd till spira' har jag väl inte ordagrant återfunnit i bibeln, men att en hård härskare regerar sitt folk med järnspira är en mycket vanlig bild. En krona av blod omtalas inte, men väl är 'en mantel doppad i blod' en symbol för strängheten. Bilderna 'hans lag är mörker, hans befallning boja, död och förfäran hans sänningebud' äro formade i tydlig överensstämmelse med en vanlig form för gestaltningen av bilder i bibeln. 'Därföre bliver högmod deras halsprydnad, våld den mantel som höljer dem', så skildras de gudlöse i sjuttiondetredje psalmen.» De ur bibeln anförda exemplen äro dock knappast analogt med R:s uttryck. Måhända innehåller strofen en anslutning till Uhlands *Des Sängers Fluch*:

Dort sass ein stolzer König, an Land und Siegen reich,
 Er sass auf seinem Throne so finster und so bleich;
 Denn was er sinnt, ist Schrecken, und was er blickt, ist Wuth,
 Und was er spricht, ist Geissel, und was er schreibt, ist Blut.

De två slutraderna i R:s och Uhlands strofer stå stilistiskt varandra nära. Om R. och U. jfr komm. till 40, *Barden*. C.
 26 *trona*. Pseudoklassiskt ord; i den pseudoklassiska stilen är »tron» »symbol för den högsta världsliga upphöjelse och makt» (Mjöberg, *Stilstud.* s. 253). Ordet finnes i D I även i Ma Sång v. 19, i Ungdomen v. 1 och i SN IV v. 249. C.

26 *förtärda* förintade. *B.*

28 *sänningebud* sändebud. Den av R. använda formen var troligen redan då ålderdomlig, jfr i Sahlstedts ordbok formen *sändningbud*. Det gamla bibelspråkets form är *sändningabodh*, som upptogs under formen *sändningabud* i Franzéns påskpsalm *Hvad ljus öfver griften* (dock icke i dennas äldsta redaktion) och därigenom vunnit förlängt burskap i Sverige. *B.*

29 *adel* ädel härkomst. *B.*

33 *dväljes* förkväves, bildlig anv. av den ursprungliga betydelsen av *dvälja*: försänka i dvala. *B.*

36 *dignande*. Jfr likartad anv. av ordet hos Strandberg, Saml. Vitt.-arb. III s. 8, där det heter om Österlandets ros att den »aldrig för en frostnatt dignar» (SAOB). *B.*

41 *glafvar* eg: lans, spjut, men i äldre poesi om blanka vapen överhuvudtaget; om anv. hos R. se Hedvall RPS s. 285 f., 288. *B.*

44 *Ammande slumrnar med frihet och ljus*. Verbet »amma» förekommer i bildlig och utvidgad anv. i D I även i *Barden* (40, v. 17), *Till trånaden* (41, v. 4) och i SN V v. 206. Ordet är ganska vanligt i tidens poesi och träffas t. ex. ofta hos Tegnér och Stagnelius. Den poetiska anv. är dock äldre (fru Nordenflycht, Oxenstierna). Ur Leopolds *Oden* kan anföras ett ställe där ordet har samma konstruktion som här: O du, med hvars behag — Den känslan ammad blef, som dödar mig i dag. SS 1800, I s. 95-96. *B.*

48 *Slafvar, tyranner, ruiner och grus*. Raden utgör i sin koncentrerade pseudoklassicism en god exponent för detta stildrag i dikten. Om anv. av *slav* o. *tyrann* se Hedvall RPS s. 279 ff., av *grus* Därs. s. 286. *B.*

49 *dvala* överksamhet, kraftlöshet; jfr Hedvall RPS s. 284 f. *B.*

51-52 *Och han svär att fira — Ljusets triumph med en frälsad natur*. Meningen är: Och han svär att fira ljusets triumf med att frälsa naturen. Participattributet »frälsad» sammanhänger med pseudoklassicismens av latinets påverkade förkärlek för particip, varom se Mjöberg, Stilstud. s. 243 (hos Tegnér t. ex. »lönen af en gagnad värld»). — »Natur» har här (och i v. 37) säkert den allmännare betydelsen »skapelse», »värld». Vasenius, Runeberg Suomen kansan runoilijana, s. 113, ger dock här ordet betydelsen av motsats till förkonstling: »Naturen är således också all frihets källa och motsatsen till all orätt.» *C.*

52 *triumph*. Pseudoklassiskt ord, se Mjöberg, Stilstud. s. 255. *C.*

54 *dagens stjärna* om solen; pseudoklassiskt stilelement, jfr t. ex. Leopold SS 1800, II s. 114: För molnets välde, dagens stjärna viker. *B.*

55 *vinternatten*. Bildlig anv. av ordet träffas t. ex. hos Lidner, Wallin, Atterbom, Stagnelius. *B.*

55-56 Det ädla personifieras här i en Apollogestalt. Raderna bygga på den antika mytologins uppfattning av Apollo som solguden och solstrålarna som den unge hjältens pilar. Bilden av solstrålarna som pilar finnes även i SN II v. 122 och i *Till solen* v. 89-90 (SS II s. 59). Också SN I v. 69-72 personifieras solen i en Apollogestalt. *C.*

56 *glödande pilarnas skur*. Genitiven pseudoklassisk, ursprungl. latinsk (Hedvall RPS s. 249 och Mjöberg, Stilstud. s. 101). C.

59 *morgonglansen* tillhör den sfär av naturbeskrivande ord hos R. som ofta ha speciell pregnans (jfr Belfrage i SoS 1916 s. 186), men användes i vitter stil även före honom, t. ex. av Atterbom och Stagnelius. B.

60 *skallar* dånar, klingar. B.

61-62 *det ädla . . . vidgas stilla till en molnfri himmel*. Estlander RS s. 271 säger: »Beundransvärd är hans konst att personifiera, då han låter det ädla framstå icke i en lekamlig gestaltning, utan som andemakt, där de mera lekamliga dragen lätt kunna fattas metaforiskt . . . Det möter då ingen svårighet, att han låter denna andemakt vidga sig till en molnfri himmel, som sluter en välsignande jord i sin famn, ja även överlever världsaltet.» Söderhjelm JLR I² s. 262 är av annan åsikt: »Så vacker den sista idén än är, så föga passar den ihop med det föregående fullständiga förkroppsligandet». C.

65 *basunen ropar*. Ursprungl. bibliskt (jfr Hedvall, Bibliska motiv etc., Nya Argus 1918 s. 92), men här knappast längre någon religiös stilprägel. C.

68-72 Skildringen av världsundergången torde närmast vara inspirerad av Tegnér. Slutstrofen i *Den Vise* lyder:

Tiden, grånande, sin ban fullbordar,
Tills han målet för sin ringdans ser.
Skörden utaf solar och af jordar
Mejas, mogen, af hans lia ner.
Allt är rof utaf förgängligheten,
Tomt står rummet der Naturen var.
Menskan blott är än densamma kvar,
Hennes tanke fyller Evigheten.
Uti Kaos' natt ej lif, ej ljud,
Intet, intet, utom hon — och Gud!

En annan världsundergångsskildring finnes i T:s *Sång till solen*:

Men det kommer en stund,
då din gyllene rund
springer sönder: dess knall
manar verlden till fall.
Och som ramlande hus
störta skapelsens hörn
efter dig uti grus;
och den flygande tid,
lik en vingskjuten örn,
faller död derbredvid.

Det är icke endast de allmänna bilderna av undergången, som erbjuda likheter, utan också några detaljer. Rymden, som samlar sina stjernehopar,

är rätt nära besläktad med tiden, som mejar skörden utaf solar och af jordar. Och då R. säger att »solar ramla från de fasta grunder» påminner detta om hur i *Sång till solen* skapelsens hörn störta »som ramlande hus».

— Jfr ock med dessa strofer i *Det ädlas seger* SN IV v. 260-263. C.

67 *vanskligheten* förgängligheten, förgängelsen. — *chaos*. Använt liksom i den ovan anförda strofen av Tegnér's *Den Vise* om det tillstånd som skall inträda, då världarna störtat samman; jfr Mjöberg, *Stilstud.* s. 81. — *gärdar* ger sin gärd; blott uppvisat från finländsk litteratur och använt före R. av Choræus. B.

70 *jorden flygtar som en suck derunder*. »flygtar»: försvinner. — Hedvall, *Bibliska motiv*, *Nya Argus* 1918 s. 92 finner i »flygtar» ett stöd för att R. i denna dikt stått under inflytande av Uppenbarelsebokens stil (XX: 11: »Och jag såg en stor hvit stol, och en sitta på honom, för hvilkens ansigte flydde jord och himmel, och dem vardt intet rum funnet» och XVI: 20: »Och alla öar flydde, och bergen funnos intet»). »flygtar» i samma betydelse som hos R. finnes dock även hos Lidner, *Sednare Saml. Skr.* (1820) s. 21: »Så dagens Härhold klarhet bådär, — Och mörkret flycktar för dess spår» och Stagnelius, *Skaldens invigning* (D 1824 III s. 228): »Och jorden och dess kungastäder — Under mig flygta i gråa dimmor». C.

13-14. 4. *Lärkan*.

Dikten trycktes första gången i D I.

Ett renskrivet ms finnes i Borgåsamlingen i häftet »N. 4.».

1 Hs har *upsteg* (D I: uppsteg).

Hs saknar komma efter *dagen*.

3 Hs har *Wäcktes* (D I: Väcktes).

4 Hs har *Wärens* (D I: Vårens).

7 Hs saknar komma efter *skogen*.

8 Hs har *fågel* (D I: fogel).

10 Hs saknar semikolon efter *hörde*.

11 D I har komma efter *rörde*; här struken.

12 Hs saknar kolon efter *himlarunden*.

13 Hs har *Warmast* (D I: Varmast).

14 Hs saknar komma efter *drömma*.

15 Hs har *lifs-sekunden*, D I³ och SA 1861 *lifssekunden* (D I: lifs sekunden).

Hs har komma efter *lifs-sekunden* (D I: semikolon).

16-17 i hs:

*Friheten hon kände
Hvarje ton hon sände*

(D I:

Hvarje ton hon sände,
Der till skyn hon lände,)

- 20 Hs och D I³ sakna komma efter *tinga*.
 21 Hs har *eterns* (D I: etherns).
 D I³ har komma efter *försaka* (D I: semikolon).
 22 D I har komma efter *buren*; här struken.
 D I³ och SA 1861 ha komma både efter *Som* och efter *buren*.
 25 Hs saknar semikolon efter *hörde*.
 26 Hs har *Eko* (D I: Echo).
 29 Hs saknar komma efter *bölja*.
 30 Hs har *söders* (D I: Södersns).
 Hs saknar kolon efter *Nordens*; D I³ har där semikolon.
 31 Hs saknar komma efter *dalen*.
 32 Hs har *etersalen* (D I: ethersalen).
 33 D I³ har tankstreck efter radslutet.
 34 Hs och D I³ sakna tankstreck i versens början.
 Hs saknar utropstecken efter *njuter*.
 35 Hs saknar komma efter *sluter*.
 36 Hs saknar komma efter det senare *Lärka*.

Då dikten finnes införd i det antagligen i början av 1829 skrivna häftet »N. 4.» är den senast författad vid denna tid. Estlander KI och RS s. 267 anser den troligen diktad 1823; Söderhjelm JLR I³ s. 128 förlägger den till gränsen mellan Åbo- och Helsingforstiden eller något senare. Båda bygga säkert sina dateringar på att dikten vore inspirerad av kärleken till Fredrika Tengström. Diktens stilprägel synes mig bestämt tyda på att den är äldre än från Helsingforstiden. Innehållet gör det sannolikt att den är diktad en vår. Snarast synes våren 1828 böra komma i fråga. Dikten har samma motiv som *Svanen* och *Hvad jag är säll*: sångens och kärlekens lycka. Vårens glädje får sitt högsta uttryck i lärkans sång, och i denna hör skalden jublet över friheten, över sångens gåva och över kärleken. Lärkan blir här en symbol för skalden själv liksom senare svanen. Också Franzén och romantikerna, särskilt Atterbom, ha skrivit en mängd dikter, där en fågel får uttala skaldens känslor (jfr Hedvall RPS s. 68). Hos Franzén betonas särskilt idyllen i fågelns liv, och detta drag kommer även starkt fram i Atterboms *Sparfven* (PK 1816). Också i *Lärkan* framträder det; främst i hennes glädje att hon »Ständigt ser naturen — I gestalterne af vår och maka!». Men R. betonar i sin dikt lika starkt frihetskänslan, glädjen att sväva »i den fria etherns rymd» (obs. i hs även »Friheten hon kände»). Denna känsla återfinnes i Tegnér's *Flyttfåglarna*, som däremot i mindre grad betonar idylldraget (jfr Hasselberg, Realistisk lyrik s. 109). Som Bök visat, är glädjen över det fria sväandet där inspirerat av Schillers tanke om konsten som harmonin ovan verkligheten (jfr komm. till 6.). Att *Lärkan* påverkats av T:s dikt synes mig säkert framgå av raderna:

Blott med solen följa
Öfver land och bölja,
Än till Söderns hem och än till Nordens.

Men även hos Stagnelius finner man dikter, som äro nära besläktade med R:s. I S:s tionde elegi (D 1824 III s. 183) talar lärkan:

Jag, när Eos med rosor och guld bekransar Olympen,
Spänner mot himlen min flygt, klingar mitt jubel i skyn.
Öfver en grönskande jord, af den blommiga våren beslöjad,
Under en vänlig azur sväfvar jag lycklig och fri.
Frihet, ether och ljus med tjusning fylla mitt hjerta.
Aldrig min tunga än höjde ett klagande ljud.

Och samma jubel, förenat med kärleken till maken, finner man i slutstroforna av *Till en yngling* (s. 236):

Stjernornas ring,
Himmelens blå
Sväfvar jag kring,
Hvilar uppå
Blommiga grenar.

Makan mig der
Möter förnöjd.
Alla begär
Krönas af fröjd.
Segersång klingar.

Myran må bli
Qvar i sitt grus.
Fogeln är fri;
Trifs blott i ljus,
Vårdoft och kärlek.

Och i *Himmelen* (s. 169) heter det:

Ethers glädje lärkans hjerta fyller,
Der på änglalätta vingars par,
Öfver berg, dem morgonen förgyller,
Öfver molnen sjungande hon far.

I *Lärkan* synas, som i flera andra av R:s dikter, intryck från Tegné och Stagnelius ha samverkat.

Dikten har mycket få realistiska drag — man fäster sig dock vid det runebergiska tonfallet i raden: »Och kring hyddan flög min kända svala.» Ofta nöjer den sig med allmänna och abstrakta uttryck: »Glädjen och

behagen — Väcktes ur sin långa vinterdvala.» Många uttryck ha en utpräglad romantisk klang: »sällheten af lifs sekunden», »den fria etherns rymd», »Sen i ethersalen — Sjunga känslans salighet och jordens» (jfr Berg, Strödda anteckningar om Runebergs stil FT 1904: I s. 154). Strofen är, som Estlander RS s. 238 påpekar, tydligen lånad från Atterboms *Sparfven*. I A:s dikt har dock slutraden kvinnligt slut och rimmar med de tidigare två långraderna, medan den hos R. slutar manligt och icke rimmar. I Euphrosynes *Nina* (PK 1817) ha åter alla de tre långraderna manligt slut. C.

1 *Högre uppsteg dagen*. Jfr uttr. sådana som *dagen går upp* l. *går ned* samt följande ställe hos C. F. Dahlgren: När han vaknade, stod dagen ånyo högt på himmelen (Saml. arb. IV s. 250); se SAOB D 18. Skalden syftar här på dagarnas förlängning. B.

2 *behagen*. I best. form plur. förekommer ordet ofta i det slutande 1700-talets och det börjande 1800-talets poesi i bet.: täckheten, skönheten. De mest kända ställena torde vara Kellgrens anslag i *Den nya skapelsen*: Du, som af Skönhet och Behagen — En ren och himmelsk urbild ger! och anv. i Franzéns studentvisa: Dock märk! att Visheten begär — Sin prydnad af Behagen. B.

4 *Vårens krans*. Om R:s anv. av detta pseudoklassiska uttr. se Hedvall RPS s. 278. H. påpekar som sannolik förebild Franzéns anv. av uttr., t. ex. »vårens krans som jorden klär till brud» i *Modren och sonen* (SD 1824, I s. 104). Även hos romantikerna förekomma liknande bilder; så Atterbom i *Sippan*: Ty i Nordens höga lundar — Binds af sippor Freyas krans (PK 1812, 2 o. 3 uppl., s. 23). B. C.

9 *spåda hjertats brand*. »Brand» som bild för stark känsla ofta hos 1700-talets skalder och hos romantikerna; i Ingelgrens *Maj-Sång* (PK 1812): »Allt eldas af glädjen och kärlekens brand.» C.

9 i *stämmor* i toner; jfr för denna äldre anv. av ordet: näktergalen lät sina sköna stämmor ljuda. Biogr. lex. 7 s. 72 (1841), citerat från en skrift av 1600-talsresenären Kiöping (SAOS). B.

12 *himlarunden* vanl. liktydigt med 'himlavalvet', här dock snarast 'himlarymden'. Ordet var ganska vanligt i dåtida poesi och särskilt omhuldat i rimställning. B.

13 *den ömma*. R:s rikliga användning av »öm» beror sannolikt på inflytande från Franzén. Ordet har hos de gustavianska författarna och hos F. gärna en erotisk färg, som även finnes på detta ställe hos R. Jfr Hedvall RPS s. 270 och Mjöberg, Stilstud. s. 257. Även hos romantikerna förekommer det med samma nyans, t. ex. Ingelgren, *Maj-Sång*: »Du liknar min Hilda, — Den sköna och ömma.» C.

15 *Och om sällheten af lifs sekunden*. »Säll» och »sällhet» höra till de oftast använda orden i R:s tidigare diktning; se Hedvall RPS s. 265 f. —

lifs sekunden jfr Ingelgren, *Maj-Sång*: »O låtom oss njuta — Den snabba sekunden — Af livets försvinnande Majdagsminut.» C.

21 *den fria etherns rymd*. »eter» var ett av romantikens älsklingsord ss. benämning på de högre luftlagrens klara, rena, »blåa» luft; jfr SAOB, E 751 och den utförliga redogörelsen för Törneros' användning av ordet jämte ssgr hos Östergren, Törneros s. 130 ff. Rörande R:s anv. av ordet se Hedvall RPS s. 293 ff. B.

22 *buren boren*. B.

28-30 Sannolikt inspirerade av Tegnér's *Flyttfåglarna* (se ovan inl. till komm.). C.

31 *dalen*. Jfr komm. till 1, v. 9. B.

32 *ethersalen*. Jfr ovan till v. 21. Ssgn, som även förekommer SN III s. 249, torde icke vara vanlig, men anv. av *sal* om luftrymden är poetiskt dåtidsspråk, jfr just i fråga om lärkan: Sjung, lärka, öfver den, ur molnig sal. A. A. Grafström, Saml. skaldest. I s. 10 (i en sång som prisbelöntes av Svenska Akademien 1825). Hos Ling träffas ssgn *luftsaln* (Asarne 556). B.

33 *Sjunga känslans salighet och jordens*. Transitivt »sjunga» hos R. i D I även 7, v. 57 och 10, v. 9-10 (jfr ock transitivt »stamma» 5, v. 7). Ingelgren har i *Maj-Sång*: (Herden) »Blott sjunger förtjusning». Jfr Mjöberg, Stilstud. 269 och Berg, PoetFr. s. 109 f. C.

15-16. 5. *Maj sång*.

Dikten trycktes första gången i D I.

Intet ms finnes bevarat.

Titel: D I³ och SA 1861 ha *Maj-sång* (D I: Maj sång).

3 D I saknar komma efter *Maj*; den har här tillagts.

10 D I³ och SA 1861 ha komma efter *tåren* (D I: semikolon).

11 D I³ och SA 1861 ha *morgonrodnad* (D I: morgonrådnad).

15 D I³ har semikolon i st f tankstreck efter *dö*.

17 D I³ saknar komma efter *nejden*.

20 D I³ saknar komma efter *Satt*.

26 D I³ har komma efter *mar* (D I: kolon).

28 D I³ och SA 1861 ha *blomsterhatten* (D I: blomster hatten).

D I saknar komma efter *Maj*; den har här tillagts.

30 D I³ har komma efter *natten* (D I: semikolon).

31 D I³ saknar komma efter *bräckte*.

38 D I³ har komma efter *susa*.

39 D I³ och SA 1861 ha *rosenhäckar* (D I: rosen häckar).

41 D I³ och SA 1861 ha *silfverbäckar* (D I: silfver-bäckar).

42 D I har komma efter *tunga*; den har här utelämnats.

SA 1861 har komma både efter *Och* och efter *tunga*.

43 SA 1861 har *foglar* (D I: fåglar).

44 D I³ och SA 1861 ha komma efter *Välkommen*.

Estlander KI anser dikten vara författad 1828, möjligen 1826, och i RS s. 268 säger han, att den kanske är redan från sommaren 1826 i Lundo (som Söderhjelm JLR I³ s. 377 not till s. 83: 35 anmärker är Lundo här ett misstag, bör vara Pemar). Söderhjelm JLR I¹ s. 130 hänför den med säkerhet till »efterbildningsperioden» 1826—1827 (stället dock uteslutet i andra uppl.). Innehåll och stil, båda utan någon tydligt Runebergsk prägel, synas också mig tyda på att den är skriven tidigt, kanske redan våren 1826 (troligen är den dock i så fall skriven i Åbo, icke i Pemar, ty R. var i Åbo ännu 8 juni 1826; se Strömborg BA I³ s. 330 not 33).

Dikten är en mycket allmänt hållen hyllning till våren utan några mer realistiska drag (jfr Estlander RS s. 268 och Söderhjelm JLR I³ s. 256). Hedvall RPS s. 150 f. framhåller, att de talrika personifikationerna stå på gränsen mellan rococo och romantik: »Till grund för skildringen i R:s dikt ligger det antagligen inflytande både från rococons konst och från romantiken. Genom sina pittoreska element — Maj med blomsterhatten gjuter guld i dagen och klär natten i purpur — har R:s dikt fått en i någon mån romantisk prägel. Men skalden har icke genom dessa naturpersonifikationer uttryckt något av sin uppfattning av naturens väsen och själ såsom romantikerna gjorde; likasom för rococon voro för honom dessa naturgudomligheter snarast dekorationer, även om hans förebild har varit romantisk diktning.» Till de förromantiska rococodragen höra också rosenhäckarna och silverbäckarna. Däremot bryter en romantisk känsla fram i raderna: »Känslans gudaflamma — Väcktes vid din ljusning, — Jord och skyar stamma — Kärlek och förtjusning.»

Estlander RS s. 268 anser, att R:s dikt tagit intryck av Ingelgrens *Maj-Sång* (PK 1812): »Även denne gör den sköna Maj till en huld genie, åt vilken skalden önskar välkommen, och för resten är där i båda samma rörliga vers, samma ljuva ton och samma täcka skildring.» (Jfr ock, ehuru mer tvekande, Söderhjelm JLR I³ s. 237 f.; Hasselberg, Realistisk lyrik s. 86 anser att vårstämningen i dessa dikter ytterst återgår till Atterboms Phosphorosprolog.)

Strofen är trokeisk, elvaradig. De tio första raderna äro tretaktiga, den sista femtaktig; raderna 2, 4 och 11 ha manligt slut, de övriga kvinnligt. Rimflätningen är ababedcdeex. Någon direkt förebild har icke uppvisats. C.

1 *Sköna Maj, välkommen.* Jfr Ingelgren, *Maj-Sång*: »Välkommen, du sköna — . . — Välkommen, o Maj, af välsignelser rik!» och inledningsorden till Valerius' något tidigare *Vårvisa*: »Kom, sköna Maj, och blicka». Epitetet återkommer längre fram i D I, i IE 6: När den sköna Maj med sippor kommit. B.

5 *gudaflamma.* Tidigare hos t. ex. Stagnelius och Wallin. B.

7 *stamma* ungefär: med av känsla osäker röst sjunga om. I likartad anv. förekommer ordet i den strukna strofen i *Flytt-foglarna*. Verbets ursprungliga

och gängse bet. var aktuell även för denna tids språkmedvetande och spelade med också i den mera allmänna, patetiska betydelse ordet fick i tidens vittra litteratur. Den transitiva anv. av ordet — trol. påverkad av *stamma fram* — möter icke så sällan i tidens vitterhet, jfr t. ex.: Unna, o Vatten! min harpa dig stamma — Från klingande strängar ett festligt beröm! Stagnelius D 1824, III s. 251, Det (språket) brottas med sig sjelf, med hårda malmen, — Det stammar brutet evighetens känsla. Atterbom Lyr. III s. 159. Ett tidigt exempel på denna poetiska anv. av ordet träffar man i en av Lidners genombrottsdikter, *Juliette till Romeo*: Men redan dessa murar stamma — de suckar kärlek . . . kärlek drar. Lidner (SVS) I s. 208. Sannolikt har den också ett förromantiskt ursprung och är påverkad av tyska förebilder. — För R:s »stamma . . . förtjusning» jfr Ingelgrens *Maj-Sång*: »sjunger förtjusning». B.

10 *Glädje ler ur tåren*. Glädjen leende bland tårar är vanlig i förromantisk och romantisk diktning; t. ex. Franzén, *Ynglingen och mannen* (D 1810 s. 204): »Och som qvällens dufna stjärna, — ler hon himmelskt ur en tår». C. 16-22 Raderna om vintern erinra om skildringen av tyrannen i *Det ädlas seger*. — Rimmet *glafven: grafven* jfr ock där v. 41-42 rimmet *glafvar: grafvar*. C.

12 *förkolnad stelnad av köld, förfrusen*. B.

16 *härjarns* dödens. Jfr de kända raderna i Franzéns *Glädjens ögonblick*: Härjaren rycker — Brud ifrån brudgum och vän ifrån vän. B.

19 *Thronar* se komm. till 3, v. 26. C.

20 *glafven* här snarast: spjut. Ganska vanligt i tidens vitterhet är uttr. »dödens glav(en)» — dödens vapen har här övertagits av vintern, »härjarns like». Formen *glaven* är ursprungligare än *glav*. Se f. ö. komm. till 3, v. 41. B. 25 *daggtår*. Äldsta belägg i SAOB. B.

27 *af svanor dragen*. Maj, som i dåtida poesi uppträder både i manlig och kvinnlig personifikation, har här fått övertaga kärleksgudinnans svanor och spelar också en gudinnas roll; jfr Paykulls översättning (1787) av Anakreons 37:de ode: Ren vårens vagn av Svanor dragen — Till oss har kastat om sitt lopp. B.

28 *Maj, med blomster hatten*. Estlander RS s. 268: »Hon bär en blomsterhatt liksom hos Tegnér, vilken troligen sett det i den gustavianska tidens måleri.» E. åsyftar förmodligen *Nattvardsbarnen* (v. 5 f.): »Klar var himlen och blå, och Maj med rosor i hatten — stod i sin helgdagsskrud på landet.» Liknande personifikationer också hos Stagnelius, t. ex. *Flyttfoglarna* (D 1824 III s. 52): »Med rosiga hatten — På lockar af guld, — Satt midsommarsnatten». C.

28 *blomster hatten*. Beträffande särskrivningen se komm. till 1, v. 48. B.

29 *Gjöt . . . i dagen* ungefär: göt ut och uppenbarade. B.

29 *guld solguld*. B.

30 *purpurklädd*. Sällsynt som finit verb (jfr dock det likartade *purpurrande* i *Vallgossen* v. 9). För bet. jfr *Talltrasten* v. 26: »Tills sista purpurn fly t

från aftonskyn» samt Hedvall RPS s. 305 ff. *Purpur* är ett mycket vanligt färgord hos R. B.

32 *ur lossadt häkte* ur öppnat fängelse; i viss mån likartat: Mildt löser vårens nyckel — Det stora häktet opp. Stagnelius D 1824, III s. 96. B.

33 *Flora*. I motsats till Tegnér, Stagnelius och Atterbom inför R. mycket sällan i sina dikter den antika mytologins personligheter. C.

34 *sköte*. Vanligt pseudoklassiskt fyllnadsord; jfr Mjöberg, Stilstud. s. 102 f. B.

34-44 Naturens hyllning till våren skildras på ett något liknande sätt i Ingelgrens *Maj-Sång*, senare delen av första strofen. C.

34-44 Den anakreontiska karaktären hos det skildrade landskapet har påpekats av Hedvall RPS s. 33 f. B.

37 *glada offer*. Typiskt för den pseudoklassiska pastorala miljön. B.

39-41 *rosen häckar: silfver-bäckar*. Ssgn *rosenhäck* finnes i första strofen av Franzéns *Menniskans anlete*: »Fjäriln flög till rosenhäcken, — Kysste dess behag», och i samme skalds *Trösten*: »Ängd! der alltid rosenhäcken — blommor bär» (ÅT 1794, nr 42 s. 2). Det är högst antagligt att R. tagit intryck av de många och expressiva *rosen*-ssgrna i Franzéns äldre diktning; se ang. dessa Belfrage, Sammansättn. 236 f., 240 ff. Rimmet *rosenhäcken: silfverbäcken* finnes i Franzéns *Vår och Vinter* (ÅT 1794; SD 1924 I s. 245) och även hos Stagnelius, t. ex. i *Kärleken* (D 1824, III s. 40). Beträffande sårskrivningen av *rosen häckar* se komm. till 1, v. 48. B.

17-18. 6. *Flytt-foglarne*.

Dikten trycktes första gången i D I.

Ett renskrivet ms finnes i Borgåsamlingen på ett löst blad, som är viket till ett fyrsidigt ark. På s. 1 finnas strof 1 och strof 2 v. 1-8; på s. 2 v. 1-6 och de sex första verserna av den sedan uteslutna strofen; på s. 3 slutet av dikten; s. 4 är tom. Papperet gulvitt, på tvären finstreckat, med lodräta vattenlinjer; vattenstämpel Honig & Zoonen. Sidans storlek 11,8 × 20 cm. Titel. Hs har *Flyttfoglarne* (D I: *Flytt-foglarne*).

1 Hs saknar komma efter *I* och efter *strand*.

Hs har *flyktade*, SA 1861 *flyktande* (D I: *flygtande*).

D I² har *fremmande* (D I: *främmande*).

2 Hs har *i* (D I: *I*).

Hs och D I² ha tankstreck i slutet av raden.

4 Några ex. av D I ha *füdernedalen*, andra *füderne dalen* (jfr ovan inl. s. 7).

6 Hs har komma efter *alen* (D I: kolon).

7 Hs saknar komma efter *vingen*.

8 Hs saknar komma efter *små*.

9 Hs har *Wäg* (D I: *Väg*).

10 Hs har semikolon efter *blå* (D I: komma).

- 12 Hs har *nord* (D I: Nord).
Hs saknar komma efter *nord*.
- 13 Hs har *våren* (D I: våren).
Hs har *ren* (D I: dem).
Hs har semikolon efter *bord* (D I: komma).
- 16 Hs har *vaggade* (D I: vaggande).
- 17 Hs har semikolon efter *hviska* (D I: punkt)
- 19 Hs har *Wid* (D I: Vid).
Hs saknar komma efter *gång*.
- 20 Hs och D I² sakna komma efter *glömma*.
- 21 Hs har *Wid* (D I: Vid).
Hs och D I² sakna komma efter *sång*.
- 22 Hs har *wägen* (D I: vägen).
- 23 Hs saknar komma efter *glada*.
- 24 Hs har punkt efter *bo* (D I: semikolon).
- 25 Hs har *Men* (D I: Och).
- 26 Hs saknar komma efter *sorgen*.
- 27 Hs: *känna* ä fr *finna*.
- 28 Hs har *wärnlösa* (D I: värnlösa).
Hs har punkt efter *borgen* (D I: komma).
- 30 Hs har *majdagens* (D I: Majdagens).
D I² saknar komma efter *brand*.
- 31 D I² saknar komma efter *natten*.
- Efter v. 33 följer i hs strofen:

*Bevingade fogel, hvem gaf dig en lott
Af oron ej bildad af sällheten blott?
Densamma, du quäder,
Som gjöt i ditt sinne
Den tränad, dig gläder
Ditt hopp och ditt minne:
Den lifvande flamma,
Som evig och fri,
Dig skapte att stamma
Hans godhet som vi
Och lycklig bli. — —*

- 34 Hs saknar komma efter *Du* och efter *strand*, D I² och SA 1861 efter *Du*.
Hs har *flygtade*, SA 1861 *flyktande* (D I: flygtande).
- 35 Hs har tankstreck efter radens slut.
- 36 D I² har *Palmerna* (D I: palmerna).
- 37 Hs: *I* ä fr *P* (antagligen början till *På*).
Hs har *fäderne-verlden*, D I² och SA 1861 *fäderneverlden* (D I: fäderne verlden).
Hs saknar komma efter *verlden*.

- 39 Hs har punkt efter *färden* (D I: semikolon).
 40 Hs saknar komma efter *vingen*.
 41 Hs: *foglarna* måhända ä fr *foglarne*; D I^a har *fåglarna* (D I: *foglarna*).
 Hs saknar komma efter *små*.
 42 Hs har *Wäg* (D I: *Väg*).
 43 Hs saknar komma efter *blå*.

Estlander RS s. 243 daterar dikten till »1828, möjligen först 1829» (i KI: »troligen 1828»). Måhända bygger han denna datering, för vilken han icke anför något skäl, på antagandet att R. i Tegnér's Smärre samlade skrifter, som utkom i början av dec. 1828, hade gjort bekantskap med dennes *Flyttfoglarna*. Vasenius, Runeberg Suomen kansan runoilijana s. 70, säger uttryckligen, att ursprunget till *Flyttfoglarne* troligen får sökas i de diskussioner T:s diktsamling väckt. Men T:s dikt fanns tryckt redan i Iduna III, 1812, som R. säkert kände. Dessutom hade den, innan T:s diktsamling utkom, blivit vida spridd med Crusells musik (A. Moberg uppger sålunda, att den sjöngs i Åbo katedralskola vid terminsavslutningarna efter 1824, se M:s självbiografi HLS 3, 1927, s. 134); Nervander använde också redan 1826 uppslag från dikten i ett poem *Till Professor Hällström* (Skr. II s. 116). Söderhjelm uttalar sig icke om diktens tillkomsttid. Hs synes att döma av de talrika *w* i början av ord inne i raden vara utförd ungefär samtidigt med att häftet »N. 3.» skrevs, alltså i slutet av 1828 eller början av 1829 (jfr ovan s. 9). Å andra sidan är dikten säkert skriven efter det R. lärt känna den i början av nov. 1826 utkomna tredje delen av Stagnelius' Samlade skrifter (denna annonseras första gången i St. P. 7 nov., och upptages där 14 nov. i en förteckning över sedan 1 nov. utkomna skrifter). Att den är skriven före R:s flyttning till Helsingfors framgår av en berättelse i Fredrikas anteckningar. Hon förebrådde i Pargas, säger hon, R. hans grymhet mot fåglarna. »Nu förekom i Flyttfåglarna orden:

der glädjen behöfver
 blott majdagens brand
 och natten som söfver
 med rosende hand
 de spåda ibland.»

Fredrika täckte med postpapper orden »natten» och »rosende» och skrev på detta täckpapper i stället »auctor» och »snaran i», så att verserna fingo lydelsen: »och auctor som söfver — med snaran i hand — de spåda ibland». Papperet gav hon sedan åt R. (jfr R. F. v. Willebrand, Fredrika Runeberg FU 17, 1903, s. 205.) Denna episod anföres i sammanhang med händelser från 1827, vilket skulle tyda på att den tilldragit sig detta år, men den kronologiska tidsföljden i Fredrikas anteckningar är dock icke så genomförd att man kan vara säker därpå — berättelsen kan också gälla

1828. Dikten är säkerligen skriven antingen våren—försommaren 1827 eller motsvarande tid 1828; mögnaden i form och innehåll tala kanske för det senare året (i Runebergs ungdomslyrik, FVS:s Årsskrift 16, 1938, s. 11, har jag ansett det förra sannolikare).

Hedvall, Runeberg och Österbotten, HLS 13, 1937, s. 79 f., framkastar tanken, att dikten ursprungligen avslutats med den sedan utelämnade strofen och att den nuvarande slutstrofen vore senare tilldiktad. Som skäl för denna hypotes anför H., att den uteslutna strofen och den därpå följande slutstrofen icke ha något sammanhang med varandra, då den uteslutnas slutrad talar om glädjen på jorden, medan slutstrofen talar om sällheten i en överjordisk tillvaro. Ett stöd för hypotesen finner H. däri, att R. i första strofen skrivit *flyktade*, i slutstrofen åter *flygtade*; H. förklarar det så att R. vid renskrivningen följt konceptets äldre ortografi, men i den nyskrivna slutstrofen använt den ortografi han vid tiden för renskrivningen begagnade. Detta sistnämnda skäl torde icke vara hållbart. R:s ortografi är så växlande, att man på stavningen av ett enda rätt sällan förekommande ord knappast kan bygga några kronologiska slutsatser. Icke heller i övrigt synes mig H:s hypotes tillräckligt motiverad. Den uteslutna strofens hyllning till skaparen, som skänkt fågeln sällhet på jorden, ansluter sig omedelbart till de föregående stroforna. Och just denna det jordiska livets lycka blir för R. ett bevis för att bortom döden en än större sällhet skall möta (jfr det nedan citerade stället av Böök). Både i Tegnér's och i Stagnelius' dikter, som R:s så nära ansluter sig till, utgör också hemkänslan i två olika världar ett centralt motiv, men om den nuvarande slutstrofen i R:s dikt utelämnas, kommer en sådan tanke alls icke fram där, utan dikten skulle handla blott om den jordiska sällheten — något som skulle göra anslutningen till dessa dikter långt mindre förklarlig. Anslaget i dikten, hänvändningen till de »flyktande gäster på främmande strand» synes också fordra den förklaring och motvikt slutstrofen ger.

R:s dikt har till förutsättning Tegnér's och Stagnelius' dikter med samma titel (om den förra jfr ovan; S:s dikt finnes i D 1824 III s. 52). Förhållandet mellan dessa tre dikter har ingående behandlats av Estlander RS s. 241 f. och Böök, Svenska studier i litteraturvetenskap s. 31 f. (jfr ock Söderhjelm JLR I³ s. 241 och Vasenius, Runeberg Suomen kansan runoilijana I s. 70 f.). Böök's huvudresultat äro följande: S. och R. ha båda låtit odödlighetstanken framträda i slutstroforna. Något av njutningsstämningen hos S. återfinnes i R:s dikt, särskilt i strof 2, ehuru mindre erotiskt betonad. »Nattsolen» (midnattssolen), som finnes redan hos T., erinrar dock mest om S. I likhet med T. betonar R. fåglarnas sorglösa frihet. Men också olikheterna mellan R:s dikt och de två andra skaldernas framträda skarpt. S. lägger vikten vid fåglarnas avresa, R. vid hemkomsten — S. vid deras oro, R. vid deras trygghet. »S. längtar till himmelen, därför att allt det jordiska sviker; R. har så fast ankargrund i timligheten att han därmed liksom när in i tillvarons innersta djup.» Både T:s och R:s dikter

präglas av optimism. Men T:s optimism vilar på en estetiskt-intellektuell känsla av kraft och överlägsenhet, medan R:s är naturbestämdare, mer organisk, idyllisk. »Denna känsla af bundenhet vid torfvan, denna kärlek till hemmet är en *instinkt*, säker, blind, som alla instinkter. Där stå vi vid det djupaste draget i R:s dikt.» — Om det religiösa inslaget i dikten se ock Belfrage JLR s. 76 f.

Hedvall, Runeberg och Österbotten HLS 13, 1937, s. 78 f. (jfr ock Hedvall, Skildring och uttryck i Runebergs diktning HLS 12, 1936, s. 102 f.) gör gällande att dikten icke blott skulle ha en religiös innebörd utan även uttrycka R:s längtan till hembygden Österbotten, hans »känsla av att vara lössliten från en tillvaro och en trakt, där i varje fall någon del av hans innersta jag hörde hemma». I anslutning till sin uppfattning att slutstrofen är skriven senare än de övriga stroferna fortsätter H.: »Detta skulle tyda på att slutstrofen i *Flyttfågeln* hör samman med de djupt vemodiga dikter han skrev vintern 1827-1828, medan början av dikten har tillkommit förrän detta något kom in i hans liv, som för en rätt lång tid framåt kastade en skugga över det.» Denna tolkning synes mig icke ha stöd i dikten. Där finnes intet, som skulle giva vid handen, att R. haft skilsmässan från hembygden i tankarna. Icke heller finner jag i slutstrofen en så stark känsla av vemod, som H. utläser ur den.

I den elvaradiga anapestiska strofen äro de två första verserna fyrtaktiga, de övriga tvåtaktiga. Rimfästningen är aabcbdedee (b och d kvinnliga, de övriga manliga). Om dess förhållande till Tegnér's och Stagnelius' säger Böök: »Strofbyggnaden är en kombination af föregångarnas med tillägg af ett själfständigt moment. Först och främst har R. hela den Tegnér'ska strofen, så godt som oförändrad; han har endast brutit sönder de två sista verserna efter Stagnelius' mönster och därmed infört ett nytt rimpar, men han har i motsats till S. bibehållit T:s kvinnliga slut. Därtill fogar han fem verser: de fyra bestå af ett Tegnér'skt verspar, brutet efter Stagnelius' mönster, den femte och avslutande versen har samma längd och samma manliga rim som närmast föregående. Strofen har sålunda blifvit konstillare än föregångarnas, men mindre melodisk än Stagnelius'. Jämförelsen mellan S:s' och R:s strofer är särskildt lärorik: den förres *klingar ut*, trånadsfullt, extatisk, den senares *sluter sig*, tätt, fast och litet monotont, det sista rimmets upprepning liksom spikar samman och fäster.» (Svenska studier s. 33; jfr Estlander RS s. 242 som anser att R:s strof »i omväxling och mjukhet överträffar föregångarnes».) C.

1-2 *J*, flygtande gäster på främmande strand, — När söken *J* åter erit fädernesland? (och v. 34-35). Hedvall, Bibliska motiv etc. Nya Argus 1918 s. 91 ser häri en biblisk reminiscens och hänvisar till Ebreerbrevet 11: 13-16: »I trone äro desse alle döde, och hafva dock intet fått af löftet; utan sett det fjerranefter, och trott deruppå och låtit sig nöja, bekännande

sig vara gäster och främmande på jordene. Ty de som sådant säga, gifva tillkänna att de söka ett fädernesland. — — — Men nu begära de ett bättre, det är, det himmelska.» H. tillägger: »Motivet är vanligt i religiös poesi och förekommer hos R. även i *Höstaftonen* i något annan gestaltning . . . men den verbala likheten mellan inledningsraderna till *Flyttfåglarne* och de anförda verserna i Ebreerbrevet är väl knappast tillfällig.» Sannolikast är väl dock att R. upptagit motivet ur psalmdiktningen (t. ex. Ps. 1819, Wallins Ingångspsalm: »En liten tid på jorden — Du går en främling och en gäst» och hans ps. 108:2: »Du främling från ett bättre land»). Tanken återfinnes hos R. utom i *Höstaftonen* även i *Tröst* v. 75 f., i *Till tränaden* v. 12 och i SN V v. 150 f. C.

4 *füderne dalen*. Jfr *fosterdal* i *Den gamles hemkomst* (2, v. 3). B.

10 *I villande blå*. »villande» i bet.: villsam torde vara ett nyromantiskt upptag från äldre litteratur. Det möter t. ex. i Geijers efter en folksaga diktade *Skogsbruden*: De ila i villande skogen (Iduna II s. 9). Om havet användes det av C. F. Dahlgren i hans kända *Hösten är kommen*: Vågorna brusa på villande haf. Saml. arb. III s. 245 (SAOS). B.

13 *bord*. Samma ord användes just i fråga om fåglarnas uppehälle i S. Ödmanns psalm Ps. 1819, 393: 2: Dig prisa luftens härar, — Dem din försyn ett bord berett. B.

14 *källornas spenar*. Hedvall RPS s. 313 finner uttrycket erinra om bibelns realism. C.

19 *nattsolens* midnattsolens; jfr inl. ovan. R. Bergs fråga (HLS 14, s. 27) om icke ordet här betyder måne måste besvaras nekande. B.

30 *Majdagens brand* majdagens varma (sol)sken. B.

31-33 R. avser väl här att måla de ljusa nätterna »vid nattsolens gång», då natten med sin morgon- eller aftonrodnad (»med rosende hand») knappast tillåter någon ihållande sömn (»söfver . . de späda ibland»). Hedvall RPS s. 150 antager att bilden kan vara lånad från antikens rosenfingrade Eos. Däremot skulle kunna invändas, dels att det här är fråga om natten, dels att det av R. använda adjektivet *rosende* har en lätt folkviseklang, som icke passar samman med en klassisk reminiscens. Ssgn *rosenhand* användes av Oxenstierna (Arb. IV s. 195) i hans Miltonöversättning såsom attribut till morgontimmarna (i orig. motsvarat av: rosy hand) och av Dahlgren i PK 1818, s. 62 ss. attribut till Zephyr. Jfr uttr. *morgonens blomsterhand* i *Till Frigga* (24, v. 12) o. komm. till detta ställe. B.

36 *palmerna*. Estlander RS s. 243 not säger: »För den, som har Tegnér's stycke i minnet, kan möjligen ordet *palmerna* verka förbryllande, då T. därmed betecknar det främmande landet, från vilket flyttfåglarna längta, R. åter det hemland, till vilket anden längtar. Naturligtvis är det i figurlig mening av segerpalm R. använt ordet, således utan hänsyn till bruket hos T.» Böök, Svenska studier s. 34, sätter i fråga om icke ordet hos R. är en rent akustisk reminiscens från T:s dikt, ehuru betydelsen hos R. är en helt annan, och antar samtidigt, att uttrycket ansluter sig till det bibliskt-

religiösa föreställningssättet ('lifvets palmer'). Hedvall RPS s. 315 förmodar att raderna »när palmerna mogna — i fädernes världen» införts som motsvarighet till »när sippan sig döljer — i fädernedalen» i str. 1 och fortsätter: »Ordet ger religiös, biblisk stämning, ehuru symboliken är något godtycklig och otydlig. I bibeln möter oss ordet 'palm' använt även i fråga om annat än segerpalmen; 'den rättfärdige skall grönska såsom palmen' heter det i psalmen 92.» Sannolikast förefaller att R. infört ordet under intryck av Stagnelius, som flera ggr låter palmer karakterisera det himmelska landskapet; i *Psalm 4* (D 1824 III s. 330) ber han Kristus i himlen möta människosjälén: »Bland palmer henne sväfva — Med fridens helsning mot!», i *Hymn till vattnet* (s. 252) talar han om »den änglaomvandrade, palmfulla stranden». C. — Hos R. själv förekommer ordet i liknande anv. i *På ett barns graf* (36, v. 20) samt i dikten vid prof. Lagus' jordfästning (SS II s. 145), där bilden också är hämtad från fågelvärlden: »Först hos Gud kan duftan nå — Palmens gren att hvila på.» B.

19-23. 7. *Vallgossen.*

Dikten trycktes första gången i D I.

Ett renskrivet ms finnes i Borgåsamlingen på ett löst i oktav viket blad. Papperet är av samma slag som i hs till föreg. dikt. Sidans storlek 11,6 × 18,5 cm. På sid. 1 finnas v. 1-26, på sid. 2 v. 27-54, på sid. 3 v. 55-82, på sid. 3 v. 83-112. Under dikten står i högra marginalen:

Den 19de Sept. 1827.

R.

Titeln. Hs har *Wallgossen*, D I² och SA 1861 *Vall-gossen* (D I: Vallgossen).

3 Hs har *felt* (D I: fält).

5 D I² och SA 1861: *lundar* (D I: lunder).

6 Hs har *glädje ljud*, D I² och SA 1861 *glädjeljud* (D I: glädje-ljud).

7 Hs: *luftens ä fr fästets.*

8 D I² har semikolon efter *Gud* (D I: punkt).

14 Hs saknar komma efter *ler.*

15 Hs har *festets* (D I: fästets).

17 Hs saknar komma efter *Dig* och efter *äng.*

23 Hs har *getterne* (D I: getterna).

28 D I² har semikolon efter *blommorne* (D I: punkt).

34 Hs har punkt efter *vän* (D I: semikolon).

37 Hs har utropstecken efter *O*, D I² saknar där skiljetecken (D I: komma).

Hs har *lysnen* (D I: lyssnen).

Hs har komma efter *lamm* (D I: utropstecken).

Hs har *i* (D I: j).

39 Hs har *få vi* (D I: får jag).

40 Hs har *trogna* (D I: troget).

42 SA 1861 har *ffällets* (D I: fjellets).

- 43 D I³ har komma efter *ficka*.
- 44 D I³ har semikolon efter *röjd* (D I: punkt).
- 45 D I³ saknar komma efter *handen*.
- 46 D I³ saknar komma efter *mig*.
- 47 Hs: *våpling* ä fr något annat ord (möjligen *blommor*).
Hs och D I³ sakna komma efter *som* och efter *stranden*.
- 49 D I³ saknar komma efter *Och* och efter *vingar*, SA 1861 efter *vingar*.
- 52 Hs har punkt efter *hit* (D I: semikolon).
- 53 Hs och D I³ sakna komma efter *båda*.
- 54 Hs: *kyssas* möjligen ä fr *kysses*.
- 56 Hs har *afund* (D I: afund).
- 62 Hs har *Wid* (D I: Vid).
- 65 Hs har utropstecken efter *gifvet* (D I: komma).
- 68 Hs har utropstecken efter *famn* (D I: frågetecken).
- 69 Hs har *Wår* (D I: Vår).
- 71 Hs och D I³ sakna komma efter *säga*.
- 73 Hs saknar komma efter *Ja*.
- 75 Hs har *Fins* (D I: Finns).
- 77 D I³ saknar komma efter *söker* och efter *vintertiden*.
- 80 Hs har *Der inne* (D I: Derinne).
- 81 Hs har *Wid* (D I: Vid).
- 83 Hs: *h* i *hjorden* ä fr någon annan bokstav (*g*?).
Hs och D I³ sakna komma efter *stallen*.
- 84 Hs har *Wid* (D I: Med).
- 86 Hs och D I³ ha komma efter *rund* (D I: semikolon).
- 87 Hs har *för gången* (D I: förgången).
- 89 Hs har *kann* (D I: kan).
- 93 Hs har *kring* (D I: mot).
Hs har *tjellet* (D I: tjället).
Hs saknar komma efter *tjellet*.
- 95 Hs har *istället* (D I: i stället).
- 100 D I³ har *pånytt* (D I: på nytt).
Hs har punkt efter *nytt* (D I: semikolon).
- 102 Hs saknar komma efter *igen*.
- 103 Hs har *eko* (D I: echo).
- 105 Hs har *dal* (D I: äng).
Hs saknar komma efter *Dig* och efter *dal*.
- 106 Hs saknar komma efter *engång*.
- 110 Hs, D I³ och SA 1861 ha *torfbänk* (D I: torf-bänk).
Hs saknar semikolon efter *torfbänk*.
- 111 Hs har *getterne* (D I: getterna).

Estlander KI och RS s. 254 anser för givet att det å ms tecknade datum anger diktens tillkomstdag. Söderhjelm hyllar i JLR¹ I s. 147 samma uppfattning (»Helt säkert afspeglar dikten, skrifven ett par veckor efter återflyttningen till Pargas, lyckliga stämningar som födts under samvaron med Fredrika i fridfulla, vackra sensommandagens sköte — om också själva uppslaget möjligen är hemma från inlandsbygden»). I JLR I² är detta ställe utslutet, och dikten hänföres s. 73 till dem, som inspirerats av kärleken till Maria Nygrén. För min del anser jag troligast, att dateringen åsyftar avskrivningsdagen — initialen R. under datum tyder på att R. gjort avskriften för att överlämnas åt någon annan. Dikten kan sålunda ha författats tidigare. Några säkra bevis för att så skett, finner man dock icke. De relativt talrika rimmen på svagtonig stavelse (v. 12, 28, 36) visa väl, att dikten hör till R:s äldre diktning, men föra den dock icke med nödvändighet längre tillbaka än till hösten 1827. I D I finnas sådana rim utom i *Vallgossen* blott i *Sommarnatten* (v. 15). I Blåa bokens förra del äro de mycket vanliga (till och med *Grafölstillredningen*); i den senare delen finnes blott ett ex., i den sedan uteslutna slutstrofen i *Wid en wäns död*. Under åren 1826—27 förekomma enstaka sådana rim i *Wid Leonard Kemmers graf* (v. 11; SS II s. 54), i *En stund ibland grifterne* (v. 17; SS II s. 97), i *Ord till promotionsmusiken 1827* (v. 4; SS II s. 79), i *Frithiof hos Angantyr* (v. 4; SS II s. 63) och i *Himlakropparnas upvakning* (v. 294; SS II s. 95) — de två sistnämnda ställena dock i icke-allvarlig stil. Senare har jag icke iakttagit sådana rim. Hedvall, Runeberg och Österbotten HLS 13, 1937 s. 73 not, framkastar en förmodan, att h:s ortografi skulle tyda på en tidigare period, något som dock knappast är fallet: skrivformerna *felt* och *kann* förekomma hos R. ännu i slutet av 1828 i hs I av *Tröst* (jfr ovan s. 10 f.).

Söderhjelm JLR I² s. 256 säger, att kompositionen har »en märkbar fasthet och klarhet». Fastheten synes mig dock rätt diskutabel. De två första stroforna ge en ganska allmänt hållen skildring av en försommarmorgons stämning. I de två följande berättar herden om hur han vandrar ut och njuter av morgonens friskhet. Stroforna 5—9 ägnas hans kärlekslycka ute i naturen under sommaren. Stroforna 10—12 prisa åter idyllen i hemmet under vintern. De två slutstroforna berätta om vårens återkomst. Den sista av dem är en ordagrann upprepning av strof 3 (upprepning av första strofen som slutstrof förekommer hos R. i D I i *Torpfsickan* och i *Vagg-sång för mitt hjerta*; jfr ock *Flytt-foglarna*). Skildringen rör sig överhuvud med ganska allmänna och konventionella drag, mot vilka dock enskilda detaljer som kranen av väppling och den varma spiselhallen avsticka. Rätt främmande verkar det att horden om vintern står i stallt »med gräs och blad». Diktens titel kan framkalla en jämförelse med *Bondgossen* och *Fägargossen* i D II, men dessa dikter ha en alldeles annan, långt mer realistisk karaktär.

Diktens ton är pastoralt idyllisk. Redan Ljunggren, Studier II s. 19, anmärker, att herden är »snarare kosmopolit än finne» och leder sina anor till

Arkadiens herdar. Mortensen, Till Runebergs förebilder, Saml. 25, 1904, s. 81, anser att dikten återgår till »genremålarna och den utlöpande pseudo-klassicismen». Estlander RS s. 254 påpekar, att *Vallgossen* i vissa enskildheter erinrar om Dahlgrens *Herden och Herdinnan* (PK 1817; jfr ock Söderhjelm JLR I³ s. 237), medan Hasselberg, Realistisk lyrik s. 110, finner dikten närmast besläktad med några av Stagnelius' erotiska idyller som *Fågaren och Fågarens stunder* (D 1824 III s. 349 och 394). Också Ingelgrens *Maj-Sång* (jfr ovan komm. till 5) har drag, som erinra om *Vallgossen*. Vidare kan hänvisas till Franzéns Tibullusimitation *Landllifvet* (D 1824 I s. 241), vars allmänna stämning är likartad med *Vallgossens*. Men om alla dessa dikter kunnat bidra till att införa R. i den pastorala atmosfären, får man säkert räkna med att R. även tagit direkta intryck av denna diktningens antika urkälla. R. har gjort några översättningar ur Tibullus (Söderhjelm, Ant. s. 94 f.), och dikterna *Idyll* och *Elegi* (SS II s. 113 och 118) äro tydliga efterbildningar av denne skald. När översättningarna äro gjorda synes svårt att bestämma, och icke heller de två dikterna kunna med säkerhet dateras. Tämligen visst är väl dock att dessa senare tillhöra ett rätt tidigt skede av R:s diktning, förmodligen 1826 eller 1827, före Pargastiden eller under dess allra första del, och äro ungefär samtida med *Vallgossen*. I *Elegi* bibehöll R. Tibullus' elegiska versmått, i *Idyll* upptog han blankversen, i *Vallgossen* skrev han, antagligen under påverkan av de ovan nämnda romantiska pastorala dikterna, en pastoral indelad i strofer på kort lyriskt versmått.

I vad mån dikten återspeglar R:s personliga upplevelser är svårt att avgöra. Måhända bygger den på minnet av kärleken till Maria Nygrén i Saarijärvi (Castrén, Runebergs »östanbrud» FU 37, 1923, s. 11). Landskapet är ganska typiskt pastoralt. Torvbänken vid den gamla stammen leder tanken till de sittplatser av torv R. i Saarijärvi uppförde vid stranden av Herälampi (Strömborg BA I³ s. 325 not 22), men kan även vara en reminiscens från antiken; jfr Theokritos, *Idyll* I: »där gräsbänken af herdarne gjord, vid ekarne finnes» (Lagerlöfs övers.). Ingenting synes hindra att vi tänka oss dikten förlagd till Saarijärvi, ehuru å andra sidan knappast heller några för denna trakt särskilt karakteristiska drag förekomma.

Estlander RS s. 254 säger, att dikten »till vers och diktion redan röjer R:s fulltoniga, behärskade, manliga och dock oändligt mjuka diktsätt», och Söderhjelm JLR I³ s. 256 finner, att »de korta versraderna bäras i rytm och rim av god klang». Mot dessa omdömen torde dock några reservationer kunna göras. Dikten innehåller rätt många oklara och oprecisa eller sökta uttryck: »Och molnen purpurrande — Sin blåa gräns», »Då ser jag ren min flicka — På kullen röjd», »Då bär hon ren i handen, — För mig, en krans — Af väpling, som, vid stranden, — Den skönsta fanns», »Ja än då nordan ryter — På blommans graf, — Finns ingen il, som bryter — Min glädje af.» På jämförelsevis många ställen följer R. också det pseudoklassiska bruket att göra det egentliga huvudordet till genitivattribut,

medan det formella huvudordet blir ett tämligen intetsägande och överflödigt substantiv; »de sångers tal», »från fjällets höjd», »i dalens famn», »i hyddans rund» (jfr om sådana konstruktioner Mjöberg, Stilstud. s. 99 f. och Hedvall RPS s. 249 f.). Och slutligen kan nämnas de ovan omtalade rimmen på svagtonig stavelse.

Strofen är åttaradig, jambisk; de udda raderna äro tretaktiga, kvinnliga, de jämna tvåtaktiga, manliga. Halvstroforna ha var sin korsvisa rimföljd. Någon dikt med identisk strof, som kunnat vara R:s förebild, har jag icke observerat. C.

2 *Går dagen opp*. Jfr komm. till 4, v. 1. B.

5 *skalla*. Se komm. till 2, v. 15. B.

7 *luftens skaror*. Omskrivning i pseudoklassisk stil för fåglar (jfr 15, v. 43 »fjärdens skaror»). Också hos Stagnelius, *Vårsånger I* (D 1824 III s. 96). C.

9 *purpurrande* giva en rand av purpur åt. R. tänker på de purpuränder som avgränsa molnen mot den blå himlen. Det finita verbet finnes i SAOS endast belagt från R., som använder det även i Augustas romans i *Fulqvällen*. Participialadjektivet *purpurrandad*, försedd med purpuränder, är anträffat tidigare. Jfr f. ö. komm. till 5, v. 30. B.

16 *skötet*. Jfr komm. till 5, v. 34. Likartat: »Lik en stjerna, som om qvällen — Du i källans sköte såg» i *Kärlekens förblindande* (18, v. 3-4). B.

19-20 Bäckens »muntra språng» även SN II v. 78. C.

22 *torfbänk*. I poesi förut använt av Gyllenberg i hans *Sommar-qvæde*: Sin gröna bädd en torfbänk breder — För landtman, som sig kastat neder — Och burit dit sit middags-mål. Vitt.-arb. I s. 211 (SAOS). B.

25 *mellan löfvens galler*. R. använder i sin tidigare diktning flera ggr liknande bilder med galler; så 21, *Den älskande*, v. 43 (»parkens galler») och *Victor och Achates* v. 31 (»lundens galler»; SS II s. 110). C.

25 *Här* motsvaras av samma ord i v. 29, v. 33, v. 35. Man erinrar sig så mycket lättare hopningen av på likartat sätt korresponderande *här* i *Vårt land* som man i motsvarande partier av de båda dikterna kan observera ett par andra likheter: v. 30 »de sångers tal» påminner om: »de striders tal» i *Vårt land* (om än 'tal' har olika bet. på de båda ställena), och båda dessa uttr. stå i rimställning till: »från dal till dal». Även det sätt varpå *här* användes i satsen är i viss mån likartat: i *Vallgossen* 'här.. är ljuft att se', 'här är det lätt att höra', 'här är jag van att bida', i *Vårt land*: Här är oss ljuft, här är oss godt, — Här är oss allt beskärt. Redan r. 19-20 påminner i viss mån om *Vårt land*: »Den klara bäcken kröker — Sitt muntra språng»: »våra bäckars språng». En lätt stilistisk frändskap föreligger otvivelaktigt mellan ifrågavarande partier av de båda dikterna. Även om det är fråga om en helt och hållet omedveten process, talar detta förhållande för att *Vallgossen* ägt ett icke obetydligt poetiskt, kanske även personligt värde för R. B.

41 *blicka*. Här troligen den äldre bet.: glänsa fram, stråla. B.

44 *på kullen*. Situationen är likartad i Ingelgrens *Maj-Sång*: Vid morgonens ljusning — Går Herden i dalen — . . — Och Flickan på kullen besvarar hans sång. PK 1812, s. 75. — *röjd* som uppenbarar sig (på kullen). Jfr: »en blomma, i sin knoppning röjd» i *Till den älderstegne* (39, v. 31). Formen användes ofta av R. ss. rimord i ungdomsdikterna, stundom liksom här ganska pleonastiskt. Jfr även i en av Stagnelius' psalmer: Är menskan den enda i skapelsen röjd, — Den skapelsen tjusning ej bringar? D 1824, III s. 334. B.

46-47 *en krans* — *Af väpling*. I likartad pastoral miljö träffas kransen av väppling i Wallins *Idyll till Leopold*, 1804 (Vitterhetsförsök, s. 141), där det om »ett bygdens barn» heter:

Och sjöng och band en liten krans:
Ej dyr var den —
Af vårens sippa, som der fanns,
Och väplingen.

I *Midsommarfesten* (v. 252) låter R. hunden Niger bära en på skämt bunden krans av väppling och kattfot. B.

47-48 Förebild till konstruktionen i relativsatsen kan R. ha funnit i latinet. B.

57 *Sen sjunger hon naturen*. Transitivt »sjunga» se komm. till 4, v. 33. C.

59 *Min gälla pipa* kraftigt ljudande. För denna äldre bet., som icke som den nuvarande avser förnämligast tonhöjden, jfr t. ex.: De gälla jägar-horn kring bergen genskall gifva. Creutz, Vitt.-arb. s. 7. B.

59-60 *Min gälla pipa, skuren* — *Af vikens rör*. Pipor av vassrör omtalas ofta i Theokritos' och Vergilius' ekloger. C.

67 *oskuldslivet*. Se komm. till 2, v. 52. B.

68 *i dalens famn*. Jfr inledningen till dikten och komm. till 1, v. 9 och 2, v. 3. B.

81 *spiselhallen*. Jfr: »Lannas grå hallar» i *Torpfflickan* (15, v. 25). Enligt Vendell är dialektformen i Gamla Karleby *hällö* och R:s högsvenska form torde alltså ha varit *häll*, som han också använder i *Höstaftonen* (16, v. 22) och *Den väntande* (26, v. 9). Formerna *häll* och *hall* växla även hos andra skalder, t. ex. hos Atterbom och Dahlgren, snarast beroende på rimbehovet, och man har väl att anse R:s användning av formen *hall* som beroende av litterär påverkan. På båda ställena hos honom står den f. ö. i rimställning. B.

83 *stallen*. Då ordet på andra ställen hos R. uppträder ss. n. ('från eget stall' *Trosskusken*, 'Är det af hjordar en mättad här, — Som stormar till stallen hem' *Nadeschda*, 2 sång.) och detta överensstämmer med finländskt språkbruk, får man väl också här antaga neutral böjning och att *stallen* alltså representerar en pluralform, ehuru man av sammanhanget mera vore böjd att vänta en singularform. B.

85 *blomstersången* sången om blommorna. Endast detta belägg i SAOS. B.

86 i *hyddans rund*. »rund» här använt som fyllnadsord liksom »famn» v. 68; jfr Hedvall RPS s. 256. C.

89 *isa isbelägga*. B.

93 *sjället*. Jfr. komm. till I, v. 45. B.

99-100 *Och sippans öga gråter — Sin dagg på nytt*. Se komm. till I, v. 19-20. C.

103-104 *Och echo återskallar — Min stämman än*. Dylik transitiv anv. av *återskalla* i bet.: låta genljuda träffas, särskilt med Eko ss. subjekt, här och var i tidens poesi, t. ex. i Ingelgrens *Afskedsuck*: Nu farväl för evigt! Ödets jernröst kallar — — — Ack, ett »väl för evigt!» — Eko återskallar. (Elgström o. Ingelgren, Saml. Vitt.-arb. 285). I *Mina dagar* använder R. *återföra* på likartat sätt: Och rena (toner) må mitt echo återföra (8, v. 20). B.

24-25. 8. *Mina dagar*.

Dikten trycktes första gången i D I.

Ett renskrivet ms finnes i Borgåsamlingen i häftet »N. 4.».

Titel. Hs: *Idyll*.

1 Hs saknar komma efter *skygd* och efter *skalla*.

2 Hs har komma efter *sida* (D I: semikolon).

3 Hs har *Wid* (D I: Vid).

D I³ och SA 1861 ha komma efter *svalla*.

SA 1861 har *känslans* (D I: källans); tydl. tryckfel.

4 Hs har *kyste* (D I: kyssta).

Hs har *fläktar* (D I: fläktar); t-strecket saknas.

5 Hs har *alldrig* (D I: aldrig).

6 Hs saknar komma efter *töcken* och semikolon efter *kalla*.

7 Hs saknar komma efter *tufva*.

9 Hs saknar komma efter det senare *ler* och efter *maka*.

10 Hs saknar semikolon efter *sjelfva*.

11 Hs saknar komma efter *namn* och efter *tillbaka*.

12 Hs saknar semikolon efter *skälfva*.

13 Hs saknar komma efter *försaka*.

14 Hs saknar semikolon efter *hvälfva*.

15 Hs saknar komma efter *Ack*.

Hs har komma efter *verld* (D I: utropstecken).

16 D I³ och SA 1861 ha komma efter *sällhet*.

18 Hs saknar frågetecken efter *hela*.

D I³ och SA 1861 ha komma efter *harmoni*.

19 Hs saknar komma efter *spela*.

SA 1861 har *alltet* (D I: altet).

20 Hs har *eko* (D I: echo).

Hs synes sakna punkt efter *återföra*.

- 21 Hs saknar komma efter *Du* och efter *dela* samt utropstecken efter *flicka*.
 22 Hs har *våra, w ä fr i* (D I: våra).
     Hs saknar komma efter *öra*.
 23 Hs saknar komma efter *Och* och efter *sluten*.

Estlander KI säger om dikten, att den är skriven »1828, möjligen tidigare», och i RS s. 266: »Mera ovissat är om styckena *Mina dagar* och *Till en flicka* höra till de av Frigga inspirerade dikterna eller äro lekar på fri hand av tidigare datum.» Söderhjelm JLR I¹ s. 130 förlägger den till 1826-1827 dels på grund av att den lider av ungefär samma svagheter som *Maj Sång* och *Till en flicka* dels på grund av versmåttet (i andra uppl. är stället uteslutet). Diktens innehåll och form tala bestämt för S:s åsikt.

Dikten är en erotisk idyll — den ursprungliga titeln var också *Idyll* — som i tonen har beröringspunkter med *Vallgossen* och med de bland R:s ms befintliga dikterna *Victor och Achates* och *Simningen* (SS II s. 109 och 107). Diktens personliga underlag är liksom i dessa dikter troligen kärleken till Maria Nygrén. Söderhjelm JLR I¹ s. 131 (uteslutet i andra uppl.) jämför den närmast med den dock betydligt mer sensualistiska *Simningen*: »I *Mina dagar* är det blott fråga om blyga kyssar, växlade under en fast omfamning 'i dalens skygd', men också där höjes stämningen som i *Simningen* af samklangens med naturen, också där häntes på att den är ren.» Landskapet är idyllens traditionella — en lund, en dal och en källa — utan några lokaliseringar drag. Typiskt pastoral är också den även om *Vallgossen* erinrande situationen, då skalden och hans älskade sitta vid varandras sida och sjunga varandras namn, om än det är vanligare att — som i *Victor och Achates* — två älskare besjunga sina älskarinnor. Idylldraget understrykes också av ett uttryck som »min gömda tufva»; det har samma medvetna anspråkslöshet som »mitt låga bo» och »min enkla visa» i *Vallgossen*.

Från den traditionellt pastorala stämningen i de två första stroforna svingar sig dikten i den tredje upp till en utpräglat romantisk, där själens stämning och naturens förenas till en världsomslutande samklang (jfr Berg, Strödda anteckningar om Runebergs stil, FT 1904: I s. 154, där dock oriktigt uppgives att de där citerade raderna ur *Mina dagar* tillhöra *Maj Sång*).

Diktens strof, ottavan, använder R. även i två av Blåa bokens dikter, *Till Frigga* och *Namnsdags verser* (SS II s. 9 och 18), i några partier av *Himla kropparnas upvaktning* (SS II s. 87 f.), i *Simningen* (SS II s. 107) och senare i *Den siste Candidanden* (SS II s. 159); dessutom finnes en strof inlagd i SN III (v. 215 f.). Från den regelrätta ottavan skiljer sig *Mina dagars* strof emellertid därigenom, att den i alla verser har kvinnligt slut (likaså *Simningen* och till en del *Himla kropparnas upvaktning*) i stället för omväxlande kvinnliga och manliga slut (I strofen i SN ha blott raderna

3 och 6 kvinnligt slut). Ottavan är vanlig hos de svenska romantiska författarna, oftast i den regelbundna formen, men icke sällan förekommer formen med endast kvinnliga versslut; det är svårt att utpeka någon bestämd författare som R:s förebild. R. har i *Mina dagar* även experimenterat med att förändra rimföljden; den regelrätta, abababcc, har han bibehållit i strof 2, men strof 1 har ababbacc och strof 3 abbabacc. C.

1 i *dalens skygd*. I fråga om *dal* ss. idyllmålande ord jfr inl. ovan samt komm. till ordet *blomsterdal* 1, v. 9; *skygd* pseudoklassiskt fyllnadsord, jämförbart med *sköte*, se komm. till 5, v. 34. — *skalla* ljuda; jfr komm. till 2, v. 15. B.

3 *Vid mina fötter källans böljor svalla*. Jfr komm. till 15, v. 17-18. B.

8 Denna poetiskt mycket svaga rad, där varken »vänskapen» eller »min drufva» ha något samband med diktens övriga innehåll, erinrar om den borgerligt anakreontiska tonen i dryckesvisan omkring 1800. C.

9 *drömda maka*: hon som jag hoppas skall bli min maka. C.

10 *toma*. Stavningen överensstämmer med det finländska uttalet, men var ännu på 1830-talet ganska vanlig även i Sverige. B.

12 *Och lundens löf vid vår förtjusning skälvva*. Även hos Stagnelius griper människans erotiska extas naturen; så *Till Julia* (D 1824 III s. 288): »Festligt bjuder herdestunden, — Nöjets andedrägt — Genombärfvar popPELLUNDEN, — Eldar djurens slägt.» C.

12 *förtjusning* hänryckning, extas. B.

13-14 *Och tusen fjärlar blommans kyss försaka, — Att öfver oss sin blomsterhimmel hvälfva*. Fjäriln som blommans älskare hör till de vanligaste poetiska bilderna både i rococotidens och romantikens diktning. Om fjäriln som en flygande blomma jfr Estlander RS s. 267, Berg, Strödda ant. om Runebergs stil FT 1904: I s. 149, Hedvall RPS s. 217. — Den förra bilden är mycket vanlig hos R.; så 10, v. 46, 11, v. 9-12, 20, v. 9, 29 v. 31 f., SN I v. 29 f. och III v. 174 f. C.

14 *blomsterhimmel*. Enda belägg i SAOS. B.

17-20 Bakom dessa rader ligger den ytterst till Plato återgående föreställningen om sfärernas harmoni, som mycket ofta återkommer hos romantikerna. C.

18 *det hela* och 19 *altet*. Båda dessa ord för »världsalltet», »universum» torde tillhöra förromantiken och romantiken. SAOB hänvisar för det förra till Kellgren och Tegnér, för det senare till Leopold, Atterbom, Stagnelius, Ling, Böttiger etc. C.

19-20 Söderhjelm JLR I¹ s. 131 not fäster uppmärksamheten vid upprepningen av »rena» i dessa rader; samma upprepning av ett adjektiv förekommer i *Simningen* v. 17-18: »Se naken sågs ju Paphos mö sig löga, — Och naken gick hon upp till grottans fröjder.» (Stället uteslutet i JLR².) — En liknande upprepning även 28, *Hvad jag är säll* v. 7-8. C.

21 *ömma flicka.* »öm» se komm. till 4, v. 13. C.

22 *våra samljud* syftar på v. 11: »Jag sjunger hennes namn, hon mitt tillbaka.» C.

26-27. 9. *Till en fågel.*

Dikten trycktes första gången i D I.

Ett renskrivet ms finnes i Borgåsamlingen i häftet »N. 4».

Titel. Hs: *Fågel.* D I³ och SA 1861 ha *fogel* (D I: fågel).

1 Hs har *fågel* (D I: fogel).

Hs saknar komma efter *mig* och efter *fågel*.

2 Hs har punkt (eller möjl. kolon) efter *blad* (D I: komma).

3 Hs saknar komma efter *sjunga*.

5 Hs saknar komma efter *morgon*.

6-8 i hs:

*Jag hvarje qväll den hör
Och samma glada toner
Du jemt kring runden strör.*

(D I:

Jag hör den hvarje qväll,
Men lika ren är stämman
Och tonen lika säll.)

9 Hs saknar komma efter *ringa*.

10 Hs saknar komma efter *trång*.

11 Hs och D I³ sakna komma efter *hydda*.

12 Hs saknar punkt efter *gång*.

13 Hs och D I³ sakna komma efter *skördar*.

14 Hs saknar komma efter *så*.

17 Hs saknar komma efter *mången*.

18 Hs saknar komma efter *fått*.

19 Hs och D I³ sakna komma efter *äger*.

23 Hs, D I³ och SA 1861 ha *uppgångstimma* (D I: uppgångs timma).

24 Hs, D I³ och SA 1861 ha *lofsång* (D I: låfsång).

26 Hs saknar komma efter *försmå*.

27 D I³ har komma efter *hon*, SA 1861 efter *hon* och efter *otacksamma*.

28 Hs saknar punkt efter *ändå*.

29 Hs saknar komma efter *krossa*.

30 Hs saknar semikolon efter *fritt*.

31 Hs saknar komma efter *öde*.

34 Hs saknar komma efter *knotande*.

Hs har komma efter *kallt* (D I: utropstecken).

35 D I³ och SA 1861 ha komma efter *fordra*.

36 Hs har *allt* (D I: allt).

38 Hs saknar komma efter *ner*.

39 D I³ och SA 1861 ha komma efter *slafven*.

40 D I, D I³ och SA 1861 ha punkt efter *mer*; här i enlighet med hs ä t frågetecken.

41 Hs har *fågel* (D I: fogel).

Hs saknar komma efter *du* och efter *fågel*.

42 Hs saknar komma efter *gång*.

43 Hs har *alldrig* (D I: aldrig).

44 Hs saknar punkt efter *sång*.

45 Hs saknar komma efter *Kom*.

46 Hs har *tjell* (D I: tjäll).

Hs saknar komma efter *ännu*.

W. Lagus, Från pojkāren och gymnasiet s. 8 berättar bland sina barndomsminnen från Pargas prästgård: »På andra sidan om den skarpt inbuktande stranden, nära Gotorps vanliga simställe, låg, inbäddadt i grönska, det idylliska Munkviken, en fiskarbostad, där professor Bergbom och hans unga maka Karolina . . . sommaren 1827 (1828?) hyrt sig in. Där hade ock min mors spanande öga i hemlighet gjort en i förstone gåtolik upptäckt. Hon varseblef, att i barken af höga, hvitstammiga björkar en okänd kvinnohand inristat bl. a. 4 versrader »Säg mig du lilla fågel» etc., samt ur Tegnér: »Frithiof, Frithiof, skola så vi skiljas?» Det klarnade småningom för henne, hvems handen var och hvem Frithiof.» Strömborg BA I³ s. 105 förtäljer, byggande på Lagus' muntliga meddelanden, samma anekdot, dock med den olikhet att enligt honom R. och icke Fredrika Tengström ristat in raderna ur *Till en fågel*. Fredrikas anteckningar synas ge stöd åt Strömborgs version: »Midtemot kyrkstranden och skild derifrån endast af en liten vik ligger en vacker udde benämnd Munkviken. Der kunde finnas i björkarnas stam mångt märke af Runebergs skrift, men på femtio år hafva de hunnit bortväxa, kanske ha björkarna huggits ned.» Lagus lämnar oavgjort, om detta tilldrog sig 1827 eller 1828. Det senare året synes dock sannolikare. Detta år bodde Bergboms säkert i Pargas. Strömborg BA I³ s. 108 säger, att R. tillbringade midsommarnatten 1828 med att ströva omkring i nejden med Fredrika och hennes syster Carolina Bergbom. Också Fredrikas anteckningar synas ge vid handen, att Bergboms 1828 bodde på Munkviken, ehuru tidsuppgifterna där dock icke äro alldeles klara. Det ligger också nära till hands att antaga, att den av L. nämnda Tegnérstrofen syftade på R:s påtänkta utrikesresa försommaren 1828. L:s berättelse visar i varje händelse, att dikten är författad senast sommaren 1828. Estlander KI och RS s. 267 förlägger den också, efter all sannolikhet med rätta, till våren 1828. Dess trygga, optimistiska ton får då förmodligen fattas som en reaktion mot de dystra stämningar, som särskilt under vintern 1827 — 1828 men även senare ofta behärskat R.

Dikten ställer som kontrast till människans otacksamma knot fågelns förnöjsamhet med sin anspråkslösa lott. Anslaget erinrar mycket om Dalins *Öfver en Fogel* (Witterhetsarbeten III, 1767, s. 51):

Du lilla Fogel, hör,
Säg hwad det är som rör
Din glada tunga?
Är du ditt Stockholm qwitt?
Får du på landet fritt
Om frihet sjunga? —

De lemnar mig ej swar;
At ingen sorg du har
Det kan jag dömma.
Ach, om jag glad, som du,
Fick alltid, liksom nu,
All werlden glömma!

Man vågar kanske gissa, att Dalins dikt hört till dem R:s mor sjöng för honom i hans barndom. Tanken i R:s strof 2, att fågelns icke arbetar och icke sörjer för morgondagen, utföres vidlyftigt i den på sin tid mycket populära *Sparfvens visa* (»Hör du, sparfver lilla,», tr. i Arwidsson, Svenska fornsånger III s. 111), men några mer påtagliga detaljlikheter föreligga icke.

Samtidigt är dikten emellertid säkert till sitt uppfattningssätt och sin ton påverkad av Franzén, som i sina fågeldikter upptar liknande ämnen; närmast bland dem står *Hemvännen*. Söderhjelm JLR I^a s. 248 framhåller, hur R. i *Till en fågel* och några besläktade dikter följer denne: »Liknande ämnen upptagas, hans klara, enkla, halvt visartade ton efterbildas, mycket elementära känslor framställas på ett i bästa mening naivt sätt. Grannskapet till det sentimentala är ock för båda gemensamt, men R. drager i alla fall gränsen skarpare än F.» *Till en fågel* har »en kraftigare ton, en djupare naturuppfattning, en mera plastisk byggnad än den man finner hos F.». Hedvall RPS s. 214 tillägger: »Det är 1700-talets beprisanade av den anspråkslösa lottens sällhet, som hos F. och efter honom hos R. fått ett tillskott av friskhet — men icke av logik — genom hänvisningen till naturvarelsernas ostört harmoniska tillvaro.» (Se ock Sylwan, Några ord om Runebergs ungdomsdiktning Saml. 1902 s. 57).

Stilen är enkel, Franzénsk. Från det åskådliga anslaget i första strofen övergår emellertid R. — liksom så ofta F. — sedan till en reflekterande och moraliserande ton. Några enskildheter erinra om den pseudoklassiska stilen; däremot finnas icke några typiskt romantiska.

Strofen, åttaradig tretaktig jamb med omväxlande kvinnligt och manligt radslut, den s. k. hildebrantstrofen, är vanlig både i äldre svensk och i romantisk vis- och psalmdiktning (jfr Hedvall, En gammal vis- och psalm-

rytm FU 31, 1917). Ovanligt är dock att de udda raderna, som i R:s dikt, sakna rim. — Gustafsson, Om Runebergs verskonst FU 6, 1892 s. 28 not 10, påpekar, att »det ständiga undertryckandet av en versfot [synes] gifva rytmen en säregen, lättare ton.» C.

6-8 Genom ändringen i dessa verser avlägsnar R. det jämförelsevis svaga uttrycket »strö toner kring runden» och inför i stället det för honom karakteristiska adjektivet »säll» (jfr komm. till I, v. 21-24), varigenom också den första strofens slutrad anknutes till hela diktens slutrad. C.

9 *förråd*. Uttalet med huvudaccenten på första stavelsen var i äldre tid vanligt och är t. ex. det enda som Weste upptar i sin svensk-franska ordbok. I vers är denna betoning vanlig ända ned till mitten av 1800-talet. Se SAOB. B.

11 *hydda* om fågelbo även 12, v. 2. På båda dessa ställen föreligger säkert inflytande av Franzéns förmänskligande av fågellivet (Hedvall RPS s. 261). C. 13-16 ansluta till Bergspredikans ord: »Ser uppå fåglarna under himmelen; de så intet, och intet skära de heller upp, och församla intet i ladorna; och eder himmelske Fader föder dem. Ären I icke mycket mer än de?» och: »Sörjer icke fördenskull för morgondagen; ty morgondagen hafver sjelf sina omsorg med sig. Det är nog, att hvar dag hafver sin egen plåga» (Matt. 6:26 och 34). C.

17-24 De rikets och mäktiges bekymmer äro ett stående kontrastmotiv i den pastorala diktningen alltsedan antikens dagar; de användas på ett sätt, som erinrar om R:s dikt, i Franzéns *Landlifvet* (D 1824 I s. 241). C.

23 *uppgångs timma*. Jfr beträffande särskrivningen komm. till I, v. 48. B.

39 *slafven* här väl i bet. »den, som är ringare än hon själv». C.

42 *njutning* tillfredsställelse med livet, lycka. B.

46 *mitt tjäll*. Anv. påminner om *tjället* i *Vallgossen* (7, v. 93). B.

48 *säll* återkommer här med förstärkt pregnans, poängterad även genom sitt korresponderande rim med *tjäll* i v. 46; jfr anm. ovan till v. 6-8. B.

28-30. 10. *Vår-morgonen*.

Dikten trycktes första gången i D I.

Ett renskrivet ms (här: hs 1) finnes i Borgåsamlingen i häftet »N. 4.». I samma samling finnes i »Bruna boken» sid. 29 (om denna se komm. till D II) diktens tre slutstrofer nedskrivna med blyerts i en version, som tydligen är äldre än den i hs 1. Detta ms betecknas här hs 2. Det är säkerligen ett första koncept. Det är mycket otydligt särskilt i fråga om skiljetecknen. Ovanför stroforna har senare med bläck skrivits: *Vår-morgonen* — 3 *sista strof.*; stilen i denna anteckning synes varken vara R:s eller Fredrikas.

Titel. Hs har *Wår-morgonen*. (D I: *Vår-morgonen*).

1 Hs 1 och D I² sakna komma efter *Se*.

- 2 Hs 1 saknar komma efter *redan*.
- 4 Hs 1 har utropstecken efter *dernedan* (D I: punkt).
- 5 Hs 1 saknar komma efter *skingras* och efter *flycktar*.
Hs 1 har *flycktar*, D I² och SA 1861 *flyktar* (D I: flygtar).
- 6 SA 1861 har *lyktar* (D I: lycktar).
- 7 Hs 1 saknar komma efter *Lärkan*.
- 8 Hs 1 saknar komma efter *höjder*.
- 9 Hs 1 saknar komma efter *Sjunger* och efter *svingar*.
- 10 Hs 1 saknar semikolon efter *fröjder*.
D I² har *lopp* i st f *hopp*; tydligen tryckfel.
- 11 Hs 1 saknar komma efter *Medan* och efter *jorden*.
- 14 I hs 1 avslutas *Mellan* med ett streck uppåt, som ser ut som början till *t*.
Hs 1 saknar semikolon efter *stammar*.
- 15 D I² och SA 1861 ha *Ekorn* (D I: lkorn).
Hs 1 och D I² sakna komma efter *skyndar* och efter *hågen*.
- 16 Hs 1 saknar semikolon efter *kammar*, D I² har där komma.
- 17 Hs 1 och D I² sakna komma efter *långt* och efter *skogen*.
- 18 D I² har komma efter *dufvan*.
- 19 Hs 1 har *Waggad* (D I: Vaggad).
Hs 1 har *morgonflägten* (D I: morgonfläkten).
- 20 Hs 1 saknar semikolon efter *sådden*.
- 22 Hs 1 saknar punkt efter *brodden*.
- 26 Hs 1: R. synes i *sjunken* ha hållit på att glömma det första *n*, men ändrat det redan påbörjade *k* till *n*.
Hs saknar komma efter *drifva*.
- 28 Hs 1: *Vifva* ä fr *vifva*.
Hs 1 saknar semikolon efter *Vifva*.
- 29 Hs 1 har *upväckte* (D I: uppväckte).
Hs 1, D I² och SA 1861 ha *Necken* (D I: necken).
- 30 Hs 1 har tankstreck i radslutet.
Hs 1 har *silfver-sträng* (D I: silfversträng).
- 31 Hs 2 saknar utropstecken efter *vår*.
- 32 Hs 1 saknar komma efter *stränder*.
Hs 2 har *söders* (D I: Söders).
- 33 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *kullar*.
- 34 Hs 1 har semikolon efter *återvändar*, hs 2 saknar där skiljetecken (eller har möjligen komma) (D I: utropstecken).
Hs 2 har *nord* (D I: Nord).
- 35 Hs 2: *vår* ä fr *vårt*.
Hs 2 synes sakna komma efter *Och* och efter *vår*.
- 36 Hs 1 och hs 2 ha utropstecken efter *söder* (D I: punkt).
Efter v. 36 följa i hs 2 fyra sedan strukna rader, av vilka endast kan läsas:

När du nalkas . . . alla
 Ur (?) det täpppta (?) träskets (?) sköte
 Och . . . . . skalla
 Tusen hymner dig till möte.

— *nalkas* är överstruket och ovan raden skrivet *väntas*. — *hymner dig till* tillskrivet ovan raden i st f oläsligt.

37 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *skalla*.

38 Hs 2 synes sakna komma efter *tyder* och kolon efter *sången*.

D I² har komma efter *du*.

40 Hs 1 har komma efter *fången*, hs 2 synes där sakna skiljetecken (D I: semikolon).

41 Hs 2: *på* ä fr *bland*.

43 D I² har komma efter *skynda*.

44 Hs 1 och hs 2 ha *Wäfvu* (D I: Väfva).

Hs 2: *nya* ä fr *dina*.

Hs 1 har *högtids-skrudar* (bindestreckat dock rätt otydligt), hs 2 *högtids-skrudar* (D I: högtidsskrudar).

Hs 1 och hs 2 sakna semikolon efter *högtids-skrudar*.

45 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *natten*.

D I² och SA 1861 ha *fjärlarne* (D I: fjerlarne).

46 Hs 2: av radens ursprungliga lydelse kunna endast slutorden läsas: *från(?) deras brudar*; sedan har R. strukit över alla ord utom de två sista och ovanför raden skrivit tre svårsläsliga ord, av vilka de två sista äro *bryt för*; det första är möjligen *Griften*.

Hs 2 saknar semikolon efter *brudar*.

47 Hs 1 har *kärleks fulla* (D I: kärleksfulla).

48 Hs 1 och hs 2 ha punkt efter *minnen* (D I: utropstecken).

Estlander KI (jfr ock RS s. 268) och Söderhjelm JLR I¹ s. 148 (uteslutet i JLR²) förlägga dikten till troligen våren 1828, varemot Hedvall, Runeberg och Österbotten HLS 13, 1937, s. 80 not 1, är böjd för att anse den vara »en tidig dikt, gärna tillkommen före sommaren 1827». Äldre än våren 1827 kan dikten på grund av Stagneliusreminiscenserna icke gärna vara. Verserna 27-28 tyda på att den är skriven i Pargas, och då väl våren eller försommaren 1828. De lyda: »Medan ljusa björkar skyla — Källans sorl och tufvans vifva.» De erinra påfallande om den Pargasbild Lagus, Från pojkkåren och gymnasiet s. 14, ger: »Däremot uppehöll vi oss ofta vid prästgårdens båthus och den grunda stranden däromkring . . . Redan stigen dit ned tycktes oss så vacker och lockande. Den slingrade sig genom en tufvig äng, ymnigt bevuxen med guldvifvor . . . På ängen framvällde en klar, frisk källa, ur hvars rika flöden vi icke blott plögade läska oss själfva, utan ock buro upp till gården. Den hette Johannekällan och förtjänar att särskildt hugfästas. Till densamma skall nämligen R. ofta styrt

sina steg.» De tre stroforna i Bruna boken äro antagligen ett utkast, som R. gjort, innan han inskrivit dem i det förlorade originalms till dikten; han har på samma sätt ungefär vid den tid, då *Vår-morgonen* antagligen är diktad, i Bruna boken nedskrivit den första versionen av slutstroforna i *På ett barns graf* (se inl. till komm. till 36; andra sådana utkast till strofer, som sedan införts i de egentliga diktmanuskripten, finnas i ms till 27 *Färd från Åbo* och 37 *Lif och Död*). Visserligen finnes också den möjligheten att dessa strofer vore ett utkast till omarbetning av de ursprungliga slutstroforna, vilket R. gjort före renskrivningen i häftet »N. 4.», men den förefaller dock mindre sannolik.

De fem första stroforna beskriva naturens uppvaknande en vårmorgon. Kompositionen erinrar om 1700-talets naturbeskrivande diktning: en rad fristående scener följa på varandra. Stilen är dock livligare och mer känslöbetonad. Djuren spela en framträdande roll i landskapsskildringen. Lärkan ger än en gång uttryck åt vårens glädje, och även svanen, en annan av R:s mest omtyckta fåglar, införes. Men R. omtalar denna gång, ovanligt nog, även däggdjur: ekorren och haren. Brytningen mellan vinter och vår anges klart genom många detaljer. Mot dessa konkreta drag avsticka emellertid några rätt abstrakta verser och särskilt femte strofens romantiskt präglade slutrader om Näcken.

I hs I anger ett tankstreck efter strof 5 att en ny avdelning vidtar. I dessa slutstrofer är stilen en annan, högre och bildrikare. R. vänder sig där direkt till våren. Detta högre stilläge markeras genom utropen och imperativerna. Jublet över vårens ankomst erinrar om *Lärkan* och om *Maj sång*. Strofen är liksom i dessa trokaisk, men helt annorlunda byggd: den har sex fyrtaktiga rader, alla med kvinnligt slut, och rimflätningen ababcc. C.

1-10 Söderhjelm JLR I³ s. 240 finner i dessa verser en anklang av Stagnelius' *Psalm 6* (»Se gryningens silfver i rodnande glans»; D. 1824 III s. 333).

— V. 6-10 erinra starkt om inledningsraderna i Nervanders *Morgonhelning* (Skr. II s. 105): »Hör, hur lyft på lätta vingar — Lärkan redan hänryckt klingar — Vårns och kärlekens behag.» Men det är ovissat om N:s dikt är tidigare eller senare än R:s. C.

9-10 *Sjunger* . . . — *Vårens hopp och känslans fröjder*. Transitivt »sjunga» se komm. till 4, v. 33. C.

15 *Ikorn*. En vid denna tid fullt legitim sidoförm till *ekorn* (den användes t. ex. ännu 1842 av V. Falk i ett föredrag tryckt 1847 i Finska Vetenskapssocietets förhandlingar); i D I³ är formen ersatt av *Ekorn* (se varianterna). B. 18 *dufvan, öm och trogen*. Jfr Franzén, *Menniskans anlete*: »Öm och menlös lekte dufvan.» C.

26 *tindrar der en sjunken drifva*. Jfr i *Elskyttarne*: och hörde den tindrande drifvan — Knarra för fötternas steg. Normaluppl. II s. 35; *tindra* användes i dåspråk såväl om stadigt ljus, ss. solens och månens, som oscillerande.

På detta ställe ligger väl bet.: lyser, glänser, närmast, i *Elgskyttarne* där-
emot: gnistrar. *B.*

29-30 *Och den nyss uppväckte necken — Rör sin silfversträng i bäcken.*
Sylwan, Några ord om Runebergs ungdomsdiktning, Saml. 1902 s. 62 not 2,
och Söderhjelm JLR I² s. 240 påpeka att här föreligger en reminiscens
från Stagnelius' *Necken* (D 1824 III s. 341): »Och den bladbekrönte
Necken — Gigan rör i silfverbäcken.» (Jfr ock Stagnelius, *Natten*, D 1824
III s. 261: »Då silfvergråa, bladbekrönte Necken — Sin harpa slår i
månbeglänta bäcken»; jfr komm. till 2, v. 29-32). *C.*

30 *silfversträng.* Hedvall RPS s. 310 anser att föreställningen om ljud här
spelat in vid användningen av ordet 'silver'. Emellertid är det ganska
antagligt att *silfversträng* utgör en rent verbal reminiscens av *silfverbäcken*
hos Stagnelius. *B.*

31-32 *Sköna vår! hur länge rullar — Ej din vagn kring Söderns stränder.*
Ifr »vårens vagn» i det i komm. till *Maj sång*, v. 27, anförda stället i
Paykulls Anakreonöversättning, liksom också ifrågavarande ställe i *Maj
sång*. R:s stil präglas här av antikiserande rococo (Hedvall RPS s. 151). *B.*
32 och 40 *Söderns stränder — polens frusna drifva.* Pseudoklassisk anties
(Hedvall RPS s. 151 not). *C.*

38 *tyder* betyder; jfr *Den tidiga sorgen* (D II): Rosen, flicka, tyder lif
och kärlek. SS I s. 295. *B.*

46 (*fjerlarnes*) *brudar.* Se komm. till 8, v. 13-14. *C.*

31-32. 11. *Till en blomma.*

Dikten trycktes första gången i D I.

I Borgåsamlingen finnas två ms till dikten. Det ena, på ett löst blad, är av
R. renskrivet med stor, synnerligen vårdad stil och undertecknat *L. Rbg.*
Under titeln är med en annan stil skrivet: (*På Minas födelse-dag 1826*)
(f. 18 ⁵/₈ 09). Papperet synes vara det av R. i allmänhet använda gulvita,
med vattenlinjer försedda från Honig & Zoonen, ehuru vattenstämpel sak-
nas. Sidans storlek 12×19 cm. Detta ms, här betecknat »hs 1», över-
lämnades av R. åt Mina Lagus och skänktes 1890 av skalden Gabriel
Lagus till Borgåsamlingen. Det andra ms, hs 2, som är senare, finnes i
häftet »N. 4.».

Titel. Hs 1: *Till en Blomma*, SA 1861 *Till en blomma.* (D I och D I²
ha hela titeln tryckt med versaler).

1 Hs 1 har efter *dvalan* endast semikolon, icke tankstreck; hs 2 har åter
endast tankstreck, icke semikolon (D I: semikolon och tankstreck).

D I² och SA 1861 ha komma efter *ögat* och efter *mer*.

Hs 1: *fängsladt ä fr fängslat.*

2 Hs 2 saknar komma efter *ser*.

3 Hs 1 har *Der morgonrodnan på vårens armar buren* (D I: *Der morgon-
rodnan, af lätta skyar buren*).

Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *morgonrodnan* och efter *buren*.

- 4 Hs 1 har *Till purpurfamnen bjuder sin brud: naturen.* (D I: I famn af purpur sluter sin brud, naturen.)
- 5 Hs 1 och hs 2 ha *Allt* (D I: Allt).
Hs 2 saknar komma efter *än*.
Hs 1 har *dal* (D I: rund).
- 6 D I² och SA 1861 ha komma efter *ilar*.
Hs 1 har semikolon efter *den*, hs 2 saknar där skiljetecken (D I: komma).
- 7 Hs 2 har *fladdrar* (D I: fladdrar).
Hs 2 saknar skiljetecken efter *flården*; D I² har där semikolon och tankstreck (D I: endast tankstreck).
- 8 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *Säg* och efter *blomma*.
Hs 1 synes sakna skiljetecken efter *verlden* (D I: frågetecken).
- 9 Hs 1 har *kann* (D I: kan).
Hs 1 och hs 2 ha *fläckens* (D I: fläktens).
Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *lek*.
- 10 Hs 1 har *Wid fjärilns tjusning och morgonpurpurns smek* (D I: Vid fjärilns hviskning och morgondagens smek).
Hs 2 har *Wid* (D I: Vid).
Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *smek*.
Hs 1: *i i fjärilns* ä fr *l*.
- 11 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *slutas*.
- 12 Hs 1 har utropstecken efter *gjutas*, hs 2 saknar där skiljetecken, D I, D I² och SA 1861 ha punkt. Kommat här är tryckfel och hade bort utbytas mot punkt.
- 13 Hs 1 har utropstecken efter *O*, D I² och SA 1861 komma.
Hs 1 och hs 2 ha icke kursiverat *Han*.
Hs 1 har *sit* (D I: sitt).
Hs 1 har *allmagts: blif*, hs 2 *allmagts blif*, D I² och SA 1861 *allmagts-Blif* (D I: allmagts-blif).
Hs 1 och D I ha i radslutet komma, medan hs 2, D I² och SA 1861 sakna den; den har här utelämnats.
- 14 Hs 1 har *efvig* (D I: evig).
- 15 Hs 1 har *le* (D I: se).
D I² och SA 1861 ha komma efter *se* och efter *bedragen*.
- 16 Hs 1 har *middags-sol'n* (D I: middagssoln).
Hs 1 saknar komma efter *middags-sol'n*.
Hs 1 saknar frågetecken efter *dagen* (månända emedan det icke fått plats, då ordet *dagen* når till papperets kant).
Efter v. 16 följer i hs 1 en sedan utesluten strof:

*Ack! blomman vissnar snart då dess kind blir kyst —
När rosen bleknat är smickrarns lofsång tyst,
Och ingen delar det qual, den späda sårar,
Förutan natten blott och dess tysta tårar. —*

I v. 2 av denna strof synes *smickrarns* vara ä fr *smickrarens*.

17 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *le* och efter *lilla*.

Hs 1 har *fägring* (D I: oskuld).

Hs 2 saknar utropstecken efter *der*.

18 D I² och SA 1861 ha komma efter *finna*.

Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *är*.

19 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *minuten*.

Dikten är, som av anteckningen i hs 1 framgår, skriven till Mina Lagus, då hon 5 mars 1826 fyllde 17 år. (Estlander RS s. 261 f. och KI förlägger den till våren 1828 eller kanske sommaren 1827. Söderhjelm, som icke heller känt till hs 1 — jfr Ant. — säger JLR I¹ s. 129: »*Till en ros* (!) uppgifves vara från sommaren 1826 och tillagnadt professor Lagus' syster (!) Minna (!) — såsom tidigare *Qvinnans skapelse*, — men diktens helgjutna tanke och form tillåta tvifvel om uppgiftens riktighet.» I JLR I² är detta ställe uteslutet, men jfr dock även där s. 248). Sofia Wilhelmina Lagus var dotter till professor A. J. Lagus. Då R. 1822 kom till Åbo erbjöd L. honom att läsa läxor med en av hans döttrar, förmodligen just Mina (se Strömborg BA I² s. 57 f.). Sommaren 1823 tillbragte R. hos L. i Lundo prästgård; han skall då ha tillägnat Mina L. dikten *Qvinnans skapelse* (SS II s. 12). Efter R:s återkomst från inlandet fortfor förbindelsen med familjen L.; sommaren 1826 vistades han hos dem i Pemar (Söderhjelm JLR I² s. 83 f., Strömborg BA I² s. 328 f. not 29). Vid prof. L:s död 1831 skrev R. en dikt till hans jordfästning (SS II s. 145). Mina L. gifte sig 1831 med landssekreteraren sedermera lagmannen Bror Adam Tamelander. Fredrika R. skriver i sina anteckningar: »Af olika personer har jag hört sägas, att man allmänligen antagit det Rbg skulle skrivit Svartsjukans nätter i för-tviflan öfver att, som Topelius härom t. o. m. i tryck uttryckte sig, 'en annan hade tagit hans blomma ifrån honom.' Jag vill derfor här anteckna, att till denna sägen ej finnes ringaste grund. Väl funnos vid denna tid bekymmer i hans inre, men de ägde helt annan orsak. Man har ock, på grund af att flickan i Svartsjukans nätter heter Minna, uträknat att den förlorade älskade skulle varit Mina Lagus, sedermera fru Tamelander, ehuru väl en hvar bordt kunna inse att i sådant fall han minst af alla namn skulle valt just hennes. Som ung student bryddes han visserligen för henne, men på min förfrågan i sednare tider, om han verkligen någongång flammat för henne, svarade han nu, det samma som jag ock förr hade hört honom säga, att nemligen han i sin första studenttid en eftermiddag höll på att bli kär i henne af ett slags jealousy emedan han såg en kamrat fjäsa för henne, men besinnande sig att kamratens tycke kunde vara allvarsamt, ansåg han sig icke böra leka med ett löst infall, och dermed var den kärleken slut. Då han i början af 1831 gifte sig, var detta fruntimmer ännu ogift, och hade hon och

hennes sedermera blefne man då ej ens ännu sett hvarandra.» (Söderhjelm JLR I^a s. 376 not till s. 73 r. 12.) Dikten är, såvitt vi veta, den första R. skrev efter sin återkomst till Åbo från inlandsvistelsen i början av 1826. — R. återupptog senare motivet i dikten *Till en ros* i D II.

De två första stroforna skildra den nyss utspruckna blommans glädje över världens skönhet. De två följande (och den uteslutna strofen) erinra om hur snart denna första lyckofyllda oskuldstig förgår för att lämna plats åt sorger och besvikelser. Slutstrofen innehåller en maning att glädjas åt denna lyckliga tid så länge den varar. Diktens symbolkaraktär — blomman är den unga flickan — understrykes genom det förmänskligande, som genomgår hela dikten. Motsatsen mellan barndomens oskyldiga glädje och den mognade ålderns bekymmer återfinnes ofta i R:s tidigare diktning (jfr Castrén, Den gamles hemkomst i Festskrift tillägnad Werner Söderhjelm 1919 s. 63 f. och 69, där *Till en blomma* dock är orätt daterad). Mycket nära besläktad med *Till en blomma* är också den likaså Franzénpåverkade *Öfver ett sofvande barn*.

Om dikten också uttalar en stämning, som icke sällan synes ha behärskat R. i ungdomen, är den dock samtidigt starkt beroende av litterär inspiration. Redan Sylwan, Några ord om Runebergs ungdomsdiktning, Saml. 1902 s. 57, påpekar Franzéninflytandet. Söderhjelm JLR I^a s. 260 säger: »Men när R. efter Franzéns mönster slår an en sentimental ton som i *Till en blomma* och driver den till sin spets, blir han tvungen och alldeles misslyckad, den passar ej för honom.» (Några sidor tidigare, s. 248, förklarar han dock, egendomligt nog, att *Till en blomma* blott genom sitt versmått påminner om F.) Hedvall RPS s. 216 ser i första och sista strofen av R:s dikt tydliga reminiscenser från F:s dikt *Lifvets stunder* (D 1810 s. 170), vars första strof lyder:

Sorglösa oskuld! leende vaknar du,
och ser åt himmeln, ser med så hjertlig frögd
på morgonrodnan: *Barn!* så lycklig!
gör dig ännu blott minutens skimmer.

Man kan även hänvisa till F:s *Vaggvisa* (D 1810 s. 369); dess två första strofer lyda:

Sof, sof min vän:
kanske du får ej mera
den ro igen,
du nu ej vet värdera.
Ligg, som en blomma i sin knopp,
sluten för lasten och flården.
Snart, som ur bot en fåglatropp,
far du förlorad i verlden.

Snart störs din frid
 af mödor och bekymmer,
 af lustars strid,
 af glädjen sjelf, som rymmer.
 Yngling! du spritter ur din blund,
 gäckad af skuggor, som spela.
 Man! du gör om i hvilans stund
 planer, som än en gång fela.

Den sedan uteslutna femte strofen återger ganska troget tankegången i F:s *Till en ung flicka* (D 1810 s. 172).

Diktens stil saknar, särskilt i den första versionen, åskådlighet och precision. Det genomgående förmänskligandet av naturföremålen är överhuvud mycket konventionellt. Ur kompositionssynpunkt observerar man, att det religiösa anslaget i v. 13-14 alls icke fullföljes.

Strofen erinrar om antik diktning, ehuru den icke helt överensstämmer med någon av dess strofformer och dessutom är parvis rimmad. Den närmaste motsvarigheten i antik vers finner man i den alkaiska strofens första två verser. Om R:s strof erinra hos Franzén både den regelrätta alkaiska strofen i *Lifvets stunder* och den rimmade strofen i *Hämplingen*. (Jfr Gustafsson, Runebergs översättningar från antiken FU 6, 1892, s. 76; Estlander RS s. 262; Söderhjelm JLR I² s. 248, Hedvall RPS s. 217.) C.

1 *ögat*. Blommans »öga»; jfr komm. till 1, v. 19. C.

1 *dvalan*. I knoppen; jfr v. 20. B.

3-4 Genom ändringarna — särskilt den av »på vårens armar buren» till »af lätta skyar buren» — har R. givit verserna en betydligt större åskådlighet. — Bilden av jorden (här: »naturen») som en brud är vanlig i romantikens diktning (jfr Castrén, Studier i Lars Stenbäckes lyrik FU 26, 1912, s. 69). C.

4 *famn af purpur*. Utr. ersätter *purpurfammen* i hs 1, en ssg — f. ö. icke uppvisad från annat håll — som R. antagligen tyckt vara för djärv. Om *purpur* ss. beteckning för morgonrodnaden hos R. och andra skaldar, se Hedvall RPS s. 305 ff. Jfr äv. *purpurklädde* 5, v. 30, *purpurrande* 7, v. 9. B.
 5 *din rund*. »rund» användes av R. flera ggr i en mycket allmän och obestämd betydelse (jfr 7, v. 86); här: värld. Hs 1 har i stället det traditionellt idylliskt-pastorala »dal». C.

6 *vällust* användes av R. flera ggr i äldre betydelse »öm, glad rörelse utan sensuell karaktär», men även i den moderna betydelsen (Hedvall RPS s. 264). På detta ställe torde innebörden närma sig den moderna. C.

7 *På gyllne vingar fladdrar den dolda flården*. Denna omskrivning för »fjäril» har en typiskt pseudoklassisk karaktär. Om den pseudoklassiska stilens benägenhet att ersätta »benämningen på en person, som är utrustad

med en viss egenskap, med denna egenskap själv», se Mjöberg, Stilstud. s. 97. Även participattributet bidrar till den abstrakta, pseudoklassiska prägel. C.

10 Ändringen av »tjusning» till »hviskning» gör raden konkretare. Likaså »morgondaggens» i st f »morgonpurpurns», vilken ändring dock även kan bero på att »purpur» fanns i v. 4. C.

13 *allmagts-blif*. Jfr Atterbom, *Johannes-masken* (PK 1821): »Allt, Herre, tackar för din godhets *Blif*.» Uttrycket återgår till psalmdiktningen; i Ps. 1819, 8: 2: »Vid din allmagts *varde* blifva — Verldar, himlar, haf och jord» och 27: 1: »Och när din allmagt ropar: *blif!*» C. — Skrivningen i hs 1: *sit allmagts: blif* tyder på en viss rådvillhet vid denna ssgs tillblivelse. Möjl. har den i tidens litteratur icke sällan förekommande ssgn *allmakts-ord* därvid analogiskt spelat en roll. B.

14 *din oskuld's blomsterlif*. Se komm. till 2, v. 52. B.

16 *middags-soln*. Jfr *din middags guld* (1, v. 6). B.

20 *Då än du låg och drömde i knoppen sluten*. Jfr Franzén, *Vaggvisa*: »Ligg, som en blomma i sin knopp, — sluten för lasten och flärden.» C.

33-34. 12. *Fågelboet vid landsvägen*.

Dikten trycktes första gången i D I.

Ett renskrivet ms finnes i Borgåsamlingen i häftet »N. 3.».

Titel. Hs har *landsvägen*, SA 1861 *Fogelboet*.

1 SA 1861 har *fogel* (D I: fågel).

Hs har *bygde* (D I: byggde).

2 Hs har *Wid* (D I: Vid).

3 Hs har *War* (D I: Var).

Hs har *den* (D I: din).

Hs har *swal* (D I: sval).

Hs: komma efter *ljuf* ä fr frågetecken eller möjligen tvärtom (D I: komma).

4 Hs, D I² och SA 1861 ha *löfbeprydda* (D I: löf-beprydda).

Hs: frågetecken efter *löfbeprydda* ä fr komma eller möjligen tvärtom (D I: frågetecken).

7 D I² har *sam* (D I: samm).

10 Hs, D I² och SA 1861 ha punkt efter *salar* (D I: semikolon).

SA 1861: *jernbesmidda* (D I: järnbesmidda).

11 Hs har *war* (D I: var).

12 SA 1861 har *fogel* (D I: fågel).

13 D I² saknar komma efter *du* och efter *doft*.

16 Hs har utropstecken efter *glänser* (D I: frågetecken).

D I² och SA 1861 ha komma efter *färgprakt*.

20 Hs: frågetecken efter *besöker* ä fr komma eller möjligen tvärtom (D I: frågetecken).

21 D I² och SA 1861 ha *mången gång* (D I: mångengång).

- 23 D I² saknar komma efter *nog* och efter *förskräckt*.
 24 Hs har *Wingen* (D I: Vingen).
 25 Hs: utropstecknet efter *ändå* ä fr komma eller möjligen tvärtom (D I: utropstecken).
 28 I hs först: *Om än mamma nångång borta dröjde*; under orden *än mamma* ha dragits streck och ovan raden har med ljusare bläck och en stil, som icke är R:s (möjligen Fredrikas), skrivits *du äfven*.
 Hs: *nångång* ä fr *nångong*.
 29 D I² och SA 1861 sakna komma efter *der*.
 30 Hs har *Wore* (D I: Vore).
 31 SA 1861 har *Fogel, fogel!* (D I: Fågel, fågell!).
 34 Hs saknar komma efter *nejd*.
 Hs har utropstecken efter *syfta* (D I: semikolon).
 35 Hs har komma efter *Bygg*.
 D I² saknar komma efter *ro*.
 36 Hs och SA 1861 ha komma efter *sommar*.
 Hs har utropstecken efter *bo* (D I: punkt).

Fredrika Runeberg berättar i sina anteckningar: »En dag då vi följdes åt utför den branta Tennbybacken, på vägen från prästgården [i Pargas] till malmen, visade han [R.] mig just nedanför backen, till höger om vägen, i gräset vid gärdesgården ett litet fågelbo. Detta blef anledning till fågelboet vid landsvägen våren 1828.» (Estlander KI anser dikten troligen härröra från 1829, likaså Söderhjelm JLR I² s. 127). Dikten är säkerligen skriven innan R. denna vår lämnade sin kondition hos ärkebiskop Tengström och begav sig till Åbo för att anträda den sedan inställda sjöresan till Spanien.

Motivet är den i all idylldiktning vanliga motsatsen mellan det obemärkta livets lugn och lycka å den ena sidan och den stora världens oro och flärd å den andra. Sylwan, Några ord om Runebergs ungdomsdiktning, Saml. 1902 s. 57, Estlander RS s. 286, Söderhjelm JLR I² s. 260 påpeka alla, att R. här behandlat det under intryck av Franzéns dikter av liknande art. Estlander hänvisar särskilt till F:s *Fosterbarnet eller kvinnans art* (D 1824 I s. 132). Första strofen där erbjuder en påfallande likhet:

Du på en landsväg här allena?
 Hur kan du, rena,
 Ha trefnad i dess grus och dam?
 Tror du, att vandrarns steg förskona
 Din stjernekrone?
 Tänk! om ett hjul här ginge fram.

Fortsättningen av F:s dikt har däremot icke någon beröring med R:s. Själva det verklighetsintryck, på vilket dikten bygger, förklarar till stor del

överensstämelsen. Men anslutningen till F:s ton är i varje händelse uppenbar. Också F. gjorde ofta fåglarnas liv till symbol för människolivet; nära R:s dikt ligga två rader i F:s *Vaggvisa* (D 1810 s. 369): »Snart, som ur bot en fåglatropp, — far du förlorad i världen.» Motsatsen mellan stora världens bekymmer och idyllens lycka finnes också ofta hos F.

Som motsats till vägens dammiga kant antyder R. ett i allmänna och traditionella drag tecknat idyllandskap med »dalar», en bäck och björkar. Han betecknar det som »lund» eller »park», med vilket dock »den djupa skog» (v. 3) i viss mån står i strid (jfr dock nedan komm.). Stilen visar rätt få konkreta drag. Fågeln bo omtalas med de konventionellt förmänskligande, också hos Franzén i liknande sammanhang vanliga »hydda» och »tjäll». Abstrakta substantiv spela en stor roll; »flården» åker fram, »fruktan» bor vid vägen, »ett dån» närmar sig. Också adjektiven äro allmänt karakteriserande: morgonrodnaden lyser »blid och tjusande», bäckens silfverbölja är »tyst», vägen är »nött», dess damm kallas »ett härjadt stoft», fågelns vinge är »lätt».

Hedvall, Runeberg och Österbotten HLS 13, 1937, s. 81 f., säger: »Bland alla de dikter av R., som prisa och skildra instinktens osvikliga säkerhet, står denna dikt rätt ensam med sin skildring av instinkt, som har svikit», och finner den tanken ligga nära till hands, att R. därvid tänkt på att han själv lämnat älvdalen i Kronoby och skogarna i Saarijärvi» för Åbo och Pargas. (Jfr ock Hedvall, Skildring och uttryck i Runebergs diktning HLS 12, 1936, s. 104.) Dikten synes mig icke ge tillräckliga skäl för en sådan tolkning; R:s allmänna förkärlek för lugnet torde helt kunna förklara den.

Strofen består av sex femtaktiga trokaiska rader, av vilka den andra och fjärde ha kvinnligt slut, de övriga manligt. Rimflätningen är ababcc. Den femtaktiga trokén användes av R. rätt ofta i D I, men i andra strofvarianter. Strofen här är densamma som i Stagnelius' *Midnatten* (D 1824 III s. 259), men R:s dikt har icke någon annan beröring med denna dikt. C.

1-3 *du*: *ljuv*. Se i fråga om detta slags rim komm. till 1, v. 18-20. B.

4 *löf-beprydda*. Hos fru Nordenflycht: I löfbepryddade träna, som siren denna lund. Qu. T. 1746-47, s. 38; jfr Belfrage, Sammansätt. s. 221. I *Hvad jag är säll* använder R. *lövprydd*: en löfprydd kulle skålfver (28, v. 5) och *lövbehöjd* i *Idyll*: Men sätt dig på min löfbehöjda tufva (SS II. 35, v. 31). Adjektiviska participssgr av detta slag äro ganska vanliga hos R., liksom i dåtida poetiskt språk överhuvudtaget. Flertalet torde ha senare leden inledd av *be*, passande i sht i trokaisk rytm. B.

5 *morgonrodnan*. I poesi använd bestämd form av *morgonrodnad*; ett flertal exempel av denna typ äro förtecknade hos Berg, PoetFr. s. 33. B.

7 *silfverbölja*. Jfr *silfver-bäckar* i *Maj sång* (5, v. 41). B.

8 *de långt, långt bort belägna dalar*. Den emfatiska upprepningen av *långt* tillhör väl Franzéndragen i dikten; jfr: Under Aspen här vid källan — — evigt, evigt mins jag den — Franzén D 1810, s. 151. det var — Bror Wills med horn så långa, långa! D 1824, I s. 123. Vanskligt, vans[k]ligt sjelfva fästet. D 1810, s. 302. Intet, intet kan här vara. Därs. Glädje, glädje utan skiften. Därs. s. 304. Dylik upprepning förekommer dock även hos andra skalder. *B.*

9-10 *Här med buller åker flärden fram — Sina tunga järnbesmida salar*. »[Flärdens] tunga järnbesmida salar» pseudoklassisk omskrivning för vagnar. »Flärden» i st f »den flärdfulle» se komm. till 11, v. 7. *C.* — Konstruktionen med åkdonet ss. objekt är en finlandism; se Bergroth, FinlSv.³ s. 113. Hos R. förekommer den även i *Zigenaren*: utan akt på talet, — Åkte förarn fram i lugn sin kärra. SS I s. 191. *B.*

13 *parkens*. Åtminstone i 1700-talstopografin användes ordet i bet.: skogspark. Det är möjligt, att R:s anv. av ordet på detta ställe är påverkat av denna äldre bet.; jfr (Vanhais) *parker* i *Torp-fickan* (15, v. 30). *B.*

14 *gränser*. Likartad anv. som i *Vallgossen*: Och molnen purpuranda — Sin blåa gräns (7, v. 9-10), på båda ställena i rim. *B.*

22 *dän*. Mycket vanligt i tidens poetiska språk just för: vagnsbuller; jfr komm. till 27 v. 15-16. *B.*

28 *Om än mamma nångång borta dröjde* i hs. Det något ansträngt naiva förmänskligandet erinrar tydligt om Franzén. Ordet »mamma» förekommer mycket ofta i dennes dikter — så i *Till de hemmavarande* (D 1810 s. 288), *Lilla Clas* (s. 290) och *De Moderlösa* (s. 377). — Jfr 35, v. 3! *C.*

31 *Fågel, fågel!* Jfr komm. till v. 8 ovan. R. har en liknande upprepning i slutraderna till *Lärkan*: Hvilken fröjd du sluter, — Lärka, Lärka i din barm (4, v. 35-36). *B.*

32 *fjäderssegel* pseudoklassisk omskrivning för: vinge; enda belägg i SAOS. I den ungefär samtidiga *Den väntande* talas om hökens »spända segel» och lärkans »bergade vingar» (26, v. 34-35). I *Victor och Achates* hade R. tidigare använt en liknande metafor, då han låter svanen bärga »sina hvita segels par». SS II. 33, v. 38; jfr Franzén i *Menniskans anlete*: Hvita glänste svanens segel — I ett skuggrikt sund. D 1824, I s. 6. I *Den jag söker, o hvar är han?* återkommer R. till samma metaforskrets: Om jag hade.. svalans segel, — svanens hvita fjäderdukar. SS II s. 241. *B.*

34 *syfta leda, föra*, eg.: rikta sig. Jfr Ps. 1819, 137:7: Låt min stig och gång — .. — Syfta dit du leder. *B.*

35-37. 13. *Sommar-natten*.

Dikten trycktes första gången i D I.

Ett renskrivet ms finnes i Borgåsamlingen i häftet »N. 1.».

Titel. Hs: *Sommar Natten* ä fr *Sommarquällen*; D I³ och SA 1861: *Sommarnatten*.

- 1 Hs saknar komma efter *afton*.
- 4 Hs har *fåglar* (D I: foglar).
Hs har punkt efter *under* (D I: semikolon).
- 5 D I² och SA 1861 ha semikolon efter *rodden* (D I: komma).
- 8 Hs har *Wikens* (D I: Vikens).
- 11 Hs har *alarnas* (D I: alarnes).
- 12 Hs har *ängarnas* (D I: ängarnes).
- 13 Hs saknar semikolon efter *fröjden*.
- 14 Hs har komma efter *gräns* (D I: semikolon).
- 15 D I² och SA 1861 ha komma efter *kärlekens*.
Hs saknar komma efter *Nana*.
- 17 Hs har tankstreck efter *fram*, D I² och SA 1861 semikolon (D I: komma).
- 18 Hs saknar komma efter *Skynden* och efter *fäktar*.
- 20 Hs har *dörrn* (D I: dörrn).
Hs saknar komma efter *spana*.
- 22 Hs har *Winkar* (D I: Vinkar).
- 23 Hs, D I² och SA 1861 sakna komma efter *handen*.
- 27 D I² och SA 1861 ha komma efter *Hulda*.
Hs saknar komma efter *helig*.
- 29 D I² har *som en engel* (D I: som engel); tydligen tryckfel.
- 30 Hs har *afvundsvärde* (D I: afvundsvärda).
- 33 D I² har kolon efter *opp* (D I: komma).
- 34 Hs saknar komma efter *niutning*. Hs, D I² och SA 1861 ha komma efter *hopp*.
- 35 Hs har *Wäxer* (D I: Växer).
Hs har komma efter *blommar*.
- 36 D I² och SA 1861 sakna komma efter *sommar*.
- 39 Hs saknar komma efter *anden*.
- 40 Hs saknar komma efter *säfven*.
- 41 Hs saknar komma efter *blottad*.
- 42 Hs, D I, D I² och SA 1861 ha punkt efter *säll*; här ä t frågetecken.
- 43 D I har komma efter *palatser*; här utelämnat.
D I² och SA 1861 ha komma efter *palatser* och efter *nå*.
- 44 D I² och SA 1861 ha semikolon efter *små* (D I: punkt).
- 45 Hs: *råga* tyckes ä fr *råge*.
Hs saknar komma efter *bräddadt*.
- 46 Hs saknar komma efter *såg*.
- 47 Hs saknar komma efter *våg*.
- 48 D I² och SA 1861 ha komma efter *bo*.
- 49 D I² har komma efter *älskogsstjerna*.
- 50 Hs har punkt och tankstreck efter *nu*, D I² komma och tankstreck (D I: endast tankstreck).
- 51 D I² och SA 1861 ha komma efter *Jubla*.
Hs har *fågelskara* (D I: fogelskara).

- 52 Hs saknar komma efter *vara*.
 54 Hs har punkt och tankstreck efter *er* (D I: endast punkt).
 55 Hs saknar komma efter *bergen*.
 56 Hs har *Westerns* (D I: Vesterns).
     Hs saknar komma efter *färgen*.
 57 Hs och SA 1861 ha *o* (D I: O).
 59 D I² och SA 1861 ha *Sen* (D I: Sent); tydligen tryckfel.
     Hs saknar komma efter *igen*.
 60 Hs saknar punkt efter *än*.
 62 Hs har *din älsklings* (D I: en älsklings).
     D I² har semikolon efter *famn* (D I: punkt).
 63 D I² och SA 1861 ha *blomsterhamn* (D I: blomster-hamn).

I Hufvudstadsbladet 22 september 1901 ingick en uppsats »Hvem var Nana i Runebergs dikt 'Sommarnatten'», undertecknad E. N. (Emil Nervander). Enligt vad där meddelas skulle diktens Nana varit Juliana Katarina Roschier, dotter till kyrkoherden i Saarijärvi Erik Johan Roschier. Hon var född 20 dec. 1789 och alltså vid den tid, då R. vistades i Saarijärvi, ca 35 år. Allt sedan moderns död 1809 hade hon skött hemmet och uppfostat sina yngre syskon. Hennes far dog kort före jul 1825, ett halvt år efter det R. lämnat Saarijärvi; följande år gifte hon sig med löjtnanten, sedermera kommissionslantmätaren i Vasa län Gustaf Vilhelm Hackzell, en bror till fru Enehjelm, för vars barn R. varit informator. Hon dog, efter att i nära tjugو år ha varit änka, 1875. Hennes äktenskap var barnlöst, men hon och hennes man hade som fosterson upptagit en av hennes brorsöner. Av dennes dotter, fru Hanna Lund i Paltamo, erhöi Nervander sommaren 1901 de uppgifter han i sin artikel meddelar. I fru Lunds barn-domshem hade det varit »för alla bekant, att 'farmor' var den 'goda Nana', till hvilken R. riktat sina ord i den vackra dikten *Sommarnatten*, som för den gamla städse bibehöll sitt ursprungliga namn *Sommarkvällen*. Då någon af de unga stundom bad att få föredraga för henne *Sommarnatten* hade den gamla... frågande yttrat: 'Sommarnatten?' samt rättande tillagt: 'Du menar väl Sommarkvällen.' Med stilla rörelse hade hon därefter lyssnat till de för henne välbekanta orden.»

Diktens slutstrof antyder ett erotiskt förhållande mellan R. och diktens Nana. Nervander lämnar öppen frågan vilken personlig roll Nana spelat i roddfärden. Estlander RS s. 236 not och Söderhjelm JLR I¹ s. 92 anse båda att såväl åldersskillnaden som andra omständigheter tala emot att dikten i denna punkt skulle återge verkligheten. Av Nervanders berättelse framgår icke heller, att fru Hackzell någonsin själv skulle sagt, att hon var diktens Nana. Sannolikast synes att slutstrofens varma ton är inspirerad av R:s kärlek till Maria Nygrén (jfr Castrén, Runebergs »östanbrud» FU 37, 1923, s. 10 f.). Den möjligheten föreligger också, ehuru de knappa

källorna icke ge något stöd för ett sådant antagande, att även Maria Nygrén, vars andra förnamn var Juliana, hade kallats Nana; detta smeknamn synes på denna tid ha varit vanligt för damer, vilkas namn slutade på -ana (jfr Heikel JLR I s. 65).

Att den gamla fru Hackzell envist kallade dikten *Sommarkvällen* visar i varje händelse att hon lärt känna den innan den trycktes; i den bevarade hs lyder den första titeln ännu så. Detta samt det faktum att dikten tydligt bygger på Saarijärvi-intryck tyckes visa att den är av rätt tidigt datum, men den omständigheten att den icke finnes i Blåa boken och dess relativt mogna form tala för att den dock icke fått sin slutliga form där uppe. Sannolikt är den skriven under R:s första tid i Åbo efter återkomsten dit. Om slutstrofen verkligen visar intryck från Stagnelius (jfr nedan komm.) kan den dock icke gärna vara skriven förrän i slutet av 1826 eller början av 1827. (Estlander KI daterar den »1828, möjligen 1827»; RS s. 249 säger han, att den »torde kunna sättas till sommaren 1827 eller början av 1828, i alla fall bortom studentåren».)

Dikten skildrar en roddfärd en sommarkväll till en holme. I de tre första stroforna är naturskildringen huvudsak, medan slutstrofen antyder de två älskandes kärlekslycka i sommarnatten. Landskapet tecknas åskådligt: alarna på stranden och säven invid den, det lilla torpet nära stranden och de gröna ängarna omkring det. Skildringen har överhuvud en Bellmanskt ton, som särskilt tydligt framträder i de impressionistiska bilderna av gubben i torpets dörr och av flickan med sin smultronkorg. Hedvall RPS s. 78 framhåller den distinkta bilden av högsommaren: »Den skildrar den tid, då smultronen plockas och då kullar av gräsand fly i säven — alltså senare hälften av juli. Möjligen kunde man anmärka, att 'lundens fogelskara' ej jublar mera då, men 'qvällens blyga älskogsstjärna', som tändes redan i solnedgången, är i stället så mycket mer karakteristisk för aftonbilden vid den tiden av året.»

Naturskildringen är emellertid uppblandad med starka moraliserande drag, vilka i allmänhet förläggas till strofornas slutavdelningar. I den första strofen ges en epikureisk maning att njuta den snabbt flyende ungdomstiden, den andra prisar litet sentimentalt människans sällhet »med sitt hjerta och naturen», den tredje försäkrar — med en tanke som erinrar om *Fågelboet vid landsvägen* — att den undan båten flyende anden aldrig skulle byta någon av sina ungar eller sitt bo i vassen mot »palatser» eller »tusen slott». Slutstrofen klingar sedan ut i en maning att glömma allt annat för kärlekens sällhet i sommarnatten, alltså en anknytning till tanken i den första strofen. Föreningen av naturskildring och reflexion visar frändskap med Franzéns lyrik. Den sextonradiga strofen är indelad i fem olika partier. Den inledes av två sinsemellan manligt rimmande femtaktiga trokaiska rader. Sedan följa två likaledes trokaiska avdelningar, båda bestående av tre fyrtaktiga kvinnligt slutande rader och en tvåtaktig manlig, vilka avdelningar sammanbindas av rimmen i de två sista raderna. Sedan avbrytas trokéerna av två med

varandra rimmande daktyliska rader med manligt slut. Därpå återgår strofen till trokéer i de fyra slutraderna, av vilka de yttersta ha kvinnligt slut och de mellersta manligt. Rimflätningen blir sålunda: aabbcddeedffghhg. Någon motsvarande strof hos någon annan författare känner jag icke. Det kan dock påpekas att Bellman i Fredmans ep. 39 »Storm och böljor tystna ren» på ett något liknande sätt i en lång trokaisk strof infogar några daktyliska verser. (Jfr ock nedan komm. till v. 11-12.) C.

1 *Himmel*. Se komm. till 2, v. 9. C.

2 *blomsterverld*. Ordet, som tycks vara en nyromantisk skapelse, möter ofta i poesien under århundradets andra och tredje decennium. Hos R. träffas det i SN III v. 61 och senare i *Den gamle trädgårdsmästarens bref*: hemmets lugna blomsterverld. Normaluppl. IV s. 286. Anv. här påminner i viss mån om ett ställe i *Afskedet i Frilthiofs saga*: dina ör diktade i molnen — der aftonrodnan ligger ständigt kring — en enslig blomsterverld af frid och kärlek. Tegnér (WB) V s. 58. B.

4 *Sjunga foglar quällens under*. I fråga om den transitiva anv. av *sjunga* se komm. till 4, v. 33. C.

11-12 Dessa båda daktyliska versrader överensstämma versifikatoriskt med de fyra första versraderna i Franzéns *Glädjens ögonblick*, parvis sammanknippade: Sörj ej den gryende Dagen förut. — Njut av den flyende Hvarje minut. Anslutningen till Franzéns dikt (jfr komm. nedan till v. 13-16) har sannolikt varit bestämmande för det daktyliska inslaget i dikten. B.

13-16 Maningen att njuta av ögonblicket erinrar om Franzéns *Till en flicka och Glädjens ögonblick*. C.

13 *Njutom*. Imperativformer på -om förekomma i R:s lyrik talrikt i *Victor och Achates* (SS II s. 109), en gång i IE 25 (Bonden Pavo) och en gång i *Simningen* (SS II s. 108). Enligt Mjöberg, *Stilstud.* s. 227, åtnjöt formen »i slutet av 1700-talet en synnerlig aktning som retorisk ändelse», men dess gyllene tid led i början av 1800-talet mot sitt slut. Den förekommer ibland i Tegnér's ungdomsdiktning; även Stagnelius begagnar den stundom (t. ex. *Midsommarsnatten* D III s. 296: »Tagom», »Firom»; *Fägarens stunder* I D III s. 394: »Begynnöm», »slutom» o. s. v.). C.

14-15 Rimmet *gräns: kärlekens* se inl. till komm. till 7. C.

18 *stam*. Ss. metonymi för en så obetydlig farkost som en roddbåt torde ordet vara mycket ovanligt och förmodligen valt av rimskäl. B.

27 *helig*. Se komm. till 3, v. 4. C.

29 *Redan här ser engel buren*. Franzén jämför gärna människan, särskilt den unga flickan, med änglarna (t. ex. *Sångmön* D 1810 s. 152: »Himmel! hvilken änglafficka — fick jag mellan löfven se»). C.

29 *buren* boren. B.

33 *praktens salar*. Pseudoklassiskt uttryck; genitiv av ett abstrakt substantiv i st f adjektiv. C.

35-36 *blommar*: *sommar*. Rimmet har i R:s uttal med all sannolikhet varit orent, men det kunde stödja sig på en ganska rik förekomst hos andra författare, hos vilka det i åtskilliga fall haft stöd i uttalet. Jfr i fråga om förekomsten SAOB, anm. under *blomma*, sbst. Samma rim med *helgedomar* ss. tredje rimord i *Ungdomen* (25, v. 17-18); i en av sina psalmer (Normaluppl. VIII s. 51) rimmar R. *blomma* med *komma*. B.

37 *I den fria bygdens runder*. »rund» som fyllnadsord se komm. till 7, v. 86. C.

38 *tjäll*. Se komm. till 1, v. 45. B.

39 *blottad* värnlös. B.

43-44 *Ej mot palatser som skyarne nå — Bytte den irrande en af de små*. »palats» som symbol för lyxlivet med dess bekymmer t. ex. Franzén, *Till en landtman* (D 1810 s. 263): »Till din hydda, Orest, glädjen med friheten — flyr ur marmor-palats.» — Söderhjelm JLR 1^a s. 257 säger om dessa verser: »Det är ju mycket barnsligt och påminner om någon av de minsta kalenderpoeterna i Sverige — eller om Franzén i hans svagare stunder.» C.

49 *Qvällens blyga älskogsstjärna*. Ordet *älskogsstjärna* använt på likartat sätt i sht av Atterbom. Epitetet finnes i liknande anv. i *Victor och Achates*: Blyg är väl lunas älskogsmatta blick. SS II. 33, v. 30. B.

55-56 *Solen sjunker bakom bergen, — Vesterns himmel mister färgen*. Raderna erinra om Stagnelius, *Kärleken* (D 1824 III s. 35): »Men när Solen sjunker nedom bergen, — Tystnar jubeln, bleknar rosenfärgen, — Och i sorgflor sig Naturen klär» (»jubeln» hos S. jfr R:s dikt v. 51: »Jubla, lundens fogelskara!»). Alldeles säkert är dock icke att litterärt inflytande här föreligger; jfr redan Franzén, *Menniskans anlete*: »Snön på fjellen höll ej färgen, — morgonrodnan bakom bergen — sönk fördunklad ner.» Jfr ock ovan inl. till komm. C.

63 *i dalens blomster-hamn*. I en typiskt nyromantisk stil, fastän R:s *blomster-hamn* är enda belägg i SAOS. B.

38-39. 14. *Svanen*.

Första gången tryckt i D I.

Två ms finnas bevarade. Det ena, hs 1, tillhör Göteborgs stadsbibliotek, dit det 1878 skänkts av R:s son ingenjör Robert Runeberg. Om detta ms se Ek, *En liten okänd Runebergshandskrift* FU 25, 1911, s. 267 f. och Ek, *Den första Idyll- och epigramcykelns tillkomsthistoria* HSL 13, 1937, s. 5. *Svanen* finnes där på första sidan av ett fyrsidigt pappersark; på den andra sidan finnas IE 13 och *Den ena kyssen* (SS II s. 126); s. 3 och 4 äro tomma. Som Ek i den senare uppsatsen visar, är detta ark del av ett stort ark, vars andra del finnes i Borgåsamlingen (om detta se närmare inl. till komm. till IE). Denna andra del innehåller IE 11, 12 och 15. Efter IE 15 följer där ordet *Från*, som tydligen varit början till en dikt, som icke utskrivits. Denna dikt är uppenbarligen *Svanen*, som R. sedan med särskild titel skrivit på följande sida i det ursprungliga åttasidiga

häftet, varav de fyra inre sidorna nu finnas i Göteborg. R:s första tanke har sålunda, som Ek framhåller, varit, att *Svanen* skulle ingå bland idyll-epigrammen. Hs 1 är säkerligen den första nedskriften av dikten. — Den andra, senare handskriften, hs 2, är skriven på ett löst blad, på vars andra sida finnas några strofer ur *Till Franzén*. Papperet är det vanliga gulvita med vattenlinjer från J. Honig & Zoonen. Sidans storlek: 12,6×21 cm.

Titel. Hs 2: *Swanen* (D I: Svanen).

- 1 Hs 1 synes ha *purpur stänkta* (D I: purpurstänkta).
- 2 Hs 1 saknar komma efter *säll*.
- 3 Hs 1: *elfvens* synes ä fr *elvens*.
- 4 Hs 1 och hs 2 ha i radslutet punkt och tankstreck (D I: endast punkt).
Hs 1 har *juniqväll* (D I: Juniqväll).
Hs 1 saknar komma efter *sjöng*.
- 5 Hs 1: *hans* ä fr *dess*.
Hs 1 saknar skiljetecken efter *sång*, hs 2 har där kolon (D I: komma).
- 6 Hs 1 saknar skiljetecken efter *är*, D I² och SA 1861 ha där komma (D I: punkt).
- 10 Hs 1 saknar skiljetecken efter *al*, hs 2 har där punkt (D I: semikolon).
- 11 Hs 1: *Hur purpurstänkt hwarenda vik*; hs 2 har först haft samma lydelse, men R. har sedan tjockt strukit över de två mellersta orden och ovan raden skrivit *guldbestrålad hvarje* (D I: Hur guldbestrålad hvarje vik).
Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *vik*.
- 13 Hs 1: först *Hur ljuft hur hä*; det senare *hur* överstruket och *hä* ä t oändligt) (D I: oändligt).
Hs 1 saknar komma efter *ljuft* (båda gångerna), hs 2 senare gången.
- 14 Hs 1 har punkt, hs 2 komma efter *vän* (D I: semikolon).
- 15 Hs 1 har *var* (D I: är).
Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *der*.
- 16 Hs 1 har *längtat* (D I: längtar).
- 17 Hs 1, hs 2 och D I² sakna komma efter *ljöd* och *våg*; hs 2, D I² och SA 1861 ha komma efter *röst*.
- 18 Hs 1 och hs 2 ha *En enkel* (D I: Hans enkla).
Hs 2 har komma efter *lofsång*; hs 1 och hs 2 ha punkt efter *då*, D I² kolon (D I på det senare stället semikolon).
- 19 Hs 1: *nu* ä fr *när* (D I: snart) och *mot* ä fr oläsligt ord (Ek, FU 25 s. 268 läser med tvekan *då*). Hs 2 har på det förra stället *nu*.
Hs 1, hs 2 och D I² sakna komma efter *bröst*.
- 20 Hs 1 och hs 2 ha *Och hördes åter så*: (D I: Och tycktes qvåda så:).
- 21 Hs 1 har *Hvad mera om* (D I: Hvad mer, om än).
- 22 Hs 1 saknar semikolon efter *får*.
- 23 Hs 2 har *Nordens* (D I: nordens).
Hs 1 saknar komma efter *ström*.

Strömborg BA I² s. 138 förmodar, att dikten är en av de sist tillkomna i D I. Estlander KI daterar den också i anslutning härtill till 1830 i början av året (jfr även RS s. 283). Söderhjelm JLR I² s. 127 säger, att den är skriven 1829-30. Dikten måste emellertid ha varit färdig, då R. trol. i augusti 1829 lämnade Cygnæus uppgift om den vinjett han önskade på titelbladet (jfr inl. till komm. till D I ovan s. 7) och sannolikt även innan R. 4 juli skrev den subscriptionslista å D I, där det säges att samlingen skall vara försedd med titelvinjett. Å andra sidan visar det faktum, att hs 1 — som av allt att döma är den första nedskriften av dikten — förekommer på samma ark som IE 11 — 13 och *Den ena kyssen*, att dikten tillkommit efter det R. i slutet av 1828 börjat sin IE-diktning. Då de nämnda IE icke tillhöra de äldsta dikterna i denna grupp kan *Svanen* tämligen säkert förläggas till våren eller försommaren 1829 (jfr Ek, Den första Idyll- och epigramcykelns tillkomsthistoria HLS 13, 1937, s. 6: »försommarn 1829»).

Svanens centrala plats i R:s lyriska diktning har ofta framhållits; så Estlander RS s. 283 f., Söderhjelm JLR I² s. 272 f., Belfrage JLR s. 78 f., Hedvall Rbg s. 39 f. Hirn, *Svanen*, FT 1934 II s. 116 f. Ek, Den första Idyll- och epigramcykelns tillkomsthistoria HLS 13, 1937, s. 59 f. Söderhjelm kallar dikten »en oändligt ljuv hymn till naturens skönhet och känslornas frofathet i norden, men också en poetisk konception av fulländad harmoni och den djupaste lyriska innerlighet».

R. har i dikten tecknat ett nordiskt landskap utan någon bestämd lokalprägel, något som otvivelaktigt står i samklang med diktens hela ton och innehåll. Flera författare ha dock trots sig kunna hänföra dikten till någon viss trakt. Z. Topelius talar i sin uppsats *Naturen och skalderna* (1876; Saml. skr. 23 s. 241) om hur R. i barndomen och ungdomen »delade sin sommar mellan bössan och näten vid faderns fiskarstuga på Alholmen» utanför Jakobstad: »Den naturstämning, som uttalar sig i *Svanen* och många bland R:s äldre dikter, är upprunnen på dessa vackra löfstränder, och när man läser: 'Hur skuggan där är djup och rik' o. s. v. tycker man sig förflyttad tillbaka till sundet vid Alholmen, där båten med lätta årtag skriker framåt i alarnas skugga, likasom rädd att grumla den blanka vattenspeglens i juniaftonens klarhet.» (Jfr ock Topelius, Runeberg och Almqvist i Saml. skr. 24 s. 389.) T:s uttalande förtjänar otvivelaktigt en viss uppmärksamhet, då det är tänkbart — ehuru han icke anger något sådant — att han kunde stödja sitt så bestämt framställda påstående på något uttalande av R. Ernst Lampén hävdar åter, att *Svanen* grundar sig på intryck av våren i Saarijärvi och Ruovesi (Lampén, Runeberg i Saarijärvi, Turistföreningens i Finland Årsbok 1928 s. 126). Och Hedvall slutligen säger i Runeberg och Österbotten HLS 13, 1937, s. 74: »Att skalden med sina tankar var borta i Österbotten, i Kronoby, när han diktade *Svanen* är emellertid något, som man knappast kan tvivla på, om man har sett älven, som flyter fram helt nära hans första ungdomsälskades forna hem. *Svanen*

är den Runebergska diktingens hymn till hembygden, ungdomslandet» (jfr ock Hedvall, Runeberg och Frigga i Kronoby, i Helsingfors Journalen 1933 s. 181). Hirn, Runebergskulten s. 379 redogör för de olika åsikterna, men stannar vid att någon bestämd lokal icke kan utpekas. I förbigående kan anmärkas, att R. själv knappast kunnat se en svan »en junikväll» (annat än möjligen under sin Uleåborgstid); svanarna befinna sig i juni vid sina häckningsplatser, och sydgränsen för detta område går enligt Wright-Palmén, Finska foglar II s. 313 från Uleåborgstrakten längs gränsen av norra Savolaks genom Karelen till Onega.

Diktens samband med R:s övriga diktning har ingående belysts av Hirn i hans ovan nämnda uppsats Svanen, där han påpekar den stora roll svanen överhuvud i denna diktning spelar. De dikter av R. från tiden 1826-1830, som uppvisa de närmaste beröringarna med *Svanen*, äro *Vår-morgonen*, *Victor och Achates* (SS II s. 110) och SN II. *Vår-morgonen* skildrar ett solbelyst morgonlandskap, där solen kläder jorden »i guld och purpur»; lyckostämningen uttryckes särskilt i strofen om flyttfågeln:

Lärkan, nyss på lätta vingar
Buren hit från söderns höjder,
Sjunger, der hon högt sig svingar,
Känslans hopp och vårens fröjder;
Medan, sväfvande mot jorden,
Svaneflocken helsar nordnen.

I *Victor och Achates* finnes den från höjden sig sänkande svanen:

Högt bergar svanen sina hvita segels par
Och sjunker jublande i nordens öpne ström,
När isar banda hennes vaggor rundtomkring.

Där finnas även en rad bilder av sommarkvällen, som också i de enskilda uttrycken erinra om *Svanen*

Här vid den lilla insjöns blomsterrika strand
I skuggan af de sommargröna björkarne
Nedsättom oss. —

Här hvilom medan qvällens lugna andedrägt
Omärkbart för min skjutna and alt närmare
Och vaggar henne sakta öfver böljans guld. —

Skön är väl fergen på midsommar nattens moln,
Då solen, halft förborgad bakom vesterns berg,
Sin purpurpensel öfver hvalfvets tafra för.

SN II ger i v. 81-89 likaså en om *Svanen* erinrande skildring av en sommarkväll:

Det var en qväll, en nordisk sommarqväll,
 En qväll, då solen icke går till hvila
 Vid jordens barm, men kysser henne blott,
 Och skyndar åter opp till dagens fröjder,
 Det var en qväll — den vida vestern låg
 Och dvaldes i ett haf af guld och saffran,
 Och öfver Österns gröna kullar summo,
 Likt rosegårdar i det stilla blå,
 De skära purpurstänkta molnens flockar.

Och slutligen ger *Lärkan* liksom *Svanen* genom en fågelsymbol uttryck åt den sällhet våren, kärleken och diktargåvan skänka människohjärtat.

I dessa dikter finner man alla de motiv, som ingå i *Svanen*. Men först i denna dikt — som säkert är senare än de övriga — har R. givit dessa känslor deras slutgiltiga uttryck. Det har skett då kärleken till Fredrika Tengström fyllde hans sinne med oblandad lycka och de serbiska folkdikternas enkelhet för honom visat ett nytt stilideal.

Den ursprungliga kärnan till dikten få vi sannolikt söka i den synbild, som återgives i raderna ur *Victor och Achates* — Hirn, *Svanen* s. 121, framhåller också att de tydligare än den slutliga dikten ange, »varför det är på nordens *ström* som Svanen älskar och sjunger i den tidiga våren». *Victor och Achates* återgår åtminstone till stor del på R:s Saarijärviminnen, och sannolikheten talar för att även bilden av svanen, som sänker sig ned i den öppna strömmen, hör till dem (om *Victor och Achates* och Saarijärvi jfr Castrén, Runeberg och Saarijärvi FU 37, 1923, s. 9; se och Ek, Den första Idyll- och epigram-cykels tillkomsthistoria HLS 13, 1937, s. 61). Denna bild har tydligen på R. gjort ett mycket starkt intryck. Med dess skönhetsintryck ha sedan förknippats R:s starkaste lyckoförnimmelser, och i samband därmed har också själva bilden något förändrats och förflyttats till den årstid, som för honom innebar den största och fullaste sällheten. Dikten i dess helhet och i dess enskildheter tyckes så klart framsprungen ur R:s personlighet att vi knappast känna något behov av att söka förebilder till den i litteraturen.

I likväl är det möjligt att även en sådan spelat en roll vid diktens utformning. Hedvall RPS s. 224 f. har ansett sig kunna konstatera en motivöverföring från Herders paramyti *Der sterbende Schwan* (jfr även Söderhjelm JLR I² s. 272; Hirn, *Svanen* s. 117 f.; Ek, Den första Idyll- och epigramcykels tillkomsthistoria s. 43). Denna paramyti lyder (kursiveringen av de om R:s dikt mest erinrande ställena är Hedvalls):

»Muss ich allein denn stumm und gesanglos seyn?» sprach seufzend der stille Schwan zu sich selbst *und badete sich im Glanz der schönsten Abendröthe*; »beinah ich allein im ganzen Reich der gefiederten Schaaren. Zwar

der schnatternden Gans und der gluckenden Henne und dem krächzenden Pfau beneide ich ihre Stimmen nicht; aber dir, o sanfte Philomele! beneide ich sie, wenn ich, wie festgehalten durch dieselbe, langsamer meine Wellen ziehe und mich im Abglanz des Himmels trunken verweile. *Wie wollte ich dich singen, goldne Abendsonne! dein schönes Licht und meine Seligkeit singen*, mich in den Spiegel deines Rosenantlitzes niedertauchen und sterben!» Stillentzückt, tauchte der Schwan nieder, und kaum hob er sich aus den Wellen wieder empor, als eine leuchtende Gestalt, die am Ufer stand, ihn zu sich lockte. Es war der Gott der Abend- und Morgensonne, der schöne Phöbus. »Holdes, liebliches Wesen«, sprach er, »die Bitte ist dir gewährt, die du so oft in deiner verschwiegenen Brust nährtest und die dir nicht eher gewährt werden konnte.« Kaum hatte er das Wort gesagt, so berührte er den Schwan mit seiner Leier und stimmte auf ihr den Ton der Unsterblichen an. Entzückend durchdrang der Ton den Vogel Apollo's; aufgelöset und ergossen sang er in die Saiten des Gottes der Schönheit, *dankbar froh besang er die schöne Sonne, den glänzenden See und sein unschuldiges, seliges Leben. Sanft, wie seine Gestalt war das harmonische Lied*: lange Wellen zog er daher in süßen entschlummernden Tönen, bis er sich — in Elysium wieder fand, am Fuss des Apollo in seiner wahren, himmlischen Schönheit. Der Gesang, der ihm im Leben versagt war, war sein Schwanengesang geworden, der sanft seine Glieder auflösen musste: denn er hatte den Ton der Unsterblichen gehört und das Antlitz eines Gottes gesehen. Dankbar schmiegte er sich an den Fuss Apollo's, und horchte seinen Göttlichen Tönen, *als eben auch sein treues Weib ankam, die sich im süssem Gesange ihm nach zu Tode geklaget*. Die Göttin der Unschuld nahm beyde zu ihren Lieblingen ein; das schöne Gespann ihres Muschelwagens, wenn sie im See der Jugend badet. Gedulde dich, stilles hoffendes Herz! Was dir im Leben versagt ist, weil du es nicht ertragen könntest, giebt dir der Augenblick des Todes. (Herder, Sämmtl. Werke. Zur schönen Literatur u. Kunst VI (1806) s. 169.)

R. har säkert kânt Herders paramyti. Förmodligen hade han läst det tyska originalet. Men *Den döende svanen* fanns även tillgänglig på svenska (jfr Hirn, Svanen s. 117 f.). I ÅT 1809 ingick 16 december en prosaöversättning (förmodligen av Franzén). Och Atterbom tryckte i *Elegant-Tidning* 1810 no. 48 samt i *Phosphoros* 1811 en omdiktning på distika. Senare införde R. själv i HM 10 juli 1835 en prosaöversättning, säkerligen gjord av honom eller av Fredrika, vilken åtföljes av uppgiften att översättningarna hämtats »Ur en äldre Tidning». Därmed åsyftas säkerligen ÅT, ehuru översättningarna i HM icke följer denna.

Som Hedvall och Hirn påpeka skiljer sig R:s behandling av motivet i viktiga punkter från Herders. I R:s dikt finnes ingen mytologisk gudavärld och vidare har han icke upptagit det egentliga »svanesångsmotivet», d. v. s. tanken att svanen först i dödsögonblicket får sångens gåva — den är blott flyktigt antydd i slutstrofen. Men samtidigt finnas påfallande likheter, av

Hedvall sammanfattade i tre punkter: främst »visionen: svanen, den gyllene solnedgången, avspeglad i en lugn vattenyta»; vidare innehållet i svanens sång som blir »ett lovprisande av livets skönhet, oändligt rikt uppenbarad just i det ögonblick som är»; och slutligen det samtidiga besjungandet av sångarglädjen och kärlekslyckan. Alla dessa motiv hade tidigare funnits i R:s diktning, och några bindande bevis för att Herders paramyti haft betydelse för *Svanens* konception kunna knappast framföras (jfr ock nedan komm. till v. 11). Men då å andra sidan starka skäl finnas för att antaga att R. vid den tid, då *Svanen* diktades, varit påverkad av H:s uppfattning och intresserad av hans diktning föreligger nog den möjligheten, att det varit H. som kommit R. att förknippa dessa motiv med varandra och att H. givit honom uppslaget att låta svanens sång uttrycka det som lärkans tidigare fått tolka.

Svanens strof — en fyrradig jambisk strof med omväxlande fyr- och trectaktiga rader, alla med manligt slut, samt korsvis rimflätning — användes senare av R. i flera dikter i D II (*Vid en källa, Bondgossen, Jägargossen, Saknaden*). Som Vasenius, Runeberg och förebildsforskningen, Hufvudstadsbladet 9 mars 1923, påpekat, är denna strof identisk med den som finnes i Lidners *Krigsskaldernas sång* och sedan hos Franzén bl. a. i *Den fattiga flickan*. (Om Lidners strof och andra dikter av R. jfr Alb. Nilsson, Rytmska påverkningar i Studier tillägnade Otto Sylwan 1924 s. 76 f.) Nervander använde den i *Ynglingen* (1822). Ek, *Den första Idyll- och epigramcykelns tillkomsthistoria* s. 42, anser dock, men knappast med tillräckliga skäl, att R. närmast tagit strofen från den första versionen av Franzéns *Den gamle knekten*, ehuru han utbytt dennas kvinnliga rim mot manliga. Ek framhåller på samma ställe riktigt, att R. reducerat intrycket av rimmen till en obetydlighet, men i stället framhåvt assonanserna inne i verserna, särskilt i första strofen: »Dessa framkalla stundom en löpande rimverkan, som då 'himmel är' svarar mot 'hvila der' och 'björk och al' mot 'bölja sval'.» C.

1 *molnens purpurstänkta rand*. Även i *Vallgossen* äro molnen purpurrandade. När Topelius i sin dagbok 1837 beskrev en naturscen som erinrade honom om Svanen, omnämner han att stormmolnen »skiftade i kanterna av soligt guld och purpurrött» (se Hirns ovan nämnda uppsats *Svanen*, s. 115). Hedvall (RPS s. 256) gör alltså säkerligen orätt i att anse *rand* som ett blott fyllnadsord. Jfr f. ö. komm. till 5, v. 30 o. 7, v. 9 samt Belfrage i SoS 1916, s. 164 f. B. C.

2 *lugn och säll*. För R:s uppfattning av den högsta lyckan karakteristiska ord. C.

6 *Hur*. Ordet upprepas emfatiskt v. 7, 9, 11, 13, 15; jfr komm. till 7, v. 25. — *glad* ljus, klar. Almqvist talar i *Skällnora kvarn* om »bygder, . . in- tagande genom . . en glad himmel och en mörk skog» (se SAOB). B.

9-10 *Hur skuggan der är djup och rik — Inunder björk och al.* Jfr Franzen, *Menniskans anlete*: »vita glänste svanens segel — i ett skuggrikt sund» (Hirn, Svanen s. 121 not). C.

11 *Hur guldbestrålad hvarje vik.* Att R. först skrivit *Hur purpurstänkt hvarenda vik* visar att *goldne Abendsonne* i Herders paramyti (»gyllene aftonsol» hos Atterbom, »gyldne Aftonsol» i ÅT 1809) icke vid konceptionen återverkat på den språkliga utformningen. Troligen har det heller icke skett vid omarbetningen, ty det var naturligt att *purpurstänkt* då utgick, eftersom det förut i dikten använts om molnen och dessutom *hvarje vik* av R. torde ha ansetts bättre än *hvarenda vik*. Att det icke låg fjärran för R. att låta *guld* och *purpur* alternera visa ett par rader i *Till den ålderstegne*: Se, när dagens purpurlågor glimma, — Tjusar, än en guldbestrålad dimma — Än (osv.) (39, v. 29-31). Jfr Belfrage i SoS 1916, s. 164 f. Det torde icke finnas något i diktens språkliga utgestaltning för övrigt som tyder på inverkan från Herders paramyti vare sig i original eller svensk bearbetning. B.

15 är *hemfödd* hör hemma. B.

17-18 I hs 1 och hs 2 har R. här »ljuda» med innehållsackusativ: »Så ljud . . . hans röst en enkel lofsång.» Ändringen i D I visar, hur R. strävar efter en så enkel och naturlig diktion som möjligt. C.

20 Ändringen av »Och hördes åter så» i hs 1 och hs 2 till »Och trycktes qväda så» i D I har samma karaktär som ändringen i v. 18. C.

40-42. 15. *Torp-flickan.*

Dikten trycktes första gången i D I.

Ett renskrivet ms finnes på ett löst firsidigt blad i Borgåsamlingen. Papperet är J. Honig & Zoonens gulvita med vattenlinjer. Sidans storlek är 10,8 × 16,9 cm. Dikten upptar tre av de fyra sidorna; fjärde sidan är tom. Titel. Hs: *Torp-flickan* (D I: *Torp-flickan*).

1 D I² och SA 1861 ha komma efter *dotter*.

2 Hs saknar komma efter *stunder*.

3 Hs har *Woro* (D I: *Voro*).

Hs: *k* i *korta* ä fr ngn annan bokstav.

4 Hs saknar komma efter *Sörjen*.

5 Hs saknar frågetecken efter *skona*.

7 Hs saknar komma efter *föröder*.

8 Hs har punkt efter *fäder* (D I: frågetecken).

10 D I² och SA 1861 ha komma efter *sköna*.

11 Hs saknar komma efter *salar*.

12 Hs har apostrof efter *Wanhais*.

SA 1861 har *Vanhais* (D I: *Wanhais*).

13 Hs har utropstecken efter *flicka* (D I: semikolon).

D I² och SA 1861 ha komma efter *skön*.

15 Hs har *Wid* (D I: *Vid*).

- 17 Hs saknar komma efter *O* och efter *källan*.
 18 Hs och D I² ha semikolon efter *sällan* (D I: punkt).
 19 D I² och SA 1861 ha komma efter *Ofta* och efter *bedragen*.
 22 Hs har *Woro* (D I: Voro).
 Hs saknar semikolon efter *hemma*.
 Hs: *b* i *bölja* ä fr *s*.
 23 Hs saknar komma efter *spegelklara*.
 25 D I² och SA 1861 ha komma efter *icke*.
 Hs saknar utropstecken efter *hallar*.
 26 Hs har punkt efter *vallar* (D I: semikolon).
 28 Hs saknar komma efter *toner*.
 29 Hs har *Wanhais* (D I: Vanhais).
 Hs saknar skiljetecken efter *betesmarker*, D I² har där komma (D I: semikolon).
 30 Hs saknar semikolon efter *parker*.
 31 Hs saknar komma efter *jagar*.
 D I har komma efter *fågel*, men icke efter *blott*; här ändrat i överensstämmelse med hs, D I² och SA 1861.
 SA 1861 har *fogel* (D I: fågel).
 33 Hs har *Wanhais* (D I: Vanhais).
 35 Hs: *ack* ä fr *o*(?).
 36 D I² och SA 1861 ha komma efter *Säg*.
 Hs har utropstecken efter *smärta* (D I: frågetecken).
 37 Hs, D I² och SA 1861 ha *yxe* (D I: yxa).
 38 Hs, D I² och SA 1861 sakna komma efter *förtrogen*.
 Hs: *gick* ä fr *går*.
 39 Hs saknar komma efter *hagen*.
 41 Hs saknar komma efter *julle*.
 46 Hs saknar komma efter *läger*.
 Hs har komma efter *hvilar* (D I: semikolon).
 47 Hs saknar komma efter *äter*.
 48 Hs saknar punkt efter *gråter*.
 49 Hs: utropstecknet efter *lunder* ä fr komma.
 50 Hs: *edra* ä fr *hvarje*(?) och *blommors* fr *blommas*.
 Hs saknar komma efter *stunder*.
 51 Hs har *Woro* (D I: Voro).
 52 Hs, D I² och SA 1861 ha komma efter *Sörjen*.

Estlander KI och RS s. 268 anser att dikten är skriven under Åbotiden, förmodligen 1828, ett antagande som E. emellertid till en del bygger på den oriktiga förutsättningen att ortnamnen i dikten skulle beteckna ställen i Åbotrakten. Söderhjelm JLR I² s. 256 förmodar, att dikten är ungefär samtidig med *Vallgossen*, alltså från sommaren eller hösten 1827. Ek, Den

första Idyll- och epigram-cykeln tillkonsthistoria HLS 13, 1937, s. 43 not förlägger den åter med stöd »så väl av handskriftens vittnesbörd som av inre grunder» till samma tid som *Begravningen*, d. v. s. våren 1829. Då handskriften är en renskrift torde den emellertid icke ge några upplysningar om dateringen. Några säkra inre grunder för denna kan man knappast heller finna. Då Söderhjelm förlägger dikten till ungefär samma tid som *Vallgossen* tänker han förmodligen på den pastorala tonen i båda dessa dikter och på den formella likheten i att de båda som slutstrof upprepa en av de tidigare stroferna. Men avgörande betydelse ha dessa skäl icke. Att motivet är ungefär detsamma som i *Begravningen* synes mig åter snarast tala emot att dikterna vore alldeles samtidiga; det sätt, på vilket motivet i *Torpfflickan* behandlats, och den där rådande stilen tyckas mig också tyda på att denna dikt är åtminstone något äldre än *Begravningen*. Ossianinflytandet, varom se nedan, ger icke heller någon bestämd ledning; dock kan det anmärkas, att Ossiandrag förekomma i *Färd från Åbo* (se komm. till 27, v. 54) och att R. i *Till oron* lånat en bild från en dikt i Herders *Stimmen der Völker in Liedern* (se komm. till 20, v. 19-20), i vilken samling han förmodligen först gjort närmare bekantskap med Ossian, samt att båda dessa dikter sannolikt äro författade våren, sommaren eller hösten 1828. Också Höltyinflytandet kan passa in på denna samma tid. R. läste enligt all sannolikhet Hölty i en upplaga, som även innehöll Matthissons dikter, och den i slutet av juni 1828 diktade *På ett barns graf* visar intryck av en dikt av Matthisson (se komm. till 36 *På ett barns graf*). Jag är därför böjd för att tro att dikten skrivits sommaren eller hösten 1828.

Söderhjelm JLR I¹ s. 102. f (stället uteslutet i andra uppl.) konstaterar, att ortsnamnen visa, att dikten har sitt ämne från Saarijärvi: »Kandal är Kantala, som ännu existerar, Wanhais är Wanhala, i närheten af det förra stället, och Lanna kan vara Lahnajärvi, beläget nära Kalmari, liksom de nämnda ställena; ett Wanhala (Wannais) och ett Lannevesi förekomma längre borta från kyrkan. »Lannas grottor» kunna ha afseende på grottförmationer, som i själfva verket finnas på en kilometers afstånd från Kalmari.» (Jfr och Hirn, *Runebergskulten* s. 386 not.) På Kantala bodde, då R. vistades i Saarijärvi, enligt mantalslängderna fru af Enehjelms mor, »Fru Directeurskan Eleonora Hackzell» och två av hennes barn, löjtnanten, vicelantmätaren Gustaf Vilhelm Hackzell och dottern Ulrica Sofia Hackzell, f. 1798 och 1828 g. m. vicelantmätaren Karl Fredrik von Hertzen (även Enehjelms äro i mantalslängderna upptagna som bosatta på Kantala, ehuru de enligt alla andra uppgifter bott på Kolkanlahti).

Dikten är en pastoralt elegisk klagosång över en ung kvinna. Efter inledningsstrofen, som innehåller en uppmaning till de »gröna lunderna» att sörja den döda, följa två strofer med allmänna betraktelser över döden. I fem strofer skildras sedan glädjen, som under hennes livstid rådde kring den källa hon brukade besöka, och den tomhet, som nu härskar i nejden.

Därpå skildras i fyra strofer hennes älskades sorg. Som avslutning upp-
repas inledningsstrofen. Landskapet är det idylliska landskap, som är vanligt
i R:s lyrik. Där finnas källan, insjön, betesmarkerna, dalarna. Att R. tänkt
sig ett Saarijärvilandskap framgår av ortsnamnen, men någon påtaglig
Saarijärvikaraktär har det icke annars. »Lannas grottor» kan dock möjligen
vara en ur verkligheten hämtad detalj (jfr Söderhjelm ovan!), men här bör
även observeras den antika pastoralens och romantikens förkärlek för
grottor. De enskilda dragen i dikten äro liksom i *Vallgossen* till stor del
traditionellt pastorala. Herden fördrömmar ofta dagen vid källans brädd,
där man än hör »trånans suckar», än »glädjens gälla stämma» eller »sång
och muntra flöjter». Men med dem blanda sig andra mer realistiska. Då
det säges: »Tystnat har din yxa ren i skogen» erinras man om den enkla,
sakliga stilen i *Bondgossen*, v. 29-32 ge en stark höstlig naturstämning,
och även berättelsen om hur den sörjande ynglingen glömt bort fisket
hör till de verklighetsbetonade dragen, ehuru R. i denna strof ännu icke
funnit naturliga, okonstlade uttryck för det han vill säga. Den näst sista
strofens skildring av hur den sörjande ynglingen natten igenom gråter vid
den älskades grav har en sentimentalt litterär prägel.

Estlander RS s. 268 (jfr ock Söderhjelm JLR I² s. 238) anser, att dikten
rönt inflytande av Ingelgrens *Afskeds-suck* (PK 1814) med hänvisning
särskilt till versmättet (jfr nedan!) och betonar överhuvud dess frändskap
med den romantiska diktningen: »Jämför man sången om denna torpflicka
med de erotiska folklivsbilderna i Idyll och epigram, Ett litet öde o. a.,
finner man lätt att den hör till en annan styrliktning. Det är ett högtidligt,
sorgset patos, som här höjer ämnet över det vardagliga. Ehuru han försmår
varje främmande prydnad, närmar sig denna Torpflicka . . . genom klangen,
uttryckssättets glans och starka patos mera till den samtida vitterheten än
till den enkla, innerliga styl, som innan kort blev hans egen vid skildringen
av folkeliga ämnen.» Likheten med Ingelgrens dikt synes mig dock icke
av mer påfallande art; den inskränker sig till den allmänt elegiska grund-
stämningen och till några besläktade uttryck i de två dikternas första
strofer. I Ingelgrens dikt lyder strof 1:

Nu farväl, J lundar,
Skogar, berg och dalar!
Afskedstimman stundar:
Klagen, Hildas alar!

Ek, Den första Idyll- och epigramcykelns tillkomsthistoria s. 43 not, säger,
att R:s dikt utgår från Ossians *Darthulas gravsång*, som fanns översatt i
Herders Stimmen der Völker in Liedern (en svensk övers. av dikten gjord
av G. Idman-Idestam ingick i Mnemosyne 1819; senare översattes den 1832
av R. i HM). Här utgöres likheten icke blott av att båda dikterna uttrycka
sorgen över en ung kvinnas död och av den därtill knutna elegiska
stämningen utan också av enskilda detaljer: Selmas blå strömmar sörja

den döda hos Ossian liksom Kandals lunder hos R., och liksom dessa strömmar nu tiga, har ekot tystnat i Lannas hallar. Den dödas skönhet framhålles även hos de båda skalderna. Mest påfallande är emellertid användningen av hemortens namn för att beteckna personerna — hos Ossian »Mädchen von Kola», hos R.: »Kandals dotter», »Son af Vanhais». R. tyckes även ha givit namnen former, som något erinra om klangen i de gaeliska namnen — Kandal, Lanna. Enligt Fredrikas anteckningar kände R. något Ossian redan 1827, då Fredrika läste honom på engelska; något år senare läste hon för R. en och annan bit i översättning. Huruvida R:s första bekantskap med Ossian skedde genom den svenska översättningen av Knös eller genom de stycken, som funnos i Herders Stimmen der Völker, framgår icke säkert; Fredrikas uttryck talar dock snarast för det senare.

Men om också ett tydligt samband finnes mellan *Darthulas gravsång* och *Torpflickan* bör det dock beaktas, att de pastorala och berättande elementen i den senare dikten icke ha någon motsvarighet i den förra. För att finna deras litterära ursprung får man vända sig åt annat håll — tänkbart är naturligtvis att dikten har något faktiskt verklighetsunderlag, men även om så vore fallet, är dock hela behandlingssättet byggt på litterär tradition. Hasselberg, Realistisk lyrik s. 110, påpekar, att *Torpflickan* »hör till samma sentimentala genre som Höltys berömda *Elegie auf ein Lanämädchen* och andra förromantiska dikter, ätteläggas av Grays *Elegy written in a Country Churchyard*». R:s dikt står i själva verket mycket nära Höltys dikt. Även denna utgör en klagosång över en död landsflicka, en herdinna som ynglingarna beundrat, och även där skildras särskilt hennes älskades, Wilhelms, sorg. Liksom hos R. har också hos H. den pastorala tonen några inslag av realism (»Band den Weitzen, welchen Wilhelm mähte»). Metern i H:s dikt är femtaktig troké liksom i R:s (den sista raden i H:s åttaradiga strof är dock fyrtaktig), ehuru i H:s dikt kvinnliga och manliga rim växla korsvis. Något direkt bevis för att R. känt H:s dikt kan jag icke ge, men H. var tydligen väl känd i Åbokretsarna; Gustaf Idman-Idestam översatte två av hans dikter i Mnemosyne 1819 och senare tryckte Nervander en översättning från H. i HM 1832. R. har säkerligen läst H:s dikt i det i Bruzelius' även i Finland mycket spridda Bibliothek der deutschen Classiker ingående bandet Gedichte von Hölty, Matthisson und Salis (Upsala 1816).

Strofen består av fyra femtaktiga parvis rimmade trokaiska rader, alla med kvinnlig utgång. Samma versmått, dock utan strofindelning, användes senare av R. i IE II 19, *Den förändrade*. Estlander RS s. 268 f. vill härleda strofen från Ingelgrens *Afskeds-suck*, som dock har tretaktig troké och korsvisa rim. (E:s antagande att R. i *Torpflickan* första gången använde uteslutande femtaktiga trokéer är oriktigt, ty redan i Blåa boken ingå två sådana dikter, *Afsked från Frigga*, SS II s. 1, och *Budorden*, SS II s. 47; i D I finnas ytterligare, — utom en mängd idyllepigram — *Till en flicka*,

Till den älderstegne och Fågelboet vid landsvägen.) E:s härledning av strofen förefaller ganska sökt. Den femtaktiga trokén hörde till den förromantiska diktningens vanliga versmått och finnes hos Franzén och Choraëus (jfr Sylwan, Den svenska versen II s. 98 f. och 131); den användes även mycket av romantikerna. Något exempel med endast kvinnliga rim har jag dock icke observerat. R. kan i *Torpfickan* även ha fått uppslaget från Hölty's strof (jfr ovan). C.

2 *blida*. Med syftning på årstiden såsom i Geijers midsommarpsalm: Hur ljuf och blid — Är sommarns tid. (Försök till psalmer, 1812, s. 14). B. 5-12 R. upptar här, som i flera andra dikter, den nyplatoniska och Schellingska tanken om naturens fall, som kräver en försoning. Men han omtalar här icke, som vanligen annars, hur människosjälén efter försoningen genom döden återgår till en högre värld, utan synes låta den stanna i »grafvens mossbetäckta gömma» och i »dödens salar». — Strof 2 erbjuder vissa likheter med slutstroforna av 37, *Lif och Död*, men äger icke deras förtröstansfulla tillit. C.

9 *mossbetäckta*. Ssgrna på *moss-* äro uttryck för en ganska typisk förromantik och fast förbundna både med kyrkogårds- och eremithyddostämningarna; se Belfrage, Sammansättn. s. 224. I Hölty's *Elegie* är det kyrkornet som är »bemoost». Stagnelius använder epitetet i *Afsked till Lifvet*: Och ur mossbeklädda grafven — Höjer sig vår döda sällhet. D 1824, III s. 414. Jfr även: En mossbevuxen klippas läger. SN IV v. 121. B.

11 *dödens salar*. Jfr »i skuggornas sal» i Atterboms *Kyrkogården* (Phosph. 1810, s. 197). B.

15 *derinne* däri. B.

16 *din saknad* saknaden efter dig. B.

17-18 *källan - hennes täcka stränder*. R. inbegriper i »källan» det därifrån strömmande flödet, »bäcken». Därför kan han tala om dess *stränder* och om dess *bölja* (v. 22), jfr i v. 23: så långt hon flöt, den spegelklara. Samma uppfattning ligger till grund för hans ordval i *Mina dagar*: Vid mina fötter källans böljor svalla (8, v. 3). I Kellgrens *Företal till Fredmans epistlar* finner man ett ännu tydligare exempel på denna anv. av ordet: Källan som lent genom ängens sköte ormar sig fram utan dån och bölja (i motsats mot den brusande »Cascaden»; SS III s. 292). B.

21 *Trånans*. Beträffande formen jfr komm. till 12, v. 5. — *gälla stämma* kraftigt ljudande, starka, klara; jfr komm. till 7, v. 59. B.

25 *hallar* hållar; se komm. till 7, v. 81. B.

27 *edra stumma echo* edra förstummade ekon. Pl.-formen *eko* var vanlig i äldre språk; se SAOB. B.

30 *parker*. Jfr komm. till 12, v. 13. Det är uppenbart att det här måste vara fråga om skogar. B.

37 *yxa*. Finlandismen *yxe* i hs utbyttes i D I mot *yxa*, men i D I² och SA 1861 återgick R. till den första formen. C.

43 *fjärdens skaror*. Pseudoklassisk omskrivning för »fiskar»; jfr Franzén, *Förgängligheten* (D 1810 s. 300): »böljans mindre skara». C.

44 *Af hvarstenda älskadt värf förgäten* glömsk av varje (förut) älskat värv; jfr de ännu i högre stil brukliga uttr. *förgäten av sin plikt* eller *sin ära* (se SAOB). B.

45 *kyrkogårdens sorgsna pilar*. Tårpilar planteras på gravar för att symbolisera sorg. C.

47-48 *Och då dagen släcks och tändes åter — Sitter du vid hennes graf och gråter*. Verserna äro en reminiscens ur Tegnér's *Axel* (WB IV s. 33):

Så klagar han på Sotaskär.
När dagen tändes är han der,
när natten sänks, går han ej åter:
Han sitter ständigt der och gråter. C.

43-45. 16. *Höstaftonen*.

Dikten trycktes första gången i D I.

Två ms finnas i Borgåsamlingen. Det ena, hs 1, är skrivet i R:s interfolierade almanack för 1827 på de för annotationer avsedda bladen för oktober och november. På första sidan finnas stroferna 1-3, på andra 4-6, på tredje 7-9. Detta ms är säkert den första nedskriften. Ett renskrivet ms, hs 2, finnes i häftet »N. 4.».

Titel. Hs 1 saknar punkt.

1 D I² och SA 1861 ha komma efter *timma*.

2 Hs 1: R. har först börjat raden med *O sor*, men strukit över detta och fortsatt raden med *Du tärda bröst* (*Du tärda* ä fr oläsligt).

D I² saknar komma efter *O*.

Hs 1 har utropstecken efter *bröst* (D I: frågetecken).

3 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *stund* och efter *glimma*.

4 Hs 1: *rymdens* (början av ordet) ä fr oläsligt.

7 Hs 1 saknar frågetecken efter *ö*.

8 Hs 1 saknar frågetecken efter *klagar*.

9 Hs 1: R. har först skrivit *O sörjer*, men strukit över *sörjer* och fortsatt med *fasar*. Också i hs 2 har R. först skrivit *sörjer*, men sedan till största delen raderat ut ordet och i st skrivit *fasar*.

Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *lagar*.

10 Hs 1 har punkt efter *dö* (D I: frågetecken).

11 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *Mins* och efter *salen*.

SA 1861 har *Minns* (D I: Mins).

SA 1861 har *fogeln* (D I: fågeln).

12 Hs 1 saknar skiljetecken efter *ej*; hs 2 har där semikolon (D I: punkt).

13 D I² och SA 1861 ha *näktergalen* (D I: Nektergalen).

Hs 1 och hs 2 sakna semikolon efter *Nektergalen*; hs 2 har där tankstreck.

14 D I² och SA 1861 ha komma efter *harmonier*.

- 15 Hs 1 och hs 2 ha *Wid* (D I: Vid).
Hs 1 saknar frågetecken och tankstreck efter *flygt*.
Hs 1 och hs 2 ha *o* (D I: O).
- 16 Hs 1, hs 2 och SA 1861 ha *fjäriln* (D I: Fjäriln).
Hs 2 och D I² sakna komma efter *blomsterringen*.
- 17 Hs 1 och hs 2 sakna skiljetecken efter *sommarkdag*; D I² och SA 1861 ha där semikolon (D I: komma).
- 18 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *ingen*.
- 19 Hs 1 har *När* (D I: Fast).
Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *vingen*.
- 21 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *ilar*.
- 22 Hs 1 saknar skiljetecken efter *häll*, D I² och SA 1861 ha där komma (D I: semikolon).
- 23 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *dåre*.
- 24 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *graf* och efter *hvilar*.
- 26 Hs 1 saknar frågetecken efter *behjerta*.
- 28 Hs 1: *Ifrån* ä fr oläsligt ord.
Hs 1 och hs 2 sakna frågetecken efter *smärta*.
- 29 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *bön* och efter *hjerta*.
- 30 Hs 1 saknar utropstecken efter *tig*.
- 31 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *manna*.
- 32 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *fröjd*.
- 33 Hs 1 och hs 2 sakna semikolon efter *panna*.
- 34 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *här* och efter *stanna*.
- 35 Hs 1 och hs 2 ha *Förn* (D I: Förn).
Hs 1 saknar punkt efter *höjd*.
- 36 Hs 1 har *Der bort om* (D I: Der ofvan).
D I² och SA 1861 ha komma efter *Der*.
- 37 Hs 1 och hs 2 sakna punkt efter *hamn*.
- 38 Hs 1 saknar komma efter *O*.
Hs 1 och hs 2 ha *alt* (D I: allt).
D I² och SA 1861 ha komma efter *allt* och efter *säger*.
- 39 Hs 1 saknar komma efter *är*.
- 40 Hs 1 har *efvighetens*; hs 2 *ewighetens* ä fr *efvighetens* (D I: evighetens).
- 42 Hs 1 och hs 2 sakna semikolon efter *hand*.
- 43 Hs 1 saknar komma efter *blott*, men har komma efter *slafven*; hs 2 har semikolon efter *blott* och saknar skiljetecken efter *slafven* (D I: komma efter blott, semikolon efter slafven).
- 44 Hs 2 saknar komma efter *grafven*.

Dikten är säkerligen skriven 1827 på hösten (Estlander KI och RS s. 257, Strömborg BA I² s. 106, Vasenius, Världsbild och poesi s. 84, Söderhjelm JLR I² s. 104, Belfrage JLR s. 49, Hedvall Rbg s. 34). Dess stämning

får åtminstone till en del sin förklaring av att R. denna höst hade hostat och känt sig orolig för sitt bröst.

I dikten söker R. visa, hur människan kan och bör försona sig med tanken på döden. De två första stroforna uttrycka människoandens klagan över livets förgänglighet. I de tre följande hänvisar skalden på den förgänglighet, som härskar i naturen, utan att man dock där förnimmer någon klagan. Den sjätte strofen understryker det fåvitska i människans bön att undgå döden. De tre slutstroforna utveckla sedan tanken, att trösten ligger i att människan på jorden endast är en främling, som visserligen där bör glädja sig åt jordens flyktiga fröjder, men dock har sitt verkliga hem »ovan stjernorna».

Dikten är hållen i en retorisk stil med många utrop och frågor. Den är rätt osäkert byggd och innehåller flera ganska oklara enskildheter. Estlander RS s. 257 sammanställer dikten med *Till trånaden* och *Tröst* och säger: »Dödstanken, livets vansklighet och hoppet om ett bättre tillkommande varieras i dem alla, och ingen av dem röjer det mästerskap, som från följande år begynner utmärka hans alster, ej ens den grad av fullkomning, som fanns hos *Barndomsminnen* och *Vallgossen*. Måhända var dödstanken i *Höstaftonen* alltför oroande att tillåta en lugn och klar utveckling. Han har funnit exempel på hur naturtingen utan knot foga sig i stoftets milda lagar, men övergången till människans evighetshopp har icke velat giva sig. Skön är emellertid avslutningen, såväl tanken att allt vad vanskligheten säger människan är en dröm, som svävar kring hennes läger i evighetens famn, som ock bilden att dödsängeln med sin glaven krossar bojan, men icke slaven, en bild som han måhända funnit hos Stagnelius.» (Jfr ock Söderhjelm JLR I² s. 255, Castrén, Den gamles hemkomst i Festskrift till W. Söderhjelm 1919 s. 70 och Castrén, Runebergs ungdomslyrik FVS: Årsbok 16, 1938 s. 11.)

Estlander anser sålunda ett inflytande från Stagnelius möjligt; i en not hänvisar han till dennes dikt *Dalen II* med metaforen »i graven falla bojorna av slaven» (jag har icke upptäckt vilken dikt E. åsyftar; i *Dalen D 1824 III s. 267* omtalas visserligen att »alla bojor falla», men sammanhanget är icke det av E. angivna) och till *Uppoffringen*, där det heter: »Ja! kedjan måste krossas, — Den sköna formen lossas, — Om tingens väsende skall uppenbaras» (*D 1824 III s. 247*). Vasenius sammanställer åter *Höstaftonen* närmast med Stagnelius' *Lifvets vilkor* (*D 1824 III s. 55*; Vasenius, Runeberg Suomen kansan runoilijana s. 68 och Runeberg och förebildsforskningen, Hufvudstadsbladet 9 mars 1923). V. hänvisar särskilt till tre verser i S:s dikt:

Se ekens strid mot stormarna på fjällen,
Hör suckarna af lundens näktergal . . .
Den minsta blomma skaptes för att lida.

Eken, näktergalen och blomman återfinnas alla i *Höstaftonen*. Men V. betonar motsatsen mellan livsåskådningen i dessa dikter: medan S. i sin dikt »proklamerar lidandet såsom hela tillvarons lott och livet som ett fångelse», har R. i medveten tävlan med S. velat uttrycka sin livssyn, enligt vilken han talar om »stoftets *milda* lagar, att blomma och att dö» samt manar att »vandra framåt med en molnfri panna». V. synes mig otvivelaktigt ha rätt i att R. upptagit drag ur *Lifvets vilkor*.

Emellertid finnes det ännu en dikt, som erbjuder beröringar med R:s och till vilken dess tankegång nära ansluter sig. Det är Franzéns dikt *Förgängligheten* (D 1810 s. 299), en bearbetning av Johan Cajanus' finskspråkiga psalm »Etkös ole, ihmisparka», som i sin tur är inspirerad av Lucidors gravdikt *Suijklige Wärlidens oundwijklige Öd-Dödlighets Sorg-Tröstande Lijksång* (över Sven Edenius; se om förh. mellan Lucidors och Cajanus' dikter V. Tarkiainen, Piirteitä suomalaisesta kirjallisuudesta). Också *Förgängligheten* börjar med två strofer, som retoriskt fråga, om människan verkligen suckar över sitt öde att en gång dö; den senare av dem lyder:

Skyr du målet af din bana,
 för en vana
 att här vackla mellan fel?
 Vill du ej ur drömmen vakna,
 rädd att sakna
 tomma bilders gyckelspell!

Förgängligheten fortsätter sedan liksom R:s dikt med att räkna upp en rad exempel på hur allt levande är underkastat dödens lag: fåglarna (»Hvad i trädens gälla toppar — qvittrar, hoppar — skall till marken falla ner»), fiskarna, blomman, eken, klippan, jernet, själva stjärnhimmeln — exemplen äro alltså till en del desamma som R. framför. Särskilt fäster man sig vid att i Cajanus-Franzéns dikt klippan nämnes (»Klippan vittrar: åsen, vorden — till med jorden, — sprängs af luft, af vatten skärs»); det förklarar i någon mån den summariska raden i *Höstaftonen*: »Då bergets häll.» Efter exemplen på naturtingens förgänglighet följer i R:s dikt raden: »Du dåre, vill du undfly dödens pilar?» Den motsvaras i *Förgängligheten* av verserna: »Och din bättring att försena, — du allena — Menska! vill dig fästa här.» *Höstaftonens* maning att njuta »minutens fröjd» och vandra framåt »med en molnfri panna» har sin motsvarighet i *Förgänglighetens* slutstrofer:

Till din flyttning genast färdig,
 gör dig värdig
 glädjens aning redan här.

Glädje, glädje utan skiften
 bort om griften
 väntar dig, ej drömd förut.

I *Höstaftonen* mötas sålunda, tydligare än i någon annan dikt, två av de starkaste inflytanden, som göra sig gällande underr början av R:s diktarbana — Stagnelius' och Franzéns.

Den femradiga jambiska strofen torde icke hos dem ha någon motsvarighet: första raden är tyrtaktig, andra raden tvåtaktig, tredje och fjärde raderna femtaktiga, slutraden tretaktig. De kvinnligt slutande raderna 1, 3 och 4 rimma sinsemellan liksom å andra sidan de manligt slutande raderna 2 och 5. R. använder ganska sällan strofer, där tre rader rimma med varandra. I Blåa boken äro dock sådana relativt vanliga. I D I finnas de — utom i ottava-dikterna — blott i *Flytt-foglarne*, i *Ungdomen* och i *Vid en väns död* och i andra dikter från denna tid blott i *Vid professor Fr. Bergboms jordfästning* (1830; SS II s. 137), alltså — med undantag för den sistnämnda — relativt tidiga dikter. (Jfr Gustafsson, Om Runebergs verskonst FU 6, 1892, s. 19.) C.

1-2 *Hvi suckar du så mången timma — O, tärda bröst?* Raderna äga en måhända dock endast tillfällig likhet med två rader i Franzéns sonett *Till sömnen. Efter Della Casa* (D 1810 s. 308): »Ach! fåfängt suckar mitt förtärda bröst — till er, I kalla skuggor, döfva läger!» C.

4 *rymdens lugna dimma.* Ordet *dimma* får stundom tjäna som ett slags konkretisering av nattmörkret, och något liknande är det väl här; jfr: Ginge jag, att skyla mig, — I midnatts-mörkrets dimma. Ps. 1819, 11:3. R. har själv sammanställt dimman och natten i sin *Morgonpsalm*: Och synden i vår själ förtag, — Som är dess natt och dimma. Normaluppl. VIII s. 122. B. 7 *På lifvets ö.* Uttrycket återfinnes hos Tegnér i *Den vise*: Fremling sitter han på lifvets ö. Tegnér (WB) I s. 98 och hos Sjöberg: På lifvets ö med mig en holmgång gör! Sjöberg (SVS) I s. 240. Föreställningen om jorden eller världen ss. en ö är gammal, och uttr. »verdeness ö» finnes redan i Bröms Gyllenmårs visbok. I dikten *Till henne* använder R. uttr. »på sorgens ö» (SS II. 31, v. 1) och i *Torpflöckan* »på denna svekets ö». B. 9 *stoftets* det jordiskas. B.

11 *i ljusa salen.* Väl ungefär detsamma som *ethersalen* i *Lärkan* (4, v. 32). B. 13 *I skogens toppar tonar Näktergalen.* Vasenius, Runeberg och förebildsforskningen, Hufvudstadsbladet 9/8 1923 (jfr ock Vasenius, Runeberg Suomen kausan runoilijana I s. 68), förklarar det oriktiga i denna vers — näktergalen sjunger som bekant i buskar nära marken — med att näktergalen var en för R. okänd fågel, som här införts genom inflytande från Stagnelius. — Jfr Atterbom, *Till Steffens* (PK 1820): »I bokens toppar söngo näktergalar» och Tegnér, *Axel* (v. 333): »Ur ekarna slog näktergalen» samt Franzéns *Förgängligheten*: »Hvad i trädens gälla toppar — qvittrar, hoppar». C.

13 *tonar Näktergalen* sjunger n. Jfr i Stagnelius *Vårsånger* samma anv. av verbet med just näktergalen ss. subjekt: Re'n kransar löfvet trädens stam. — Ömt tonar näktergal'n. D 1824, III s. 99. B.

14 *dess*. R. brukar ha personligt genus på fåglar. Det realgenus som här användes om näktergalen är kanske betingat av R:s blott litterära bekantskap med fågeln. *B*.

16 *blomsterringen*. Romantisk stilblomma; jfr i Atterboms *Sippan*: Zephyr står i blomsterringen; — Vaknen, alla Floras barn! (PK 1812, s. 24; ej i 2 o. 3 uppl.). *B*.

22 *Då bergets håll*. Vasenius, Runeberg och förebildsförskingen, läser här: »På bergets håll», varigenom överensställelsen med Stagnelius' *Lifvets vilkor* blir större. Då emellertid både manuskripten och trycken ha »Då» är denna läsning utesluten. — I Franzéns *Förgängligheten* följer omedelbart efter skildringen av ekens förgänglighet några rader om klippans. *C*.

23 *däre*. Pseudoklassiskt ord; förekommer hos R. även i *Afsked från Frigga* (SS II s. 1) och i 20, *Till oron* v. 17. Jfr Mjöberg, *Stilstud.* s. 250 och Hedvall RPS s. 272 (H. har dock hos R. observerat ordet endast i *Afsked från Frigga*). *C*.

23 *dödens pilar*. Jfr »härjarens båge» i *Bön* (SS II s. 101). *C*.

24-25 *Uppå den graf, der världens forntid hvilat*, — *Fördömmet du din kväll?* Innebörden av dessa rader är: du ser, hur allt det förgångna sjunkit ned i sin grav; kan du då fördöma, att även din kväll skall komma, då du lägges i graven. *C*.

26-28 *Hvem nedsteg att din lott behjerta?* — *Hvem löser dig* — *Ifrån förgängelsens och dödens smärta?* »nedsteg» kan här leda tankarna på Kristus. Men sammanhanget ger vid handen att svaret på frågorna måste vara: ingen. Troligen föreligger här en reminiscens från Atterboms *Hyacinthen* (PK 1812² s. 40): »För Stoftet blef Smärtan det verkliga blott; — Hvem steg, att förvissa dig sällare lott — Ur grafven?» (jfr inl. till komm. till 17, *Tröst*), »bedragna hjerta» i v. 29 kan möjligen också vara ett minne från *Hyacinthen*: »Är Du ock en främling i skuggornas dal, — Bedragen på drömmen om lifvet?» *C*.

30 *Se hennes stoft och tig!* Måhända en formell anklang från Franzén, *Menniskans anlete*: »I som ropen: det är ingen, — Ingen själ fördold i tingen, — Allt är stoft, ej mer; — Därar! blott till källan stigen, — Sen ert anlete, och tigen.» *C*.

31-35. Den bibliska berättelsen om israeliternas ökenvandring får här symbolisera det jordiska livet. Uttrycket »Canaans höjd» beror väl på en association med berättelsen om hur Moses från berget såg Kanaan. Öknens manna, som stillade israeliternas hunger, symboliserar »minutens fröjd», den flyktiga jordiska glädjen; strofens första rader innehålla en maning att icke låta sorgen över förgängligheten kväva glädjen över vad jordelivet kan bjuda av fröjd. (Jfr *Belfrage* Rbg s. 50.) *C*.

35 *Du är en främling här*. Se komm. till 6, v. 1-2. Jfr här ock Atterbom, *Hyacinthen*: »Är Du ock en främling i skuggornas dal.» *C*.

36 *ofvan stjernorna*. Den platonska föreställningen om idéernas värld ovan stjärnorna; jfr ock 20, v. 29 och 41, v. 27. — Uttryck av samma typ som

»ovan stjernorna» äro mycket vanliga hos Tegnér, men finnas även hos Stagnelius. Risberg, En Tegnérsk perifras i Studier tillagnade Esaias Tegnér 1918 s. 28 säger om dem: »Dessa astrala termer äro i själfva verket på samma gång personliga vittnesbörd om en bestämd, ytterst från Platons filosofi härledd mystisk världsåskådning af transcendent art, som samtidigt bibehåller den förkopernikanska astronomiska världsbilden.» Även hos Schiller förekomma liknande uttryck t. ex. i *An die Freude*. C.

38 *vanskligheten*. Ordet finnes också i Franzéns *Förgängligheten*: »Söker du i vanskligheten — saligheten.» C. — *vanskligheten förgängligheten, förgängelsen*. B.

38-39 *O, gläds att allt hvad vanskligheten säger — En dröm blott är*. Jfr Franzén, *Förgängligheten*: »Vill du ej ur drömmen vakna, — rädd att sakna — tomma bilders gyckelspel.» — Tanken återfinnes även SN V v. 68 f. och 210. — Föreställningen att livet blott är en dröm är vanlig i romantisk dikt, t. ex. Atterbom, *Prolog till Phosphoros*: »En dröm vårt lif, och lifvets engel — Döden,» och Stagnelius, *Sonett 26* (D 1824 III s. 210): »En dröm är lifvet, sällheten och döden.» C.

39-40 *som sväfvar kring ditt läger — I evighetens famn*. Jfr SN V v. 95-97: »Som barnet hvilat, — Med slutna ögon, vid sin moders barm, — Så hvilat menniskan i evighetens.» C.

41-42 *den dunkla glafven — I engels hand*. Jfr Franzén, *Förgängligheten*: »den bistra härjarns glaf.» — Om »glaf» se komm. till 3, v. 41. C.

43 *Han krossar bojan blott, men icke slafven*. Jfr de i inl. efter Estlander anförda citaten ur Stagnelius; dessutom S:s *Sonett 8* (D 1824 III s. 199): »och är viss att döden, — Som bojan krossar, lyckliggör ock trälen.» — »Krossa bojan» om döden (jfr ock *Till Frigga* SS II s. 10 v. 23) tillhör psalmen; t. ex. Ps 1819, 488: 1: »Snart ligger bojan krossad — I grafvens mörka klyft.» — »Slafven» se komm. till 3, v. 48. C.

45 *Ijusets fosterland* även hos Stagnelius i *Bönen* (D 1824 III s. 136) och *Själens himlafärd* (s. 156); se Hedvall RPS s. 231. C.

46-49. 17. *Tröst*.

Dikten trycktes första gången i D I.

Två ms finnas. Det ena, hs 1, ingår i den Snellmanska samlingen av Runebergsmanuskript i Svenska Litteratursällskapets Runebergsarkiv. Det utgör troligen den första nedskriften av dikten. Papperet är grått utan nämnvärd gul ton. Vattenlinjer finnas. Vattenstämpel saknas. Ms utgöres av ett på mitten viket kvartark. Sidans storlek är 8,5 × 15,3 cm. På sid. 1 finnas v. 1-29, på sid. 2 v. 30-53, på sid. 3 v. 54-79, på sid. 4 v. 80-81; återstoden av sid. 4 är tom. Det andra ms, hs 2, finnes i Borgåsamlingen i häftet »N. 3.»

Titel. Hs 2 saknar punkt.

2 Hs 1 saknar komma efter *dal*.

3 Hs 2 har punkt efter *tal* (D I: komma).

- 7 Hs 1 har punkt efter *blå* (D I: semikolon).
- 8 Hs 1 saknar komma efter *ro*.
- 10 Hs 1 saknar komma efter *oändlig* och efter *Gud*.
- 11 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *kraft*.
- 12 Hs 1 har *Ditt* (D I: ditt).
Hs 2 synes ha *herrskares bud* (D I: herrskarebud).
- 13 Hs 1 har utropstecken efter *O* (D I: komma) och saknar semikolon efter *blott*.
- 14 D I saknar komma efter *jag*; här tillagd.
- 15 Hs 1 saknar tankstreck efter *gått*; hs 2 och D I² ha både semikolon och tankstreck (D I: endast tankstreck).
- 17 Hs 1: först *står fast*, detta överstruket och raden fortsatt med *består*.
- 18 Hs 1: raden är senare tillskriven mellan v. 17 och 19.
Hs 1 har *ewiga* (D I: eviga).
Hs 1 saknar skiljetecken efter *lag*, hs 2 har punkt (D I: semikolon).
- 19 Hs 1 saknar komma både efter *krona* och efter *bär*, hs 2 efter *bär*.
- 20 Hs 1, hs 2 och D I² sakna komma efter *hvila* och efter *dag*.
Hs 1: först: *Skall ej flykta(?) i hast*; de tre sista orden överstrukna och raden fortsatt med: *hvila en dag*.
- 21 Hs 1 har *hvitnande* (D I: grånande); raden är tillagd i marginalen.
Hs 2 har punkt och tankstreck efter *hår*, D I² och SA 1861 semikolon (D I: punkt).
- 23 Hs 1 har *ewiga* (D I: herrliga).
Hs 1 saknar komma efter *ljus*.
- 24 Hs 1 saknar komma efter *hus*.
- 25 Hs 2 har två tankstreck efter *deri*, D I² har semikolon och tankstreck (D I: ett tankstreck).
- 28 Hs 1 har *gull* (D I: guld) och saknar komma efter ordet.
- 30 Hs 1: *hans ä fr dess(?)*.
Hs 1 har komma efter *lott* (D I: semikolon).
- 31 Hs 1 saknar komma efter *sorg*.
- 33 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *arf*.
- 34 Hs 1, hs 2, D I² och SA 1861 ha *fäderneborg* (D I: fäderne-borg).
Hs 2 har två tankstreck efter *fäderneborg*, D I² har semikolon och tankstreck (D I: ett tankstreck).
- 36 Hs 1 och D I sakna komma efter *säd*; här tillagd.
- 38 Hs 1: *fält* (D I: fält).
D I² har semikolon efter *fält* (D I: punkt).
- 39 Hs 1 saknar komma efter *trääd*.
D I² har *mörknar* (D I: murknar); säkert tryckfel.
- 40 Hs 1 och hs 2: *Du i chaos har ställt* (D I: Som i chaos du ställt); komma saknas i hs 1 efter *ställt*.
- 42 Hs 1: *vid* ä fr oläsligt; komma saknas efter ordet.
- 43 Hs 2 har komma efter *skön*.
Hs 1 saknar komma efter *säll*.

- 44 Hs 1 saknar komma efter *tid*.
- 45 D I har komma efter *dag*; här struken.
- 46 Hs 2 har två tankstreck efter *qväll*, D I² semikolon och tankstreck (D I: blott ett tankstreck).
- 47 Hs 1: *bubbla* (D I: bubla).
- 49 Hs 1 saknar komma efter *prakt*.
- 50 Hs 1 saknar komma i radslutet.
- 51 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *den*.
- 53 Hs 1 saknar komma efter *blick*.
- 54 Hs 1 saknar skiljetecken efter *ser*, hs 2 har semikolon, D I² och SA 1861 ha semikolon och tankstreck (D I: endast tankstreck).
- 55 Hs 1 har utropstecken och tankstreck efter *ej* (D I: endast tankstreck).
- 56 D I² har efter *tänkte* semikolon och tankstreck (D I: endast tankstreck).
- 57 Hs 1 och hs 2 ha *Wid* (D I: Vid).
- 58 Hs 1 saknar semikolon efter *vind*.
- 59 Hs 1: först *Och dess stängel var bräckt*; detta struket och raden fortsatt med *Och förspild var dess blod* (som i D I).
- 60 Hs 1 har *glädje* (D I: fägring).
- 62 Hs 1 har *Och* (D I: Men).
Hs 1: *flägt* ä fr *fläckt*.
- 65 Hs 1 har punkt efter *blott* (D I: semikolon).
- 66 Hs 1 saknar komma etter *bräckt*.
- 67 Hs 1 saknar punkt efter *dog*, D I² har där semikolon.
- 68 Hs 1: raden är tillagd i marginalen.
Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *uppå*.
- 69 Hs 1: *Hur* ä fr *Men*.
Hs 1 saknar komma efter *godt*.
- 70 Hs 1: *Fast* ä fr *Och* (?) och *blef* fr oläsligt (*är*?).
Hs 2 har två tankstreck efter *lång*, D I² semikolon och tankstreck (D I: ett tankstreck).
- 71 Hs 1 har kolon och tankstreck efter *så* (D I: endast kolon).
- 72 Hs 2 saknar komma efter *Se*.
Hs 2 har *wäl* (D I: väl).
- 73 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *våld* och efter *väld*.
- 74 Hs 1 och hs 2 ha *eviges* (D I: Eviges).
Hs 1 saknar skiljetecken efter *lag*, hs 2 har utropstecken (D I: frågetecken).
- 75 Hs 1 och hs 2 sakna komma etter *blott*.
D I² har *ställd* (D I: stäld).
- 76 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *frö*.
- 77 Hs 1 saknar semikolon efter *tvång*.
Hs 2 har *tvång* (D I: tvång).
- 78 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *tvång* och efter *bebor*.

79 Hs 1 har *lysfvaste* (D I: sällaste).

Hs 1 saknar komma efter *tvång*.

80-81 Hs 1:

*Ty det älskar och tror
Det kann hoppas och dö —*

Hs 2:

*Ty det hoppas och tror,
Och får dö.*

(D I:

*Ty en gång skall det dö —
Och jag hoppas och tror.)*

80 D I^a har efter *dö* semikolon och tankstreck (D I: endast tankstreck).

R. skriver i ett brev till J. V. Snellman 21 december 1828: »Jag har förstört de manuskript jag hade då du var här; några nya skall jag skicka dig. Deribland mitt hedersstycke *Trösten*.» (Brevet i Snellmanska brevsaml., Helsingfors Universitetsbibliotek; utdrag i Ek, Den första Idyll- och epigramcykelns tillkomsthistoria HLS 13, 1937, s. 44 f.) Härav framgår att dikten är skriven senhösten 1828 i Helsingfors, sannolikt — jfr nedan! — efter det R. fått i sina händer Tegnér's i början av december utkomna Smärre samlade dikter. Den påtagliga frändskap dikten visar med *Höstaftonen* har dock vållat en viss osäkerhet i dateringsfrågan. Estlander KI daterar den »säkerligen» till hösten 1827, men säger i RS s. 258, hänvisande till brevet till Snellman, att denna datering är osäker, men att om dikten är förtattad 1828 stämningen dock kunde vara »en hågkomst från förra året». Söderhjelm JLR I^a s. 104 säger att *Höstaftonen* och *Tröst* båda äro koncipierade hösten 1827 (så ock Castrén, Den gamles hemkomst i Festskrift till Werner Söderhjelm 1919 s. 71 och Belfrage Rbg s. 61 f.; däremot antar Hedvall, Runeberg och Österbotten HLS 13, 1937, s. 81, dateringen slutet av 1828).

Liksom *Höstaftonen* utgjorde ett försök att finna försoning med livets förgänglighet utgör *Tröst* ett försök att visa människan vägen till försoning med livets sorger och med döden. Den första avdelningen av dikten inledes med några rader (v. 1-9), som skildra hur skaldens sinne fylles med oro, då han en natt blickar upp till stjärnorna. I en rad betraktelser ställas sedan (v. 10-55) mot varandra å ena sidan Guds storhet och stjärnerymdens evighet och å den andra människans ringhet. Gud hade kunnat skänka skalden stjärnornas salighet, men i stället är denne nu dömd att sucka på jorden! Gud själv är evig och fri, men människan är »en slaf»! Utan medlidande ser Gud att människoanden sänts ned till jorden utan annat arv än sorger. Den värld Gud skapat är evig, men människan är endast en

bubbla. Hon har blott fått förmågan att beundra Guds prakt och att längta till himmeln, men icke förmågan att förstå den och icke förmågan att nå upp till himmeln. — Diktens andra avdelning inledes med att skalden bredvid sig ser en vissnande ros (v. 62-70). Rosens stilla död väcker hans känsla av att döden är en befrielse ur det jordiska tvånget, vilken för honom till sällheten i en annan värld (v. 72-81).

Estlander RS s. 258 f. säger om dikten, »att den icke är något uttryck för hans [R:s] rätta livsåskådning, tvärtom, och att avslutningen, oaktat han försökt tre olika versioner, icke blivit tillfredsställande. Ty det jordiska kan väl icke utan en svår, för denna skald ovanlig överdrift kallas 'det sällaste tvång' därför att det en gång skall dö.» Söderhjelm JLR I² s. 255 säger åter om dikten att den »är mera subjektiv [än *Till trånaden*], dock ej tillräckligt personlig, och faller mot slutet alltifrån det poeten hittat på bilden av rosen, som 'plötsligt' står vid hans sida 'i den höstliga vind'; klart och vackert målas emellertid gudomens strålande storhet och oförgängliga ungdom i bredd med den törsvinnande bubbla, som människan är.» Jfr ock Belfrage Rbg s. 60 f.

Diktens nära beröring i tankegång främst med *Höstaftonen* men ock med *Till trånaden* har påpekats av Estlander RS s. 258, Vasenius, Världsbild och poesi s. 84 och Söderhjelm JLR I² s. 104 och 254 f. (jfr ock Castrén, Den gamles hemkomst s. 71). Ljunggren, Studier I s. 10 och efter honom Söderhjelm JLR² s. 263 ha anmärkt, att diktens uppfattning av jordelivets förhållande till livet efter döden även återfinnes i SN V; denna är säkert författad något senare än *Tröst*.

Att utreda förhållandet mellan dikten och R:s upplevelser och känsloliv vid den tid, då den författades, är svårt. Det ovan nämnda brevet till Snellman talar om lugn, tillfredsställelse och ljusa förhoppningar: »En rolig Jul väntar jag mig ty här har jag ju fästmö [R. hade 19 december 1828 förlovat sig med Fredrika Tengström] och alt hvad jag behöver... Ännu en gång: Jag lefver ett englalif här.» På våren eller försommaren 1829 får hans lyckostämning uttryck i *Svanen*. Men till våren 1829 höra också de senare sångerna av SN och den melankoliskt elegiska *Den gamles hemkomst*. Det är sålunda vitt skilda känslolägen dikterna från slutet av 1828 och förra halvåret 1829 avspegla. Men om orsakerna till dessa skiftningar äro vi blott ofullständigt underrättade (jfr Ek, Den första Idyll- och epigramcykelns tillkomst historia s. 60-61, Hedvall, Runeberg och Österbotten HLS 13, 1937, s. 81 not).

Sylwan, Några ord om Runebergs ungdomsdiktning, Saml. 1902 s. 57 f., har redan påpekat, att ett tydligt inflytande från Tegnér gör sig gällande i dikten. Estlander RS s. 240 f. säger, att R. har »ton och versmått i dikten *Tröst* förmodligen från T:s *Sång till solen*, eftersom han använder det där förekommande motivet att låta Skaparen sätta ett levande väsen att kretsas genom skyn.» Söderhjelm JLR I² s. 247 instämmer och tillägger: »Om förebilden påminna dessutom på ett slående sätt hela anläggningen,

stilen och tonen, icke minst den till metern så väl passande apostroferingen av ett högre väsen.» Tegnérinflytandet i *Tröst* är uppenbart. Det framträder i versmättet och i flera uttryck och bilder; det visar sig också i det väldiga kosmiska perspektivet. Huvudsakligen gör det sig gällande i den förra delen av dikten; slutet, fr. o. m. v. 56, är däremot tämligen oberoende av förebilden. *Sång till solen* var enligt Strömborg BA I² s. 355 not 120, den dikt av Tegnér R. högst beundrade. *Sång till solen* fanns tryckt i St. P. 1817; intryck av den återfinnas i R:s *Till solen* (SS II s. 58) och troligen även i *Det ädlas seger* (jfr inl. till komm. till denna dikt!). Dikten omtrycktes sedan i T:s Smärre samlade skrifter (1828), och sannolikt är *Tröst* inspirerad av den förnyade bekantskap R. där gjorde med den. Men trots det omisskännliga inflytandet äro olikheterna mellan T:s dikt och R:s dock stora. Den något sentimentala klagan över förgängligheten i R:s dikt återfinnes icke i T:s, där beundran för det heroiska är grundtonen, och icke heller innehåller denna någon sorg över »tvånget» på jorden. T:s dikt talar om den försoning solen, den fallna ängeln, vid världsundergången vinner; R. däremot diktar om den försoning människan trår efter och vid sin död vinner — stjärnorna tillhöra i *Tröst* en evighetsvärld som icke förgår.

Måhända har också en annan av den svenska romantikens dikter spelat en roll för Tröst. I Atterboms *Hyacinten* (PK 1812) ställes liksom i *Tröst* jordens smärtfyllda skuggliv i motsats till stjärnornas eviga sällhet; hyacinten spörjer människan:

Är Du ock en främling i skuggornas dal,
Bedragen på drömmen om lifvet?
Vet, blott åt de eviga Stjernornas tal
Blef Nöjet, föryngrande, gifvet!
De fira sin ungdom i spherisk dans;
Oss lyser från vaggan tram deras glans
Till grafven.

Och liksom R. förebrår Gud hans okänslighet, emedan människan ej äger »spiror och guld» och som arv från sin »fäderne-borg» fått endast mörker och grus, så spörjer också hyacinten:

Hvi syftar då längre din bedjande blick
Till himlen, den ödsliga, kalla?
Af ljus är dess borg, men med port af demant;
Hvad brygga förmår från dess svindlande brant
Till jordens afgrunder falla?
Der thronar kanhända allt Saligt och Sant:
Men kan du väl Ödet befalla?
För stofet blef Smärtan det verkliga blott.

Stjärnornas eviga ungdom är också motivet i Stagnelius' *Stjernorna* (D 1824 III s. 83).

Versmåttet är tvåtaktig, ostrofisk, manligt slutande anapest, där även den första takten alltid har två obetonade stavelser. Rimmen följa varandra i fri ordning. Versmåttet är alltså alldeles detsamma som i Tegnér's *Sång till solen* (om detta jfr Sylwan, Den svenska versen III s. 51 f.). Några detaljlikheter finnas dock. T. bryter ibland anapesternas monoton med »kretiker», d. v. s. inkongruenser sådana som »Natten, vålnaders vän». Hos R. finner man icke sådana. Hans verser börja nästan undantagslöst med ett obetonat enstavigt ord (de enda fallen med tvåstaviga begynnelseord äro tre »öfver» och ett »genom») — i mer än en tredjedel av verserna är detta ord »Och». Hos R. framträder enformigheten, »trallen», sålunda än mer än hos T. Däremot omväxlar R. mer i rimflätningen; de parvisa rimmen äro i hans dikt sällsynta, medan de öfverväga i T:s C.

2 i min ensliga dal. Jfr komm. till *fosterdal* (2, v. 3) samt Mjöberg, *Stilstud.* s. 249 o. Hedvall RPS s. 260. Det undångömda och obemärkta som dalen symboliserar betonas ytterligare genom attributet "ensliga" och genom "förgäten" i den föregående versen. Häremot kontrasterar sedan skarpt skildringen av stjärnornas höghet och strålgans i de följande verserna. C. B. 3 *stjernornas tal*. Jfr Atterbom, *Hyacinten*: »de eviga Stjernornas tal.» Mjöberg, *Stilstud.* s. 101 framhåller den unge Tegnér's »förkärlek för massverkan, som sticker fram däri, att sådana ord som *skara, mängd, tal* m. fl. ofta bli huvudord», då T. i st f substantiv med adjektivattribut använder substantiv med genitivattribut. C.

4 *saliga*. Ordet torde i denna icke-religiösa betydelse få räknas till de karakteristiskt romantiska. R. använder det och motsvarande substantiv »salighet» flera ggr i sin tidigare diktning (längre fram i denna dikt v. 30; 24, *Till Frigga* v. 23; 39, *Till den ålderstegne* v. 7; *Victor och Achates* (SS II s. 109) v. 16; *Simningen* (SS II s. 108) v. 19; jfr ock »Kunga-salig» 25, *Ungdomen* v. 39). Det innebär en ytterligare stegring av R:s vanliga »säll» C. 5 *dimmor*. Jfr komm. till *Höstaftonen* (16, v. 4). Pluralen här låter den vanliga bet. av ordet ligga närmare, varemot visserligen talar att det är minst sagt svårt att från jorden se stjärnor som gå "över dimmor". B.

7 *det eviga blå*. Tegnér, *Sång till solen*: »som en boll i det blå», »i ett skönare blå.» C.

14-16 *Och jag, stjernorna lik*, — *Genom rymderna gått*. Belfrage Rbg s. 252 påpekar med hänvisning till Nilsson, *Svensk romantik* s. 303, att uttrycket erinrar om den Schellingska platonismen. C.

19-21 *Och den krona du bär* — *Skall ej hvila, en dag*, — *Öfver grånande hår* (om Gud). Jfr Tegnér, *Sång till solen* (om solen): »I mångtusende år — Har du kommit igen; — Och dock gråna ej än — Dina gullgula hår.» Även Stagnelius, *Stjernorna* (D 1824 III s. 83): »Ej vissnar hårens gull.» C.

26 *Och ditt barn är en slaf.* Hedvall RPS s. 279 f. redogör för de olika bemärkelser, i vilka ordet »slaf» förekommer hos R.; det heter där: »En något annan användning av ordet 'slaf' förekommer även: människan betraktas, oberoende av samhällsförhållanden och yttre omständigheter, såsom slav på grund av den inre ofriheten i hennes väsen. En sådan uppfattning tillhör naturligtvis inte 1700-talet ensamt, men det kan ej förnekas att den mycket starkt framträder under denna period; den hör samman med den pessimism, som medvetandet om naturlagarnas obeveklighet födde... Ett tillfälligt eko av denna pessimism möter i R:s ungdomsdikt *Tröst.*» C.

27-35 Om likheten med Atterboms *Hyacinthen* se ovan inl. C.

28 *gull* i hs 1; senare i alla versionar ä t *guld*, ehuru rimordet (i v. 35) är *full*. C.

32 *grus*. Ordet användes ofta av R. för att beteckna det jordiska; likaså av Franzén, Tegnér och i Ps 1819. Jfr Mjöberg, *Stilstud.* s. 250 och Hedvall RPS s. 286. Här står det samtidigt som motsats till »guld» i v. 28. C.

34 *fäderne-borg*. Stagnelius, *Kärleken* (D 1824 III s. 44) kallar det himmelska urhemmet »stjerneborgen»; även *Elegi XIV* (s. 187): »stjernornas borg.» Jfr ock Atterboms *Hyacinthen* (se ovan s. 104). C.

36-38 *Och ej mejas den säd, — Som ur intet du väckt — På omätliga fält.* Jfr Tegnér, *Sång till solen*: »Var du med, var du med, — Då den Evige satt — Och i ljusnande natt — Sådde flammande säd?» Än närmare står dock T:s *Den vise*: »Skörden utaf solar och af jordar — mejas mogen af hans lia ner.» C.

40 *chaos*. Ordet tillhör dem som romantiken upptagit från antiken. Här om urtillståndet, i annan anv. i *Det ädlas seger* (se komm. till 3, v. 67). Om ordets anv. hos R. och andra se Hedvall RPS s. 295 f. B.

50 *Men ej mer, men ej mer.* En rent formell likhet i Tegnér's *Sång till solen*: »Var du med, var du med.» C.

56-67 *Rosen*, vars blad strös för vinden, finnes som bild för det mänskliga livet i Nervanders *Lifvets Bilder* (Skr. II s. 136), som dock kanske är senare än R:s dikt. Blommans förgänglighet som bild för människans är vanlig i religiös dikt, t. ex. Ps 1819 7: 2 och 16: 3; jfr ock Davids ps. 103 v. 15-16: »En menniska är i sitt lefvande såsom gräs; hon blomstras såsom ett blomster på markene. När vädret deröfver går, så är det intet mer der, och dess rum känner det intet mer.» C.

59 *förspild*. Troligen närmare den eg. bet.: 'spild ut' än ordet numera uppfattas. — *blod* om växtsaften, saven, liksom också lat. *sanguis*. Ordet förekom i denna anv. även utanför poesien; se SAOB *blod* B 3325. B.

65 *Den förtynande* den borttynande. — *blott*. Efterställd bestämning, snarast till *engång*; se om dylik ordföljd Berg, *PoetFr.* s. 338 ff. B.

68 *märkte uppå* aktade på; jfr Ps. 73: 17 i gamla bibelövers.: Till dess jag gick in uti Guds helgedom; och märkte uppå deras ända. B.

74 *den Eviges lag*. »Den Evige» om Gud även i Tegnér, *Sång till solen* v. 36 och 94. C.

75 *Som en främling blott.* Se komm. till 6, v. 1-2. — Jfr på detta ställe ock Tegnér, *Den vise*: »Främling sitter han på livvets ö» och Atterbom, *Hyacinthen*: »Är Du ock en främling i skuggornas dal.» C.

75-81 Dessa verser äro ovanligt oklara för att vara diktade av R. Påtagligt svaga äro uttrycken »ställd i mitt jordiska frö» och »det tvång, jag bebod.» Jfr ock ovan Estlanders och Söderhjems uttalanden om diktens avslutning. C.

75-76 *ställd* — *I mitt jordiska frö* »ställd i min jordiska begynnelse», ställd i det begynnelsestadium som mitt jordeliv betecknar. B.

77 *Skall jag blomma i tvång.* Även Atterbom, *Hyacinthen*, talar om »det Förgängligas tvång». C.

50-51. 18. *Kärlekens förblindande.*

Dikten trycktes första gången i ÅT 26 juli 1828 (n:o 60). Den är där undertecknad *Rög*. Omtryckt med uteslutande av några rader och ett par ändringar i D I.

Ingen hs finnes bevarad.

ÅT, som trycktes med fraktur, har överallt *v*, D I åter *v*. Dessa ställen ha icke nedan anmärkts.

1 ÅT, D I² och SA 1861 ha *kärleksguden* (D I: kärleks-guden).

2 ÅT har *moderns* (D I: modrens).

Efter v. 4 följa i ÅT verserna:

*Perlmödanen på hans vingar
Började att skimra redan,
Och ur skuldrans blomsterkoger
Gyllne pilar titta fram.*

(I D I äro dessa verser uteslutna).

7 ÅT har *rosenambra* (D I: färg af rosen).

10 ÅT har *nektar-ångor* (D I: nektarångor).

12 ÅT har punkt och tankstreck efter *den* (D I: endast punkt), men saknar mellanslag efter raden.

13 ÅT har *drottning* (D I: Drottning).

D I² saknar komma efter *Drottning* och efter *fröjdetagen*.

15 ÅT, D I² och SA 1861 ha *spegelöga* (D I: spegel-öga).

16 ÅT och D I² sakna komma efter *anlete*.

17 ÅT saknar citationstecken efter *O* och före *mätte*, D I efter *O*; här tillagt.

ÅT har *mätte evigt* (D I: må beständigt).

18 ÅT har *tjusning* (D I: sällhet).

20 ÅT har utropstecken efter *dig* (D I: punkt).

21 ÅT saknar komma efter *Nu*.

27 ÅT, D I² och SA 1861 sakna komma efter *Och*, ÅT också efter *äfvén*.

Då dikten trycktes i ÅT i slutet av juli 1828 är den säkerligen skriven under förra hälften av sommaren detta år (Strömborg BA I^o s. 122; Estlander, som icke observerat trycket i ÅT, daterar den i KI till »1828, troligare 1829»). Diktens berättelse om Eros och hans moder är tydligen en efterbildning av den anakreontiska dikten, om ock någon direkt förebild för R:s dikt icke torde finnas i denna. Anakreon hade tidigare i svensk dikt efterbildats bl. a. av Franzén, J. Tengström, fru Lenngren och Leopold. Sjöström hade 1826 i Åbo utgivit fyra disputationer innehållande svenska översättningar av 58 av Anakreons oden. Kort förut hade Tranér i Uppsala 1824 begynt en längre disputationsserie, i vilken ingingo både originaltexterna och svenska översättningar till dessa dikter. Fru Lenngrens och Leopolds efterbildningar äro i ironiskt överlägsen ton hållna travestier. R:s dikt anslår däremot en annan ton: »R. har däremot sökt bevara de grekiska dikternas mild skälmska ton och endast gett den ett tillskott av värme.» (Hedvall RPS s. 195). Närmast ansluter sig R. i sitt sätt att berätta den olympiska fabeln till Franzén i *De tre behagen* och i *Kärlekens dotter*; F. i sin tur är påverkad av Wieland och hans gratiefilosofi (se Ek, Franzéns Åbodiktning s. 106 f.). Versmåttet är den hos Anakreon vanliga fyrtaktiga orimmade trokén (jfr Rancken, Anakreon ja anakreonttinen runous Suomessa, Kirjallisuudentutkijain seuran vuosikirja II 1932 s. 227). Dikten är icke uppdelad i strofer, men består dock av om strofer erinrande avdelningar, markerade genom att var fjärde rad slutar manligt, de övriga kvinnligt. De två ovan nämnda dikterna av Franzén äro även skrivna på fyrtaktig troké, men de äro rimmade, den förra av dem också strofisk. C.

3-4 Bilden av stjärnan, som speglas i källan, erinrar om *Vallgossen* (7, v. 15-16). C.

4 i *källans sköte*. Se komm. till 5, v. 34. B.

4a-4d (de i ÅT men ej i D I ingående verserna). På grund av den vana Sjöström, ÅT:s redaktör, hade att omskriva i hans tidning införda dikter, kunde man möjligen antaga, att dessa av R. sedan uteslutna rader tillagts eller omarbetats av S. De ansluta sig dock så nära till diktens ton, att detta icke synes sannolikt. C.

4a *Perlmodunen*. »perlmo» hör till de romantiska färgbeteckningarna. C.
5 *Etherns silfverglans*. Om »eter» se komm. till 4, v. 21. R. använder gärna ssg med *silver* i fråga om den ljusa högnordiska sommarnatten (se Belfrage i SoS 1916, s. 168 f.), och det är därför möjligt att man i v. 5-6 har att se en fortsättning av aftonstämningen i v. 3-4. Epitetet *dagglik* i v. 6 kan även anses tala härför. B.

7 *rosenambra* (i ÅT). Liksom »perlmo» romantisk färgbeteckning. Jfr Hedvall RPS s. 304. Hos Stagnelius är »ambra» vanligt. Hos R. förekommer »ambra» i *Emma* v. 33 (SS II s. 26) och i *Himla kropparnas upvaktning* v. 308 (SS II s. 96). C.

7 *färg*^o av *rosen* rosenfärg; *rosen* är väl snarast att fatta som en ur *rosen*-ssgrna abstraherad färgbeteckning. *B.*

10 *Olympens nektarångor*. Ssg *nektarånga* är i SAOS icke belagd tidigare än från Böttiger. Hedvall RPS s. 305 anmärker att det är svårt att avgöra varifrån *R.* fått *nektar*: från nyromantiken eller från antiken. Sannolikt föreligger här en samverkan. *B.*

13 *Paphos Drottning*. Paphos: under antiken stad på Cypern; ansågs vara den ort, där Afrodite uppstugit ur havet. Jfr Horatius' ode I: 30: »O Venus, regina Cnidi Paphique» och Franzéns svenska bearbetning av detta ode *Till Venus* (D 1810 s. 364): »Lemna ditt Cypern, Anadyomene; — Paphos samt Gnidens majestät försaka.» — »Paphos mö» finnes i *R:s Simningen* v. 17 (SS II s. 107). *C.*

13 *fröjdbetagen*. Jfr komm. till 12, v. 4. *B.*

14 *känslans fullhet*. Pseudoklassisk vändning efter latinskt mönster: genitiv + substantiv i st f adjektiv + det nu i genitiv ställda substantivet. Jfr Mjöberg, Stilstud. s. 99, Hedvall RPS s. 249. *C.*

15-16 *Och i gossens spegel-öga — Säg sitt anlete, och log*. Troligen reminiscens från Franzén, *Människans anlete*: »Skaparn tryckte sitt inregel — på sitt verk, och i dess spegel — ser sin bild, och ler.» (Berg, Runebergs Idyll och epigram och J. E. Rydqvist HLS 14, 1938 s. 5 not.) *C.*

28 *Huldgudinnans bild*. »Huldgudinnan» här Afrodite. — Ordet användes av Atterbom i *Liljan* (PK 1812 s. 47) och i *Erotiken* (PK 1817 s. 71) som benämning på ett drömt ideal av kvinna, på det senare stället emellertid även med en anknytning till Afrodite. Stagnelius, *Afsked till Sånggudinnan* (D 1824 III s. 238) talar också om »Huldgudinnan», vilket där betecknar en av gracerna. Ordet har i svensk och dansk poesi upptagits från tyskan; t. ex. Schiller, *Die Künstler*: »die Huldgöttinnen» (gracerna). Se SAOB! *C.*

52. 19. *Flickans klagan*.

Dikten trycktes första gången i D I.

Ett renskrivet ms finnes i Borgåsamlingen i häftet »N. 3.».

2 Hs har komma efter *du* och efter *oroliga*.

3 Hs har utropstecken efter *O*.

7 D I² saknar komma efter *klaga*.

8 Hs har punkt efter *sönnen*.

10 Hs har *wänlig* (D I: vänlig).

Hs har komma efter *hyllning* (D I: semikolon).

11 Hs har *ouphörligt* (D I: oupphörligt).

Estlander KI säger, att dikten sannolikt är författad 1828, och Söderhjelm JLR I³ s. 106 synes vilja förlägga den till sommaren detta år. För min del är jag benägen att anse den vara författad efter det *R.* gjort bekantskap med den serbiska folkdikten, alltså i slutet av 1828 eller början av 1829.

Därför talar den slutna, fasta kompositionen och enkelheten i stil. Även själva motivet tyder därpå; R. talar i den unga flickans namn och skildrar hennes känslor liksom han gör det i flera av IE och i åtskilliga dikter i D II (jfr Hasselberg, Realistisk lyrik s. 110 och 113 f.). Ljunggren, Studier I s. 18 säger också att *Flickans klagan* »förråder inflytandet af folkdikten» — hade versmättet varit ett annat skulle den »försvarat en plats bland idyll epigrammerna.» (Jfr ock Berg, Runebergs Idyll och epigram och J. E. Rydqvist HLS 14, 1938 s. 5.)

Dikten tillhör den grupp av poem med antika versmått R. diktade under intryck av kärleken till Fredrika Tengström. Strofen är den saffiska; R. följer det antika schemat för denna strof, vilket tidigare använts bl. a. av Franzén i *Sång efter Sappho* (D 1810 s. 353) och av Stagnelius i en i *Bacchanterna* inlagd dikt (D 1824 II s. 76 f.). Medan Franzén följer den romerska regeln att strofens första tre rader efter femte stavelsen ha en huvudcesur placerar R. i likhet med Stagnelius cesurerna fritt. (Jfr Hylén, Saffiska och asklepiadeiska strofer i svensk poesi NST. 1929 s. 99 f.) C.

1 *Hjerta, hjerta!* För iterationen i anslaget jfr början av sista strofen av *Fågelboet vid landsvägen*. Fågel, fågell! (12, v. 31). B.

53-54. 20. *Till oron.*

Dikten trycktes första gången i D I.

Intet ms finnes bevarat.

6 D I² har semikolon och tankstreck efter *öga* (D I: endast tankstreck).

D I² och SA 1861 ha komma efter *nu*.

8 D I² saknar komma efter *kyssar*.

14 D I² har semikolon efter *ådror* (D I: komma) och saknar komma efter *dikta*.

15 D I² saknar komma efter *segerkrans*, men har komma efter *annan*.

21 D I² och SA 1861 ha utropstecken och tankstreck efter *dig* (D I: endast tankstreck) samt versal i *Hvem*.

28 D I² och SA 1861 ha semikolon efter *äter* (D I: punkt).

29 D I² och SA 1861 sakna komma efter *bana*.

30 D I² och SA 1861 ha komma och tankstreck efter *följa* (D I: endast tankstreck).

31 D I² och SA 1861 ha *mjödhorn* (D I: mjöd-horn).

Estlander KI anser att dikten är skriven »förmodligen tidigare på våren 1828». I RS s. 261 motiverar han närmare denna åsikt. Han antager, att dikten hör till mellantiden mellan R:s första kärlek (E. känner icke till förbindelsen med Maria Nygrén) och R:s kärlek till Fredrika Tengström: »Huru högt han än här [i *Till oron*] tyckes sätta kärleken, var det dock en annan, högre han lärde känna genom Fredrika Tengström, en självförsakelsens och pliktuppfyllelsens kärlek, som skulle renande och för-

ädlande genomtränga hans hela väsen.» Söderhjelm JLR I² s. 106 förlägger den åter till slutet av våren eller till sommaren 1828 (JLR I¹ s. 132 säger S., att dikten påtagligen är samtidig med *Den väntande*) och anser, att den inspirerats av kärleken till Fredrika Tengström. För min del ansluter jag mig till Söderhjelm's uppfattning. Redan den antika strofen talar för att dikten hör samman med kärleksdikterna till Fredrika Tengström.

Dikten utgör en i retorisk stil med några romantiska inslag hållen hyllning till oron som den kraft, vilken driver människan att sträva allt längre och högre. Inledningsstrofen utgör en första invokation till oron, som i de två följande stroferna skildras som drivkraften till erotiska erövringar. Efter en ny invokationsstrof till oron tecknas den i två strofer som den eggande stimulans, som jagar människan ur dådlös slapphet ut i stormar och strider. I de två slutstroferna bekänner R. sedan sin övertygelse att denna oro icke blott skall väcka honom ur graven utan även i himmeln skänka honom drömmar om än skönare världar. Diktens grundtanke står i en påtaglig motsättning till den idyllton, som präglar en så stor del av R:s ungdomsdiktning — en motsättning som tydligt kommer fram, då R. här i stället för den vanliga källan talar om »det öppna haf». (Jfr om dikten Söderhjelm JLR I² s. 257 och Belfrage Rbg s. 71.)

Det sensualistiska draget i stroferna 2 och 3 sammanställs av Estlander RS s. 248 och Söderhjelm JLR I² s. 239 med Stagnelius' diktning.

Strofen är orimmad alkaisk. Samma strof finnes i *Färd från Åbo*. Alkaisk strof hade av Franzén använts i *Lifvets stunder* (D 1810 s. 170) och i den dock först 1832 i F:s saml. skr. intagna *Besöket på landet*. Stagnelius har strofen i *Skaldens invigning* (D 1824 III s. 228). C.

1 *Ja, ljufva oro, längta*. Likartat anslag, inlett med *ja*, i Stagnelius' *Dygd*: Ja, ädle Yngling! hör (D 1824, III s. 30). B.

6 *tärnans*. Ordet, som av Weste, Sv.-fransk ordbok (1808) betecknas ss. »antiq. el. fam.», fick med nyromantiken en vidsträckt poetisk anv. Här an knyter ordet snarast till Stagnelius' diktning (jfr inl. ovan), och detsamma är fallet i det markanta stället i *Ungdomen*: Ej blott tärnan famnar du i bruden, — Alla världar famnar du. (25, v. 35-36). B.

8 *himmelska kyssar*. Hedvall RPS s. 303 för »himmelsk» till romantikorden och hänvisar särskilt till Almqvists bruk av ordet; R:s användning av ordet på detta ställe finner H. rätt klichéartad. På liknande sätt användes ordet av Stagnelius, t. ex. *Till aftonstjernen* (D 1824 III s. 232): »Nöjets himmelska fest». Hos Lidner i mer egentlig användning i *Yttersta domen*: »De rörda känslors ström, som i hans sköte flyter, — Han med en himmelsk kyss från hennes kinder tar.» C.

9-10 *Fjäriln och blomman* som bild för älskaren och den älskade se komm. till 8, v. 13-14. C.

9 *purpurläppen*. Ordet tillhör de barockssgr som romantiken övertog från rokokon och gav förnyat poetiskt liv; jfr f. ö. komm. till 5, v. 30. B.

10 *nektar*. Jfr komm. till 18, v. 10. *B*.

15 *segerkrans*. Bilden har antikt ursprung, men förekom ofta i äldre svensk dikt. Hedvall RPS s. 277. — Jfr ock 28, v. 19. *C*.

17 *den slappa dären*. »dåre» se komm. till 16, v. 23. *C*.

19-20 *Och i sitt skal af lugn och dvala* — *Kräla, en mussla, på ödets stränder*. Bilden härstammar säkert från den i Herders *Stimmen der Völker in Liedern* (Uppsalauppl. 1815 s. 219) upptagna Gongora-övers. *Glück und Unglück*:

Wie der Hirsch, den Pfeil im Herzen,
So entfliehet unser Leben;
Eine Schnecke kriecht die Hoffnung
Langsam hinter seinem Fluge.

Gongoras dikt översattes av R. efter Herder och trycktes i HM 1832 n:o 8. — Med denna bild har måhända associerat sig en i Stagnelius' *Lifvets vilkor* (D 1824 III s. 55), vilken dikt sannolikt haft en viss betydelse för R:s *Höstaftonen*:

Se ekens strid mot stormarna på fjällen,
Hör suckarna af lundens näktergal,
Då mossan växer, lugn och kall, på hällen,
Och musslan sofver i sitt gyllne skal.
Ju högre lif, ju större qual du röner —
Ett kors är denna verld för ljuset's alla söner. *C*.

20 *kräla*. Ordet användes ss. rörelseverb i äldre språk i fråga om lägre djur i allmänhet: »krypa». R:s anv. av ordet här är väl ett sent exempel på denna allmännare bet. R. Berg påpekar i HLS 17, s. 6 den zoologiska onöjaktigheten i bilden. *B*.

29-30 *Och ofvan solens bana och stjernornas* — *Skall du mig följa*. Se komm. till 16, v. 36. *C*.

31 *Vid salighetens tömda mjöd-horn*. Säkert en reminiscens från Stagnelius' *Natten* (D 1824 III s. 261), där det om skalden säges:

Till evighetens salar
Han dristigt vågar sina blickar häfva,
Der glädjens harpor evigt ej förstummas,
Och salighetens fulla mjöd-horn skummas.

Om event. påverkan av *Natten* i andra dikter av R. se komm. till 2, v. 29-32 och 10, 29-30. *C*.

55-56. 21. *Den älskande*.

Dikten trycktes första gången i D I.

Intet ms finnes bevarat.

5 D I² och SA 1861 sakna komma efter *pilar*.

- 12 D I² har semikolon och tankstreck efter *än* (D I: endast tankstreck).
 15 D I² har komma efter *röra*.
 21 D I² har komma och tankstreck efter *förgäfvues* (D I: endast tankstreck).
 D I² och SA 1861 ha semikolon efter *dröjer* (D I: komma).
 29 D I² har komma och tankstreck efter *mörknar* (D I: endast tankstreck).
 35 D I² och SA 1861 sakna komma efter *Nu*.
 41 D I² och SA 1861 ha punkt och tankstreck efter *kommer* (D I: endast tankstreck).
 45 D I² har komma efter *målet* (D I: semikolon).
 46 D I² har semikolon efter *nyckelhålet* (D I: komma).

Estlander KI förlägger dikten — liksom den föreg. — till sannolikt tidigare på våren 1828; RS s. 249 sammanställer han den med *Simningen* och *Sommarnatten* och anser, att alla dessa dikter torde ha tillkommit sommaren 1827 eller i början av 1828. Söderhjelm JLR I¹ s. 132 daterar åter *Simningen* och *Den älskande* till tiden 1826—1827 (stället uteslutet i andra uppl.). De starka, osmälta Stagneliusintrycken i dikten synas mig tyda på att den tillkommit under det första intrycket av läsningen av S:s dikter, alltså troligen i början av 1827.

Dikten berättar, hur Selma en sommarkväll otåligt och lidelsefullt i sitt fönster väntar på sin älskare. Från de tre första strofernas idylliska längtan stiger känslan i de två följande till en het sensualism — en förändring i tonen som ackompanjeras av den lugna aftonstämningens förändring till oväder med storm och regn. I slutstrofen skildras hur älskaren äntligen kommer och kärleksnatten begynner. Både naturskildringen och människoskildringen äro tämligen allmänt hållna utan individualiserande drag. Vasenius, Runeberg Suomen kausan runoilijana I s. 64, Söderhjelm JLR I² s. 73 och Ek, Den första Idyll- och epigramcykelns tillkomsthistoria HLS 13, 1937, s. 56 anse, att dikten har sitt upphov i R:s Saarijärvi-kärlek till Maria Nygrén, vilket även synes antagligt. Namnet Selma återfinnes i fragmentet *Victor och Achates* (SS II s. 109), vilket säkert är förlagt till Saarijärvi.

Redan Ljunggren, Studier I s. 13, anmärkte, att dikten visar stora likheter med Stagnelius' *Monolog* (D 1824 III s. 290). Estlander, Runeberg och Stagnelius, FT 1901, II, s. 276 hänvisar åter till Stagnelius' *Dora* (D 1824 III s. 286). E. förmodar, att det var »den dityrambiska hänförelsen» i S:s lyrik, som lockade R. till en efterbildning; »men hvad man har svårare att fatta är att han, med sin stränga prövning af det han ville bevara åt eftervärlden, upptog bland sina 'dikter' ett så osjälfständigt alster, som därtill icke är någon oklanderlig komposition.» (Jfr ock RS s. 248.) Söderhjelm JLR I² s. 238 konstaterar även, att dikten nära ansluter sig till några dikter av Stagnelius, i vilka en naturmålning utgör introduktionen

till en skildring av en kvinnas häftiga längtan efter älskaren. Som förebilder nämner han både *Monolog* och *Dora*: »Man kan säga att R. har innehållet i första hälften av sin dikt från det senare av dessa stycken, den andra hälften från det förra.» (I JLR I¹ s. 132 framkastar han antagandet att dikten »kanske helst [är] att betrakta som en medveten litterär efterbildning»; stället är uteslutet i JLR I².) Bland dikter av Stagnelius som ha samma motiv kan ytterligare nämnas *Väntan* (D 1824 III s. 292). Versmåtten är en åttaradig trokaisk strof, där de sju första raderna ha fyra takter och den sista raden tre; den fjärde och den sista versen sluta manligt, de övriga kvinnligt. Rimflätningen är aabcd dbc. Stagnelius använder nästan samma strof i *Den öfvergifna* (D 1824 III s. 372); där är dock även v. 4 trectaktig och rimföljden något olika (jfr Hedvall RPS s. 233). C.

1-8 Jfr Stagnelius, *Monolog*:

Ned från himlarunden Blunden
Far, med vallmoqvist i hand,

och *Dora*:

Vid det öppna fenstret sitter
Dora, tyst, en aftonstund.
Afskedsstrålens purpur spritter
Öfver markens dunkla grund. C.

3 *Rosenvingad*. Ordet återkommer i *Skalden och skönheten*, där Skönheten sjunker »rosenvingad» ned från det blåa valvet (SS II s. 142). *Rosenvinge* träffas särskilt hos Franzén och Stagnelius. B.

5 *Cupidos pilar*. Antik mytologi hos R. jfr komm. till 5, v. 33. C.

6 *fenster* sidoförm till *fönster*. Även Stagnelius använder denna form. B.

7 *cellen*. Här tydligen: kammaren. Väl reminiscens av klosterballader som t. ex. Stagnelius' *Agnes* (D 1824 III s. 357). C.

9-12 Jfr Stagnelius, *Monolog*:

O, när får mitt öra höra
Älskarn lätt i trappan gå? C.

10 *den ömma flickans öra*. Jfr komm. till 4, v. 13. Här har ordet öm starkt erotisk ton. C.

12 *hans lätta ankomst* hans ankomst med lätta steg; jfr det ovan anförda Stagnelius-stället. Epitetöverföringen förefaller tvungen. B.

13-16 Jfr Stagnelius, *Väntan*:

Hvad ser jag skymta der på fältens plan?
Hvad sagta buller nu mitt öra röjer? —
O träd! o skuggor! grymt I mig bedran.
Min älskling dröjer. C.

17-20 Jfr Stagnelius, *Väntan*:

Mathildas hjerta klappar af begär,
Dess barm af längtan vällustfull sig höjer,
Mathilda vakar, suckande och kär;
Men älskarn dröjer.

Jfr även Stagnelius, *Monolog*:

Våldsamt hjertat svallar. — Skallar
Nøjets klockslag icke snart?
O, hvad qual mig sårar. Tårar
Fukta kinden underbart. C.

18 *pulsen pickar* pulsen bultar; vanl. är det, förr liksom nu, »hjärtat» som pickar. Dock förekommer »pulsen pickar» även hos Bellman, Skr. Ny saml. I s. 94 (SAOS). B.

25-28 och 37-40 Jfr Stagnelius, *Den öfvergifna*:

Men jag vaknar — tåren ilar,
Barmen svallar vild.

Trygg mitt hjertas bud jag följde,
Hvarje slöja, som mig höljde,
Bort han lyfte, — svekfullt döljde
Ingen larf min själ.
Barmens suckar, kindens lågor
Svarade hans ömma frågor.

Jfr ock Stagnelius, *Monolog*:

Hänger ej på stolen kjolen?
Fängslar shawlen väl min barm?
Ack! i slummerskruden bruden
Sträcker fåfängt dock sin arm.

Hvar kan älskarn vara? Svara
Nattens älskogsbleka ljus. C.

29-30 En liknande höststämning införes plötsligt, visserligen i en något annan situation, i Stagnelius *Den öfvergifna*:

Ymnigt molnets tårar svalla,
Höstens lurar mäktigt skalla,
Blad och blomma sorgligt falla —
Allt förvandlar sig. C.

41-48 Jfr Stagnelius, *Monolog*:

Nej, han kommer! — Hjertat, smärtadt
 Långe af begärets ve,
 Lemna vill mitt sköte; möte
 Göra med den kommande.

Bort, o sorg och smärta! Hjerta
 Kåns mot hjerta hänryckt slå.
 Fritt må lampan slockna! Tjockna,
 Skymning! kring de sälla två.

Jfr ock Stagnelius, *Väntan*:

Dock sakta öppnas dörren. — Ur min hand
 Teorben faller klingande till jorden.
 Det är min älskling! Ljuft i kyssars brand
 Förqväfvat orden. C.

42 *Lifligt* eg.: livfullt, här kanske närmast »plötsligt»: plötsligt som stjärnan bryter fram ur molnen, bröt han fram ur parkens galler. Av äldre och samtida belägg på ordet i SAOS är det endast följande ställe i Geijers *Den siste skalden* som i någon mån kan anses vara likartat: Och lifligt går upp — För min hänryckta själ — Det röda skenet — Af forntida minnen. Geijer SS I. 3: 200. B.

43 *ur parkens galler*. Se komm. till 7, v. 25. Beträffande »parkens» se komm. till 12, v. 13; jfr att här i v. 14 talas om »skogen», liksom också i *Fågel-boet vid landsvägen* »parken» korresponderar med en förut nämnd »skog» (12, v. 3). B.

57-58. 22. *Till min sparf*.

Dikten trycktes första gången i D I.

Ett renskrivet ms finnes i Borgåsamlingen i häftet »N. 4.».

Titel. Hs: *Till min Sparf*; SA 1861: *Till min sparf*.

1 Hs saknar komma efter *jag*, efter *Sparf* och efter *gärna*.

Hs har *Sparf* (D I: sparf).

Hs har *gärna* (D I: gerna).

3 Hs saknar komma efter *kärna*.

5 Hs saknar komma efter *dig*.

7 Hs saknar komma efter *dig*.

8 Hs saknar komma efter *ton*.

9 D I² saknar komma efter *natten*.

11 Hs har *kann* på båda ställena (D I: kan).

Hs och D I² sakna komma efter *glimma*, hs även efter *sjunga*.

12 Hs har *kann* (D I: kan).

13 Hs och D I² sakna komma efter *ful*.

- 14 Hs har komma efter *vill* (D I: semikolon).
 15 Hs saknar komma efter *behöfver*.
 D I² har semikolon och tankstreck efter *trogen* (D I: endast tankstreck).
 17 Hs saknar komma efter *kläder*.
 21 Hs har *Siskans* (D I: siskans).
 Hs saknar komma efter *driller*.
 22 Hs har komma efter *röst*, D I² semikolon och tankstreck (D I: endast tankstreck).
 23 I hs och SA 1861 är *Fag* icke kursiverat, i D I² är det spärrat.
 30 Hs saknar komma efter *hand* och synes efter *på ha* komma (D I: semikolon).
 31 Hs saknar komma efter *vård* och efter *lilla*.
 34 Hs saknar semikolon efter *vår*.
 35 Hs saknar komma efter *dör*.

Estlander KI och Söderhjelm JLR I² s. 127 anse båda, att dikten säkert är skriven 1829. Dateringen bygga de troligen på att dikten i häftet »N. 4.» är inskriven efter *Till Franzén*, som enligt deras åsikt är en av de sist författade dikterna i D I. Denna dateringsgrund torde dock icke vara hållbar (jfr komm. till 1, *Till Franzén*). Sylwan, Några ord om Runebergs ungdomsdiktning, Saml. 1902 s. 57, antar däremot att denna dikt liksom de besläktade *Till en fågel*, *Till en blomma* och *Fågelboet vid landsvägen* är jämförelsevis tidig och förlägger dem till 1826—1828. Beträffande de tre sistnämnda dikterna veta vi numera på grund av skäl, dem Sylwan icke kände, att hans datering är riktig. Troligen är den det också i fråga om *Till min sparf*; den osjälvständiga Franzénefterbildningen och den sentimentala idylltonen tala emot en senare tillkomsttid. Sannolikast synes vara att den är skriven 1827 eller våren 1828; den förefaller mögnare och säkrare än dikterna från 1826.

Dikten hyllar den anspråkslösa, trogna kärleken, symboliserad av sparvens tillgivenhet. Söderhjelm JLR I² s. 119 säger, att »det ligger mycket nära till hands att antaga, att mångt som där yttras, är ett slags kanske halvt omedveten symbolik, att skalden under bilden av den anspråkslösa varelse, som håller hans hjärta fäst, tänker sig sin egen brud. Också om henne kunde det ju gälla: 'fastän din fjäderslöja af ingen fågling ler' eller: 'Dig kallar mången ful och undrar öfver — Hur jag dig äga vill' etc.» I sina anteckningar skriver dock Fredrika: »Någon har berättat mig, att Runeberg skulle till mig hafva skrivit det lilla stycket 'Till min sparf'. Detta skulle varit nästan en smula högmodigt, och åtminstone just ej artigt. Förhållandet deremot var att jag sjelf tyckte stycket passa för mig, och därför tillägnade mig det såsom mitt, men af Rbg var det icke gjordt om eller till mig.» Fredrikas uttalande behöver icke betraktas såsom avgörande, men om dikten är skriven 1827 förefaller det osannolikt, att den har något samband

med kärleken till Fredrika. Tonen skiljer sig också alldeles från den i alla de dikter till henne, som finnas från början av deras kärlek (jfr ock Heikel JLR I s. 82).

Sylwan, Några ord om Runebergs ungdomsdiktning, Saml. 1902 s. 57, Estlander RS s. 286 och Söderhjelm JLR I³ s. 248 ha alla starkt understrukit diktens beroende av Franzéns fågeldikter. Estlander säger därom: »Det mesta R. närmade sig F:s tonart är väl i dikten *Till min sparf.* — Så känslofullt är väl knappast något annat av hans stycken, och likväl huru bestämt är icke målet, mot vilket han styr, och huru trygg är icke färden! Uppslaget, den unge mannen, som äger en fågel i bur, om vilken han sjunger, är från Franzén, som har en hel grupp av stycken, *Favoriten eller Mannens art* och *Hemvännen*, båda uppkomna genom avsöndring från *Min siska*, den han publicerat i St. P. samt *Hämplingen*, *Sångfågeln*, *Sparfvens död*, alla egnade åt detta tema.» Närmast står dikten *Hemvännen*. Icke blott motivet utan också den enkla stilen erinra om F.

Strofen består av fyra jambiska korsvis rimmade verser, de udda femtaktiga med kvinnligt slut, de jämna tretaktiga med manligt slut. Den är vanlig i svensk diktning; bl. a. finnes den i Chorseus' *En tanke på min egen graf*, som antagligen givit upphov till strofen i *Den gamles hemkomst*. Även strofen i *Höstaftonen* visar frändskap med denna strof; de två slutraderna i den äro vad schemat beträffar identiska med halvstroferna i *Till min sparf. C.*

5 fjäderslöja. Enda belägg i SAOS. Jfr *fjäderssegel* i den ungefär samtidiga *Fågelboet vid landsvägen* (12, v. 32). B.

11 *glimma* lysa, glänsa. B.

16 *till* mer. B.

17 *gäcka dina enkla kläder* driva gäck med. B.

19-20 *Och jag ej gåfve från din kropp en fjäder* — *För perlor och för guld.* Jfr Franzén, *Hemvännen* (D 1810 s. 332 f.) (om hyddan och lutan):

De tvenne som jag älskar så! —
För allt hvad lyckan lofva må,
åt dem, som löpa efter henne,
jag alldrig bytte bort de tvenne.

Än mindre gåfve jag min vän,
som kom från sjelfva himmelen,
att trösta här i ensamheten
den melankoliska poeten.

Jfr ock R:s *Sommar-natten* (13, v. 43-48). C.

21 *driller* en numera uteslutande finländsk pluralform, som tidigare användes även i Sverige. — *behjerta* här ungefär: beundra varmt. B.

22 *Canarierns* kanariefågeln. SAOB känner denna bet. blott från R. — *gälla* här närmast: klara; jfr komm. till 7, v. 59 o. 15, v. 21. *B.*
 27-28 *Hans vällust är den tacksamhet han höjer, — Den sällhet, som han gaf.* De abstrakta substantiven ge verserna en pseudoklassisk ton. *C.*
 29-30 *pickar* . . — *Den hand.* Samma konstruktion i *Nadeschda*, andra sången: *Pickar* sina fjädrars skimmer (Normaluppl. IV s. 96). *B.*
 33 *besälla* göra säll, lyckliggöra. Ordet användes flerstädes av Stagnelius och är kanske bildat av honom. R. har säkerligen fått det från Stagnelius (jfr Estlander RS s. 246, Hedvall RPS s. 267) och använder ordet även i *Till trånaden.* *B.*

59-60. 23. *Begrafningen.*

Dikten trycktes första gången i D I.

Ett renskrivet ms finnes i Borgåsamlingen på ett löst blad, som även innehåller en hs till *Den gamles hemkomst* (jfr komm. till 2).

1 Hs har *Tempel tornets*, D I² och 1861 *Tempeltornets* (D I: Tempel-tornets).

Hs synes sakna komma efter *hördes*.

2 Hs synes sakna komma efter *rördes*.

3 Hs och D I sakna komma efter *våren*; här tillagd.

5 Hs saknar komma efter *mullen*.

6 Hs har *Sorgligt* (D I: Fredligt). Hs saknar komma efter *kullen*.

7 SA 1861 har *ställdt* (D I: ställt).

7-8 lyda i hs:

*Och ett enkelt kors deröfver lades
 Innan afsked sades.*

(D I:

Och ett enkelt kors blef ställt af sorgen,
 På den trygga borgen.)

8 D I² och SA 1861 sakna komma efter *sorgen*.

9 Hs har *sorgens* (D I: lifvets).

Hs saknar komma efter *Nu* och efter *slutad*.

10 D I² har semikolon och tankstreck efter *opp* (D I: endast tankstreck)

11 Hs saknar komma efter *höjde*.

13 Hs saknar semikolon efter *öde*.

15 Hs saknar komma efter *handen*.

18 Hs saknar komma efter *Än* och semikolon efter *fjället*.

19 Hs saknar komma efter *bleka*.

Hs, D I² och SA 1861 ha *nattomhöljda* (D I: natt-omhöljda).

21 Hs har komma efter *funnen* (D I: semikolon).

22 Hs saknar komma efter *förrunnen*.

23 Hs saknar komma efter *armen*.

Enligt Strömborg BA I³ s. 132 begynte R. skriva dikten 30 april 1829 under en period av frossa; 4 maj sände han dikten fullbordad till Fredrika Tengström (jfr inl. till komm. till 2, *Den gamles hemkomst*).

Diktens motiv är mycket likt *Torpffickans*. I båda skildras sorgen över en bortgången älskad — i *Begravningen* en yngling, i *Torpffickan* en ung kvinna. De nästsista stroferna i de två dikterna ha nära nog samma innehåll. Men behandlingssättet och formgivningen äro rätt olika. *Torpffickan* är en elegisk klagan över en död ung flicka, där huvudinnehållet utgöres av en skildring av den glädje den unga flickan spritt omkring sig och den tomhet, som efterträtt denna, medan *Begravningen* berättar om själva begravningsstillfället utan att ge några andra upplysningar om den döde än att han var »en yngling, skördad ifrån våren.» *Begravningen* har i sin korta saklighet en balladartad karaktär, och slutstroferna om den unga flickans död på gravnen erinra om de sentimentala förromantiska balladernas motiv.

Estlander RS s. 284 ser i *Begravningen* ett exempel på den förenkling i uttryckssättet R:s diktning under den första Helsingforstiden undergår under intryck av de serbiska folkdikternas stil: »Med *Torpffickan* har detta stycke metern gemensam, endast att stansens fjärde vers är en halvvers, ävensom den högt spända idealiteten, endast att känslans uppflykt bäres här av det enklaste språk: intet av det högtidliga och präktiga i *Torpffickan*, inga utrops- och frågesatser, ingen liknelse, knappt en metafor; ett äkta runebegskt stycke i den nya styliktningen, där en i hög grad känslofull conception bindes av formens utomordentliga plastik.» Också Söderhjelm JLR I³ s. 271 betonar diktens plastiska formbyggnad, som uppväger det sentimentala i motivet.

Någon verklighetsgrund för dikten har man knappast skäl att förutsätta; Strömborg framkastar dock tanken, att dikten möjligen föranletts av den begravning, på vilken R. en månad tidigare förkyllt sig.

Hedvall RPS s. 221 anmärker, att dikten röjer inflytande från den Herderska riktningen, vilket dock här säkert förmedlats av Stagnelius — H. hänvisar till *Mathilda* (D 1824 III s. 364), till *Skridskofarten* (s. 366) och *Talismanen* (s 351), i vilka två senare också skildras, hur flickan sjunker ner död av sorg över den älskades bortgång. Hasselberg, Realistisk lyrik s. III, anser, att den trokaiska rytmen »och en del suggestiva moment i början» tyda på inflytande från Hölty's *Elegie auf ein Landmädchen* vid sidan av en möjlig påverkan från Stagnelius' *Mathilda*. Denna uppfattning är säkerligen riktig, ehuru R. i *Begravningen* frigjort sig från H:s elegiskt betraktande ton, som han däremot bevarade i *Torpffickan*.

Den trokaiska parvis kvinnligt rimmade fyrradiga strofen erinrar om *Torpffickans*, men får en mer sluten prägel genom att slutraden är tretaktig, icke femtaktig som de övriga. Också *Ungdomen* har en mycket liknande strof, ehuru slutraden där är fyrtaktig med manligt slut. Strofen i Stagne-

lius' *Längtan* (D 1824 III s. 273) är identisk med den i *Begravningen* utom att *Längtans* strof har fem rader. C.

1-4 *Tempel-tornets dyster klockor hördes, — Mot dess port en svartklädd skara rördes. — Och en yngling, skördad ifrån våren, — Buro de på bären.* Jfr Stagnelius, *Mathilda*: »Och klockan rördes, — Och flickan fördes — Till kyrkogården på svartklädd bår.» Även Hölty, *Elegie auf ein Landmädchen*: »Schwermuthsvoll und dumpfig halt Geläute — Vom bemoosten Kirchenthurm herab» och »Wilhelm, Wilhelm! Sterbeglocken hallen, — Und die Grabgesänge heben an, — Schwarzbeflornte Trauerleute wallen, — Und die Todtenkrone weht voran.» Söderhjelm JLR I⁸ s. 237 hänvisar till Grafströms *Begravningsdagen*, som dock icke erbjuder någon närmare likhet. C.

1 *Tempel-tornets*. Ordet finnes i SAOS icke tidigare än i ett brev från Atterbom 1817 (PK 1818, s. XXXII), men *in nuce* finner man både ordet och situationens stämning redan i Lidners *Yttersta domen*: Strax klockors sorgsna ljud från templets torn jag hörde. B.

3 *skördad ifrån våren*. R:s konstruktion är ovanlig; det vanliga är: skördad i sin ålders vår o. d. B.

7-8 Verserna ha väl ändrats därför att »ställt» sakligt var riktigare än »lades» och dessutom »afsked sades» var svagt. Då »sorgen» infördes i v. 7 ändrade R. »sorgligt» i v. 6 till »fredligt» och »sorgens» i v. 9 till »lifvets». — Icke heller den slutliga avfattningen är dock fullt lycklig. »Sorgen» i st f »de sorgsne» är en pseudoklassisk stilvändning; se Mjöberg, *Stilstud.* s. 97 f. C.

8 *den trygga borgen*. R. hade använt samma metafor i *Flytt-foglarne*, där fågelboet kallas »den värnlösa borgen» (6, v. 28). B.

9 *när lifvets sista gård var slutad* när livets sista gård var fullgjord (given). B.

16 *offrade*. »Offerblommorna» kallas en dylik blomstergård i en (för R. okänd) ungdomsdikt av Stagnelius (SVS I s. 33). B.

19 *natt-omhöljda*. Ordet finnes inom poesien enligt SAOS på tvenne ställen som äro tidigare än detta: i Elgströms *Romeo i Julias graf*: Ett bål... jag svär det vid min Julias mull... — På kyrkogården höjes, och ditt väsens — Atomer skola uppgå i den rök, — Som hvirflar i den nattomhöljda luften (PK 1815, s. 11) och i Tegnér's *Axel*: Längs utmed nattomhöljda viken — går Axel suckande bland liken (WB IV s. 29). På båda ställena är det kyrkogårdsstämning, såsom här hos R. I annan form uppträder epitetet i *Kung Fjalar*: »nattöhljd sjö». Normaluppl. V s. 62 (se Hedvall RPS s. 336). B. 23-24 Den sörjande, lutad mot korset på graven, även i Hölty, *Lied eines Mädchens auf den Tod ihrer Gespielin*: »Wenn ich, gelehnt ans schwarze Kreuz, — Auf deinem Grabe weine.» C.

23 *slöt omslöt*. B.

61-62. 24. *Till Frigga.*

Dikten trycktes första gången i D I.

Ett renskrivet ms finnes i Borgåsamlingen på ett löst på mitten viket blad, som även innehåller 36, *På ett barns graf* och *Bön* (SS II s. 100). I vänstra hörnet ovanför dikten har Fredrika antecknat *tryckt*. Papperet är det gulvita med fina tvärstreck och tjockare lodräta vattenlinjer, som R. oftast använde; delar av den krans, som hör till J. Honigs vattenstämpel, synas. Sidans storlek 10,8 × 17,5 cm. *Till Frigga* upptar s. 1 (v. 1-20) och övre delen av s. 2 (v. 21-28). Sedan följer med något mörkare bläck *Bön* på återstoden av s. 2 och på s. 3; s. 4 upptages av *På ett barns graf*, där bläcket åter är något ljusare.

- 1 Hs saknar komma efter *skatt* och utropstecken efter *flod*.
- 2 Hs saknar komma efter *sökt* och utropstecken efter *Ocean*.
- 3 Hs saknar komma efter *lockar*.
- 5 Hs saknar komma efter *verld*.
- 6 Hs saknar komma efter *guld* och efter *sken*.
- 7 Hs: *verld* ä fr *verd*.
Hs och D I² sakna komma efter *verld*.
- 9 Hs har *lånt* (D I: länt).
Hs saknar komma efter *lånt* och efter *har*.
- 10 Hs har *kann* (D I: kan).
Hs saknar komma efter *mer*.
- 11 Hs saknar komma efter *målar*.
- 13 Hs saknar komma efter *syn* och efter *ser*.
- 14 Hs saknar komma efter *djup*.
- 15 Hs: efter *dvalan* har R. skrivit *vid*, men strukit över det.
Hs har komma efter *dvalan*.
- 16 Hs har *Wid* (D I: Vid).
- 17 Hs saknar komma efter *Säg*.
Hs har *Ängel* (D I: engel).
Hs synes först ha haft kolon i radslutet, men R. har sedan efter kolon satt punkt.
- 18 Hs: R. har först skrivit *Förrn*, men strukit över detta och ovan raden skrivit *Tills*.
Hs och D I² sakna komma efter *ned*.
Hs: *rosen-tjell* ä fr *rosen-tjäll*; D I² *rosentjäll* (D I: rosentjell).
- 19 Hs saknar komma efter *Frigga*.
- 21 Hs: *skjuter* ä fr *skuter*.
- 22 Hs har *Anden* (D I: anden).
Hs har semikolon efter *ok* (D I: komma).
- 23 Hs och D I sakna komma efter *O*; här tillagd.
- 25 D I² har komma efter *fot*.
Hs saknar komma efter *der*.

26 Hs har *fjättrande* (D I: fjettrande).

D I² har *känns* (D I: känns).

SA 1861 har *bubla* (D I: bubbla).

Hs har icke semikolon efter *känns* (men möjligen komma), D I² och SA 1861 ha komma (D I: semikolon).

27 Hs har *svällande* (D I: svallande).

28 Hs har *Waggas* (D I: Vaggas).

Estlander KI förlägger dikten till vårsommaren 1828 (jfr ock RS s. 264), Söderhjelm JLR I² s. 106 litet obestämdare till våren eller sommaren 1828. Denna datering, som bygger på inre skäl, får också ett visst stöd av att dikten, visserligen i renskrift, finnes på samma ark som den i juni 1828 skrivna *På ett barns graf*. (Då Fredrika Juvelius-Wenman i ett brev från senare delen av 1860-talet, cit. Hasselblatt, Den första Frigga HLS 10, 1934 s. 58, antyder, att dikten vore författad långt innan R:s kärlek till Fredrika Tengström vaknat, förväxlar hon den säkert med någon av de i Blåa boken ingående dikterna till Frigga.)

Dikten är en kärleksdikt, riktad till Fredrika Tengström. Den börjar med ett retoriskt anslag i antik stil, vilket får sin stilistiska förklaring genom diktens antika versform. Men redan i den första strofens slutrader bryter en innerligare och personligare ton fram, som stegras i den andra strofen och där genom föreställningen att han med henne sluter »en värld» i sin famn får en romantisk prägel. Dessa två drag, det personligt känslotarka och den romantiska uppfattningen att personligheten genom kärleken utvidgas i det gränslösa, behärska sedan dikten ända till slutet. I strof 5 framträder den platoniska tanken om en preexistens, som i svensk dikt särskilt utvecklats av Stagnelius (jfr Hedvall, Idealism och mystik hos Runeberg HLS 11, 1935 s. 39).

Estlander RS s. 264 säger: »Då R. valde antika versmått just till form för den nyväckta erotiska känslan, kan man ej tro annat än att han därmed ville hålla tillbaka lidelsens övermått. Så i den praktfulla dikt han eignade sin fästmö, *Till Frigga*, ett ode, däri han avlyssnat Horatius ej blott den rikt växlande asklepiadeiska metern, utan ock de stora, klara, haltfulla antiteserna. I kärleksmotivets utveckling däremot följer han icke Horatius, hans ode vänder sig in åt själsdjupet och har intet av Horatii smekande, än skämtsamma och lockande, än vemodiga erotik, men ännu mindre av den retorik, som så lätt inställer sig i odediktningen, då tanken tar känslans plats.» Söderhjelm JLR I² s. 258 framhåller hur ypperligt R. i denna och de med den närmast sammanhängande dikterna — *Den väntande, Förd från Åbo* och *Till oron* — »förstått att hålla den höga tonen uppe utan ett enda avsteg till tom deklamation» och betonar särskilt det »på samma gång intensiva och monumentala uttryck» kärlekens salighet får i slutstrofen. Hedvall Rbg. s. 38 kallar den tredje strofen den mest personliga: »Här

möta vi en tanke, som alltid har en central plats i R:s inre värld, tanken att det jordiska och det himmelska förenas i livets skönaste uppenbarelseformer.» Om dikten se ock Belfrage Rbg. s. 74.

Strofen är asklepiadeisk. Denna strofform hade tidigare i svensk dikt använts av Kellgren i *Ode till Sällheten*, av Franzén i *Till en landtman* (D 1810 s. 263) och av många bland romantikerna, bland dem även Stagnelius (se Hylén, Saffiska och asklepiadeiska strofer i svensk poesi, NST. 9 s. 109 f.). Nervander begagnade strofen i *Till min första kärlek* (Skr. II s. 133) — huruvida denna dikt är äldre eller yngre än R:s vet jag icke (om likheter mellan N:s dikt och *Till Frigga* jfr Söderhjelm JLR I² s. 97). R:s intresse för antika strofformer 1828 har måhända stimulerats av Hölty och Matthisson, som han vid denna tid synes ha läst (jfr komm. till 15 *Torpfflickan* och 36 *På ett barns graf*); båda använda i stor utsträckning sådana strofer. C.

1-4 Denna strof, där R. först nämner det han *icke* lockas av för att sedan övergå till det, som lockar honom, är byggd efter antika förebilder. Hedvall RPS s. 196, är böjd för att söka dem i den anakreontiska diktningen; man kan även hänvisa till Horatius Od. I, 7 (jfr Estlander ovan och Söderhjelm JLR I² s. 236). Jfr även Stagnelius, *De täflande skalderna* (D 1824 III s. 393): »Så länge min den hulda flickan är, — Ej guld, ej lagrar väcka mitt begär.» C.

1 *Afrikas gyllne flod*. R. har kanske tänkt på Paktolos, som dock finnes i Mindre Asien. Afrika är emellertid i latinsk dikt ofta prisat för sin rikedom och Nilen för den fruktbarhet den skänker. C.

2 *strålände Ocean!* Oceanen nämnes ofta i latinsk diktning, t. ex. hos Horatius. C.

4 *Röjdt* uppenbarat. B.

4 *tårade ögats dagg*. »dagg» som bild för tårar vanligt i den romantiska dikten; t. ex. Stagnelius, *De täflande skalderne*: »Se'n känslans dagg jag på dess kind sett rinna» (jfr ock där »Skön är en daggig ros, men Chloes hy — Dock skönare, den kärlekstårar löga.») Jfr även komm. till I, v. 19-20. C. 5-8 Tanken i denna strof återfinnes i Vitalis' epigram 10 (SVS II s. 65): »Icke omätelig himmelen är, ty när jag Dig famnar, — Hela dess saliga rymd mäter jag blott med en famn.» Strofens två senare rader ha en motsvarighet i Stagnelius' *De täflande skalderne*: »Med henne verlden i min famn jag håller.» — Jfr *Ungdomen* (25, v. 35-36). C.

6 *Med dess solar af guld, med dess demanters sken*. Hedvall RPS s. 284 hänför pluralen *solar* närmast till pseudoklassicitetens ordskatt. Den användes emellertid flerstädes även av Stagnelius, och sammanhanget här (»med dess demanters sken») är snarast orienterat åt nyromantiskt håll. B.

9 *stoftet* det jordiska; jfr 16, v. 9. — *länt* lånat. Ändringen av handskriftens *länt* till *länt* tycks ha berott på någon tillfällighet; *låna* är redan hos Sahlstedt och Weste den lexikaliska huvudformen. B.

10-12 Hänvisningen på sommarnatthimmeln tyckes antyda att dikten är skriven i början av sommaren, vilket även av andra skäl är sannolikt. *C. 10 sommarsky*. Ordet finnes tidigare i Kellgrens *Lydia*; jfr Belfrage, Sammansättn. s. 248. *B.*

12 *morgonens blomsterhand*. Hedvall RPS s. 150 påpekar, att bilden erinrar om den rosenfingrade Eos i antik diktning. Även hos Stagnelius finner man liknande bilder, påverkade av antiken; t. ex. *Till Hilma* (D 1824 III s. 266): »Morgonens hand — Med rosor beströr — Himmelens rand.» *C.*

13-16 Hedvall RPS s. 196 f. säger, att denna skildring av kärleken erinrar om Saffos dikt *I den älskades åsyn*: »Det är i det starka betonandet av lidelsens inflytande på det fysiska, som en överensstämmelse föreligger.» Söderhjelm JLR I² s. 237 (stället saknas i första uppl.) tillägger, att Franzén översatt denna dikt. I F:s översättning *Sång efter Sappho* (D 1810 s. 353) lyda de delar, som här komma i fråga:

Lik en Gud, så säll, mig den yngling synes
som dig gent emot får så nära sitta.

— — — — —
Tungan får ett band: genom alla ådror
ilar en ström af eld; mina ögon höljas
af en plötsligt natt: och som hafvets böljor
gny mina öron.

Nu en iskall svett, nu en hastig darrning
öfverfar min kropp; som ett gräs förvisnad,
andas jag knapt mer, och i dödlik dvala
dignar på stunden.

Något litterärt inflytande behöver dock icke antagas. *C.*

16 *purpurmund*. Ssgn har hävd ända sedan barockdikten (jfr komm. till *purpurläppen* 20, v. 9). Ordet förekommer även i *Mötet* (29, v. 32), där formen likaledes är *purpurmund* (rimmande på *stund*). Formen *mund* för *mun* möter redan i R:s skolpojksdikt *Scholan* (SS II s. 16; *munnen* rimmande på *stunden*) samt i *Elegi* (SS II s. 118), där det liksom *purpurmund* här slutar en icke rimmande rad. Formen träffas ofta hos Stagnelius. *B. C.*

18 *ditt rosenjell*. Ordet förekommer i annan anv. hos Stagnelius: den glada hjordens dans — Kring ett luftigt rosentjäll, — Der, elysiskt öm och säll, — Herden vid Herdinnans bröst — Söfs av vestans lena röst. D 1824, III s. 428. Av R. användes »tjell» här om människokroppen i st. f. det vanligare: (kropp)slydda; så även i *Till den älderstegne* (39, v. 18). *Rosenssgrna* tillhöra det romantiska inslaget i R:s stil, om än mindre vanliga hos honom än t. ex. hos Franzén och Stagnelius; jfr komm. till 5, v. 39-41. *B.* 22 *Suckar anden engång, tryckt af sin bojars ok*. Den i bojor fångslade anden hänvisar på nyplatoniska tankegångar, även här sannolikt förmedlade

av Stagnelius. Liknande uttryck förekomma dock även i psalmstilen, se komm. till 16, v. 43. C.

23 *saligt*. Se komm. till 17, v. 4. C.

25 *Jorden smeker min fot ljuf som en vårvind der*. Vad »der» syftar på är oklart. Belfrage Rbg s. 74 förmodar att det hänför sig till »den älskades armar». Men uttrycket blir icke heller med denna tolkning riktigt; det måste väl vara medan han ilar till dem — icke då han redan är där — jorden »smeker hans fot». Förmodligen hade här bort stå »då», men R. har ersatt det med »der», emedan den föregående raden avslutades med »då». C.

27 *svallande pulsar*. Uttrycket har en starkt romantisk stilprägel. Både pluralen »pulsar» och »svalla» som uttryck för stark erotisk känsla användas gärna av Stagnelius; t. ex. *Dialog* (D 1824 III s. 294): »Alla pulsar ropa: njut!», *Cittran* (D 1824 III s. 387): »Af vällust mina pulsar sjödo», *Monolog* (D 1824 III s. 290): »Våldsamt hjertat svallar.» — »Pulsar» hos R. även i *Ungdomen* (25, v. 18) och i *Simningen* (SS II s. 108 v. 29). C.

28 *Gudars ro*. Pluralen har en viss poetisk klang i tidens stil, jfr t. ex. Tegnér i *Frihiofs lycka*: O den som nu med dig fick dö, — och segrande till Gudar fore — i famnen på sin bleka mö! B.

63-65. 25. *Ungdomen*.

Dikten trycktes första gången i D I.

Ett renskrivet ms finnes i Borgåsamlingen i häftet »N. 1.».

1 Hs har *trona* (D I: throna).

Hs saknar komma efter *trona*.

2 Hs har punkt efter *krona*, D I² och SA 1861 semikolon (D I: komma).

3 Hs saknar komma efter *störtsas* och efter *skona*.

5 Hs har punkt efter *spira* (D I: komma).

7 Hs har *Wet* (D I: Vet).

Hs saknar komma efter *Wet*.

14 I hs är *Känslan* icke kursiverat, i D I² och i SA 1861 är ordet spärrat.

Hs har punkt efter *stunden* (D I: semikolon).

16 D I² och SA 1861 ha *sekunden* (D I: secunden).

17 Hs, D I² och SA 1861 sakna komma efter *Fubla*.

Hs har tankstreck efter *ynglings* (D I: utropstecken).

18 Hs har punkt efter *sommar* (D I: semikolon).

19 Hs har *helgedommar* (D I: helgedomar).

21 Hs har *flygta* (D I: flykta); *t* i *flygta* möjligen ä fr ngn annan bokstav, men också möjligt att pennan plumpat.

Hs saknar komma efter *flygta*.

Hs: *domna* ä fr *somna*.

25 Hs och D I² sakna komma efter *Njut*.

Hs har *sålänge* (D I: så länge).

Hs har *majdag* (D I: Majdag).

Hs har semikolon efter *varar* (D I: utropstecken).

- 27 Hs saknar komma efter *blid*.
 28 Hs har *Winterns* (D I: Vinterns).
 D I² och SA 1861 ha komma efter *långa*.
 29 Hs och D I² sakna komma efter *du* och efter *möda*.
 30 Hs saknar komma efter *ända*.
 Hs har komma efter *föröda* (D I: frågetecken).
 33 D I² har semikolon och tankstreck efter *manar* (D I: endast tankstreck).
 34 Hs saknar komma efter *späda*.
 35 Hs saknar komma efter *bruden*.
 37 Hs saknar komma efter *svafar* och efter *blöder*.
 38 Hs har punkt efter *glöder* (D I: semikolon).
 39 D I² och SA 1861 ha *Kungasalig* (D I: Kunga-salig).
 Hs har utropstecken efter *bröder* (D I: komma).
 41 D I² har komma och tankstreck efter *ungling* (D I: endast tankstreck).
 Hs har komma efter *svalkas* (D I: semikolon).
 42 D I² har komma och tankstreck efter *Drick* (D I: endast tankstreck).
 Hs har komma efter *nalkas* (D I: semikolon).
 43 Hs saknar komma efter *skalkas*, D I² och SA 1861 ha där semikolon.

Estlander KI förlägger dikten till 1828, möjligen 1827. Söderhjelm JLR I² s. 127 räknar den till de dikter från tiden kring Helsingforsflyttningen, vilkas kronologi icke med fullkomlig säkerhet kan utredas; dock är den skriven före 15 nov. 1828, då R. underskrivit häftet »N. 1.» med detta datum. S. 255-256 uttalar S. den förmodan, att *Ungdomen* är senare än *Höstaftonen*, *Till tränaden* och *Tröst*, med vilka han finner vissa likheter (jfr nedan); den måste dock vara äldre än den sistnämnda (se komm. till denna). Belfrage Rbg s. 251 sammanställer *Ungdomen* med *Höstaftonen* och daterar den därför till hösten 1827. Några avgörande dateringsgrunder har icke heller jag lyckats finna. De centrala strofernas frändskap med *Till Frigga* synes mig dock tala för att förlägga den till sommaren 1828.

Innehållet är en maning till »unglingen» att njuta av ögonblicket, innan döden kommer. Den första strofen inskärper livets förgänglighet. Mot dess bakgrund mana de fyra följande ynglingen att söka den »evighet af lif» stunden kan skänka, medan känslan ännu har ungdomens styrka. Sjätte och sjunde strofen upprepa den första strofens tema genom en hänvisning på att åldern obönhörligt nalkas, varpå i de tre slutstroferna åter följer en ny maning att njuta av livet, koncentrerat i kärleken och druvan.

Dikten har en retorisk ton, som framträder i utropen, i imperativerna och i de retoriska frågorna. Men denna retorik uppbäres i flera strofer, främst i stroferna 3 och 9, av en stark, ungdomlig, dityrambiskt uppplammade känsla. Estlander RS s. 270 betonar framför allt det retoriska. Han jämnställer dikten med *Det ädlas seger* och tillägger: »I *Ungdomen* är tanken ingen poetisk tanke, utan ett resonnemang, som hörts förut hos Franzén,

Valerius, Stagnelius, att icke nämna många före dem. . . . Stycket, för övrigt utmärkt genom en mild epikureism och ett vackert språk, förefaller som ett övningstycke.» Söderhjelm JLR I² s. 255 ställer dikten framom *Höstaftonen* och *Tröst*: »Den har starka ansatser till omedelbarhet så mycket den didaktiskt-demonstrerande formen, som ställer poeten utom det hela, kan tillåta, och saknar ej en viss flykt. Men den knapphet och uttrycksfullhet, som senare skulle bli kännemärke för R:s form, finnas icke; dikten är otillräckligt genomkomponerad och tänjer ut sig på längden.»

Söderhjelm och Belfrage påpeka, att maningen att njuta av ögonblicket även finnes i *Höstaftonen*. Det förefaller mig dock som om skillnaden mellan tankarna i dessa två dikter vore väsentlig. *Höstaftonen* manar människan att icke låta sig förkrossas av medvetandet om sin förgänglighet utan njuta minuten här på jorden i medvetande om att döden skall föra henne till hennes rätta hem. *Ungdomen* saknar däremot varje perspektiv mot en annan värld och får därigenom en helt annan grundstämning. Dess centrala idé blir att förkunna den gränslösa lycka, som ett jordiskt ögonblick kan inrymma — främst ett ögonblick av kärlek. Om denna samma lycka talar R. i *Till Frigga*. Till stor del har denna dyrkan av det innehållsfulla ögonblicket i *Ungdomen* en allmänt epikureisk prägel, och i denna form återfinnes den i *Sinningen* (SS II s. 108 v. 39-40). Men i de starkast inspirerade stroferna, de redan nämnda 3 och 9, höjer dikten sig över den. Där blir det stora ögonblickets upplevelse en förnimmelse av det gränslösa och eviga i tillvaron. Det är en första antydning om ett av de grundläggande dragen i den mogna R:s livsåskådning, enligt vilken livets djupaste innehåll samlas i de inspirerade stunder, då hennes innersta väsen instinktivt bryter fram (jfr Hedvall Rbg s. 40). — *Ungdomen* företer även likheter med *Mina dagar* i hyllningen till kärleken och druvan. Men inspirationen i *Ungdomen* är långt starkare och den romantiska livsupfattningen väsentligt fördjupad. Om dikten se ock Castrén, Runebergs ungdomslyrik FVS:s Årsbok 16, 1938 s. 13.

Diktens litterära sammanhang har berörts av flera författare. Hedvall RPS s. 193 finner där Anakreons vanliga tema: njut av livet under de korta ögonblick, då du kan njuta — sedan kommer döden. »Tanken är litet tyngre, litet mera filosofiskt och allvarligt uttryckt än i de grekiska sångerna, men den är densamma. Eros omtalas, rankan, druvan.» Motivet är dock allmänt i litteraturen, och en egentligt anakreontisk ton kan man knappast finna annat än i några av de mattaste stroferna, framför allt den sista, där stämningen starkt dalar. Estlander hänvisar (se ovan!) till liknande motiv hos Franzén, Valerius, Stagnelius m. fl. Sylwan, Några ord om Runebergs ungdomsdiktning, Saml. 1902 s. 57 f., för *Ungdomen* till de dikter, som påverkats av Tegnér's och möjligen även — ehuru mindre sannolikt — direkt av Schillers reflexionspoesi. Söderhjelm JLR I² s. 240 säger att idén — »om något mönster behöver sökas» — kan ha sin upprinnelse i Stagnelius' *Till en yngling* (D 1824 III s. 236; än närmare står väl *Ungdoms-*

vishet D 1824 III s. 297 och *Visa* s. 309). Hasselberg, Realistisk lyrik s. 108, hävdar, att den närmaste förebilden »naturligtvis» är Stagnelius. Belfrage Rbg s. 51 f. finner att »till en början kanske man kommer mest att tänka på den unge Franzéns blida epikureism, som manar att njuta varje minut av den flyende dagen, men när koloriten mörknar till backanalisk sinnesglöd, tränger sig ett namn oemotståndligt fram: Stagnelius.» — Hänvisningarna till Franzén, Schiller och Stagnelius torde alla vara riktiga. Den epikureiska njutningsmaningen, framställd mot bakgrunden av livets korthet, hade i Franzéns *Lifvets njutning* (D 1810 s. 232) och *Champagne-vinet* (D 1810 s. 192) fått en högre idealitet än den haft i de anakreontiska och horatianska dikterna, detta under intryck av Schiller och Matthisson (jfr Ek, Franzéns Åbodiktning s. 255 f.). R:s dikt ansluter sig mycket till andan och till den dityrambiska odestilen i Franzéns dikter. Men den blir dock i sin helhet mindre lätt och luftig. Dels beror detta på att den är mer reflekterande och retorisk, mindre visartad, vilket närmar den till Schillers reflexionsdiktning och dennas avläggare hos Tegnér och Stagnelius. Dels beror det på att den får en mer sensuell ton, som avspeglar en sida i den unge R:s känsloliv, men samtidigt hämtar inspiration ur Stagnelius' diktning. Strofen skiljer sig från den i *Begravningen* blott genom att den sista raden är fyrtaktig med manligt slut (i *Begravningen* tretaktig med kvinnligt slut) och genom rimflätningen, som i *Ungdomen* är aaax. (Om de hos R. mindre vanliga stroforna med tre rimord se komm. till 16, *Höstaftonen.*) C.

1 *throna*. Se komm. till *Det ädlas seger* (3, v. 26). I *Det ädlas seger* finnes samma rimpar *throna: krona* som här. C.

2 *vanskligheten* förgängligheten, förgängelsen. B.

4 *lia*. Denna numera ss. finlandism uppfattade form för: *lie* var vid denna tid den i poesin förhärskande. Så talar Tegnér flerstädes om »lian» ss. attribut till döden. B.

5 *härjarns spira*. »härjarn» i bet. döden även i 34, *Vid en väns död* (den i trycket uteslutna strofen) och i *Bön* (SS II s. 100). Samma betydelse har ordet i Franzéns *Lifvets njutning* och i hans *Förgängligheten*. C.

6 *stundens högtid*. Denna pregnant anv. av *stund* har hos R. fått ett monumentalt uttryck i *Den enda stunden*. Jfr f. ö. Franzén i *Champagne vinet*: Njut! de försvinna, de tjusande — Stunderna: njut! D 1824, I s. 16. B. 13-16 Strofen är troligen inspirerad av Stagnelius' dikt *Tanke och känsla* (D 1824 III s. 149); dess slutrader lyda:

Tankens flykt i all dess spänning hinner
Öfver Demiurgens molnverld ej.
Känslan ensam till den sanna höjden
Lyfter oss vid änglaharpors ljud;
Känslan ensam ger den sanna fröjden,
Känslan blott förenar oss med Gud. C.

17 *Gudalånet*. Ordet är tidigast anträffat i en biljett av Tegnér från senast 1805, vilken dock förblev otryckt (se Mjöberg, *Stilstud.* s. 263). Det har emellertid även varit använt på annat håll och förekommer i Euphrosynes *Christophorus*, där det brukas om musiken: Ett vänligt gudalån från Ljusets makt. PK 1822, s. 9 (SAOS). Det »gudalån» som här »blommar» i pulsarnas »varma sommar» är väl detsamma som i *Maj sång* kallas »känslans gudaflamma» (5, v. 5). *B.*

17-18 *blommar: sommar*. Samma rim i *Sommar-natten* (13, v. 35-36); se komm. till detta ställe. *B.*

18-22 *Än uti ditt hjertas helgedomar — Lefver känslan stark och ung. Men de flykia, men de domna sakta — Dessa stunder, som din sällhet vakta*. Jfr Franzén, *Lifvets njutning*: »Känslorna domna — I tiden ändock.» *C.*

25 *Majdag* som bild för ungdomens lycka även *Vaggsång för mitt hjerta* (32, v. 21). Jfr ock SN I v. 193 och V, v. 190. — Liknande bilder i Ingelgrens *Maj-Sång* (PK 1812): »Lifvets försvinnande Majdags-minut» och Stagnelius, *Kärleken* (D 1824 III s. 43: »Och mot lifvets glada majsol sel!» *C.*

26 *Ingen blomma höstens stormil sparar*. Blomman, som dödas av höstens vind, är även i *Tröst* (17, v. 56 f.; rosen) och i *Vaggsång för mitt hjerta* (32, v. 13 f.; liljan) en symbol för människolivets förgänglighet. Jfr komm. till 17, v. 56. *C.*

27 *förklarar lyser upp*. *B.*

30 *Glädjens enda, korta dar glädjens få, korta dagar*; trol. en finländsk anv. av *enda*, jfr det i Finland förr förekommande *några enda*, *några enstaka*, *några få*. *B.*

35-36 *Ej blott tärnan famnar du i bruden, — Alla verldar famnar du*. Jfr komm. till *Till Frigga* (24, v. 5-8). — Hedvall RPS s. 229 ser bildens upphov i den romantiska allenbetstanken. *C.*

35 *tärnan*. Jfr komm. till 20, v. 6. *B.*

37 och 40 *rankan* omtalas ofta hos Anakreon och i den efteranakreontiska diktningen. *C.*

37 *purpurdrufvan*. Ordet finnes hos Stagnelius i *De täflande skalderna*: Och årets tider ömsom jorden strö — Med sippor, rosor, purpurdrufvor, snö (D 1824, III s. 390). I den med *Ungdomen* troligen samtidiga *Till Frigga* erinrar stället: »den verld, jag med henne — Hänryckt gömmer i sluten famn» om en rad i samma Stagneliusdikt: »Med henne verlden i min famn jag håller», vilket kan anses stödja en proveniens från Stagnelius. Ordet förekommer emellertid även i Tranérs översättning av Anakreons 31 sång: Men jag, som mördat ingen, — Vid purpurdrufvans safter — Jag vill, jag älskar svärma. *Ungdomen* har ett anakreontiskt inslag och Tranérs översättningar böra ju ha intresserat R. ss. akademiker, men det är osäkert om R. hunnit få den tranérska disputationen, som ventilerades den 31 maj 1828, innan han skrev *Ungdomen*. Jfr även SN I, v. 76-78: solen — Steg

opp, och stänkte, som en mogen drufva, — Kring himmel, jord och haf, sin purpursaft. *B.*

39 *Kunga-salig* en ytterligare stegring av »salig» (jfr komm. till 17, v. 4). — *bröder* jfr komm. till 3, v. 1. *C.*

66-68. 26. *Den väntande.*

Dikten trycktes första gången i D I.

En renskriven hs finnes i Borgåsamlingen på att löst firsidigt blad. Dikten upptar de tre första sidorna; den fjärde är tom. Papperet har en grågul ton och vertikala vattenlinjer (men icke fina tvärgående linjer som Honig & Zoonen's vanliga papper har); vattenstämpel saknas. Sidans storlek 10,8 × 17,5 cm. — Bredvid titeln har Fredrika skrivit: *skrifven d. 12 maj 1828.*

1 Hs, D I³ och SA 1861 ha efter *vägen* frågetecken och tankstreck (D I: endast frågetecken). — D I³ och SA 1861 ha *Kort* (D I: kort)

2 D I³ och SA 1861 sakna komma efter *Ack*.

5 Hs har *Här* (D I: Hit).

6 Hs har semikolon efter *foten* (D I: komma).

7 Hs har *Här* (D I: Hit).

Hs: *hon* ä fr oläsligt.

Hs och D I³ sakna komma efter *böljan*, efter *djerf* och efter *jullen*.

8 D I³ och SA 1861 ha *speglande* (D I: spelande).

9 Hs och D I³ sakna komma efter *tallen*.

10 Hs har *Will* (D I: Vill).

D I³ och SA 1861 ha *vexling* (D I: växling).

11 Hs och D I³ sakna komma efter första *än*.

13 Hs saknar komma efter *tystnen*.

D I³ har semikolon och tankstreck efter *lyssna* (D I blott tankstreck).

14 Hs har punkt efter *icke* (D I: semikolon).

15 Hs saknar komma efter *fferran*.

18 Hs har *hunger* (D I: längtan).

Hs har tankstreck efter *hunger* (D I: semikolon efter längtan).

Hs: *finkens* ä t *Finkens* (D I: finkens).

21 Hs: i *skogens sk* ä fr oläsligt (*be??*).

22 Hs saknar komma efter *får*.

Hs: först *dam*, senare ett *m* tillagt. D I³ har *dam* (D I: damm).

Hs har *tillbakavända* ä fr *tillbaka vända* (D I: tillbaka vända).

Hs saknar semikolon efter *tillbakavända*.

23 D I³ har komma och tankstreck efter *böljan* (D I: endast tankstreck).

25 D I³ har *på en gång* (D I: på engång).

27 Hs har *slumrar ömmande* (D I: sjunker glödande).

Hs saknar komma efter *sol*.

Hs har komma efter *hon* (D I: frågetecken).

D I³ och SA 1861 ha komma efter *sjunker*.

- 29 Hs och D I^a sakna komma efter *bana*.
D I^a och SA 1861 ha *Lik* (D I: lik).
- 30 Hs saknar komma efter *håfvor*.
Hs har punkt efter *suckar* (D I: semikolon).
- 33 Hs har tankstreck efter *fråga*, D I^a och SA 1861 frågetecken och tankstreck (D I: endast frågetecken).
Hs saknar komma efter *lärkan*.
- 35 D I^a och SA 1861 ha frågetecken och tankstreck efter *Hvad* (D I: endast tankstreck).
Hs saknar komma efter *höken*.
- 37 Hs saknar komma efter *Ack*.
Hs har punkt efter *saknad* (D I: semikolon).
D I^a och SA 1861 ha *ökar* (D I: öker)
- 41 Hs saknar komma efter *stigen*.
D I^a och SA 1861 ha komma efter *aftondimman*.
- 42 Hs saknar komma efter *trånad*.
- 43 Hs saknar komma efter *vind*, efter *som* och troligen efter *klippan*; D I^a efter *som* och efter *klippan*.
- 44 Hs har efter *lock* punkt och tankstreck (D I: endast punkt).
- 45 Hs har tankstreck efter *naturen* (D I: komma).
Hs har *allt* (D I: allt).
- 47 Hs saknar komma efter *brudsäng*; D I^a och SA 1861 ha där semikolon.
- 48 Hs har *försmäktar* (D I: förmäktar).

Fredrika berättar i sina anteckningar om R: »Innan hans flyttning [R:s från Pargas prästgård, där han varit informator hos ärkebiskop Tengström sedan hösten 1827] hade han den 12 maj på den så kallade Haga udd, der vägen från Åbo såväl till lands som till sjös gick förbi, skrivit Den vändande.» Dikten ger en mycket preciserad, av realistiska drag fylld situationsbild. Skalden befinner sig en vacker, lugn vårafton — våren 1828 var tidig och varm (jfr Lagus, Från pojkkåren och gymnasiet s. 52) — på udden och spanar »i skygd af den krökta tallen» efter sin älskade, som han väntar antingen gående längs »skogens sandiga stig» eller roende på det spegelblanka sundet. Luften är fylld av fågelkvitter — finkarnas, lärkans och gökens — och måsarnas vita vingar glimma i solnedgångens skimmer. Som vanligt är det fåglarna R. främst iakttar. Men han ser även en skara får, som vända hem till natten. Solen sjunker småningom under horisonten, aftondimman stiger upp vid vikens strand och nattvinden fläktar kylig. Bakom den ytterst åskådliga situationsbilden ligger hela tiden en spänd väntan, vars oro bl. a. tar sig uttryck i de många frågesatserna. I de första sex stroforna fyller kärleken hans sinne med en småningom allt mer osäker förväntan; hans uppmärksamhet är ännu spänd på alla yttre intryck. I sjunde och åttonde strofen flamar kärleken upp i en lidelsefull låga. Den

blir nu för honom världsalltets centrala spörsmål, och han kräver av den sjunkande solen ett svar på den fråga, som helt upptar honom. I de fyra slutstroforna dämpas åter tonen, besvikelsen och resignationen taga makten i hans själ, och dikten klingar ut i en vemodig suck.

Den är skriven en kort tid, antagligen c. 3 veckor, innan R. lämnade sin befattning som informator hos ärkebiskopen och begav sig till Åbo för att — som han uppgav och även tidigare haft för avsikt — anträda en längre sjöfärd på det fartyg, som fördes av hans vän sjökaptenen Henrik Kurtén (se Strömborg BA I³ s. 108). Enligt Fredrikas berättelse var det först då han återkom från denna Åbofärd han lät henne ana sina känslor för henne. Dikten bör således vara skriven ganska snart efter det R. själv blivit klart medveten om sin kärlek till Fredrika. R:s väntan på Haga udde berodde säkerligen icke på något avtalat möte mellan dem, utan på att R. trodde att Fredrika denna majkväll skulle passera stället på väg till Pargas malm, där hon och hennes mor bodde.

I dikten är den åskådliga verklighetsskildringen sammangjuten med det antikiserande odets höga stil. Denna visar sig i antiteserna — den första strofens »kort» : »lång» och »det friska sinnet» : »det sjuka hjertats längtan» samt den sjunde strofens »Planetens segrande lopp, atomens dvala» — i personifikationerna, i de direkta hänvändningarna till fåglarna och till solen, i anaforerna i stroforna 2, 6, 7 och 11, i omskrivningarna (»nöta — På skogens sandiga stig den späda foten» m. fl.). Alldeles samma stilkaraktär äger i D I *Färd från Åbo*. Dessa två dikter visa tydligt, hur R. redan före bekantskapen med de serbiska folkdikterna begynt eftersträva en stiliserad realism.

Estlander RS s. 263 framhåller, hur R. i dikten bundit »denna eldiga kärlekskänsla i förening med denna starka naturkänsla — — — i en antikiserad form av förundransvärd skönhet, liksom om han i dess kyla velat släcka känslornas glöd.» Söderhjelm JLR I³ s. 258 betonar, att R. här liksom i *Till Frigga* och *Färd från Åbo* »beundransvärt — — — förstått att hålla den höga tonen uppe utan ett enda avsteg till tom deklamation» och understryker den säkra konst, som visar sig i »den utmärkta motsatsen mellan kvällens stämning av purpurglans och lycklig ro samt hans egen andlöst längtande, otillfredsställda saknad.» Hedvall RPS s. 41 och 55 påpekar det karakteristiskt sydfinländska i skärgårdsbilden och den roll belysningen spelar samt betecknar Rbg. s. 38 dikten som den mest betydande bland de antikiserande Friggadikterna: »Kompositionen är synnerligen fast; stämningen stiger och sjunker i en utomordentligt säkert uppdragen linje. Överhuvud är det en intensiv, konstnärligt mycket högt stående dikt. Man kan beundra bildens prägnans och realism t. ex. i följande strof: 'Ser jag mot skogen, ser jag en hjord allenast' etc. Och man kan beundra fraserings elegans, den inre rytmens förfina skönhet i följande strof: 'Här vill jag lyssna — tystnen o sångarinnor' etc. Omedelbar är denna dikt icke i sin utsökta retorik; man kunde nästan kalla den pretiös.» (Jfr och RPS s. 17: »Detta

'förgäfves!', som följer strax efter den retoriska höjdpunkten och betecknar att kurvan börjar sänka sig, verkar måhända ett grand beräknat.»).

Om versen säger Estlander RS s. 264: »Versen, fritt danad efter den saffiska, kan tåla att dröja litet vid, då den erbjuder ett bevis på den höga grad av finhet och säkerhet hans verskonst redan uppnått. Medan strofens tre första verser hava ett lika antal fötter, fyra trokéer och en daktyl, ger han i andra versen åt daktylen ett främre rum än i första och tredje verserna och vinner med denna skenbart så obetydande omväxling, som emellertid genomföres noggrant i alla strofer, ett visst oroligt liv, svarande till den oroliga, längtansfulla känslan.» Härtill kan läggas att i samma riktning verka också cesurernas skiftande plats och växlingen mellan betonad och obetonad stavelse i versernas början (typerna: »Hit skall hon nalkas» och »På skogens sandiga stig»).

3 och 13 *den hulda*. »huld» i den numera föga brukliga bet. älskvärd, älsklig, ljuv, var mycket vanlig hos romantikerna; t. ex. Atterbom, *Serenad* (PK 1814): »Hulda Rosa — fjäriln frågar.» Jfr Hedvall RPS s. 302. C. 4 *säll*. Hedvall RPS s. 267 anmärker, att R. i SN särskilt ofta använder ordet och vanligen för att beteckna »kärlekens lycka, rätt sinnligt uppfattad.» Ordet har här samma betydelse. — *svallande famn*. Se komm. till 24, v. 27. C.

7 *djerf* förefaller här ganska retoriskt, då R. så starkt understryker kvällens lugn. C.

8 *spelande våg*. Det är svårt att avgöra huruvida *speglande* i D I³ och SA 1861 är en avsiktlig ändring av R. eller ett tryckfel, som fått kvarstå orättat i båda dessa upplagor. Mot »speglande» talar i varje händelse, att i följande strof finnes »spegellugna»; att R. verkligen velat använda spegelbilden om vattnet på två så närliggande ställen synes osannolikt. Jfr Normaluppl. VIII s. 147, där Estlander även framhåller, att »spelande» »vackert återger det porlande ljudet kring en framdrifven båt.» C.

9 *häll*. Jfr komm. till 7, v. 81. B.

10 i *växling* omväxlande. Konstruktionen tillhör dåspråket; jfr hos R. i *Elskyltiarne*: Begge greto de der af sorg och glädje i växling. Normaluppl. II s. 171. B.

11-12 *Sundets bestrålade längd*. Genitivkonstruktionen se komm. till 18, v. 14. C.

11 *spegellugna*. Se komm. till 28, v. 4. B.

13-14 *sångarinnor — I skogens toppar*. Omskrivning av pseudoklassisk typ; beträffande *sångarinnor* se komm. till 1, v. 35. B.

18 *driller*. Se komm. till 22, v. 21. B.

19 i *echos sköte*. Jfr »ur lundens sköte» i *Maj sång* (5, v. 34) och komm. till *sköte* på detta ställe. B.

20 *gökens melodiska suck*. »Melodisk» hör till romantikorden; hos Stagnelius *Dialog* (D 1824 III s. 67): »din rena, — Melodiska stämman.» »Melodiskt» även SN II v. 142. C.

21-23 *Ser jag mot skogen, ser jag en hjord allenast* — . . — *Ser jag längs böljan — endast en skara måsar — Glimmar i aftonens brand.* En likartad situation målas på samma sätt i *Den älskande*: Ser hon, smägtande och trogen, — Bort mot ängen, bort mot skogen, — Endast skuggor der sig röra (21, v. 13-15) och finner ytterst sin motsvarighet hos Stagnelius (se komm. till 21, v. 13-16). B.

23-24 *endast en skara måsar — Glimmar i aftonens brand.* Hedvall RPS s. 69 anmärker, att R. flera gånger gett »synnerligen effektfulla bilder av huru en fågelvinge fångar ljuset, där den glimtar uppe i skyn.» C.

25-32 Hedvall RPS s. 206 påpekar, att anropandet av solen, guden vars vagn åker över himlavalvet och vars öga ser allt, förekommer i den grekiska och romerska diktningen. Närmast torde bilden av solen här dock vara inspirerad av inledningsraderna till Tegnér's *Sång till solen*:

Dig jag sjunger en sång,
Du högtstrålande sol!
Kring din konungastol,
Djupt i blånande natt,
Har du verdarna satt
Som vasaller. Du ser
På de bedjande ner;
Men i ljus är din gång. C.

26 *Planetens segrande lopp, atomens dvala.* Hedvall RPS s. 208 framhåller, att sammanställningen »är karakteristisk för diktningen under det tidevarv — i Sverige 1700-talet — vars tankeliv bestämdes av de stora naturvetenskapliga upptäckterna.» — Det i sammanhanget i och för sig rätt innehållslösa epitetet »segrande» skärper ytterligare motsatsen mellan versens två delar; det står här som kontrast till »dvala», som i pseudoklassiskt språkbruk ofta betecknade överksamhet, kraftlöshet (se komm. till 3, v. 49). C.

26 *atomens.* Ordet finnes använt i vers hos Kellgren, Elgström, Stagnelius. I den i komm. till *Ungdomen* (25, v. 37) omnämnda disputationen av Tranér träffas också ordet i ett sammanhang som något påminner om här föreliggande ställe. I Kosegartens där av Tranér översatta hymn till Skönheten tillropas denna: Du som lärt element och atom din lydnad: åt massan — Gett utbildning, och skapelsen ropt med ditt var de ur chaos. Men om *Den väntande* enligt Fredrika Runebergs utsago är skriven den 12 maj, kan Tranér's disputation då ännu icke ha varit i R:s händer. B.

27 Man fäster sig vid den mycket väsentliga förbättring R. gjort, då han ändrade »Säg, förr'n du slumrar ömmande sol, hvar är hon?» i hs till »Säg, förr'n du sjunker, glödande sol, hvar är hon?» i D I. Dels har intrycket av själva solnedgångsögonblicket gjorts mycket intensivare, dels har han avlägsnat det sentimentala »ömmande», som icke heller står i överensstämmelse med följande strof. »Ömmande» i hs är troligen en reminiscens från Stagnelius (se nedan v. 29-32). C.

29-32 Strofen innehåller reminiscenser från Stagnelius' *Forden* (D 1824 III s. 84), där S. dock tilltalar jorden, icke solen:

Hårt är ditt hjerta — Ej det ömmar
För barnens lott. —

Hur grymt med våra qual du skämtar,
Med vårt begär!
Det bröst, som efter sällhet flämtar,
Du guld beskär. C.

34 *med bergade vingar*. Jfr i *Victor och Achates*: Högt bergar svanen sina hvita segels par. SS II 33, v. 38; jfr komm. till 12, v. 32. — *sjönk ur molnet*. Jfr inledningsraderna i *Svanen*. B.

35 (hökens) *spända segel*. I den ungefär samtidigt skrivna *Fågelboet vid landsvägen* använder R. bilden »fjädersegel»; jfr komm. till detta ord (12, v. 32). B.

37 *öker*. R. använder denna form äv. i *Elgskyttarne* (Normaluppl. II s. 175) och i *Friaren från landet* (ES II s. 175). I *Fulqvällen* (Normaluppl. IV s. 72) finns motsv. form i pass.: *ökes*. Ändringen *ökar* i D I² avser väl dock en modernisering. B

39-40 *Och hoppet åter blåser med falska läppar — Låga i kärlekens glöd*. Personifikation av ett abstrakt begrepp i antik och pseudoklassisk stil. C. 42 *trånad* romantikord, jfr 41, *Till trånaden*. C.

43 *kringom* omkring. Ordet träffas icke så sällan i tidens poesi. R. har det i samma anv. i *Veteranen*: kringom den (kyrkan) på höjden (Normaluppl. V s. 117) och i *Kungarne på Salamis*: Som åskmoln kringom fjället (Normaluppl. VII s. 269). B.

45-48 Söderhjelm JLR I² s. 239 påpekar, att strofen visar påverkan av Stagnelius' *Aftonen* (D. 1824 III s. 258):

Brudsäng är jorden,
Se'n dagen förgått.
Himlen är vorden
En sänghimmel blott.
Kärlekens nektar
Besällar en hvar,
Ensam jag småktar
Och eldsuckar drar.

S. hänvisar även till slutraderna i Stagnelius' tolfte elegi (i Sondéns upplaga). Denna elegi ingick emellertid icke i Hammarskölds upplaga och var därför icke känd av R. C.

45 *förbreder* utbreder. B.

69-72. 27. Färd från Åbo.

Dikten trycktes första gången i D I.

Två ms finnas bevarade. Det ena, hs 1, ingår i den Snellmanska samlingen av Runebergsmanuskript i Svenska Litteratursällskapets Runebergsarkiv. Det andra, hs 2, finnes i Borgåsamlingen i häftet »N. 3.» — Hs 1 är i två spalter skriven på insidan av ett till brevomslag avsett halvark av J. Honig & Zoonen's vanliga gulvita papper. Halvarkets storlek är 18 × 22,5 cm. De första nio stroforna stå till höger, de senare åtta till vänster. De tre slutstroforna äro skrivna med mindre och finare stil än de övriga. På omslagets yttre sida har R. dessutom skrivit en version av strof 10 vinkelrätt mot brevets utskrift. Denna utskrift lyder:

*Erke Biskopen och Riddaren
Högvärdigste
Herr Doctor Jacob Tengström
Åbo.*

Utskriften har sedan rad för rad kopierats ovanför raderna; »Högvärdigste» är dock här skrivet med *w* och »Herr Doctor Jacob» samt »Åbo» utelämnat (*H* i »Herr» finnes). Söderhjelm Ant. s. 61 säger, att R. skrivit utskriften, men meddelar JLR I² s. 378 not till s. 106, att detta vid närmare undersökning icke visat sig vara fallet. Huruvida R. skrivit den eller ej, är icke alldeles lätt att avgöra. Stilen avviker mycket från R:s vanliga, men detta kan bero på att han gjort den så kalligrafisk och högtidlig som möjligt. Ändringarna i hs 1 visa, att detta sannolikt är den första nedskriften. Strof 10 på yttersidan är tydligen ett koncept, som R. skrivit, innan han infört strofen i dikten på arkets andra sida. — Hs 2 är en renskrift (om den jfr ovan om häftet »N. 3.»).

Titel. Hs 1: *Afsked från Åbo* (D I: Färd från Åbo).

1 Hs 1 saknar komma efter *seglet*.

Hs 1 saknar punkt efter *ren*; D I² och SA 1861 ha där semikolon (D I: punkt).

2 Hs 1 har *Ynglingens* (D I: ynglingens).

Hs 1 saknar komma efter *hand*.

4 Hs 1 synes ha *åren* (D I: åran).

Hs 1 har *landlig* (D I: landtlig).

Hs 2 har komma efter *Sitter* och efter *åran*.

5 Hs 1, hs 2 och D I² sakna komma efter *lilla*.

Hs 2 har *waggande* (D I: vaggande).

6 Hs 1 har tankstreck efter *frukter* (D I: komma).

Hs 1 saknar komma efter *stå*.

7 Hs 1: *O* i *Och* ä fr oläsligt.

8 Hs 1 upprepar två ggr *den*.

Hs 1 har *fejade* (D I: städade).

9 Hs 1 saknar komma efter *opp*.

- 10 Hs 1 har *auras* (D I: Auras).
Hs 1, hs 2, D I³ och SA 1861 ha *vimplar* (D I: hvimplar). I hs 1 har R. dock först ämnat börja ordet med *h*, men ä t *v*.
Hs 1 saknar komma efter *hän*.
- 11 Hs 1 saknar komma efter *fills*.
- 12 Hs 1 har *Glättigt* (D I: Glädtigt).
Hs 1, hs 2 och D I³ ha *jullarnes* (D I: jullarnas).
- 13 Hs 1 har *Stad* (D I: stad).
Hs 1 saknar komma efter *nu* och efter *Stad*.
Hs 2 saknar utropstecken efter det första *farväl*.
- 14 Hs 1: R. har först skrivit *höra*, men strukit över detta och ovan raden skrivit *skåda*.
Hs 1 saknar komma efter *prål*.
- 16 Hs 1: raden lydde först *Dånande larm på en damfull gata*. R. har strukit över de tre sista orden och ovan raden skrivit *de fulla torgen*.
Hs 1 och hs 2 ha båda punkt efter *torgen*, hs 1 dessutom tankstreck (D I: semikolon).
- 17 Hs 1, D I³ och SA 1861 sakna komma efter *natur*.
- 18 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *prakt*.
Hs 1 har tankstreck efter *menskohand* (D I: komma).
- 20 Hs 1 och hs 2 ha *Fåglarna*, SA 1861 *Foglarne* (D I: Fåglarne).
Hs 2 har efter radslutet två tankstreck.
- 21 Hs 1 och hs 2 ha *öpnar* (D I: öppnar).
Hs saknar punkt efter *famn*, D I³ har där semikolon.
Hs 1: först *Ren öpnar mot oss fjärden*; därpå har R. fortsatt med *mot oss*, men strukit över dessa ord och sedan fortsatt med *en vidgad famn*; han har vidare strukit över *fjärden* och ovan raden skrivit *böljan* (både hs 2 och D I ha: fjärden).
- 22 Hs 1 saknar komma efter *Runsala*.
- 24 Hs 1 har först *vakta*, men ordet är överstruket och ovan raden skrivet *vårda* (D I: vårda). — Hs 2 har *wårda*.
Hs 1: *Choraei* ä fr *Choräi*. — D I³ och SA 1861 skriva namnet med versaler.
- 25 Hs 1 saknar komma efter *aska* och utropstecken efter *fosterland*.
- 26 Hs 1 har *auras* (D I: Auras).
Hs 2 saknar komma efter *jag*.
Hs 1 saknar komma efter *våg*.
Hs 2 har *waggat* och *wåg* (D I: vaggat och våg).
- 27 Hs 1 saknar komma efter det första *ofta*.
Hs 1: i det första *ofta* är *t* neddraget under raden som hade R. ämnat skriva någon annan bokstav.
- 28 Hs 2 har *wakter* (D I: vakter).
Hs 2 har efter radslutet tankstreck.
- 29 D I³ har semikolon och tankstreck efter *öster* (D I: endast tankstreck).

- 30 Hs 1 och hs 2 ha punkt efter *fram* (D I: komma).
- 31 Hs 1 och D I² sakna komma efter *hvita* och efter *svanor*.
Hs 1: R. har först skrivit *simma*, men strukit över detta och fortsatt raden med *klyfva*.
- 33 Hs 1 har *Och* (D I: Men).
Hs 1 har tankstreck efter *sjunker*, hs 2 varken komma eller tankstreck (D I: komma).
- 34 Hs 1 saknar skiljetecken efter *af*, hs 2 har punkt (D I: komma).
- 34 Hs 1 saknar semikolon efter *fåglarne*.
SA 1861 har *foglarne* (D I: fåglarne).
- 35 Hs 1 har *Pargasflicka*, hs 2 *Pargas flicka*; i hs 2 äro dessa ord understukna och ovan dem skrivet med ljusare bläck och en stil, som icke synes vara R:s, *bygdens tärna*.
- 36 Hs 1 har tankstreck efter *sjunger* (D I: punkt).
- 37-40 Denna strof finnes i hs 1 i två versioner (se ovan). Den i följd med de andra stroferna skrivna versionen betecknas här hs 1b, den på brevomslagets utsida skrivna hs 1a.
- 37 Hs 1a: *glada* ä fr oläsligt.
Hs 1a och troligen hs 1b sakna komma efter *barm*.
- 38 Hs 1a och hs 1b sakna komma efter *qual*.
Hs 1b: först *Hjertats gömda*; *gömda* sedan struket och raden fortsatt med *längtan*.
D I² och SA 1861 ha *hjertats*, vilket tydligen är tryckfel (D I: hjertats).
- 39 Hs 1a och hs 1b ha: *Och minnets fröjd och hoppets glädje* (D I: Och hoppets fröjd, och minnets vållust).
- 40 Hs 1a: *Sunden* har ej fullständigt fått plats på papperet; *en* saknas.
Hs 2 har tankstreck efter radslutet.
- 41 Hs 1 saknar komma efter *mörknar ej*.
D I² har semikolon och tankstreck efter *ljusnar ej* (D I: blott tankstreck).
- 42 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *guld*, hs 2 även efter *silfver*.
- 43 Hs 1 saknar komma efter *jullen*.
Hs 1 har *när* (D I: der).
- 44 Hs 1, D I² och SA 1861 ha komma efter *fjärden*.
Hs 1 och hs 2 ha *kysses* (D I: klyfves).
- 45 Hs 1 saknar komma efter *nu*.
- 46 Hs 1 saknar komma efter *ungling*.
Hs 1 saknar semikolon efter *bröt*.
- 47 Hs 1 saknar komma efter *Der* och efter *Ramsay*.
Hs 1: först *du till*, så *till* struket och raden fortsatt med *kring*.
- 47 Hs 1 och hs 2 ha *Finlands* (D I: skyddad); i hs 2 synes *F* ä fr *f*.
D I² och SA 1861 ha *Ramsay* med versaler.
- 49 Hs 1 har tankstreck efter *vemod*, D I² och SA 1861 komma.
Hs 1, D I² och SA 1861 ha kolon efter *tänker* (D I: komma).

- 50 Hs 1 saknar komma efter *verld* och semikolon efter *kämpalif*.
 Hs 1: *verl* i st f *verld*; hs 2 *werld*.
 Hs 1: *ditt* ä fr *din(?)*.
 Hs 1: de fyra sista bokstäverna i *kämpalif* något otydliga, antingen emedan R. gjort ngn ändring eller emedan pennan suddat.
- 51 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *dock*.
- 53 Hs 2 har *wördnad* (D I: vördnad).
- 54 Hs 2 har *wältnad* (D I: vålnad).
 Hs 1 saknar komma efter *der*.
- 55 Hs 1 saknar komma efter *susa*, D I² både efter *Och* och efter *susa*.
 Hs 1 och hs 2 ha *alt* (D I: allt).
- 56 Hs 1 har *herskarstämma* (D I: herrskarstämma).
 Hs 2 har efter radslutet två tankstreck.
- 57 Hs 1 saknar komma efter *färd*.
- 58 Hs 1 har *Tils* (D I: Tills).
 Hs 1 har *Wappars*, hs 2 *Wapparns* (D I: Vapparns).
 Hs 2 har *fjerd* (D I: fjärd).
 Hs 1 saknar komma efter *tillryggalagd*.
- 59 Hs 1 och D I² sakna komma efter *sundet* och efter *fferran*.
- 60 Hs 1: i *Bjuder* synas bokstäverna *ju* ä fr oläsligt.
- 61 Hs 1 har *synas* (D I: ser jag).
 Hs 1 och hs 2 ha punkt efter *ren*, D I² och SA 1861 punkt och tankstreck (D I: semikolon).
- 62 Hs 1 synes i st f komma ha tankstreck efter *vittnen*.
 Hs 1 saknar utropstecken efter *er*.
 Hs 2 har *wittnen* (D I: vittnen).
- 63 Hs 1 saknar komma efter *dig*, efter *hydda* och troligen efter *stranden*.
 D I² och SA 1861 ha *bygd* (D I: byggd).
- 64 Hs 1 har tankstreck efter radslutet.
 Hs 1 och D I² sakna komma efter *mig* och efter *stund*.
- 65 Hs 1 har *tål* i st f *låt*.
- 66 Hs 1 saknar semikolon efter *famn*.
- 67 Hs 1: *nästa morgonrodnad* (D I: första morgonstrålen).
 Hs 1 saknar komma efter *glöder*.
- 68 Hs 1 och hs 2 ha *Wäntar* (D I: Väntar).
 Hs 1 har tankstreck, icke punkt, efter *redan*.
 Hs 1: *Frigga* är överstruket med blyerts.

Om diktens datering ha olika åsikter uttalats. Fredrika säger i sina anteckningar något obestämt: »Sommarn 1828 [den sista siffran är något otydlig] torde han skrifvit 'färd från Åbo'». Strömborg BA I² s. 122 förlägger utan närmare motivering dikten till sommaren 1828, Estlander KI säger, att dikten är skriven »troligen 1828», och kommer RS s. 265 not till resul-

tatet att den är skriven i Helsingfors; han bygger där på Söderhjelm's uppgift i Ant., att R. skrivit ärkebiskopens adress på brevomslaget. Söderhjelm tvekar mellan Pargastiden och Helsingforstiden (se JLR I¹ s. 149 not, JLR II¹ s. 538 not till I: 150, JLR I³ s. 378 not till s. 106; slutmeningen i den sistnämnda noten — »Men avgjort synes det, att stycket är författat före branden» — innehåller, som av sammanhanget framgår, en felskrivning; i st f »före branden» bör stå »efter branden»). Hedvall, Ett bildverk om Runeberg, Nya Argus 1937 s. 276, anser, att dikten (utom slutstroferna) »möjligen kan vara författad redan 1827». Att dikten icke kan vara äldre än våren 1828 synes mig med säkerhet framgå av den antika strofen och av den på en gång exakta och stämningsmättade naturskildringen (jfr närmast *Den väntande*). Då hs i tydligen hörde till de ms R. omkring nyåret 1829 sände till Snellman, talar en viss sannolikhet för att den icke varit färdig, då S. på hösten 1828 var i Helsingfors. I varje händelse tyckes det mig säkert, att dikten är skriven sensommaren eller hösten 1828. Att någon längre tid skulle förflutit mellan nedskrivandet av diktens första del och dess slutstrofer förefaller mycket osannolikt, då de i innehåll och ton så omedelbart ansluta sig till varandra.

»Ingen reminiscens hänvisar till någon föregångare, ens till Horatius», säger Estlander RS s. 265; »endast en ädel realism är vad R:s diktion har gemensamt med dennes. Medelst korta, träffande drag återges den ena synen efter den andra, och bilderna sammanfoga sig på det enklaste till uttryckande av en lugn, ljus, frid- och fröjdfull grundstämning. I och med diktens två sista strofer är den anknuten till det nya kärleksförhållandet, ur vilket ock grundstämningen erhåller sin närmare förklaring.» Söderhjelm säger åter JLR I³ s. 258: »Färd från Åbo har en vida lugnare ton än dessa två [*Den väntande* och *Till Frigga*] — man jämföre de nästan alltför tama slutraderna! [icke »tomma»; jfr rättelser till JLR I¹] — den är mera episk och därför mera originellt Runebergsk. Måhända passar metern ej fullt lika väl till denna idylliska skärgårdsbild, där man under färden i sommarnatten ser skymta vikar och uddar och båtar med sjungande flickor i. Men när helhetsstämningen vill fram, så ger ett grepp i strängarna åter samma fullhet åt ackorden: 'Det mörknar ej, det ljusnar ej' o. s. v. . . . Med stundens intryck blanda sig minnets.» Samtidigt påpekar S. dock s. 261, att kompositionen är något schematisk: »plan lagt vid plan, noga och symmetriskt.» (Jfr ock Hedvall RPS s. 17.)

Skildringen av färden från Åbo till Pargas har talrika mycket preciserade realistiska drag. Den lilla skärgårdsbåten kastar loss från Åbobron, ynglingen fattar rodet och en allmogeflicka sätter sig i fören vid en åra. En kvällsbris blåser upp från norr eller nordost — »Auras hvimplar peka mot fjärden hän» — och seglet, som en stund fladdrat för vinden, skotas in. Kursen skär det nordostligaste härnet av Slottsfjärden. I väster ser man på avstånd Runsala, som väcker minnet av Choræus. Sedan går farleden »mot öster» i sydostlig riktning genom det långa sundet mellan Hirvisalo och fastlandet.

Vid Ispois vidgar sundet sig till en fjärd, »som klyfves av Lemos udde». Från Kustölandet litet österom Lemo styr man sedan söderut över ostligaste delen av »Vapparns vida fjärd», tills man åter viker av mot sydost, där vattnet smalnar till sundet mellan Pargas och Alön — »sundet med sitt tempel fjärran» — d. v. s. Kyrksundet, vid vars södra mynning ut mot Kyrkfjärden Pargas kyrka ligger. Hyddan på stranden, »ärnad åt mig för den korta sommarn», är tydligen »smedens» byggnad i närheten av kyrkan och Kyrksundet (se Strömborg BA I² s. 108 och Lagus, Från pojkkåren och gymnasiet s. 57), i vilken R. flyttade in efter det han på försommaren 1828 lämnat konditionen hos ärkebiskopen på prästgården. »Kullens grönskande björkar», hans »sällhets stumma vittnen», äro måhända björkarna vid Munkviken, där Fredrikas syster och hennes man professor Bergbom denna sommar bodde (jfr komm. till 29, *Mötet*).

Skildringens åskådlighet och detaljrikedom synas mig tyda på att grundvalen för dikten utgöres av R:s intryck från någon bestämd färd från Åbo till Pargas. »Hyddan» liksom även raderna om Frigga visa, att denna färd icke kan ha ägt rum före försommaren 1828 — dittills hade R. ju bott i prästgården. Raden »Och nu, o stad, farväl! och ett långt farväl!» anger åter, att R. icke tänkt på återfärden från något tillfälligt besök i Åbo, utan på en färd, då han lämnat staden för att verkligen för en längre tid bosätta sig på landet. Även diktens ursprungliga titel »Åfsked från Åbo» visar i samma riktning. Man kan då icke gärna tänka på någon annan färd än resan ut till Pargas någon tid före midsommaren 1828 efter det han definitivt slagit sjöresan till Spanien ur hägen (så ock Hirn, Runeberg och hans värld s. 57). Dock passa icke alla enskildheter i dikten in på denna resa. Hedvall, Ett bildverk om Runeberg, Nya Argus 1937 s. 275, påpekar, att raderna:

När första morgonstrålen glöder
Väntar mig Frigga på kullen redan

stå i strid med Fredrikas uppgift att R:s återkomst och första sammanträffande med henne skedde alldeles oväntat (jfr Strömborg BA I² s. 108: »Vid ankomsten till Pargas mötte han helt oförmodat till ömsesidig glad överraskning sin 'Frigga' på Pargas malm»). Denna motsägelse mellan diktens och Fredrikas uppgifter synes dock icke vara av den betydelse, att man därför måste överge tanken på den nämnda färden som främsta inspirationskälla för dikten. Estlander RS s. 266 finner det åter besynnerligt att R. mer än ett år efter Åbo brand talar om Åbos »stolta prål» och vagnarnas »dånande larm på de fulla torgen». Han förmodar därför, att R. »i fantasin återförsatte sig till sensommarn 1827 och de många färderna till Pargas samt därtill fogade minnet av första förlovningstiden och dess soliga stämningar.» Söderhjelm framhåller i ett otryckt utkast till kommentar till dikten, att slutstroforna tydligen innehålla hågkomster från återkomsten till Pargas efter den inställda Spanienresan. Diktens stämning är också

övervägande en försommarstämning. »Häremot strida onekligen raderna om båten, som fört frukt in till staden och nu återkommer med äppelkorgen fylld av föremål, vilka uppköpts i stället. Det pekar på hösten — visserligen icke alldeles nödvändigt, emedan man ju kan tänka sig, att gamla förråd avyttrades i staden. Men i varje fall visar stället med de dånande vagnarnas larm på de fulla torgen — som ej kan passa på någon tid 1828, efter branden — att skalden icke haft i minnet någon bestämd tidpunkt, utan förblandat intryck från olika färder. Så kan han även, utan att fästa sig vid inkonsekvensen, i början hava kommit att minnas en nyans från en höstresa, fastän situationen sedan klarnar för honom och låter vår-sommarens stämning framstå såsom den väsentliga ramen kring denna skildring.» (Jfr ock S:s något skiftande uttalanden JLR I¹ s. 150 not, JLR II¹ s. 538 och JLR I² s. 378 not till s. 106; kommentarutkastet är äldre än JLR I². Heikel JLR I s. 101 betonar intrycket av eftersommar.) Men även om intryck från olika resor blandat sig i dikten, synes detta icke bevisa, att ej försommarfärden 1828 dock varit den väsentliga inspirationskällan.

Trots de många verklighetsdragen i skildringen är stilen liksom i *Den väntande* dock en högt stämd odestil. Det framträder i de direkta apostrofena till Åbo, till Choræus och till Ramsay, till kullens björkar och till hyddan, det visar sig också i uttryck som »jullarnas mängd», »din aska», »Auras våg», »en bygdens tärna», »din lager bröt», »skäreus son». Änd ringarna visa i flera fall, att R. utbytt ord av mer vardagligt realistisk karaktär mot ord med högre stilprägel: »en damfull gata» ändras till »de fulla torgen», »Pargas-flicka» till »bygdens tärna» och i v. 39 införes »väl-lust» i st f »glädje».

Dikten är den första, i vilken R. upptar ett motiv från kriget 1808—1809 och prisar lyckan att få dö för fosterlandet. Estlander RS s. 265 säger: »I detta nu uppdykande minne har man första offentliggjorda yttringen av de patriotiska hjälteminnen han hade med sig från Ruovesi [här kunde tilläggas: och troligen från Saarijärvi]; sägnen om Ramsay hade han naturligtvis hört i skärgården, men utan väckelsen från konditionstiden skulle han törhända icke gett den plats i sin dikt.»

Strofen är alkaisk — »mähända den vackraste alcaiska strofbyggnad, i vilken svenskan någonsin blivit böjd,» säger Estlander RS s. 265. Samma strof använde R. även i 20, *Till oron* (jfr komm. till denna dikt). C.

1 *jullen*. Ordet hade i äldre tid vidsträcktare anv. än numera. Här är det fråga om en mindre segelbåt, såsom i den bouppteckning från Åbo från förra hälften av 1600-talet varur SAOB anfört »Jullar medh Segell». I *Sminningen* talas också om »seglarns julle» (SS II 32, v. 34). Om roddbåt har R. använt ordet i *Den döende krigaren*, liksom även Franzén i *In-*

bildningens tröst (D 1824, I s. 192). Hos Stagnelius möter ordet flerstädes i den allmänna bet.: farkost. — *lossad* här: lösgjord. B.

4 *en landlig tärna*. Uttr. skulle väl numera snarast ha en något skämtsam prägel; så säkerligen icke hos R., jfr komm. till 20, v. 6. B.

6 *stäfvarne* stävorna. R. har flerstädes maskulina former av ordet, tidigast i *Midsommarfesten*: en fraggande stäfve — Dubbelt öl. (v. 231-32). I första sången av *Elgskyttarne* talades det i första redaktionen om »en stäfve med spisöl», i trycket ändrat till »stäfvan med kalja», och ordet återkommer i *Hanna*, då den sjuttonåriga berättar att hon »sprang med en stäfve till källan» (Estlander i Normaluppl. VIII s. 145 f.). Estlander betecknar språkbruket som ett misstag, och i SAOS anträffas det också utom hos R. endast hos A. Ahlqvist (*mjölkestäfve* på tvenne ställen) som säkerligen har det från R. Enligt välvilligt meddelande av prof. T. E. Karsten finnes ordet överhuvud icke i de finlandssvenska landsmålen. Troligen få de nämnda formerna hos R. betraktas ss. en hypersvecism: han har trots att sg. -a, pl. -or i detta ord ss. i många andra motsvarats av ett högsv. sg. -e, pl. -ar (jfr t. ex. *lie, sele, steg*) och »rättat» därefter. (Ett neutralt, äldre nysvenskt *stäve* som Hellquist upptar i sin etnologiska ordbok (1 uppl.) saknas i SAOS och har, om det verkligen existerar, näppeligen spelat någon roll). B.

6-8 Frukterna och äppelkorgen jfr ovan inl. till komm. C.

10 *Auras vimplar*. Vimplarna på båtarna på Aura å. C.

12 *jullarnas mängd*. Pseudoklassisk efterbildning av den latinska genitivus partitivus. (Jfr komm. till 3, v. 56.) Hos Stagnelius t. ex. *Elegi 16* (D 1824 III s. 188): »flätade korgarnas mängd.» C.

13-20 Motsatsen mellan stadens eller den tätbefolkade bygdens buller och flärd å ena sidan och å den andra naturens friska idyll hör till de traditionella motiven och återfinnes hos R. även i *Fågelboet vid landsvägen* och i *Sommar-natten*. C.

14 *ditt stolta prål* din stolta prakt. B.

15-16 *Ej mera höra dina vagnars — Dånande larm på de fulla torgen*. Stagnelius' *Elegi 11* (D 1824 III s. 183) börjar: »Omkring stadens dånande torg med skaran jag irrar.» Och i hans *Elegi 1* (D 1824 III s. 173), som till motiv har motsatsen mellan staden och naturen, finnas raderna: »Andre med frustande spann, i vapenmålade charer, — Följde af hopens blick, rulle kring dånande torg.» — Om hur litet dessa rader motsvarade dåtida Åboförhållanden jfr ovan anförda uttalanden av Estlander och Söderhjelm. R:s första formulering var emellertid mer realistisk: »på en damfull gata.» C.

20 *silfverbäcken*. Romantiskt stilelement; jfr komm. till 5, v. 39-41. B.

23 *sekelgamla*. Ordet som i formerna *sekelsgammal, seklersgammal* uppträder 1799 resp. 1800 (se R. G:son Berg i SoS 1912, s. 197, Mjöberg, Stilstud. 266) finnes i den nu brukliga, av R. här använda formen i Stockholms Courier 1820-21, s. 807 (SAOS). Dess förekomst i en tidsningsnotis om den

engelska drottningens »stora sekelgamla stats-vagn» synes ge vid handen att det på R:s tid icke varit alltför ovanligt. *B.*

24 *Nymferna* upptogos ur den antika diktningen av renässansdiktningen och den nyhumanistiska diktningen. Franzén nämner dem bl. a. i *Sång öfver Creutz* (D 1824 I s. 79) och i *Lifvets stunder* (D 1810 s. 170). — *Choræi källa*. Källan ligger ungefär mitt på ön Runsala invid landsvägen. Choræus var från midsommaren 1799 till slutet av september 1800 informator hos landshövdingen general E. G. von Willebrand, som om somrarna bodde dels på Runsala dels på Jockis gods. Se Mikael Choræi Valda dikter, utg. af Ernst Lagus, levnadsteckningen s. XLVII f.; en bild av källan där s. LIII och Hirn, Runeberg och hans värld s. 55. — Ch. har ägnat Runsala en hyllning i dikten *Afsked af Runsala*. *C.*

25 *din aska* se komm. till 2, v. 51. — »Aska» också här antagl. reminiscens ur Choræus' *En tanke på min egen graf*. — *skald från mitt fosterland!* Som de följande verserna visa måste »fosterland» här åsyfta R:s hembygd Österbotten; Choræus var född i Vörå i Österbotten och hade åren 1797—1799 varit informator i Jakobstad, där R:s mor hört till hans bekanta. *C.*

28 *din dal och dess gröna vakter*. I *Den gamles hemkomst*, som visar några reminiscenser från Choræus (se komm. till 2), talar R. om »min fosterdal» och dess gröna träd. *C.*

30 *som en ändlös spegel*. Se komm. till 28, v. 4; jfr även det i komm. nedan till v. 35-36 anförda stället ur Franzéns *Inbildningens tröst*. *B.*

31 *svanor*. Söderhjelm Ant. s. 62 uppger oriktigt att hs 2 skulle ha *svaner*. *C.* 35-36 *Blott här och der en bygdens tärna — Lyfter sin äre och ler och sjunger*. »Hur noggrant han (R.) valde uttrycken för att undgå en sänkning i det vulgära eller alldagliga visar en ändring i 9:de strofen, där han utbytt *Pargas flicka* mot *bygdens tärna*.» (Estlander RS s. 265). — Möjligen innehålla raderna en anklang från Franzéns *Inbildningens tröst* (D 1824 I s. 192): »Med munter sång på vikens sköna spegel — Mjölkflickan ror sin lätta julle fram.» (Jfr härmed ock i R:s dikt v. 29-30: »den långa sjön — Står som en ändlös spegel för ögat fram;» i F:s dikt förekommer även något längre fram uttrycket »bygdens döttrar».) — Ordet »tärna» förekommer också i v. 38; då R. ändrade »Pargas flicka» till »bygdens tärna» — eller godkände den av någon annan gjorda ändringen — har han förmodligen icke tänkt på att ordet fanns även i denna vers. *C.*

36 *äre* finlandism för *ära*. — I v. 4 ha däremot alla tryckta uppl. och hs 2 *äran*, men hs 1 troligen *ären*. *C.*

39 *minnets vållust*. »vållust» har här sin äldre betydelse, enligt vilken det »i sig innefattar alla upphöjda och ömma själsrörelser» liksom de tyska anakreontikernas »Wohllust» och den franska epikureismens »volupté». Se Mjöberg Stilstud. s. 257 och Hedvall RPS s. 264. *C.*

40 *tonernas famn*. Jfr: »nattens famn» SN III, v. 295. »Famn» är ss. fyllnadsord att jämföra med *sköte*; jfr SAOB F 237 o. komm. till 5, v. 34. *B.*

41-42 *Det mörknar ej, det ljusnar ej — herrligt hvälfs — En natt af silfver, bytt mot en dag af guld.* Om sommarstämningen i dessa rader jfr de i inl. till komm. anförda ställena i Söderhjelm JLR samt Belfrage SoS 1916, s. 168: »Det är den ljusa, högnordiska sommarnatten, som inspirerat denna strof, och den bär icke fåfängt namnet 'en natt af silfver'. Ty i denna silvertton såg R. sedan ofta sommarnatten, liksom också sommarkvällen, när solnedgångens purpur försvunnit.» — Skildringar, som erinra om denna, finnas hos Stagnelius; så *Midsommarsnatten* (D 1824 III s. 296): »Guldlockigt hufvud snart morgonen höjer, — Jagar den rodnande kärleken bort, — Natten i silfver förbyter sin svärta, — Stjernorna blekna kring himmelens rand» och hans *Psalm 6* (D 1824 III s. 333): »Sig gryningens silfver i rodnande glans — Förbyter och östern betäcker.» — Jfr ook komm. till 2, v. 36. C. B.

45 *vemod.* Se komm. till *Mötet* (29, v. 4.). B.

45-56 Dessa strofer hylla minnet av Anders Wilhelm Ramsay. R. var född på Jackarby i Borgå socken 1777, var vid krigsutbrottet 1808 kapten vid Tavastehus regemente, deltog i början av kriget som stabsadjutant och utmärkte sig i slaget vid Siikajoki. Efter slaget vid Revolax sändes han till Stockholm och blev major och riddare av Svärdsorden. Han återvände till Finland med den under v. Vegesacks befäl stående expedition, som 19 juni 1808 landsteg på Lemo udde, där R. följande dag stupade. I Bergs och Hjerténs uppl. av Fänrik Ståls Sägner, komm. s. 171 f., säges om de åt R. ägnade stroferna i *Färd från Åbo*: »Skalden gör här i den andra av de anförda stroferna (»Med fröjd och vemod ser jag de nejder nu») en ansats att verklighetstroget skildra Wilhelm Ramsays ingripande i striden vid Lemo. Denne fann nämligen döden under försök att återställa ordningen bland det upprivna lantvärnet; att döma av brev från Vegesack till konungen föll han härvid för blindvis avlossade skott från egna landsmän: officerarna voro nödsakade att 'med hugg och slag driva dem (lantvärnsmännen) framåt'. Manskpet sköt vilt omkring sig och kapten Ramsay 'fann sin död ibland och av dem'. (Gst IV s. 272) — — — Redan i den lyriska dikten — i den tredje av de anförda stroferna — skildrar skalden den sammansatta känsla, som minnet av den unge officers tidiga död väcker hos honom — vemod, då han betänker, hur ung han skördades, stolthet, då han minnes, att det var för ära och fosterland han offrade sitt unga liv; denna stämning — så nära till hands liggande hos en krigsskald, men hos R., som det förefaller, till någon del fördjupad och utformad under studiet av Ossian — — — är det bärande motivet även i *Främlingens syn*.» R. har i denna sistnämnda dikt i Fänrik Ståls Sägner återupptagit ämnet, men denna gång i hyllningen inneslutit även Wilhelm Ramsays vid Lappo stupade broder Carl Gustaf Ramsay och deras moder. Även *Den döende krigaren*, som dock icke berör Ramsays öde, är förlagd till Lemo. — Geijer hade i Iduna IV 1813 tryckt en sonett, ägnad bröderna R.; den har icke några beröringspunkter med R:s dikt. — Om Wilhelm

Ramsay se Finsk Biografisk Handbok, Rancken, Fänrik Ståls hjältar s. 178 och Jully Ramsay, Ett bleknadt minne. Anders Wilhelm Ramsay FT 1899 I s. 15 f. C.

47 *kring skyddad fana*. I anledning av att R. i trycket ändrat manuskriptens »Finlands fana» till »skyddad fana» säger Estlander RS s. 265: »Wilken utveckling från denna tidpunkt, då försiktigheten bjöd att icke nämna Finlands fana, till den, då R. skrev och lät trycka Björneborgarens marsch.» Sannolikt är ändringen verkligen framkallad av censurskäl, men man kan tänka sig att även hänsyn till historiska fakta spelat in: de riks-svenska lantvärnstrupper, som landstego vid Lemo, kunde svårligen ens i bildlig bemärkelse sägas kämpa kring »Finlands fana». C.

50 *kämpalif*. I formen *kämpelif* förekommer ordet i Almqvists Manhems-förslag (Handl. till uppl. i Manhemsförbundets hist. (1820) s. 35): åt vildhet gränsande, gauthiskt kämpelif (jfr Berg i SoS 11, s. 262). Formen *kämpalif* finnes i SAOS först från 1845 (Atterbom). Ordet får väl betraktas ss. ett av de få götiska inslagen i R:s stil. B.

52 *Blödde för äran och fosterlandet*. Betonandet av »äran» synes antyda, att R:s hjälteideal vid denna tid tagit intryck av Tegnér. C.

53 *skärens son*. Omskrivning i pseudoklassisk stil. C.

54 *din vålnad*. Hedvall RPS s. 301, för »vålnad» till de romantiska orden. Riktigare vore väl att kalla det förromantiskt. Hela denna strof återgår närmast på ossianska föreställningar (jfr det ovan i komm. till v. 45-56 anförda utdraget ur Berg-Hjerténs komment. till Fänrik Ståls Sägner). C.

55 *allt som* (allt) medan, (allt) under det att. Bet. är något obestämdare än den på motsv. moment i SAOB (A 1092) angivna: i den mån (som), i samma ordning (som). I *Von Essen* finnes en liknande anv.: Och allt som han såg, så höjde — Han högre sin resliga kropp, — Och allt som han teg och dröjde, — Så klarnade anletet upp. Normaluppl. V s. 275. B.

56 *herrskestämman*. Jfr: Och stormen bryter segrande likväl, — Med herrskarstämma, genom nattens famn. SN III, v. 294-95. SAOS har icke ordet förr än från 1840 (Palmbblad). B.

67 *morgonstråle*. »Ssgn *morgonstråle*, som från nyromantikens dagar så ofta återkommer i det poetiska språket, har jag först antecknat hos Thorild: Lätt öfver vårens blomster slintande, Morgonstrålen öppnar mitt öga. (De tvenne åldrarna, 2 S. S. 1: 150)». Belfrage, Sammansätt. s. 164. B.

67-68 Situationen påminner starkt om v. 41-44 i *Vallgossen*:

När solen börjat blicka
Från fjellets höjd,
Då ser jag ren min flicka
På kullen röjd. B.

73-74. 28. *Hvad jag är säll*.

Dikten trycktes första gången i D I.

Ett renskrivet ms finnes i Borgåsamlingen i häftet »N. 3.».

- 2 D I² har komma efter *jag*.
 5 Hs har *Hvarthelst* (D I: Hvert helst).
 6 Hs har semikolon efter *syn* (D I: komma).
 8 Hs har *wattnets* (D I: vattnets).
 11 Hs saknar komma efter *händer*.
 14 D I³ och SA 1861 ha kolon efter *gick* (D I: komma).
 17 Hs har *I* (D I: i).
     Hs: *former* tyckes ä t *Former*.
 18 Hs har punkt efter *stig* (D I: komma).
 19 Hs har *wid* (D I: vid) och *wägens* (D I: vägens).
     Hs har komma efter *slut*.
 20 Hs har *winkar* (D I: vinkar).
 22 Hs har *warm* (D I: varm).
     D I² saknar komma efter *mål*, men har i stället komma efter *söker*;
 SA 1861 har komma på båda ställena.
 24 Hs, D I³ och SA 1861 ha *ungdomsfriska* (D I: ungdoms-friska).
 26 Hs saknar komma efter *ömhät*.
     D I² har semikolon efter *hopp* (D I: punkt).
 27 Hs har *Fins* (D I: Finns).
 29 Hs har *wärma* (D I: värma).
     D I har komma efter *wärma*; här utesluten.
 30 Hs har *vår* (D I: vår).
 32 Hs, D I² och SA 1861 ha komma efter *eden*.
 33 D I² och SA 1851 sakna komma efter *viker*.
 36 D I² saknar komma efter *jag* och efter *kanske*.
     Hs har tankstreck efter radslutet.
 37 Hs har komma efter *Men*.
     Hs har *rygtets* (D I: ryktets).
 40 Hs har *war* (D I: var).

Några yttre stödjepunkter för diktens datering finnas icke utöver den att den tydligen är inskriven i häftet »N. 3.» ungefär samtidigt med *Färd från Åbo*, som där föregår den, alltså omkring nyåret 1829. Alla författare, som i tryck yttrat sig i frågan, ha emellertid varit ense om att den bör förläggas till sommaren 1828 och att den ger uttryck åt R:s känsla av lycka efter det Fredrika och han för varandra yppat sina känslor (Strömberg BA I² s. 122; Estlander KI och RS s. 262; Söderhjelm JLR I² s. 106; Belfrage Rbg s. 72; Hasselberg, Realistisk lyrik s. 109; Hedvall Rbg s. 36). Att dikten är författad sommaren eller hösten 1828 synes även mig sannolikt.

Diktens tema anges av det i början av varje strof upprepade »Hvad jag är säll!» I den första strofen framkallas lyckokänslan av ungdomen, i den andra av diktargåvan, i den tredje av hoppet om odödligt namn, i den fjärde av kärleken, medan den femte sammanfattar de föregående för att

mylna ut i en mot de föregående strofernas översvallande sällhetskänsla rätt starkt kontrasterande resignation — om allt annat sviker finnes dock minnet kvar av det som varit.

Hvad jag är säll! har flera beröringspunkter med *Mina dagar* och med *Ungdomen*. Den är dock avgjort manligare och mognare än *Mina dagar*. Den har icke heller den pastoralt idylliska ton, som präglar denna dikt. I stället finnes i *Hvad jag är säll!* ett starkt medvetande om diktarkallet, som bestämt talar för att denna dikt är betydligt senare tillkommen. Den erotiska känslan i strof 4 har också en prägel, som tyder på att den snarare inspirerats av kärleken till Fredrika Tengström än av minnena från gångna dagars kärlek till Maria Nygrén eller Fredrika Juvelius. Närmare synes mig frändskapen med *Ungdomen* vara. Även där prisar R. kärlekens och ungdomens lycka, där återfinner man också — starkare betonad och mer romantisk — den gränslöshetskänsla, som i *Hvad jag är säll!* kommer fram i den andra strofen, och där talar han även om hur minnet kan bevara nuets sällhet.

Liksom *Ungdomen* är också *Hvad jag är säll!* hållen i en retorisk stil. Den markeras redan av strofernas anslag, de upprepade utropen: »Hvad jag är säll!». Den bestämmer också diktens byggnad med de skarpt skilda avdelningarna, och den framträder i personifikationerna av abstrakta begrepp som äran och idealet och i därmed besläktade bilder som »hoppets blanka sjöar». Hur det abstrakt retoriska segrar över det åskådliga synes också av vv. 29-32. Men denna stil brytes dock på flera ställen av en annan, omedelbarare och enklare. Så redan i den första strofen av den vackra naturbilden, som erinrar om skildringen i *Färd från Åbo*, och längre fram i de rader, som så klart uttrycka en sida av den unge R:s väsen: »Det friska lugnet på den ljusa pannan, — Och kärlek i det fria ögats blick.» Hasselberg, Realistik lyrik s. 109, ställer dikten i samband med Tegnér: »Vi finna här återigen detta den fria rörelsens jubel, som vi mött i Tegnér's och Geijers ungdomsdiktning. R:s fantasi samlar sig dock icke till en sluten vision som t. ex. T:s i *Skidbladner*, utan dikten upplöser sig till slut i en erotisk idyll, nära släkt med den Stagneliuspåverkade *Mina dagar*.» (Jfr ock Belfrage, Rbg s. 73).

Belfrages och Hasselbergs iakttagelse är otvivelaktigt riktig, åtminstone om man utsträcker denna anslutning även till Tegnér's mästare Schiller. Den jublande tonen i *Hvad jag är säll!* erinrar mycket om flera av Schillers dityramber. Hur nära R. stilistiskt kommer denne, visar en jämförelse mellan strof 3 och en strof i Schillers *Die Ideale* (om R. och *Die Ideale* jfr ock komm. till 2, *Den gamles hemkomst* v. 31-32):

Wie leicht ward er dahingetragen,
Was war dem Glücklichen zu schwer!
Wie tanzte vor des Lebens Wagen
Die luftige Begleitung her!

Die Liebe mit dem süßen Lohne,
 Das Glück mit seinem gold'nen Kranz,
 Der Ruhm mit seiner Sternenkrone,
 Die Wahrheit in der Sonne Glanz!

I Schillers dikt ställes ungdomens svällande lyckokänsla som en motsats till vemodet över ungdomens förgänglighet; i *Hvad jag är säll!* finnes samma motsats, fastän lyckokänslan förhärskar och vemodet gör sig gällande först i slutstrofen.

En om *Hvad jag är säll!* något erinrande stolt kraftkänsla återfinnes i Nervanders *Ynglingen* (i Skr. II s. 94 daterad 1822):

Och fjerran dagas för min syn
 Den vida banan opp;
 Den har ej gräns, nej, öfver skyn
 Och öfver stjernan går dess lopp!

Allt — flickans kyss och drufvans saft,
 Och spiran af en verld,
 Allt tillhör mig, mig vid min kraft
 Och vid mitt goda svärd.

R:s dikt har uppskattats olika av olika författare. Estlander RS s. 262 säger: »Knappast har någon ung skald vågat bekänna öppet så högtflygande ungdomsdrömmar. Det är en stor självkänsla, om man så vill, men den flödar ur en frisk, livskraftig natur och den ger åt dikten en odeartad uppflykt.» Söderhjelm JLR I^a s. 259 är betydligt mera reserverad: »Någon ungdomligt hänförd tro på hans kall och på framtidens segrar meddelar sig i alla fall icke ur den litet svaga inspirationen i denna dikt.» Hedvall RPS s. 9 ansluter sig med en mer ingående motivering till Söderhjelm; hon finner diktens utgångspunkt i en abstrakt tanke, vilken R. förgäves sökt ge liv och gestalt genom bilder med olika motiv ur sinnevärlden. (I H:s senare verk Rbg s. 36 tyckes uppskattningen dock mer positiv). Belfrage Rbg s. 253 tar åter bestämt avstånd från Söderhjelm och Hedvalls omdömen: »Jag medger att det finns mycket retorik i dikten och att ett och annat i den retoriska utsmyckningen icke organiskt införlivats i dikten, men å andra sidan menar jag att skalden i denna retoriska form fått ett verkligt uttryck för sina känslor och förhoppningar. Utgångspunkten är icke abstrakt utan, såsom också är Estlanders åsikt, tvärtom något så levande konkret som R:s hela i dur stämde känslövärld.» Mitt intryck är i huvudsak detsamma som Belfrages: trots flera svagt utformade detaljer ger den dock ett äkta, personligt uttryck åt en ungdomlig kraft- och lyckokänsla. Strofen består av åtta femtaktiga korsvis kvinnligt och manligt rimmade rader. Den fyrradiga femtaktiga jambiska strofen hör till tidens vanligaste stroffer och har gärna en elegisk klang som den sista strofen här; även åttaradiga former förekomma. C.

3 *julle*. Liksom i *Färd från Åbo* försedd med segel, vilket väl dock icke här »på vikens spegellugn» kan komma till användning (jfr dock komm. till v. 4); jfr komm. till 27, v. 1. — *stimmar*. Anv. av ordet tycks vara betingad av rimhänsyn, och bet. är svår att fixera. Ett obestämt: 'förlustar sig' kommer kanske närmast skaldens intentioner. I SN II, v. 110 använder R. ordet »stimm», då han i en jämförelse skildrar aftonlugnet över en fjärd: Likt lugnet på den qvällbelysta fjärden, — När sista fläkten gått med stimm deröfver, — Ock vattnets dallring byts till spegelglans. Man skulle gärna vilja förbinda detta »stimm» med »stimmar» här, men detta tycks icke låta sig göra utan synnerligen hypotetiska kombinationer. *B.*

4 *vikens spegellugn*. I dikterna från sommaren 1828 möter man flerstädes ett poetiskt förhålligande av det spegellugna havet. I *Den väntande* sänkes den spanande blicken »På stigen än, och än på det spegellugna — Sundets bestrålade längd» (26, v. 11-12). I *Färd från Åbo* är perspektivet ungefär detsamma: den långa sjön — Står som en ändlös spegel för ögat fram (27, v. 29-30). Att denna spegelblanka yta beror på vindstilla, som erbjuder klena möjligheter för segling, tycks icke bekymra skalden: Och hvita, såsom svanor, klyfva — Segel vid segel dess blanka yta (27, v. 31-32), jfr även i föreliggande dikt: Kring hoppets blanka sjöar sväfvat jag — Lik seglaren (v. 2-3). Språkligt har denna poetiska inriktning tagit sig ett uttryck i anv. av substantivet och adjektivet *spegellugn*. Här föreliggande användning av substantivet är den äldsta i SAOS. Adjektivet finnes endast på ett ställe tidigare, i Palmblads *Amala* (PK 1817, II s. 96). Hos Stagnelius förekommer flerstädes *spegelklar*, t. ex. i *Vårsånger*: Kring spegelklara vikar — Ler Maj i hoppets drägt. D 1824, s. 96. R. använder i *Torpffickan* detta ord om en källa: Och så långt hon flöt, den spegelklara (15, v. 23), och ss. epitet till »hav» i en bild i SN V, v. 11: På detta spegelklara haf af frid. *B.*

5 *löfprydd*. Jfr komm. till 12, v. 4. *B.*

5 *en löfprydd kulle skälfter*. »skälfter» häntydan på luftens dallring en varm sommardag. *C.*

7 *strålfull* strålande. Detta icke alltför vanliga ord finnes i SN III, v. 293 samt återkommer hos R. på tvenne ställen i *Fulqvällen*, där dock i fråga om person. Om R:s känsla för det ljusstrålande himlavalvet och spegelbilderna i ett lugnt vatten, se Hedvall RPK s. 54 ff. Vanligen är det fråga om aftonljuset; här likväl, ss. i *Vallgossen* (7, v. 9-16), om morgonljuset. *B.* 7-8 Upprepningen av adjektivet »strålfull», jfr komm. till *Mina dagar* (8, v. 19-20). *C.*

17-18 *i tusen former dansar* — *Det sköna idealet kring min stig*. Berg, Strödda anteckningar om Runebergs stil F. T. 1904: I s. 154 f. anför raderna som exempel på »realistiskt, men nyromantiskt skilderi.» Hedvall RPS s. 229 vill, ehuru knappast med skäl, finna upphovet till bilden i den romantiska allenhetskanken. — Jfr den i inl. ovan anförda strofen ur Schillers *Die Ideale*. *C.*

19-20 *Och äran står vid vägens slut med kransar — Och vinkar leende och kallar mig.* Jfr komm. till 20, v. 19. Raderna erinra om Tegnér's *Axel* (v. 372 f.): »långt bort uti den sköna världen, — der segren vinkar, ryktet står — med kransen för den tappres hår.» Jfr ock i den citerade strofen ur Schillers *Die Ideale*: »Das Glück mit seinem gold'nen Kranz, — Der Ruhm mit seiner Sternenkrone.» C.

24 *min djerfva, stolta, ungdomsfriska barm.* I D I sällsynt exempel på asyndetisk förknippning av retorisk färg. B.

24 *ungdoms-frisk.* Intet äldre belägg på adjektivet i SAOS; *ungdoms-friskhet* användes emellertid av Palmblad i PK 1814, II s. 167. B.

29-30 *För hennes blickars oskuldssfulla värma — Uppblomstrar herrligt mina känslors vär.* Om genitivuttrycken här (i st f »hennes oskuldssfulla varma blickar» och »mina varliga känslor») se Hedvall RPS s. 249 f.; jfr ock Mjöberg, Stilstud. s. 99 f. C.

30 *Uppblomstrar.* Ordet har bragts i användning av nyromantiken. När det första gången möter i SAOS, i Thorilds *Inbildningens nöjen*, är känslolinställningen likartad med den som här finnes hos R.: Hänryckning omger mig . . tjusande upplomstrar det ewigt leende Arkadien, kärleksgudarne nedstiga på de glada fälten; och herdinnor, skönare än de, möta flygande deras kyssar. Thorild (SVS) I s. 60. B.

37 *af ryktets tunga.* Med personifikation av ryktet efter klassiskt och pseudo-klassiskt mönster. B.

75-76. 29. *Mötet.*

Dikten trycktes första gången i D I.

Eit renskrivet ms finnes i Borgåsamlingen i häftet »N. 1.» *Mötet* utgör den sista dikten i detta häfte. Under dikten har R. skrivit den 15 Nov. 1828.

Titeln. Hs saknar punkt.

1 Hs, D I³ och SA 1861 ha komma efter *dörr*.

Hs har *hassel häckens* (D I: hasselhäckens).

2 Hs saknar komma efter *flicka*.

D I har *älkar*, ett tryckfel som här rättats.

D I² och SA 1861 ha *mäst* (D I: mäst).

4 Hs har *Var* (D I: Var).

7 Hs saknar komma efter *bar*.

8 Hs har punkt efter *der* (D I: semikolon).

9 Hs har *fjärran* (D I: fjerran).

Hs saknar komma efter *var*.

10 Hs har punkt efter *när* (D I: semikolon).

11 Hs saknar komma efter *låg*.

12 D I² saknar komma efter *tårades*, men har komma efter det första *såg*.

13 Hs har komma efter *fordomtid*.

14 Hs har *wäxte* (D I: växte).

- 15 D I³ har semikolon och tankstreck efter *namn* (D I: endast tankstreck).
 17 D I³ och SA 1861 ha *hvarann* (D I: hvaran).
 D I³ och SA 1861 sakna komma efter *skar*.
 18 D I³ och SA 1861 ha komma efter *afton*.
 20 Hs har *wara* (D I: vara).
 Hs och D I³ ha punkt efter *dag* (D I: komma).
 24 D I³ har *Tegnér* med versaler.
 25 Hs saknar komma efter *ändå*.
 28 Hs saknar komma efter *qual*.
 32 Hs har komma efter *purpurmund* (D I: semikolon).
 33 Hs saknar komma efter *topp*.
 35 Hs saknar komma efter *namn*.
 36 D I³ saknar komma efter *opp*.

Datum under dikten anger antagligen den dag, då R. inskrivit den i häftet »N. I.», icke den då dikten författats. Söderhjelm Ant. s. 56 synes anse, att dateringen gäller själva dikten, men JLR I³ s. 128 säger han, att dikten varit färdig före den 15 nov. 1828, då häftet är underskrivet. Estlander KI uppger likaså, att dikten är författad »före d. 15 nov. 1828». I varje händelse torde den ha skrivits hösten eller vintern 1828.

Dikten är en kort berättande dikt, som både till sin allmänna typ och till sitt innehåll erinrar om 21, *Den älskande*. I denna väntar en ung kvinna otåligt och oroligt på sin älskare, som dock slutligen kommer. I *Mötet* tänker en ung kvinna vemodigt på den älskade, som hon tror vara bortrest, men också här förtälja slutstroforna om hans ankomst. De två dikterna äro dock hållna i alldeles olika tonarter. I *Den älskande* är skildringen långt mer upprörd, dramatisk och sensuell än i den lugnare, mer idylliska *Mötet*, som får sin särskilda nyans av att älskaren i själva verket ligger gömd bakom en buske och glädes åt att se den älskades sorg för hans skull. Stilen är ytterst enkel och saklig; den enda bilden där är: »Och blomman gaf sin purpurmund». Sylwan, Några ord om Runebergs ungdomsdiktning, Saml. 23, 1902, s. 66 f. (jfr ock Svensk litteratur vid adertonhundralets midt s. 244) påpekar, att vi i dikten finna samma ton som i IE. Söderhjelm JLR I³ s. 261 instämmer: »Man kan verkligen se i den ett första försök i samma art, där R:s lyrik sedan så ofta och så lyckligt skulle röra sig. Den har en åskådlighet, som påminner om *Färd från Åbo*.» Om dikten är författad strax före den 15 nov. 1828 är det möjligt att denna enkelhet beror på intryck av de serbiska folkdikterna, som R. just vid denna tid gjorde bekantskap med; är den skriven tidigare, visar den, hur R. självständigt närmat sig den stil, som sedan i dessa folkdikter så djupt anslut honom.

Motivets litterära härstamning har betonats av flera forskare. Söderhjelm JLR I³ s. 261 säger: »Men idén, att låta den förtjuste poeten ligga och

tåras »i närmsta buske», blott därför att det är så ljuvt att låta den hulda lida längtans kval, berör med en Franzénsk barnslighet, som i R:s mun verkar banal.» (I JLR I¹ s. 351 tillfogar han en sedan struken not: »Det är egendomligt, huru ofta man i tidens litteratur återfinner denna situation med älskaren i busken; även hos Stagnelius förekommer den.») Mortensen, Till Runebergs förebilder Saml. 25, 1905 s. 81 påpekar att motivet är mycket vanligt i rokokolitteraturen — det väsentliga i rokokomotivet är väl dock, att ynglingen gömmer sig för att få se de unga flickorna bada (så i R:s *Hämnden* i D II). Hedvall RPS s. 194 och Hasselberg, Realistisk lyrik s. 110 hänvisa till Mortensen; den senare tillägger: »Vi träffa här i en ganska konventionell form den överraskningsteknik, som R. sedan skulle utbilda till sådant mästerskap under inflytande av den serviska folkdiktningen». Utan att förneka den betydelse det traditionella litterära motivet kunnat ha för R. måste man dock ge Estlander RS s. 266 rätt i att ämnet även har något för R. karakteristiskt: »I *Mötet* framträder som diktens motiv hans gamla lust att retas med skämtsamma puts.» Situationen återfinnes även i IE II 32 *Mötet* och i *Victor och Achates* v. 25 f. (SS II s. 110).

Estlander RS s. 266 anser, att R. fått uppslaget till sin dikt av sin oväntade återkomst till Pargas, då han avstått från planerna på den långa sjöresan försommaren 1828. Söderhjelm JLR I³ s. 106 framhåller däremot att dikten kan tillämpas på vilken som helst av R:s Åboesor. Dikten talar om en helt kort frånvaro: den älskade bär ännu den ros hon fick »förleden qväll». Söderhjelm och Estlander synas emellertid vara ense om att dikten hänför sig till någon verklig händelse (jfr ock Hasselberg, Realistisk lyrik s. 110). Den kan i själva verket mycket exakt lokaliseras. Fredrika berättar i sina anteckningar om Pargastiden: »Midtemot kyrkstranden och skild derifrån endast af en liten vik ligger en vacker udde benämnd Munkviken. Der kunde finnas i björkarnas stam mångt minne af Runebergs skrift, men på femtio år hafva de hunnit bortväxa, kanske ha björkarne huggits ned, liksom ock den i hasselbuskarna uthuggna lilla löfsal med torfbänk med plats endast för en person, som han der ordnade och skänkte åt mig.» (Jfr komm. till 9, *Till en fågel*.) Diktens »hasselhäcken» åsyftar tydligen denna lövsal, och björken, i vilken diktens »jag» ristat den älskades och sitt eget namn — liksom Frithiof ristade »Ett I, ett F i björkens stam» — är en av de björkar, som både Fredrika och W. Lagus omtala. Vad »den sorgsna versen» i trädet angår avviker diktens uppgift obetydligt från Lagus' — medan dikten uppger att den var hämtad ur *Ingeborgs klagan*, säger L., att hans moder läst: »Frithiof, Frithiof, skola så vi skiljas?» ur *Afskedet* i Frithiofs saga. Dikten återger sålunda liksom *Den väntande* och *Färd från Åbo* en verklighetsbild från R:s Pargastid; sannolikt har scenen i dess helhet haft någon motsvarighet i hans upplevelser där. Strofen består av sex fyrtaktiga manligt slutande jambiska verser. Det är första gången R. använder denna strof, som han senare flera gånger upptar,

antingen sexradig som här eller också fyrradig. Strofen är rätt vanlig i tidens litteratur. Sexradig finnes den sålunda i Franzéns *Söndagsmorgonen*, i Stagnelius' *Månflickan*, i Atterboms *Florinnas sång*: Jag vet ett hus i fjerran dal o. s. v. Rimflätningen avviker dock i alla de nämnda dikterna från R:s: i *Mötet* äro de fyra första verserna korsvis rimmade, medan de andra dikterna alltigenom äro parvis rimmade. C.

1 *dörr*. Väl om ingången till den i inl. omnämnda lövsalen. B.

4 *med stilla vemod* erinrar om liknande stämningar i IE, jfr raderna: Ty min sorg är sällhet, — Och min glädje vemod. IE II. 14, v. 11-12. Ordet *vemod* hade R. förut använt, när han i *Färd från Åbo* tänkte på Ramsay (27, v. 45, 49), och det finnes även i SN II, v. 100 o. III, v. 316: Med glädjeblandadt vemod. Ordet, som väl vid denna tid hunnit bli tämligen vanligt, kan R., om man tänker blott på poetiska förbindelselinjer, ha övertagit från Stagnelius (*Suckarnes myster*) eller Atterbom. B.

7 *En tårbegjuten ros*. Detta sentimentalt-romantiska blomster finnes redan i ungdomsdikten *O! var säll och glöm ej mig* (SS II s. 32):

Om en ros i aftonvinden,
Med en tår på bleka kinden
Blickar trånande mot dig;
Ge den lif och tänk på mig! —

Ssg *tårbegjuten* träffas i dikten *Wid Leonard Kemmers graf*: af daggen tårbegjuten (SS II. 22, v. 15). Ordet, i SAOS äldst från 1780, tillhör den religiösa och poetiska sentimentalitetens sfär. B.

12 *tårades*. Så långt från rokokotraditionen (jfr inl. ovan) hade R. dock kommit. B.

24 *Ingborgs*. Synkoperingen finnes redan hos Tegnér. B.

31-32 *Men fjäriln flög till blommans knopp — Och blomman gaf sin purpurmund*. Fjäriln som kysser blomman jfr komm. till 8, v. 13-14. C.

32 *purpurmund*. Se komm. till *Till Frigga* (24, v. 16). B.

77-78. 30. *Till en flicka*.

Dikten trycktes första gången i D I.

En renskriven hs på ett löst blad tillhör fröken Vasthi Runeberg i Helsingfors.

1 Hs saknar komma efter *Flicka* och efter *är*.

2 Hs har punkt efter *jagar* (D I: frågetecken).

3 Hs saknar komma efter *mig*.

5 Hs synes sakna komma efter *helgedom*.

6 Hs har komma efter *naturen*, men saknar komma efter *dröjer*.

7 Hs saknar komma efter *stel* och troligen efter *glädjetom*.

8 D I har *dessa*; tydligen tryckfel, här ä t *dess*.

- 9 D I³ och SA 1861 ha komma efter *jag*.
Hs saknar komma efter *snärd*.
- 10 D I³ och SA 1861 ha komma efter *jag*.
Hs saknar komma efter *bölja*.
- 11 Hs saknar skiljetecken efter *verld*, D I³ och SA 1861 ha där komma (D I: semikolon).
- 13 Hs 1: *jag dig* genom siffror ovan orden ä t *dig jag*.
- 14 Hs har *War* (D I: Var).
- 15 Hs saknar komma efter *molnen*.
Hs synes sakna komma efter *låg*.
- 18 Hs har punkt efter *njuta* (D I: semikolon).
- 19 Det förtjänar anmärkas att också hs här har *Vid*, icke *Wid* — ett av de ytterst få ställen i ms till D I, där R. i början av versrad har *V*, icke *W*.
- 20 Hs har *War* (D I: Var).
- 21 Hs har utropstecken efter *O* (D I: komma).
Hs, D I, D I³ och SA 1861 sakna komma efter *ej*; här tillagd.
Hs, D I³ och SA 1861 sakna komma även efter *gång*.
Hs har *mångengång* (D I: mången gång).
- 22 D I³ och SA 1861 ha *fadershuset* (D I: faders huset).
Hs har punkt efter *faders huset* (D I: semikolon).
- 23 D I³ och SA 1861 ha *en gång* (D I: engång).
Hs synes sakna komma efter *engång*.
- 24 D I³ och SA 1861 ha komma efter *ännu*.
- 25 Hs och D I sakna komma efter *Flicka*; här tillagt.
Hs: *tjusande* ä fr oläsligt.
Hs saknar komma efter *gestalt*.
- 26 Hs saknar komma efter *rosenkinder*.
- 27 Hs: *kärlek* saknar ä-prick.
Hs har *alt* (D I: allt).
- 28 Hs har *magt* (D I: makt).
Hs saknar komma efter *magt*.
- 29 Hs: *himmel* ä fr *himlar* (?).
Hs torde sakna komma efter *dig*.
- 30 Hs har punkt efter *pressa* (D I: semikolon).
- 32 Hs saknar komma efter det första *dyr*.

Tidpunkten, då dikten författats, är mycket svår att bestämma. Renskriftens stil synes närmast överensstämma med den i häftet »N. 1.» (obs. de neddragna slängarna!) och torde sålunda härröra från hösten 1828. Å andra sidan måste dikten vara skriven efter nov. 1826, då R. först gjorde bekantskap med Stagnelius' lyrik. Estlander KI förlägger dikten till »troligen vårsommaren 1828», men säger RS s. 266 f., att det är ovisst om *Till en flicka* och *Mina dagar* höra till de av Fredrika Tengström inspirerade

dikterna eller äro »lekar på fri hand av tidigare datum», för vilket senare alternativ Stagneliusreminiscenserna i *Till en flicka* och dikternas svaghet kunde tala. Söderhjelm JLR I¹ s. 130 för dikten till 1826 eller 1827 (i JLR I² är detta ställe uteslutet, men jfr där s. 257). Belfrage Rbg s. 71 accepterar dateringen i KI, Albert Nilsson, Vem styrde hit din väg? HLS 11, 1935 s. 20, däremot, som det förefaller, Söderhjelm's »detta naiva ungdomspoem»). Ehuru dikten har beröringspunkter med *Till Frigga* och *Ungdomen* och ehuru den liksom *Till den älderstegne* sammanhänger med Stagnelius' *Kärleken*, synes det mig dock sannolikt att den är äldre än någon av dessa andra dikter och sålunda härrör från någon tid av året 1827.

I de tre första stroforna spørjer skalden, vilken orsaken till hans kärlek till den älskade är. I de tre följande berättar han, att han redan i förut tillvaron »ofvan molnen» ägt en maka, skönare än hans jordiska älskarinna. I de två slutstroforna förklarar han, att det icke är denna älskarinnas yttre skönhet, som binder honom vid henne, utan den kärlek »till det stora allt» han i kärleken till henne upplever.

Dikten bygger kanske mer än någon annan av R:s dikter — utom *Till trånaden* — på nyromantiska idéer, närmast förmedlade av Stagnelius. Detta har uppmärksamats av de flesta författare, som omtalat dikten. Estlander RS s. 267 not säger, att kärnmotivet, makan i preexistensen, är »snarlikt Stagnelii motiv i *Rodnaden* och förknippas av R. med det jordiska kärleksförhållandet på ett mera fyndigt än djupsinnigt sätt». Söderhjelm JLR I² s. 257 säger: »Känslan svävar här, som i *Ungdomen*, ut över jord och himmel... och dikten är annars mycket svag. Från den omotiverade inblandningen av en maka, som skalden ägt i ett föregående liv, går han över till ren prosa.» Hedvall RPS s. 230 f. anser, att R. upptagit motivet, som sammanhänger med den platonska Erosmyten, från Stagnelius' *Kärleken*. Jfr ock Sylwan, Några ord om Runebergs ungdomsdiktning Saml. 23, 1902, s. 59, Belfrage, Rbg s. 71, Hedvall, Idealism och mystik hos Runeberg HLS 11, 1935 s. 39, Albert Nilsson, Vem styrde hit din väg? HLS 11, 1935 s. 20.

Båda de poem av Stagnelius, som ovan nämnts, *Rodnaden* (D 1824 III s. 164) och *Kärleken* (D 1824 III s. 35), erbjuda påtagliga likheter med *Till en flicka*. Såväl *Rodnaden* som *Kärleken* bygger på den platonska reminiscensläran (se komm. till dessa dikter i SVS:s Stagneliusupplaga). Närmast ansluter *Till en flicka* sig till den senare avdelningen av *Kärleken* (v. 267 f.), där skalden förklarar, att hans kärlek till Amanda »är blott en form för själens längtan tillbaka till sin förlorade skönhet och lycka i idévärlden» (komm. i SVS). Men grundtanken i R:s visserligen som Hedvall säger »mycket oklara» dikt synes dock vara en helt annan än den i Stagnelius' dikter. I stället för S:s dualism med dess skarpa motsättning mellan himmel och jord träder hos R. en panteism, som låter honom i den älskade omfatta både jord och himmel. Medan S. skildrar, hur den jordiska kärleken till Amanda väcker minnet av den maka själen ägt i

himmeln och längtan att återvända till henne, slutar R:s dikt med förklaringen att den kärlek, han nu känner, i sig innefattar även det gränslösa och världsomfattande, som kärleken i preexistensen inneburit. Ehuru dikten lånat flera motiv från Stagnelius förkunnar den dock en världsåskådning, som är vida skild från dennes. Tanken att kärleken icke blott omfattar en individuell jordisk gestalt utan genom henne även världsallett återfinnes även i *Till Frigga* och i *Ungdomen* (jfr komm. till 24, v. 5-8). Stilen är mycket litet åskådlig, fylld av romantiska klichéer, närmast hämtade ur Stagnelius' diktning. Denna ton brytes dock på ett ställe av en här visserligen stillös, men i och för sig Runebergskt realistisk rad: »Fast den minsta buske kan dig dölja.» De två slutradernas slapphet har framhållits av Söderhjelm.

Strofen är fyrradig femtaktig troké med manliga rim i de udda raderna och kvinnliga i de jämna. Samma strof användes av Choreaüs i *Till min barndomsvän*, med vilken R:s dikt dock icke har någon annan beröring. I andra strofbildningar förekommer rimmad femtaktig troké i D I i *Torpsticken*, *Till den älderstegne*, *Fågelboet vid landsvägen*, samt tidigare, i Blåa boken, i *Afsked till Frigga* och i *Budorden*. C.

1 *magiskt tvång*. »magisk» hör till de typiska romantikorden (jfr Östergren, Törneros s. 126 f.) och förekommer ofta hos Stagnelius. Hos R. även SN II v. 68. C.

5-6 *Hvarför är den sköna helgedom* — *Der naturen som prestinna dröjer*. Hedvall RPS s. 229 påpekar överensstämmelsen med Atterbom, *Tillegnan* (PK 1812): »Ett Lif i cirkeln af det Hela tågar, — Naturen evigt dess prestinna är.» C.

7 *stel* eg.: styv(nad), orörlig, och därigenom övergående i bet.: livlös. Ordet kom så att beteckna motsatsen till det som är fullt av liv. Så i Stagnelius *Skaldekonsten*, där skalden apostroferar den »heliga» konsten som »fyller med jublande ande den stela Naturen» D 1824, III s. 249; jfr från motsatt synpunkt: dessa fräcka sköflarhänder, — Som sätta konstens stela krona opp, — Uppå ruiner af naturens fägring SN II, v. 126-28. Samma motsättning mellan livet och det livlösa återfinnes i Kellgrens ord i *Den nya skapelsen*: Och ljuset kom, och lifvet tändes, — En själ i stela massan flöt. B.

9 i *stofiets bojer snörd*. Jfr Stagnelius, *Kärleken* (D 1824 III s. 45): »själen — Höjde sig ur bojorna af stoft.» Hos R. redan i *Till solen* (SS II s. 56 »Dig helsar fången, — Vid stoftet sluten.» C.

10 *ett rof för ödets bölja*. Jfr Stagnelius, *Återblick på barndomen* (D 1824 III s. 235): »Kring ödets haf — Oupplösligt jag vråkas skall.» Även Stagnelius, *Kärleken* (D 1824 III s. 47): »lifvets bölja». C.

13-24 Jfr Stagnelius, *Kärleken*, de två senare avdelningarna; särskilt raderna:

- 1 D I³ har komma efter *O* och efter *skåda*, SA 1861 efter *O*.
 6 D I³ och SA 1861 sakna komma efter *då*.
 9 D I³ har semikolon efter *Ayktat* (D I: punkt) och *leende* med liten
 begynnelsebokstav.
 10 D I³ saknar komma efter *blick*.
 16 D I³ och SA 1861 ha *mun* (D I: munn).
 18 D I³ saknar komma efter *Hur* och *fjärillikt*.
 19 D I³ saknar komma efter *sjelf* och efter *mod*.
 20 D I³ och SA 1861 ha komma efter *Ned*.
 21 D I³ saknar komma efter *iår*.
 23 SA 1861 har komma efter *suck*.

Estlander KI förlägger dikten till senare delen av 1828, men säger RS s. 264 att det icke kan avgöras, om dikten tillhör 1828 eller 1829. Söderhjem JLR I³ s. 117 förmodar, att dikten, »oaktat det antika versmättet skulle hänvisa på en tidigare period», tillkommit i mars 1829 eller på sommaren detta år. Vi veta att Fredrika vid båda dessa tidpunkter varit sjuk. Äldre kan den knappast vara, då skalden vill sitta på den älskades bädd — »en situation, som väl icke kommit i fråga, om ej förlovningen varit ett fullbordat och åtminstone av fru Tengström känt faktum». — Sommaren 1829 är mindre sannolik, då Fredrikas sjukdom inträffade först mot slutet av sommaren och diktsamlingen tyckes ha varit färdigredigerad i början av den. Dessutom tyder diktens vårsymbolik på att den är skriven en vår. Då R. våren 1829 på grund av frossa satt instängd från 28 mars till 12 maj, kan den konkreta situation, till vilken dikten sannolikt återgår, med rätt stor visshet dateras till mars 1829, vilket icke hindrar att dikten kan vara nedskriven något senare.

Dikten är hållen i enkel, lugn ton, där bilderna genomgående ansluta sig till den för dikten grundläggande symboliken sjukdom — vinter och tillfrisknande — vår. Från en allvarlig början med sjukdomen som bakgrund går den i senare delen över till en lättare och lekfullare stil, som framträder i den anakreontiskt rokokootade bilden av chariterna med deras fjärilslekar. I slutstrofen förenas det allvarliga och det lekande.

Strofen är i huvudsak identisk med den i *Den väntande*, alltså en fri ombildning av den saffiska. Dock är här daktylen i var och en av strofens första tre rader förlagd på samma ställe i versen, icke som i *Den väntande* på skiftande. Detta stämmer väl överens med den lugnare, mer dämpade tonen i *Den tillfrisknande* (jfr Estlander RS s. 264). C.

3 *purpursmyckad*. Detta epitet till den nordiska våren är egentligen föga målande (i fall man nu icke som Stagnelius i *Vårsånger* låter rosorna höra till vårens smycken). Närmast erinras man om *Maj sång*, där Maj »purpurklädde natten» (v. 30), men i *Den tillfrisknande* finns intet som leder

läsarens tankar till vårnatten. Epitetet är väl därför att betrakta som föga annat än ett rent formelement av romantisk art. *B.*

3 *blomsterbekransad*. Jfr »Maj med blomsterhatten» på samma ställe i *Maj sång* vartill ovan hänvisades i komm. till *purpursmyckad* samt utr. *vårens krans* i *Lärkan* (4, v. 4). *B.*

10 *majsol*. Denna expressiva ssg tidigare hos Tegnér och Stagnelius (SAOS). *B.*

11 *på de blida kindernas värma*. Genitivattribut till abstrakt substantiv i st f adjektivattribut och konkret substantiv se komm. till 28, v. 29-30. *C.*

13 *alla de små chariter*. Chariterna eller gratierna höra särskilt till den anakreontiska diktningen; jfr Hedvall, RPS s. 34. — I Franzéns diktning omtalas de flera ggr, t. ex. i *De tre behagen*, i *Sång öfver Gustaf Filip Creutz* och i Catullusefterbildningen *Sparfvens död*. *C.*

14 *unnan*. Så till vida en finlandism som formen tycks förekomma talrikare i finländskt tryck än därmed samtidigt rikssvenskt. *R.* använder den regelbundet i sin äldre diktning, så t. ex. i *Elgskyttarne* och *Hanna*, men däremot icke i *Fulqvällen*. I Franzéns Studentvisa rimmar *unnan* med *tunnan*. *B.*

18 och 19 Fjäriln som blommans älskare se komm. till 8, v. 13-14. *C.*

81-82. 32. *Vaggsång för mitt hjerta*.

Dikten trycktes första gången i D I.

Ett renskrivet ms finnes i Borgåsamlingen i häftet »N. 1.».

Titeln: Hs har *Vaggsång* (D I: *Vaggsång*).

1 D I saknar komma efter *Sof*; här tillagt.

Hs saknar komma efter *hjerta*.

2 Hs, D I² och SA 1861 ha *Glöm* (D I: *Glömm*).

Hs har *ljuf* (D I: *ljuft*); tydligen skrivfel.

Hs har komma efter *ledt* (D I: semikolon).

5 Hs har utropstecken efter *än* (D I: frågetecken).

6 Hs saknar komma efter *Säg*.

7 D I² saknar komma efter *sår* och efter *kanhända*.

9 Hs saknar komma efter *hjerta*.

Hs har komma efter *till* (D I: semikolon).

13 Hs saknar komma efter *Sof* och efter *bort*.

D I² och SA 1861 sakna komma efter *liljan*.

14 SA 1861 har *flyktigt* (D I: flygtigt).

D I² och SA 1861 ha semikolon efter *vind* (D I: punkt).

15 Hs saknar komma efter *pilar*, D I² efter *hinden* och efter *pilar*.

19 Hs har *Engång* (D I: En gång).

Hs saknar komma efter *vissna*.

20 Hs har *Engång* (D I: En gång).

21 Hs har *majdag* (D I: Majdag).

22 Hs har utropstecken efter *Hvad* (D I: komma) och punkt efter *ble* (D I: utropstecken).

- 25 D I² har *Mins* (D I: Minns).
 26 Hs saknar komma efter *grönskade*.
 SA 1861 har *fogeln* (D I: fågeln).
 27 Hs har *kärleksfyllda* (D I: kärleksfulla).
 28 Hs har *War* (D I: Var).
 29, 30, 31 SA 1861 har *Minns* (D I: Mins).
 30 Hs saknar komma efter *hjerata*.
 31 Hs, D I² och SA 1861 ha *kyssbetäckta* (D I: kyss-betäckta).
 33 D I² och SA 1861 ha komma efter *Då*.
 35 Hs saknar komma efter *vaka* och *hjerata*.
 37 D I saknar komma efter *Sof*; här tillagt.
 Hs saknar komma efter *hjerata*.
 38 Hs, D I² och SA 1861 ha *Glöm* (D I: Glömm).
 Hs har punkt efter *ledt* (D I: semikolon).
 39 Hs saknar komma efter *förstörelse*.
 40 Hs har utropstecken och tankstreck efter *hvila* (D I: endast punkt).

Estlander KI daterar dikten till »tidigare på våren 1828» och säger RS s. 261, att den är inspirerad av tanken på Fredrika Juvelius: »Det lider intet tvivel att han här tänker på sin första kärlek, liksom ock att hans hjärta ännu icke begynt intagas av sin andra kärlek. Därav känslan av tomhet och oro, ur vilken denna mästerligt genomförda, i antikartade verser klädda sång är framsprungen.» Söderhjelm JLR I¹ s. 347 ansåg likaså, att dikten är »likasom ett sista afsked» från Fredrika Juvelius. I min uppsats Runebergs »östanbrud» FU 37, 1923 s. 13 framställde jag antagandet, att dikten hade sitt upphov i förhållandet till Maria Nygrén. Denna förmodan har sedan godtagits av Söderhjelm JLR² s. 257 och Hedvall Rbg s. 34. Numera anser jag dock möjligt att dikten har sin grund i R:s kärlek till Fredrika Tengström och uttrycker hans dystra sinnesstämning vid en tid, då Fredrika och R. redan voro medvetna om sin kärlek till varandra, men ännu icke visste, om R. kunde bryta förbindelsen med Maria Nygrén. Dikten är då skriven tidigast sommaren 1828. Å andra sidan är den författad före 15 nov. detta år, då häftet »N:o 1.» avslutades. — Den mörka stämningen i dikten har också ställts i samband med den melankoli, som hösten 1827 framträder i *Höstaftonen*; jfr Castrén, Den gamles hemkomst i Festskrift till Werner Söderhjelm 1919 s. 74 f. och Belfrage Rbg s. 56 f. och 251. Det har även påpekats, att *Vaggsång för mitt hjerta* och *Svartsjukans Nätter* synas ha sitt ursprung i samma stämningar; jfr Söderhjelm JLR I¹ s. 146 (uteslutet i JLR I²), Castrén, Runebergs »östanbrud» s. 14, Belfrage, Rbg s. 57. Särskilt erinrar dikten om SN III v. 244-268, där sömnens lycka skildras. Den första strofen ger redan diktens centrala innehåll, maningen till hjärtat att slumra utan hopp och utan drömmar. De följande fem stroforna upprepa

i olika variationer tanken, att »hjärtat» redan upplevt den sällhet, som var det beskärt, och att det är fåfångt både att sörja den och att hoppas på någon ny sällhet. I de tre följande stroferna återkallas i minnet den forna kärlekens lycka. Varpå så den första strofen upprepas som slutstrof.

Dikten äger redan den suveränt enkla, innerliga ton, som utmärker det bästa bland R:s lyrik. Några enskilda svagare ställen finnas dock. Den konkreta personifieringen i raden: »Arma hjerta, slut ögat till» kan verka störande, och uttrycket »ditt kärleksfulla tempel» tycks litet banalt traditionellt. Men flertalet strofer äro i sin art fulländade.

Den orimmade strofen har en antik prägel, ehuru någon direkt motsvarighet icke finnes i den antika diktningen. Strofen återfinnes i Stagnelius' *Återblick på barndomen* (D 1824 III s. 233), vilken åter haft en strof hos Klopstock som mönster (se Söderhjelm JLR I² s. 239, Sylwan, *Den svenska versen* III s. 95 och *Svensk verskonst* s. 100). Stagnelius' dikt visar även i innehållet en dock rätt allmän likhet med R:s; också där ställes en förfluten tids sällhet — barndomens — i motsats till den närvarande tidens besvikelser.

För R:s dikt är karakteristisk den ytterst enkla satsbyggnaden. Så korta raderna än äro utgöras strofens två första verser i regeln av självständiga huvudsatser. De två senare raderna bilda oftare en gemensam helhet. Kännetecknande för dikten äro vidare de talrika parallellt byggda verserna. Begynnelsestrofen upprepas som slutstrof även i 15, *Torpfickan*. C.

3-4 *Intet hopp din frid förstöre, — Inga drömmar din hvila.* Söderhjelm JLR I² s. 239 påpekar den formella likheten med Stagnelius' *Återblick på barndomen*: »Inga qual mitt hjerta fyllde, — Inga tårar mitt öga.» C.

11-12 *Blott i sömnens dunkla lustgård — Gror den stängel, dig läker.* Hedvall RPS s. 232 anmärker, att man här finner något av Stagnelius' »trötta välbehag vid dvalan». C.

13-14 *Sof, som liljan, hon slumrar bort, — Flygtigt bruten af höstens vind.* Blomman som bild av människans förgänglighet se komm. till 17, v. 56-57. C.
14 *Flygtigt bruten väl snarast: lätt och snabbt bruten, möjligen: bruten i flykten.* B.

15-16 *Sof, som hinden, tyngd af pilar, — Somnar in och förblöder.* Hedvall RPS s. 313 säger, att »liljan» i v. 13 och »hinden, tyngd af pilar» erinrar om bibeln, vilket dock förefaller rätt ovisst. Den senare bilden återfinnes i en dikt av Gongora, som R. efter Herders *Stimmen der Völker in Liedern* översatt och under titeln *Sorg och glädje* tr. i HM 1832 no. 8 (R:s övers.: »Som en hind med pil i hjertat — Flyr vår snabba lefnad undan;» hos Herder: »Wie der Hirsch, den Pfeil im Herzen, — So entflichet unser Leben»). Jfr ock komm. till *Till oron* (20, v. 20). — Bilden av hinden, sårad av jägarens pilar, finnes även i *Gubben och Hanna* (SS II s. 112) C.

- 21 *Majdag* som bild för ungdomens lycka se komm. till 25, v. 25. C.
 27 *diitt kärleksfulla tempel*. »tempel» har pseudoklassisk stilprägel, Hedvall RPS s. 277. — Jfr även Stagnelius, *Till Aftonstjernen* (D 1821 III s. 232): »Att till kärlekens tempel — Viga en suckande jord.» C.
 28 *den doftande kullen*. Jfr att i *Vallgossen* (7, v. 44) och i *Färd från Åbo* (27, v. 68) en kulle spelar en roll vid de älskandes möte. B.
 29 *slöt omslöt*; jfr 23, v. 23. B.
 31 *kyss-betäckta*. Jfr komm. till *löf-beprydda* (12, v. 4). B.
 34 *Känsla speglad i känsla låg*. Jfr Stagnelius, *Till Julia* (D 1824 III s. 289): »Känsla sig i känsla spegle.» (Ett lån från *Till Julia* finnes i *Simningen* SS II s. 107 v. 11.) C.

83-85. 33. *Barndoms minnen*.

Dikten trycktes första gången i ÅT 27 juli 1827 (n:o 57). Den är där undertecknad *Rbg*. Den ingick sedan i D I.

En hs finnes på ett löst blad i Borgåsamlingen. Dikten upptar båda sidorna. Papperet är gulgrått med lodräta vattenlinjer och fragment av en vattenstämpel, vilka synas utgöra delar av ornamentet i Honig & Zoonen's stämpel. Bladets format är 11,7 × 19 cm. Papperet är något tunnare än Honigs av R. vanligen använda. Under dikten har R. antecknat *d. 2 Junii 1827*. Hs är en renskrift, som synes vara gjord i rätt stor hast; den saknar skiljetecken i än högre grad än de flesta andra av R:s renskrifter, han har glömt bort en ä-prick och ett t-streck och tyckes ha ämnat börja *hjer*ta med *j*. Den i hs förekommande versen med en fot för mycket (v. 37) är tydligen ett slarvfel, måhända framkallat av association med v. 39. Versionen i ÅT utgör ett mellanstadium mellan hs och D I. Huruvida de få ställen, där den skiljer sig från båda dessa, äro ändringar, gjorda av ÅT:s redaktör Sjöström, låter sig svårligen avgöra.

Då ÅT trycktes med frakturstil har dikten där överallt *w*, medan D I överallt har *v*. Dessa ställen ha icke upptagits i variantförteckningen.

Titel. Hs: *Barndoms minne*, ÅT: *Barndomsminne*, D I² och SA 1861: *Barndomsminnen* (D I: Barndoms minnen).

Hs saknar punkt.

1 ÅT och SA 1861 ha *minns* (2 ggr; D I: mins).

Hs saknar komma efter *tid* och efter *minut*.

2 Hs och ÅT ha *Maji* (D I: Maj).

Hs saknar komma efter *glödde*.

3 Hs saknar komma efter *ut*.

4 Hs saknar punkt efter *förödde*.

5 Hs saknar komma efter *då*.

6 Hs saknar skiljetecken efter *dalen*; ÅT har där utropstecken (D I: semikolon).

7 Hs, ÅT och D I² sakna komma efter *ren*, hs dessutom efter *blå*.

- 8 Hs, ÅT och D I² sakna komma efter *lätta* och efter *perlor*.
Hs saknar punkt efter *qualen*.
- 9 Hs saknar komma efter *gestalt*.
- 10 Hs saknar komma efter *le* och efter *buren*, D I² efter *le*; ÅT har semikolon efter *buren*.
ÅT har *Englar* (D I: englar).
- 11 ÅT har *sori* (D I: sång).
Hs: *bäcken* saknar ä-prick.
Hs saknar komma efter *susning*.
- 12 Hs har liksom D I *Var* — ett av de få ställen, där R. i ms till D I i början av vers skriver *V*, icke *W*.
Hs saknar komma efter *jag*.
Hs har *Naturen* (D I: naturen).
- 13 ÅT, D I² och SA 1861 ha *barndoms vår* (D I: barndoms vår).
Hs saknar komma efter *flydde* och efter *vår*.
- 14 Hs saknar skiljetecken efter *mera*, D I² har där semikolon (D I: punkt).
- 15 Hs saknar komma efter *Ack* och efter radslutet.
- 16 Hs, ÅT och D I² sakna komma efter *gång*.
- 17 Hs saknar komma efter *af*.
- 18 Hs saknar skiljetecken efter *tårefloder*, ÅT har där punkt (D I: semikolon).
- 19 Hs har *dock* (D I: blott).
Hs saknar komma efter *graf*.
- 20 Hs saknar punkt efter *moder*.
- 21 D I² har komma efter *O* (D I: utropstecken).
Hs saknar komma efter *bort*.
- 22 Hs saknar skiljetecken efter *hoppet*, ÅT har där punkt (D I: semikolon).
- 23 Hs saknar komma efter *kort*.
- 24 Hs saknar frågetecken efter *loppet*.
- 25 Hs saknar komma efter *blickar*, efter *tid* och efter *förgått*.
D I² har kolon efter *blickar* (D I: komma).
- 26 Hs saknar skiljetecken efter *tillbaka*, ÅT har där punkt (D I: semikolon).
- 27 Hs saknar komma efter *Ack*, efter *njuta* och efter *lott*.
ÅT har utropstecken efter *Ack* (D I: komma).
ÅT har komma och tankstreck efter *lott* (D I: endast komma).
D I² och SA 1861 ha komma och tankstreck efter *njuta* (D I: endast komma).
Hs har *var ju* (D I: det var).
- 28 Hs saknar punkt efter *försaka*.
- 29 Hs saknar komma efter *verld* och efter *hoff*.
- 30 Hs saknar komma efter *palm* och efter *talat*.
- 31 Hs saknar komma efter *hydda* och efter *opp*.
- 32 Hs: *kransarne* ä fr *kransarna*; ÅT: *rosorna* (D I: kransarna).
ÅT har *min barndomsdalar* (D I: min barndoms dalar).

- 33 Hs och ÅT sakna komma efter *fröjd*, hs även efter *var*.
 ÅT har efter *jag* tankstreck och semikolon, D I² åter semikolon och tankstreck (D I: endast tankstreck).
- 34 Hs: i *hjerter h ä fr j; t* saknar där t-streck.
 Hs saknar skiljetecken efter *äterfinna*, ÅT har där punkt (D I: semikolon).
- 35 ÅT, D I² och SA 1861 ha komma efter *Blott*.
 Hs saknar skiljetecken efter *dar*, D I² och SA 1861 ha där utrops-tecken (D I: komma).
- 36 Hs och ÅT ha *hulda* (D I: trogna).
 Hs saknar punkt efter *följeslagarinna*.
- 37 Hs har *Kanske att ännu då vid vägens slut en vän* (D I: Kanske ännu vid vägens slut en vän).
 ÅT har komma efter *ännu* och efter *slut*.
- 38 Hs saknar komma efter *ömmar*.
 D I² och SA 1861 ha *tyngde* (D I: tyngda).
- 40 ÅT har *förre* (D I: fordna).
 Hs har *barndoms drömmar* (först: *drömmar*, men ett förlängningsstreck tillagt ovan *m*), ÅT, D I² och SA 1861 *barndomsdrömmar* (D I: barndomsdrömmar).
 Hs saknar punkt efter *drömmar*.
- 41 Hs och D I² sakna komma efter *När* och efter *hand*.
- 42 Hs saknar komma efter *rum* och efter *agga*.
- 43 Hs har *Skall jag ju* (D I: Då skall jag).
 Hs saknar komma efter *rand*.
- 44 Hs och D I² sakna komma efter *fordom* och efter *afton*.

Om dateringen 2 juni 1827 anger dagen, då dikten är författad, har den tillkommit mitt under R:s tentamina för kandidatexamen, fyra dagar innan han tenterade lärdomshistoria för Pipping och elva dagar innan han avlade den publika slutexamen (se Strömborg BA I² s. 90 f.). Anger den återrenskrivningsdagen, så kan det dock anses säkert att dikten tillkommit blott någon kort tid dessförinnan. Därpå tyder bestämt att han vid denna tid lämnar den till ÅT.

Dikten ställer i elegisk ton barndomens sällhet mot ynglingaålderns strider och försakelser² och slutar med att söka tröst i minnet och i förhoppningen att en gång i ålderdomen återfinna den försvunna friden. En sådan vemodig återblick på barndomen är ytterst vanlig i förromantisk och romantisk dikt — ur förromantiken må nämnas fru Lenngrens *Pojkarne* och Franzéns *Till de hemmavarande*. R. hade tidigare upptagit motivet i *Minne* (Blåa boken; SS II s. 42), i *Till solen* och i *Till en blomma*; han återvänder senare till det i *Den gamles hemkomst* (jfr Castrén, *Den gamles hemkomst* i *Festskrift tillägnad Werner Söderhjelm 1919* s. 65 f.). Hur litterärt traditionellt motivet än är, synes man dock knappast kunna betvivla, att R.

verkligen under melankoliska skeden i sin ungdom känt en sådan längtan till barndomsåren (jfr Belfrage Rbg s. 46 f.).

Estlander RS s. 252 betonar det opersonliga i dikten och omnämner vissa likheter med Stagnelius' *Återblick på barndomen* och Nervanders *Barndoms Landet*. Söderhjelm JLR I² s. 254 finner i dikten »mycken abstrakt reflexion och föga verklighet och liv ens i det, som närmar sig konkret fixering». Det är möjligt, tillägger han, att dikten »återger ett intryck från den första studenttidens misströstan, men hållningen förråder dock snarare den rent litterära efterbildningen».

Liksom fru Lenngren i *Pojkarne* och Franzén i *Till de hemmavarande* saknar R. barndomens moraliska oskuld och dess glada idyll. Men hos honom tillkommer ett element, som icke fanns hos dem — den samkänsla med naturen, som yttrar sig i raderna: »Och vindens susning, bäckens sång och allt — Var barn som jag, och lekte med naturen.» Tanken att barndomens enhet med naturen hör till det, som senare i livet går förlorat, härstammar väl från Schiller, som i *Die Ideale* (om R. och denna dikt jfr komm. till 2, *Den gamles hemkomst* och till 28, *Hvad jag är säll!*) prisar barndomen:

Da lebte mir der Baum, die Rose,
Mir sang der Quellen Silberfall,
Es fühlte selbst das Seelenlose
Von meines Lebens Widerhall.

Schillers tanke återljuder emellertid rätt allmänt i romantisk dikt, varför det är svårt att avgöra, om R. direkt inspirerats av denne. Diktens likheter med den svenska romantikens barndomsdikter såsom Stagnelius' *Återblick på barndomen* och Vitalis' *Barndomsminnen* äro rätt allmänna och visa knappast något otvetydigt beroende av någon enskild bland dem. Nervanders *Barndoms Landet* (Skr. II s. 138) bygger på en om R:s dikt erinrande tanke — barndomsfriden är försvunnen, men väntar människan åter bortom döden — men några påfallande detaljöverensstämmelser finnas icke. När N:s dikt är skriven är mig obekant.

Stilen har icke den åskådliga precision, som utmärker R:s mognade diktning. Bilderna äro vaga eller inexakta: »Då livvets Maj på mina kinder glödde», »Då i min barm en ros slog ut.»

Versmättet är den i elegisk stil så vanliga femtaktiga jamben, här i en fyrradig korsvis rimmad strof, där de udda raderna ha manlig utgång, de jämna kvinnlig. C.

Titeln. Beträffande särskrivningen jfr komm. till 1, v. 48. Att ordet är hopskrivet i ÅT är, som variantförteckningen visar, ingen tillfällighet. ÅT hopskriver alla de ssgr i dikten vilkas leder äro skilda åt i hs och driver t. o. m. i v. 32 denna tendens in absurdum: *min barndomsdalar*. I v. 40 går DI med *barndoms-drömmar* medelvägen mellan särskrivning i hs och

hopskrivning i AT och ger därmed uttryck åt sin benägenhet för den mera lösa förbindelsen. *B.*

1 *Jag mins en tid, jag mins den hvar minut.* Jfr Fru Lenngren, *Pojkarne*: »Jag minns den ljufva tiden, — Jag minns den som i går.» *C.*

2 *lifvets Maj.* »Maj» som bild för ungdomen jfr i liknande betydelse »Majdag» *Ungdomen* (25, v. 25) och *Vaggsång för mitt hjerta* (32, v. 21). *C.* 11-12 *Och vindens susning, bäckens sång och allt — Var barn som jag, och lekte med naturen.* Jfr Vitalis, *Barndomsminnen* (SVS I s. 136): »Bådt' vår och vinter glädje åt mig bar: — All verlden, som ett barn omkring mig lekte.» *C.*

13 *sköna barndoms vår.* Att ssg föreligger bestyrkes av hopskrivningen i D I² och SA 1861. *B.*

15-16 *Ack, lundens fågring knoppas år från år, — Men lifvets blomma en gång, och ej flera.* Tanken erinrar om den i slutstroforna av *Till solen* (SS II s. 58 f.), där solens evighet ställes mot människolivets förgänglighet. Jfr Castrén, *Den gamles hemkomst* s. 66 f. *C.*

16 *lifvets blomma.* Liknande bilder hos Stagnelius, t. ex. sonetten *Minne* (D 1824 III s. 205): »lifvets späda purpurknopp» och *Till sånggudinnan* (D 1824 III s. 411): »lifvets rosor». *C.*

17-20 Strofen erinrar om v. 15-21 i den hösten 1826 skrivna *Wid Leonard Kemmers graf* (SS II s. 54). *C.*

26 *sin sörjda strand.* Participattributet har pseudoklassisk stilprägel; se komm. till 3, v. 51-52. *C.*

30 *Den palm, hvarom min djerfva aning talar.* Syftar på den segerpalm, som utgjorde belöningen i de antika tävlingsspelen. Hedvall RPS s. 314. *C.*

31-32 *hydda* och *dalar* tidstypiska uttryck för idyllstämningarna; jfr komm. till 2, v. 3 och 9. — »min barndoms dalar» är särskilt vanligt i tidens diktning, t. ex. Tegnérs, *Frithiof på sin faders hög*, och Stagnelius, *Återblick på barndomen*. — Barndomsidyllen understrykes genom antiteserna *verld*: *hydda* och *palm*: *kransarna*. *C.*

33 *hertats dufvobud.* Anspelning på duvan, som Noak sände ut ur arken för att få reda på om vattnet sjunkit. »Noachs dufva» finnes också i SN IV v. 20 i sammanhang med tanken på barndomsdagarna; bilden där har dock icke samma innebörd som här. *C.*

35 *Blott.* Placeringen är väl i viss mån betingad av den föregående negations-satsen: dock klagar icke jag — blott (minnet blir min följeslagarinna). Satsen fortsättes emellertid icke på detta sätt utan med en imperativ, varvid *blott* kommer att få tjänstgöra som ett slags interjektionellt anslag. Anakoluten är djärv, men dock egentligen icke störande, vilket torde bero på att man är van vid att poesien tämligen nyckfullt placerar sådana småord som *blott*. *B.*

36 *trogna följeslagarinna.* Hs och ÅT ha *hulda följeslagarinna*. »huld» hör till R:s älsklingsord i hans tidigare diktning, men försvinner senare

(se Hedvall RPS s. 302 f.). »trogen» hör likaså till de för R. karakteristiska adjektiven och synes särskilt ofta förekomma i dikterna från 1829 (23, *Begravningen* v. 17, IE 7, IE 9; jfr ock 14, *Svanen* v. 15: »Hur troheten är hemfödd der»). C.

37 i hs sextaktig i st f femtaktig; se ovan inl. C.

37-38 *Kanske ännu vid vägens slut en vän — För den av bördor tyngda vandrarn ömmar*. Tanken på vänskapen som den gamles tröst finnes även i Schillers *Die Ideale*:

Von all dem rauschenden Geleite,
Wer harrte liebend bei mir aus?
Wer steht mir tröstend noch zur Seite,
Und folgt mir bis zum finstern Haus?
Du, die du alle Wunden heilest,
Der Freundschaft leise, zarte Hand,
Des Lebens Bürden liebend teilest,
Du, die ich frühe sucht' und fand. C.

41-44 Jämförelsen mellan den gamles och barnets stapplande är gammal litterär tradition; så redan i Aischylos' Agamemnon (Zilliacus' övers. s. 28) om åldringen: »Han stapplar trebent fram på sin väg — som en pallrande pilt.» Se ock Lindroth, Stiernhielms Hercules s. 102. — Jfr här ock Ps 1819 494:2: »Ålderdom dock ofta går — Ensam stapplande vid stafven.» C.

86-88. 34. Vid en väns död.

Dikten trycktes första gången i D I.

Två renskrivna ms finnas i Borgåsamlingen. Det ena, hs 1, ingår i Blåa boken, där den är den sist införda dikten. Det andra, hs 2, finnes i häftet »N. 4.» — Dikten är den enda i Blåa boken, som intagits i D I.

Titel. Hs 1: *Wid en Wäns död. (Psalm)*; hs 2: *Wid en Wäns död.*

1 Hs 1 och D I² sakna komma efter *lott*.

2 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *brydde*.

3 Hs 1 och hs 2 ha *vårdagsflükten* (D I: *vårdagsflükten*).

Hs 1, hs 2, D I² och SA 1861 sakna komma efter *vårdagsflükten*.

Hs 1, hs 2 och D I² sakna komma efter *blott*.

4 Hs 1 och hs 2 sakna punkt efter *fydde*.

5 Hs 1 saknar skiljetecken efter *Ack*, hs 2 har där utropstecken (D I: komma).

Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *drömd*.

6 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *förglömde*.

7 Hs 1: *min* synes ä fr *mit*.

Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *den*.

8 Hs 1 har *grafwen* (D I: *grafven*).

9 Hs 1 saknar komma efter *kärt*, hs 2 både efter *kärt* och efter *dig*.

- 10 Hs 1 har utropstecken efter *flydda*, hs 2 saknar där skiljetecken (D I: komma).
- 11 Hs 1 och hs 2 ha *öpnar* (D I: öppnar).
Hs 1 saknar komma efter det första *ej*, hs 2 har där tankstreck, men *ej* komma.
- 12 Hs 1 har punkt efter *hydda*, hs 2 saknar där skiljetecken (D I: semikolon).
- 13 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *räcker*.
- 17 Hs 1 har *sälla vän* (D I: ömma vän).
Hs 1 saknar komma efter *Dock* och efter *vän*, hs 1 efter *vän*.
- 18 Hs 2 saknar komma efter *dignar*.
- 19 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *lyuf*.
- 20 Hs 1 och hs 2 ha *Wälsignar* (D I: Välsignar).
Hs 1 har punkt efter *Wälsignar*, hs 2 saknar där skiljetecken (D I: semikolon).
- 21 Hs 1, hs 2, D I² och SA 1861 sakna komma efter *vunnit*.
- 22 Hs 1 har *Din palm du funnit* (D I: Och friden vunnit).
Hs 1 och hs 2 sakna komma i radslutet.
- 23 Hs 1 och hs 2 ha *Den ro* (D I: Det lugn).
Hs 1 har *fördublad* (D I: fördubbladt).
Hs 1 har *hunnit* (D I: funnit).
Hs 1, hs 2 och D I² ha icke orden *jag mist* inneslutna inom komma.
- 24 Hs 1 har *grafwen* (D I: grafven).
Hs 1 saknar punkt efter *grafwen*.
- 25 Hs 1 har *fält* (D I: fältt).
Hs 1 har utropstecken efter *Ja*, hs 2 saknar där skiljetecken (D I: komma).
Hs 1 saknar komma efter *du* och efter *fält*, hs 2 och D I² på det senare stället.
- 26 Hs 1 har punkt efter *somnat*, hs 2 saknar där skiljetecken (D I: semikolon).
- 27 Hs 1 har *sält* (D I: sältt).
- 28 Hs 1 har utropstecken efter *domnat* (D I: punkt).
- 29 Hs 1 saknar komma efter *ödet* och efter *tiden*, hs 2 efter *tiden*.
- 30 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *stormen* och efter *striden*.
- 31 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *hvilan*.
- 32 Hs 1 har punkt efter *grafven* (D I: utropstecken).
- 33 Hs 2 saknar komma efter *Sof* och efter *ande*.
- 34 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *qvalen*.
- 35 Hs 1, hs 2 och D I² sakna komma efter *sött*.
D I² har komma efter *daggen*.
D I² har *spilld* (D I: spild).
- 36 Hs 1 har punkt efter *dalen*, hs 2 har där komma (D I: semikolon).
- 37-39 I hs 1 lyda dessa verser:

*Snart kommer stunden
Som klarnar runden
Som kysser slumrarn ur morgonblunden*

- 38 Hs 2 saknar komma efter runden.
40 Hs 1 har *grafwen* (D I: grafven).
41 Hs 1 har *til* (D I: till).
Hs 1 saknar komma efter *lif*.
42 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *ljuset*.
43 Hs 1 har *fjettrar* (D I: fjettrar) och *efwigt* (D I: evigt); hs 2 har *efwigt*.
Hs 1 saknar komma efter *glöms*.
44 Hs 1 saknar punkt efter *gruset*.
45 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *fäller*.
46 Hs 1 och hs 2 sakna semikolon efter *återställer*.
47 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *blott* och efter *väller*.
Hs 1 har en slutstrof, som saknas i hs 2 och i D I:

*Hel dig, o hopp! som ej härjaren
Kann skaka
I Frälsarns famn skall jag se min vän
Tillbaka;
Der striden lönas
Och tron förskönas
Och ömma hjertan med kärlek krönas
För ewigt.*

Strömborg BA III³ s. 180 uppger, att dikten »enligt vad bekant är» skrivits i anledning av ärkebiskop Tengströms dotters doktorinnan Anna Carolina Prytz' död i Pargas 12 februari 1828, en uppgift som godtagits av Estlander RS s. 250 (jfr ock KI) och av Söderhjelm, Ant. s. 50 och JLR I³ s. 105 (jfr ock Lagus, Från pojkkåren till gymnasiet s. 50 f.). Hedvall, Två dikter av Runeberg i dokumentarisk belysning, Nya Argus 1932 no. 4, ansåg sig dock kunna visa, att detta antagande måste vara oriktigt. Hon förmodade, att dikten var föranledd av samma dödsfall, som bildade verklighetsunderlaget för Minnas död i SN, och framkastade hypotesen, att den döda var Henriette Snellman, en kusin till R:s vänner bröderna Kurtén i Kronoby, som avled i nov. 1827. Emellertid meddelade Emil Hasselblatt i uppsatsen Den första Frigga HLS 10 1934 s. 58 ett brev från R:s ungdomsälskade Fredrika Juvelius-Wenman, som lämnar en säkerligen riktig uppgift om diktens tillkomst. I brevet, som är odaterat, men tidigast skrivet 1866, säger hon: »och, *Wid en wäns död* sändes bland andra från Sarejerfve och var öfver min tidigt bortgångna intima wänninna, den älsta af Granbergs döttrar, som var helt kort gift i G: Carleby.» Denna uppgift stämmer också väl överens med de slutsatser om diktens datering, som kunna dragas av dess plats i Blåa boken (den accepteras också av

Hedvall, Skildring och uttryck i Runebergs diktning HLS 12 1936 s. 97 f.). Sofia Vilhelmina Granberg, kallad Mina, var född i Vasa 16 april 1804, alltså ungefär två månader yngre än R. Hon var dotter till handlanden Peter Niklas Granberg, i vars förmögna och litterära hem R. under skoltiden i Vasa umgicks (Strömborg BA I² s. 38). Hon gifte sig 1823 med handlanden Jacob Lithén i Gamla Karleby, men dog där redan 5 mars 1825 i barnsäng och begrovs 13 mars (Gamla Karleby kyrkoböcker, enligt meddelande av kyrkoherde M. Oterdahl). Dikten är sålunda skriven någon tid efter 5 mars antingen i Saarijärvi eller kanske under den resa R. i april företog till Jakobstad. — Om Mina Granberg se ock Bergholm, Sukukirja I s. 507 och Hasselblatt, Den första Frigga s. 33 och 60; om Jacob Lithén Hj. Björkman, Gamlakarleby stad och dess borgerskap i förgångna tider (1914). — Om en uppgift att Mina Granberg givit anledning till SN se Castrén, Runebergs »östanbrud» FU 37 1923 s. 14 not. Diktens första två strofer ge uttryck åt en kvarlevandes — diktens »jag» — sorg över den dödas bortgång. Den tredje och fjärde hänvisa på den tröst, som ligger i att den döda i graven funnit frid. De två slutstroforna framföra tanken på uppståndelsen. I den blott i hs 1 befintliga slutstrofen uttryckes ytterligare förvissningen att i »Frälsarns famn» en gång återfinna den bortgångna.

Estlander framkastar, visserligen under förutsättning att dikten vore skriven över fru Prytz, tanken att R. författat den för någon annans räkning. Men även då vi veta, att den gäller Mina Granberg, är det omöjligt att antaga att R. här skulle tala i eget namn. Inledningsstroforna visa, att diktens »jag» måste vara den dödas man; det är deras äktenskaps korta tid som åsyftas med »den sälla lott», som var så förgänglig. Sådana i de efterlevande sörjandes mun lagda dikter sjöngos ofta vid jordfästningarna i kyrkan, men det synes omöjligt att R. hunnit skriva dikten och få den fram till Gamlakarleby i tid för att fylla en sådan uppgift.

Genom det i hs 1 till rubriken gjorda tillägget »Psalm» har R. själv understrukit, att han i dikten ansluter sig till psalmstilen. Estlander RS s. 250 påpekar, att versmättet »med sin danstakt» är lånat från Else Andersdotters psalm »Eja! mitt hjerta rätt innerlig» (G.Ps. 411), som med bibehållande av strofformen omarbetats av Stagnelius i hans *Psalm 5* (D 1824 III s. 331). E. anmärker, att medan Else Andersdotter och Stagnelius lägga orden i den bortgåendes mun, R. låter den sörjande tala, men i övrigt ingår icke E. på någon jämförelse mellan dessa dikter. Söderhjelm JLR I² s. 240 tillägger, att R. även kan ha lånat versmättet från Wallins *Vid ett barns begrafning* (»Säll du, som menlös fann din graf»; Ps 1819 493), vilken enligt hans åsikt »i innehåll, rytm och melodi» kommer R:s närmast. Det bör dock märkas, att R:s dikt i fråga om strofen helt överensstämmer med Else Andersdotters i G. Ps., medan Wallins *Vid ett barns begrafning* och likaså hans omarbetning av Else Andersdotters psalm i Ps. 1819 (no. 487) fått en väsentligt annan karaktär genom att anapesterna ersatts

med jambor och den refrångartade slutraden bortlämnats; också Stagnelius har i strofens tredje rad ersatt en anapest med en jamb. (I Wallins Förslag till Svensk Psalmbok 1816 återfinnas Ps. 1819 493 och 487 med en strof-form, som i huvudsak överensstämmer med den i G.Ps. 411, ehuru anapesternas placering något avviker från dennas och från R:s).

Men om R. ock tagit strofen från G.Ps. 411 visar hans dikt i övrigt icke närmare överensstämmelser med denna. Däremot har den ett tydligt samband med några psalmer i Ps. 1819. (En jämförelse med Stagnelius' psalm är överflödig, då R. 1825 säkert icke kände S.)

Likheterna med Wallins omdiktning av G.Ps. 411 äro dock ganska få. Både G.Ps. 411 och Ps. 1819 487 skildra själens glädje och salighet vid inträdet i himmelriket (Estlanders beteckning av G.Ps. 411 som »dödsberedelsepsalm» är icke alldeles korrekt). Den senare delen av R:s dikt har ett motsvarande innehåll. Då R. v. 37-40 jämför själens uppvaknande ur graven med morgonen erinrar detta om strof 3 i Wallins dikt:

Som fogelen vid ljusan dag
 Sig gläder,
 Så glad i ljusets rike jag
 Inträder.
 Vid englasången
 Och harpoklangen
 Jag skådar evighetens dag uppgången.

(En motsvarande strof fanns också i G.Ps. 411). En allmän likhet finnes ock mellan den sedan uteslutna slutstrofen i R:s dikt och Wallins strof 6:

Ack, att jag dit ur sorg och strid
 Må komma,
 Der Gud församlar i sin frid
 De fromma!
 Min Jesus vände
 Snart mitt elände
 I fröjd och salighet förutan ände!

Man kan också anteckna, att Wallins strof 2 har rimparet *funnit: vunnit*, medan R:s dikt i strof 3 har rimserien *vunnit: hunnit: funnit*.

Tydligare är anslutningen till Wallins ps. 493, som icke har någon motsvarighet i G.Ps. Därom säger Söderhjelm i ett otryckt utkast till kommentar till dikten: »Båda utgöra en apostrof till den döda. R:s strof 4 påminner onekligen mycket starkt i uppslaget om början av Wallins psalm: 'Säll du, som menlös fann din graf — För åren, — Lik späda blomman, som föll af — Om våren!' (Liksom här, har R. i tredje versen av sin första strof en naturliknelse — blomman använder han i sin sista strof.) Lika påtaglig är överensstämmelsen mellan Wallins rader om döden i strof 4:

'Han ej förstörer, — Han endast förer — Till himlen det, som jorden ej tillhörer' med R:s 'Hvad döden faller — Han återställer.' R. talar (strof 5) om anden, som är skild från kvalen, och Wallin om den, som 'bortom qualen' skall möta sina kära. Jfr också 'ömma bröst' (Wallin strof 4) med R:s 'ömma vän' (strof 5).^a

Bilden av fröet i R:s v. 41-45 synes åter ha hämtats ur Wallins bearbetning av Prudentius' *Iam moesta quiesce querela* (Ps. 1819 492 »Nu tystne de klagande ljuden»); bilden finnes dock redan i Prudentius' original, som på latin och i svensk omdiktning ingick i G.Ps.):

Det höstliga kornet, som jordas,
Ej vintriga månar föröda;
Vid vårsolens blick det fullbordas
Till sommarens gyllene gröda.

Så, värmd af det eviga ljuset
Och vårdad för sällare tider,
Står kroppen förskönad ur gruset,
Och mera ej dör eller lider.

Den Wallinska bearbetningen visar också en del andra, visserligen mer allmänna likheter med R:s dikt; jfr särskilt R. v. 29-32 med Wallins strof 3:

Begärens och stormarnas ilar
Och jordiska sorgen och fröjden
De störa ej stoftet, som hvilat,
Ej anden, som lefver i höjden.

Dikten tyckes sålunda ha tillkommit på det sätt, att R. hämtat strofformen från Else Andersdotters psalm i G.Ps., med vilken R. och den publik, för vilken han skrev dikten, av gammalt var förtrogen, men sedan sökt inspiration — utom i denna psalm, antingen i dess äldre eller i dess Wallinska form — huvudsakligen i de Wallinska begravningspsalmerna i Ps. 1819. R. har således i Saarijärvi haft tillgång till Ps. 1819.

Vad mognad och stil beträffar står dikten otvivelaktigt högt över de övriga i Blåa boken införda styckena, vilket förklarar både att den är den enda av dessa dikter, som intagits i D I, och att tidigare litteraturhistoriker velat förlägga den till en betydligt senare tid. Söderhjelm JLR I² s. 260 säger, att man frapperas »av den fulländade stiltroheten och en versbyggnad, som icke blott i rytmiskt men också i melodiskt avseende är sällsynt fast och hel». C.

Titeln *Vid en väns död* erinrar om de rubriker flera begravningspsalmer i Ps. 1819 ha: »Vid ett barns begrafning», »Vid en ung människas begrafning» o. s. v. I G.Ps. sakna begravningspsalmerna sådana rubriker. C. 2 brydde. Ordet har den nu föräldrade bet.: gäckta. B.

3-4 *Lik vårdagsfäkten, den smekte blott, — Och flydde.* Hedvall RPS s. 157 påpekar, att bilden har motsvarigheter i andra av R:s dikter, men här får ett tillskott av innerlighet genom »den utomordentligt vackert fallande pausen vid tredje versens slut». C.

3 *vårdagsfäkten.* En och annan gång förekomma ssgr med *vårdag* i tidens romantiska poesi, t. ex. i en av v. Zeipel riktad dikt till Atterbom: Dock må Du ej försmå den enkla kransen, — Som här Dig räcks i första vårdagsglansen! PK 1819, I s. 2 (SAOS). B.

6 *mig förglömd* glömde mig, glömde (huru förgängligt allt var). B.

11-12 *du ej öppnar mig — Din hydda.* »din hydda» här graven, som den döda icke öppnar för att höra den sörjandes klagan. Jfr SN IV v. 143: »Det tjäll, som byggs åt slumrarn under kullen» och *En stund ibland grifterne* (SS II s. 97) v. 1: »de tysta tjellen». C.

17 *ömma vän.* »öm» se komm. till 4, v. 13; här dock kanske närmast reminiscens från Ps. 1819 493, se inl. ovan! — Hs 1 har här »sälla vän», men i v. 55 »ömma hjertan». C.

22 *Din palm du funnit* (i hs 1). Jfr Ps. 1819 487: 5: »Der Jesu vänner — Med palm i händer — Lofsjunga Lammet» (»Med palm' i händer» även i förebilden till denna psalm G. Ps. 411). — Jfr om »palm» i liknande fall Hedvall RPS s. 314. C.

25-32 Strofen erinrar till innehåll och bilder om Wallins begravningspsalm »Kommer till en Fader åter» (Ps. 1819 491: 4):

Sälle äro de, som sofva,
De, som slutat vandrigen!
Salig frid är dödens gåfva
Åt en Guds och Jesu vän!
Efter mödor, qval och strid
Väntar oss en salig frid
Hos vår Gud i evig tid! C.

25 *som din staf har fällt.* Den i religiös stil vanliga bilden av jordelivet som en vandring med en stav i handen även *Barndoms minnen* 33, v. 37-44. — Om bilden jfr Hedvall RPS s. 157 f. C.

33-34 *från flärden skild — Och qvalen.* »flärden» se komm. till 2, v. 43. — »kval» räknas av Hedvall RPS s. 299 till de romantiska orden. På detta ställe har det religiösa stilprägel. Jfr Ps. 1819 487: 7 (Else Andersdotter): »när du sist — Vill hämta — Ur tåredalen — Från jordeqvalen — Din brud.» C.

35 *som daggen om quällen spild.* Anv. av »spild» torde i hög grad ha berott på rimmet. Ordet har väl i denna bet. haft ungefär samma stilton då som nu. Även Snoilsky har använt ordet om daggen, dock i den mera vanliga förbindelsen med »droppe»: såg du i droppen på bladen spild — Helt oförmodat din egen bild, — Af regnbågsprisma omsluten. Dikter (1869) s. 103. B.

37 *gryningsstunden*. Ordets anv. sammanhänger med romantikens förnyelse av det poetiska språket. Äldsta belägget i SAOB är från Atterbom i Phosphoros. *B.*

38 *Klarnar rundan* (i hs 1): om det transitivt använda »klarnar» jfr Berg, PoetFr. s. 100 (flera exx. från Atterbom). *C.*

38 *rundan* om himlavalvet; jfr *himlarunden* i *Lärkan* o. komm. till detta ord (4, v. 12). *B.*

39 *slumrarn*. Jfr i SN IV, v. 143: Det tjäll, som byggs åt slumrarn under kullen. Ordet kan i denna bet. anses tillhöra dåspråket. *B.*

44 i *mörkrets fjettrar ej evigt glöms*. Hedvall RPS s. 231 hänvisar för uttryck av typen »stoffets bojor» till Stagnelius och till psalmstilen. På detta ställe är »mörkrets fjettrar» säkert psalmstil, troligen närmast efterbildning av »dödsens länker» i Else Andersdotters psalm str. 1 (både i Ps. 1819 487 och G.Ps.). — Tanken att människan ej »glöms» i graven är måhända en reminiscens av Ps. 1819 492: 11 (Prudentius): »När natten en gång är förliden, — Skall Herren sin afbild ej glömma». *C.*

45 *gruset*. Se komm. till 17, v. 32. *C.*

49 *härjaren* (i hs 1): döden; se komm. till 5, v. 16. *C.*

49-51 Rimmets *härjaren: vän* (i hs 1) se komm. till 7, v. 10. *C.*

51-52 (i hs 1) *I Frälsarns famn skall jag se min vän — Tillbaka*. Anv. av *tillbaka* i bet.: åter är väl utom av rimskäl i viss mån betingad av de uttr., t. ex. *komma tillbaka ~ komma åter*, där orden kunna växla. Möjligen har också den omständigheten spelat en roll att vissa östsvenska dialekter kunna använda *tillbaka*, där rikssvenskan har *åter*, t. ex. *tillbakhåll*, *återhåll*, *tillbaklagad*, *återställd* (Vendell, Westman). *B.*

53-56 (i hs 1). Psalmstilen i dessa rader belyses av en jämförelse med Ps. 1819 491: 3: »Han har kämpat, han har vunnit — Och behållit tro och hopp; — Nu har han sin krona funnit — Efter väl fullbordadt lopp.» — *förskönas* v. 54 väl framkallat av rimskäl. *C.*

89. 35. Öfver ett sofvande barn.

Dikten trycktes första gången i D I.

Ett renskrivet ms finnes i Borgåsamlingen i häftet »N. 4.»

Titeln. Hs har *Barn* med stor begynnelsebokstav.

1 Hs saknar komma efter *än*.

2 Hs har *villorne* (D I: villorna).

Hs saknar utropstecken efter *flurden*.

3 Hs har *mammas hand* (D I: moders-hand).

D I² och SA 1861 ha *modershand* (D I: moders-hand).

Hs saknar komma efter *den*.

D I² har komma och tankstreck efter *bädd* (D I: endast tankstreck).

4 D I² har komma och tankstreck efter *ro* (D I: endast tankstreck).

5 D I² och SA 1861 ha *morgonlugnet* (D I: morgon-lugnet).

Hs saknar komma efter *blå*.

- 6 Hs har komma efter *söfver* (D I: semikolon).
 7 Hs saknar komma efter *derpå*.
 9 D I² har komma och tankstreck efter *ler* (D I: endast tankstreck).
 10 Hs saknar punkt efter *öga*.
 11 Hs saknar komma efter *dig*.
 13 Hs saknar komma efter *Sof*, efter *barn* och efter *lott*.
 14 Hs saknar skiljetecken efter *förena*, D I³ har där komma (D I: semikolon).
 15 Hs saknar komma efter *blott*.

Estlander KI anser dikten förmodligen vara författad sommaren 1827. Den starka Franzénefterklängen och den abstrakta och osäkra stilen — »mammans hand» i v. 3 (hs) och de föga åskådliga och rätt heterogena bilderna i strof 2 — synas mig dock tala för att förlägga den till ett något tidigare skede, till 1826 (eller möjligen redan senare delen av 1825, efter avslutandet av Blåa boken).

Till innehållet erinrar dikten mycket om 11, *Till en blomma*. Den prisar det sovande barnets sällhet, omgivet som det är av frid och oskuld; i dess löje avspeglar sig ett minne från en högre värld. Från *Till en blomma* skiljer den sig dock genom att den blott i förbigående antyder den senare ålderns besvikelser. Närmast synes dikten vara inspirerad av Franzéns *Spegeln* (D 1824 I s. 22), men också *De tre behagen* (D 1810 s. 175) och *Lifvets stunder* (D 1810 s. 170) visa beröringspunkter. Den har också vissa, dock rätt allmänna likheter med den av R. från tyskan översatta *Vaggvisa*.

Strofen är densamma som i *Barndoms minnen* och mycket nära besläktad med den i *Till en blomma. C*.

- 1 *vaggans famn*. »famn» pseudoklassiskt fyllnadsord; jfr Mjöberg, Stilstud. s. 102. C.
 2 *villorna och flärden*. Både »villorna» och »flärden» höra till de pseudoklassiska orden; jfr Hedvall RPS s. 272, 274. C.
 3 *mammans hand* (i hs) har typiskt Franzénsk stilprägel; jfr komm. till 12, v. 28. C.
 4 *Din ro — af syskon från den högre världen*. Jfr Franzén, *De tre behagen*, där »Selma i sin vagga»

såg så lifligt, som poeten
 ser dem på Cytherens strand,
 tvenne Gracer hand i hand,
 Ömheten och Menlösheten.

Jfr ock F:s *Spegeln*: »Helt visst en engel — Kring hennes vagga sväfvar här.» — Ett liknande ställe hos R. SN II v. 177-179. C.

5 *kring en källas blå* i st f »kring en blå källa» jfr komm. till 28, v. 29-30. C.
5 *morgon-lugnet*. Ssg återkommer i bildlig anv. i det expressiva stället i *Fulqvällen*: Hvila mitt guldmoln, hvila i morgonlugnet af lifvet! Normaluppl. IV s. 31 samt i eg. anv. i *Kyrkan*: När i morgonlugnet öfver fjärden — Första gångens ringning ljöd. Därs. s. 258. SAOS har icke något tidigare belägg på ordet, som liksom det av R. använda *aftonlugn* har en speciellt runebergsk expressivitet. Jfr Belfrage i SoS 1916, s. 184-185. B.

6 *din lefnads oskuldsbölja*. R. har konkretiserat den efter klassiska mönster formade genitivkonstruktionen »din lefnads oskuld» (jfr »en källas blå» i v. 5) genom att i anknytning till den föregående radens jämförelse associera den med »bölja». Den ssg *oskuldsbölja* som härigenom uppstått ansluter sig åtminstone formellt till hans övriga ssg med *oskuld*; jfr komm. till 2, v. 52. B.

7 *tidens vinge*. Jfr t. ex. Lidner i *Året 1783*: Jag ren det (året) flygtadt ser — På Tidens vingar fördt i Evigheter ner. B.

13-14 *din lott*, — *Med blommans lif att hjertats lif förena*. Frändskapen mellan blommornas liv och människans framhålls på ett flertal ställen i R:s diktning och kommer på ett pregnant sätt till synes i den av R. använda ssg *människoblomma*; se Belfrage i SoS 1916, s. 171 ff. B.

9-12 *Du ler...* — *Det är ej jorden än som tjusar dig*, — *Det är ett minne från det fjerran höga*. Den nyplatoniska tanken om föruttilvaron är här säkert övertagen från Franzéns *Spegeln*, där den lilla Fanny ler i vaggan:

Små barn ha säkert något sinne,
Som mer än våra ögon ser.
Männ' ej ett minne
Från himlen följer dem hit ner? C.

90. 36. *På ett barns graf.*

Dikten trycktes första gången i D I.

En renskriven hs finnes i Borgåsamlingen på samma blad som hs till *Till Frigga* och *Bön* (om detta se komm. till 24, *Till Frigga*). Denna hs, här kallad hs 2, innehåller utom de två i D I tryckta stroforna även en tredje strof. I hörnet till vänster är ovanför dikten med Fredrikas stil antecknat *Tryckt*. I marginalen till höger är åter vid början av str. 3 ett streck och därunder med Fredrikas stil skrivet: *sista versen otryckt*. Dessa anteckningar ha sannolikt gjorts, då ES redigerades. — Stroforna 2 och 3 finnas även upptecknade i »Bruna boken» (om denna se komm. till D II), som annars av dikterna i D I innehåller blott några strofer av *Vår-morgonen*. Versionen i »Bruna boken» — här kallad hs 1 — är tydligen äldre än den i det lösa manuskriptbladet; förmodligen är den den första nedskriften av dessa strofer. Ovanför dikten är här antecknat *tr*.

Titel. Hs 2 först *Wid ett barns död*; detta överstruket och ovan raden skrivet *På ett barns graf*.

- 1 Hs 2 har frågetecken efter *kort* (D I: komma).
 2 Hs 2 saknar komma efter *Säg* och efter *barn*.
 3 Hs 2 har semikolon efter *smärta* (D I: frågetecken).
 5 Hs 2 saknar komma efter *blick*.
 6 Hs 2 har punkt efter *hjerter* (D I: semikolon).
 7 Hs 2 har *återställt* (D I: återställt).
 8 Hs 2 saknar komma efter *djuft*.
 11 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *ljuf* och efter *skön*.
 12-13 Hs 1: *Att vinna dagens fulla lön — För morgonväkten redan* (D I: Att ren till dagens fulla lön — För morgonväkten fällas.).
 14 Hs 1 har *mongen* (D I: mången).
     Hs 1: *Ack* ä fr svärläsligt ord, möjligen *Men*.
     Hs 1 har utropstecken efter *Ack* (D I: komma).
     Hs 1 saknar komma efter *dal*.
 15-16 Hs 1: *Som bar sin lefnads ny med qual — Och fridlös bar dess nedan* (D I: Som såg det gry, betryckt af qual, — Och fridlös såg det qvällas).
 16 Hs 1 saknar semikolon efter radslutet.
 17 Hs 1 och hs 2 ha komma efter *likväl*.
 18 Hs 1: *obefläckad* saknar ä-prick.
 19 Hs 1 och hs 2 ha *Wid* (D I: Vid).
     Hs 1: *Wid nattens skynt ur qualmen* (D I: Vid Herrens vink, ur qualmen).
 I hs 1 och hs 2 följer ytterligare en strof, som i hs 1 lyder:

*Hel! rena Ande ila glad
 Ur stoftet ur de dödas stad
 Till lifvet och till Herran.
 Hell lilla ur Guds blomstergård
 Din trefnad och din bästa vård
 Den finner du der fjerran.
 Hell flyg till Jesu famn igen
 Ty Jesus är de spädas vän.
 Ibland hans englaskara
 Der blir dig godt att vara.*

Hs 2 visar i denna strof följande avvikelser från den ovan avtryckta texten i hs 1:

- 1 Hs 2 har *Hel! frälsta ande skynda glad*
 2 Hs 2 har komma efter *stoftet*.
 3 Hs 2 har semikolon efter *Herran*.
 4 Hs 2 har *Hel!*
 6 Hs 2 har *Dem*.
 7 Hs 2 har *Flyg säll i Jesu famn igen*
 8 Hs 2 saknar punkt efter *vän* (Söderhjelm, Ant. s. 70, läser i denna vers oriktigt *spedas* i st f *spädas*).
 9 Hs 2: *e* i *englaskara* synes ä fr *ä*.

Lagus, Från pojkåren och gymnasiet s. 51 antar, troligen riktigt, att dikten är skriven i anledning av en av ärkebiskop Tengströms dottersöners död sommaren 1828 (även Estlander KI daterar dikten »troligen 1828»). Denne, Karl Jakob Tengström, son till professor J. J. T. och ärkebiskopens dotter Sophie, var född i Pargas 16 nov. 1827, döptes 27 nov., varvid R. var en av faddrarna, och dog i Pargas 25 juni 1828. Dikten är sålunda skriven kort efter det R. återkommit till Pargas från Åbo efter den inhiherade Spanienresan.

Diktens första strot ger några biografiska antydningar: det döda barnet har endast sett jordens vår, och tårar ha bott i dess blick och oro i dess hjärta, alltså har det varit kient och sjukligt. Den mynnar ut i skildringen av gravens lugn. Den andra strofen prisar lyckan att få dö i barndomen, innan själen fläckats av synd. Den senare uteslutna tredje strofen skildrar lyckan hos Jesus; psalmtönen är här än mer framträdande än i de tidigare. Strofen är emellertid rätt svag och har troligen av detta skäl utelämnats ur den tryckta versionen. Det kan dock förtjäna anmärkas att R. både i denna dikt och i *Vid en väns död* utelämnat de strofer som handla om Frälsaren. — I str. 2 finner man måhända uttryck ett för R:s personliga oro och disharmoni vid denna tid, då han ännu icke kunnat besluta sig för att bryta förbindelsen med Maria Nygrén — samma oro och skuld-känsla som bryter fram i den antagligen ungefär samtidigt skrivna *Bön*. (Jfr Castrén, Den gamles hemkomst i Festskrift tillägnad Werner Söderhjelm 1919 s. 77).

Diktens tankegång ansluter sig till str. 1 och 2 i Wallins psalm *Vid ett barns begrafning* (Ps. 1819 493), som R. också haft i tankarna, då han två år tidigare diktade *Vid en väns död*:

Säll du, som menlös fann din graf
För åren,
Lik späda blomman, som föll af
Om våren!
Du i det stilla
Gick ner, du lilla,
Förr'n ondskan hunnit ditt förstånd förvilla.

Förr'n falska läror fått din själ
Bedraga,
Du mände Herran Gud
Så väl behaga.
Att dig förvara
Från allsköns fara,
Han upptog dig ibland sin englaskara.

Den tioradiga jambiska strofen består av tre avdelningar. De båda första utgöras vardera av två fyrtaktiga manligt slutande rader och en tretaktig

med kvinnligt slut. Den tredje avdelningen åter utgöres av två fyrtaktiga rader med manligt slut och två tretaktiga med kvinnligt slut. Rimschemat är aabcbddde. Söderhjelm JLR I³ s. 389 (not till s. 252 r. 25) uppger att strofen återfinnes i Matthissons *Todtenkranz für ein Kind* (Gedichte von Hölty, Matthisson und Salis i Bibliothek der deutschen Classiker Upsala 1816 s. 107); M:s strof saknar dock de fyra sista raderna i R:s. Strof 2 i M:s dikt erinrar till innehållet rätt mycket om R:s str. 1 och 2:

Wohl dir, obgleich entknospet kaum,
 Von Erdenlust und Sinnentraum,
 Von Schmerz und Wahn geschieden!
 Du schläfst in Ruh'; wir wanken irr'
 Und unstätbang' im Weltgewirr'
 Und haben selten Frieden. C.

2-3 *Säg, spåda barn, som slumrat bort — Från jordens fröjd och smärta* Jfr Matthissons ovan anförda strof v. 2-3. C.

8-10 *Nu sofver du så djupt, så sällt, — Som under snö och ilar — Den fallna blomman hvilar.* Om den vissnande blomman som bild för människans död se komm. till 17, v. 56-57. På detta ställe är bilden möjligen framkallad av Ps. 1819 493: 1: »Säll du, som menlös fann din graf — För åren, — Lik spåda blomman, som föll af — Om våren!» C.

12-13 *Att ren till dagens fulla lön — För morgonväkten fällas.* Meningen är: »att redan för morgonväkten få den lön, som annars tillkommer blott en hel dags arbete.» Denna mening framstår klarare i versionen i hs 1: »Att vinna dagens fulla lön — För morgonväkten redan.» Oklarheten har tydligen uppkommit av att R., då han ändrade v. 15-16, behövde ett nytt rimord i st f »nedan» och då tog »fällas», som medförde en förändring även av det föregående. Bilden återgår till liknelsen om vingårdsmännen, Matt. 20. — »Morgonväkten» tillhör den religiösa stilen (Hedvall RPS s. 313). C.

13 *fällas.* Enligt gängse språkbruk »fälles» man till ansvar, till ett straff o. d. Förbindelsen att ngn »fälles» till en lön torde vara helt tillfällig och mycket tvungen. B.

14 *sorgens dal.* Tillhör också religiös stil (Hedvall RPS s. 260). Jfr Stagnelius, *Kärleken* (D 1824 III s. 42): »sorgens kulna dal». — Hos R. även i *Till den sörjande* (SS II s. 139): »sorgens dalar». C.

15-16 Då R. utbytte den ursprungliga bilden — livets »ny» och »nedan» — mot en annan skedde det måhända under intryck av att den första bilden icke stämde överens med »Wid nattens skymt» i v. 19. Emellertid ändrade han sedan också dessa ord till »Vid Herrens vink», antagligen efter det han beslutat sig för att stryka slutstrofen, där det också talades om »Herren». C.

19 *qualmen* om jordens kvava, tunga luft, kvalmighet; här ss. beteckning för jordelivet. Motsättningen till »skuggan» (se v. 20) finnes också i en vers i Adlerbeths *Georgicaöversättning*: I den brännande midda'ns qualm, sök skuggiga dalar. Adlerbeth, *Virgillii Bucolica* och *Georgica* (1814) s. 100 (SAOS). Ordet var förr även realgenus och uppträder ss. sådant också i *Hanna*: Försök att en timme — Sitta, som jag, härinne i qualmen af häggarnas dofter. Normaluppl. III s. 48. B.

20 *Till skuggan och till palmen*. Hedvall RPS s. 315 säger, att palmen här är en bild »helt enkelt avsedd att ge orientalisk, biblisk stämning, men är för övrigt fritt uppfunnen». Hos Stagnelius är palmen dock ofta kännetecknande för det himmelska landskapet; se komm. till 6, v. 36. — Sammanställningen »till skuggan och till palmen» för att beteckna himmeln förefaller rätt egendomlig; möjligen beror »skuggan» här på en reminiscens från Tegnér's *Flyttfåglarna*: »Till skuggande palmer står åter vår håg». Jfr dock även komm. till v. 19. C.

24 *lilja ur Guds blomstergård* (i hs 1 och hs 2). »liljan» hör till den bibliska stilen, t. ex. Höga Visan 2: 1: »Jag är ett blomster i Saron, och en lilja i dalenom». I Stagnelius' bildspråk spelar liljan en stor roll; jfr med detta ställe särskilt *Vårsånger III* (D 1824 III s. 100): »O Lilja från Guds Paradis!» — Jfr hos R. ock SN III v. 205. C.

24 *Guds blomstergård*. I *Chrysanthos* talas om världen såsom »Herrans blomgård». Normaluppl. IV s. 276. Uttrycket här utgör ett av de tidigaste exemplen på den sublimering av blommornas värld som är ett karaktéristiskt drag i R:s stil; se Belfrage i SoS 1916, s. 170 ff. B.

91-92. 37. *Lif och Död*.

Dikten trycktes första gången i D I.

En hs finnes i Borgåsamlingen på ett löst blad. Papperet är grå-gult med fina tvärstreck och vertikala vattenlinjer; ett fragment av en figur hörande till vattenstämpeln synes (ett klöverblad?). Storlek: 10,8 × 16,7 cm. Nedre kanten är ojämnt riven. Nederst finnes särskilt för sig skriven en version av slutstrofen, som dock endast i första raden visar en avvikelse från den i samband med de övriga stroforna skrivna versionen. Strax under denna fristående strof är på snedden skrivet 15. 450. På papperets andra sida finnes en del av SN, som emellertid icke medtagits i den slutliga utformningen av dikten (se Söderhjem Ant. s. 71). Denna hs av SN är skriven i motsatt riktning mot *Lif och Död* och börjar sålunda vid den ända av bladet, som ur *Lif och Död's* synpunkt är den nedre. Hs av *Lif och Död* är tydligen den första nedskriften, och den fristående slutstrofen äldre än den andra. Titel. Hs har *Död*, SA 1861 *död*.

1 Hs: *arm* ä fr *hand*.

SA 1861 har *Skaparns* (D I: *skaparns*).

2 Hs: *barndom* ä fr *fägring*.

Hs saknar semikolon efter *än*.

- 3 Hs: *Och* ä fr oläsligt.
Hs har *högste* (D I: Högste).
D I har komma efter *harm*; här utelämnad.
- 4 Hs saknar komma efter *synd*.
- 5 Hs saknar komma efter *Flyg* och efter *då*.
- 6 Hs: *s* i *jordens* synes vara senare tillagt.
Hs: *skuldbehöljda* saknar ö-prick.
- 7 Hs saknar komma efter *derpå*.
- 9 Hs saknar komma efter *land*.
- 10 Hs har *herre* (D I: Herre).
Hs har punkt efter *bjöd* (D I: semikolon).
- 11 Hs: *när* ä fr *då* (?).
Hs saknar komma efter *hand*.
- 12 Hs: *ljusa* ä fr *milda* (?).
Hs: *ängeln* ä fr *Engeln*.
Hs saknar kolon efter *ängeln*.
Hs har en plump, så att det icke kan avgöras om där står *Död* eller *död*. I D I³ och SA 1861 är *Död* spärrat.
- 13 Hs: *skördarn* saknar ö-prick.
D I³ och SA 1861 ha punkt och tankstreck efter *ej* (D I: endast tankstreck).
- 14 Hs saknar komma efter *ringhet*.
Hs har komma efter *prakt* (D I: semikolon).
- 15 Hs saknar komma efter *låg* och efter *slaf*.
- 16 Hs har *alvar* (D I: allvar); *a* (det första) i *alvar* ä fr någon annan bokstav.
Hs saknar komma efter *alvar*.
Hs har *magt* (D I: makt).
- 17 Hs saknar komma efter *offer* och efter *här*.
Hs: den nere på sidan skrivna versionen av slutstrofen har *skördar der* (den andra versionen och D I: fäller här).
- 18 Hs saknar komma efter *dem*.
- 19 Hs: i *grusets g* ä fr *s*.
Hs har tankstreck, icke komma, efter *blott*; D I³ har där varken komma eller tankstreck (D I: komma).
- 20 Hs saknar komma efter *Gud*.
Hs: *s* i *sin* kanske ä fr annan bokstav (möjligen är det dock endast en plump).

Estlander KI och Söderhjelm JLR I³ s. 127 anse, att dikten sannolikt är författad 1829. Den enda hållpunkt för dateringen, som finnes, är att på samma blad förekommer SN-fragmentet, vilket tydligen varit avsett att ingå i tredje natten. SN begyntes antagligen våren eller sommaren 1828.

Då R. sannolikt utarbetat de olika nätterna i den ordning, i vilken de förekomma i dikten, tillhör SN-fragmentet troligen icke den första tiden, utan kan antagligen förläggas till slutet av hösten 1828 eller början av 1829. *Lif och död* kan vara diktad då, men den kan också vara nedskriven vid den tid, då R. omarbetade SN III och uteslöt det parti, till vilket fragmentet hörde (detta skedde förmodligen våren 1829).

Dikten är en berättelse i parabelform. Gud vredgas över jordens synder och sänder Livets ängel för att straffa människorna med förgängelse. Människorna kalla ängeln Död. Men ängeln samlar allt det ädla hos dem, som hans slag drabbat, och bär det åter till Gud.

Hedvall RPS s. 224 framhåller, att dikten antagligen inspirerats av Herder, i vars prosaparabler med motiv från skapelsehistorien — närmast *Das Kind der Barmherzigkeit* i *Blätter der Vorzeit* — man finner urtypen till denna stilart; dock lämnar hon den möjligheten öppen, att R. icke mottagit impulsen direkt från H. utan genom någon av hans efterföljare. I uppsatsen *Bibliska motiv i Runebergs första samling dikter*, *Nya Argus* 1918 s. 90 f., betonar hon dessutom den bibliska inspirationen och särskilt likheten mellan diktens första strofer och första Mosebokens kap. 6 v. 5-7: »5. Men då Herren såg, att människones ondska var stor på jordene, och all hennes hjertas uppsåt och tanke var alltid benägen till det ondt var; 6. Då ångrade Herranom, att han hade gjort människona på jordene, och det bekymrade honom i hans hjerta. 7. Och Herren sade: Människona, som jag skapade, skall jag förgöra utaf jordene, ifrå mennisko allt intill fänaden, och intill matkar, och intill foglarna under himmelen; förty det ångrar mig, att jag dem gjort hafver.» För bilden av dödens ängel som liemannen, en bild som ju hör till de vanligaste i konsten och dikten, hänvisar H. till *Uppenbarelseboken* kap. 14 v. 14-19. Sina resultat sammanfattar H. sålunda: »Vi se att sagan hos R. blivit fritt gestaltad, om än hans fantasi haft stöd av den gamla bibliska bilden. Och det förefaller, som om motivet blivit format efter ny kontakt med själva urkällan. Slutstrofens odogmatiska uppfattning av Guds straffdomar — att ängeln bär 'allt försonadt åter till sin Gud, sitt hem' — är däremot alldeles personligt Runebergs.»

Albert Nilsson ställer åter diktens tankeinhåll i förbindelse med Tegnér i uppsatsen *Vem styrde hit din väg?* HLS 11, 1935, s. 21: »R:s vackra myt synes vara inspirerad av de berömda raderna om kärleken och döden i *Nattvardsbarnen*. Möjligen har han även känt till Grafströms dikt *Platos dröm*, som var tryckt i PK 1821 och har till motto en orfisk sentens ur ett drama av Euripides: Vem vet om icke det som kallas dö är att leva och att leva är att dö. Tanken att döden är försonaren visar även hän till Tegnér's utläggning av försoningen i sista sången av 'Frithiofs saga', och det förtjänar beaktas, att då R. i detta tidiga ungdomspoem behandlar försoningsmotivet rör han sig helt inom Tegnér's idékrets.» Det av N. åsyftade stället i *Nattvardsbarnen* (v. 250 f.) lyder:

Döden är kärlekens bror, är dess tvillingbroder, allenast mera allvarlig att se; med en kyss på bleknade läppar tager han anden och far, och vaggadt på kärliga armar ställer det frälsade barn, ett nyfödt, fram för sin Fader.

I *Försoningen* säger åter Baldersprästen till Frithiof (v. 153 f.):

Du vill försonas. Vet du hvad försoning är?
 Se mig i ögat, yngling, och blif icke blek.
 På jorden går försonarn kring och heter *Död*.
 All tid är från sin början grumlad evighet,
 allt jordiskt lif är affall från Allfaders thron,
 försonas är att vända renad dit igen. — — —
 Så är det fallna Godas död dess eldprof blott,
 är dess försoning, födslen till ett bättre lif
 som återflyger skäradt dit det kom ifrån
 och leker skuldöst som ett barn på fadrens knä.

Om den platonskt-schellingska grunden för denna försoningstanke jfr Martin Lamm, Försoningstanken i Frithiofs saga Saml. 37, 1916 och Albert Nilsson, Svensk romantik s. 446. — Även hos Atterbom finner man uttryck, som erinra om R:s tankar — i *Prolog till Phosphoros* talar han om »lifvets engel — Döden» och i den andra sonetten i *Sjukbetraktelser* (PK 1815 s. 42) heter det:

Förgängelsen är kärlek, kan ej skona:
 Hon älskar offret, som hon genombårar.

Dikten ger sålunda ett uttryck åt den platonskt-schellingska världsåskådning som vid denna tid också var R:s; sådan den här framträder synes den närmast förmedlad av Tegnér. Utgångspunkten för diktens berättelse har han fått från Bibelns skapelseskildring, och diktens yttre form, parabeln eller paramytien, har han hämtat från Herder.

I SN III v. 186 f. berättar R. en parabel om döden, som erbjuder flera likheter med denna dikt och säkerligen till sin konception nära sammanhänger med den.

Den fyrradiga korsvis rimmade strofen består av sextaktiga trokeiska rader, alla med manligt slut. Den sextaktiga trokén är rätt ovanlig i svensk dikt; Atterbom använder den i Lycksalighetens ö i *Zephyrs sång* (»Hulda moder, banna ej din trogne son») i en sexradig parvis rimmad strof, där alla raderna liksom hos R. sluta manligt (jfr Sylwan, Den svenska versen III s. 86; A:s mönster var Oehlenschläger). C.

I *Lifvets engel satt på skaparns högra arm*. Trots diktens bibliserande karaktär föres tanken här närmast till någon grekisk gudabild med likartad plastisk framställning. Herders *Das Kind der Barmherzigkeit* har en

ingress av mera episk art: Als der Allmächtige den Menschen erschaffen wollte, versammelte er ratschlagend die obersten Engel um sich. Där möter man sedan »der Engel der Gerechtigkeit», »der Engel des Friedens» osv., alltså motsvarigheter till R:s »Lifvets engel». *B.*

6 *skuldbehöjda*. Enda belägg i SAOS. Om ssgr av denna formella typ jfr komm. till *löf-beprydda* (12, v. 4). *B.*

6 *jordens skuldbehöjda dal*. »dal» här religiös stil; jfr komm. till 36, v. 14. Jfr ock »tåredalen» i parabeln SN III v. 194. *C.*

10 *lia*. Jfr komm. till 25, v. 4, där det likaledes talas om dödens lie. *B.*

11 *stoftets son*. Omskrivningar av denna typ äro vanliga i pseudoklassiska reflexionsdikter. Jfr Mjöberg, *Stilstud.* s. 59. — »Stoft» som beteckning för jorden hör också till denna stil, se *ibid.* s. 250. *C.*

12 *Nämnde han förskräckt den ljusa engeln: Död*. Man erinras trots den bibliska stilen om den grekiska myten om Eros-Thanatos, särskilt såsom den återberättas i Herders dikt *Der Tod*: Ob ich gleich Amor bin, heiss' ich den Sterblichen Tod. Jfr också att i parabeln i SN III »den milda engeln» som går »i lifvets öknar» presenteras på följande sätt: Vet du hvem engeln är? han heter Död, — Hans gerning liknar din, ty han är god, som du (v. 195-96). *B.*

13 *glaf* se komm. till 3, v. 41. — Ordet användes särskilt gärna i sammanhang med döden som här (så ock 16, v. 41) och har då en biblisk ton (jfr Hedvall RPS s. 313). *C.*

14 *Krossar örtens ringhet, krossar ekens prakt*. Hos R. ofta förekommande pseudoklassisk konstruktion se komm. till 28, v. 29-30 — Motsatsen »örten»:»eken» hör till de stereotypa klichéerna i den pseudoklassiska dikten. *C.*

18 *det ädla*. Se komm. till 3, *Det ädlas seger*. *C.*

39 *grusets smitta*. »Gruset» se komm. till 17, v. 32. — Även »smitta» har i detta sammanhang religiös stilprägel; se Hedvall RPS s. 286. *C.*

93. 38. *Vaggvisa (Från tyskan)*.

Dikten trycktes första gången i D I.

En renskriven hs finnes i Borgåsamlingen i häftet »N. 1.». Efter titeln är där med Fredrikas handstil antecknat *tryckt*.

Titeln. Hs: *Waggvisa (efter Tyskan)*.

1 Hs, D I² och SA 1861 sakna komma efter *Sof*.

D I² och SA 1861 ha tankstreck, icke komma, efter *lilla*.

Hs har komma efter *du*, D I² och SA 1861 tankstreck (D I: kolon).

2 Hs, D I² och SA 1861 ha *Göm* (D I: Gömm).

D I² har utropstecken efter *ännu* (D I: punkt); hs: punkt ä fr komma.

3 Hs, D I² och SA 1861 sakna komma efter *tyst*.

Hs: *alt* (D I: Allt).

4 Hs saknar komma efter *Sof*.

- 5 Hs saknar komma efter *Ännu* och efter *barn*.
Hs har punkt efter *tid* (D I: semikolon).
- 6 D I³ och SA 1861 ha komma och tankstreck efter *Sedan* (D I: endast tankstreck).
- SA 1861 har semikolon efter *blid* (D I: punkt).
- 7 Hs saknar komma efter *ställt*.
- 10 D I³ och SA 1861 sakna komma efter *vaggan*.
- 11 Hs har utropstecken efter *O* (D I: komma).
- 13 Hs saknar komma efter *Sof* och efter *än*.
- 14 Hs har *Mamma* (D I: mamma).
- 15 D I³ och SA 1861 ha komma och tankstreck efter *tidigt* (D I: endast tankstreck).
- 16 Hs har *Wakar* (D I: Vakar).
D I och SA 1861 ha komma efter *kärleken*.

Estlander KI daterar dikten till 1828. Söderhjelm JLR I³ s. 128 förlägger den till tiden för flyttningen till Helsingfors eller något senare. Dikten är skriven före 15 nov. 1828, då R. avslutat häftet »N. 1.», men några andra hållpunkter för dess tillkomsttid synas svåra att finna; man torde få nöja sig med att R. översatt den någon gång under tiden 1826—1828.

Den kände Runebergsöversättaren lektor W. Eigenbrodt i Jena meddelade 1918 i ett brev Söderhjelm, att diktens original var en mycket populär tysk visa, författad 1810 av Franz Karl Hiemer (1768-1822; om H. se Goedeke, Grundriss VII³ s. 221). Den finnes upptagen bl. a. i C. Müllerhartung, A. Bräunlich och A. W. Gottschalg, Neues vaterländisches Liederbuch für Volksschulen und höhere Lehranstalten. Zweites Heft. 22 ste Aufl. Weimar, Herrmann Böhlau Nachfolger. (s. a.; förordet daterat maj 1877). Musiken är komponerad av Carl Maria von Weber 1810. Var R. funnit den tyska dikten är mig obekant.

Den tyska texten lyder enligt Eigenbrodt:

Schlaf, Herzenssöhnchen, mein Liebling bist du;
schliesse die blauen Guckäugelein zu!
Alles ist ruhig und still wie ein Grab;
schlaf nur, ich wehre die Fliegen dir ab.

Engel vom Himmel so lieblich wie du
schweben ums Bettchen und lächeln dir zu.
Später zwar steigen sie auch noch herab;
aber sie trocken nur Thränen dir ab.

Jetzt noch, mein Söhnchen, ist goldene Zeit!
Später, ach! später ist's nimmer wie heut:
Stellen erst Sorgen ums Lager sich her,
Söhnchen, dann schläft sich's so ruhig nicht mehr.

Schlaf, Herzensöhnchen! und kommt gleich die Nacht,
sitzt doch die Mutter am Bettchen und wacht.
Sei es so spät auch und sei es so früh,
Mutterlieb', Herzchen, entschlummert doch nie.

Stroferna 2 och 3 ha sålunda i denna version en annan ordning än i R:s dikt. R:s översättning följer över huvud troget originalet; friast har han behandlat v. 2. Möjligen kan man spåra en anslutning till Franzéns stil, då R. översätter »Herzensöhnchen» med »min lilla» och »die Mutter» med »mamma».

Dikten erinrar något om 35, *Öfver ett sofvande barn*. Dock beröres moderskärleken, som i *Vagguvisa* är ett huvudmotiv, alls icke i *Öfver ett sofvande barn*. Huruvida R. känt den tyska dikten, då han skrev denna dikt, eller om han lärt känna den senare, och då lockats att översätta den på grund av dess frändskap med hans egen, är svårt att avgöra.

R. har bibehållit den tyska diktens strof. C.

9497. 39. *Till den ålderstegne.*

Dikten trycktes första gången i ÅT 5 april 1828 (n:o 28) och var där undertecknad *Rbg*. Den omtrycktes sedan med några små ändringar i D I. En renskriften hs finnes i den Snellmanska samlingen av Runebergs manuskript i Svenska Litteratursällskapets Runebergsarkiv. Papperet är gulgrått utan vattenlinjer. Delar av en vattenstämpel TAMMERFORS äro synliga. Sidans storlek är 11,3 × 17,8 cm. Ms utgöres av ett på mitten viket kvartark. På sid. 1 finnas v. 1-21, på sid. 2 v. 22-45, på sid. 3 v. 46-70, på sid. 4 v. 71-77.

Under dikten står *9 Februari 28*. I detta fall synes det sannolikt, att dateringen anger dagen för författandet, icke för renskriften. Huruvida denna renskrift av R. sänts till Snellman samtidigt med SN I, *Afsked från Åbo, Tröst* och idyllepigrammen eller av R. tidigare överlämnats åt S., är svårt att avgöra. Skäl som tala för att S. fått hs tidigare äro att hs:s text företräder en äldre version än ÅT:s och att det förefaller rätt omotiverat, att R. skulle sänt dikten till S., då denne redan kände den genom trycket i ÅT. Å andra sidan kan papperets kvalitet tala för att renskriften vore gjord först i Helsingfors: såvitt jag observerat använde R. under Pargas-tiden i allmänhet papper från Honig, medan åter papperets beskaffenhet växlar under den första Helsingforstiden — ibland Honig, ibland annat. Då ÅT trycktes med fraktur har dess text alltid *w*, medan D I alltid har *v*; dessa olikheter ha icke nedan antecknats.

Titel. ÅT har *Ålderstigne* (D I: ålderstegne).

1 Hs saknar komma efter *tid* och efter *förfluten*.

2 Hs har utropstecken efter *gamle* (D I: komma).

3 Hs, ÅT, D I² och SA 1861 ha *ålderns* (D I: åldrens).

4 Hs saknar komma efter *stunder*.

- 5 Hs saknar komma efter *under*.
- 6 Hs har *ungdoms varma*, ÅT, D I² och SA 1861 *ungdomsvarma* (D I: ungdoms-varma).
- 7 Hs och ÅT sakna komma efter *salighet*.
- 10 Hs, ÅT, D I² och SA 1861 ha *öde stig* (D I: öde-stig).
Hs och ÅT ha punkt efter *stig* (D I: semikolon).
- 11 Hs, ÅT och D I² ha *balsamfyllda* (D I: balsamfyllda).
Hs har *fläcktar* (ÅT och D I: fläktar).
Hs saknar komma efter *blida* och efter *fläcktar*.
- 12 Hs, ÅT och D I² sakna komma efter *rosor*.
- 13 Hs saknar skiljetecken efter *slafven*, D I² och SA 1861 ha där komma (D I: semikolon).
- 14 Hs har tankstreck efter *Ack*, ÅT utropstecken (D I: komma).
Hs har utropstecken efter *dig* (D I: punkt).
- 16 Hs saknar komma efter *lemmar* och efter *tiden*.
- 17 Hs och ÅT ha efter *hann* frågetecken och tankstreck, D I² endast semikolon (D I: endast frågetecken).
- 18 Hs har *döljer* (D I: gömmer); *döljer* skrivet ovan raden i st f annat, oläsligt, överstruket ord.
Hs och ÅT ha *tjellet* (D I: tjället).
- 19 Hs saknar komma efter *njutning*.
- 20 Hs och D I² sakna komma efter *våren*.
- 22 Hs har tankstreck, icke komma, efter *Ja*.
Hs, ÅT och D I² sakna komma efter *väcktes*.
- 23 Hs har *För hvar brånad, som af åren släcktes*, ÅT: *För hvar trånad, som af tiden släcktes*, (D I: För hvar trånad som af tiden släcktes).
Hs saknar komma efter *släcktes*.
D I saknar komma efter *trånad*; här tillagd.
- 24 Hs saknar komma efter *nöjen*.
ÅT har tankstreck efter *radslutet*.
- 25 Hs saknar komma efter *Ack* och efter *slöja*.
- 26 Hs har *magter*, ÅT *makter* (D I: fåror).
SA 1861 har komma efter *fåror*.
Hs saknar skiljetecken efter *plöja*, ÅT, D I² och SA 1861 ha där komma (D I: semikolon).
- 27 Hs saknar komma efter *hjerter*.
ÅT har *Engel* (D I: engel).
- 28 Hs: *det ä fr den*.
Hs och ÅT ha *skapar* (D I: skapat).
- 29 Hs saknar komma efter *Se* och efter *glimma*.
- 30 Hs, ÅT och D I² sakna komma efter *Tjusar*, hs även efter *dimma*.
- 31 Hs saknar komma efter *blomma* och semikolon efter *röjd*.
- 32 Hs, ÅT, D I² och SA 1861 sakna komma efter *Först*, hs och ÅT även efter *bergas*.

- 33 Hs saknar komma efter *bländsken* och efter *färgas*.
- 34 Hs har *flammar* (D I: tindrar).
- 36 Hs har tankstreck, icke komma, efter *Så*.
Hs: först *lifvets*, detta ord sedan överstruket och ovan raden skrivet *ålderns*.
- Hs saknar komma efter *skymmer*.
- 37 Hs och ÅT ha *Gömmas* (D I: Flykta).
Hs saknar komma efter *bekymmer*.
- 38 Hs har *Och dess höga himmel klarnar opp* (D I: Och dess himmel går förklarad opp).
Hs saknar skiljetecken efter *opp*, ÅT har där punkt (D I: semikolon).
- 39 Hs saknar skiljetecken efter *försaka*, D I² har där komma (D I: frågetecken).
- 40 Hs har *Kann* (D I: Kan).
Hs saknar komma efter *tillbaka*.
- 41 ÅT har komma efter *ljus*.
Hs saknar komma efter *stjernerymden*.
- 42 ÅT har komma efter *omätligt* och efter *den*.
Hs har utropstecken efter *hopp*, ÅT har punkt (D I: frågetecken).
- 43 Hs har *Allt* (D I: Allt).
Hs, ÅT och D I² sakna komma efter *Allt*, hs även efter *tänkte*.
Hs har komma efter *du*.
- 44 Hs har *Allt* (D I: Allt).
Hs, ÅT och D I² sakna komma efter *Allt*, hs även efter *skänkte*.
Hs: *I i lyckan ä fr t*.
- 45 Hs och ÅT ha komma efter *Står* och efter *intet*.
- 46 ÅT har komma efter *Som* och efter *höjder*, D I efter *höjder* (här utesluten).
- 47 Hs saknar komma efter *dofter* och efter *fröjder*.
ÅT har *fjerilar* (D I: fjärilar).
- 48 Hs har *klara* (D I: fria).
Hs har *fjellets* (D I: fjällets).
Hs saknar komma efter *hunnit*.
- 49 Hs har *eter* (D I: ether).
- 50 Hs och ÅT ha utropstecken efter *O* (D I: komma).
Hs har *njutning* (D I: sällhet).
Hs saknar komma efter *njutning*, ÅT efter *sällhet*.
Hs saknar frågetecken efter *söke*.
- 51 Hs saknar komma efter *troll* och efter *spöke*.
- 52 Hs saknar semikolon efter *befaldt*.
- 53 Hs saknar komma efter *möte*.
- 54 Hs saknar semikolon efter *sköte*.
- 55 D I² och SA 1861 sakna komma efter *Men* och efter *rök*, men ha komma efter *phantomet*.

- 57 Hs saknar semikolon efter *därar*.
- 58 Hs har *Lögnerne* (D I: Lögnerna).
- 59 Hs har *skatta* (D I: fatta).
Hs saknar punkt efter *förakt*.
- 60 Hs saknar komma efter *läger*.
Hs: *ditt* ä fr *din*.
- 61 Hs saknar komma efter *hoppas* och efter *äger*.
ÅT har *eger* (D I: äger).
- 62 Hs saknar komma efter *parke*.
- 64 Hs har *villorne* (D I: villorna).
Hs saknar komma efter *passionen*.
- 65 Hs har *ljuft* (D I: hult).
- Hs saknar komma efter *minne* och efter *harpotonen*.
- 66 Hs har komma efter *vinkar*, men ej efter *ler*.
- 67 Hs saknar komma efter *talat*.
- 68 Hs saknar skiljetecken efter *hugsvalar*, ÅT har där komma (D I: semikolon).
- 69 Hs har *lycka* (D I: sällhet).
Hs, D I³ och SA 1861 sakna skiljetecken efter *Der*, ÅT har där utrops-tecken (D I: komma).
Hs saknar komma efter *eftertraktar*.
- 70 Hs och ÅT ha *ålderns* (D I: åldrens).
- 71 Hs: *Hel* tyckes ä fr *Hell*; ÅT har *Hell* (D I: Hel).
Hs har *unnan* (D I: undan).
Hs och ÅT ha *stormarne* (D I: stormarna).
- 72 ÅT har komma efter *segrande*.
- 73 Hs har *Wandrar* (D I: Vandrar).
Hs har semikolon efter *rand*, ÅT har kolon (D I: komma).
- 74 Hs och ÅT ha komma efter *som*.
- 75 Hs saknar komma efter *fradgad*.
- 76 Hs har *wimpel* (D I: vimpel).

Den 9 februari 1828, då dikten förmodligen författades, befann sig R. i Pargas prästgård hos ärkebiskop Tengström. Stämningen där präglades av att ärkebiskopens äldsta dotter fru Prytz då låg döende i lungdot — hon dog i prästgården 12 februari — vilket förmodligen haft sin betydelse för tonen i R:s dikt (om fru Prytz' sjukdom jfr Lagus, Från pojkkåren och gymnasiet s. 40 och 49 f.).

Att dikten var skriven med tanke på den 72-årige ärkebiskopen och för denne antogs redan av samtiden (se Strömborg BA I³ s. 141) och har även sedan blivit allmänt godtaget, ehuru Estlander RS s. 253 f. anmärker, att något drag, som individuellt skulle karakterisera denne, icke förekommer

där. Fredrika berättar i sina anteckningar, att då ÅT med dikten kommit till Pargas, ärkebiskopen läste dikten »med rörelse och klara tårar stodo i hans ögon. När Runeberg sednare kom in, tackade Farbror honom för verserne och sade sedan skämtande: 'min käre Runeberg, du har skrivit så vackra verser att alla unga flickor borde gifva dig en kyss för dem.' Med litet blygsamt sänkt röst svarade Runeberg, att detta skulle vara mycket mer än verserna förtjänade. Farbror, hvars hörsel ej var rätt god, missförstod honom och sade: 'jaså, tycker du att det blefve alltför mycket kyssar.'»

Dikten vänder sig direkt till »den ädle gamle». I de tre första stroforna ställas ungdomens fröjder och förhoppningar mot ålderdomens trötthet och besvikelser, och skalden spörjer, om väl ålderdomen bjuder någon ersättning för allt detta, som gått förlorat. I de följande fyra stroforna svarar skalden på sin egen fråga med att prisa den frid, som sänkt sig över den gamle. I de fyra slutstroforna fortsätter han, utvecklande ett uppslag, som antytts redan i str. 6, med att skildra den jordiska lyckans bedräglighet — blott bortom graven, till vilken den gamle närmar sig, finnes den verkliga sällheten.

Estlander RS s. 254 påpekar diktens abstrakta ton, som gör den till en skildring av ålderdomen i allmänhet, icke av någon enskild åldring: »den evigheten bebådande stjärnhimmeln i motsats till dagsljusets bländsken tyckes hava varit diktens genererande motiv, som genomföres utan hänsyn till någon viss individualitet. — — — Jämte denna allmänt mänskliga karakteristik, analog med den av barndomen i *Barndomsminnen*, finner man här en nedskattning av det verksamma livets lust och glädje, som förekommer i de tidigare ungdomsdikterna, men snart blir en för R. överbunden ståndpunkt.» Också Söderhjelm JLR I² s. 259 understryker avvikelser från det, som han betraktar som R:s egentliga livsstämning; han anser åsikterna vara avpassade efter ämnet och stereotypa för genren, men finner det »oförsiktigt att ur dikten draga slutsatser angående R:s egen stämning.» Likheten med grundtonen i *Barndomsminnen* och i *Höstaftonen* framhålles åter av Castrén, *Den gamles hemkomst i Festskrift tillägnad Werner Söderhjelm 1919 s. 71 f.* Senare upptog R. *Till den ålderstege's* motiv i *Den gamle* (i D III).

Söderhjelm JLR I² s. 259 säger om dikten: »Odeartat till sin form kommer stycket de antikiserande nära genom sin högstämda men alls icke överlastade diktion; i liknelsen med stjärnevalvet och den utomordentligt ståtliga slutstrofen med bilden av seglaren — — — när R. i detta avseende kanske ännu högre än i de föregående styckena. Men dikten är mindre stram i kompositionen och lämnar rum för flere anmärkningar mot stilen än de.» Hedvall RPS s. 8 och 17 betonar, att dikten bygger på en *tanke*, som belyses genom skiftande bilder, och att dess komposition är väl abstrakt och schematiskt logisk. Den börjar liksom så många akademiska dikter med en fråga, men från dem skiljer sig R:s genom att frågan

riktas till en bestämd person. Till denna fråga sluter sig sedan diktens innehåll. »Planen är som synes mycket fast, och dikten har även en verkningsfull retorisk höjdpunkt i den i bilder formade skildringen av ålderdomen såsom en afton med lysande stjärnor.» Redan Sylwan, Några ord om Runebergs ungdomsdiktning, Saml. 23, 1902, s. 57 f. hade anmärkt, att i dikten liksom i hela den grupp, till vilken han för den — *Det ädlas seger, Tröst och Ungdomen* — härskar en ton, som något erinrar om den gamla skolans: »Dock är det icke den egentliga akademiska. — — — Närmare det rätta kommer hänvisningen till Leopold [jfr komm. till v. 73-77], men ej håller detta är uttömmande. Mönstret är fastmera att söka i Tegnér's reflexionsdiktning, där han omskapat det gamla filosofiska odet med originell retorisk prakt och stoltare lyrisk flykt.»

Den närmaste förebilden är emellertid, som redan Estlander RS s. 254 och Söderhjelm JLR I² s. 239 observerat, Stagnelius' dikt *Kärleken* (D 1824 III s. 35). Jämförelsen utföres vidare av Böök, Rytmska påverkningar (i Svenska studier i litteraturvetenskap 1913 s. 441 f.). B. citerar strofen »O, hvad är den sällhet, här vi söke?» och fortsätter: »Det metriskas schemat är identiskt med det som möter oss i Stagnelius' stora platonska lärodikt, *Kärleken*. Men R. har, när han efterbildade den ton av mild, vemodfull och likväl upphöjd betraktelse, som är den förnämsta estetiska kvaliteten i Stagnelius' dikt, också öfvertagit hela den stämning, ja den världsåskådning, som var säregen för den svenske skalden. Den citerade strofen uttalar den ringaktning mot jordisk njutning, den djupa förgänglighetskänsla, som var den extatiska spiritualistens, och som tolkats äfven i ett par strofer af *Kärleken* (stroferna »Fåfäng sträfvan! evigt målet viker» och »Hvad är skönhet då? En himmelsk skugga»). Det vore lätt att visa, hur den R:ska strofen är från början till slut uppbyggd af stagnelianska föreställningar, bilder och ord. Hela denna skildring af de lockande, men bedrägliga fantasiskapelserna, af den trånfulla lystnaden, som leder till bitter desillusion, är alltigenom betingad av Stagnelius' väsen, och är i grunden alldeles främmande för R:s personlighet. Han har troget reflekterat ett estetiskt intryck; i diktens öfriga strofer kan man snarare uppvisa det för honom egna.» Detta påtagliga beroende av Stagnelius' dikt hindrar dock icke, att Sylwans anmärkning om frändskapen med den Tegnér'ska reflexionsdiktningen även har berättigande; Stagnelius' dikt är nämligen hållen i en stil av samma karaktär som Tegnér's och Schillers tankelyrik.

Hedvall RPS s. 207 anmärker, att åtskilligt i dikten erinrar om Ciceros avhandling *De senectute*. Särskilt erinras man om den där ingående diskussionen huruvida den sinnliga kärleksdriftens slocknande är en fördel eller nackdel. Osannolikt är icke att R. hämtat inspiration till sin dikt ur Ciceros verk, ehuru det å andra sidan måste medges, att de tankar han kunnat hämta därifrån ligga så nära till hands vid en skildring av ålderdomen, att de icke behöva vara övertagna ur någon litterär källa (jfr ock nedan komm. till v. 74-77).

Den sjuradiga fyrtaktiga trokeiska strofen har R. övertagit från Stagnelius (jfr ovan); den finnes även i Atterboms *Liljan* (PK 1812) och i hans *Erotikon* (Phosphoros 1810). C.

Titeln. Hs och D I ha båda *ålderstegne*, medan ÅT har *Ålderstigne*. Att döma av excerpten i SAOS tyckes formen med *e* varit den vid denna tid vanligare. B.

2 *Ädle gamle*. »ädel» uttryck för nyhumanismens människoideal, se komm. till 3, *Det ädlas seger*. — *tyst och slutet*. Antyder måhända den sorgbundna stämningen i Pargas dessa dagar (se ovan inl.). Hedvall RPS s. 114 framhåller att hos R. »sorgen och smärtan oftast är tyst, bäres med stilla resignation, utan ord.» C.

3 *Åldrens kulna dal*. Reminiscens från Stagnelius, *Kärleken* s. 42: »sorgens kulna dal». Jfr komm. till 26, v. 14. C.

4-14 Tanken återfinnes i Stagnelius, *Kärleken* s. 42:

Hemskt i dunklet minnets hamnar spöka.
Fordna toners efterljud föröka
Saknaden af njutningarnas år.
Hvarje ros för åldrens köld försvinner,
Hvarje stjerna, som i azurn brinner
Med ett tröstrikt sken, af molnet släckes,
Och odödligt blöder hjertats sår. C.

6 *den ungdoms-varma pulsen*. Ssgn *ungdomsvarm* finnes i SAOS tidigare från Atterbom, Palmblad och Stagnelius. Hos den senare förekommer ordet i *Afsked till lifvet* i ett likartat sammanhang: Med begär och känslor växte — Snart det ungdomsvarma hjertat. D 1826, III s. 417. B.

7 *Än af salighet och än af qual*. Skildringen av känslorna, som röra sig mellan polerna salighet och kval, ger uttryck åt en romantisk dyrkan av livsintensiteten. — Om »salighet» jfr komm. till 17, v. 4, om »kval» jfr Hedvall RPS s. 299. — Även »känslans rika under» i v. 5 och »den ungdoms-varma pulsen» i v. 6 bära en romantisk prägel. C.

8 *vällust*. Här den moderna, sensuella betydelsen av ordet. Så även t. ex. Stagnelius, *Kärleken* s. 44. C.

9 *fana*. Bilden har pseudoklassiska anor. I Kellgrens ode *Til Bacchus och Kärleken* möter utropet: »Hur trogit har jag sen ej följt er dubbla fana?», alltså liksom här en förenad symbol för tvenne »makter». B.

10 *öde-stig*. Trots att både hs och ÅT, samt senare D I^a och SA 1861, ha *öde stig* är hopskrivningen säkerligen att betrakta ss. avsiktlig. I SN I återfinnes ordet t. o. m. utan bindestreck: på ödestigar (v. 18), och dessutom finnas i SN parallellerna: öde-länder (SN II, v. 3) och ödeskogen (SN III, v. 40). I äldre poesi träffas *ödestig* ss. ssg, t. ex. i Kolmodins Quinnospegel II s. 125 (SAOS). B.

11 *Nöjet*. Njutningen. Likaså Stagnelius, *Kärleken* s. 43: »Nöjets tärna». — *balsamfyllda fläktar*. »balsam» romantikord, särskilt använt av Stagnelius. Jfr Östergren, Törneros s. 117 f. och 131. — Detta ställe hos R. är säkert påverkat av Stagnelius, *Kärleken* (s. 44): »Balsamflägtarne ur Edens lundar». C.

12 *Flickans rosor*. Jfr komm. till *rosenkinder* (30, v. 26). — *nektar*. Jfr komm. till 18, v. 10. B.

13 *slafven* här, som ofta i pseudoklassisk dikt, betecknande låg, beroende ställning; jfr Mjöberg, *Stilstud.* s. 252 och Hedvall RPS s. 280. C.

18 *det förödda tjället*. Jfr »hydda» om kroppen. Se ock komm. till *ditt rosentjell* (24, v. 18). B.

20 följ. En liknande övergång från skildringen av ålderns bekymmer till prisandet av dess lycka Stagnelius, *Kärleken* s. 42 (stroferna: »Hemskt i dunklet minnets hamnar spöka» — »Dock hvart för mig känslans feberyra?»). C.

23 *trånad* och (i hs och ÅT) *brånad*. Båda orden i den betydelse de här ha romantikord; om »trånad» jfr Hedvall RPS s. 299 f. — De förekomma bägge i Stagnelius, *Kärleken* (s. 43): »Hvadan då så öm, så gränslös trånad? — Dessa tårar? dessa suckars brånad?» C.

25 *vi skåde*; 50 *vi söke*; 54 *vi sjunke*. Dessa ålderdomliga verbformer på -e ha tydligen för R. haft en högtidligare klang än de nyare formerna på -a, som han i allmänhet använder. Jfr om dem Mjöberg, *Stilstud.* s. 225; Berg, *PoetFr.* s. 76. C.

27 *fridens engel*. Jfr »der Engel des Friedens» hos Herder (se komm. till 37, v. 1) och t. ex. följande rader i *Martyrerna*: Och fridens genius, i mitt famntag slutet, — Är orons demon vid de andras barm. Stagnelius D 1824, II s. 329. B.

29-42 En liknande tanke, uttryckt genom en besläktad bild, återfinnes i Stagnelius' *Kärleken* (s. 42 f.), där den dock är iklädd en dräkt av antik mytologi, som saknas hos R.:

Och du småler? Fegt af himlen tigger
Du ej döden? — Och omkring dig ligger,
Lik en rosig sommarqväll, din verld?
Ack! du ser den änglarena bruden;
Glänsande i oskuldshvita skruden,
Blickar hon från himlen ned och hviskar
Gudalöftet om en återfärd.

I sin fornbygd, nattens haf, tillbaka
Sjunker långsamt, o Vulcan! din maka,
Silfverdimman lik, i markens famn.

Långsamt mörkna jordens låga dalar:
Festligt klarna himlens gyllne salar,
Och Urania med belöningskransen
Ur sin guldport ropar segrarns namn. C.

29 *dagens purpurlågor* här väl om morgonrodnadens strålar, som få symbolisera ungdomen. I likartad användning förekommer *purpurflammar* i A. I. Arwidssons dikt *Hoppet*:

Se morgonrodnan der vid himlaranden,
Som med sitt guld vår horisont bestänker,
I purpurflammar himlarymden dränker,
Och bådard ljuset för de mörka landen.

PK 1815, I s. 37.

Purpurlågor förekommer hos Stagnelius i *Det hemliga vittnet*, men i annan anv.: Dess (möns) anlet brann av purpurlågor. D 1826, III s. 381. B.

30 *en guldbestrålad dimma*. Jfr »Hur guldbestrålad hvarje vik» i *Svanen*. Om förknippningen mellan guld och purpur (jfr v. 29) se komm. till *Svanen* (14, v. 11) samt Belfrage i SoS 1916, s. 165. Jfr även för detta romantiskt orienterade stildrag den ovan citerade strofen av Arwidsson. B.
30-31 *Tjusar, än en guldbestrålad dimma*, — *Är en blomma, i sin knoppning röjd*. Stagnelius uppräknar i *Kärleken* (s. 37) bland naturens skönheter bl. a. »elfvens bleka dimma», försilvrad av månen, och »rosen, nyss ur knoppen bruten». C.

31 *röjd*. Tämliigen innehållslöst utfyllnadsord; jfr i *Vallgossen*: Då ser jag ren min flicka — På kullen röjd (7, v. 44-45). B.

33 *gruset*. Se komm. till 17, v. 32 och 30, v. 24. C.

35 *stjrnbeströdda*. Ordet förkommer såväl hos Tegnér som Franzén och finnes redan i Oxenstiernas *Morgonen*: nattens stjernbeströdda slöja; se Belfrage, Sammansätt., ordfört. Här har det likväl fått en starkare klang, väl icke utan direkt eller förmedlat inflytande från tysk idealism. B.

35 *det stjernbeströdda fästets höjd*. Genitivattribut + abstrakt substantiv i st f adjektivattribut + konkret substantiv; jfr Hedvall RPS s. 250. »Höjd» blir mer framhävt än om »hög» stått vid sidan av »stjernbeströdd». C.

41-42 Den kiastiska ordställningen vittnar om den retoriska tonen i dikten. Strofslut av detta slag träffar man icke sällan hos Tegnér. Jfr t. ex. i *Skidbladner*: Vidsträckt är hon, såsom himlaljuset, — och som hafvets våg så fri. B.

41 *stjernerymden*. Ordet, som väl är en omplantering av t. *sternraum*, tyckes vid denna tid ha varit tämligen nytt. SAOS har blott ett äldre belägg, från en dikt av v. Zeipel i PK 1822 (I s. 152). B.

43-49 Bilden av vandraren på Alpens höjder är möjligen inspirerad av Matthissons alpdikter. Jfr närmast M:s *Der Alpenwandler*:

Hier, wo die Seele stärker
 Des Fittigs Hülle dehnt,
 Hoch über Erd' und Kerker
 Empor zu schweben wäht;
 Geläuterter und freier
 Der Sinnenwelt entflieht,
 Und schon im Aetherschleier,
 An Lethes Ufern kniet. C.

46 *vandraren på Alpens höjder*. Att döma av SAOB är det Stagnelius som först börjar använda det appellativa *alp* poetiskt. Rimligt skulle då vara att R. övertagit ordet från honom. I dedikationsdikten till Norberg använder också Stagnelius det i en vandringsbild: Dock banas genom öcknar — Vår väg till Fadrens hus. — . . — Och sanningarnas lilja — På branta Alper bor. D 1824, III s. 64. B.

49 *ether*. Se komm. till 4, v. 21. B.

50-56 Jfr Stagnelius, *Kärleken* (s. 43):

Upphör då att skuggor längre jaga!
 Låt det inre ljuset dig ledsaga
 Fridsamt upp till andarnas förbund.
 Hvarje glansbild i din lefnads töcken
 Själens vålnad är i rummets öcken,
 Af ditt bättre sjelf ett brutet skimmer,
 Gycklande på tidens svarta grund. C.

53 *trånfull*. Jfr för detta och närstående ords anv. i den romantiska människoskildringen Hedvall RPS s. 299 ff. Teckningen av människans »makt att begära» är i hög grad Stagnelius-påverkad. B.

55 *rök* väl snarast: dunst. *phantomet* vålnaden, »skuggan». Ordvalet hos R. erinrar om ett ställe i Stagnelius' *Bacchanterna*, där Orpheus' möte med Eurydice i underjorden skildras (D 1824, II s. 72):

Straxt kärleksfullt jag sträckte mot phantömen
 Min öppna famn, men som ur Ixions armar
 Molnherrskarinnans bild, så, bytt i rök,
 Den tunna skuggan flydde ock ur mina.

Redan i en något tidigare monolog hade Orpheus uttalat sig på ett liknande sätt, också här med ett ordval, varom man påminnes genom skildringen hos R.:

Lik ynglingen jag af en molngestalt,
 Blott senare än han, mig gäckad finner.
 En dröm har upplöst livvets rosendröm,
 Och flyttat bort i vid omätlighet

Det sälla mål, som re'n jag ansåg hunnet.
 En skugga jorden är, ett spöke solen.
 En mörk Tenarisk dunst, en Stygisk dimma,
 En rök är allt hvad vi som vakne tänke. (D 1824, II s. 69.)

Tillsammans bilda dessa ställen en särskilt i ordvalet samstämmig bakgrund till R:s strof v. 50-56. *B.*

56 *mulnad*. Epitetet användes här på ett så pass ovanligt sätt att man knappast kan låta bli att tänka på »molnherrskarinnans bild» och »molngestalt» i de ovan till v. 55 anförda ställena ur *Bacchanterna*. *B.*

57 *flården*. Se komm. till 2, v. 43. *C.*

58 *Lögnerna af jordens falska värar*. Konstruktionen med *av* pseudoklassisk; jfr Mjöberg, *Stilstud.* s. 234. *C.*

62 *i dödlighetens parker*. »park» användes här i en mycket allmän bet., ungefär synonymt med »lund»; jfr komm. till 12, v. 13. *B.*

64 *Skygd mot villorna och mot passionen*. Särskilt *villa* (i sht i pl.) tillhör det slutande 1700-talets språk. I *Den gamle* återkommer R. till en liknande karakteristik: Och villan djerf, passionen yr — Långt från hans tysta rike flyr (D III, 7, v. 7-8). Jfr Hedvall RPS s. 274. *B.*

67 *bakom* finlandism för: bortom. *B.*

70 *ter* framvisar, oppenbarar. *B.*

71-73 *Hel dig! undan stormarna och åren, — Hög och segrande i silfverhåren, — Vandrar du mot evighetens rand*. Jfr Stagnelius, *Kärleken* (s. 42): »Hell dig gamle der med silfverhåren! — Leende igenom andaktståren — Skådar du mot blåa fosterbygden». *C.*

72 *Hög*. Jfr Hedvall RPS s. 108: »Det är det behärskade lugna, höga eller tyst resignerade och slutna R:s skildringar av hållning och rörelser oftast återge». *C.*

73 *evighetens rand*. »rand» som fyllnadsord se Hedvall RPS s. 256. *C.*

74-77 *Seglarn lik, som ren af lugnet vaggad, — Ser på afstånd oceanen fradgad, — Och med glädjens hvita vimpel helsar — Stränderna utaf sitt fosterland*. Bilden härstammar ursprungligen från Ciceros *De senectute* XIX: »quæ quidem mihi tam iucunda est, ut quo propius ad mortem accedam, quasi terram videre videar aliquandoque in portum ex longa navigatione esse venturus.» (se Hedvall RPS s. 207), men användes ofta i svensk dikt för att känneteckna ålderdomens frid. Ljunggren, *Studier I* s. 12 hänvisar till Leopolds *Predikaren*:

Den sol, som nedergår, ännu sin skönhet har,
 Och seglarn, som från sjön sig inåt hamnen drar
 Med sakta vaggad fart och sammandragna segel,
 Behagar än vår syn och håller skådarn kvar.

Bilden finnes även i Oxenstierna, *Oskuldens religion* och i Clewberg, *Sorgetal öfver Lovisa Ulrica*. Närmast erinra R:s verser i sin formulering

dock om Stagnelius, *Martyrerne* (akt I, v. 408 f.), där Felicitas blickar tillbaka på sitt forna världsliga liv:

Så blickar seglarn från sin trygga hamn,
Dit undan stormarna han räddad blifvit,
Ut på de fraggbegjutna sjöars ras.

(D 1824, II s. 280.)

Ordet »ocean» förekommer flera ggr i Stagnelius' *Kärleken*. — Jfr med bilden här ock SN IV v. 195 f. (om graven): »du hamn, — Dit lifvets alla trötta segel sträfva». C.

75 *fradgad*. Här liksom ofta annars avser stavningen *fradg*- uttalet *fragg*; jfr SAOB. B.

77 *sitt fosterland*. Också här röjer sig inverkan från Stagnelius och platonismen. I *Kärleken* låter Stagnelius Platos själ höja sig »mot blåa fosterlandet» (D 1824, III s. 39), i *Själens himlafärd* föres själen till »ljusets fosterland» (därs. s. 156), och själens mål är betecknat på samma sätt i *Bönesuck* (därs. 159). Jfr även »andens fosterbygder» i *Barden*, (40, v. 40) och »Din himmel nå i fosterlandets famn» (41, v. 28). B.

98-100. 40. *Barden*.

Dikten trycktes första gången i TH 23 februari 1829 (n:o 16) och intogs sedan obetydligt ändrad i D I. I TH har den beteckningen (*Insändt*) och är undertecknad *Rbg*.

Intet ms till dikten finnes bevarat. Men på det papper, där R. nedskrivit den första versionen av *Den gamles hemkomst* och *Till den sörjande* samt några rader ur IE 26 finnas fragment av en strof, som tydligen varit det första utkastet till slutstrofen av *Barden* (om detta ms se komm. till 2, *Den gamles hemkomst*). Strofen är överstruken med ett tjockt streck över första raden och några från detta nedåt dragna streck. Av strofen kan läsas:

kt och sval
bott derinne
sång från dal till dal
ädles minne

Ovanför det oläsliga ord, som slutat med *kt*, finnas några svårsläsliga bokstäver (*R in - - dt*); det är ovisst, om de utmärka att det ursprungliga ordet ändrats till ett annat eller om de utgöra fristående anteckningar av R., men det senare synes dock sannolikt.

2 TH, D I³ och SA 1861 sakna komma efter *lugnt*.

6 D I³ och SA 1861 ha semikolon efter *åren* (D I: punkt).

7 TH har komma efter *trång* (D I: semikolon).

9 TH har *obemärkt* (D I: obekant).

TH, D I² och SA 1861 sakna komma efter *obekant* (resp. obemärkt), men ha komma efter *sjelf* (D I: på det senare stället semikolon).

- 10 TH har *jettelik* (D I: jättelik).
 14 TH har semikolon efter *hjelten* (D I: komma).
 16 TH har *Och kärlek doftade på blomsterfälten* (D I: Och kärlek slog i blommor ut på fälten).
 17 TH har punkt efter *opp* och därpå stor bokstav (D I: komma).
 18 TH har punkt efter *qualen* (D I: semikolon).
 20 TH har *barndoms dalen* (D I: barndomsdalen).
 22 TH har punkt efter *bjuden* (D I: komma).
 23 TH har komma efter *sjöng*, icke tankstreck; D I³ har där semikolon och tankstreck (D I: endast tankstreck).
 TH har *slafven* (D I: slafvar).
 26 TH, D I² och SA 1861 ha komma efter *tonen* (D I: semikolon).
 27 TH, D I³ och SA 1861 sakna komma efter *blick*.
 29 D I² saknar komma efter *röst*.
 30 D I² kar komma efter *ögon*.
 31 TH saknar komma efter *röd*.
 35 TH har *för* (D I: till).
 37 D I² saknar komma efter *hem*.
 38 TH och SA 1861 ha *en gång* (D I: engång).
 41 TH har semikolon efter *graf* (D I: komma).
 42 SA 1861 har *re'n* (D I: ren).

Dikten är säkerligen författad kort innan den trycktes i TH, antagligen i januari eller början av februari 1829.

Dikten skildrar bardens liv från barndomen till döden. Fem strofer ägnas barndomen, tre mannaåldern och sångarlivet, en bardens död och en hans minne. Betecknande för R:s sinnesstämning vid denna tid är att han så starkt betonar barndomens grundläggande betydelse för personligheten och för dikten; jfr den något senare *Den gamles hemkomst*. *Barden* är emellertid alldeles fri från den sentimentala anstrykning, som annars häftar vid R:s dikter om barndomen. R. tecknar barden till det yttre alldeles objektivt som en från honom själv fullkomligt fristående gestalt. Men otvivelaktigt är diktens djupaste inspirationskälla R:s nu till visshet vaknade medvetande om sin kallelse som skald. Den känsla av skaldegåvans lycka, som uttalas i diktens senare del, återfinner man i *Lärkan*, i *Hvad jag är säll!* och i den antagligen några månader efter *Barden* diktade *Svanen*. I dessa dikter förknippas dock med denna lyckokänsla kärlekens sällhet, som icke beröres i *Barden*. Av allt att döma har det emellertid funnits ett djupt inre sammanhang mellan R:s allt fastare tillit till sin skaldegenius och hans kärlek till Fredrika.

Zachris Topelius uppehöll sig i sin inbjudningsskrift till universitetets minnesfest över R. 1878 (Runebergs minne i Saml. skr. 23 s. 259 f.) särskilt vid *Barden*: »Denne bard är så kosmopolitiskt hållen som gärna är möjligt,

och kan lika naturligt tänkas hafva uppträdt på Island eller i Tyskland som annorstädes. Motivet och stämningen tillhöra den tyska romantiken och återfinnas hos Uhland [i en not citerar T. U:s *Der Sängler*]. Men med allt detta hafva den finske diktarens uppfattning och framställning icke kunnat undgå att antaga en egendomlig färg af hans land och hans folk». T. påpekar hemlandsdragen i dikten början och i dess slut och jämför den därpå med Geijers *Den siste skalden*: »Hvilken kraft, hvilken världssmärta, hvilket brak af ett fallande tidevarf inrymmas icke i denna tragiska skildring! I jämförelse med den ljudef *Bardens* sång, i saknad af tidsfärg, blott som ett blekt återljud. Men om den svenske skalden utvecklar sig, såsom Geijers sköna bild, ur ett land af fjällar och järn, ur hugstora minnen, ur väldiga kämpabragder och stormaktstankar, så utvecklar sig den finske skalden, ej mindre följdriktigt, ur den lugna dalen, ur skogarnas enslighet, ur vårens tjusning och hjärtats stridande känslor. — — Trognare kan man icke afspegla den svenska och finska folkanden, än desse författare i dikternas slutscen. Geijers Skald stupar, midt i ackordet, under protest mot en ny världsåskådning; R:s Bard utandas sitt lif, midt i ackordet, utan ett ord. Så låter äfven Franzén 'den gamle knekten' sluta i tystnad; man vet endast, att han 'ej syntes mer där han var van'. Men svenskt, som alltid, låter Geijer 'den siste kämpen' sluta ett lif af bragder med ett språng ifrån ättestupan. Det är ej skalderna, det är folken som sjunga.»

Estlander RS s. 252 f. påpekar likheterna med *Barndomsminnen* och *Den gamles hemkomst* samt nämner, att skaldens inre och yttre liv var ett älsklingsämne för de svenska romantikerna, men att man icke finner några beröringspunkter mellan deras behandling av detta ämne och R:s. Han omtalar också Nervanders dikter över detta ämne, särskilt *Troubadouren* (Skr. II s. 179), men anser, att icke heller de visa någon mer påfallande likhet.

I ett otryckt utkast till komm. till dikten skriver Söderhjelm: »Geijers bard (i *Den siste skalden*) har emellertid icke utgjort förebild för R:s, om den också kunnat giva uppslaget; den står i mycket närmare samband än hans med den keltiskt-nordiska typen, sådan denna framträdde först i Th. Grays berömda poem *The Bard* och sedan i Ossians sånger samt efteråt i oändligt många andra dikter (jfr Blanck, *Den nordiska renässansen* i sjuttonhundratalets litteratur s. 71 f.). Någon annan likhet mellan Geijer och R. finnes icke, än att bådas vandring från ort till ort betonas och att G., vid berättelsen om hur barden — ett ord som G. icke begagnar — fordom kom till kungaborgen, säger att 'ljungande mod bröt in i männens hjertan', då de hörde honom, ävensom att båda dö en stilla och lycklig död efter att en sista gång ha gripit i harpans strängar. R:s bard väcker med sin sång endast vackra känslor och kungapannan klarnar vid hans harpas ljud; G:s framkallar däremot i likhet med Uhlands i *Des Sängers Fluch* ett våldsamt utbrott hos konungen, vilken i båda dikterna spelar en aktiv roll,

medan R:s är en helt och hållet lyrisk monografi så att säga över barden. [Jfr ock JLR I³ s. 252.] Snarast minnes man kanske, i fråga om typen och stämningen, bland alla de otaliga dikterna med besläktat stoff Goethes *Der Sänger* (från vilken Geijer också har ett par enskilda drag); liksom hos Goethe skildras hos R. både männens och tärnornas intryck av skaldens sång i borgsalen. Men R. har givit en alldeles ny gestalt åt denna litterära bard; han har i grunden ej alls skildrat 'barden', utan den stora skalden, vilken sjunger både för 'slott' och 'koja' och vars dikt ihågkommes i sekler efter hans död. Han förhårligar ingalunda ensamt bragdens lov och historiens dater, såsom Grays, Ossians och Geijers barder: han är ett barn av en stilla dal, och sin sångs innersta språk lär han av naturen. Han blir icke, som de föregående, belönad med att själv få kämpa: hans liv är lugnt, han sjunger på samma sätt i dess vår som i dess sköna sommarstunder, och det hela har snarast en anstrykning av idyll, samtidigt med att det kraftiga och manliga är mycket starkt betonat. Man kan icke underlåta att vid denna framställning av den stora skaldens väsen och liv tänka på R. själv.» — Om förhållandet mellan *Barden* och *Den siste skalden* se ock Hedvall, Beröringspunkter mellan Geijer och Runeberg FU 26, 1912 s. 202 f.; H. kommer där till resultatet, att R. säkert till en del skapat sin bardgestalt efter G:s förebild, men att dikterna utom vissa likheter i motivet, särskilt i sista stroforna, dock knappast ha någonting gemensamt.

Dessa författare ha sålunda sökt den R:ska bardens litterära förutsättningar dels hos Geijer, dels hos Goethe och Uhland. Ek, *Den första idyll- och epigramcykelns tillkomsthistoria* HLS 13, 1937 s. 13 f. ställer emellertid in dikten i ett annat sammanhang. Han anser, att vid den tid, då R. diktade de första IE — samma tid då *Barden* tillkom — en ny poetisk värld gått upp för R. till stor del under intryck av de essäer, med vilka Herder inledde sin samling *Stimmen der Völker in Liedern*, som R. säkert kände genom Uppsalaupplagan av 1815 (i Bruzelius' *Bibliothek der deutschen Classiker*); denna upplaga finnes i R:s bibliotek, men när R. skaffat sig detta ex. är ovisst (jfr O. Grotenfelt, *Förteckning öfver Runebergs privata bibliotek* FU 18, 1904, s. 186). Om R. själv inköpt boken först senare kan han dock otvivelaktigt lätt ha funnit den hos någon av sina vänner. Ek säger: »I dikten ger oss R. en karakteristik av folksången, som förråder kunskap om *Stimmen der Völker in Liedern* och särskilt om Herders inledning [Ueber Ossian und die Lieder der alten Völker och *Vorrede zu den Volksliedern und deren Zueignung*]. Stundom åsyftas nog — särskilt i den strof som ställer hjältesången och kvinnodikten så skarpt mot varandra — den serbiska diktning, som vid denna tid helt behärskade hans föreställningsvärld». Ek utvecklar därefter, hur R. framfört barden som en representant för folkdikten. Sedan tillägger han: »Om man så vill, har ju denna dikt ett mycket ärevärdigt stamträd i tidigare barddiktning. Scenen i konungens hall väcker tanken på Geijers *Den siste skalden*.

Framförallt tänker man emellertid på de ursprungliga stroferna av *Sången öfver Creutz*, det parti som R. ännu på sin ålderdom räknade till 'det allra bästa som finns' (Strömborg Suppl. s. 262).» Ek betonar överensstämmelsen mellan R:s och Franzéns målningar av skaldernas barndomstid, deras skildringar av naturintryckens betydelse och framhävandet av poesien som storslaget vild och dock skönhetsmättad. Likheterna kunna dock bero på att både F. och R. voro påverkade av Herder. Namnet Barden kan R. »ha fasthållit med tanke på Herders uppsats 'Ueber Ossian und die Lieder der alten Völker', ty med hänvisning till denna kan man förklara den unge skaldens många förändringar av den traditionella bardgestalten.» Men R:s utnyttjande av Herder i den riktning, att han ständigt »jämnställer poesiers behov av 'storhet' och 'skönhet', blir begripligt blott om man »fasthåller, att han samtidigt hade den serbiska hjältediktningen och kvinnosången i tankarna».

Det är sålunda på tre olika håll man sökt de befruktande litterära källflödena för Barden: i den svenska dikten, representerad av Geijer och Franzén, i den tyska diktningen, företrädd av Goethe och Uhland, och i folkdiktningen företrädd av de serbiska folkdikterna och Herders essäer.

För min del har jag svårt att finna någon övertygande beröring mellan R:s dikt och Geijers *Den siste skalden* eller Uhlands *Des Sängers Fluch*. Båda dessa skildra enskilda episoder ur skaldens liv, icke som R:s dikt hela hans liv; de ha dessutom en mörkt tragisk grundstämning, som är alldeles främmande för R:s dikt. Goethes *Der Sänger* återger likaså en enskild scen och visar icke några detaljöverensstämmelser. Icke heller med Franzéns *Sång öfver Gustaf Philip Creutz* tyckes det mig att några likheter av väsentlig art föreligga; hela tonen där är så fullkomligt annan. Däremot synas mig några andra dikter erbjuda mer påfallande överensstämmelser. Uhlands *Der Sänger*, som nämndes av Topelius, skildrar i den första strofen, hur gossens sånger födas av naturen:

Noch singt den Widerhallen
 Der Knabe sein Gefühl;
 Die Elfe hat Gefallen
 Am jugendlichen Spiel.
 Es glänzen seine Lieder
 Wie Blumen rings um ihn;
 Sie gehn mit ihm wie Brüder
 Durch stille Haine hin.

Tydligare är dock likheten mellan den andra strofen (slutstrofen) i U:s dikt och stroferna 6-8 i R:s; U:s strof lyder:

Er kommt zur Völkerfeste,
 Er singt im Königssaal,
 Ihm staunen alle Gäste,
 Sein Lied verklärt das Mahl;

Der Frauen schönste krönen
 Mit lichten Blumen ihn;
 Er senkt das Aug' in Thränen
 Und seine Wangen glühn.

Särskilt fäster man sig vid överensställningen mellan denna strofs två första verser och R:s rad: »Till hvarje slott, till hvarje koja bjuden». R. översatte senare flera dikter av Uhland, för vilken han även annars visade ett varmt intresse (jfr Strömborg BA I² s. 297, II² s. 11 och 255). Någon motsvarighet till stroferna om skaldens ålderdom och död har U:s dikt dock icke. Även i den svenska diktningen finner man stycken, som synas erbjuda större likheter än de, som funnos i de ovan nämnda svenska dikterna. Stagnelius förtäljer i *Guntög* (D 1824 I) om skalden Kvasers levnad:

Honom Nornors tropp
 Till sången invigt re'n i födslostunden,
 Och väna Trollmör fostrat honom opp
 Vid helga källor i den tysta lunden.
 Der flöt hans barndom himlalugn förbi,
 Som bäckens Silfver genom blomsterängar!
 Der lärde Gossen, lekande och fri,
 Att Sjärens toner slå på harpans strängar,
 Att, mången natt, de ljusa andars flock
 Med offereldar i sin åsyn mana,
 Försvunna år att återkalla, och
 En slöjad Framtids hemligheter ana. (I v. 12-24.)

Längre fram (II v. 83-84) säger Kvaser ytterligare:

Åt sången invigd re'n som barn jag var,
 Min själ förtrogen med Naturens under.

Stagnelius förtäljer, hur Kvaser slutligen kom till Asgård (II v. 103 f.):

När på Vanors borg
 En blodröd fana svajade förmätet,
 Jag då med harpans segersälla ljud
 I Kämpens hjerta stridens hunger väckte,
 Och vår var segren, innan dagens Gud
 I Vesterns öknar sina facklor släckte.
 Och när i festens gyldne salar — ack!
 Jag rosenkransad satt och lofsång nöjet,
 Med tillvändt öra Kämpen qvädet drack,
 Och bistra ännen klarnades af löjet.

Slutligen tänker den åldrade skalden på sin död (II v. 117 f.):

Snart min ande skall
I Valhall bida på de himlaburna
Och Kämpars saming, då, vid tårars fall,
Min aska samlas i en silfverurna,
Och Runans hällar uppstå på min graf
Och Manhems döttrar zira den med kransar.

Denna död blir visserligen en helt annan än den R:ske bardens: Kvaser dödas av två dvärgar. Att Stagnelius' dikt i mycket är inspirerad av Geijers *Den siste skalden* har Böök visat i Studier i Stagnelii ungdomslyrik s. 44 f.; R:s dikt visar emellertid icke någon anslutning till de ställen i *Gunlög*, där de götiska idéerna framträda. — Man kan också ur Tegnér's diktning anföra ett par ställen, som visa frändskap med R:s dikt. I *Försoningen* i Frithiofs saga förliknar Baldersprästen försoningen vid skaldens sång (v. 183 f.):

Dock, äfven lifvet äger sin försoning ren,
en ringare, den högres stilla förespel.
Hon är som skaldens löpning på sin harpa, när
med konstefarna fingrar han slår sången an
och stämmer tonen, sakta pröfvande, till dess
att handen griper väldigt uti strängens guld,
och forntids stora minnen lockas ur sin graf,
och Valhalls glans omstrålar de förtjustas syn.

Och i *Asatiden* (först tr. i Iduna 1813 under titeln *Den gamle hedningen*) tecknar han likaså en bild av skalden:

Och skalden framgick kring jorden, med helig håg,
en dyrkad främling, de salige Gudarnas like.
På mensklighetens höjder steg han och såg
rundtomkring verlden, så stolt som en kung kring sitt rike.

Och hänryckt grep han i harpan med senfull hand.
Ej veklig vällust, ej qvinnoglam ljud från dess strängar.
Om frihet sjöng han, om ära, om fosterland,
om segersömnens på Rotas blodiga sängar.

Även i T:s dikt finnes emellertid ett götiskt patos och ett trots, som R:s dikt helt saknar.

Slutligen kan det antecknas, att början av R:s dikt äger en rätt stor likhet med begynnelsen av Nervanders dikt *Ynglingen* (Skr. II s. 94; där daterad 1822):

Bland dalens blommor gossens tid
 Så tyst och lugnt förföt;
 — Blott ögnablickets fröjd och frid
 Hans glada sinne slöt.

Lik stilla källan mellan berg
 Från havvets tummel skild,
 Der stranden, skyn och himlens färg
 Förskönad ser sin bild.

Men tiden kom, och vid dess röst
 Jag styrde ut min färd,
 Ur dädens famn med vidgadt bröst,
 Och skådar i min verld.

Och barnets slöja fallen är,
 Och hög och fri jag står,
 En yngling! — Mod och kampbegär
 I alla pulsar slår.

Men denna yngling framträder i diktens fortsättning icke som skald utan snarare som hjälte.

Resultatet av dessa jämförelser synes mig bliva att R., då han diktade *Barden*, anslutit sig till en i tidens diktning mycket vanlig gestaltning av skaldens personlighet. Han har emellertid uteslutit alla de yttre götiska drag, som i allmänhet förknippades med denna, och likaså den dyrkan av den götiska kraften och viljan, som i dessa dikter ofta återfanns. Närmast hans dikt stå Uhlands *Der Sängler* och Stagnelius' Kvaser-gestalt, men icke heller i dessa fall kan man med säkerhet påstå, att direkt påverkan föreligger.

Vad slutligen det av Ek hävdade sammanhanget mellan dikten och Herder och den serbiska folkdikten angår, synes mig ett sådant samband icke tydligt framgå ur dikten. Den kan förklaras utan att man behöver antaga någon idé- eller motivpåverkan från dessa håll. Men å andra sidan är det ju otvivelaktigt att R:s uppfattning av diktningen vid *Bardens* tillkomsttid influerats av de serbiska folkdikterna och antagligen även av Herder, och det är därför sannolikt att själva den grund, ur vilken dikten sprungit fram, verkligen tagit intryck av dem. Men det synes mig svårt att bestämt precisera dessa intrycks betydelse.

Söderhjelm JLR I³ s. 271 kallar *Barden* »ett präktigt stycke med samma klangfulla diktion som *Det ädlas seger* men något mjukare och genomträngt av innerligare glöd». Karakteristiken är träffande. Liksom *Det ädlas seger* är *Barden* hållen i en allmän, typisk, icke individuellt karakteriserande ton. Man fäster sig också vid de många abstrakta orden. Men stilen saknar

alla de deklamatoriska drag, som i så rikt mått finnas i *Det ädlas seger*; den har nästan alltigenom en suverän enkelhet. De enda ställen, där R. icke behärskat denna stil, äro str. 4 med dess alltigenom svaga bilder — i de två första raderna med pseudoklassisk anstrykning — samt v. 35 med det banala »kindens ros».

Strofen är densamma som i *Barndomsminnen* och i *Öfver ett sofvande barn. C.*

Titeln. Ordet *bard* återkommer först i diktens sista strof: »Bardens graf» — för övrigt hänvisas dikten igenom blott pronominellt till titeln. Härigenom har undvikits att ordet med dess mestadels ossianskt-götiska associationer kommit att dominera dikten, vars förhärskande stämning ju är av annan art (se inl. ovan). Man kan säga att anv. av ordet i viss mån påminner om den, som vi finna hos Lidner, t. ex. i *Glömskan*:

Hur eldas nu mitt bröst! I Hjeltar! till hans ära
Jag helga lyran tar, som Bard, och Svensk, och fri.
Att sjunga Stora Män, åt dem att offer bära,
Är deras like bli. (Deleens uppl. I s. 310.)

En dylik från ossianskt-götiska drag fri anv. av *bard* är emellertid vid denna tid — efter den götiska högfloren — tämligen ovanlig. T. o. m. när Stagnelius låter »barden» predika dygd, lysa de nordiska dragen igenom:

Ja, ädle Yngling! hör den gudaröst
Från gråa Bardens silfverharpa strömmar!
Vid nöjets sköte fjättra ej ditt bröst,
Och misstro hoppets rosenröda drömmar.
(Dygden; D 1824, III s. 30.)

R:s anv. av ordet är givetvis beroende av dess gångbarhet i dåtida poesi, men har måhända även en djupare motivering, sammanhängande med det självanalytiska drag i dikten som Söderhjelm framhåvt. Bardgestalten är det kamouflage i vars skygd R. kan tänka på och drömma om sin egen diktning. *B.*

1-2 *dalen, källan* och *hyddan* betona alla det stilla, idylliska i »bardens» barndomsnejd. Jfr 2, *Den gamles hemkomst. C.*

1 *dalens famn.* »famn» pseudoklassiskt fyllnadsord; se komm. till 5, v. 34. *C.*
7 Kiasmen liksom innehållet för tankarna till Tegnér; jfr i *Svea*: Här vill naturen se det enkla, allvarsamma, — här vill i torftigt bo hon stora sinnen amma. (WB) II s. 74. *B.*

9 *obekant, och slutet i sig själf* korresponderar med: Hans barm bekant med fröjderna och qvalen (v. 18). *B.*

10 *en jättelik natur.* Denna synpunkt på naturen är mera t. ex. Tegnér

än R:s vanliga; jfr *Till min Hembygd*, i apostrof till denna: Der du bland klippor reser opp din bild — Gigantiskt dristig och poëtiskt vild. Tegnér (WB) I s. 114 och *Svea*: Här sjunker dal vid dal, der klyft på klyfta lastad — står opp, i hedendag af jättehänder kastad. Därs. II s. 74. B. 14 *hjellen*. Vål enda gången detta icke minst för Tegnér kära ord förekommer i D I. B.

17 *ammades* . . opp växte upp; jfr komm. till 3, v. 44. — *hans håg blef stor* hans sinne fick storhet; jfr *hugstor*. B.

20 *barndomsdalen*. Se komm. till 2, v. 3. B.

20 *lyrans skatt*. Att R. låter barden ha en lyra, icke en harpa, visar hur litet han tänkt på den ursprungliga bardtypen. C.

23-24 *slafvar* — *kungapannor*. Antitesen »slavar» — »kungar» är vanlig i den pseudoklassiska diktningen. Jfr komm. till 3, v. 25-32. C.

24 *kungapannor klarnade*. R. använde sedan ssgn i överförd bemärkelse i *Molnets broder*: Tiggarsonen kom med kungapanna. Om den klarnande panna se komm. nedan till v. 27; jfr även i Stagnelius' *Gunlög*: Och bistra ännen klarnades af löjet (se inl. ovan s. 204). B.

26 *med tonen* med sångens toner. B.

27 *Då lyste drottens blick, som stjernans brand*. Jfr om Ojan Pavo: Och hans öga brann, som himlens stjerna, — Och hans panna lyste klar som dagen. IE v. 413-14. Om R:s förkärlek att betona klarhetsögonblicken i människans liv, i det yttre visande sig i en strålande blick och en klarnad panna (enklast uttryckt om Fänrik Stål: hans blick blef ljus, hans panna klar) se Hedvall RPS s. 129 ff. B.

39 *en djup accord*. Enligt SAOB är ordet realgenus i denna bet. ännu hos Valerius i ett tal från 1839. B.

40 *andens fosterbygder*. Jfr komm. till 39, v. 77. B.

42 *aska*. Se komm. till 2, v. 51. C.

44 *den ädles minne*. »den ädle» se komm. till 3, *Det ädlas seger*. C.

101-102. 41. *Till trånaden*.

Dikten trycktes första gången i D I.

Ett renskrivet ms finnes i Borgåsamlingen i häftet »N. 1.».

Titel. Hs har *Till Trånaden*, SA 1861 *Till trånaden*.

1 Hs har punkt efter *sången*.

D I² har tryckfelet *sj* i st *f ej*.

3 Hs saknar komma efter *trånaden*.

Hs har *förgråtna* (D I: *förgråtne*).

4 Hs: *mitt bröst ä fr min barm*.

5 D I och SA 1861 ha komma efter *Der*.

6 Hs har *fortids minnen*, D I² och SA 1861 *fortidsminnen* (D I: *fortidsminnen*).

Hs har punkt efter *barm* (D I: semikolon).

- 7 Hs saknar komma efter *öga*.
 9 Hs saknar komma efter *besälla*.
 10 Hs: *Ej* ä fr *ej*.
 11 Hs saknar komma efter *källa*.
 14 Hs har punkt efter *begär* (D I: komma).
 15 Hs saknar komma efter *Och* och efter *krona*, D I² efter *Och*.
 18 Hs har punkt efter *dag* (D I: komma).
 19 Hs saknar komma efter *andas*.
 20 Hs har punkt och tankstreck i radslutet (D I: endast punkt).
 21 Hs saknar komma efter *tålamod*.
 22 Hs saknar komma efter *hård*.
 23 Hs saknar komma efter *vakter*.
 25 Hs saknar komma efter *vingen*.
 27 Hs saknar komma efter *stjernorna* och efter *tingen*.

Då dikten är införd i häftet »N. 1.» är den skriven före 15 nov. 1828. Men säkert är den betydligt äldre. Estlander KI och RS s. 257 förlägger den till samma tid som *Höstaftonen*, till hösten 1827, och Söderhjelm JLR I² s. 104 är böjd för att ansluta sig till samma åsikt. Den starka Stagneliusefterklang, som framträder icke blott i stilen utan ock i den rent negativa inställningen till jordelivet, synes mig tala för en än tidigare datering, till den första tiden av R:s bekantskap med Stagnelius' lyrik, alltså snarast våren 1827.

Den »trånad», till vilken dikten riktar sig, är egentligen den av längtan till ett högre liv fyllda själen. Dikten bygger alltigenom på nyplatonska tankegångar. »Trånaden» är en främling i sitt jordiska hölje, en »gäst från högre trakter», som bevarar minnen från preexistensen i idévärlden, dit den längtar åter.

Dikten är inspirerad av intryck från Stagnelius, vilket dock icke utesluter, att den samtidigt kan återge personliga stämningar hos R. Estlander RS s. 258 anser det möjligt att R. fått uppslaget från Stagnelius' *Liljor i Saron* eller från hans *Dröm på hafsstranden* (D 1824 III s. 456), men tillägger: »men huru mycket manligare och kyskare skildras icke förhållandet i detta det dystaste stycke, som flutit ur R:s penna». Söderhjelm JLR I² s. 254 f. påpekar likheten i grundstämning med *Höstaftonen* och *Tröst*, talar om dess »retoriska bismak» och säger, att den »personliggör en själsförmimelse till den grad, att utgångspunkten tappas bort». Hedvall RPS s. 230 säger, att *Till trånaden* mest konsekvent bland alla R:s dikter återger de stagnelianska föreställningarna om jorden som ett fängelse, från vilket själen längtar till sitt rätta hem: »Den personliggjorda trånaden längtar 'ur sin bojans tvång' till 'ljusets källa', till sitt 'fosterland'. Ett återsken av Stagnelius' lidelse möta vi i bilder sådana som 'svalka för hans hjertas brand', 'den stoltes kvalfullt lågande begär'. Raderna 'Och, såsom konungen sin stela krona, — Föraktar engeln hvarje njutning här' och talet om 'dunkla

fortidsminnen' i den fångna engels barm ha också sitt ursprung i intryck från 'Liljor i Saron'. Jfr ock Belfrage Rbg s. 60 f. och Castrén, Runeborgs ungdomslyrik FVS Årsbok 16, 1938 s. 10 f.

Den »retoriska bismak» Söderhjelm talar om visar sig tydligt i de retoriska frågorna, i utropen »O» och »Ack» och i ord- och bildvalet. Helhetsintrycket av diktens stil blir dock avgjort enklare, mindre praktfullt än intrycket av liknande dikter hos Stagnelius.

Strofen överensstämmer med den i *Hvad jag är säll!*, blott att den i *Till trånaden* är fyrradig, i *Hvad jag är säll!* åttaradig. C.

Titeln. *trånaden* se komm. till 39, v. 24. C.

1 Om denna inledning, som anger vad skalden *icke* besjunger jfr komm. till 24, v. 1. C.

2 *Jag bringar offret af min lyras röst*. Pseudoklassisk konstruktion i st f »jag bringar min sång som offer». Till denna stilart hör omskrivningen »min lyras röst», *av*-konstruktionen och ordet »offer». C.

3 *den förgråtne fången*. Bilden av trånaden (själen som en sörjande fånge återgår tydligen på Stagnelius' skildring av själen, Anima eller Psyche, som en fånge i Liljor i Saron. Sammanhanget med S. blir än tydligare genom »vakter» i v. 23; i Liljor i Saron återkommer Stagnelius flera gånger till de grymma väktarna, som bevaka Anima. C.

4 *ammans* »näres». Denna abstrakta anv. av ordet är dåspråklig i poesien; jfr t. ex. i likartat platoniserande sammanhang Frithiofs ord om kärleken: I himlen är han ammad vorden — och längtar till sitt hem igen (Tegnér (WB) V s. 43). B.

5 *den höga*. R. skulle säkerligen ha skrivit *höge*, om icke ordet varit rim; jfr i v. 3 det attributiva *förgråtne* i hs, som ändrats till *förgråtne*. B.

6 *Med dunkla forntids-minnen i sin barm*. Själens minne av preexistensen omtalas ofta i Liljor i Saron; jfr t. ex. *Rosen i världsfurstens park* (D 1824 III s. 122): »Dock sväfvar äfven för dess sinne — En dunkel hågkomst af sitt fall» (kort därpå nämnes »ångrens tår» i dess öga liksom hos R. v. 7 tårarna i »hans mulna öga»). C.

6 *forntids-minnen*. Beträffande ordets skrivning i hs och olika tryck jfr komm. till 1, v. 48. B.

7 *hans mulna öga*. Motsats till den strålände, klara blick som R. älskar (jfr komm. till 40, v. 27). R. använder ofta ordet *mulen* om själsuttryck; se Hedvall RPS s. 132 f. B.

9 *besälla*. Se komm. till 22, v. 33. B.

11 *Hvad vinge*. Om det poetiska bruket av *vad* i fråge- och utropssatser motsvarande: vilken, vilket, se Berg, PoetFr. s. 233 f. B.

11 *Hvad vinge bär mig opp till ljusets källa* och v. 25 *Snart skall du sjelf befriad lyfta vingen*. Bilden av själen, som på vingar lyftar sig till himmeln, är vanlig i Stagnelius' diktning. Jfr ock R:s *Flyttfoglarne*. C.

12 *Och ger åt främlingen ett fosterland* och v. 21 *Du gäst från högre trakter.* Jfr komm. till 6, v. 1. C.

15 *stel* eg.: styv, här snarast: hård och tryckande. Numera hellre från en annan synpunkt: hans *kalla* krona; jfr äv. komm. till 30, v. 7. B.

24 *ur din bojas tvång.* Liljor i Saron bygger genomgående på föreställningen om själen, som är fångslad i jordens häkte med materiens bojar, dem Kristus en gång skall lösa (jfr t. ex. *Maria D 1824 III s. 76*). — Jfr ock komm. till 16, v. 43. C.

27 *Och ofvan stjernorna, och ofvan tingen.* »ofvan stjernorna» se komm. till 16, v. 36. — »ofvan tingen» jfr Stagnelius, *Brudgummen* (D 1824 III s. 108): »När höjs jag, frälsad, öfver tingen?». C.

28 *Din himmel nå i fosterlandets famn.* Tanken är: nå ditt fosterland i himmeln. C.

28 *i fosterlandets famn.* Se komm. till 39, v. 77. B.

103-121. 42. *Idyll och epigram.*

Alla dessa idyllepigram trycktes första gången i D I.

R:s IE-diktning behandlas ingående i följande specialundersökningar: Sixten Belfrage, *Stilkaraktären i Runebergs Idyll och epigram*, Festskr. Castrén (1938); Ruben G:son Berg, *Runebergs Idyll och epigram* och J. E. Rydqvist, HLS 14, 1938; Sverker Ek, *Den första Idyll- och epigramcykelns tillkomsthistoria*, HLS 13, 1937; Sylvia von Pfaler, *Rytmska och akustiska element i Runebergs Idyll och Epigram*, HLS 23, 1947.

Uppslaget till IE-diktningen fick R. från Peter Otto von Goetze's *Serbische Volkslieder* (St. Petersburg 1827), här citerad SV. Om R:s första bekantskap med boken berättar Strömborg BA I² s. 133: »Till detta översättningsarbete [Serbiska folksånger; här citerad SF] föranleddes han av en ren tillfällighet. Fallet var att Cygnæus, då han hösten 1828 kom till Helsingfors från sitt dåvarande hem i St. Petersburg, enligt vad han själv meddelade, medförde ett år 1827 av P. von Goetze utgivet häfte till tyskan översatta Serviska folksånger, som översättaren av vänskap förärat hans fader. Det lilla häftet, som till största delen uppskuret låg bland Cygnæi böcker, råkade en dag i händerna på R., som genast anslogs så livligt av dess täcka innehåll, att han begynte översätta enskilda stycken ur detsamma och, såsom bekant, sedermera utgav det nästan fullständigt i svensk översättning.» Enligt E. Nervander, *Minne af Fredrik Cygnæus* s. 72 kom C. strax efter mitten av oktober (före 2²/10) till Helsingfors. C. bodde där först en kortare tid tillsammans med Gustaf Laurell, men flyttade sedan till R:s bostad Stora Robertsgatan 17 (jfr ock Strömborg BA I² s. 126). R. synes sålunda tidigast i början av november ha fått tag på Goetze's samling. J. V. Snellman vistades under höstterminen några veckor i Helsingörs och bodde då tillsammans med R., men S. reste sedan före jul till Vichtis (Th. Rein, J. V. Snellman I s. 57; Strömborg BA I² s. 126). I ett brev till S. 21 dec. skriver R. att »lilla Bergbom»

samma dag lämnat R. en summa penningar, härrörande från ett stipendium som B. för S:s räkning lyftat. R. lovar i brevet att sända S. några av sina nya dikter. (Se ovan komm. till D I, inl., s. 5.) Bland dessa dikter, som R. någon gång snart efter 21 dec. sände S., voro tydligen de IE-dikter, som finnas i ett av de snellmanska Runebergsmanuskripten i Svenska Litteratursällskapets Runebergsarkiv. De äro skrivna på ett pappersark, som ursprungligen varit en fullmakt för Bergbom att lyfta S:s stipendium. Mitt på arkets ena sida står:

Fullmakt in Blanco för Studeranden Reinh. Bergbom att ifrån Kejs. Alexanders Universitetets Ränteri uttaga och qvittera mitt Stipendium.

Joh. Vilh. Snellman
Civ. Acad. Ostr.

Papperet är grått med blå anstrykning och har vattenlinjer på längden samt vattenstämpeln Juvankoski. Arkets storlek är 21 × 34 cm. Det har sedan vikts, så att det bildar ett häfte i oktav. Den övre högra sidan av fullmaktssidan utgör häftets sida 2, den nedre högra är sida 3, den nedre vänstra är sida 6 och den övre vänstra sida 7. Ovanför fullmakten har R. gjort några anteckningar, förmodligen för att räkna ut hur mycket av penningarna han skulle behålla för att därmed likvidera S:s skulder i Helsingfors:

Debet	Rdr	rgs		Credit
Bergbom	—	34		Molin — 3
Castren	—	4	— 24	— — 5
Carp	—	3	—	8
Nervander	—	5	—	
		46	— 24	75 55 — 12
		8		38 — 24
		38	— 24	17 — 36

På s. 1 i detta häfte är *Wären kom, och bort jag skulle resa* (SS II s. 120) skriven med blyerts, på s. 4 IE 20 med bläck, på s. 5 IE 17 med bläck och under den IE 18 v. 184-193 med blyerts, på s. 6 under en del av fullmakten med blyerts de återstående verserna av IE 18 samt IE 21, på s. 8 IE 22 och IE 19 med bläck. Samtliga dessa dikter föreligga tydligen här i första nedskrift. S. 2, 3 och 7 innehålla delar av fullmakten samt uträkningarna. Det förefaller sannolikt att R. först skrivit ned de med bläck införda dikterna och sedan de med blyerts, alltså i ordningen IE 20, IE 17, IE 22, IE 19, *Wären kom, och bort jag skulle resa* och slutligen IE 18 och IE 21.

Under IE 19 har R. med bläck skrivit: *Såg du deder Serbiska sångerna här. Dessa äro alla i deras maner.*

Som Ek HLS 13 s. 2 f. visat måste dessa dikter vara nedskrivna strax efter 21 dec. 1828.

Alla de ovan nämnda dikterna utom *Wären kom, och bort jag skulle resa* finnas i renskrift i häftet »N. 3» i Borgåsamlingen s. 13-18 (om detta häfte se inl. till komm. till D I s. 9). Renskriften är tydligen gjord efter 21 dec., men innan R. sände den första uppteckningen till Snellman. Dikterna ingå här under en gemensam rubrik *Stycken i folksångens manér*; R. har sålunda, då han skrev in dem i häftet, redan haft klart för sig att de skulle bilda en särskild avdelning. Utom de tidigare nämnda dikterna förekomma i häftet i denna avdelning ytterligare IE 27 och IE 16. Dikterna äro nummerade 1-8. Ordningen är i huvudsak densamma som sedan följdes i D I; IE 27 är dock ställd främst och IE 16 efter IE 17. Att IE 27 och IE 16 finnas här, men icke bland de till Snellman sända dikterna, kan tyda på att de äro författade senare än dessa, men utgör dock icke något säkert bevis härför.

Ett annat häfte i Borgåsamlingen innehåller uteslutande IE-dikter. Det består av 12 sidor, av vilka dock de tre sista äro tomma. Papperet är gulvitt, utan vattenlinjer, från J. Honig, men tunnare än de papperssorter från denna firma R. annars brukar använda. Sidans storlek är 9,8 × 11,8 cm. Häftet innehåller aderton dikter i följande ordning: IE 1, IE 2, IE 3, *Modrens ord* (SS II s. 122), IE 26, IE 14, IE 4, IE 6, IE 8, IE 9, IE 5, *Wid det späda barnets christning* (SS II s. 123), *Den säkraste vaktin* (SS II s. 124), IE 7, *Blommans död* (SS II s. 125), IE 24, IE 10, IE 23. Dikterna äro nummerade 1-18 i denna följd; oftast ha senare de nummer tillagts, som dikterna ha i D I. De dikter, som icke ingå i D I, äro helt eller delvis omgivna av ett streck, draget med rödkrita; dessutom ha de i marginalen ett (eller ibland två) frågetecken. Titlarna *Modrens ord*, *Den säkraste vaktin* och *Blommans död* äro tillagda med Fredrika Runebergs stil, förmodligen då publikationen i ES förbereddes. Dikterna föreligga troligen alla här i första nedskrift. Ingen av dem finnes i det snellmanska ms eller i häftet »N. 3». De äro tydligen författade senare än dikterna i dessa manuskript, men säkert under förra hälften av 1829. Jfr Ek HLS 13 s. 5.

Vidare finnes i Borgåsamlingen ett fyrsidigt ms med IE-dikter. På s. 1 har R. skrivit ned IE 11, IE 12 och IE 15 v. 151-154 samt på s. 2 återstoden av sistnämnda dikt. Efter den har R. ämnat börja en ny dikt och skrivit dess första ord *Från*, men han har icke fortsatt. S. 3 är tom. På s. 4 finnas några anteckningar:

Hos Öfverste Leermans[?] i Semenoffska Kasern.

Godenh. i Svenska Kyrkohuset (wälboren).

Den senare raden syftar säkert på artisten B. A. Godenhjelm, som då vistades i Petersburg och som ganska säkert utfört vinjetten till D I (jfr inl. till komm. till D I s. 7). Papperet är gulvitt med fina täta vattenlinjer på längden och glesa breda vattenlinjer på tvären, vattenstämpel [J. Honig &] Zoo[nen], sidans storlek 10,8 × 12,7 cm. — Till detta ms hör ett ms, som nu finnes i Göteborgs stadsbibliotek (se Ek HLS 13

s. 5 och En liten okänd Runebergshandskrift FU 25, 1911 s. 288 f.; jfr ock inl. till komm. till 14, *Svanen*). De två manuskripten ha ursprungligen utgjort ett ark, som vikts så, att det göteborgska ms blivit de fyra inre sidorna och Borgå-ms de fyra yttre sidorna av ett åttasidigt häfte. På s. 1 av Göteborgs-ms finnes *Svanen*, på s. 2 IE 13 och *Den ena kyssten* (SS II s. 126). S. 3 och 4 äro tomma. Dikterna i de båda ms föreligga säkert i första nedskrift. De äro antagligen författade strax efter de i det 12-sidiga häftet införda och säkert före 4 juli 1829, då R. daterade sin första subskriptionsinbjudan till D I (jfr Ek HLS 13 s. 6).

IE 25 v. 382-384 finnas upptecknade på ett blad i Borgåsamlingen, som även innehåller bl. a. *Den gamles hemkomst*; om detta ms se inl. till komm. till denna dikt.

Till IE 25 finnes icke något ms i behåll. Dikten är antagligen den sist författade bland dikterna i IE i D I.

Ek HLS 13 s. 6 förmodar att tryckms till IE 1-15 renskrivits av främmande hand, kanske Fredrika Tengströms. Mot detta antagande talar dock, att IE 15 v. 156 i trycket i D I har *förskuten* i st f *förskjuten*. R. synes vid den tid, då han förberedde tryckningen av D I gärna ha skrivit *skjuta* utan *j*: i ms till den sannolikt på sensommaren eller hösten 1829 skrivna *Tre gånger, ifall jag rätt mins, har händt* (SS II s. 127) förekommer *skuta* tre gånger (v. 9, 16 och 36), och det troligen efter R:s eget ms gjorda trycket av IE 25 i D I har i v. 335 och 343 *förskuter. förskuten* i IE 15 v. 156 har sålunda ganska säkert från tryckms gått över i trycket i D I; att Fredrika eller någon annan renskrivare skulle använt denna ortografi förefaller mycket osannolikt — så mycket mer som det ms av R., på vilket tryckms byggde, hade *förskjuten*. Det synes därför troligt att IE helt och hållet tryckts efter en av R. själv gjord slutlig renskrift.

IE-dikterna ha skrivits under tiden 21 dec. 1828 — försommaren 1829. Den enda av dem, som kan vara senare författad, är IE 25; om den var färdig, då R. skrev subskriptionsinbjudningen till D I, kan icke med säkerhet avgöras. Till IE-diktningen får räknas även de SS II s. 120-126 tryckta dikterna, vilka R. dock utelämnat ur cykeln. —

I anteckningen på det till Snellman sända IE ms påpekade R. själv, att de där ingående dikterna voro i de serbiska folksångernas »maner». Förbindelsen är påtaglig och har också uppmärksammats av alla de forskare, som sysselsatt sig med IE; mest ingående har den behandlats av Ek och Berg i deras tidigare nämnda uppsatser. Ek redogör även för den moderna litteraturforskningens uppfattning om den serbiska folkdiktens uppkomst och karaktär (HLS 13 s. 7 f.).

Närmast påfallande är IE:s formella sammanhang med den serbiska diktningen. De i SV meddelade dikterna kunna indelas i två grupper: den ena består av lyriska eller episkt-lyriska kvinnosånger, den andra av episka hjältedikter (jfr Goetze's förord till sin samling, vars uttalande i detta avseende i översättning meddelas i R:s förord till SF, och Ek HLS 13

s. 17 f.). I IE har R. huvudsakligen efterbildat de lyriska kvinnosångernas form. Någon hjältedikt av serbisk typ ingår där icke, men i de sista, mera rent episka dikterna i IE finnas dock formella drag, som hänvisa till dessa episka serbiska dikter. Starkare framträder inflytandet från denna del av den serbiska diktningen först senare i *Molnets broder* och i *Grafven i Perrho*.

Redan Estlander RS s. 290 f. anmärker, att så gott som alla de i IE använda versformerna återfinnas i SV; jfr ock Söderhjelm JLR² s. 249 och Ek HLS 13 s. 26 f. och 39 f. Särskilt ofta, i 20 av de 27 dikterna, begagnar R. den orimmade tiostaviga trokén utan strofindelning. I den sist diktade gruppen av IE finnes den dock endast i IE 25; R. har då »kommit till insikt om att den var mindre tjänlig för lyrik och i stället borde sparas för episka uppgifter» (Ek HLS 13 s. 27). Den serbiska förebilden är emellertid också tydlig i fråga om flera rent stilistiska drag. Till dem höra diktens form av monolog eller dialog, parallellismen och upprepningen, tretalets roll i kompositionen, det ofta epigrammatiskt och sentensartat formade slutet. Allmänna egenskaper, som också äro gemensamma för IE och SV, äro enkelheten och knappheten i uttrycket, vilka starkt avsticka mot den romantiska, särskilt stagnelianska stilen i en stor del av R:s tidigare lyrik och i SN. Adjektivattribut förekomma sparsamt och tillhöra då till stor del typen »goda moder», »den trogna flickan», »den muntra gossen». Satsbyggnaden är också enkel; bisatser förekomma blott i ringa antal. I ordvalet håller sig R. över huvud till vad Belfrage kallar »det poetiska dåspråkets mellanskikt»; dock använder han ord ur det poetiska språket i större utsträckning än SV det gör (Belfrage i Festskr. Castrén s. 22). Den stil, som R. i IE utbildat, blir sedan grundläggande för stilen i R:s senare lyrik. Motivlån från de serbiska dikterna förekomma stundom, men icke synnerligen ofta. Vissa allmänna intryck av serbiskt lynne hävdas av Ek HLS 1913 s. 32 f.

Huruvida annan litteratur än de serbiska folksångerna haft betydelse för IE har rätt mycket diskuterats.

Tidigast upptogs frågan om IE:s möjliga samband med finsk folkdiktning. I en anmälan av D I i tidningen *Den Swenske Medborgaren* 27-31 aug. 1830, möjligen författad av tidningens redaktör Gustaf Hierta, påstods, att IE till största delen äro »öfversättningar och imitationer av Finska stycken». J. E. Rydqvist, som samtidigt (21 och 28 aug.) recenserade samlingen i Heimdall, uttryckte sig försiktigare: han fann att »vissa af dessa stycken [IE] ega jämväl i formen något af den Finska folkpoesien». Då R. några år senare (i HM ²/₂ 1834 och i Svenska Litteraturföreningens Tidning ²/₂, bihang) protesterade mot Rydqvists förmodan i en recension av D II att IE möjligen vore översättningar av serbiska dikter, passade han på att även dementera Svenska Medborgarens antagande. Det heter i R:s »En anmärkning»: »Då förra Häftet af mina *Dikter* utgafs, kallade någon Tidning, om jag minns rätt, Medborgaren, de då upptagna Idyll-Epigram-

merna öfversättningar af *Finska Runor*, man kunde nästan säga med än mindre skäl, så vida jag, såsom obekant med Finska språket, vid den ringare tillgången på öfversättningar derifrån, icke kunnat förvärfa mig ens den förtrolighet med Finska, som med Serbiska poesien». (Jfr E. Lagus, Runebergs tidigare diktning uppfattad af samtiden FU 9, 1895 s. 51 f., Berg HLS 14 s. 57 f., Ernst Brydolf, Sverige och Runeberg 1830—1848 s. 126 f. och 186 f.) Ljunggren, Studier I s. 13 f. är dock icke benägen att aldeles utan reservation godtaga R:s förklaring. Han anser att R. dock sett tillräckligt mycket öfversättningar av finska dikter för att få ett intryck av finsk poesi: »Vi våga därför säga, att uti de under benämningen Idyll-epigram kända smådikter är den finska runans ton förmäld med den i viss mån beslägtade serbiska folkpoesien». Estlander RS s. 292 ansluter sig till L:s uppfattning och hänvisar till »det betänksamma, stillsamma, mediterande lynnet, denna milda mollstämning, som är så genuint finsk» samt till upprepningarna i dikterna, vilka åtminstone påminna om den finska folkdiktens parallellism. Sylwan, Några ord om Runebergs ungdomsdiktning Saml. 23, 1902 avvisar däremot bestämt tanken på finsk påverkan, likaså Söderhjelm JLR I² s. 250 f. om än icke lika kategoriskt: »IE:s beröring med den finska folkdikten är — av naturliga orsaker — så gott som ingen. Om man hos R. finner en ännu djupare innerlighet än i de serbiska dikterna, så visar han därigenom samma släktskap med det finska temperamentet, som i så mycket annat. Men IE taga icke ut det steg, som skulle helt och hållet närma dem till Kanteletars sånger, utan bliva liksom stående halvvägs mellan serbernas och finnarnas poesi». Något drag, som skulle säkert bevisa att R. påverkats av finsk folkdiktning, torde icke stå att finna i IE.

Inspiration från antiken har även satts i fråga för IE. Franzén nämnde redan i tackbrevet för D I till ärkebiskop Tengström, att flera av IE hade »en antik skönhet» (Strömborg BA I² s. 141). Rydqvist anmärkte också i sin rec. av D I i Heimdall — han kände då icke de serbiska folkdikterna — att IE hade »något grekiskt i tycket». Då han senare i samma tidskrift anmälde R:s SF förklarade han detta med att redan de serbiska folksångerna tydligt erinrade om grekisk lyrik, om Anakreon m. fl. Sylwan Saml. 23 s. 65 utvecklar närmare tanken, att de serbiska folkdikternas frändskap med antik lyrik gjort, att R. genast greps av deras skönhet: »Den serbiska folkvisans starka makt över och betydelse för R. låg just uti det, hvarigenom den skiljer sig från annan folklyrik eller den germanska balladen, uti dess enkla konstnärlighet. För hans fina och genombildade formsinne var detta i hög grad tilltalande; osökt sammansmälte intrycket af denna med intrycken från hans studier i den grekiska lyriken.» (Jfr ock Schück, Illustr. sv. litt:hist. VI³ s. 387.) Söderhjelm JLR I² s. 252 förklarar, att det vore att gå över ån efter vatten att för IE hänvisa till den anakreon-tiska lyriken; väl överensstämmer »den genomskinligt klara byggnaden, den enkla och realistiska tonen, den epigrammatiska slutvändningen med

motsvarande drag i den grekiska lyriken; men dessa egenskaper i och för sig kunde, gemensamt med det folkliga tycket, väcka R:s sympati utan att någon förmedling av klassisk poesi behövdes». Hedvall RPS s. 10 förmodar åter, att de antika skalderna varit R:s lärmästare i förmågan att i IE teckna gestalter plastiskt vackert och graciöst. (Jfr Hedvall Rbg² s. 85, där dock »de antika skalderna» utbyts mot »den antika konsten».) Något otvetydigt direkt inflytande av antik litteratur har icke kunnat uppvisas (jfr dock komm. till IE 24).

Den övergång till en ny ton och stil, som IE betecknar, har emellertid också påtagligen inre förutsättningar hos R. Hans ungdom hade i många avseenden varit fylld av oro: ungdomsårens vanliga oro hade stegrats av ekonomiska bekymmer, av ovisshet om framtidsutsikterna och av erotiska förvecklingar, markerade av den första förlovningen med Frigga Juvelius, Saarijärvförlovningen med Mari Nygrén och de konflikter, som vållades av att R. efter det hans kärlek till Fredrika Tengström vaknat, till en början ansåg sig ändå icke kunna bryta denna förlovning. Denna R:s inre oro var en förutsättning för hans anslutning till Stagnelius' tränad till en överjordisk värld. Under sommaren och hösten 1828 hade världen emellertid småningom ljusnat för R. Han blir medveten om sin uppgift som skald, han ser möjligheter för en bana vid universitetet, hans hälsa blir bättre, och förbindelsen med Mari Nygrén löstes slutligen. Då han den 19 december 1828 förlovar sig med Fredrika har han i huvudsak kommit ut ur sin ungdoms kriser. Hans inställning till verkligheten blir mer förtröende-full än förut och han upplever kärleken i en mer harmonisk form än tidigare. Det är förutsättningen för IE och för hans lyrik under de följande åren. (Jfr Sylwan, Till Runebergs världsåskådning Edda 1917: 1 s. 94 och Sv. litts hist II² s. 410, Ek HLS 13 s. 44 f., Tideström, Runeberg som estetiker s. 196 f., Viljanen, Runeberg och hans diktning I s. 218 f.) Men alldeles molnfri var hans himmel dock icke heller nu. Hans egen familj ogillade hans giftermålsplaner, emedan den befarade att han icke längre skulle kunna lämna den understöd, Fredrikas moder hyste icke heller tilltro till hans ekonomiska framtid, och dessutom voro både han själv och Fredrika våren 1829 sjuka. (Jfr utom ovan nämnda arbeten Fredrika Runeberg, Anteckningar om Runeberg s. 45.)

Att kärleken till Fredrika utgör den känsligrund, ur vilken de flesta IE vuxit fram är otvivelaktigt. I vilken mån man kan hänföra de enskilda dikterna till bestämda situationer eller förhållanden under förlovningstiden och i vilken mån man kan identifiera dikternas unga flicka med Fredrika (eller i vissa fall med något av de tidigare föremålen för R:s känslor) är däremot ofta en svårlöst fråga, som knappast kan slutgiltigt avgöras. Tideström konstaterar, att R. »ofta glädde sig åt att infoga anspelningar på den allra närmaste verkligheten i de stiliserade små sångerna» (s. 167); Ek tror sig i mycket stor utsträckning kunna fastställa, vilket verklighets-underlag dikterna ha. C.

105. 1. *Flickan kom ifrån sin älsklings möte.*

Ett ms, som troligen är första nedskriften, finnes i det 12-sidiga IE-häftet i Borgåsamlingen. Ovanför dikten är med Fredrikas stül antecknat *tryckt*. Ovan dikten till höger står *r*.

1 Hs saknar komma efter *möte*.

2 D I² och SA 1861 ha punkt och tankstreck efter *händer* (D I endast tankstreck).

3 Hs saknar komma efter *händer*.

4 Hs saknar komma efter *rosor*.

6 Hs: *Å* i *Åter* ä fr oläsligt.

Hs saknar komma efter *möte*.

7 D I² och SA 1861 ha punkt och tankstreck efter *läppar* (D I endast tankstreck).

7 Hs saknar kolon efter *sade*.

8 Hs saknar komma efter *läppar*.

9 Hs saknar kolon efter *sade*.

Hs saknar komma efter *hallon*.

11 Hs har *Älsklings* (D I: älsklings).

Hs saknar komma efter *möte*.

12 D I² och SA 1861 ha punkt och tankstreck efter *kinder* (D I endast tankstreck).

12 Hs saknar kolon efter *sade*.

13 Hs saknar komma efter *kinder*.

14 Hs: *o* ä fr *m*.

Hs: *moder* (D I: Moder).

Hs saknar utropstecken efter *moder*.

15 Hs: *Gömm* ä fr *Lägg* (?).

Hs: *der öfver* (D I: deröfver).

Hs saknar komma efter *der* och efter *der öfver*.

SA 1861 har *Göm* (D I: Gömm).

16 Hs, D I² och SA 1861 sakna komma efter *rista*.

17 Hs: *Engång* (D I: En gång).

Hs saknar semikolon efter *händer*.

18 Hs: *mellan* ä fr *under* (?).

Hs: *Älskarns* (D I: älskarns).

19 Hs: *Engång* (D I: En gång).

Hs saknar semikolon efter *läppar*.

20 Hs: *Älskarns* (D I: älskarns).

21 Hs: *R*. har först börjat raden med *Sist*, men strukit över detta och fortsatt raden med *Sednast*.

21 Hs saknar semikolon efter *kinder*.

IE I visar tydligt såväl i motiv som form samband med SV. Dikten är som flera av de serbiska sångerna en dialog mellan mor och dotter. Scenerna äro tre; dessa och de två första samtalen återges med korta, parallella, formelartade uttryck. I flickans sista svar till modern upprepas sedan de tre scenerna med likadan formelartad formulering. Närmast erinrar dikten om *Dreifaches Weh* i SV (s. 2), där en yngling klagar över tre sorger — att modern förvägrat honom hans älskade, att han förlorat sin häst och att hans flicka är vred på honom. Innehållet i R:s dikt är emellertid långt djupare och den dramatiska styrkan kraftigare (Ek HLS 13 s. 33, Berg HLS 14 s. 10 f.). Berg finner även en viss likhet genom parallellismen och tonen med den av R. översatta *Den blodiga sonen* ur Schröters *Finnische Runen* (övers. tr. HM 1834). — Sophie von Knorring skrev ^{19/11} 1833 till August Mannerheim, att dikten var »fri öfversättning ifrån tyskan — hvartill jag kan uppvisa originalet» (Barbro Nelson, Sophie von Knorring s. 173). Någon dikt, som kunde kallas »original» till denna, är emellertid icke bekant. — I Svenska Dagbladet ^{22/4} 1923 (landsortsuppl.) trycktes under rubriken »Är den bekant?» en dikt på franska *La grande daïa*, som uppgavs vara en översättning av en gammal arabisk kvinnovisa. Dikten överensstämmer både till ämne och form så nära med IE I att ett samband måste finnas, men sannolikast synes att uppgiften om det arabiska originalet är falsk och att den franska dikten i själva verket är en imitation av R:s dikt.

Dikten är mer dramatisk till sin komposition än någon annan av R:s dikter. De olika scenerna följa på varandra utan några förbindande ord och utan att någon som helst närmare beskrivning av situationen ges. Genom att i formeln »Kom med» o. s. v. »röda» i v. 12 utbytes mot »bleka» framhäves detta sistnämnda ord, som betecknar omslaget i dikten. Sedan följa flickans slutord, i vilka den ditills i dikten härskande byggnaden brytes och där spänningen om vad som verkligen skett löses. Också i denna slutreplik återfinnas emellertid tredelningen och parallellismen. Dikten mynnar ut i orden »älskarns otro», som ge den slulliga förklaringen och som genom sin plats som diktens slutord också formellt samla hela diktens innehåll i sig. Om stilen i dikten jfr Nils Svanberg, *Lyr.sk stil* (Studentfören. Verdandis småskrifter 401, 1938) s. 28 f.

Hedvall Rbg² s. 36 ställer dikten i samband med R:s förhållande till Fredrika Juvelius och Mari Nygrén: »Den framstår i ljuset av R:s ungdomshistoria snarast som en självbekännelse och självförebärrelse; det är en sviken flicka som talar». Ek HLS 13 s. 53 konstaterar, att »motivet utformas monumentalt, oberoende av allt intimare verklighetsunderlag», men tillägger, att Fredrika Tengströms »storslaget tvekfria natur, som inte visste av några kompromisser», mycket väl kan ha gett R. uppslaget till flickans gestalt. Huruvida dessa antaganden om diktens förhållande till verkligheten ha någon grund kan svårigen avgöras.

Versmättet är här som i de flesta av IE tiostavig orimlad troké utan strofindelning, den serbiska episka diktingens vanligaste versmått. Sylvia von Pfaler HLS 23 s. 391 påpekar den akustiska karakteristiken i dikten: »Den första versen domineras vokalt av det glada, ljusa i-et, som målar den stämning flickan i det längsta vill spela inför sin oroliga mor. — Men moderns allvar — vokalt uttryckt i ett mörkt o efter det halvdunkla a (»Varav» etc.) påverkar även flickan, vars svar ges i dämpad vokalfärg (»Jag har plockat hallon»). Övergången till det sista avsnittet av sången, där dotterns förtvivlan ohämmad bryter lös (»Red en grav o moder») inledes med rivande r, gr och den mörknande vokalföljden e - a - o, som med ett starkt crescendo ger slutstegringen en mäktig impuls. Ett par upprörda verser följer, men behärskningen återvänder och själva gravskriften ges i gripande återhållsam ton. Detta sista avsnitt... når sin kulmen i det dystra, ödesmättade »otro», där de mörka vokalerna o sammanbindas av ett rivande hårt tr.» C.

1 *Flickan kom*. Ingressen inför strax diktens huvudperson, och beteckningen för denna åtföljes omedelbart av ett ord som anger den inledande situationen. Det är en för den serbiska folklyriken karakteristisk ingress; jfr t. ex. de direkta motsvarigheterna: Mädchen stand auf Berges Höhe (*Des Mädchens Antlitz*), Mägdlein sass am Meerestrande (*Feder Fischer kann dich belehren*). Jfr den likformiga ingressen till IE 26. B.

1 *sin älsklings* sin älskades. Det motsvaras av *älskarns* i v. 18, 20, 22. Ordet har numera fått en viss jollrande och smeksam klang, som det vid denna tid icke hade — åtminstone icke i samma utsträckning; jfr t. ex. Geijers högtidliga deklaration för sina föräldrar: Ja Mina Älskade Föräldrar Jag är förlofvad sedan i går med Anna Lisa, redan länge mitt hjärtas älskling. Geijer SS (Lqt) XIII s. 84. B.

2 *Kom*. Verbet i den föregående versen återupptages och inleder den nya versraden ss. predikat i en asyndetiskt anknuten sats. Det är ett folkepiskt stildrag, som återfinnes även i SV, t. ex. i följande ingress i *Wenn man der Mutter nicht folgt*: Mutter flocht der Mara Zöpfe, — Flocht zu fünfen sie und neunten — Flocht und sprach mit Muttersorge. SV s. 28. I Schröter, Finnische Runen och andra översättningar av finsk folkdikt kunde R. också ha tillfälle att iakttaga folkepekens användning av dylik asyndetisk verbal versingress. B.

10 *målat*. Nutida språkkänsla inlägger i ordet något som det väl här knappast är frågan om. Om en blomma heter det hos Stagnelius i *Rosen i världsfurstens park*: Och blygselns rosenfärga målar — Den jungfruliga kindens vår. D 1824 III s. 122. I Julqvällen har R. använt ordet i fråga om Seidi: Purpur hennes kinder målar. Normaluppl. IV s. 39. Närmast ligger att återge ordet med »färga». B.

14 *Flickan uppmanar sin moder att reda en grav åt sig*, liksom flickan i *Die schwarzen Augen* i SV (s. 101). Där är det emellertid fråga om en

grav för båda de älskande, vilka sålunda förenas i döden: Lasst ein Grab uns beiden graben — Und im Grab' eint unsre Hände. SV s. 102. I *Torp-flickan* har R. återkommit till motivet: Red mig en graf, o moder kär, min lefnadsdag är liden. Även där är orsaken att fästmannen svikit den tro som flickan satt till honom, fastän detta skett på annat sätt än i IE. — I *Dreifaches Weh* (SV s. 2) ber ynglingen: Hühlet mir ein Grab aus, emedan hans moder förvägrat honom hans brud, emedan hans häst ej dansar under honom och emedan hans flicka är förtörnad på honom. Jfr Tideström, Runeberg som estetiker s. 206 not, Ek HLS 13 s. 33 och Berg HLS 14 s. 10. B. C.

16 *Och på korset rista*. Den enda rad i dikten, säger Svanberg, Lyrisk stil s. 30, där ordföljden är påfallande »poetiskt» omställd; därmed betonas radens högtidliga uppmaning. C.

21 *Sednast* sist. B.

106. 2. *Först gå bäckens första bubblor sönder*. Ms i det 12-sidiga IE-häftet i Borgåsamlingen på samma sida som föregående och nedanför detta. I högra marginalen står 2.

1 Hs saknar komma efter *sönder*.

2 Hs: *förvissnar* (D I: förvissna).

Hs saknar semikolon efter *blommor*.

Dikten innehåller i motsats till så gott som alla andra IE intet berättande element, endast en reflexion. IE 11 och 15 sakna också allt episkt, men de uttrycka känslor hos en flicka, medan denna dikt uttalar skaldens egen tanke. Den har icke någon motsvarighet i SV. Mot de förgängliga första bubblorna och första blommorna ställes antitetiskt det unga hjärtats första kärlek, som »länge» överlever varje annan kärlek. De två första raderna, antitesens första led, sammanbindas av den parallella byggnaden och anaforen.

Ek HLS 13 s. 55 säger, att dikten hör till dem, som tydligt skildra R:s tidigare förälskelser och fortsätter i anslutning till v. 26: »Hur vackert detta 'länge' än insatts i dikten, så visar redan ordets förekomst, att skalden passerat den första kärlekens gränsmärke och att han inte längre står inom dess trollkrets. R:s första Frigga skymtar inte här.» Tideström, Runeberg som estetiker s. 182 f. framkastar däremot frågan, om dikten kanske visar, att Fredrika Juvelius »ännu vid denna tid i stunder av påfrestande oro spelat en större roll för R. än som ett poetiskt, vackert förtonande minne blott? . . . När en man kan skriva så inom några månader efter sin förlovning med låt oss säga sin tredje kärlek, måste det nog vara några droppar bävan i glädjebägaren. Eller om vi vilja undvika starka ord: vemod.» Hedvall Rbg² s. 37 finner i dikten den för R:s »innersta väsen betecknande förklaringen om oförgängligheten av det sprödaste och för-

gängligaste». R. hyllar den första kärleken också i SN V v. 90 f. och i inledningsdikten till Hanna: *Till den första kärleken*. Hans tanke synes i dessa dikter icke rikta sig på föremålet för hans första kärlek utan på själva känslans uppvaknande och det själstillstånd hos honom den skapat. Versmåtten: tiostavig troké. C.

23-25 Formellt bygger epigrammet på upprepningen av *först, första*. Fonet met förekommer fem gånger på tre versrader. Stildraget är här att betrakta som folkepiskt. Man kan i formellt hänseende jämföra upprepningarna i *Die Spinnerin* i SV: »Mägdelein spannen spät. — Welche die schnellste spann'?» — Röschen am schnellsten spann.» — »Spinne nun, Röschen, spinn'! — Spinne mir Zelte draus.» »Schnitze, nun Kaiser, schnitz, — Schnitz mir 'nen Weberstuhl!« Även dikten *Schön, schöner, am schönsten* (s. 42) är byggd på upprepningar, om än av annat slag. R:s upprepning är i v. 23-24 av kumulerande verkan som effektivt understryker antitesen till »din första kärlek» i v. 25. B.

106. 3. *Om sin lycka talade en fästman*. Ett ms finnes i det 12-sidiga IE-häftet i Borgåsamlingen på sid. 2. Över dikten har Fredrika antecknat tr. I vänstra marginalen står 3.

28 Hs saknar komma efter *gängen*.

29 Hs: *Måndag* (D I: måndag).

Hs: *bröllopp* (D I: bröllop).

Hs: *firas* ä fr *hållas*.

Hs saknar komma efter *firas*.

31 Hs: *Söndag* saknar ö-prick.

Hs saknar komma efter *gängen*.

32 Hs: *bröllopp* (D I: bröllop).

Hs saknar komma efter *bröllopp*.

33 Hs, D I² och SA 1861 ha *hemkomöl* (D I: hemkomstöl).

Hs: R. har först skrivit *firadt*, men strukit över detta och fortsatt raden med *hållet*.

33 Hs har punkt efter *hållet* (D I: semikolon).

34 Hs, D I² och SA 1861 ha *hemkomöl* (D I: hemkomstöl).

Hs saknar komma efter *tårar*.

Dikten innehåller en i så knapp form som möjligt utförd berättelse utan några därtill anknutna reflexioner. Grundmotivet, kärlekslyckans jordiska förgänglighet, är vanligt i SV, men någon närmare motsvarighet till dikten finnes där icke. Efter en inledande rad följa två trefalder, parallella inom sig och i viss mån med varandra, den första av dem med anafor. Dikten avslutas sedan med två verser, som antitetiskt ställa »gravens hem» mot det väntade hemkomstölet. — Ek HLS 13 s. 55 ställer dikten i samband

med Fredrika Tengströms sjuklighet våren och sommaren 1829: R. skulle ha fantiserat över hennes möjliga bortgång.

Versmått: den tiostaviga trokén. — Sylvia von Pfaler HLS 23 s. 373 framhåller, hur de fyra första versernas episka lugn i v. 30 och de följande efterträdes av en oro, som formellt tar sig uttryck i de häftigt avbrutna verserna, tills i de två slutverserna tragiken får väldet. C.

28-33 Sylvia von Pfaler HLS 23 s. 393 anmärker, att veckodagarnas namn framhåvas genom det i de tre första verserna före namnen ställda »nästa» och det i de tre senare verserna efter namnen ställda »kom». C.

33 *hemkomstöl*. Ordet kan anses tillhöra det realistiska stilelementet i IE; jfr Belfrage i Festskr. Castrén s. 24. Det hade väl också vid denna tid en viss folklig klang, även om sedvänjan förekom i borgerliga kretsar. Det unga paret Runeberg hade dagen efter sitt bröllop ett slags informellt hemkomstöl. Fredrika använder emellertid icke ordet i det brev till Augusta Lundahl, vari hon skildrat dagen, och något egentligt gille i hävdvunnen stil var det väl heller icke; se Strömborg BA I² s. 146. B. — Då såväl hs som D I² och SA 1861 ha *hemkomöl* tyder det på att denna form varit den av R. vanligen använda; SAOB säger om den: »numera i sht i Finl., folkligt, föga br.». C.

106. 4. *Gossen hann till femton år. — och trodde.*

Ms i det 12-sidiga IE-häftet i Borgåsamlingen uppe på sid. 5. I marginalen till höger står 7, och några rader under detta med Fredrikas stil *tr*, i marginalen till vänster (otydligt) 4.

37 Hs, D I² och SA 1861 sakna komma efter *ännu*.

Hs saknar komma efter *verlden*.

38 Hs saknar tankstreck efter *till*.

39 Hs, D I² och SA 1861 sakna komma efter *ändå*.

Också denna dikt är enkelt berättande, men berättelsen handlar om en inre upplevelse, om den första kärlekens uppvaknande, det ämne som R. i sin diktning så ofta upptar. Någon motsvarighet till dikten finnes icke i SV. Berg HLS 14 s. 11 anser att dikten står i förbindelse med Stagnelius' *Rodnaden* (D 1824 III s. 164), vars inledning också skildrar, hur en bildskön flicka plötsligt väcker kärleken till liv hos en med denna känsla tidigare obekant yngling. Hos Stagnelius utmålas dock flickans skönhet utförligt och sensuellt, och likaså angivas kärlekens verkningar hos ynglingen de taljerat. (Jfr emellertid nedan komm. till v. 40!). Ek HLS 13 s. 56 anser, att R. här skildrar sin kärleksupplevelse i Saarijärvi och att »en bildskön flicka» sålunda är Mari Nygrén. Jfr ock Viljanen Rbg I s. 219. Däremot talar dock att dikten uttryckligen betonar att »gossen» tidigare icke trodde, att kärleken fanns till, medan R. ju redan tidigare upplevt kärleken till Fredrika Juvelius.

Tredelningen är även här genomförd och i de två första leden parallellismen; den första versens slutord och den senare versen i dessa båda verspar äro i det närmaste identiska. Slutavdelningen är liksom i IE 1 och IE 3 längre än de två föregående, varigenom den, som innehåller diktens huvudsak, får mer tyngd.

Versmättet är åter den tiostaviga trokén. C.

36 *Gossen hann*. Jfr om detta slags ingress komm. till v. 1. B.

40 *Kom så*. Se nedan komm. till v. 269. B.

40 *Bildskön*. Ordet var vid denna tid tämligen nytt i språket. SAOB:s äldsta belägg är från en prosaöversättning av Kullberg 1808. Förekomsten hos Stagnelius sticker därför i ögonen. Utom i *Rodnaden* förekommer det även i *Gunlög* (se Berg HLS 14 s. 12) samt i *Martyrerna*: Plötsligt nu — Ett sken, som vårens aftonrodnad mildt, — Upplyste rummet, och en bildskön gosse, — I snöljus mantel och med stjernprydd gördel, — Framstrålade och log. D 1824 II s. 309. Alltså är det också här fråga om »skönhetens plötsliga uppenbarelse» som Berg (a. s.) med anledning av de båda andra Stagneliusställena tyckt sig finna vara det »avgörande momentet» vid ordets användning. B.

107. 5. *Tvenne myrtnar stå i Lauras fönster*. Ms i det 12-sidiga IE-häftet i Borgåsamlingen sid. 6. Ovanför på samma sida IE 9, nedanför *Wid det späda barnets christning*. I vänstra marginalen står 5, i den högra tr. (med Fredrikas stil) och 11.

43 Hs: *myrtnar* ä fr *mirtnar*.

Hs: *fenster* (D I: fönster).

Hs: semikolon saknas efter *fenster*.

44 Hs saknar komma efter *ständigt*.

Hs: i *ständigt* saknar det första t t-streck.

47 Hs har punkt efter *samma* (D I: semikolon).

48 Hs saknar komma efter *älskling*.

49 D I² och SA 1861 ha *gamle* (D I: gamla).

Den unga kvinnans sorg över att vara förenad med en gammal man, som hon icke älskar, återfinnes också i IE 11 och i *Hennes budskap* i IE 11. *Des Mädchens Antlitz* i SV (s. 73) har samma motiv som IE 5. R. upp-tar här första gången ämnet. Jfr Berg HLS 14 s. 12 f. Dikten består av två avdelningar om tre verser, av vilka den första kort berättar Lauras beteende och den senare likaså helt kort ger förklaringen till det; mellan dem är inskjuten en frågande rad, som bildar övergången mellan början och slutet.

Versmättet: den tiostaviga trokén. C.

43 *Tvenne myrtnar*. Likartad ingress finnes i IE 7: Tvenne popplar, IE 10: Trenne finkar, IE 16: Trenne råd och *Den säkraste vaktten* (SS II s. 124): Tvenne vakter. Här och i IE 16 och *Den säkraste vaktten* antydes på så sätt omedelbart den tudelade resp. tredelade strukturen av idyllepigrammet. I samtliga är diktens första substantiv också dess huvudord. Någon motsvarighet härtill finnes ej i SV. *B.* — Alla dessa dikter — utom IE 16 — ingå i det 12-sidiga IE-häftet och härröra från ungefär samma tid. *C.*

43 *fenster* (i *hs*) se komm. till 21 v. 6. *C.*

46 *Hvarför vårdas en och glöms den andra?* På samma sätt understrykes i IE 10 övergången från diktens första avdelning till den senare med en fråga: *Hvarför?* Jfr också IE 6 v. 37. I SV finnas sådana inskjutna frågor icke. *C.*

48 *Men utan.* *B.*

48 *älskling* se komm. till IE v. 1. *B.*

49 Genom att attributet »den gamla» ställts efter sitt huvudord får det ökad tonvikt, vilken ytterligare markeras av att ordet är diktens slutord. Det erinrar om IE 1, där slutordet »tro» liksom här »den gamla» ger hela dikten dess innebörd. *C.*

107. 6. *När den sköna Maj med sippor kommit.* Ms i det 12-sidiga IE-häftet i Borgåsamlingen, sid. 5. Ovanför på samma sida IE 4, nedanför IE 8. Ovanför dikten till höger står *tr.* (med Fredrikas stil), i vänstra marginalen *ó* och i den högra *ð.*

50 *Hs* saknar komma efter *kommit.*

51 *Hs:* *K* i *Kransa* ä fr *T.*

Hs: *bruna* ä fr *vackra.*

Hs saknar komma efter *lockar.*

52 *Hs* har *maj stång,* D I² *Majstång* (D I: *Maj-stång*).

53 *Hs:* *Men i dansen* ä fr oläsligt (D I: *Under dansen*).

Hs: *äro* tillagt över raden.

54 *Hs* saknar komma efter *smycke.*

55 *Hs* saknar komma efter *lyckad.*

57 *Hs* saknar komma efter *du.*

Motivet i dikten har icke någon motsvarighet i SV, men i formellt hänseende har den flera beröringar med sångerna där. Upprepningen av ordet »glad», som uttrycker diktens centrala stämning, i fem av diktens nio verser erinrar om upprepningen av »första» i IE 2.

Versmåttet: tiostavig troké. — Sylvia von Pfaler HLS 23 s. 385 säger om dikten: »Den graciösa lättheten, som så frappant karakteriseras i rytmen, får även akustiskt slående uttryck. Redan första versens bindande *n-m* ger mjukhet åt det växlande vokalspelet 'När den sköna Maj med sippor kommit,' medan andra versen blir nästan hoppande med rörliga *r,* skarpa

kr, t, br och k... och de följande glider fram i mjuka svängar på tonande l, nd och ng». C.

50 Jfr ingressen till *Majsång*: Sköna Maj, välkommen (5, v. 1) och komm. till detta ställe. B.

50 *med sippor*. I *Idyll* (SS II s. 115) hade R. tidigare nämnt »en förtrogen sippa» tillsammans med andra vårblommor. Även i Ingelgrens *Majsång* förekomma sipporna: Och sipporna fylla — Med kalkarnas droppar — Din skål, under vingade skarors musik (PK 1812 s. 75). I samma årgång av PK är Atterboms dikt *Sippan* publicerad. Ordet tyckes ha kommit till poetisk användning samman med den poetiska nyorienteringen. Redan i äldsta versionen av *Sången öfver Creutz* förekomma raderna: Blott af hastigt vissna sippor — Är den namnsdagskrans vår Sångmö bär. Markant är det målande stället i Geijers *Vikingen*: men hän gick ock vintern lång — Och med sippor stränderna strös. I förbigående skymtar emellertid sippan redan i Oxenstiernas *Skördarna*: Oxläggan, sippans bror, som knappt ur drifvan frälsad, — Är af det trägna bi som vårens förstling hälsad (Arb. II s. 122). Hedvall RPS s. 75 påpekar att R. nämner sippan oftast (5 ggr) av alla blommor. B.

51 *tärnor*. Det i IE vanliga ordet är flicka, som också förefaller naturligare i idyllepigrammens stil. Jfr ang. anv. av ordet *tärna* komm. till 20 v. 6. B.

51 *bruna lockar*. Hs har ursprungl. »vackra lockar». I IE använder R. oftast mycket allmänt betecknande epitet (»den goda flickan», »den trogna flickan» o. s. v.). Att han här utbytt »vackra» mot det åskådligare och mer preciserade »bruna» beror måhända på att han funnit »vackra» alltför vagt, men det kan också bero på att han i v. 54 använt adjektivet om smycket. C.

52 Majstången reses i Sverige och Finland på midsommaraftonen, då man också dansar kring den. R. talar dock här om dans kring den i maj. Detta förklaras troligen av att seden att resa majstånger i Finland förekommer blott i sydvästra Finland, men icke i R:s hemtrakt Österbotten och icke heller i Saarijärvi. R. har antagligen först under sin Pargastid sett en majstång och då av dess namn förletts att tro att man i maj dansade kring den. *Midsommarfestens* och *Hannas* midsommarskildringar omtala icke majstånger. C.

55-56 Den trefaldiga anaforen utgör, som Berg påpekat i HLS 14 s. 13, en anknytning till det serbiska maneret. Någon direkt formell motsvarighet till denna av adjektiv inledda anafor finnes dock icke i SV. Anaforiskt inledda versrader börja där gärna med verb. De tre anaforiska *glad få* här ett slags sammanfattning i det superlativa *gladast* i v. 57. B.

57 *Frågar du, hvem gladast är af alla?* Om den i dikten inskjutna frågan jfr komm. till v. 46. C.

107-108. 7. *Tvenne popplar susa öfver grafven*. Ms i det 12-sidiga IE-häftet i Borgåsamlingen sid. 7. Ovanför på samma sida *Den säkraste vakten*, nedanför *Blommans död*. I vänstra marginalen står 7, i den högra tr. (Fredrikas stil) och 14.

59 Hs saknar komma efter *grafven*.

60 Hs: *en trogen* ä fr *den trogne*.

61 Hs: *fordom* ä fr *båda* (?).

62 Hs saknar komma efter *barnen*.

64 Hs: *fjerilar* (D I: *fjärilar*).

Dikten, som är alltigenom berättande, bygger på tre sammanflätade tankar: tanken på döden, tanken på kärlekens föränderlighet och tanken på naturens och all-livets evighet. Intet av detta uttalas direkt: »det outtalade ger dikten dess suggestiva kraft» (Berg HLS 13 s. 13). Om liknande motiv i andra dikter av R., särskilt i SN och i *Den gamles hemkomst*, se Tideström, Runeberg som estetiker s. 202 f. Som Tideström, a. s. och Söderhjelm JLR I² s. 250 visat behandlas i serbiska folkdikter besläktade ämnen, men någon direkt motsvarighet till dikten finnes där icke. R. använder här icke heller folkdiktens speciella stilmedel, men väl har dikten den enkelhet och koncentration som R. under intryck av folkdikten tillägnat sig. Idyllepigrammet är delat i två hälfter, vardera med sin särskilda stämning. Samma formella komposition återfinnes i IE 16 och i IE 18 (jfr ock IE 5, där dock en frågesats är inskjuten mellan de två lika långa avdelningarna).

Ek HLS 13 s. 55 anser, att dikten är »en sjukrumsfantasi» liksom *Begravningen* och liksom denna diktad under intryck av att både R. och Fredrika våren 1829 voro sjuka. — Uppfattningarna om diktens förhärskande stämning gå något i sär. Ek s. 55 och s. 58 talar om den »bittra» dikten. Tideström s. 205 finner visserligen »en svag ansats till skärande ton», men anser icke, att den är huvudtonen: »Betraktarens stämning är därför vemodsblandad. Och dock är den alldeles lugn; den dominerande känslan är trots allt trygghet vid att livet går sin gilla gång.» Min uppfattning närmar sig mera Eks.

Versmått: tiostavig troké. C.

59 *popplar*. Om popplar som gravträd jfr *Den gamles hemkomst* (2, v. 48). B.

59 *susa öfver grafven*. Trädsuset över graven finner man även i Frithiofs saga i *Försoningen*: Och eken susar öfver de förgättnas hög (WB, V s. 157). B.

60 *en trogen yngling*. Jfr komm. till v. 80. B.

60 *aska*. Jfr komm. till 2, v. 51. — Hedvall RPS s. 279 finner ordet ur stilsynpunkt knappast lämpligt här och i *Den gamles hemkomst*. C.

62 *poppelskuggan*. Motsvarande tyska ord finner man i *Was hätte jede wohl am liebsten?* i SV (s. 85): Ranko schlieff im Poppelschatten; se Belfrage i Festskr. Castrén s. 23. R. har det även i *Den ångrande* (D II). B.

62-64 Barnen som leka på den döda ynglingens grav, jfr J. G. von Salis, *Der Gottesacker im Vorfrühling*:

Blätter treibt des Kirchhofs Flieder,
Neigt auf Gräften junges Laub;
Kirschenblüthe gaukelt nieder
Auf der Abgeschiednen Staub.
Bleicher Primeln Keime lüpfen
Sanft das Moos das sie umgab,
Und des Dorfes Kinder hüpfen
Achtlos auf der Mütter Grab.

Salis' dikt ingick (s. 69) i det band av Bruzelius' Bibliothek der deutschen Classiker, som även innehöll Matthissons och Höltys dikter, ett band som R. säkert kände (se inl. till komm. till 15). C.

63 *en annan make*. Uttrycket tyckes ge vid handen att den i v. 60 nämnda »ynglingen» också varit flickans make. Detta strider åter emot att *yngling* är en i IE vanlig beteckning för: fästman. *Make* har emellertid här säkerligen en äldre, vidsträcktare betydelse, som kan innefatta även fästmannen. Jfr att Geijer skriver i brev till sin fästmö: Jag längtar nu efter bref från Dig — och att få höra din lilla resebeskrifning, och hwart du går utan *din maka* (understrykning i orig.). Geijer SS (Lqt) XII s. 107. B.

64 *Jaga fjärilar och plocka blommor*. »Jaga fjärilar» är tidstypiskt ss. exempel på barnens lekar; jfr »Med fjärlarne i hatten» i Fru Lenngrens *Pojkarne* och barnens fångande av en fjäril som fästes i hatten i Franzéns *Fjäriln* (D 1810 s. 222). B. — Tideström, Runeberg som estetiker s. 205 säger: »fjärilar och blommor, romantikens symboler för brudgummar och brudar, skola åter älska, men endast för att åter härjas av omedvetna och omedgörliga händer.» Det synes mig dock tvivel underkastat om man här får inlägga den av T. nämnda symboliken i »fjärilar» och »blommor»; naturligare förefaller det att i v. 64 endast se ett konstaterande av fakta, av barnens sorglösa lek — ett uttryck för hur livet går vidare utan att bekymra sig om de döda. Däremot finnes denna symbolik tydligt i den med IE 5 besläktade *Fjäriln och rosen* (D II). C.

108. 8. *Mellan friska blomster genom lunden*. Ms i det 12-sidiga IE-häftet i Borgåsamlingen sid. 5 under IE 4 och 6. I vänstra marginalen står 8, i den högra tr. (Fredrikas stil) och 9.

65 Hs: i *Mellan* äro de fyra sista bokstäverna ä fr oläsligt.

66 Hs: raden har först börjat med *Wandrade*, men R. har strukit över ordet och ovan raden skrivit *Gick*; *goda* tillagt över raden.

66 Hs saknar komma efter *allena*.

68 Hs saknar komma efter *blomma* och efter *ägde*.

69 Hs saknar komma efter *älskling*.

70 Hs: *lätta* synes sakna *ä-prick*.

Hs saknar komma efter *budskap*.

71 Hs saknar komma efter *vingen*.

Hs har punkt efter *venstra*; D I² och SA 1861 ha där komma. (D I: kolon).

72 Hs saknar komma efter *kyssa*.

Det berättande elementet är här av underordnad betydelse. Huvudsaken är flickans tankar. Dikten har beröring med flera av de serbiska folkdikterna, som Berg visat HLS 14 s. 13: *Der schöne Ilja, Veilchen* och *An die Rose*. Stilen är icke lika koncentrerad som i flertalet av IE; den påminner om den i IE 6, som i hs närmast föregår den och antagligen är skriven omedelbart före den. Man fäster sig vid den med ovanligt många detaljer angivna situationsmålningen i början av dikten och vid de relativt talrika adjektivattributen. Slutraderna äga emellertid idyllepigrammens vanliga epigrammatiske korthet.

Ek HLS 13 s. 52 f. anser säkert att med flickan avses Fredrika: R. och hon kunde på grund av sjukdom eller andra orsaker ofta icke råkas på länge.

Versmått: den tiostaviga trokén. C.

65 *friska blomster*. Användningen av *frisk* även om på rot stående växter var förr vidsträcktare än nu. B.

66 *den goda flickan* (även i den ursprungligen till IE-dikterna hörande *Wären kom, och bort jag skulle resa* SS II s. 120 v. 21). I tilltal förekommer *god* i IE 9: gode yngling, 19: goda moder, 20: Goda Gosse, 21: goda flicka, liksom också i *Sommarnatten*: Ser du gubben, goda Nana (13, v. 19) och i flera av R:s senare dikter (i D II *Kyssten* v. 3, *Helsningen* v. 17 o. s. v.). Välbekant är Franzéns »Gode Gosse! glaset töm.» Det är möjligt att dylik anv. av *god* varit vanligare i Finland än i Sverige; jfr att brevingressen »(min) gode broder» av SAOB, G 711 anförts blott från Finland. Geijer kallar emellertid ofta Anna-Lisa sin »goda» flicka o. d. i sina fästmansbrev. B.

67 *en nyfödd ros*. Atterbom har uttrycket i Lycksalighetens ö (orig.-uppl. I s. 321). B.

69 *älsklång*. Se komm. till v. 1. B.

108. 9. *I sin fästmans armar gret en flicka*. Ms i det 12-sidiga IE-häftet i Borgåsamlingen sid. 6 överst på sidan. I vänstra marginalen står 9, i den högra 10 och ovanför dikten *tr.* (Fredrikas stil).

74 Hs: *fä* i *fästmans* ä fr *go* (?).

76 Hs: *goda* (D I: gode).

Hs saknar komma efter *yngling*.

- 78 Hs: *Allt* och *alt* (D I: Allt och allt).
 Hs saknar komma efter *Allt* (båda gångerna).
 Hs: *i ä fr på*.
- 79 Hs: möjligen *gläddes* (D I: gladdes).
- 80 Hs saknar komma efter *brunnit*.
- 81 Hs saknar semikolon efter *älska*.
- 82 Hs saknar komma efter *brunnit*.
- 83 Hs: *fägnas* ä fr *glädjas*.
 Hs har komma efter *mina* (D I: semikolon).
- 84 Hs: *alt* (D I: allt).
 Hs saknar komma efter *verlden*.
- 85 Hs saknar komma efter det första *dubbelt*.

Som så många andra dikter i IE och många dikter i SV är denna en dialog mellan gossen och flickan, om ock gossen endast tänker, icke öppet uttalar sitt svar. I detta hans svar äro dubbla anaforer och tredledsbyggnad genomförda. Motivet har icke beröring med någon dikt i SV. Ek HLS 13 s. 54 säger att dikten visar, hur genomträngd R. var av tanken »att det klädde en man att skapa en framtid åt sig och sin älskade»: »Betecknande för R:s stolta förtegenhet är, att gossen fast han har fästmon i sina armar bara tänker detta och inte förtror henne någon-ting.» Tideström, Runeberg som estetiker s. 197 f. hänvisar till att Fredrikas mors gård brunnit vid Åbo brand 1827, vilket väsentligt försämrat familjens ekonomiska ställning; i dikten är »verkligheten pastoralt stiliserad».

Versmåttet: tiostavig troké. C.

- 76 *gode*. Jfr komm. till v. 66. — *ynghing*. Jfr komm. till v. 63. Ordet förekom i tidens poesi ofta just i tilltal; jfr Mjöberg, Stilstudier s. 257. B.
- 77 *hydda*. Jfr komm. till 1 v. 35. Flickan som har »hjordar» har en viss likhet med en herdinna, och i den miljön var ordet *hydda* särdeles omtyckt. B.
- 77 *brunno mina hjordar* brunno inne. Någon parallell till denna anv. av *brinna* finnes icke i SAOB eller SAOS. B.
- 80 *den trogna flickans. trogen* hör till de adjektiv som R. mest använder. Det sammanhänger tydligen med hans uppskattning av troheten och det obrottsliga kamratskapet även om anv. icke sällan blir något stereotyp och formelartad. Särskilt ofta förekommer ordet i dikterna från 1820-talets sista tid och 1830-talets början t. ex. *Hvad jag är säll* v. 25: en trogen flicka, *Begrafningen* v. 17: Och den trogna satt och gret, SN II v. 51: hans trogna flicka, SN III v. 108: sin trogna flicka, *Roddaren* v. 36: min trogna flickas famn, *Till aftonstjernen* v. 14: någon trogen flicka, IE II: 12 v. 4: i mitt trogna hjerta, IE II: 13 v. 17: Tör du sälja trogna

hjertan. Jfr den starka betoning *trohet* får i *Svanen* v. 15: Hur troheten var hemfödd der och i *Talltrasten* v. 12: Din trohets högtid. C.

83 *fügnas*. Det ursprungliga *glädjas* i hs har tydligen utbyttts mot *fügnas*, emedan *gladdes* förekom några verser tidigare. R. använder visserligen ordupprepningar i stor utsträckning i IE, men ändringar som denna visa, att han gjorde det med noggrann stilistisk beräkning. C.

85 *Dubbelt, dubbelt*. Också flickans ord avslutas med en ordupprepning »Allt, ack allt» i början av versen. Diktens två avdelningar få sålunda en likartad början på slutverserna, vilken bidrar till att sammanbinda dikten till en helhet. Samtidigt markerar *Dubbelt, dubbelt* i slutraden en stegring gentemot de två föregående *dubbelt* i v. 81 och 83, varigenom det betydelsefulla i slutradens innehåll framhäves. C.

109. 10. *Tvenne finkar byggde bo i parken*. Ms i det 12-sidiga IE-häftet i Borgåsamlingen nederst på sid. 8 (vv. 86-90) och överst på sid. 9 (vv. 91-95) mellan IE 24 och IE 23. I vänstra marginalen står *10*, i den högra *17* och *tr.* (Fredrikas stil).

86 Hs: *Finkar* (D I: finkar).

Hs: *bygde* (D I: byggde).

87 Hs saknar komma efter *hanen*.

88 Hs saknar komma efter *tystna*.

89 Hs: *Och om ä fr* oläsligt.

Hs: *aldeles* (D I: alldeles).

Hs har efter *aldeles* punkt och tankstreck, D I endast punkt.

90 Hs: *sålänge* (D I: så länge).

Hs saknar komma efter *rückte*.

91 Hs saknar semikolon efter *kärlek*.

93 Hs har komma efter *ungar* (D I: semikolon).

94 D I² och SA 1861 ha komma efter *dagar*.

De inledande fyra raderna konstatera rent sakligt att finkhanens sång upphör om hösten. Efter ett »Hvarför?» ger R. sedan förklaringen till detta faktum. Byggnaden är i detta hänseende alldeles densamma som i IE 5. Treledskompositionen är genomförd i hela dikten: efter den inledande raden följa tre verser, envar behandlande en årstid, och i senare delen av dikten upprepas detta, men så att varje årstid får två verser. Samma komposition med två mot varandra svarande triader, en i var häft av dikten, har IE 3. Anafor förekommer i två av den första häftens och i två av den senare häftens verser.

Motivet har icke någon motsvarighet i SV. Ek HLS 13 s. 54 framhåller, att fågellivet här som så ofta får tolka R:s egen livssyn. Tideström, Runeberg som estetiker s. 198 anser likaså att man i dikten återfinner något av R:s stämningsvärld under förlovningstiden, närmast under våren 1829, som för R. medförde »åtskilliga irritationsmoment». »Vad fågelns

längtan att 'flytta hädan' symboliserar, veta vi av dikten Flytt-foglarne. Berg HLS 14 s. 9 f. finner allegorien i dikten förfelad, då bofinkhanen icke har några bekymmer för bo och ungar.
Versmåttet: tiostavig troké. C.

86 *parken*. Jfr komm. till *Fågelboet vid landsvägen 12*, v. 13. B.

90 *Hvarför?* Se komm. till v. 46. C.

109. 11. *Fjärlar, i vårens barn*. Ms på ett fyrsidigt blad i Borgåsamlingen, överst på sid. 1. I vänstra marginalen står II.

96 Hs saknar komma efter *Fjärlar* och efter *barn*.

SA 1861: ♀ (D I: i).

97 D I² och SA 1861: ♀ (D I: i).

Hs saknar komma efter *i*.

98 Hs saknar komma efter *trän*.

99 Hs: *Wissnen* (D I: Vissnen).

Hs saknar komma efter *Wissnen*.

Hs har punkt efter *snart* (D I: utropstecken).

100 Hs saknar komma efter *ungdomen*.

101 Hs saknar komma efter *kärleken*.

102 Hs: *Wissnen* (D I: Vissnen).

Hs saknar komma efter *Wissnen*.

Hs har punkt efter *snart* (D I: utropstecken).

103 Hs saknar komma efter *famn*.

En lyrisk monolog, där de sju första radernas önskan att naturen måtte vissna får sin förklaring genom de två slutradernas epigrammatiskt formade upplysning att den talande flickan är »såld till den gamles famn». I den första avdelningen av dikten vänder hon sig till en rad uppräknade naturföremål, i de närmast följande raderna, v. 100-101, få vi veta varför hon riktar sig just till dem. Diktens olika delar markeras av den två gånger upprepade raden »Vissnen, o vissnen snart!» Den första delen är hållen i en lugnare ton, där det upprörda i flickans stämning betonas först genom det avslutande *snart*. I den andra delen stegras upprördheten dels genom att denna del är en vers kortare, vilket för in en påtaglig oro i dikten, dels genom att rytmen förändras genom att slutstavelsorna i v. 100 och 101 äro obetonade. Dessa två sistnämnda verser börja anaforiskt. Motsättningen mellan den unge älskaren och den gamle mannen fanns i IE 5 och i *Des Mädchens Antlitz* i SV s. 73 (Söderhjelm JLR I² s. 250). I andra dikter i SV omtalas unga flickor, som äro bundna i olyckliga äktenskap, utan att orsaken till detta närmare angives, t. ex. *Winter im Herzen* s. 6 och *Die Neuvermählte* s. 50 (Ek HLS 13 s. 39 och Berg HLS 14 s. 14). Den korta lyriska monologen utan direkt an-

givande av vem den talande är företrädes i SV av *Veilchen* s. 22, *Sorge* s. 31 och *Sterben will ich für Dich* s. 32. Något samband med R:s egna upplevelser kan dikten icke ha.

Versen är sexstavig med inledande daktyl, på vilken följer en troké + en betonad slutstavelse utom i v. 100 och 101, där också slutstavelsen är obetonad. Samma versmått — med alla slutstavelsorna betonade — finnes också i IE 13 samt i *Den långa dagen* och i *Löjet* i D II. I SV ha *An die Rose, Bruder und Schwester* och *Veilchen* denna meter. Om vers-typen jfr Sylwan, Vandrarens aftonvisa och dess rytmiska grupp GHÅ 39:2 (1933). — Sylvia von Pfaler HLS 23 säger: »Den lätta daktylen ger en vårlik bakgrund åt det tunga och dystra innehållet, vilket karakteriseras av de senare takterna» (s. 377) och vidare: »IE 11 får i det akustiska en akvarellartat genomskinlig kolorering. I första versen tycker man sig se fjärilvingarna skifta i alla regnbågens färger... medan blom-mornas lugnare färgtoner målas i 'leende blommor, i'. I versen 'Vissnen' etc. kan man åter höra prasslet av vissnande löv, vilket vid upprepningen av samma vers får en djupare innebörd.» (s. 386). C.

96 *Fjärilar*. Formen är vanlig i Finland. Vid denna tid var den också allmän i svensk poesi överhuvudtaget. I IE 7 v. 64 använder R. formen *fjärilar*, likaså i Elgskyttearne (Normaluppl. II s. 81). B.

96 i *vårens barn*. Åtminstone i fråga om blommor har bilden gamla anor. Redan Lucidor kallar dem »Vårens skiöne Barn» (SAOB, B 358). I Tegnérns minnesdikt till Jacob Faxé kallas fjärilarna »sommarens brokiga barn». Tegnér (WB) VI s. 18. B.

98 *Vissnen, o vissnen snart!* Raden utgör en äktromantisk kadens erinrande om Atterboms »Stilla, o stilla.» (R. hade tidigare efterbildat A:s dikt i *Svanesång* SS II s. 44.) Själva strukturen i dikten är också likartad med A:s strofbyggnad, särskilt i den andra och tredje strofen:

Stunderna ila,
Snart du den sista ser;
Hvila, o hvil! —
Vissna, som andra fler! —
Hjerta, hvad vill du mer?
Hvila, o hvil!

Även R. upprepar refrängartat uppmaningsraden. Katalixen ger den dock något episkt och fortskridande, medan den akatalektiska hos A. ger intryck av något fullt avslutat. B.

103 *den gamles famn*. Om sådana genitivuttryck hos R. se Hedvall RPS s. 256. *famn*, skenbart ett rent fyllnadsord, ger dock här intensitet och åskådlighet åt uttrycket. C.

- 109-110. 12. *Våren flyktar hastigt*. Ms i Borgåsamlingen omedelbart efter föregående. I vänstra marginalen står 12.
- 105 Hs saknar citationstecken framför *Wåren*.
Hs: *Wåren* (D I: Våren).
Hs: *flygtar* (D I: flyktar).
Hs saknar komma efter *hastigt*.
- 106 Hs saknar komma efter *sommarn*.
- 107 Hs saknar komma efter *länge*.
- 108 Hs: *Wintern* (D I: Vintern).
- 109 Hs: *n* i *Snart* ä fr *k* (?).
Hs saknar komma efter *Snart* och efter *kinder*.
D I² och SA 1861 ha *ŷ* (D I: i).
- 110 SA 1861 har *ŷ* (D I: i).
Hs: *förvisna* (D I: förvissna).
- 111 Hs: *mera* ä fr *åter*.
Hs saknar citationstecken efter *mera*.
- 112 Hs saknar kolon efter *åter*.
- 113 Hs, D I, D I² och SA 1861 sakna citationstecken före *Än*; här tillagt.
- 114 Hs: å-prick saknas i *vårens*.
Hs saknar komma efter *minnen*.
- 116 Hs: å-prick saknas i *Räcka*.
- 117 Hs: å-prick saknas i *må* och i *våren*.
Hs saknar komma efter *flygta*.
SA 1861: *flykta* (D I: flygta).
- 118 Hs saknar komma efter *vissna*.
- 119 Hs: *älska* ä fr oläsligt.
Hs saknar komma efter *älska*.
- 120 Hs, D I, D I² och SA 1861 sakna citationstecken efter *kyssas*; här tillagt.

En dialog mellan flickan och gossen. Hon klagar över skönhetsens flyktighet, han tröstar henne med att minnet av ungdomen lever kvar i ålderdomen — därför må de nu njuta av stunden. Tanken på skönhetsens flyktighet och maningen att njuta av ögonblicket äro poetiskt allmångods, men Tideström, Runeberg som estetiker s. 182 anmärker, att tanken på skönhetsens förgänglighet och bilden att kindens rosor vissna påfallande ofta finnas i R:s dikter från denna tid — han nämner *Tröst*, *Barden*, IE 11, 12, 13, SN, *Den gamles hemkomst*, *Till en ung flicka på hennes födelsedag* (SS II s. 133) — och håller för troligt, att tanken och bilden påverkats av Fredrikas sjuklighet. Tanken på minnet, som gläder ännu i ålderdomen, återfinnes hos R. i *Hvad jag är säll*, i *Till den ålderstegne* och i *Minnet* (SS I s. 327). Dikten har icke vad motivet beträffar någon motsvarighet i SV.

Kompositionen och stilen vittna däremot om den formsträvan som under intryck av SV behärskar IE-diktningen. Tretalet förekommer visserligen icke varken direkt uttalat eller som kompositionsprincip. Men i diktens fyra första verser behärskas varje vers av en årstid, och i tre av dessa rader är årstidsnamnet ställt främst, varigenom de få en parallell byggnad; å andra sidan ställas de två första av dessa rader antitetiskt mot de två senare i fråga om innehållet, och inom dessa två första verspar står åter den senare versen antitetiskt mot den första. Efter dessa fyra verser följa, skenbart alldeles oberoende av dem, tre verser, där flickan talar om sin skönhets förgänglighet. I gossens svar behärskas åter de fyra första verserna av årstidsorden, men verserna äro här syntaktiskt sammanbundna till verspar, inom vilka parallellismen genomförts. Dessa fyra verser svara mot flickans fyra första verser, men enjamberingen ger dem en mjukare ton, som svarar mot deras hoppfullare stämning. Denna hoppfullhet stegras sedan i gossens fyra sista verser, sammanbundna till verspar genom anaforer och parallellism, där det inledande »Fritt må» understryker motsättningen till flickans ord.

Ek, Franzéns Åbodiktning s. 292 säger, att dikten optimistiskt varierar motivet i Franzéns *Den flyktiges* två slutstrofer (sammanställningen återfinnes dock icke i Eks uppsats i HLS 13).

Versmåtet är sexstavig orimmad troké. I SV förekommer versmåtet i *Dreifaches Weh* och i *Die sorgsame Geliebte*. C.

105 Den talande nämnes icke här, vilket annars i IE är vanligt (jfr dock IE 11 och 15); först genom »Gossen svarte» i v. 112 blir det klart, att det varit flickan som talat. C.

107 *dröjer* varar, räcker. B.

111 *knoppas*. Det är egentligen kindens »rosor» som knoppas; jfr i Frithiofs saga: och redan österns rosor knoppas — så friska som på Ingeborgs kind. Tegnér (WB) V s. 46. B.

111 *mera* i hs ä fr *åter*. Stället visar, att R. då han skrev ner versen icke ännu haft den följande versen klar för sig, som även slutar med *åter* — ett bevis bland andra för att hs är den första nerskriften. C.

117 *Fritt må gärna* (för mig) må; jfr t. ex. med ett liksom här upprepat *fritt* i Tegnér's *Krigssång för landtvärnet*: Fritt på pannan segrarn sätte — mången stulen krona opp, — fritt de svaga folken mätte — med sitt blod hans bödlars tropp. Tegnér (WB) II s. 15. B.

119-120 »Dialogen om kvinnovårens förgänglighet slutar sorgglöst med en anklang till Catullus' 'Vivamus mea Lesbia'. — Ett gränslöst slöseri med kissar utmärker som bekant R:s privata fästmansdikter.» Ek HLS 13 s. 53. C.

110. 13. *Lutad mot gärdet stod*. Ms i Göteborgs stadsbibliotek. I vänstra marginalen står 13.

122 Hs saknar komma efter *arm*.

- 123 Hs har punkt efter *äng* (D I: kolon).
 124 Hs: först *Säg dock om*, detta struket och sedan ny rad börjad med »*Sommarens*.
 126 Hs saknar komma efter *likväl*.
 128 Hs saknar komma efter *Blomstra* och efter *förr*.
 129 Hs har tankstreck, icke komma, efter *åter*.
 130 Hs saknar kolon efter *der*.
 131 D I² har komma och tankstreck efter *borta* (D I endast tankstreck).
 132 Hs har *Wissnad* (D I: *Vissnad*).
     Hs saknar semikolon efter *famn*.
 133 Hs saknar komma efter *igen*.
 134 Hs saknar komma efter *Lcende*.

Dikten anses allmänt som en av R:s vackraste lyriska dikter, så t. ex. Hedvall RPS s. 18. Den består av två mot varandra antitetiskt ställda scener. Inledningen ger med några knappa detaljer en åskådligare miljöteckning än IE i allmänhet innehålla: gossen och flickan stå en höstdag vid gärdesgården med en slagen äng framför sig. Gossen talar om hur flickans skönhet ännu varar i motsats till sommarens, som redan flytt — hans ord ha sålunda en antitetisk beröring med flickans ord i IE 12. Mot denna scen ställes sedan en från följande vår: gossen står nu allena på samma ställe, medan flickan är död. Dikten mynnar ut i två rader, som mot människolivets förgänglighet ställa naturens eviga liv. Hedvall a. s. framhåller, att motsatsen mellan naturens eviga livskraft och människödenas obeständighet är den enda motsats, som i R:s lyriska diktning har större betydelse. Känslan för denna motsättning »växer innerst upp ur en djup och levande känsla för en inre väsenslikhet mellan naturens liv och människornas liv och ur den känsla för det symboliska i allt yttre liv, vilken var karakteristisk för R. Endast den, som djupt och personligt känt huru krafterna i hans eget väsen äro desamma, som varje år låta naturen omkring honom slå ut i blomning, kan med så djupt vemod känna den mänskliga förgängligheten såsom motsats till naturens oförgängliga livskraft.»

Dikten har icke någon omedelbar motsvarighet i SV. R. har i IE 3 upptagit motivet fästmöns död. I IE 7 finnes åter motsatsen mellan människolivets förgänglighet och naturens evighet. Tideström, Runeberg som estetikern s. 203 f. visar, att denna motsats också finnes i några av de serbiska dikterna (*Dreifaches Weh* och *Der Liebenden Grab* i SV) ävensom i R:s *Den gamles hemkomst* och *Fjäriln och rosen*. T. finner liksom i fråga om IE 7 avslutningen med dess tanke på naturens eviga livskraft »hugsvalande»; man kan dock även i detta slut inlägga en mörkare och bittrare ton av naturens oberördhet av människans öde. Ek HLS 13 s. 55 ställer denna dikt liksom IE 3 i samband med Fredrikas sjuklighet våren 1829.

Stilen har idyllepigramstilens karakteristiska enkelhet och knapphet, men varken treled, parallellism eller anaforer finnas.

Versmåttet är liksom i IE 11 sexstavig vers: daktyl + trokē + enstavig takt. Här äro emellertid alla versernas slutstavelser betonade. — Sylvia von Pfaler HLS s. 377 finner, att i denna dikt trokēns allvar dominerar, och påpekar vidare, att de rikligt förekommande versbindningarna »understryker den värme och intensitet i känslan, som här är förenad med en knapp, ytterst behärskad form.» (s. 383). C.

121 *gärden* gärdesgården. Ordet är i denna bet. finländskt och sydsvenskt; jfr Bergroth, Finl.Sv. s. 174. Det hade tidigare använts av R. i *Midsommarfesten*: bryter störrar av gården (v. 317). Före R. hade ordet — t. o. m. i bildlig anv. — brukats av Franzén i *Svea till Dana*: Nej, Dygd, ditt rike stängs ej af de gården, — Med hvilka våldet randat detta klot. D. 1810, s. 349. B.

123 *slagen äng* leder snarare tanken till sensommar än till höst, men fortsättningen visar, att det dock är fråga om den senare årstiden. C.

125 *rosor och liljor*. Dylik beteckning för färgen på kinderna är äldre än romantiken och får anses tillhöra det allmänna poetiska språket. Något nyromantiskt inslag i diktionen behöver det alltså icke här vara fråga om. B.

111. 14. *Minna satt i lunden*. Ms i det 12-sidiga IE-häftet i Borgåsamlingen sid. 4 nedanförl IE 26. I vänstra marginalen står 14 och ovanför denna siffra tr. (Fredrikas stil), i den högra står 6.

135 Hs: *Minna ä fr Flickan*.

136 Hs saknar komma efter *såg*.

137 Hs saknar komma efter *Som* och efter *bunden*.

138 Hs saknar komma efter *låg*.

140 Hs saknar komma efter *då*.

144 Hs: å-prick saknas i *hår*.

148 Hs saknar komma efter *hår*.

149 Hs saknar utropstecken efter *O*.

150 Hs har punkt efter *tår* (D I: utropstecken).

Den inledande situationsbilden är här än mer än i IE 13 utförd med enskildheter. Den upptar jämnt hälften av dikten. Dennas senare del utgöres av flickans monolog, som också den är uppdelad i två lika långa delar. Den förra av dem behandlar alternativet att ynglingen behåller kransen på sitt huvud, alltså älskar flickan, den senare åter alternativet att han icke vill bära den, d. v. s. att hans kärlek är slut. Dikten har icke den koncentration, som är karakteristisk för den egentliga idyllepigramstilen. Utom av inledningens utförlighet synes detta av de talrikare adjektiven: ömma flickan, sköna (om kransen), det ljusa hår, Minnas gömda tår. Treled, paral-

lellism och anaforer saknas. Någon närmare anslutning till de serbiska dikternas stil finner man knappast, icke heller har motivet någon motsvarighet i SV. Däremot visar dikten både i stämning och versmått en tydlig likhet med Franzéns *Den flyktige* (D 1810 s. 266), som säkert medverkat vid diktens konception (Ek, Franzéns Åbidiktning s. 291 och HLS 13 s. 41; jfr ock Hasselberg, Realistisk lyrik s. 113).

Estlander RS s. 291 anser, att rimmet ger IE 14 och 15 »tycke av tidigare alster, som kunnat få plats även annorstädes» än i IE, och Söderhjelm JLR I² s. 249 säger än bestämdare, att dessa två dikter »synbarligen äro från en tidigare period och påminna om Choraëus eller Franzén». Ek HLS 13 s. 41 visar emellertid, att hs icke tillåta en sådan tidigare datering, utan att IE 14 måste vara skriven våren 1829 (jfr ock ovan inl. till komm. till IE). Ek finner i IE 14 och 15 samt i *Blommans död* (SS II s. 126) och i *Den ena kyssen* (SS II s. 126), som alla äro rimmade, en övergång från de serbiska folkdikternas stil till en friare visstil, som fullt frigjord framträder i *Svanen*.

Belfrage Festskr. Castrén s. 21 betonar att det specifikt romantiska stilelementet så gott som saknas i IE, där det endast finnes kvar »några stil ingredienser som visserligen kunna förekomma i typiskt romantisk dikt, men som dock icke tillhöra det typiska däri». Talrikast finnas sådana i IE 14, som blott har en medelbar förbindelse med folkdiktningen: »Själva anslaget 'Minna satt i lunden' har en romantiserande prägel, och fortsättningen håller samma ton. . . . Det är franzénst-romantiskt alltigenom, därmed också sagt att det praktromantiska ligger fjärran.»

Ek HLS 13 s. 56 anser möjligt, att Fredrika Juvelius varit modell till Minna i dikten. Något övertygande skäl för ett sådant antagande finnes dock knappast.

Versmåtten är tretaktig troké med kvinuligt slut i de udda raderna, manligt i de jämna; korsvis rimning är genomförd. Dikten är icke indelad i strofer, ehuru en uppdelning i två åttaradiga strofer skulle ge sig ganska naturligt. Versmåtten är detsamma som i Franzéns *Den flyktige* och *Vilhelms maka* (D 1810 s. 363); *Den flyktige* rimmar dock endast de jämna raderna. C.

135 *Minna*. Namnet återkommer i SN, men något annat samband mellan dikterna finnes icke. C.

136 *och på kransen såg*. I Franzéns *Den flyktige* är det ynglingen som binder en krans åt sin älskade. C.

143 *Ömma*. Ett av Franzéns älsklingsord; jfr komm. till 4, v. 13. C.

144 *ynglings*. Se komm. till v. 63. B.

145-146 *Dofta . . . kärlek blott och vår*. Jfr Franzén i *Sång öfver Creutz*: Endast kärlek doftar linden. D. 1824 I s. 81. B.

149 *röja* uppenbara. B.

- 111-112. 15. *Ack, Natur! hur har jag kunnat.* Ms på samma blad i Borgåsamlingen som IE 11 och 12. I vänstra marginalen står 15.
- 151 Hs: *Ack* ä fr *O*.
- 152 Hs saknar frågetecken efter *dig*.
- 153 Hs saknar komma efter *unnat*.
- 156 Hs saknar skiljetecken efter *står*, D I² och SA 1861 ha där semikolon (D I: komma).
- 156 D I: *förskuten*; här ä t *förskjuten*.
Hs: ö-prick saknas i *förskjuten*.
- 157 Hs saknar komma efter *ingen*.
- 158 Hs har punkt efter *får* (D I: semikolon).
- 159 Hs saknar komma efter *slår* och efter *andra*.
D I²: *andras* (D I: andra); tydligen tryckfel, jfr rimmet!
- 160 Hs och D I² sakna komma efter *Älskar*, hs även efter *de*.
- 161 Hs: *Hvar för* (D I: Hvarför).
D I² och SA 1861 ha komma efter *vandra*.
- 162 Hs har punkt efter *se* (D I: utropstecken).

Monolog av en flicka liksom IE 11. Dikten har icke någon motsvarighet i SV vad innehållet angår; icke heller finner man där de för SV karaktäristiska stildragen. Däremot hänvisar Hasselberg, Realistisk Lyrik s. 113 till Franzéns *Den Fattiga Flickan* (D 1810 s. 193). Man erinras också om R:s *Till min sparf* med dess sympati för den fula och oansenliga. Eslander och Söderhjelm ansågo IE 15 liksom den föregående dikten äldre än de övriga IE, men denna åsikt vederlägges av Ek; se komm. till IE 14! Ek HLS 13 s. 56 framkastar tanken att Fredrika Juvelius stått modell både till IE 14 och IE 15, men Tideström, Runeberg som estetiker s. 183 not 2 betecknar denna tanke, enligt min åsikt med skäl, vad IE 15 angår som »verklighetsfrämmande konstruktion».

Versmåttet är trokeiskt, i de udda raderna fyrtaktigt med kvinnligt slut, i de jämna raderna tretaktigt med manligt slut; dikten är korsvis rimmad. Versmåttet finnes i SV i *Wo Basilica ich sähte, geht mir Wermuth aus* (s. 80). Liksom i IE 14 finner Ek här en övergång från de serbiska folksångernas stil till en friare visstil (se inl. till komm. till IE 14!). Ek a. s. s. 42 förmodar, att den befryndade rytmen i Franzéns *Människans anlete* spelat in, ett antagande som knappast synes mig sannolikt. C.

151 *Ack, Natur!* Denna inledande allokution verkar ganska främmande för idyllepigrammens stil. IE 11 inledes visserligen också av en allokution: »Fjärlar, i vårens barn», men denna är mera organiskt sammanknuten med dikten. I SV finns det flera exempel på inledande allokutioner, dock icke av så abstrakt karaktär som »Ack, Natur». I *Axel* apostroferas naturen på

likartat sätt: Men ack! Natur, vi öfvervinna — ej dig. Tegnér (WB) IV s. 21. *B.*

155 *ringen*. Jfr ungdomens ringdans i IE 6. *B.*

112. 16. *Trenne råd gaf modren åt sin dotter*. Ett renskrivet ms i häftet »N. 3» i Borgåsamlingen i avdelningen *Stycken i Folksångens Manér* med nummer 3.

Ms överensstämmer alldeles med texten i D I.

163 D I²: *modern* (D I: modren).

Dikten består av två treradiga delar. I den förra berättas om tre råd, som en moder gav sin dotter; i den senare anknötes epigrammatiskt en ironisk reflexion till råden. Ljunggren, Studier I s. 16 och Ek HLS 13 s. 50 anse — Ek dock något osäkert — att det är skalden själv som gör slutreflexionen; tänkbart och mer överensstämmande med den vanliga kompositionen i IE är dock att han lagt den i flickans mun, ehuru han låter henne tala i tredje person. Dikten ansluter sig nära till *Die junge Frau* i SV (s. 59); jfr Ljunggren a. s. s. 16, Estlander RS s. 193, Ek HLS 13 s. 31, Berg HLS 14 s. 14, Tideström, Runeberg som estetiker s. 197 not 2. *Die junge Frau* är dock en monolog av dottern. Ek HLS 13 s. 50 anser det säkert att R. här tänkt på Fredrika Tengström och på hennes mors betänkligheter mot deras bröllopsplaner, som omtalas av Strömborg BA I² s. 134 f. (jfr ock Tideström, Runeberg som estetiker s. 197).

Versmättet är tiostavig troké. *C.*

166-167 I fråga om upprepningen av verbet jfr komm. till v. 2. Här innefattar upprepningen även negationen. *B.*

112. 17. *Flickan knyter, i Johanne-natten*. Två ms finnas. Det ena, tidigare, hs 1, ingår i det snellmanska IE-manuskriptet på sid. 5. Det är skrivet med bläck ovanför det med blyerts skrivna IE 18. Det andra, hs 2, finnes i häftet »N. 3» i Borgåsamlingen i avdelningen *Stycken i Folksångens Manér* och har där nummern 2.

169 Hs 1 först *på*, detta överstruket och över raden skrivet *i*.

Hs 1, D I² och SA 1861 sakna komma efter *knyter* och i versslutet.

Hs 1: *Johanne Natten*, D I² *Johannenatten* (D I: Johanne-natten).

170 Hs 1, hs 2, D I² och SA 1861 sakna komma efter *stänglar*.

171 Hs 1: *ferger*, hs 2: *färger* ä fr *ferger* (D I: färger).

Hs 1 har punkt efter *färger* (D I: semikolon).

172 Hs 1: *M* i *Men* ä fr *O* (?).

Hs 1, hs 2, D I² och SA 1861 sakna komma efter *Men* och efter *morgonstunden*.

172 Hs 1: *Morgonstunden* (D I: morgonstunden).

- 173 Hs 1 saknar komma efter *Dit*.
 Hs 1: t-streck saknas i *leta*.
 Hs 1 har icke något mellanrum mellan denna vers och följande.
- 174 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *Nu*.
 175 Hs 1 och hs 2 ha semikolon efter *vuxit* (D I: komma).
 177 Hs 1 och hs 2 ha semikolon efter *vuxit* (D I: komma).
 179 Hs 1: *kärleksstängeln*, D I^a och SA 1861: *kärleks-stängeln* (D I: kärleks stängeln).
 Hs 1: ö-prick saknas i *gröna* och ä-prick i *kärleks*.
 Hs 1 saknar komma efter *vuxit*, hs 2 har där semikolon.
- 180 Hs 1 och hs 2: *glädes* (D I: fröjdas).

Den första delen av dikten berättar hur flickan söker få reda på sitt framtida öde genom att midsommarnatten knyta silkestrådar kring broddstrån. Den senare delen redogör åter för flickans beteende allt efter huru spådomen utfallit. I denna senare del är tretalet genomfört: flickan har bundit tre trådar, och ett verspar ägnas varje tråd. Parallellismen är också strängt genomförd i de tre versparen. Då i slutraden de föregående symmetriska versernas begynnelseord »talar» utbytes mot »tiger» markerar detta verkningsfullt den här omtalade känslans motsättning till de i de föregående versparen antydda känslorna. (Jfr Sylvia von Pfaler HLS 23 s. 393 f.)

Någon direkt motsvarighet har dikten icke i SV, men i *Hochzeitslieder 2* (s. 194) omtalas, att bruden sått blommor dagen före bröllopet för att av deras växt följande dag sluta till hennes makes kommande lycka. Den senare diktavdelningens tredel och parallellism vittna om samband med SV:s stil.

Ek HLS 13 s. 48 finner i dikten en bild av Fredrika.

Versmättet: tiostavig troké. C.

169-173 Seden att knyta trådar kring broddstrån för att få reda på sin framtid omtalas av Z. Topelius, Dagbok I s. 96: »Vi gingo [midsommardagen 1833 på Kuddnäs vid Nykarleby] för att se efter knytorna, men de voro borta.» Om ordet »knyta» säger Wessman II s. 677: »Sädesstrån av flickorna under midsommarnatten ombundna med olika färgade trådar och vilka utvisa vad som kommer att hända knyterskan under året.» W. anför ordet från såväl Österbotten som Nyland. R. kände tydligen seden från sin födelsebygd. C.

169 *Johanne-natten* midsommarnatten. Ordet tillhör de lokalbetonade finländska inslagen i IE:s stil; jfr Belfrage i Festskr. Castrén s. 24. B.

172 *på morgonstunden* i morgonstunden. Dåspråket använde både *på* och *i* i detta uttryck. B.

174 *Nu* som interjektion för att markera ett nytt avsnitt i dikten även v. 263. C.

179 *kärleks stängeln*. Beträffande särskrivningen se komm. till 7, v. 48. Här kan parallellismen med »sorgens stängel» och »glädjens stängel» ha bidragit till särskrivningens bibehållande. *B*.

113. 18. *Till en källa talte gossen vredgad*. Två ms finnas. Det ena, tidigare, hs 1, ingår i det snellmanska IE-manuskriptet sid. 5 (vv. 181-193) och 6 (vv. 194-202); det är skrivet med blyerts liksom den där följande dikten IE 21. Det andra finnes i häftet »N. 3» i Borgåsamlingen i avdelningen *Stycken i Folksångens Manér* och har där nummern 4.
- 181 I hs 1 saknar det första *t* i *talte* t-streck.
Hs 1 har komma efter *vredgad* (D I: kolon).
- 182 Hs 1 saknar utropstecken efter *källa*.
- 183 Hs 1: *Tusengångor*, hs 2: *Tusengångor* (D I: Tusen gångor).
- 184 Hs 1, hs 2, D I² och SA 1861 sakna komma efter *Speglat* och efter *famn*.
- 185 Hs 1: *hulda* ä fr något ord som börjat med *k* (*kära?*).
Hs 1 saknar komma efter *bilden*.
- 186 Hs 1 och hs 2: *den skönas* (D I: min flickas); i hs 1 är *skönas* ä fr *huldans* (?).
- 187 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *bortgått*, hs 1 även efter *bilden*.
Hs 2: *flygtar* (D I: flyktar).
- 189 Hs 1 saknar komma efter *dig* och efter *källa*, hs 2 har utropstecken efter *källa*.
- 190 Hs 1 saknar skiljetecken efter *bölja*, hs 2 har där tankstreck, D I² och SA 1861 komma (D I: semikolon).
- 191 Hs 1 saknar skiljetecken efter *blomsterbräddar*, hs 2 har där semikolon (D I: frågetecken).
- 191 Efter denna vers följa i hs 1 och hs 2 två sedan utslutna:
Derför att du icke vårdar bilden
Ej förvara vill min flickas anlet?
Hs 2 har komma efter *bilden*.
- Efter dessa verser följer i hs 1 utan mellanrum v. 192 (hs 2 har mellanrum).
- 193 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *Gosse*, hs 1 även efter *straffa*.
- 194 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *mig*, hs 1 även efter *bölja*, där hs 2 åter har tankstreck.
- 195 Hs 1 har punkt efter *blomsterbräddar*, (D I: frågetecken).
- 196 Hs 1: *v* i *vattnets* ä fr *s* (?).
Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *endast*.
- 197 Hs 1 saknar komma efter *blod* och efter *pulsar*.
Hs 1 och hs 2 ha *ljumma* (D I: varma).
- 198 Hs 1, D I² och SA 1861 ha semikolon efter *tillbaka* (D I: punkt).
- 199 Hs 1 och hs 2: *Wärre* (D I: Värre).
Hs 1 saknar komma efter *hjerta*.

200 Hs 2 har komma efter *källa*.

201 Hs 1: *Flickas* (D I: Flickans).

Hs 1: *längre varar* (D I: varar längre).

Hs 1 saknar komma i radslutet.

202 Hs 2: ä-pricken i *Än* saknas.

Hs 1 har: *Än hon står o, gosse, för ditt öga* — (D I: Än hon står i fägring för ditt öga.)

Dikten är en dialog mellan gossen och källan, där de talande anges i en inledande rad före deras yttranden. De båda yttrandena äro i trycket lika långa, vardera tio verser; i de båda ms har gossens förebräelse ytterligare två slutrader, dem R. emellertid sedan utelämnat, tydligen för att få till stånd en fullkomlig symmetri i fråga om diktdelarnas längd. Dikten erinrar om ett par av dikterna i SV. I *Die Donau ist trüb* (s. 36) förklarar Donau att de unga flickorna grumlat dess vatten (Ek HLS 13 s. 30); också där består dikten av en fråga och ett svar, båda med lika många verser. I *Männertrue* (s. 71) påminner gossen flickan om att hon i början av deras kärlek förliknat gossens trohet vid en klar himmel som snart överdrages av skyar (Söderhjelm JLR I³ s. 250; Berg HLS 14 s. 15). Såväl i gossens som i källans yttranden ingår ett verspar, där den senare versen till tanken är en upprepning av det väsentliga i den föregående. I båda fallen hör versparets innehåll till det centrala i yttrandet; det får sålunda ökad tonvikt. I källans replik får den senare raden i versparet uppmärksamheten särskilt koncentrerad på sig genom pausen efter den föregående versens slutord »hjerter», och i denna senare rad är det den för dikten grundläggande jämförelsen mellan hjärtat och källan kommer fram. Till den för IE karakteristiska stilen hör att källan i sitt svar med blott obetydliga förändringar upprepar de tre sista raderna i gossens anklagelse.

Ek HLS 13 s. 48 f. och Hedvall Rbg³ s. 69 anmärka att R. här tydligen går till rätta med sin egen erotiska obeständighet.

Versmåttet tiostavig troké. C.

181 Ingressen börjar med ett prepositionsadverbial, såsom t. ex. i IE 22: Till en bondes koja kom en krigsman, och IE 23: Vid en flickas fönster stod en gosse. Samma slag av ingress finnes flerstädes i SV, t. ex. i *Geliebter und Ungeliebter* (s. 26): In dem Thaugras weidete der Schimmel. B.

182 *ängens öga*. Som en kuriositet kan nämnas att enligt Fredrika Bremer kalla araberna en källa för ett öga (SAOS). I *Den femte juli* har R. använt metaforen om en sjö: Och slå mot himlabågen — i glans ditt Saima-öga opp, vilket också Tegnér gjort, såsom Berg-Hjertén påpekat i sin kommentar till stället. B.

183 *gångor*. Formen kunde vid denna tid användas även i Sverige. I Finland lever den ännu i vardagligt språk. *B.*

191 *förtrampa trampa* ned. *B.*

191 *blomsterbräddar*. Även Atterbom talar om »källans blomsterbrädd», PK 1817, I s. 9 (SAOB). *B.*

196-198 Källan, »vattnets dotter», som icke har blod och icke kan älska, har tydligen beröring med det i romantikens diktning ofta återkommande sjöjungfru- och Näcken-motivet: en vattnets gudomlighet, som är utestängd från människornas gemenskap och de mänskliga livsödena. Dessa dikter tala emellertid i allmänhet om mytiska vattenväsendens kärlek till jordiska varelser (t. ex. Stagnelius' *Flodguden*, H. C. Andersens *Den lille Havfrue*) eller om vattenväsendets sorg över att icke kunna komma in i människornas himmel (Stagnelius' *Necken*). Någon motsvarighet till R:s »källa» här har jag icke funnit i äldre eller samtida dikt. Däremot påminner i senare dikt Rydbergs *Elfvän till flickan* mycket om IE 18: »Jag har ej som du att bida — dag att fröjdas, dag att lida, — jemt sig lika mina vågor välla i oändligt tal. — Du skall blomstra upp till qvinna, — älska, älskas, tända, brinna, — medan tyst min källas flöden glida i den stilla dal.» En vattenpersonifikation med liknande egenskaper, som här tillkomma källan, finnes i R:s *Fäfang önskan* (SS II s. 248): O vore jag bland de andra — En bölja i ocean, — Så liknöjd djupt i mitt sinne, — Så sorglöst kylig och klar, — Så utan ett enda minne — Från flydda sällare dar.» *C.*

113-114. 19. *Dottren sade till sin gamla moder*. Två ms finnas. Det ena, hs 1, ingår i det snellmanska IE-manuskriptet på sid. 8, och avslutar detta ms; det är skrivet med bläck. Strax nedanom dikten står R:s anteckning: Såg du deder Serbiska sångerna här. Dessa äro alla i deras maner? Ett annat ms, hs 2, finnes i häftet »N. 3» i Borgåsamlingen i avdelningen *Stycken i Folksångens Manér* och har där nummern 5.

203 Hs 1: *Dottren ä fr Modren*.

Hs 1: *Moder* (D I: moder).

Hs 1 har kolon (eller komma?) efter *Moder*, D I, D I² och SA 1861 ha där komma. Här ä t kolon.

204 Hs 1: *bröllopp* (ö-prick saknas) (D I: bröllop).

Hs 1 har punkt efter *firas* (D I: frågetecken).

205 Hs 1: *Låt* (D I: låt).

Hs 1 saknar skiljetecken efter *våren*, hs 2 har där punkt (D I: semikolon).

206 Hs 1 och hs 2: *Wåren* (D I: Våren).

Hs 1 saknar komma efter *Wåren*, efter *dotter* och efter *bröllopp*; hs², D I² och SA 1861 ha semikolon efter *bröllopp* (D I: komma på alla tre ställena).

206 Hs 1, hs 2 och SA 1861: *dotter* (D I: Dotter).

- 206 Hs 1: *för ä fr till*; hs 2 *till* (D I: *för*).
 Hs 1: *bröllopp* (ö-prick saknas) (D I: *bröllop*).
- 207 SA 1861: *fogeln* (D I: *fågeln*).
 Hs 1 och hs 2: *parar sig* (D I: *bygger bo*).
- 208-209 Hs 1: R. har först skrivit ned dessa rader i följande lydelse:
Dottern sade: hvarje årstid passar
Ju för den, som hvarje årstid älskar.
- I den förra versen har han ändrat *hvarje till hvarför, årstid till bli till* och *passar till våren*. Ovanför början av den senare versen har han skrivit *Hvarför*. Därpå har han tjockt strukit över detta verspar och fortsatt med v. 208 i dess nya form.
- 208 I D I² och SA 1861 är raden utesluten.
 Hs 1 saknar kolon efter *sade*.
 Hs 1 saknar komma efter *våren*, hs 2 har där frågetecken.
- 209 Hs 1: ä-prick saknas i *bäst*, t-streck i *till*.
 Hs 1 och hs 2: *till bröllopp* (D I: *för bröllop*).
 Hs 1: *bröllopp* (D I: *bröllop*).
 Hs 1 saknar komma efter *bröllopp*, hs 2 har där frågetecken.
- 210 Hs 1 har utropstecken efter *Hvad*, hs 2 har där frågetecken (D I: komma).
- 210 SA 1861: *fogeln* (D I: *fågeln*).
 Hs 1 och hs 2: *parar sig* (D I: *bygger bo*).
 Hs 2 har punkt efter *våren* (D I: frågetecken).
- 211-212 äro skrivna i högra marginalen, nedifrån uppåt, emedan de icke fått rum ovanför R:s fråga till Snellman: »Såg du» etc. Ändringen av vv. 208-212 har således skett efter det R. redan skrivit ned frågan.
- 211 Hs 1 saknar komma efter *årstid* och efter *moder*.
- 212 Hs 1, D I² och SA 1861 sakna komma efter *som* och efter *årstid*, hs 1 även efter *den*. D I saknar komma efter *som*. Här tillagt.

Dikten är liksom IE 1 en dialog mellan mor och dotter. Dottern ber att få fira bröllop i höst, men modern vill uppskjuta det till våren. Modern griper till en analogi ur den av R. älskade fågelvärlden, men dottern svarar med en allmänmänsklig reflexion. I den första avfatningen bestod dotterns svar blott av en och en halv vers; R. fann emellertid snart efter nedskriften, kanske strax efter denna, att dotterns svar »i denna korta form ej får tillräcklig övertygelse» och lät dottern därför först upprepa de skäl modern anført på samma sätt som källan i IE 18 upprepar slutverserna i gossens anklagelse (jfr Ek HLS 13 s. 29). Emellertid synes dikten icke heller i denna nya form fullt ha tillfredsställt R., då han både i D I² och i SA 1861 uteslöt v. 208. Möjligen har frågan: »hvarför bli till våren» senare syntts honom språkligt svagt formulerad. Detta är ett av de ytterst få fall, där R. i den senare upplagan av D I gjort någon

ändring av annan än rent ortografisk art. Diktens motiv är besläktat med motivet i *Die Mütter sind schuld* i SV (s. 107), där den sköna flickan för sin älskade klagar över att hans och hennes moder icke kunna enas om när de tvås bröllop skall stå — hans mor vill att det skall firas redan på våren, men hennes mor vill uppskjuta det till hösten. (Berg HLS 14 s. 15).

Ek HLS s. 50 hänvisar till de tvivel Fredrikas mor uttalat om R:s möjligheter att inom en nära framtid kunna försörja en hustru (Strömborg BA I² s. 134 f.) och förmodar att någon replikväxling, liknande den i dikten, förekommit mellan henne och Fredrika. Jfr ock Tideström, Runeberg som estetiker s. 197 och Viljanen Rbg I s. 219.

Versmåttet: tiostavig troké. C.

203 Ingressen är likformig med den i IE 20: »Edvard talade till morgonstjernen» och IE 21: »Gossen sade till sin flicka.» Samma form har den inledande anföringssatsen i *An Sanct Georg* i SV: Mägdlein betet am Georgentage. Omvänd ordföljd har ingressen i *Die schwarzen Augen*: Ihren Jowo schalt die Mutter. B.

207 *parar sig* i hs 1 och 2 (även i v. 210) har förmodligen syntts R. alltför vardagligt realistiskt, varför han i trycket ändrat det till »bygger bo». C.

210 *Hvad, om*. Anakolutiskt utrop, snarast för: vad mer om. Jfr slutorden i Kellgrens *Våra villor*: »Hvad mer om villan oss bedrager, — Blott hon vår lefnad lycklig gör?» B.

211 *goda moder*. Jfr komm. till v. 66. B.

212 Utelämnandet av komma kring »hvarje årstid» i D I² och SA 1861 förändrar satsens innebörd; det blir då naturligt att fatta *årstid* som objekt till »älskar», icke som tidsadverbial. Att hs 1 även saknar komma bevisar icke att detta varit R:s ursprungliga mening, då R:s kommatering i handskrifterna är synnerligen ofullständig. Sannolikast synes att R. även i de senare upplagorna avsett att versen skulle uppfattas: »Ju för den som älskar under alla årstider.» C.

114. 20. *Edvard talade till morgonstjernen*. Två ms finnas. Det ena, hs 1, ingår i det snellmanska IE-manuskriptet på sid. 4; det är skrivet med bläck. Det andra finnes i häftet »N. 3» i Borgåsamlingen i avdelningen *Stycken i Folksångens Manér* och har där nummern 6.

214 Hs 1: *Morgonstjerna* (D I: morgonstjerna).

Hs 1 saknar komma efter *Morgonstjerna*.

Hs 1 och hs 2 ha komma efter *dotter* (D I: utropstecken).

215 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *Säg*, hs 1 även efter *Amanda*.

Hs 1: ö-prick saknas i *gör*.

Hs 1 och hs 2: *sen* (D I: när).

215 Hs 1: *upstått* (D I: uppstått).

Efter 216 har hs 1 ett litet mellanrum.

218 Hs 1 har citationstecken före *Goda*.

Hs 2 och SA 1861: *gosse* (D I: Gosse).

Hs 1, D I² och SA 1861 sakna komma efter *upstått*, hs 1 även efter *gosse*.

218 Hs 1: *när* ä fr *sen*.

220 Hs 1 och hs 2: *fenster* (D I: fönster).

Hs 1 saknar komma efter *tåras*.

221 D I²: *se'n* (D I: sen).

Hs 1: *v* i *vänder* ä fr annan bokstav, möjligen *b*.

Hs 1: *öster* ä fr *vester* (D I: vester).

Hs 1: citationstecken efter *öster*.

Efter 221 har hs 1 ett streck, markerande mellanrum, och hs 2 mellanrum.

222 Hs 1: en å-prick över det första a i *talade* är överstruken.

223 Hs 2 har komma efter *är*.

Hs 1 saknar komma efter *morgonstjärnan*.

224 Hs 1 saknar semikolon efter *renhet*.

225 Hs 2 har komma efter *är*.

Hs 1 saknar komma efter *tåras*.

226 Hs 1 saknar semikolon efter *vekhet*.

227 Hs 1: *öster* (D I: vester).

Hs 2 har komma efter *bästa*.

Hs 1 saknar komma efter *öster*, hs 2 har semikolon efter *vester* (D I: komma).

228 Hs 1: *öster* (D I: vester).

Liksom IE 19 består också denna dikt av fråga, svar och återsvar. Edvard frågar morgonstjärnan, vad hans älskade gör, då hon stigit upp, morgonstjärnan redogör för detta, och Edvard förklarar, varför svaret gläder honom. Tredelningen kommer fram dels i diktens huvudkomposition med de tre yttrandena dels i Edwards slutreplik med de tre i huvudsak parallellt byggda versparen. Parallellismen framträder också i de rader, som inleda de olika yttrandena: »Edvard talade till morgonstjärnan», »Morgonstjärnan svarade och sade», »Edvard åter talade och sade». Stilläget är något högre än i IE 19 och kan närmast jämföras med det i IE 18. Det framträder i verbet »talade», i det pleonastiska »svarade och sade», »talade och sade», i allokutionen till morgonstjärnan: »Hulda morgonstjärna, himlens dotter!», i »uppstått» i st f stått upp och i slutradens »Edwards hydda» i st f »min hydda». Namnet Amanda har R. troligen lånat från Stagnelius.

Dikten, som sannolikt är den äldsta av R:s IE-dikter, ansluter sig nära till dikter i SV. Närmast står den *Herzog Stephans Verlobte* (s. 33). Där

vänder sig flickan till vandringsstjärnan för att få veta vad hertig Stephan företar sig, vandringsstjärnan svarar, och den vredgade flickan ger utlopp åt sina känslor i anledning av svaret. *Die Fakschitchen* (s. 124) innehåller en dialog med morgonstjärnan. Och i *Stumme Liebe* (s. 46) uttrycker flickan den älskades åtbörder i tre verspar på samma sätt som Edvard här gör det. Jfr Ljunggren Studier I s. 17, Ek HLS 13 s. 29, Berg HLS 14 s. 15.

Ek HLS 13 s. 48 anser det uppenbart att Edvard »talar på skaldens vägnar och att hans Amanda i verkligheten är Fredrika»: R. började vid denna tid sina morgonlektioner kl. 8, »och som hans fästmö bodde i andra ändan av staden, har han blott av morgonstjärnan kunnat få några nyheter från henne.» Anmärkas kan ytterligare att då Fredrika bodde i Kronohagen och R. vid Stora Robertsgatan hans »hydda» låg väster (riktigare sydväst) från hennes bostad. Det ursprungliga »öster» i ms passar däremot alls icke in på dem.

Versmåttet: tiostavig troké. C.

213 Jfr beträffande ingressens form komm. till v. 203. B.

214 *himlens dotter*. Jfr att källan (v. 196) kallar sig »en vattnets dotter». I *Till aftonstjärnan* i D II använder R. alloktionen: Stjerna, qvällens dotter du. B.

218 *Goda Gosse*. Jfr komm. till v. 66. B.

218-219 Som i IE 18 och 19 upprepas här i början av svaret slutet av det föregående yttrandet. C.

220 *fenster* (i hs). Se komm. till 21 v. 6. C.

221 *vester*. Hs har »öster». Morgonstjärnan, Venus, synes i väster, icke i öster. Jfr ock ovan inl. till komm. till denna dikt. C.

114-115. 21. *Gossen sade till sin flicka*. Två ms finnas. Det ena, hs 1, ingår i det snellmanska IE-manuskriptet på sid. 6 efter slutet av IE 18; det är liksom IE 18 skrivet med blyerts. Det andra, hs 2, finnes i häftet »N. 3» i Borgåsamlingen i avdelningen *Stycken i Folksångens Manér* och har där nummern 7.

I hs 1 lyder dikten:

*Du flyr mig goda flicka
Hvar gång jag vill dig fånga
Men säg mig fann du nånsin
En trygg och säker fristad
Förrn i min famn du flydde?*

230 Hs 2, D I² och SA 1861 ha komma efter *unnan*.

Hs 2 har utropstecken efter *flicka*.

232 D I² och SA 1861 ha komma även efter det andra *säg*.

D I²: *nånsin*. (D I: nånsin).

Den lilla epigrammatiska dikten har av R. från den ursprungliga jambiska formen överflyttats till trokeisk och försetts med en inledande rad, angivande den talande. Ek HLS 13 s. 49 anser, att den första versionen är »en oförfalskad kärleksvisa till Fredrika, tolkande hennes skygga väsen», vilken först då den omskrivits i trokéer och försetts med den inledande raden kunde ingå i IE, ehuru den fortfarande är »alldeles oserbisk både till motiv och byggnad» (s. 39). Jfr ock Viljanen Rbg I s. 219. Berg HLS 14 s. 16 finner tvekande — och knappast med grund — en viss likhet med *Bist mein eigen* i SV. Även om något påtagligt serbiskt icke kan uppvisas i dikten i dess första version, tyckes den dock genom sin enkla stil och sitt epigrammatiska slut tydligt höra samman med den nya lyriska stil, som R. under intryck av SV utbildade.

Estlander RS s. 291 konstaterar, att den senare versionens versmått är detsamma som den finska folkdiktens. Söderhjelm JLR I³ s. 249 avvisar inflytande från detta håll med hänvisning till att elva av de av R. i SF översatta dikterna ha samma versmått, den fyrtaktiga trokén. C.

229 Jfr beträffande ingressens form komm. till v. 203. B.

230 *unnan*. Beträffande formen se komm. till 31, v. 14. B.

230 *goda flicka*. Jfr komm. till v. 66. B.

115. 22. *Till en bondes koja kom en krigsman*. Två ms finnas. Det ena, hs 1, ingår i det snellmanska IE-manuskriptet överst på sid. 8; det är skrivet med bläck. Det andra finnes i häftet »N. 3» i Borgåsamlingen i avdelningen *Stycken i Folksångens Manér* och har där nummern 8.

235 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *krigsman*.

236 Hs 2 har komma efter *år*, hs 1 och hs 2 ha punkt efter *trädben*.

237 Hs 1: *fyllde ä fr räckte*; efter detta ord har R. först skrivit *gl* men strukit över detta och fortsatt med *lugn*.

237 Hs 1 och hs 2: *lugn* (D I: lugnt).

238 D I² och SA 1861 sakna komma efter *Ejöd*.

Hs 1 har punkt efter *knekten*.

239 Hs 1 saknar komma efter *Fader* och efter *till sinnes*.

D I² och SA 1861 ha komma efter *Säg*.

240 Hs 2 har komma efter *När* och efter *striden*.

Hs 1 saknar komma efter *omhvärfst*.

241 Hs 1 har efter *hveno* tankstreck, D I² och SA 1861 frågetecken och tankstreck (D I: endast frågetecken).

Hs 2 har mellanrum mellan denna och följande vers.

242 Hs 1 har felskrivningen *Glamle* för *Gamle*.

Hs 2 har semikolon efter *sade* (D I: kolon).

243 Hs 1: *nångon sent på*, hs 2: *nångong, sent på* (D I: nångång om).

Hs 1, hs 2, D I² och SA 1861 sakna komma efter *när*, hs 1, D I² och SA 1861 även efter *hösten*.

244 Hs 1 och hs 2: *smattra* (D I: hvina).

Hs 1 saknar komma efter *smattra* och efter *ljunga*.

Dikten är som så många andra av IE en dialog, denna gång bestående av en fråga och ett svar. Den yttre situationen och huvudpersonens gestalt äro mer utförda än i något annat av de icke-episka idyllepigrammen. Innehållet är också av helt annan karaktär, ty här är huvudinnehållet kriget och striden för fosterlandet, varigenom dikten — jämte den ungefär samtida *Modrens ord* (SS II s. 122) och *Färd från Åbo* — utgör ett förebud om R:s senare fosterländska diktning (Söderhjelm JLR I² s. 270, Viljanen Rbg I s. 224). Vasenius, Runeberg Suomen kansan runoilijana s. 134 framhåller, att blott en soldat från Finland kan tala som krigsmannen här, ty endast finländarna ha på en gång varit krigare och bönder. Söderhjelm l. c. påpekar, att dikten kan ha sin upprinnelse i minnet av någon invalid, som R. råkat. Ek HLS 13 s. 49 ställer dikten i förbindelse med kärleken till Fredrika: »När R. nedskrev den sista raden, har han känt sig gripen av de förpliktelser hans nya ställning till Fredrika pålade honom.» Någon motsvarighet i SV har dikten icke; de episka dikterna där handla visserligen till stor del om strider, men fosterlandskärleken framhäves icke. Tredelning, parallellism, upprepning och anafor finnas icke, men bondens fråga och knektens svar ha samma omfång (jfr gossens och källans yttranden i IE 18).

Versmåttet är den tiostaviga trokén. Sylvia von Pfaler HLS 23 s. 389 påpekar den effektfulla ljudmålningen i v. 241 och 244, där »de skarpa konsonantljuden utlöser en nästan krigisk knalleffekt». C.²

235 *koja*. R:s vanliga ord är *hydda* och *tjäll*. Man kunde vara böjd att tro att *koja* här är valt ss. mera realistiskt, men den bibetydelse detta ord brukar ha av något primitivt eller torftigt synes knappast vara avsedd här. Troligast är väl att det valts på grund av klangharmonien (allitteration) med *krigsman*. Versen kommer därigenom att väga lika med den följande, där det allitererande ordparet *tung* — *trüdben* dominerar. B.

236 *trüdben*. Ännu 1867 använder Topelius denna form i femte delen av Fältskärns berättelser (SAOS). B.

237 *lugnt*. Det för R. karakteristiska ordet ger, såsom Hedvall RPS s. 111 påpekat, åt den enkla rörelsen att fylla ett glas »en plastisk skönhet av nästan antikartad karaktär». B.

239 *Fader*. Tiltalsordet är valt med syftning på knektens höga ålder. Den folkliga formen är i detta fall (när det står fristående) »far». B. — Samtidigt kan det anmärkas att ordet i bondens fråga ger en anknytning till den tanke på familjen som kommer fram i knektens svar. C.

243. *någongång*. För hopskrivningen jfr komm. till 30, v. 21. B.

243-245 Striden jämföres med skörden även hos Homeros II. XI v. 67 f.: Såsom när slätterkarlarne flinkt varandra till mötes — meja på rike

mans fält sin skåra i ymniga säden, — korn eller vete, och axen då tätt för skärorna falla; — sålunda skyndade fram mot varandra achaier och troer, — huggande ned (Lagerlöfs övers.). En liknande bild även II. XIX v. 221 f. Jfr Synnerberg, Ant. om R:s episka stil FU 26 s. 330. I Tegnér's *Axel SS* (WB) IV s. 14 säger Axel, att moskoviterna föllo »som mogna ax för lian strödde». R. liknar striden vid en skörd också i *Molnets broder* och i *Torpffickan. C.*

115. 23. *Vid en flickas fönster stod en gosse.* Ett ms finnes i det 12-sidiga IE-häftet i Borgåsamlingen på sid. 9 under slutet av IE 10. Dikten är den sista i häftet; efter den följer en tom halv sida. I högra marginalen vid v. 1 står 18 och något lägre med Fredrikas stil *tr.*

Ovanför dikten finnes början till en rad, som sedan strukits över: *August klappade på*

246 Hs har liksom D I *Vid*, ett av de ytterst få ställen i ms till D I, där R. skriver *V*, icke *W*.

246 Hs: *fenster* (D I: fönster).

Hs saknar komma efter *gosse*.

247 Hs saknar komma efter *hvarandra*.

248 Hs, D I² och SA 1861 sakna komma efter *bad*.

249 Hs saknar komma efter *bannor*.

250 Hs saknar komma efter *böner*.

251 Hs: *fenstret* (D I: fönstret).

Hs: *öpnadt* (D I: öppnadt).

Dikten är till sin byggnad helt överensstämmande med den av SV påverkade vanliga IE-stilen. Den består av två treadinga avdelningar. I den första berättas att gossen tre kvällar klappat på sin flickas fönster; i den senare, där de tre raderna äro parallellt byggda, få vi veta de tre försökens resultat, vilka mynna ut i den tredje kvällens klimax: »fick han fönstret öppnadt.» Ek HLS 13 s. 56 anser, att IE 23 och IE 4 bygga på minnen från R:s Saarijärvitid, vilka »väckts av den varma sinnlighet, som på nytt genomströmmade R. under förlovningstiden.» Likaså Viljanen Rbg I s. 219. Dikten har icke någon motsvarighet i SV. Berg HLS 14 s. 16 påpekar en likhet med Burns' *Wha is that at my hower door?*, en dikt som R. dock tämligen säkert icke känt. Versmättet: tiostavig troké. C.

246 (och 251) *fenster* i hs se komm. till 21 v. 6. C.

251 *fick han fönstret öppnadt*. Söderhjelm JLR I² s. 270 anser att uttryckets realism snuddar vid det prosaiska, varemot Berg skarpt opponerar sig HLS 14 s. 17 not. C.

115-116. 24. *Under strandens granar lekte gossen.* Ms i det 12-sidiga IE-häftet i Borgåsamlingen på sid. 7 (v. 252-259) och 8 (v. 260-284). I högra marginalen står vid v. 252 *tr.* (Fredrikas stil) och 16.

- 252 Hs: *gr* i *granar* ä fr oläsligt.
- 253 Hs: *Wid* (D I: Vid).
Hs först: *Wid en vik af Näsijärvis; af Näsijärvis* överstruket och raden fortsatt med *af den besjungna Saimen*.
- 253 Hs saknar punkt efter *Saimen*.
- 254 Hs, D I² och SA 1861 sakna komma efter *såg* och efter *salår*, hs även efter *Necken*.
- 255 Hs saknar komma efter *gossen*.
- 257 Hs saknar komma efter *stranden*.
- 258 Hs först: *Men den sköna; sköna* överstruket och raden fortsatt med *muntra*.
- 258 Hs: *honom* ä fr oläsligt.
Hs saknar semikolon efter *honom*.
- 259 Hs saknar komma efter *stranden*.
D I²: *se'n* (D I: sen).
- 260 Hs saknar semikolon efter *icke*.
- 261 Hs har *forvandlad* (D I: förvandlad).
Hs saknar komma efter *fåle*.
- 263 Hs saknar komma efter *fålen*.
Hs: *un* i *muntra* ä fr oläsligt.
- 264 Hs saknar komma efter *honom*.
- 265 Hs: *Grep* ä fr *Tog* (?).
Hs: *man* (D I: mahn).
Hs saknar komma efter *ryggen*.
- 266 Hs: *ritt* (D I: ridt).
Hs har punkt efter *försöka* (D I: semikolon).
- 267 Hs, D I² och SA 1861 sakna komma efter *Men* och efter *ögonblick*.
Efter v. 268 ha D I² och SA 1861 mellanrum.
- 269 Hs saknar komma efter *stranden*.
- 270 Hs först: *Sökande sitt barn, men sitt barn* ä t *sin son* (D I: sitt barn).
Hs har i högra marginalen vid denna vers ett ?
Hs, D I² och SA 1861 sakna komma efter *barn*.
Hs: *ängslan* (D I: tårar).
- 271 Hs, D I² och SA 1861 sakna komma efter *såg* och efter *salår*, hs även efter *Necken*.
- 272 Hs saknar komma efter *qvinnan*.
- 273 Hs saknar punkt efter *locka*.
- 274 Hs saknar komma efter *Då* och efter *stranden*.
Hs: *opp* (D I: först).
- 275 Hs: *sorgsna* ä fr *sköna*.
Hs saknar semikolon efter *honom*.
- 276 D I²: *se'n*. (D I: sen).
Hs saknar komma efter *stranden*.
- 277 Hs saknar semikolon efter *icke*.

278 Hs saknar komma efter *Sist* och efter *gossen*.

Hs: *sköna* (D I: muntra).

279' Hs: *vaggades* (D I: vaggade).

280 Hs, D I² och SA 1861 ha komma efter *Nu*.

Hs saknar komma efter *son* och efter *sörjde*.

281 Hs: versen lydte först *Samm* (?) *hon ut i vattnet vid hans armar; Samm ä t Sprang, vid till i och i vattnet i hans armar* överstruket, varpå raden fortsatts med *och slöt sitt barn i famnen, där sitt ä fr sin* (D I: *Sprang hon ut i böljan i hans armar*).

281 Saknar komma i versslutet.

282 Hs saknar semikolon efter *rädda*.

283 Hs, D I² och SA 1861 sakna komma efter *Men* och efter *ögonblick*.

284 Hs: *den sköna kvinnan, där sköna ä fr oläsligt* (D I: *sitt sköna byte*).

R. har sist i IE-avdelningen i D I ställt fyra längre episka dikter. I IE 24 har han i uppbyggnaden följt föredömet från den serbiska hjältediktningen; se Ek HLS 13 s. 35. Dikten är delad i två nästan fullkomligt lika långa delar. I den första, som omfattar 17 verser, berättas hur Necken fångar gossen; i den andra, som består av 16 verser, berättas hur han fångar modern. Inom båda dessa avdelningar är tretalskompositionen genomförd: Necken visar sig i vardera i tre olika skepnader. Båda de första uppenbarelsena få envar ett verspar i vardera avdelningen. Dessa verspar äro alldeles parallella och bestå till stor del av formelartat upprepade ord. De äro alldeles lika i de två avdelningarna blott med de undantag som betingas av att det i den första avdelningen talas om gossen, i den senare om modern. Slutavdelningarna i de båda hälfterna inledas med samma ord: »Sist, förvandlad till» och dessa avdelningar avslutas med ett ordagrant lika verspar. Parallellismen mellan de två hälfterna sträcker sig emellertid ännu längre. Båda inledas de med ett verspar, som anger situationen. Sedan följa tre verser, som i de båda hälfterna äro identiskt lika, blott med den förändring som kräves av att det den första gången ä fråga om gossen, den senare åter om modern. Berättelsen om vad som sker, då Näcken visar sig i sin tredje skepnad, inledes båda gångerna med »Nu» och fortsättes med »när gossen såg», resp. »när modren såg», och ordet »lysten» finnes såväl v. 266 som v. 282. Ek a. s. påpekar risken ur estetisk synpunkt av att hälfterna bli varandra för lika, men anser att intrycket räddas av att det ä fråga om övernaturliga händelser, en förklaring som tyckes mig något långsökt och knappast träffande. Sylvia von Pfaler HLS 23 s. 396 skriver: »Tragiken i moderns öde griper en dubbelt, då hon i sin ängslan för sonen steg för steg tvingas gå den väg han beträtt. Den flärdlöst enkla framställningen får i ordupprepningarna en nästan karg prägel och händelseförloppet framstår i monumentalt stora linjer.»

Hs visar att R. ursprungligen tänkt förlägga dikten till Näsijärvi, alltså väl till Ruovesi, där han vistats sommaren och hösten 1825. Sedan ändrade

han emellertid i ms »Näsijärvi» till »den besjungna Saimen», säkerligen för att sålunda få in en diskret hyllning till Franzén genom en anspeling på hans *Den gamle knekten*, som börjar: Det var i Saimen på en ö. Detta talar för att R., då han skrev IE 24, redan var besluten att genom inledningsdikten dedicera D I till Franzén.

Diktens motiv har icke någon motsvarighet i SV. Mytiska vattenväsens kärlek till människor, som de efter att ha ifört sig mänsklig gestalt locka att följa sig ner i vågorna, är ett vanligt motiv i folkdikt och även i romantikens diktning. R:s dikt får emellertid sin särprägel av att Näcken först lockar gossen och sedan, begagnande sig av moderns kärlek till sonen, vinner också henne. Någon sägen eller dikt med liknande utformning av motivet har tills vidare icke uppvisats. Ek HLS 13 s. 35 förmodar, att dikten bygger på folkliga sägenföreställningar, som R. hört i Ruovesi, och hänvisar till historier om bäckhästar, som bortlockat gossar och om hur Näcken visat sig som gosse. Bäckhästen är emellertid okänd i Finland, och någon sägen från Finland som skulle påminna om berättelsen i R:s dikt är icke känd. Hedvall RPS s. 197 f. hänvisar åter till den antika litteraturens berättelser om Zeus' förvandlingar och om Europas rov, särskilt till Moschus' idyll 2 och till Ovidius' *Metamorphoseon* Liber II Fab. XVII. Det är icke omöjligt att de antika berättelserna spelat en roll för R:s fantasi, men så länge man är oviss om R. haft någon källa för den egentliga fabeln i sin dikt, kan man knappast med någon bestämdhet uttala sig därom.

Ek HLS s. 56 säger, att dikten är en hyllning dels till gossens ridderliga äventyrlust, dels till moderns åtrå att rädda sitt barn: »När de sålunda var för sig få representera de högsta manliga och kvinnliga dygder, innebär detta en organisk anpassning till den förälskade skaldens situation». — Diktens schematiska uppläggning skall visa, att R. själv ännu icke erfarit faderskänslor. Resonemanget synes mig icke övertygande.

Versmättet är som i de episka serbiska dikterna den tiostaviga trokén. — Sylvia von Pfaler HLS 23 s. 388 framhåller att de mjukt tonande konsonantljuden m, n och ng i v. 252-253 ge »en illusorisk bild av insjöns böljgångar». C.

253 *den besjungna Saimen*. Jfr ovan inl. till komm. till dikten. — Också i de serbiska episka folkdikterna anges ofta orten, där händelsen tilldrar sig. (Tideström, Runeberg som estetiker s. 345.) C.

254 *ur böljans salar*. Jfr i A. A. Afzelius romans *Necken*: Djupt i hafvet på Demantehällen — Necken hvilar i grönan sal. Iduna III s. 87. Hos Vitalis vilar solen »hos Thetis i den blåa sal» Sjöberg (SVS) I s. 228, och i Frithiofs saga talas det om havets »dunkla sal». Tegnér SS (WB) V s. 10. B.

255 *Såg*. Beträffande upprepningen av verbet se komm. till v. 2. B.

255 *den sköna gossen*. Då gossen här första gången får ett attribut kallas han »den sköna» för att motivera Näckens kärlek till honom; i det föl-

jande kallas han »den muntra». På samma sätt kallas modern först »den sköna» (v. 271), men sedan »den sorgsna». »Skön» återkommer dock både om gossen och modern i de två diktdelarnas avslutningsord: »med sitt sköna byte». C.

257 Ordföljden är normerad av att »som gubbe» skall komma på framskjutet plats. Den har sin fullständiga parallell i v. 259: Och som yngling steg han sen på stranden. B.

263 Nu. Se komm. till v. 174. C.

den muntra fålen. Med hänsyn till diktens bruk av attribut hade man här snarare än »muntra» väntat »ystra», då muntra redan två gånger använts om gossen och fålen v. 261 kallats yster. Men både hs och trycken ha alla »muntra». C.

265 sprang på ryggen. hoppade upp på hästryggen; jfr »sprang i sadeln». B.
269 Kom så. I IE 4 inleda samma ord peripetien i dikten: Kom så oförtänt en bildskön flicka. Också här inleda de diktens senare avdelning. Den för folkepiken karakteristiska ordställningen understryker det episka momentet. B.

270 lärar. Hs har *ängslan*; ändringen beror troligen på att R. funnit det olämpligt att ha det svagare *ängslan* ställt efter det starkare *sorg*, varigenom en motsats till stegring åstadkommit, men till den kan också ha medverkat dels att R. ville ha ett mer konkret ord än *ängslan* dels att konsonanthopningen inne i detta ord föreföll honom alltför tung. C.

281 i böljan poetiskt för: i vattnet (så först i hs). B.

284 sitt sköna byte. Hs har: den sköna qvinnan. Det är sålunda först genom en ändring R. gjort de båda diktdelarnas slutverser (v. 268 och 284) alldeles lika. C.

117-118. 25. Högt bland Saarijärvis moar bodde. Intet ms finnes bevarat.

D I² och SA 1861 ha genomgående Paavo (D I: Pavo).

294 D I² och SA 1861 ha komma efter kom.

296 D I² och SA 1861 ha komma efter kom.

297 D I² och SA 1861 ha maka (D I: Maka).

300 D I² och SA 1861 sakna komma efter svälla.

303 D I² och SA 1861 sakna komma efter du och efter hälften.

317 D I, D I² och SA 1861 sakna komma efter lefva; här tillagt.

320 D I² och SA 1861 sakna komma efter du och efter dubbelt.

330 D I saknar komma efter kom; här tillagt.

331 D I² och SA 1861 sakna komma efter guld.

333 D I: förskuter, här ä t förskjuter.

335 D I: förskuter, här ä t förskjuter.

343 D I: förskuter, här ä t förskjuter.

344 D I² och SA 1861 sakna komma efter du och efter hälften.

Då dikten icke finnes införd i något av de bevarade IE-ms talar detta för att den skrivits senare än de andra IE-dikterna och sannolikt kort innan R. begynte trycka D I, alltså på sommaren eller möjligen hösten 1829. R. har förlagat dikten till Saarijärvi, där han hade vistats från slutet av 1823 till sommaren 1825. I uppsatsen Några ord om nejdena, folklynnat och lefnadssättet i Saarijärvi Socken (HM 1832 ⁶/₇ f., Normaluppl. VI s. 3 f.) har han skildrat sina intryck av naturen och människorna där. Han betonar i uppsatsen särskilt den av frostens härjningar vållade fattigdomen: »Jordbruket har i frostnatten en svår fiende. Många hemman äro årligen så utblottade, att de icke kunna få sina tegar besädda. Åbon, då han svultit året om, skyndar på hösten att skära sin åker, innan kärnan hunnit sin utbildning och mognad. . . . Man kan göra sig en föreställning om tillståndet deruppe, då, enligt trovärdiga berättelser, vid ett ej längesedan inträffadt frostår, blott tvenne gårdar i socknen ägde bröd af råg eller korn. Orden: han äter rent bröd året om, och han är bottenrik, äro derstädes liktydiga». (Normaluppl. s. 14 f.) En gång såg R. där i en stuga en mängd gulbruna flikar av tallens inre bark, liknande stycken av styvt läder: »Jag frågade, utan närmare betraktande, hvad detta vore, och hvartill det skulle användas, och värden svarade: 'käre herre, deraf blir det bröd'. Orden voro ej flera; men tonen, som låg midt emellan: *känner* du icke sådant? och *du* känner icke sådant! var genomgripande». En annan gång öppnade R. av nyfikenhet slätterfolkets matväskor: »I alla fann jag kakor, sammanklibbade af bark, inuti becksvarta, med en kalkvit hinna af mjöl på ytan, mera mutande ögat än smaken. . . . Man behöfver endast föreställa sig tyngden af det arbete, som under den starkaste hetta sköttes vid dessa förfriskningar, för att få begrepp om en verkelig nöd, och om menniskonaturens styrka att uthärda den». Dikten har sålunda en bakgrund i en av R. starkt upplevd verklighet. Också i skildringen av Pavos personlighet finner man mycket som stämmer överens med det som R. i uppsatsen framhåller som typiskt för Saarijärviborna. Han omtalar särskilt deras stora hjälpsamhet, som i synnerhet visar sig i förhållandet till inhysingar och tiggare. Om tiggaren där säger R.: »Han äter bark, emedan bonden äter bark; skulle bonden lefva af hvetebröd, så skulle tiggaren hafva samma föda». (Normaluppl. s. 13.) För öfrigt karakteriserar R. bonden i Saarijärvi som till det yttre trög, liknöjd och fåordig, till sinnelaget åter saktmodig, tålig och eftergivande. Fåordigheten och tåligheten återfinnas hos Pavo, men denne äger en större handlingskraft än R. är benägen att tillerkänna Saarijärviborna i allmänhet. Att R. som förebild för Pavo skulle haft någon bestämd bonde i Saarijärvi, såsom en tradition velat påstå, finnes det intet skäl att antaga (Mandellöf, Förebilder till R:s Bonden Paavo, HSBL 1924 ²⁹/₆; jfr Hirn, Runebergskulten s. 385). E. Lindbäck har i en uppsats i Samlaren 1938, Legenden om bonden Pavo, sökt göra troligt, att den finske pietistledaren Paavo Ruotsalainen skulle haft betydelse för diktens konception (s. 17 f.). Ruotsalainen bodde under 1820-talet på ett torp i Nilsä i norra Savolaks. »Ti-

digare hade det dock varit svårare, då han på ett synnerligen frostömt hemman, Wuorinen, med sin familj dragit sig fram, livnärande sig med barkbröd. Frosten skadade där ofta all säd, och Paavos hustru, som hade ett häftigt lynne och ej förstod honom, var ovillig att hjälpa sin man att bära deras tunga börda. Detta svältliv hade fortsatt ända till år 1817, då Paavo sålde hemmanet och 'hvad han ännu ägde öfrigt af sin egendom'.» R. kunde ha hört talas om Ruotsalainen antingen i Saarijärvi eller hos ärkebiskop Tengström. Likheterna mellan bonden Pavo och Paavo Ruotsalainen äro emellertid så allmänna att de knappast berättiga till några slutsatser om ett samband mellan dem. Det finnes icke heller något vittnesbörd om att R. och hans krets vid den tid, då Bonden Pavo diktades, skulle ha haft uppmärksamheten riktad på pietismen och icke heller om att R. någonsin skulle ha intresserat sig för Ruotsalainen person. Lindbäcks hypotes synes mig därför osannolik. (Viljanen, som i Runeberg ja hänen runoutensa I s. 227 visat sig böjd för att godtaga den, har uteslutit stället i den sv. övers. av sitt arbete.)

Frosten och nöden i Saarijärvi hade på R. gjort ett djupt intryck. Emellertid ha, som Lindbäck s. 28 f. framhåller, även litterära intryck måhända haft del i diktens tillkomst (jfr ock Söderhjelm, Åboromantiken s. 86 och Hasselblatt, Nationalitet och dikt FU 34, 1925 s. 215). Franzén hade i *Hymn till jorden* och i *Finlands uppodling*, båda tryckta i det 1828 utgivna band II av F:s Skaldestycken (ursprungligen hade de tryckts i Å. T., Hymn till jorden sedan även i D 1810), skildrat frostens och missväxtens härjningar i Finland och omnämnt barkbrödet samt uttalat förhoppningen att okunnigheten skulle vika och frosten besegras. Lindbäck ställer också diktens betonande av arbetets, närmast dikningens, betydelse i samband med Finska Hushållningssällskapets agitation för jordbrukets höjande; R:s beskyddare ärkebiskop Tengström hade tagit livlig del i sällskapets verksamhet.

R. hade tidigare i Elgjakten, den sannolikt 1826 påbörjade första versionen av Elgskytterne, skildrat finskt allmogeliv. Där hade det skett med realistisk bredd och detaljrikedom. I Bonden Pavo har R. under intryck av SV funnit en annan, koncentrerad berättande stil som ägnat sig till att i några få drag ge en bild av den typiske finske bonden. Att Pavo härvid för R. framstått som en idealtyp, icke som en gestalt med direkt motsvarighet i verkligheten, synes framgå redan därav, att R. i Saarijärvi uppsatsen som kännetecknande för invånarna där framhåller även egenskaper, som stå i skarp motsats till Pavos grundlynne — så bristen på omtanke och passiviteten. Några litteraturhistoriker betona mer verklighets troheten i Pavos typ, andra åter hans egenskap av ideal. Det är dock här knappast fråga om annat än rätt oväsentliga nyanser i uppfattningen. Ljunggren Studier I s. 17 säger, att R. i dikten »i idyllform klädt sin första framställning af det finska folklynnet: den typiska bilden af bonden Paavo på Saarijärvis moar». Estlander RS s. 293 ser i Pavo »en idealbild

av det finska folket sådant R. förstått det». Söderhjelm JLR I² s. 270 f. kallar dikten »ett monumentalt vittnesbörd om det finska folkets bästa egenskaper», den är »den första, i vilken R. söker giva en bild av sitt folks psykologi». Enligt Hedvall Rbg² s. 86 blir Pavo »en tyst fosterländsk heros, en poesiers symbol för alla de okända, som ha skapat vårt folks kultur och förverkligat dess sedliga ideal». Lindbäck s. 8 understryker starkare motsatsen mellan diktens gestalt och verkligheten: »Dikten är både i andlig och världslig mening didaktisk, den är en *kulturpropaganda* innefattande *legend*, den första i raden av R:s legender och dessutom den förnämsta». (Jfr ock Viljanen Rbg I s. 227.) Uttrycken »didaktisk» och »kulturpropaganda» synas mig dock icke alldeles träffande; även om R. varit medveten om att han tecknat en idealgestalt, har han dock knappast haft någon direkt avsikt att därmed påverka andra.

Dikten om Pavo är emellertid icke endast en dikt om arbete och tålmod utan också och kanske framför allt en dikt om religiös förtröstan. R. har icke i Saarijärviupsatsen och icke heller i Elgjakten betonat detta drag som något utmärkande för det finska folket. Man har därför så mycket större skäl att söka grunden till detta drag i R:s eget väsen. Den lugna tilliten till Gud, som här framträder, sammanhänger säkert med det lugn, som R. nått, sedan han genomgått krisperioden 1827—1828. De dikter med religiös prägel, som han skrivit under dessa år, hade vanligen vittnat om oro och dödslängtan (*Höstaftonen, Bön, Tröst, Lif och död*; jfr ock SN). Nu har R. blivit övertygad om att Gud också i det jordiska livet »prövar blott, men ej förskjuter». (Om den religiösa uppfattningen i dikten se Estlander RS s. 293 f., Vasenius, Runeberg Suomen kansan runoilijana s. 132, Ek HLS 13 s. 36 f. och Nationella gestalter i Runebergs ungdomsdiktning s. 8 f., Lindbäck Saml. 1938 särskilt s. 4 f.)

Också betonandet av arbetets betydelse kan ha rötter i R:s personliga ställning vid denna tid, då det gällde för honom att skaffa sig inkomster som skulle möjliggöra först giftermålet med Fredrika och sedan deras fortsatta existens.

Diktens ämne har icke beröring med någon av dikterna i SV utan är fullt originellt. Men formellt är dikten helt präglad av SV-dikternas stil. Liksom i så många av dem bygger kompositionen på en lätt varierad upprepning tre gånger. »Men dess [upprepningens] karaktär av formel utplånas, därför att den knutits samman med bondens tunga, händelsefattiga livsrytm. För honom, som är bunden vid jorden, förlöper varje år av hans liv efter samma kretslopp, och den stora huvudfrågan är, hur det varje år går med skörden. ... När han alltid låter handling följa på orden, får R. tillfälle att oförmärkt införa även den serbiska hjältediktens andra formel, d. v. s. att omskriva händelseförloppet efter vad som redan sagts i dialogen. Dikten blir sålunda fullständigt styv av formler men skildrar på det sättet oförglömligt både den frostbundna naturen och den ihärdige bonden.» (Ek HLS 13 s. 36.)

Mer på djupet går anknytningen till Bibeln. »Bonden Pavo och hans hustru leva ett gammaltestamentligt patriarkaliskt liv, dels därför att de röra sig i enkla förhållanden, dels därför att de medvetet utformat sitt liv efter sin kunskap om böckernas bok. Herren prövar Pavo, som han prövat sin tjänare Job, och om den förre består, är det kanske därför, att han så ofta tänkt sig in i den andras öde.» (Ek HLS 13 s. 37.) Om bibliska stildrag i dikten se nedan komm.; jfr ock Lindbäck s. 8. Förhållandet mellan Pavo och hans maka erinrar också om det mellan Job och hans hustru. Då Job drabbats av sina olyckor, säger hustrun till honom: Står du ännu i dine fromhet? Välsigna Gud och dö. Men Job svarar henne: Du talar såsom de dåraktiga qvinnor tala. Hafve vi fått godt af Gudi, skole vi ock icke anamma det onda? (Jobs Bok kap. 2, v. 9-10).

Då Franzén mottagit D I skrev han både till ärkebiskop Tengström och till R. själv att Bonden Pavo »rörde mig till tårar». (Strömborg BA I² s. 140 f.) Litteraturhistorikerna ha även varit ense om att dikten är en av de mest betydande i samlingen.

Versmättet är den tiostaviga trokén, som R. använt i flertalet av de tidigare diktade IE, men sedan lämnat. Då han nu återupptar den sker det emedan han kommit till insikt om att den lämpade sig för episka dikter (se inl. till komm. till IE). — Dikten innehåller rikligt med allitterationer. Sylvia von Pfaler HLS 23 s. 381 framkastar den förmodan, att detta kunde bero på inflytande från finsk folkdiktning. Ett sådant behöver dock knappast förutsättas. Också i andra IE använder R. med påtaglig konstnärlig beräkning allitterationen (se bl. a. komm. till v. 235) och detta i dikter, där ingenting annat talar för intryck av finsk folkpoesi. C.

285 *Saarijärvis moar*. Angivandet av orten, där diktens händelse tilldrar sig, se komm. till v. 253. — Moarnas betydelse för Saarijärvilandskapet framhålles av R. i Saarijärviuppsatsen (Normaluppl. VI s. 24). Om det intryck moarna gjort på R. vittnar ännu *Vårt land*: med moar, fjäll och skär. — I poesi hade ordet *mo* före R. använts av Spegel, Bellman och Atterbom (SAOS) och anträffas hos R. tidigast i dikten *Victor och Achates*: den tallbevuxna mon (SS II s. 109 v. 19). I generallantmäterikontorets i Finland cirkulär angående sättet för ägors beskrivning m. m. av den 6/4 1840 finnes följande definition på *mo*: *MO*, är torr sandjord med rådande tallskog, som icke lemnar timmer och storverksträd: utan samma skog kan begagnas allenast till vedtäkt, tjärutillverkning och mera dylikt (SAOS). R. tyckes dock använda ordet i betydelsen sandjord bevuxen med timmerträd; i Saarijärviuppsatsen heter det: och ser dock intet annat än den ljungebevuxna sandmon och stam vid stam af de furor den bär. Likaså i *Modrens ord* (SS II s. 122 v. 8): Växte hög som furan på vår mo. B. C.

286 *Pavo*. Namnet — med långt a — skrives på finska alltid Paavo. Denna form har R. också infört i D I² och SA 1861. C.

288 *Men af Herren väntade han växten.* En viss anslutning föreligger väl till bibelställen sådana som: Allt väntar efter dig, att du skall gifva dem mat i sin tid, Psalt. 104, v. 27, Allas ögon vänta efter dig; och du gifwer dem sin spis i sinom tid. Psalt. 145, v. 15; jfr även: hwad skall jag mera vänta af Herranom? 2 Konungab. 6, v. 33. Lindbäck s. 8 hänvisar till Jobs Bok kap. 37: 10: Af Guds anda kommer frost. *B.*

290 *Åt i svett sitt knappa bröd.* I sista hand återgående på orden i Genesis: Du skall äta ditt bröd i dins anletes svett. Jfr Lindbäck s. 8 och Ek HLS 13 s. 37. *B.*

296 *hwad öfrigt.* Samma konstruktion t. ex. i S. Brenner, Jesu Christi pinos hist. (1727) s. 34: At genom Caiphas, hwad öfrigt, bleswe gjordt (SAOS). *B.*

297 *slet sitt hår.* Uttrycket har biblisk prägel. Belfrage, Festskr. Castrén s. 23, Ek HLS 13 s. 37. *B.*

298 *olycksfödde.* Såsom hos Hedvall RPS s. 336 påpekas, förekommer ordet i Palmblads översättning av Aischylos' Prometheus (Phosphoros 1811, s. 207). *B.*

298 *gubbe.* Trol. syftar ordet icke på Pavos ålder utan på hans ställning ss. husfader och make. I v. 307 nedan korresponderar ordet tydligt med »hustrun». *B.*

299 *Tagom stafven.* Om imperativformerna på -om hos R. se kcmm. till 13 v. 13. Här har formen biblisk stilprägel. *C.*

301 *Pavo tog sin hustrus hand.* Viljanen Rbg I s. 226 påpekar det fina i Pavos gest, som emellertid varken kan anses vara speciellt folklig eller finsk. *C.*

307 *Gubben.* Jfr komm. ovan till v. 298. *B.*

314 *slog sitt bröst.* Jfr det bibliska uttrycket *slå sig för sitt bröst.* Se ock komm. ovan till v. 297 och där anförd litt. *B.*

320 *till dubbelt.* dubbelt med (bark), så att barken blir det dubbla mot mjölet. Förut hade hustrun blandat barken »till hälften» (v. 306) i brödet, dvs det hade varit lika mycket bark som mjöl. Uttrycket »till dubbelt» är tydligen använt av R. för att få versen att så noga som möjligt motsvara v. 306. *B. C.*

321 *stå i guld.* Här med särskild tanke på att säden blivit mogen. Samma konstruktion, fastän ej i samma användning, finnes hos Vitalis i *Braut Anund:* Och berg och skog i sädens guld nu stod. Sjöberg (SVS) I s. 147. *B.*

333 *förskjuter.* Hs *förskuter* jfr den inled. komm. till IE. *C.*

339 *unnan.* Beträffande formen se komm. till 31, v. 14. *B.*

342 *Qvinna, qvinna.* Biblisk stilprägel. Ek HLS 13 s. 37. *C.*

119-120. 26. *Flickan ägde af sin mor ett minne.* Ett ms finnes i det 12-sidiga IE-häftet i Borgåsamlingen på sid. 3 (v. 346-376) och sid. 4 (v. 377-384). I den högra marginalen i bredd med v. 346 står 5 och något

lägre ned med Fredrikas stil *tr.* — De tre slutraderna finnas i en första version på samma papper som ms till 2, Den gamles hemkomst (om ms se komm. till denna dikt, där dock s. 21 »fyra rader ur IE 26» bör ändras till »tre rader ur IE 26»). R. har antagligen skrivit ned detta utkast till slutet av dikten samtidigt med att han nedskrev den i IE-häftet. De tre raderna äro skrivna efter det R. troligen i januari eller förra delen av februari 1829 skrivit utkastet till en strof av *Barden*, och innan han i mitten av januari 1830 skrev *Till den sörjande*, men någon närmare hållpunkt för dateringen av dikten ge de knappast.

346 Hs saknar komma efter *minne*.

348 Hs: *smyckat* (D I: smyckadt).

350 Hs saknar semikolon efter *ena*.

351 Hs har semikolon efter *spänne* (D I: punkt).

352 D I² och SA 1861 ha komma efter *andra*.

Hs saknar skiljetecken efter *fattig*, D I² och SA 1861 ha där komma (D I: semikolon).

353 Hs: *flickans* ä fr *hennes* (?).

354 Hs: *talade dess* (D I: talte hennes).

Hs: *styfmor* (D I: stjuvmor).

Hs saknar kolon efter *styfmor*.

355 Hs saknar komma efter *rike* och semikolon efter *arme*.

357 Hs: *Dottern* (D I: Flickan).

358 Hs saknar komma efter *dag* och efter *tagas*.

359 Hs saknar komma efter *salar*.

360 Hs saknar komma efter *gården* och semikolon efter *stammar*.

361 Hs: *på* ä fr *vid*.

Hs saknar punkt efter *hafvet*.

362 Hs, D I² och SA 1861 sakna komma efter *mor*, hs även efter *fästman*.

363 Hs: de första bokstäverna i *flickan* ä fr oläsligt, möjligen *hen*.

364 Hs, D I² och SA 1861 sakna komma efter *opp*.

365 Hs: *l* i *lysning* synes ä fr *v*.

366 Hs: *gördel* saknar ö-prick.

Hs har punkt efter *spännet* (D I: komma).

367 Hs, D I² och SA 1861 sakna komma efter *hand*.

368 Hs saknar komma efter *Se* och efter *har* samt semikolon efter *litet*.

369 D I² och SA 1861 ha komma efter *äger*.

370 D I²: *re'n* (D I: ren).

Hs saknar komma efter *år* och efter *ren*.

371 Hs, D I² och SA 1861 sakna komma efter *håfvoor*.

372 Hs: *smycke* ä fr *spänne*.

373 Hs saknar komma efter *sade*.

374 Hs har efter *hafvet* två tankstreck i st f punkt.

375 Hs saknar skiljetecken efter *dådan*, D I² och SA 1861 ha där komma (D I: semikolon).

- 376 Hs: *stymor* (D I: stjufinor).
 377 Hs saknar komma efter *Olycksaliga* och frågetecken efter *handlat*.
 378 Hs saknar komma efter *vänta*.
 379 D I² och SA 1861 ha komma efter *boning*.
 382 Hs, D I² och SA 1861 sakna komma efter *höghet*.
     Hs har frågetecken efter *lycka* (D I: komma).
 383 Hs, D I² och SA 1861 sakna komma efter *guld*.
     Hs har frågetecken efter *kärlek* (D I: komma).
 384 Hs, D I² och SA 1861 sakna komma efter *spännet*.
 382-384 lyda i utkastet på samma blad som *Den gamles hemkomst*:
     Hvad är höghet mot ett lif i kärlek
     Hvad är guld emot min framtids lycka
     Hvad är spännet mot min ynglings hjerta.

I 383 är *min* ä fr *en* (?) och i 384 är *mot min ynglings* skrivet ovanför raden i st f det ursprungliga *dock mot* + ett oläsligt ord.

Dikten har de serbiska episka dikterna till förebild, men är självständigt utförd. Motivet, flickan som icke vill gifta sig med den rike friaren utan med sin fattiga älskade, förekommer i SV i *Geliebter und Ungeliebter* (s. 26); jfr Berg HLS 14 s. 17 och Tideström, Runeberg som estetiker s. 197 not 3. Dikten använder icke så mycket de serbiska stilmedlen som de två föregående och det efterföljande IE. Slutversernas dialog mellan modern och flickan erinrar emellertid om dialogerna mellan modern och dottern i SV. Parallellism finnes i v. 350-354, där visserligen versparens första rader äro kiastiskt byggda, men de senare skilja sig från varandra blott genom slutorden, samt i de tre slutverserna, alla inledda med: »Hvad är». Söderhjelm JLR I² s. 250 förmodar, att spännet med pärlor och diamanter, som förefaller främmande hos R., har kommit in som en reminiscens av de många smyckena i SV.

Enligt Tideström a. a. s. 197 »tänkte R. säkert på att ärkebiskopens bror-dotter ansågs ha gjort ett föga förmånligt parti, och på kamrerskan Tengströms farhågor för att han inte på länge skulle kunna försörja en hustru; dikten är den fattiga fästmannens hyllning till Fredrikas tveklösa helhjärtenhet».

Versmåttet: tiostavig troké. C.

346 *Flickan ägde*. Ingressen med sin upprepning av verbet i följande versrad är fullt likformig med den till IE 1; se komm. till v. 1. B.

347 *demanter*. Det är här fråga om ett verkligt smycke med verkliga pärlor och verkliga diamanter, men formen *demanter* kan anses ha en lätt romantisk klang, eftersom den ännu användes av de nyromantiska skalderna; se Belfrage i Festskr. Castrén s. 21 f. B.

354 *Styvmor* styvmor. Denna äldre form av ordet förekommer hos R. även senare liksom hos andra författare. Hs har dock *styvmor*, vilket alltså tydligen varit den för R. naturliga formen. B. C.

355-356 Tänkespråket här, som står i motsats till diktens tendens, är inskjutet på samma sätt som sentensen: Bättre guld om äfven nött det vore — Än som silfver är, ehuru nysmid i *Bättre gammalt guld än nysmid silfver* i SF (*Besser altes Gold als neues Silber* SV s. 75). Ek HLS 13 s. 34. C.

358 *lysning skulle tagas*. Jfr »taga ut lysning». B.

366 *ur sin gördel*. Flickans gördel är väl en reminiscens från SV; jfr *Was hätte jede wohl am liebsten?* (s. 85). B.

367 *i sin hvita hand*. I *Flickan vid Zetinja* i SF: hennes hvita hand, hennes hvita händer. C.

370 *och tusen ren* och *tusen än*; och *tusen därtill*. Användningen av *ren* i st f *än* eller *ännu* är en finlandism; jfr en del av Bergroth i Finl.Sv. § 385 anförda fraser. B.

381 *den ädla flickan*. Rent formellt återgår väl uttrycket på episk schablon, men *ädel* har redan här fått en omisskänlig runebergsk pregnans som för tankarna till anföringsverserna framför »Ej med klagan» i *Molnets broder*: Men den ädla flickans tårar glänste, — Och hon tog den fallnes hand och sade. Se ang. R:s användning av *ädel* Hedvall RPS s. 289 f. B.

120-121. 27. *Stor var Tavastländarn Ojan Pavo*. Ett renskrivet ms finnes i häftet »N. 3.» i Borgåsamlingen i avdelningen *Stycken i Folksångens Manér*. Det har där nummern 1.

D I² och SA 1861 ha genomgående *Paavo* (hs och D I: *Pavo*).

385 Hs: *war* (D I: *var*).

Hs: *Ojan-Pavo* (D I: *Ojan Pavo*).

387 Hs, D I² och SA 1861 sakna komma efter *Stadig*.

388 Hs saknar punkt efter *stormvind*.

392 Hs, D I² och SA 1861 sakna komma efter *Och* och efter *strån*. Efter v. 392 har hs mellanrum.

394 Hs: *Lagmans-tinget* (D I: *Lagmanstinget*).

Hs, D I² och SA 1861 ha semikolon efter *Lagmanstinget* (D I: komma).

398 Hs: *Fins* (D I: *Finns*).

Hs har komma efter *en*.

400 Hs saknar semikolon efter *ställe*.

401 SA 1861: *straxt* (D I: *strax*).

Efter v. 404 har hs mellanrum.

406 Hs saknar komma efter *drängar*.

411 Hs saknar komma efter *stod* och efter *Pavo*.

413 Hs, D I² och SA 1861 sakna komma efter *brann*.

- 417 Hs: *qvinno-hopen* (D I: qvinnohopen).
Hs saknar komma efter *Anna*.
- 418 Hs saknar komma efter *Hon*.
- 419 Hs: *Wacker* (D I: Vacker).
- 420 Hs: *rask* (D I: raskt).
- 423 D I² och SA 1861 ha komma efter *kinder*.
- 424 Hs: *böd* (D I: bjöd).
Efter v. 424 har hs mellanrum.
- 427 Hs har komma efter *sade* och efter *svigtande*.
- 428 Hs har utropstecken efter det senare *Anna*.
Hs har punkt efter *vadet* (D I: komma).
- 429 SA 1861: *straxt* (D I: strax).
- 431 Hs: *många* ä fr oläsligt (möjligen *vackra*).
Hs synes sakna komma efter *hjordar*.

Dikten består av två delar, vardera om 24 verser. I den förra skildras Ojan Pavos djärva och självmedvetna framträdande i folkskaran på tinget och den inverkan det har på de unga männen kring honom. I den senare berättas om det intryck det gör på de unga kvinnorna och om hur Anna besegrar honom. Dikten har som förebild de serbiska kvinnosångernas ballader, men någon direkt motsvarighet finnes där icke. Ek HLS 13 s. 31 jämför den närmast med *Das Mädchen an der Zetinja* i SV (s. 94). Dikten präglas av de formelartade upprepningarna. Ojan Pavo upprepar i svaret till Anna (v. 429-432) det löfte han givit i sin trotsiga utmaning (v. 401-404). Två gånger sägs om honom att han stod på tingsgården »som den höga furan ibland småskog» (v. 396 och 412). Som attribut tillägges honom två gånger »stor» (v. 385 och 386), två gånger »väldig» (v. 386 och 394), två gånger »stolt» (v. 394 och 407), tre gånger »stark» (v. 393, 411, 425). Anaforer genomföres i v. 385-386, 401-403, 413-415, 429-431.

Händelsen lokaliseras icke genom något Ortsnamn, men lokalen anges dock, ehuru något allmännare, genom »Tavastländarn» och än allmännare genom »bland Finlands söner». Någon naturskildring förekommer icke. Men det oaktat framkallar R. en stark föreställning om ett finländskt landskap som bakgrund: Ojan Pavo är »stadig, som en granbevuxen klippa», han står bland mängden »som den höga furan ibland småskog», han har ryckt upp tallar med rötterna, han har »kuvat björnar med sin blotta armkraft» och har »lyftat hästar öfver höga gården». Ojan Pavo är enligt Eks åsikt HLS 13 s. 50 f. en påfallande finsk typ, men samtidigt synes i hans styrka och manlighet ett karakteristiskt runebergskt drag. Söderhjelms JLR I² s. 389 (not till s. 270) finner Annas företagsamma sätt att visa sin kärlek främmande för en finsk bondflicka; Ek a. s. s. 32 och 50 tycker sig i hennes lynne skönja sydslaviska (serbiska) drag. Hedvall RPS s. 103 anmärker, att av gestalterna i R:s lyrik Ojan Pavo är den ende, vars yttre

egenskaper fått en utförligare beskrivning, men även här är det blott de väsentligaste dragen som framhållas, och detta sker till stor del genom bilder.

Versmåttet är tiostavig troké. — Karakteristiska för dikten äro i dess förra hälft alliterationerna på *st* som särskilt framhäva många av de ord, som betona det mäktiga i Ojan Pavos gestalt: stor, stark, stolt, stadig. *C.*

385-387 Ingressen med ett adjektiv ss. predikatsfyllnad först i satsen är den enda i sitt slag i IE. I SV finnes en motsvarighet i *Ali-Agá's Gattin.*: Wunderschön zwar ist Ali Aga's Gattin! — Solche Schönheit ist nicht mehr in Bossna. Men R:s ingress är mera monumentalt utmejslad. Det inledande *stor* upprepas i början av andra versen, under det att SV där visserligen har en upprepning, men av betydligt svagare effekt (»solche Schönheit»), och ännu i tredje versen klingar det inledande *stor* igenom i det allitterande *stadig*. *B.*

385 *Ojan Pavo*. I alla senare upplagor Ojan Paavo. Jfr komm. till v. 286. — *Ojan* (finska): bäckens (eller dikets). *C.*

386 *Finlands söner*. Jfr i Geijers *Manhem*: »Nordens söner» och »Nordens son». *B.*

387 *Stadig, som en granbevuxen klippa*. Bilden av den starke mannen som en klippa återfinnes i *Barden*: Der såg han klippan trygg bland stormar stå, — En bild af mannens mod, en bild av hjälten (40, v. 13-14) och i *Modrens ord* (SS II s. 122 v. 4): Och blif mächtig som vår klippa är. Båda dessa dikter äro författade ungefär samtidigt med IE 27. *C.*

388 *kraftig som en stormvind*. Ungefär samma bild finnes i *Molnets broder*: Molnets broder bröt som storm i stugan. *C.*

389 *Tallar hade han med rötter uppryckt*. Denna något hyperboliska vers är väl framkallad av den föregående jämförelsen med stormvinden; stormvinden kan rycka upp tallar med rötterna. *C.*

391 *lyftat*. Ännu Dalin likställer i sin ordbok (1853) böjningen efter 1:sta konj. med den efter 2:dra; jfr Bergroth, *Finl.Sv.*, s. 73. *B.*

391 *gården* se komm. till v. 121.

394 *Lagmanstinget*. Även Rebecka i Elgskyttnarne hade varit på lagmanstinget: Vore jag än, som jag var, då vid Lagmanstinget jag tjente. Normaluppl. I s. 97. Vid ett dylikt ting för hela lagsagan, dit mycket folk samlades, var Ojan Pavos utmaning så mycket mera uppseendeväckande. *B.*

396 *Som den höga furan ibland småskog*. Bilden av furan återfinnes i *Modrens ord* (SS II s. 122 v. 8): Växte hög som furan på vår mo. Jfr också *Molnets broder*: Som en fura, mellan tallar fallen, — Än i stoftet störst och utan like, — Låg bland fiender, som stupat,

hjelten. Med bilden jfr ock Tegnér *Axel* WB IV s. 12: Der låg han, som uti en dæld — en ek utöfver småskog fälld — när stormen rasat ifrån Norden. C.

398 *en af qvinna född och ammad*. Jfr D II 2. *Zigenaren* v. 151 f.: ingen född af qvinna — skall ohämmad tränga fram till thronen. C.

402 *silfverskatter*. Icke alldeles naturligt i en finsk bondes mun; troligen påverkat av det myckna silvret i SV. Jfr inl. till komm. till IE 26. C.

404 *dess egen* dess egendom. Anv. av »egen» korresponderar med »din egen» i v. 432. Här liksom annorstädes i dikten föreligger väl dock en viss arkaisering. B.

406 *bygdens drängar* bygdens unga (ogifta) män. B.

407 *i nejden af den stolte*. *Nejd* kunde förr även användas i fråga om närheten av en person eller ett inomhusföremål, t. ex. [Han] satte sig på en stol i nejden af valnötsbordet. Almqvist *Tre fruar* I s. 10 (SAOB). B.

413 *Och hans öga brann, som himlens stjärna*. Jfr i *Barden*: Då lyste drottens blick, som stjernans brand (40, v. 27). B.

414 *Och hans panna lyste klar som dagen*. Om R:s sammanknipning av det utpräglat manliga med klarheten över anletsdragen se Hedvall RPS s. 130 f. B.

416 *solglänst*. Ordet förekommer samtidigt i Arnells översättning av Lalla Rookh (II s. 42): en solglänst sky. SAOS har inga äldre belägg. Jfr Belfrage i *Festskr.* Castrén s. 23. B.

419 *påse*. Ordet kändes vid denna tid säkerligen mindre stelt än nu. R. hade förut använt det i *Midsommarafton* v. 48: en mugg storstättlig att påse. B.

428 *Anna, Anna*. Samma patetiska upprepning av namnet som i IE 25: Pavo, Pavo. B.

123-170. 43. *Svartsjukans nätter*.

Första gången tryckt i D I.

Intet fullständigt ms till dikten finnes bevarat. Till de två första sångerna finnas följande hs:

Hs 1 i snellmanska samlingarna i Svenska Litteratursällskapets i Finland Runebergsarkiv innehåller v. 1—98 av SN I. Hs omfattar 5 1/2 sida i ett åttasidigt häfte, där de två sista sidorna äro tomma; hs slutar mitt på sidan. Papperet är grågult med långsgående vattenlinjer och vattrat på tvären: av vattenstämpeln synes SH. Sidans storlek 11,2×18,4 cm. Stilen vårdad, ändringarna få. Hs är säkert en renskrift (Estlander RS s. 273 anser dock att den är första utkastet).

Hs 2 i häftet »N. 1» i Borgåsamlingen. Renskrift, stilen alldeles lika med den i hs 1. Innehåller v. 1—89 av SN I. Hs slutar nere på

en sida; det följande bladet är bortklippt. Att detta bortklippta blad innehållit v. 90—98 av SN I torde få anses säkert. Möjligt är att det upptagit ytterligare några verser av denna natt; då antalet verser på sidan är 19 à 20 kan denna hs dock i intet fall ha sträckt sig längre än till v. 130. Hs 2 är, som av textvarianterna framgår, säkert senare än hs 1.

Hs 3 på ett löst firsidigt blad i Borgåsamlingen innehåller v. 99—248 av SN I, säkert i första nedskrift. Papperet gulvitt med lodräta vattenlinjer, sidans storlek 10,8×14 cm.

Hs 4 i häftet »N. 3» i Borgåsamlingen utgör en renskrift av hela SN II.

Till SN III, IV och V finnas icke ms med undantag av ett fragment på 29 v. på baksidan av ms till 37. *Lif och död* i Borgåsamlingen. Hs (hs 5) är en del av en äldre version av dialogen mellan Minna och den svartsjuka i SN III och avtryckes här i slutet av textvarianterna till denna sång.

Titel. Hs 1 och hs 2: *Svartsjukans Nätter*, SA 1861: *Svartsjukans nätter* (D I har hela titeln tryckt med stora bokstäver). — Hs 1 saknar punkt efter *Nätter*, hs 2 har däremot en sådan.

Första Natten.

Rubriken. Hs 1: *1 Natten*, hs 2 endast *I.*, SA 1861 *natten* (D I har hela rubriken tr. med stora bokstäver).

1 Hs 1: *O ä fr F.*

Hs 1: utropstecken efter *O.*

Hs 1: *sjunker ä fr sjuker(?)*.

Hs 2: *stum och sluten sjunker* (D I: *sjunker stum och sluten*).

2 Hs 2, D I² och SA 1861 sakna komma efter *rymd.*

Hs 1 saknar komma efter *vingar.*

3 Hs 1: *Förnimm* (D I: *Förnim*).

Hs 1: *tysta* (D I: *milda*).

Hs 1: utropstecken efter *natt* (D I: komma).

4 Hs 1: *Förnimm* (D I: *Förnim*).

Hs 1 och hs 2 sakna tankestreck i radslutet, men ha i st. mellanrum mellan v. 4 och 5.

5 Hs 2. *Hvems.* Söderhjelm Ant. s. 51 uppger oriktigt att hs 2 skulle ha *Hvad.*

Hs 1: *irrar ä fr irrad.*

Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *irrar.*

SA 1861 saknar komma efter *röst.*

6 Hs 2 saknar komma efter *hafvet.*

7 Hs 1: *lugna* (D I: *tysta*).

Hs 1: *tillmötes* (D I: *till mötes*).

- Hs 1 saknar komma efter *lugna*, hs 2 efter *tysta*.
- 8 Hs 1 och hs 2: *uglans* (D I: ugglans).
Hs 1, hs 2, D I² och SA 1861 sakna komma efter *läten*.
- 9 Hs 1, hs 2, D I² och SA 1861 sakna komma efter *harmonii*.
- 10 Hs 2 har komma efter *ljud*.
- 11 Hs 1 och hs 2: *valmodofter* (D I: vallmodofter).
Hs 1, hs 2, D I² och SA 1861 ha frågetecken i radslutet (D I: punkt).
- 12 Hs 1: *tysta* (D I: milda).
Hs 1 har utropstecken efter *natt*, hs 2 saknar komma efter *kla-*
gan och efter *natt* (D I: komma på båda ställena).
- 15 Hs 1 och hs 2: *sända* (D I: blifva).
- 16 Hs 2: *upprorshopen* (D I: upprorshopen).
Hs 1, hs 2, D I² och SA 1861 sakna komma efter *upprorshopen*.
Hs 1 och hs 2 ha semikolon efter *barm* (D I: punkt).
- 17 Hs 1 och hs 2: *Och eftertanken* (D I: Och se, förnuftet).
Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *bäfvande*.
- 18 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *hand*, hs 1 även efter *stigar*.
Hs 1: *öde stigar* (D I: ödestigar).
- 19 Hs 2 saknar komma efter *borg*, hs 1 efter *hjerat*.
- 20 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *port*.
- 21 D I² och SA 1861 ha *J* (D I: I).
Hs 1 har citationstecken före *I*.
Hs 1 saknar komma efter *I*, hs 2 synes där ha utropstecken (D I: komma).
- Hs 2 saknar utropstecken efter *passioner*.
- 22 Hs 1 saknar komma efter *rum*.
- 23 SA 1861: *J* (D I: i).
Hs 1: *ofraden* (D I: offraden).
- 25 Hs 1: komma efter *beskärm* (D I: semikolon).
- 26 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *lugnet*.
- 27 Hs 1 och hs 2 sakna tankstreck i radslutet.
- 28 Hs 1 och hs 2 ha utropstecken efter *Se*.
Hs 1 och hs 2: *sörjen* (D I: striden).
Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *sörjen*.
D I² och SA 1861: *J* (D I: i).
- 30 D I² och SA 1861 ha semikolon och tankstreck efter *honings-*
lust (D I endast tankstreck).
- 31 Hs 2: punkt efter *öppna* (D I: semikolon).
- 32 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *Men*.
Hs 1: i *svärma* synes *sv* ä fr. *sm* (?).
Hs 1: *den samma* (D I: densamma).

Hs 1 saknar frågetecken efter *den samma*, kanske emedan det icke fått rum på raden.

33 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *nekar*, hs 1 även efter *skänka*.

34 Hs 1 har citationstecken i radslutet, hs 2 tankstreck.

35 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *talade* och efter *port*.

Hs 1 har icke mellanrum mellan v. 35 och 36.

36 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *låg* och efter *söner*.

Hs 1, D I² och SA 1861 sakna komma efter *innanför*.

37 Hs 1: *Satans* (D I: hatets).

Hs 2: semikolon efter *dotter* (D I: punkt).

38 Hs 1 saknar komma efter *der*.

39 Hs 1 saknar komma efter *näring*.

40 D I har komma efter *sin*; kommat, som saknas i hs och övriga upplagor, här utelämnat.

Hs 1 och hs 2 synas sakna komma efter *blick*.

41 Hs 1, hs 2, D I² och SA 1861 sakna komma efter *öra*.

42 Hs 2: *v. i vid* ä fr *p*.

SA 1861 har semikolon efter *porten* (D I: punkt).

43 Hs 1, hs 2, D I² och SA 1861 sakna komma efter *var* och efter *blinken*.

Hs 1 saknar punkt efter *hvila*.

44 Hs 1, hs 2, D I² och SA 1861 sakna komma efter *opp*.

45 Hs 2 har punkt efter *svar* (D I: semikolon).

46 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *pil* och efter *båge*.

47 Hs 1 har komma efter *Föll* och efter *läppar*.

Hs 1 och hs 2 ha semikolon efter *ned* (D I: komma).

48 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *raseriet* och efter *barm*.

Hs 1 och hs 2: *innom*. (D I: inom).

49 D I² saknar punkt efter *strömmar* (tydl. tryckfel). Mellan v. 49 och 50 är i D I ett mellanrum, vilket av typografiska skäl icke här kommit fram i texten.

50 Hs 1 har komma efter *nu*, hs 2 saknar där skiljetecken (D I: kolon).

51 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *plågan* och efter *qualet*.

52 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *trånaden*, hs 1 även efter *hunger*.

53 Hs 1: *Och hatet som förisar alt, och hämnden*. Hs 2 först som hs 1; komma saknas dock efter *alt* och *hämnden* ä fr *hämnden* genom ovan raden tillagt *n*. Sedan har R, strukit över de första fem orden och ovan raden skrivit: *Och afunden med giftig blick* (D I: Och afunden, som andas pest, och vreden.).

54 Hs 1: *glädes åt*, hs 2 *fröjdas åt* (D I: fröjdas af).

Hs 1: tankstreck efter *dolk* (D I: punkt).

Efter v. 54 följa i hs 1 och i hs 2 de i D I uteslutna verserna 54 a-d:

*Upp väcktes äfven alla sälla, glada,
Förflutna tiders sorgebleka minnen
Som nu, likt fallna englar, bo i hjertat
Och ägga plågoandarne till strid. —*

Hs 2 saknar i v. a komma efter *glada*; i v. b finnes komma efter *minnen*; i v. c saknas komma efter *nu*; i v. d saknas tankstrecket.

55 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *alla*.

Hs 1: *moderns* (D I: modrens).

56 Hs 1: *vilda* (D I: käcka).

Hs 2: semikolon efter *legionen* (D I: komma).

Efter v. 56 följer i hs 1 och hs 2 en i D I utesluten rad:

Och portens rostförtärda riglar sprängdes

Hs 2 har där komma efter *sprängdes*.

57 Hs 1 och hs 2: *Och skaran bröt* (D I: Och bröt).

Hs 2 saknar punkt efter *fejd*, men har där två tankstreck (D I: punkt och ett tankstreck).

58 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *nu*.

Hs 1 har utropstecken efter *Gud* (D I: komma).

59 Hs 1 saknar komma efter *engel*.

Hs 2: *likt* (D I: lik).

D I² och SA 1861: *gladde* (D I: glädde).

60 Hs 1 och hs 2 ha utropstecken efter *förnuft* (D I: komma).

61 Hs 1, hs 2, D I² och SA 1861 sakna komma efter *dväljas*, hs 1 och hs 2 även efter *andar*.

62 Hs 1: *min förödda barm* (D I: mitt förtärda hjerta).

63 Hs 1: *slumra* (D I: somna).

Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *skräl*.

64 Hs 2: *upp* (D I: opp).

Hs 1: utropstecken (?) efter *slammer* (D I: punkt).

Efter v. 64 följa i hs 1 två i D I icke ingående verser:

*Förnim den [!] sorgnes klagan, milda natt,
Förnim den olycksaliges förtviflan!*

66 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *ödemark*.

67 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *knopp*, hs 1 även efter *Gud*.

68 D I har komma efter *frö*; här utelämnat.

Hs 1 saknar komma efter *sköte*.

69 Hs 1 saknar komma efter *höga* och efter *Gud*.

70 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *lif*, hs 2 även efter *natur*.

71 Hs 1: R. har först skrivit *myrid*, så ä d t a och fortsatt med *der*.

72 Hs 1 och hs 2: *hans* (D I: sitt).

Hs 2: *triumftåg* (D I: triumftåg).

Hs 1 saknar komma efter *triumphiåg*.

- 73 Hs 1: *fröjdade* ä t *hugnade*, hs 2: *hugnade* (D I: hägnade).
Hs 2 saknar komma efter *Gud* och efter *blomning*.
- 74 Hs 1 och hs 2: *Han skall mig ej förskjuta; så jag sade*, (hs 2 har dock *förskjuta* och därefter tankstreck, icke semikolon, samt saknar komma i radslutet). (D I: Skall ej förskjuta mig, så sade jag).
D I² och SA 1861 ha punkt efter *mig* (D I: komma).
D I² och SA 1861: *Så* (D I: så).
- 75 Alla hs och upplagor ha mellanrum efter v. 75, vilket av typografiska skäl icke kommer till synes i texten.
- 76 Hs 2: *rund* (D I: rand).
D I² och SA 1861 sakna komma efter *rand*.
- 77 Hs 1: *Steg lik en mogen drufva opp och stänkte* (D I: Steg opp, och stänkte, som en mogen drufva).
Hs 2, D I² och SA 1861 sakna komma efter *opp*, hs 2 även efter *stänkte* och efter *drufva*.
- 78 Hs 1, hs 2, D I² och SA 1861 sakna komma efter *haf*.
- 79 Hs 1 saknar tankstreck efter *drack*.
- 80 Hs 1 saknar tankstreck efter *drack*.
- 81 Hs 1: i *jorden* synes *j* ä fr någon annan bokstav.
Hs 1 saknar komma efter *kullar*.
- 82 D I² och SA 1861 sakna komma efter *blod*.
Hs 1 saknar komma efter *glödde*.
- 83 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *barn*.
- 84 Hs 1 har icke mellanrum mellan denna och följande vers.
- 85 D I² och SA 1861 ha semikolon efter *echo* (D I: komma).
- 86 Hs 1 och hs 2: *fälten* (D I: fältet).
Hs 1 och hs 2: *hjordarne* (D I: hjordarna).
Hs 1 och hs 2: tankstreck efter *hjordarne* (D I: komma).
- 87 Hs 2: semikolon efter *offer* (D I: komma).
SA 1861: *fogeln* (D I: fågeln).
- 88 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *alla*, hs 1 även efter *meniskan*.
- 89 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *fram* och efter *händer*.
Hs 1: *knäpta* (D I: knäppta).
- 90 Hs 1, hs 2, D I² och SA 1861 sakna komma efter *ned* och efter *andakt*.
- 91 Hs 1 saknar komma efter *bröst*.
- 92 Hs 1 saknar komma efter *suck* och efter *glädje*.
- 93 Hs 1, D I² och SA 1861 sakna komma efter *tomt*.
- 94 Hs 1 har tankstreck, icke komma, efter *blick* och saknar komma efter *öfversvämrad*.
- 95 Hs 1 saknar komma efter *åter*.

96 Hs 1, D I² och SA 1861 sakna komma efter *natt*, hs 1 även efter *famn*.

97 Hs 1 saknar komma efter *skugga* och efter *flyr*.

98 Hs 1 saknar komma efter *land*.

Hs 1: *förskuten* (D I: förskjuten).

Efter v. 98 följa i hs 1 två i D I utelämnade verser:

Förnim den sorgsnes klagan milda natt

Förnim den olycksaliges förtviflan.

99 Hs 3 saknar komma efter *mig*.

Hs 3 har tankstreck, icke frågetecken, efter *ord*.

100 Hs 3 saknar frågetecken efter *uppenbara*.

I hs 3 följer efter v. 100 raden:

För hvem skall jag beklaga mina sorger

Den är dock sedan överstruken.

102 Hs 3: *språk* ä fr oläsligt.

Efter v. 102 följa i hs 3 raderna 102 a—d:

Wälan förskuten såsom jag så vare

Min klagan äfven, intet hjerta slår

För mig och ingen tår skall svälla vid

Beskåandet utaf min lefnadstaflo.

I v. c äro orden *och ingen tår skall svälla vid* överstrukna med blyerts utan att någonting skrivits i stället; *svälla* ä fr oläsligt (möjligen *gråtas*). Också rad d är överstruken med ett längdstreck. Sedan ha alla fyra verserna överstrukits uppifrån nedåt. Därpå har R. fortsatt med verserna 102 e—j:

Wid källan till den bäck, som här med sorl

Sin bana kröker under branta fjällar

Står än en hydda, af en hängbjörks topp

Och några gröna pilar öfverskuggad.

Den var ej fordom öde såsom nu

Min första ålder drömdes bort i den.

I v. e har R. först skrivit *Wid foten*, men strukit över *foten* och fortsatt med *källan*. I v. g är *af en* ä fr oläsligt. Alla dessa verser ha överstrukits med streck uppifrån nedåt.

103 Hs 3 saknar komma efter *nejd*.

106 Hs 3 saknar komma efter *lik*.

Hs 3, D I² och SA 1861 sakna komma efter *här*.

107 Hs 3 saknar tankstreck i radslutet.

Hs 3: *vålnader* ä fr oläsligt.

108 Hs 3: *ju* (D I: dock).

Hs 3 saknar komma efter *hyddan*.

Hs 3 och SA 1861 sakna komma efter *än*.

109 Hs 3: *r* i *gröna* ä fr oläsligt.

Hs 3: komma saknas efter *öfverskyggad*; D I² och SA 1861 ha där semikolon.

110 Hs 3 saknar komma efter *främmande*.

Hs 3: R. har först skrivit *öde såsom nu*, men därpå strukit över *öde så* och ovan raden skrivit *främmande*.

111 Hs 3. Först *väppling*, detta överstruket och ovan raden skrivet *blommor*.

Hs 3. D I² och SA 1861 sakna komma efter *ofta*.

112 D I har komma efter *henne*; här utelämnat.

Hs 3: *Wid* (D I: Vid).

Hs 3 saknar komma efter *sida*.

113 Hs 3: *Wår* (D I: Vår).

Hs 3, D I² och SA 1861 sakna komma efter *kärlek*, hs 3 även efter *framtid*.

Hs 3: *frid* (D I: ljus).

D I² och SA 1861 ha semikolon efter *ljus* (D I: punkt).

114 Hs 3, D I² och SA 1861 sakna komma efter *Och* och efter *skuldra*.

115 Hs 3: *glädje* (D I: vällust).

Hs 3: *mot* ä fr *på*.

Hs 3 saknar semikolon efter *taflan*.

116 Hs 3 saknar komma efter *nångång*.

D I² och SA 1861 *nångång* (D I: nångång).

117 Hs 3 saknar semikolon efter *förskingrad*.

118 Hs 3 saknar komma efter *stämma*.

119 Hs 3: *lycka* ä fr oläsligt.

Hs 3: *väpplingens* (D I: väplingens).

Hs 3: *orakel-språk* (D I: orakelspråk).

Efter v. 119 följer i hs 3 en sedan överstruken vers:

O Minna ! Ödet [?] ville annorlunda.

120 Hs 3: punkt efter *igen* (D I: semikolon) och *Hvem* (D I: hvem).

Hs 3 saknar komma efter *brudgum*.

121 Hs 3 saknar komma efter *var*.

Hs 3. Först: *hon viste väl*; *viste* överstruket, *förstod* tillagt ovan raden före *hon*.

122 Hs 3 saknar komma efter *Minna*.

Hs 3 synes ha *löften svekos* ä fr oläsligt (D I: löfte sveks).

123 Hs 3: *voro* ä fr *äro*.

D I² och SA 1861 ha punkt och tankstreck i radslutet (D I: endast punkt).

124 Hs 3 saknar semikolon efter *aspen* och komma efter *namn*.

125 Hs 3 saknar komma efter *hennes*.

- 126 Hs 3 har tankstreck efter *popplar* (D I: semikolon).
Hs 3: *stammar* (D I: grenar).
- 127 Hs 3, D I² och SA 1861: *hvarandra* (D I: hvarandras).
Hs 3, D I² och SA 1861 sakna komma efter *hvarandra*, hs 3 även efter *än*.
- 128 Hs 3 saknar tankstreck efter *mig*.
D I² och SA 1861: *beteckna* (D I: betekna).
- 129 D I² och SA 1861: *Beteckna* (D I: Betekna).
Hs 3 har tankstreck efter *Minna*, D I² och SA 1861 ha där semikolon och tankstreck (D I: komma).
Hs 3: *afgrunds-lika* (D I: afgrundslika).
- I hs 3 följa v. 129 a—c och därpå v. 130 utan något mellanrum:
Var du förbannad som en fallen engel.
Må ingen sol bestråla dessa löf
Och ingen droppe denna rot förfriska.
- I v. a är *Var* ä fr *Må* (?).
- 130 Hs 3 saknar komma efter *längre*.
- 131 Hs 3 saknar komma efter *ställe* och efter *Minna*.
- 132 Hs 3 saknar komma efter *hem*.
Hs 3, D I² och SA 1861: *jungfrubur* (D I: jungfru-bur).
- 133 Hs 3 saknar komma efter *bortavaro*.
- 134 Hs 3 saknar komma efter *verlden* och efter *mod*.
- 135 Hs 3, D I² och SA 1861 sakna komma efter *hjerter* och efter *kärlekens*.
- 137 Hs 3 saknar komma efter *källan* och efter *stodo*.
Hs 3. Först: *vid hvars strand; vid ä t på, strand* struket, ovanför skrivet *bredd* (D I: på hvars strand).
- 138 Hs 3, D I² och SA 1861: *morgonsolen* (D I: morgon-solen).
Hs 3: *förklarad* saknar ö-prick.
Hs 3 saknar semikolon efter *opp*, D I² har där punkt.
- 139 Hs 3: *Mina* med förlängningsstreck över n.
Hs 3 saknar komma efter *ljus*.
- 140 Hs 3, D I² och SA 1861 sakna komma efter *stark*, hs 3 även efter *säll* och efter *verlden*.
Hs 3 har felskrivningen *strark* (D I: stark).
Hs 3: *genom* ä fr oläsligt.
- 141 Hs 3 saknar komma efter *värma* och efter *den*.
- 142 Hs 3: *våra* ä fr *dessa* (?).
Hs 3 saknar komma efter *dalar*.
- 143-144 Hs 3. Verserna lydde ursprungligen:
En kyss blott var mitt svar ty kärleken
Är icke vän af löften och af eder.
- R. hade först börjat v. 144 med *Är ingen* (?), men strök sedan över

ingen och fortsatte raden med *icke*. Sedan R. skrivit ned båda verserna strök han orden *ty kärleken* i v. 143 och hela v. 144. I fortsättningen på v. 143 skrev han *men mer än löften* och i fortsättningen på v. 144 denna vers sådan den lyder i D I, dock så att *Och nu icke* bildar en ny rad. *sade* är här ä fr *lofte* och då ändringen icke blivit tillräckligt tydlig har R. ytterligare tillagt *sade* ovan raden.

145 Hs 3, D I² och SA 1861 sakna komma efter *häcken*, hs 3 även efter *rönnar*.

146 Hs 3 saknar komma efter *syrener*, D I² och SA 1861 ha där semikolon.

Hs 3: i *aftaldt* är det första *a* ä fr oläsligt.

147 Hs 3 saknar komma efter *jag* och efter *återkommen*.

148 Hs 3 har komma efter *väntan* (D I: punkt) och saknar komma efter *skördar*.

Hs 3: *många* (D I: Många) ä fr *tusen* (?); å-prick saknas.

149 Hs 3 saknar komma efter *ära* och efter *bästa*; D I² har efter *bästa* kolon.

150 Hs 3 saknar komma efter *guld* och efter *skatt*.

152 Hs 3 saknar komma efter *jag* och efter *ängen*.

Hs 3: i *längtan* är *l* ä fr *t*.

153 Hs 3 saknar komma efter det första *såg* och efter *kom*.

D I² och SA 1861 ha semikolon och tankstreck efter *igen* (D I: endast tankstreck).

154 Hs 3 och D I sakna komma efter *Förgäfves*; här tillagt.

D I² och SA 1861 ha punkt och tankstreck efter *arm* (D I endast punkt).

155 Hs 3: *öfver* saknar ö-prick.

Hs 3 saknar semikolon efter *nejden*.

156 Hs 3 har komma efter *nog* (D I: semikolon).

157 Hs 3 har semikolon efter *synen* (D I: komma).

Hs 3 saknar tankstreck efter *komma*, D I² och SA 1861 ha där semikolon och tankstreck (D I endast tankstreck).

158 Hs 3 saknar komma efter *honom*, efter *stiela* och efter *gången*.

159 Hs 3 och SA 1861 sakna komma efter *blick*, hs 3 även efter *sida*.

160 Hs 3: *tåren* (D I: tårar).

Hs 3 saknar komma efter *kinder*.

Hs 3. Efter *tåren* först punkt, ä t semikolon (D I: semikolon).

161 Hs 3 och SA 1861: *stappla* (D I: stapla).

Hs 3 saknar komma efter *sida*.

162 Hs 3: *Det* (D I: Den).

Hs 3: *hinden* ä fr *offret*.

- 163 Hs 3, D I² och SA 1861 sakna komma efter *stål*, D I² och SA 1861 även efter *altaret*.
- 164 Hs 3, D I² och SA 1861 sakna komma efter *opp*.
Hs 3: *tigger* ä fr *väntar* (?).
- 165 Hs 3: *höge Gudar* (D I: Höge Gud).
Hs 3 saknar utropstecken efter *Gudar*.
Hs 3: *ej* (D I: icke).
D I, D I² och SA 1861: *menniskohjertat*; här ändrat.
- 166 Hs 3: *i* (D I: Du).
Hs 3 saknar frågetecken i radslutet.
- 167 Hs 3 saknar komma efter *ringa*.
- 168 Hs 3, D I² och SA 1861 sakna komma efter *Kan* och efter *strafflöst*.
Hs 3: *härja* (D I: plundra).
- 169 Hs 3 saknar komma efter *Dock*.
- 170 Hs 3: *ett* (D I: Ett).
Hs 3 saknar komma efter *ja*.
- 171 Hs 3, D I² och SA 1861: *Detsamma* (D I: Det samma).
Hs 3, D I² och SA 1861 sakna komma efter *åter*.
- 172 Hs 3 saknar komma efter *Nej* och punkt efter *här*.
- 173 Hs 3 saknar komma efter *klippor* och efter *öde*.
- 174 Hs 3: *Skall* (D I: Vill).
Hs 3: *öra* (D I: lif).
- 175 Hs 3: *Fins der för* (D I: Skräms der af).
Hs 3 saknar komma efter *suckar*.
- 176 Hs 3: *Förfriskas* (D I: Förtvinar).
Hs 3 saknar komma efter *tårefloder*.
- 177 Hs 3: *finnas* ä fr oläsligt. Ändringen har dock blivit svärläslig, varför R. strukit över *finnas der* och skrivit dessa ord på nytt i radens fortsättning.
- 178 Hs 3 saknar komma efter *dem*.
D I² och SA 1861: *re'n* (D I: ren).
- 179 Hs 3: *mitt quals* (D I: min själs).
Hs 3 saknar punkt efter *förtrogna*.
Hs 3 har icke mellanrum efter v. 179.
- 180 Hs 3 har tankstreck efter *kommit* (D I: utropstecken).
Hs 3 saknar komma efter *o*.
- 181 Hs 3 saknar komma efter *vårens* och efter *famn*.
- 182 Hs 3: *sagt* (D I: trott).
Hs 3 saknar komma efter *sagt*.
- 184 Hs 3: *granskap* (D I: grannskap).
Hs 3 saknar punkt efter *roligt*.
- 185 Hs 3 saknar komma efter *vandrarn* och efter *solen*.

- 186 Hs 3 saknar komma efter *tyngd* och efter *ser*.
Hs 3: *bördas* saknar ö-prick.
- 187 Hs 3 har tankstreck efter *anblick* (D I: semikolon).
Hs 3 saknar komma efter *glädjen*.
- 188 Hs 3 saknar komma efter *annars*.
- 189 Hs 3 saknar komma efter *böner* och semikolon efter *nalkas*.
Hs 3: *min* ä fr oläsligt.
- 190 D I har komma efter *först*, icke före ordet; här ändrat.
Hs 3: *s* i *sen* troligen ä fr *d*.
D I² och SA 1861 *se'n* (D I: sen).
Hs 3: *han* (D I: hon).
- 191 Hs 3: *får* (D I: Får).
Hs 3: *han* (D I: hon).
- Hs och alla upplagorna ha mellanrum mellan denna och följande vers.
- 192 Hs 3 saknar komma efter *Förut* och utropstecken efter *alt*.
Hs 3: *alt* (D I: allt).
- 193 D I² och SA 1861 sakna komma efter *Glad*, hs 3 saknar komma efter *majdag*.
Hs 3: *efterlängtd* synes ä fr *efterträngtd*.
- 194 D I² och SA 1861 ha komma efter *lekar*.
- 195 Hs 3, D I² och SA 1861 sakna komma efter *helst*; hs 3 även efter *arm*.
- 196 Hs 3: *feltets* (D I: fältets).
Hs 3 saknar komma efter *dagar* och efter *skymning*.
- 197 Hs 3: *For samlades* (D I: Församlades).
Hs 3, D I² och SA 1861 sakna komma före *af* och efter *barn*.
- 198 Hs 3: *menlös* saknar ö-prick.
Hs 3 saknar komma efter *skara*.
- 199 Hs 3 saknar komma efter *kärlek*.
- 200 Hs 3, D I² och SA 1861 sakna komma efter *egen*.
Hs 3: *afvundsfria* (D I: anspråkslösa).
Hs 3: i *band* är *b* ä fr annan bokstav (*k* ?).
- 202 Hs 3: *War* (D I: Var).
Hs 3 saknar frågetecken efter *lifvet*.
- 203 Hs 3 saknar komma efter *mörk*.
Hs 3. Först: *så långt mitt öga når? långt* är understruket och de följande orden överstrukna. Ovan raden: *den än må sträckas*.
- 204 Hs 3. Radslutet lydte först i *nattens djup*. De tre slutbokstäverna i *nattens* äro överstrukna, likaså *djup* och ovan *nattens* skrivet *storm och* (D I: i storm och natt).
Hs 3 saknar komma efter *hoppet* och i radslutet.

D I och D I² sakna komma efter *som*; här tillagt. SA 1861 saknar komma både efter *som* och efter *natt*.

205 Hs 3 saknar komma efter *redan*.

206 Hs 3 saknar komma efter *tröstlöst*.

Hs 3 saknar mellanrum mellan v. 206 och 207.

207 Hs 3 saknar komma efter *O* och efter *allmakt* samt semikolon efter *barn*.

Hs 3: *allmakt* (D I: Allmagt).

208 Hs 3: *oskor* (D I: åskor).

Hs 3 saknar punkt efter *ljunga*.

209 Hs 3 saknar semikolon efter *skänker*.

Hs 3 har punkt efter *gaf* (D I: komma).

210 Hs 3 saknar komma efter *maktens* och efter *rikedomens*.

Hs 3 har semikolon efter *skatter* (D I: komma).

211 Hs 3 saknar komma efter *vedermödor*.

212 Hs 3: i *tårbestänkta* saknar det första *t* t-streck och *å* å-prick.

Hs 3 saknar komma efter *bröd*.

213 Hs 3 saknar komma efter *nerver*.

214 Hs 3, D I² och SA 1861 sakna komma efter *kräla* och efter *mask*.

Hs 3 har punkt efter *plågan* (D I: semikolon).

215 Hs 3: *helige* (D I: Helige).

Hs 3 saknar komma efter *ädla*.

216 Hs 3 saknar komma efter *adel*.

Hs 3: *förlorad* saknar ö-prick.

217 Hs 3 saknar komma efter *känsla* och efter *dig*.

218 Hs 3: *ren* (D I: hög).

Hs 3 saknar komma efter *ren* och efter *fruktitrån*.

219 Hs 3: *Så oskuldfull som der tag denna ej*. Efter *Så* har R. skrivit *osk* (med långt s), men strukit detta och fortsatt raden med *oskuldfull* (med korta s). (D I: *Så ren som i dess gyllne dagars glans*);

220 Hs 3: *Tag, vid din himmel, hennes kärlek ej*. (D I: *Tag denna ej, tag hennes kärlek ej!*).

221 Hs 3: *Dock ä fr Gud*. — *Dock* är skrivet på samma rad som den föregående delen av versen.

Hs 3 saknar komma efter *quar*.

Hs 3, D I² och SA 1861 ha frågetecken och tankstreck efter *förloras* (D I: endast tankstreck).

222 Hs 3. Först en till största delen oläslig rad, som synes ha börjat med *Du slöser* (?) och slutat med *dom*. Denna rad är överstruken och ovan den skrivet: *Hvad äro mina böner hvad min klagan* (så ock i D I, som dock har frågetecken efter *böner* och efter *klagan*).

- 223 Hs 3. Versen är senare tillagd mellan v. 222 och 224.
Hs 3, D I² och SA 1861 sakna komma efter *djupt*.
D I² och SA 1861: *re'n* (D I: ren).
- 224 Hs 3. Först: *I ödets koppartaflor redan skuren?* Sedan har *redan* överstruktits och ovan början av raden (delvis i marginalen) tillagts *Min dom* (versen har sålunda fått den lydelse den har i D I, utom att där står *koppartafla*).
- 225 Hs 3 har frågetecken i radslutet (D I: komma).
Hs 3 saknar komma efter *söker*.
- 226 Hs 3 saknar komma efter *få*.
Hs 3. Efter *få* först *och*, detta ord överstruket och raden fortsatt med *hvad*.
- 227 Hs 3 saknar komma efter *Nej*, efter *gamen* och efter *barm*.
Hs 3. Efter *barm* först ett oläsligt ord, möjligen *ej*; detta sedan struket och ovan raden skrivet *skall*.
- 228 Hs 3. Först *Prometheus lik med stolt förtviflan nära*. Sedan har R. ä *med t i*, strukit över *stolt förtviflan* och ovan raden skrivit *evigheter*, varigenom versen fått den lydelse den har i D I, som dock har komma efter *lik*.
- 229 Hs 3 saknar komma efter *varelse*, efter *helad* och efter *förstånd*.
Hs 3. *Min varelse* synes ä fr *Mitt väsen*.
- 230 Hs 3 saknar komma efter *marter*.
- 231 Hs 3 saknar komma efter *Och* och efter *menskligheten*.
- 232 Hs 3 saknar komma efter *ljus*.
Hs 3: *och* (D I: af).
Hs 3 och D I² sakna mellanrum mellan denna och följande vers.
- 233 Hs 3 saknar komma efter *se*.
D I² och SA 1861 ha utropstecken efter *hem* (D I: punkt).
- 234 Hs 3 saknar skiljetecken efter *grottan*, men har större mellanrum än vanligt mellan detta ord och *o*; D I² och SA 1861 ha punkt efter *grottan*.
Hs 3: *o* (D I: O).
Hs 3 saknar komma efter *o* och efter *nu*.
- 235 Hs 3 saknar punkt efter *varit*.
- 236 Hs 3: *kan* (D I: skall).
Hs 3 saknar komma efter *lemmar*.
Hs 3, D I² och SA 1861 sakna komma efter *trötthet*.
- 237 Hs 3 har komma efter *digna* (D I: punkt).
Hs 3: *sluten* (D I: Sluten).
Hs 3 saknar komma efter *famn*.
- 238 Hs 3, D I² och SA 1861 sakna komma efter *granitbädd*.
Hs 3, D I² och SA 1861 ha komma efter *jag*.
Hs 3: *verden* (D I: verlden).

- Hs 3: i *skall* synas de tre första bokstäverna ä fr på (?).
- 239 Hs 3: *Hvars* ä fr oläsligt.
Hs 3: i *skönhet* är s ä fr a (?).
Hs 3 saknar komma efter *mig*.
- 240 Hs 3: *af sömnen vederquickas* (D I: af sömnens ro besökas).
- 241 Hs 3, D I² och SA 1861 sakna komma efter *ögonblick*.
Hs 3 har icke mellanrum mellan denna och följande vers.
- 242 Hs 3, D I² och SA 1861 sakna komma efter *Dock*, hs 3 även efter *om* och efter *vaken*.
- 243 Hs 3: *Wid* (D I: Vid).
Hs 3 saknar skiljetecken efter *hvilat*, D I² och SA 1861 ha där komma (D I: semikolon).
- 244 Hs 3 saknar komma efter *öga* och utropstecken efter *sömn*.
- 245 Hs 3, D I² och SA 1861 sakna komma efter *läger*, hs 3 även efter *mig* och efter *väcker*.
- 246 Hs 3: *öppen* och *mörker* sakna ö-prick.
- 247 Hs 3 saknar komma efter *honom* och efter *svall*.
Hs 3: *qväf* och *känslor* sakna ä-prick; i *känslor* har l ett t-streck.
- 248 Hs: först *hans*, sedan ovan detta skrivet *sin* utan att *hans* överstrukits (D I: sin).
Hs 3 har punkt efter *glömma* (D I: utropstecken).
Verserna 247 och 248 äro i hs 3 skrivna i högra marginalen uppifrån nedåt, då de icke fått rum på sidan under v. 246.

Andra Natten.

- Rubriken. Hs 4: *2 Natten*, SA 1861: *Andra natten* (D I: ANDRA NATTEN).
- 2 Hs 4: *wandraren* (D I: vandraren).
Hs 4: *sekel-långa* (D I: sekellånga).
D I² och SA 1861 sakna komma efter *wandraren* och efter *är*.
- 3 Hs 4: *öde länder*, D I² och SA 1861: *ödeländer* (D I: öde-länder).
- 4 D I² och SA 1861 sakna komma efter *famn* och efter *slut*.
- 6 Hs 4: *wänlig* (D I: vänlig).
- 12 Hs 4 saknar komma efter *bädden*.
- 13 Hs 4 har punkt efter *dag* (D I: semikolon).
- 15 Hs 4. Framför versen ett med blyerts skrivet ?.
Hs 4: *Wid* (D I: Vid).
- 16 Hs 4 saknar komma efter *bädd*.
- 17 Hs 4, D I² och SA 1861 sakna komma efter *natt*.
Hs 4 har tankstreck i radslutet.
- 18 Hs 4: *oceanen* (D I: Oceanen).
D I² och SA 1861 sakna komma efter *Oceanen*.
- 20 Hs 4 och D I ha komma efter *sitt*; här utelämnat.

21 Hs 4, D I² och SA 1861 sakna komma efter *alla*, hs 4 även efter *Men* och efter *fåglar*.

SA 1861: *fåglar* (D I: fåglar).

22 Hs 4, D I² och SA 1861 sakna komma efter *Förlorade*.

24 Hs 4 har tankstreck i radslutet.

Hs 4. Framför raden ? (blyerts).

25 Hs 4, D I² och SA 1861: *lik* (D I: likt).

26 Hs 4 saknar komma efter *segel*.

Hs 4 har komma efter *öster* (D I: semikolon).

27 Hs 4: *inom* (D I: inom).

28 Hs 4, D I² och SA 1861: *vimpelprydda* (D I: hvimpelprydda).

29 SA 1861 har komma och tankstreck efter *planka* (D I: endast tankstreck).

30 D I² och SA 1861 sakna komma efter *makter*.

31 Hs 4 saknar komma efter *den*.

32 Hs 4: *vågens* (D I: vågens).

Hs 4 saknar komma efter *bädd*.

33 Hs 4, D I² och SA 1861 sakna komma efter *hemland*.

35 Hs 4: *och* (D I: Och).

D I² och SA 1861 ha punkt och tankstreck efter *hjälp*.

36 D I² och SA 1861 sakna komma efter *sönnen*.

37 Hs 4 har tankstreck i radslutet.

38 Hs 4, D I² och SA 1861 sakna komma efter *nu* och efter *rosenläppar*.

SA 1861: *morgonrodnan* (D I: morgonrådnan).

39 D I² har kolon efter *vällust* (D I: komma).

40 Hs 4, D I² och SA 1861 sakna komma efter *blick*.

Hs 4 har punkt efter *sig* (D I: tankstreck).

41 Hs 4: *sin* ä fr *sitt*.

42 Hs 4 saknar komma efter *gröna* och efter *kullar*.

45 SA 1861: *foglars* (D I: fåglars).

D I² och SA 1861 ha semikolon och tankstreck efter *morgonbön* (D I endast tankstreck).

46 Hs 4 saknar komma efter *nektarkalk* (möjligen ingår den i slutbokstavens neddragna släng).

47 Hs 4, D I² och SA 1861 sakna komma efter *han* och efter *yra*.

48 Hs 4: *Wälsignande* (D I: Välsignande).

Hs 4: *det* ä fr *den*, *lif* ä fr oläsligt.

51 Hs 4 saknar komma efter *barndomsvän* och efter *fram*.

54 Hs 4 saknar tankstreck i radslutet.

55 Hs 4 saknar komma efter *säg*.

57 Hs 4: *mensko-sällhet* (D I: menskosällhet).

58 Hs 4, D I² och SA 1861 sakna komma efter *van*.

- 59 Hs 4 saknar båda gångerna komma efter *stund*.
 61 Hs 4 saknar komma efter *se*.
     D I² och SA 1861: *re'n* (D I: ren).
 62 Hs 4 har semikolon efter *skuggor* (D I²: komma).
 65 Hs 4 och D I² sakna komma efter *dag*.
 66 Hs 4: *fantomerna* (D I: phantomerna).
 67 Hs 4 saknar komma efter *dröm*.
 69 Hs 4, D I² och SA 1861 sakna komma efter *strålar*.
     D I² och SA 1861: *segerrikt* (D I: segerrik).
 71 Hs 4 har komma efter det andra *o*.
 72 Hs 4: *fjellar* (D I: fjällar).
 73 Hs 4: *Tils* (D I: Tills).
 75 Hs 4, D I² och SA 1861 sakna komma efter det första *sig*.
 77 SA 1861: *skog* (D I: Skog).
 83 Hs 4: *Wid* (D I: Vid).
     Hs 4 saknar komma efter *blott*.
 84 Hs 4 har punkt och tankstreck efter *fröjder* (D I: komma).
 85 D I² och SA 1861 ha komma och tankstreck efter *qväll* (D I endast tankstreck).
 87 D I² och SA 1861: *österns* (D I: Österns).
 90 Hs 4 saknar komma efter *stum*.
 91 D I² och SA 1861 ha komma och tankstreck efter *jag* (D I endast tankstreck).
     D I² och SA 1861 ha komma efter *under*.
 92 Hs 4 saknar komma efter *Stum* och efter *sorg*.
 95 Hs 4: *sönderskutna* (D I: sönderskjutna).
     D I² och SA 1861 ha semikolon efter *dröjer* (D I: punkt).
 96 D I² och SA 1861: *se'n* (D I: sen).
 99 Hs 4 saknar komma efter *ej*.
 101 Hs 4 saknar komma efter *sjelf*.
 102 Hs 4: *fägring* saknar ä-prick.
     Hs 4 saknar komma efter *fägring*.
     D I² och SA 1861 ha komma efter *sluten* (D I: semikolon).
 103 Hs 4 och D I² sakna komma efter *hastigt* och efter *från*, hs 4 även efter *ljud*.
 108 D I² och SA 1861: *se'n* (D I: sen).
     Hs 4 saknar komma efter *lugn*.
 110 Hs 4: *flägten* (D I: fläkten).
 112 Hs 4: *engång* (D I: en gång).
 113 Hs 4 saknar komma efter *blomman*.
 114 D I² saknar komma efter *ut*.
     D I² har tryckfelet *halfvet* (för: hvalfvet).
 116 Hs 4 saknar komma efter *medvetlös* och efter *blommas*.

- 117 D I² och SA 1861 ha *sorgslös*, säkerligen tryckfel (D I: sorglös).
- 119 Hs 4 saknar komma efter *skyndade* och efter *vingar*.
- 120 Hs 4 saknar komma efter det första *lyssnade*.
- 122 Hs 4 synes ha punkt efter *sköldar* (D I: komma).
- 123 Hs 4: *flägt* (D I: fläkt).
- 127 Hs 4, D I² och SA 1861 sakna komma efter *opp*.
- 130 D I² och SA 1861 ha semikolon och tankstreck efter *träd* (D I endast tankstreck).
- 135 Hs 4 saknar komma efter *lidelse*.
- 136 Hs 4, D I² och SA 1861 sakna komma efter *är* och efter *hafvet*, D I² och SA 1861 även efter *var*.
- 137 Hs 4, D I² och SA 1861 sakna komma efter *slår*.
- 138 Hs 4 har tankstreck i radslutet.
- 139 D I² och SA 1861 ha komma och tankstreck efter det första *nu* (D I endast tankstreck).
- 141 Hs 4 saknar komma efter *rik*.
- 142 Hs 4 har tankstreck i radslutet.
- 143 Hs 4 saknar komma efter *sömn*.
Hs 4 har punkt efter *nytt* (D I: kolon).
- 144 SA 1861: *fogel* (D I: fågel).
Hs 4: *öpnade* (D I: öppnade).
- 145 D I saknar komma efter *skälfde*; här tillagt. Hs 4 och D I² ha där komma, SA 1861 har semikolon.
- 147 Hs 4 har tankstreck efter det första *jag* (D I: komma).
- 148 D I² och SA 1861 ha komma och tankstreck efter *den* (D I: endast tankstreck).
- 149 Hs 4: *engång* (D I: en gång).
- 150 D I² och SA 1861 ha komma efter *spets*.
- 151 Hs 4 saknar komma efter *rosenånga*.
- 154 Hs 4 har semikolon och tankstreck efter *blick* (D I endast semikolon).
- 155 Hs 4: *flygtig* (D I: flyktig).
- 163 Hs 4 saknar komma efter *sällt*.
- 167 Hs 4 *Var* (D I: Var).
- 169 Hs 4 saknar komma i radslutet.
- 171 Hs 4, D I² och SA 1861 sakna komma efter *jag* och efter *förtjusning*.
- 174 Hs 4 saknar komma efter *hon* och efter *öfverraskad*.
- 178 Hs 4 har tankstreck efter *mjuk*, D I² och SA 1861 sakna där skiljetecken (D I: komma).
- 179 Hs 4: tankstreck i radslutet.
- 180 Hs 4: tankstreck efter *mer* (D I: punkt).
- 181 Hs 4 saknar komma efter *ord*.

- 183 Hs 4 saknar komma efter *slogo*.
 184 Hs 4 saknar komma efter *kärleken* och efter *klädd*.
 185 Hs 4: *växla* (D I: vexla).
 186 Hs 4: *skiljd* (D I: skild).
     Hs 4: *mund*, D I² och SA 1861: *mun* (D I: munn).
 187 Hs 4: *mund*, D I² och SA 1861: *mun* (D I: munn).
 189 Hs 4 har efter v. 189 raderna:
     Och bette mina kyssars yra hjordar
     I hennes blomsterläppars paradís.
- 190 Hs 4 har under denna vers ett streck som betecknar mellanrum.
 195 Hs 4: *fantasiens* ä fr *Fantasiens*.
 197 Hs 4 har tankstreck efter *säll* (D I: komma).

Tredje Natten.

- Rubrik, SA 1861: *Tredje natten*. (D I: TREDJE NATTEN).
 8 D I² och SA 1861: *re'n* (D I: ren).
 13 D I² och SA 1861 sakna komma efter *allt*.
 21 D I² och SA 1861 sakna komma efter *domnadt*.
 31 D I² och SA 1861 sakna komma efter *hopp*.
 33 D I² saknar komma efter *J*.
 35 SA 1861 saknar komma efter *snart* och efter *kanske*.
 36 D I² och SA 1861: *re'n* (D I: ren).
 37 D I² och SA 1861 sakna komma efter *stunder*.
 38 D I² och SA 1861 sakna komma efter *allt*, efter *måhända* och efter *igen*.
 40 D I² och SA 1861: *öde skogen* (D I: ödeskogen).
 44 D I² och SA 1861: *re'n* (D I: ren).
 50 D I² : *min*, tydligen tryckfel för *sin* (så i D I).
 51 D I² och SA 1861 sakna komma efter *den* och efter *bruten*, men ha komma efter *går*, där D I har semikolon.
 63 D I² och SA 1861 sakna komma efter *anlet*.
 64 D I² och SA 1861 sakna komma efter *drag*.
 79 D I² och SA 1861 ha semikolon och tankstreck efter *afgrund* (D I endast tankstreck).
 80 D I² har komma efter *fallen*.
 84 D I² och SA 1861 sakna komma efter *sofver*.
 89 D I² har första gången *lång* i st f *långt*; tydligen tryckfel.
 90 D I² och SA 1861: *se'n* (D I: sen).
 92 D I² saknar komma efter *långt*.
 96 D I² har kolon efter *fötter* (D I: semikolon).
 104 D I² och SA 1861 ha komma och tankstreck efter *dig* (D I endast tankstreck).
 115 D I² saknar komma efter *flyr*.

- 117 D I² och SA 1861 sakna komma efter *Säg*.
 118 D I² och SA 1861 sakna komma efter *vissna*.
 124 D I² och SA 1861 sakna komma efter *drömmar* och efter *dvalan*.
 130 D I² saknar komma efter *sjukt*.
 133 D I² och SA 1861 sakna komma efter *molnet* och efter *irring*.
 134 SA 1861: *vattenfogeln* (D I: vattenfågeln).
 136 D I² och SA 1861: *re'n* (D I: ren).
 137 D I² har komma efter *like* (D I: semikolon).
 140 D I² och SA 1861 ha semikolon efter *sann* (D I: komma).
 150 D I² och SA 1861: *re'n* (D I: ren).
 152 D I² och SA 1861 sakna komma efter *träd*.
 156 D I² och SA 1861 ha komma efter *öga* (D I: semikolon).
 158 SA 1861 saknar komma efter *klagoljud*.
 159 D I, D I² och SA 1861 sakna komma efter *bäfvande*; här tillagt.
 167 D I² och SA 1861 sakna komma efter *flydde* och efter *bäfvande*.
 168 D I² och SA 1861 sakna komma efter *blick*.
 174 D I² och SA 1861 ha semikolon och tankstreck efter *dädan* (D I endast tankstreck).
 188 D I² och SA 1861 ha komma i radslutet (D I: semikolon).
 192 D I² och SA 1861: *se'n* (D I: sen).
 196 D I² och SA 1861 sakna komma efter *god*.
 197 D I² och SA 1861 sakna komma efter *sänd*.
 212 D I² och SA 1861 sakna komma efter *förglöm*.
 215 D I² och SA 1861 sakna komma efter *rand*.
 217 D I² har kolon och tankstreck efter *sakna* (D I endast tankstreck).
 225 D I² och SA 1861 sakna komma efter *återstötte* och efter *tröst*.
 228 D I har punkt i st f komma efter *sommarhimmel*; här ändrat.
 236 D I² och SA 1861: *se'n* (D I: sen).
 248 D I² och SA 1861 sakna komma efter *honom* och efter *stunder*.
 254 D I² och SA 1861: *re'n* (D I: ren).
 292 D I² och SA 1861 sakna komma efter *ej*.
 293 D I² och SA 1861 sakna komma efter *fackla*; efter *gårdar* ha de komma (D I där semikolon).
 294 D I² och SA 1861 sakna komma efter *likväl*.
 295 D I² och SA 1861 sakna komma efter *herrskestämman*.
 300 D I² och SA 1861 sakna komma efter *svagheten*.
 304 D I² och SA 1861 sakna komma efter *dem*.
 305 D I har komma efter *lockande*; här utelämnat.
 306 D I² och SA 1861 sakna komma efter *visa*.
 315 D I² och SA 1861 sakna komma efter *likväl*.
 316 D I² och SA 1861 sakna komma efter *vemod*.
 Hs 5. På ena sidan av det blad, som på den andra har ms till

37. *Lif och död*, finnas 29 verser, som tillhört en tidigare version av dialogen mellan den svartsjuka och Minna (om detta ms se komm. till 37 s. 182). Papperet är rivet så att några ord av den första versen medföljt.

Hon.

Nu, ja ..... jag?

*Kanske en frid som med min gryning flytt,
Ett hopp, som med min morgon snart förblödde
En vän som blott min natt kan återge.*

Han.

5 *Du sjöng likväl så glädtigt nyss. O den
Som satt sin längtans mål så högt som du
Han sjunger aldrig glädje mer på jorden.*

Hon.

10 *Och hvarför icke vara glad? Det första
Har jag nu funnit; för det andra sörjer
Wäl morgondagen, och det tredje bringar
En öfvermorgon klarnad på min graf.*

Han.

Du är då lycklig, Minna?

Hon.

Minna, Minna,

15 *Du sanna Echo af en älskad röst
Hvem lärde dig så ljuft att återstamma
Dess suckars välljud, säg, då hela världen
Ren länge svarat endast: dåre, dåre.*

Han.

Du är då lycklig hulda Minna!

Hon.

Lycklig!

20 *Nämn icke detta fasans ord — men rys
Hvargång det nämnes; — vet du? hvad är lyckan? — —
Du tiger — känner du wampyren ej?
Han suger bloden ur det söfda barnet
Wid modrens barm, och då hon vaknar opp
Ur glada drömmar, och dess modersöga
Sin älsklång söker, ser hon honom stel*

Med flyktad rodnad och med tystnad puls. — 25
 Hvem är vampyren? Menniskornas lycka
 Och hvem dess offer? Menniskornas lugn.
 Mitt lugn har äfven lyckan engång dödat,
 Men långa sorger väckt till lif på nytt.

1 Hs 5 saknar några ord mellan *ja* och *jag*, som rivits bort.

2 Hs 5: *förblödde* saknar ö-prickar.

6 Hs 5: *långtans* ä fr oläsligt.

7 Hs 5. Hela versen utom *sjunger* är tunt understruken. Ovan raden efter *sjunger* har R. skrivit: *ej sin segersång på jorden*.

10 Hs 5. R. synes ha hållit på att glömma *d* i *tredje* men ä *j* till *d* och fortsatt med *j*.

13 Hs 5. Först: *Du genljud [?] af en röst för mig så kär*. Ovan raden har efter *Du* tillagts *sanna*; *genljud* ä t *Echo*; *älskad* tillagt ovan raden före *röst*; *för mig så kär* har strukits och ovan raden i st skrivits *Minna, Minna*.

20 Hs 5: *wampyren* ä fr *wampyrens*; *ej* ä fr *saga* (?).

23 Hs 5: *glada* ä fr *ljufva* (?).

24 Hs 5: *stel* ä fr *död* (?).

29 Ett streck under de fyra sista bokstäverna i *långa* kan möjligen betyda, att ordet skulle kursiveras.

Fjärde Natten.

Rubriken. SA 1861: *Fjerde natten*. (D I: FJERDE NATTEN).

1 D I² och SA 1861 ha komma efter *försvunnen* (D I: tankstreck).

4 D I² och SA 1861 ha komma efter *än*.

15 SA 1861: *vexlande* (D I: växlande).

19 D I² och SA 1861 sakna komma efter *ännu*.

20 D I² och SA 1861 ha komma efter *strand* (D I: semikolon).

21 D I² och SA 1861 sakna komma efter *gungade* och efter *ark*.

23 D I² saknar komma efter *äfven*.

D I² och SA 1861 ha komma efter *lund* (D I: utropstecken).

32 D I² och SA 1861 sakna komma efter *gången*.

33 SA 1861: *foglars* (D I: fåglars).

38 D I² och SA 1861 ha komma efter *fordom* (D I: semikolon).

SA 1861: *allvarliga* (D I: alfvarliga).

39 D I² och SA 1861 ha komma efter *pekande*.

47 D I² och SA 1861 sakna komma efter *dalen* och efter *ström*.

50 D I² och SA 1861: *re'n* (D I: ren).

55 D I² och SA 1861 ha semikolon, citationstecken och tankstreck efter *shut* (D I endast citationstecken och tankstreck).

61 D I saknar komma efter *smärta*; här tillagt.

- 69 SA 1861 saknar komma efter *jag*.
 84 D I² och SA 1861 ha komma och tankstreck efter *nalkades* (D I endast tankstreck).
 87 D I² och SA 1861: *marmorns klyfta* (D I: marmorklyfta).
 98 D I² och SA 1861 ha punkt och tankstreck efter *vandrar* (D I endast tankstreck).
     D I² och SA 1861: *Hjerta* (D I: hjerta).
 103 D I² och SA 1861 ha semikolon efter *bojor* (D I: komma).
 118 D I² och SA 1861 sakna komma efter *mäter* och efter *trånande*.
     D I² och SA 1861 ha frågetecken och tankstreck efter *dröjsmål* (D I endast frågetecken).
 120 D I² saknar komma efter *dagg*.
 121 D I² och SA 1861 ha komma och tankstreck efter *läger* (D I endast tankstreck).
     D I² och SA 1861 sakna komma efter *nöjd*.
 128 D I² och SA 1861: *re'n* (D I: ren).
 150 D I² har komma efter *ännu* (D I: semikolon).
 154 D I² saknar komma efter *lätt*.
 179 SA 1861: *fogeln* (D I: fågeln).
 181 D I² saknar komma efter *famn*.
 185 D I² och SA 1861 sakna komma efter *jublande* och efter *stund*.
 187 D I² och SA 1861 sakna komma efter *vore*.
 189 D I² och SA 1861 ha komma efter *hann*.
 205 D I² och SA 1861 sakna komma efter *som*.
 215 D I² och SA 1861 sakna komma efter *Förfärligare*.
 217 D I² saknar komma efter *strålar*.
 225 D I² och SA 1861 ha komma efter *Och*.
 228 SA 1861: *nej* (D I: Nej).
 238 D I² och SA 1861: *se'n* (D I: sen).
 240 D I² och SA 1861 sakna komma efter *hunden*.
 245 D I² och SA 1861: *faderskänslor* (D I: faders känslor).
     D I² och SA 1861: *marmoranlet* (D I: marmor-anlet).
 246 D I² saknar komma efter *röja*.
 250 D I² och SA 1861: *forssar* (D I: forsar).
 254 D I² och SA 1861 ha punkt och tankstreck efter *skön* (D I endast punkt).
 261 D I² och SA 1861 sakna komma efter *krossade*.

Femte Natten.

Rubriken, SA 1861: *Femte natten* (D I: FEMTE NATTEN).

- 5 D I² och SA 1861 sakna komma efter *ljöd*.
 8 D I² och SA 1861 sakna komma efter *sällhet* och efter *himlen*.
 16 D I² och SA 1861 ha komma efter *o*.

- 22 D I² och SA 1861 ha utropstecken och tankstreck efter *graf* (D I: punkt och tankstreck).
- 29 SA 1861: *fogelsången* (D I: fågelsången).
- 30 D I² saknar komma efter *blandad*.
- 51 D I² och SA 1861 sakna komma efter *Ty* och efter *helgedom*.
- 59 D I² och SA 1861 sakna komma efter *annat*.
- 62 D I² och SA 1861: *kanhända* (D I: kan hända).
D I² och SA 1861 sakna komma efter *du* och efter *kanhända*.
- 65 D I² och SA 1861 sakna komma efter *lagnadt*.
- 75 D I² och SA 1861 sakna komma efter *Amor*.
- 77 D I² och SA 1861 ha semikolon efter *nu* (D I: komma).
- 80 SA 1861 har komma och tankstreck efter *jag* (D I endast tankstreck).
- 83 SA 1861 har komma och tankstreck efter *nu* (D I endast tankstreck).
- 85 SA 1861 har komma efter *hjerter* (D I: semikolon).
- 86 D I² och SA 1861: *se'n* (D I: sen).
- 95 D I² och SA 1861 ha punkt och tankstreck efter *stund* (D I endast punkt).
D I² och SA 1861 sakna komma efter *hvilar*.
- 96 D I² och SA 1861 sakna komma efter *ögon*.
- 99 D I² och SA 1861: *ånyo* (D I: å nyo).
- 116 D I² saknar komma efter *förgänglig*.
- 135 I D I² är denna vers genom ombrytningsfel tryckt två gånger.
- 138 D I² och SA 1861 sakna komma efter *rand*.
- 142 D I² och SA 1861 sakna komma efter *ljuft*.
- 145 D I² och SA 1861 sakna komma efter *gång* och efter *henne*.
- 146 Efter denna vers följer mellanrum.
- 155 D I² och SA 1861 sakna komma efter *jag* och efter *öga*.
- 160 D I² och SA 1861 sakna komma efter *lätt*.
- 168 D I² saknar komma efter *gång*.
- 173 D I² och SA 1861 ha utropstecken och tankstreck efter det senare *tack* (D I: punkt).
- 177 D I² och SA 1861 sakna komma efter *jaga*.
- 179 D I² och SA 1861 sakna komma efter *lugnt* och efter *mull*.
- 183 D I² och SA 1861 ha punkt och tankstreck efter *Gud* (D I endast punkt).
- 185 D I² och SA 1861 sakna komma efter *tog*.
- 194 D I² saknar komma efter *honom* och efter *vår*.
- 197 SA 1861 saknar komma efter *här*.
- 203 D I² saknar komma efter *opp*.
- 211 D I² och SA 1861 ha utropstecken efter *quar* (D I: punkt).
- 212 SA 1861 saknar komma efter *glad*.

214 D I² har semikolon efter *öppen* (D I: tankstreck).

215 D I² har punkt och två tankstreck i radslutet, SA 1861 punkt och ett tankstreck (D I: endast punkt).

Några alldeles säkra uppgifter om när R. begynte SN finnas icke. Fredrika uppger Ant. s. 37, att hon tycker sig tydligt minnas, att SN påbörjades i Pargas, men att största delen skrevs i »Nystaden i Helsingfors», där R. bodde hösten 1828—början av 1830. Strömborg BA I s. 121 säger, att dikten »härleder sig från senare hälften av hans första magisterår», ehuru den sedan avslutades först i Helsingfors. Med »senare hälften av hans första magisterår» avser S. våren eller sommaren 1828, vilket tydligt framgår av rubriken på det kapitel i BA, där uppgiften finnes: »R:s första magisterår juli 1827—sept. 1828» (BA I s. 96). Estlander KI anger följande tidpunkter för utarbetandet: »Halva Första natten dikt. före d. 15 november 1828, möjligen redan vintern 1827—1828, då skaldestycket konciperats. Andra hälften av Första natten och Andra natten vintern 1828—1829. De återstående nätterna 1829.» E:s uppgift om tiden för diktens konception beror förmodligen på att han oriktigt tolkat Strömborgs ord »senare hälften av hans första magisterår» som senare delen av 1827, det år då R. blev magister (jfr dock även Estlander RS s. 275).

Med ledning av handskrifterna torde emellertid diktens tillkomst kunna åtminstone med rätt stor sannolikhet bestämmas ännu något närmare än Estlander det gjort. Häftet »N. I», där hs 2 ingår som första nummer, är avslutat 15 nov. 1828. När R. börjat skriva in dikter i häftet kan icke med säkerhet fastställas, men det förefaller troligt att detta skett kort efter det R. i början av oktober hade flyttat till Helsingfors (jfr Estlander RS s. 274 och Ek HLS 13, 1937 s. 2). Hs 1 är säkert äldre än hs 2 och utgör förmodligen det ms efter vilket denna senare nya renskrift gjorts; att det bortklippta bladet i häftet »N. 1» innehållit v. 90-98 av SN I, vilka finnas i hs 1, torde få anses som säkert, men tänkbart är att det ytterligare innehållit några verser (det kan i intet fall ha varit mer än c. 30). Denna första del av SN I, v. 1—98, är ganska säkert författad i Pargas. Hs 3, som vidtar där hs 1 slutar, är en första nedskrift. Den är sannolikt gjord efter det renskrifternas i hs 1 och hs 2 utförts, ty det förefaller svårt att förklara, varför R. skulle ha avbrutit dessa renskrifter vid v. 98 (hs 2 eventuellt vid ett litet senare ställe) om hela SN I då redan hade förelegat i koncept. Sannolikt får man därför förlägga den till R:s första Helsingforstid, ungefär till senare delen av oktober och november. Då det sålunda förefaller antagligt att R. i Pargas författat endast c. 100 verser av dikten, torde dess konception också få förläggas till en rätt sen del av Pargasvistelsen eller allra

tidigast till våren 1828. Viljanen Rbg I s. 206 anser visserligen, att SN II måste ha påbörjats i Pargas, emedan Nervander där för Fredrika skulle ha prisat bilden av den unga svanen SN II v. 25 f. Fredrika säger emellertid icke, att detta har skett i Pargas (se Ant. s. 37 f.). — SN II har renskrivits i häftet »N. 3» omkring nyåret 1829 (se Kommentrar s. 9). R. skrev 21 dec. 1828 till Snellman, att han »i harmen» över att ha blivit förklarad inkompetent till en adjunktur vid universitetet hade diktat »sinom hundrade verser»; sannolikt voro dessa mellan 15 dec. och 21 dec. författade verser en del av SN II (den i Kommentaren s. 6 uttalade förmodan att de tillhört SN I och SN II bör ändras därhän att sannolikt alla tillhört SN II). Huruvida de av R. i samma brev nämnda förstörda ms möjligen voro kasserade delar av SN låter sig icke avgöra; det bör emellertid märkas att åtminstone av SN III det tydligen, som hs 5 visar, funnits en från den tryckta väsentligt avvikande tidigare version, av vilken dock blott några rader genom en tillfällighet blivit bevarade. — Nätterna III, IV och V ha tydligen skrivits under våren och möjligen försommaren 1829. I dikten *Dedication* (SS II s. 130), författad någon tid efter R:s förlovning, antagligen i början av 1829, talar han om att han jämte denna dikt sänder Fredrika andra verser, som han hoppas skola beveka henne: »Ty hvar känsla i dem är en glödande låga — För att värma och bränna och sveda och plåga, — Och hvar tanke en väldig stekvändare sen — Som skall vrida ditt hjerta för eldens sken.» Söderhjelm JLR I² s. 119 finner det »icke omöjligt» att dessa verser varit någon del av SN (så ock Tideström, R. som estetiker s. 202); sannolikt är detta riktigt. — Om dateringen av SN se ock Dietrichson JLR s. 18, Belfrage JLR s. 252, Tideström, R. som estetiker s. 187, Hedvall, Två Runeberg-studier HLS 17, 1942 s. 142, Viljanen Rbg I s. 206.

SN är en lång, i fem »nätter» indelad monolog, som dock i tredje natten v. 82—253, alltså i diktens mittparti, avbrytes av en dialog mellan diktens »jag», den svartsjuka, och hans älskade Minna. Det rent berättande elementet i dikten är tämligen undanskjutet och dolt under en rik och praktfull lyrik. I någon mån förvirrande verkar också att den andra natten upptages av två drömmar, som den svartsjuka haft, drömmar som icke ha något direkt samband med händelserna i dikten utan blott ha till uppgift att kontrastera den sällhet fantasien kan erbjuda mot verklighetens plågor. Frigör man den episka grundstommen får man följande resultat:

Den svartsjuka har i sin ungdom älskat Minna och älskats av henne. I SN I v. 103—144 och 192—200 samt SN IV v. 16—41 återkallar han minnen från denna flydda tid. Den avbröts, då diktens huvudperson begav sig ut i världen med hjärtat glödande »af den anade bedriftens

sällhet». Om hans bedrifter få vi icke veta något annat än att han återvände till hemtrakten med »många farors skördar — Och många segrars ära» samt, framför allt, »en pröfvad trohets guld». Efter återkomsten väntar han Minna vid det avtalade mötesstället, men hon kommer vid sin makes arm. Förtvivlad flyr han då ut i ödemarken och lever där i årtal med en grotta som boning, tillbringande sina sömlösa nätter med att ge uttryck åt sin klagan över ödets hårdhet. SN III berättar, hur han en afton hör en sång bland skogens klyftor och i den sjungande igenkänner Minna, som vansinnig strövar omkring, sökande sin ungdoms älskade. Hon känner icke igen honom, men han lyckas trösta henne och hon somnar in. Då hon vaknar — i SN IV — har hennes sinne klarnat, hon ser vem han är, och förstår att hon funnit den hon sökt. Men hon återvänder till sin plikt, till sin make och sitt barn. I avskedsögonblicket riktar hon till sin älskade några ord av tröst, där hon talar om sin snart förestående död och om hur de i en annan värld skola förenas. Den svartsjuke stannar kvar i ödemarken. Genom hans sinne jaga tankar på att döda Minnas make eller också döda sig själv. Men det förra skulle för evigt beröva honom Minnas kärlek, och gav han sig själv döden, finge han dock ingen frid i himmeln, innan också Minna kommit dit. I SN V står han vid Minnas grav och tar avsked av livet, detta liv som han nu, då Minna är död, kan lämna med glädje för att återvända till sitt verkliga fosterland, till livet bortom döden, för att där slutas i Minnas famn.

SN mottogs, då D I kom ut, med mycket bifall. Franzén skrev att poemet »röjer ett dramatiskt geni» (Strömborg BA I s. 141: F:s brev till J. Tengström; jfr ock s. 140). Också i recensionerna av D I i Heimdall och i Den Swenske Medborgaren prisades dikten. Av R:s vänner ställde åtminstone Fredrik Cygnaeus och Mårten Lindfors dikten mycket högt (om samtidens omdömen om SN se Tideström, R. som estetiker s. 188 och Brydolf, Sverige och Runeberg s. 122 f.). Något uttalande av R., som klart skulle visa hans egen värdesättning av dikten, känna vi icke. Det förefaller emellertid sannolikt, att R. tänkt på SN, då han i sin recension av Euphrosynes Samlade dikter (H. M. 7/6 1832; Normaluppl. VI s. 103) skriver: »Det händer ofta, att en författare ser sig inledd i en labyrinth, der den poetiska uppfattningens ledtråd brister och förloras; det blir då fråga om, att genom blotta öfningens och konstens hjälpmedel söka reda sig ut och återvinna den tappade stråten; men hvarje steg, han under så fatta omständigheter tar, missklär ohjelpeligt hans bana och röjer en oreda. Det är svårt att, för oftare återkommande svårigheter af detta slag, uppoffra ett längre arbete och afstå från dess fullbordande; men annat är fallet med ett mindre.» Att R. senare icke ställde SN synnerligen

högt synes framgå av att Cygnaeus i *Om Fänrik Ståls Sägner* (1861; SA III s. 316) säger sig icke kunna låta bli att beundra dikten lika mycket som vid dess utkommande »ens om det gällde att dermed göra dess skald ett nöje». Samtidens som det synes rätt oreserverade beundran för SN har icke delats av eftervärlden. Estlander säger i ett föredrag om dikten 1856 (*Skrifter I s. 2*): »För vår del hava vi knappast hört ett ord yttras till dess beröm.» Ljunggren *Studier I s. 11* finner visserligen i SN en titanisk skaldekraft, en mäktigt skapande fantasi och en glödande känsla, men han konstaterar samtidigt, att formen med sin blandning av lyrik, epik och dramatik är kaotisk, att »den sjudande känslan blifvit skalden så öfvermäktig, att han under utarbetningen lemnat ur sigte hvad han ursprungligen åsyftat» och att »den bristande verldserfarenheten sökt sin ersättning i en romantiskt stämd fantasins ingifvelser.» Söderhjelm *JLR I² s. 263 f.* bedömer SN strängt ur helhetssynpunkt: »Just i fantasins bristande kraft att uppehålla det högt spända anslaget ligger en väsentlig orsak till att dikten saknar hållning och genomförd plan. Svartsjukan, vars lidanden skalden väl främst velat skildra, blir, såsom så ofta anmärkts, intet annat än en fortsatt klagan över den besviknes tröstlösa olycka. Och den kvinnliga gestalten, i vilken det är meningen att framställa följderna av att övergiva den man älskar, har ingen åskådighet och konsekvens. — Hon finner, säger den övergivne icke utan ett visst erkännande, att 'hvarje ädelt sinne bär sitt tvång och smider pliktens kopparkedjor starka' och han föreställer sig, hur hon snart blir en slav under '*vanan*, som det tunga lättar och det förhatliga gör ljuft och älskad'. Om skalden här gör en vändning, som förestavas honom av hans egen sedliga uppfattning, så faller han på samma gång ur hela diktens föregående ton: den fantastiska Minna förvandlas till ett språkrör för den stadigaste familjemoral. När sedan i femte natten den älskande erfarit hennes död och i serafisk hänryckning skakar av sig allt stoff från passionernas villor för att möta henne i en annan värld, så förefaller slutet som en konventionell nödfallsutväg. Med ett ord, SN är icke ett alster av en starkt gestaltande fantasi utan visar tvärtom, huru skalden har svårt att bemästra ett stoff, vilket icke hade sin fulla motsvarighet i hans tankevärlds eller hans livs erfarenheter.» Denna kritik är emellertid i mycket missvisande. R. har icke i Minna velat visa »följderna av att övergiva den man älskar»; det är ödet som har skulden, icke Minna. Och den femte natten är icke någon konventionell nödfallsutväg, utan den utvecklar den världssyn, på vilken dikten bygger. S. erkänner emellertid att dikten har »en ovanlig stämmingsintensitet» och att »om uppfinningsrikedom i fråga om de tekniska medlen är fantasi», så visar R. här »en o begränsad inbillningskraft». Viljanen *Rbg I s. 211* konstaterar, att

SN som helhet icke gör ett rent konstnärligt intryck: »R, blev tvungen att på ett för honom främmande sätt blåsa upp stormarna i sitt hjärta.» Men dikten är dock »i sina enskildheter ett storslaget personligt alster». Jfr ock Hedvall RPS s. 11.

Särskilt har mot SN anmärkts att den i själva verket icke handlar om svartsjuka; Ljunggren Studier I s. 10 förklarar kategoriskt, att »i SN förekommer ingen svartsjuka» (jfr ock Estlander Skrifter I s. 14 f., Söderhjelm JLR I² s. 264, Viljanen Rbg I s. 182). L:s formulering är visserligen överdriven, ty SN innehåller dock åtskilliga svartsjukeutbrott, men huvudmotiven äro andra: dels klagan över det öde som skilt de älskande, dels tanken på en återforening efter döden.

Motsatsen mellan världsåskådningen i SN och den, som kommer till uttryck i R:s senare diktning, betonas särskilt starkt av Estlander Skrifter I s. 20: R. har i SN »utvecklat en åsikt av livet, vilken icke är hans egen, icke är en ton ur den harmoniska lära en mild försyn givit honom och oss». Jfr ock Ljunggren Studier I s. 9, Belfrage, JLR i sin religiösa utveckling s. 34. Samtidigt har man dock uppmärksammat att en liknande livssyn återfinnes i många av R:s ungdomsdikter. Redan Ljunggren Studier I s. 10 påpekade likheten med åskådningssättet i *Tröst*. Söderhjelm JLR I² s. 263 understryker likheterna både i livssyn och i stil med de kortare lyriska dikterna från R:s ungdom: »Liksom i 'Till den ålderstegne' och tidigare dikter framställes allt, vad människan här nere jagar efter, såsom fåfånglighet och ett liv ovan stjärnorna som den enda lyckan; den i femte natten framlagda uppfattningen av jordelivets förhållande till livet efter döden är — såsom redan Ljunggren anmärkt — densamma som i 'Tröst'; saken efter barndomstiden upprepas ofta. — Men i SN återstråla alla romantiska uttryck, vilka samlat sig i skaldens ungdomliga mottaglighets brännspegel, med fördubblad kraft — liksom ville han på en gång, med en våldsam ansträngning, giva allt detta tillbaka för att sedan vara fullkomligt fri.» Vasenius, Runeberg Suomen kansan runoilijana s. 84 konstaterar, att SN mynnar ut i samma tanke som *Höstaftonen*: »Förgängligheten, sinnligheten och jämte dem livets mödor och plågor äro blott drömmar hos den i evighetens sköte slumrande människan.» Om det inre sambandet med *Höstaftonen* och *Tröst* se ock Hedvall, Skildring och uttryck i Runebergs diktning HLS 12, 1936 s. 100. I uppsatsen Idealism och mystik hos Runeberg HLS 11, 1935 s. 39 understryker Hedvall den anslutning till platonismen som finnes i SN liksom i flera av R:s andra dikter i D I. Tanken utfördes vidare av Albert Nilsson i Vem styrde hit din väg? HLS 11, 1935 s. 21 f., som särskilt uppehåller sig vid det parti i SN V (v. 82—127), där R. talar om hur människan i den första kärleken

och i döden vaknar upp ur sin dvala. Nilsson uppvisar beröringspunkter med denna åskådning hos Tegnér och Stagnelius, men tillägger: »Fullt kongruent är emellertid R:s mystiska kärleksfilosofi icke med någon annans och han har utformat den på ett för honom karakteristiskt sätt.» Om sammanhanget med ungdomsdiktningen se ock Viljanen Rbg I s. 206.

Ur en annan synpunkt sammanställs av Belfrage JLR s. 57 SN med *Vaggsång för mitt hjärta*: i båda dessa dikter står skalden på samma sätt inför sin ungdomskärlek. Hedvall, Skildring och uttryck i Runebergs diktning HLS 12, 1936 s. 102 påpekar särskilt den roll slummermotivet spelar i dessa båda dikter. Jfr ock Viljanen Rbg I s. 209. Om ställen i SN som erinra om *Den gamles hemkomst*, om *Hvad jag är säll* och om *Lif och död* se nedan komm. Särskilt talrika äro överensstämmelserna med *Den gamles hemkomst*; denna dikt, som säkert är senare diktad än SN I—III, är i själva verket till mycket stor del byggd på motiv, som R. tidigare tangerat i SN.

Ytterligare kan nämnas, att Estlander RS s. 279 påpekar, att en del av det berättande elementet i SN senare återkommer i *Kan ej*, där von Dann liksom den svartsjuka är »en fattig yngling, som gått ut i världen med håg och kraft att skapa sig en framtid, men finner sig bedragen på sin levnadslycka, då den älskade under tiden tvungits att äkta en annan, en högförnäm man.» Han anmärker också att versformen i SN och i *Kan ej* är densamma. Dessa likheter synas mig dock icke ha någon större betydelse.

I vad mån R:s personliga upplevelser ligga bakom dikten har varit föremål för rätt mycken diskussion. Fredrika Runeberg dementerar i sina Anteckningar (s. 37 f.) kategoriskt att R. skulle ha skrivit SN i förtvivlan över att någon tagit hans älskade ifrån honom: »Väl funnos denna tid bekymmer i hans sinne, men de ägde helt annan orsak.» Fullkomligt oriktigt vore, att den älskade hade varit Mina Lagus (om henne se komm. till II, *Till en blomma* s. 69).

Litteraturhistorikerna ha i allmänhet intagit en försiktigt avvaktande ståndpunkt i fråga om diktens eventuella biografiska underlag. Ljunggren Studier I s. 5 finner det möjligt, att något självupplevat ligger bakom den, men detta kan ha varit »ett i och för sig ganska obetydligt liffsintresse»: »hufvudsaken är att skalden fördjudat sig i den väckta känslan och att denna befruktat hans fantasi.» Sylwan, Några ord om R:s ungdomsdiktning, Samlaren 1902 s. 62, lämnar därhän i vad mån innehållet är självbiografiskt: »ett psykologiskt dokument är dikten i alla händelser därutinnan, att den sammanfattar allt det som under denna tid af oro och tvifvel har jäst i skaldens bröst.» Estlander RS s. 275 frågar sig var R. fått uppslaget, då man icke känner till att svartsjukan skulle ha legat inom området för hans

erfarenheter: »Man kunde tänka sig, att kärleken till Frigga lett hans eftertanke på det själstillstånd, som skulle uppkomma, om hans älskade tillföle en annan, att ämnet således vore ett poetiskt problem, som han föresatt sig att lösa.» Emellertid finner Estlander att skildringen av de båda älskandes första kärlek i SN IV snarare kommer läsaren att tänka på den första Frigga än på den andra. »Möjligen går konceptionen tillbaka till höstvintern 1827 med dess förstämning och dess tankar på döden såsom befriarn från livets ve och villfarelser. Visst är att livsledan i detta poem var vid dess fortsättande för skaldens livsåskådning lika främmande som svartsjukan för hans hjärta.» Söderhjelm JLR I¹ s. 359 säger, att det tills vidare icke kan bevisas, att den vanliga uppfattningen av SN som en konstruktion utan stoff i verkligheten vore oriktig. »Men det finnes dock mycket, som tyder på att den första ungdomskärleken spelat in.» Så skildringen av skilsmässan i SN I. »Men det behöfver ju icke vara annat än några reminiscenser, hvilka godtyckligt blandats samman. Själftva svartsjukans känsla är, såsom ofvan framhölls, icke pejlad med öfvertygelse, och äfven för de starkaste utbrotten af subjektivitet, de sinnligt-erotiska, kunna ju litterära mönster påvisas. Härmed vill jag icke hafva sagdt att de upprörda själsstämningar, hvilka afspeglas i SN, saknat all reell grund, men denna har åtminstone legat fjärran i tiden, och ämnet har — för att tala med Märten Lindfors — blifvit så 'decoqueradt', att också i detta afseende dikten hufvudsakligen måste betraktas såsom ett litterärt öfningssexempel — visserligen löst med en förbluffande färdighet.» (I JLR I² s. 267 tillägger S. dock en kort anmärkning, att kärleken till Maria Nygrén icke låg långt tillbaka i tiden, då dikten skrevs). Vasenius, Runeberg Suomen kansan runoilijana s. 72 konstaterar, att då SN åtminstone till största delen är skriven efter det R. och Fredrika uppenbarat sina känslor för varandra, den icke kan uttala samtida känslor och att vi icke veta, om R. någonsin prövat på svartsjuka. V. antar emellertid, att den första Frigga varit Minnas förebild (s. 64). Belfrage JLR s. 54 f. och 252 håller likaså för troligt, att SN väsentligen inspirerats av minnet av kärleken till Fredrika Juvelius. Jfr även Tideström, R. som estetiker s. 182 not 7.

Emellertid ha också mer preciserade förmodanden om diktens verklighetsunderlag framställts. I uppsatsen Runebergs »östanbrud» FU 37, 1923 s. 14 noten meddelade jag en uppgift av Valfrid Vasenius att enligt Z. Topelius Mina Granberg skulle ha givit anledning till SN (Z. T. har berättat detta också för Söderhjelm, brev från S. till C. G. Estlander 9/7 1903 i Sv. Litteratursällskapets arkiv). Om Mina Granberg se ovan s. 172 komm. till 34. *Vid en väns död*. Z. T. återger sannolikt meddelanden från släkten Lithén; Mina Granbergs man

Jacob Lithén var bror till handlanden Matts Lithén i Nykarleby, som var gift med Z. T:s moster och vars dotter Thilda var Z. T:s ungdomskärlek. I anledning av Vasenius' uppgift framhöll jag, att Fredrikas utsago om R:s »flammor» lämnade möjlighet för att Mina Granberg varit en av dem och att sluts scenen i SN vid Minnas grav kunde ha samband med hennes död 1825, men att man icke kunde tänka sig att kärleken till henne varit av djupare och långvarigare art. Tanken på Mina Granberg kunde ha givit en yttre utgångspunkt åt dikten, men dess djupare rötter måste sökas på annat håll, särskilt, ansåg jag då, i förhållandet till Maria Nygrén.

Även en annan tradition om ursprunget till SN synes emellertid ha funnits. Emil von Qvanten skrev 5/3 1882 till Wilhelm Bolin (brevet i H. U. B.) att han hört följande berättelse: »Då R. konditionerade hos Danielsons blef han kär i husets unga dotter, som under det att R. flyttade till Enehjelmiska familjen, mot sin vilja blef bortgift med en äldre man, ingenjör Siljander, på Drumsö nära Helsingfors; och skall denna tilldragelse utgöra den historiska uppräningen till SN.» Q. har intrycket att man vill dölja detta, men ber B. skaffa upplysningar om saken. Något svar av B. torde icke finnas bevarat. Den i brevet omtalade damen är Gustava Elisabeth Frosterus, dotter till kronofogden Danielsons hustru i hennes föregående gifte med adjunkten i Reisjärvi J. J. Frosterus. Hon var född 1805 och gifte sig under R:s Saarijärvitid med kommissionslantmätaren Nils Adolf Siljander, f. 1802. (Om henne se K. A. Bergholm, Sukukirja I s. 480; jfr ock Castrén, R. och Saarijärvi FU 34, 1920 s. 120). Traditionen, som icke från annat håll styrkts, kan knappast förenas med det vi veta om R:s liv i Saarijärvi.

Heikel JLR I s. 113 ansåg sig på grund av uppgifterna om Maria Nygrén kunna draga slutsatsen, att hon givit R. anledning att känna svartsjuka och att detta är grunden till SN, något varemot särskilt Tideström, R. som estetiker s. 192 opponerar sig. Hedvall, Två dikter av Runeberg i dokumentarisk belysning, Nya Argus 1932, kom till det resultatet att R. icke själv kunde ha upplevat det erotiska motivet i dikten. Däremot finner hon det sannolikt, att han fått uppslaget till SN av någon väns upplevelser. Hon hänvisar till det inre sambandet mellan SN och *Vid en väns död*, vars föremål hon då trodde vara R:s ungdomsbekanta Henriette Snellman (se komm. till 34 s. 171), och framkastar hypotesen att dennas äktenskap och tidiga död givit R. uppslaget till SN. R:s minnen av henne, som var kusin till hans vänner bröderna Kurtén, voro säkert närmast knutna till Kronoby. Hedvall finner också, att den skildring SN ger av barn-doms hemmets landskap har många drag som erinra om denna trakt. De talrika bilderna av hav och segelfartyg i SN tyda, anser H., på

att R:s tankar under diktandet kretsat kring hans vän sjökaptanen Henrik Kurtén, med vilken han våren 1828 ämnade företaga en resa till Spanien. Hennes slutsats blir: »I SN tycker man sig sålunda möta en hel del föreställningselement, som höra samman med vänkretsen i Kronoby och besöken där, något som Söderhjelm även, ehuru delvis på andra grunder, antagit.» Emil Hasselblatt, som i Den första Frigga, HLS 10, 1934, visade, att *Vid en väns död* var skriven vid Mina Granbergs död, ger emellertid Hedvall rätt i att denna dikt och SN sannolikt ha en gemensam ursprungskälla och att Mina Granberg kan ha varit »åtminstone den yttre utgångspunkten» för SN:s tillkomst. Samtidigt finner han det rätt sannolikt att R., som H. antagit, inspirerats till dikten av en väns upplevelser. Då Hedvall i Skildring och uttryck, HLS 12, 1936 s. 97 f. återkom till SN, fann hon traditionen om Mina Granberg som urbilden till Minna i SN sannolik, men ansåg, att frågan om SNs verklighetsunderlag icke därmed var löst. Hon tror nu, att det är Minna som uttrycker R:s känslor, icke den svartsjuke. R. hade svikit Maria Nygrén så som Minna svikit sin älskade. Men i grunden har ingendera av dem skuld, de äro båda offer för ödet. »Bestämmande för hela diktens idé är att den handlar om en definitiv, i viss mån ödesbestämd brytning mellan två älskande, som känna, att de trots allt i inre avseende tillhöra varandra, icke om en misstämning eller kärlekens upphörande hos den ena parten. Huvudmotivet i dikten synes mig vara föreställningen om döden, som försonar livets misstag och lidanden.» I Två Runebergstudier HLS 17, 1942 s. 133 f. har H. emellertid åter i någon mån ändrat uppfattning. Hon finner nu ett första frö till SN i den dikt *Minne* (SS II s. 42), som innebar R:s avsked till Fredrika Juvelius 1825, och anser, att SN »har sitt ursprung i den smärta och de självförebärrelser sveket mot Fredrika Juvelius kostade R.» (Samma uppfattning framföres i H:s JLR², 1941). Mot H:s förklaringsförsök kunna enligt min uppfattning åtskilliga invändningar riktas. Tanken att R. tagit det yttre motivet från någon väns levnadsöden synes mig i och för sig rätt osannolik; i varje händelse känna vi icke till att någon av R:s vänner — icke heller Henrik Kurtén — skulle haft öden, som kunnat tjäna R. som stoff. Havs- och segelbilderna i SN kunna få sin förklaring genom att R:s fantasi genom hans planerade resa till Spanien letts in på dessa områden; dessutom är början av dikten skriven i Pargas, där sådana bilder lågo nära till hands. Att göra särskilt Minna till ett språkrör för R:s egna känslor synes mig icke möjligt. Det är ju dock om den svartsjukes själsliv dikten främst handlar. Därmed vill jag icke förneka att man också i Minnas ord kan finna uttryck för R:s stämningar — dikten är till sin grundkaraktär allt igenom lyrisk, icke objektivt episk eller dramatisk. Att

tolka SN som »en botgöringsdikt» (Hedvall HLS 17 s. 142 och JLR² s. 41), ägnad antingen Maria Nygrén eller Fredrika Juvelius, synes mig omöjligt redan därför att en av diktens grundtankar är att de två älskande efter döden skola återförenas — att R., efter det hans kärlek till Fredrika Tengström hade vaknat, i sin fantasi skulle sysslat med sådana drömmar om ett annat liv med någotdera av de tidigare föremålen för hans kärlek är icke gärna tänkbart.

Tideström, R. som estetiker s. 191 f. finner Hedvalls mening att R. fått uppslaget till målningen av svartsjukan från en väns upplevelser »icke alldeles oantaglig». De personliga elementen i SN ligga enligt T. i R:s grubbel över de svartsjukans kval, som hans kärlek till Fredrika Tengström måste vålla Saarijärvfästmon Maria Nygrén, då hon skulle få kännedom om den. »Hans tankar må st e helt enkelt ha kretsat kring plågsamma problem: det motbjudande i att svika kärlekslöften, den övergivna partens känslor, möjligheterna för den, som brutit löftena, att glömma det framfarna och vinna ogrulnad lycka, möjligheten att med förnuftet behärska passionerna, skillnaden mellan den sinnliga, begärande kärleken och den icke egoistiska, som är av himmelsk natur. SN handlar just om allt detta. Men att R. icke direkt kalkerade verkligheten är en självklar sak.»

I ett föredrag Runebergs ungdomslyrik (1938; tr. FVSA XVI:9) hade jag också uttalat som min uppfattning att SN hade sin upprinnelse i R:s känslor under den tid, då han blivit medveten om sin kärlek till Fredrika Tengström, men icke såg någon möjlighet att bryta med Maria Nygrén. Diktens personliga kärna kunde, antog jag, ligga i R:s oro för att Fredrika, då hon icke syntes kunna bli hans hustru, skulle bli någon annans, och de fantasibilder dessa farhågor framkallade — en tanke som Estlander tidigare framkastat (se ovan). R:s påtänkta resa till Spanien kunde ha lett hans tankar in på föreställningar om hur situationen vid hans återkomst kunde te sig. Men även om diktens upprinnelse var sådan måste dock sedan många motiv, hämtade ur R:s upplevelser under olika tider, ha inträngt i den. Hedvall HLS 17 s. 140 finner mina antaganden psykologiskt osannolika, Viljanen Rbg I s. 183, 207 och not s. 483 f. däremot godtar dem i rätt stor utsträckning. Om det hypotetiska i de olika teorierna se Hirn, Runebergsgestalten s. 117 f.

Någon möjlighet att klart reda ut trådarna i den invecklade väv SN litteraturhistoriskt och litteraturpsykologiskt sett utgör finnes knappast, detta redan därför att personligt upplevt, litterärt mottaget och rena fantasiskapelser där uppenbarligen blandats om varandra. Sitt första ursprung har dikten säkerligen i de mörka stämningar, som åtminstone ibland behärskade R. vid den tid, då han blivit fullt medveten om styrkan av sin kärlek till Fredrika, men ännu icke såg

någon utväg att bryta de band, som bundo honom vid Maria Nygrén; diktens konception infaller av allt att döma ungefär vid eller snart efter den tidpunkt, då han beslöt att icke anträda den påtänkta resan till Spanien, ett beslut som enligt all sannolikhet, som Fredrika också förmodar, framkallades av hans kärlek till henne (Strömborg BA I s. 108). R:s depression ökades antagligen av att han icke hade någon, för vilken han kunde bikta den konflikt, i vilken han befann sig; den ende av hans vänner, för vilken han i liknande fall öppnade sitt hjärta, synes ha varit Nervander, och denne vistades då som informator i Tammerfors. Den förtvivlan och den ensamhetskänsla, som ger sin prägel åt den första natten, får härav sin förklaring. Sannolikt har han också redan nu sökt tröst i tanken att den sanna kärleken besegrar tiden och lever i evigheten och gjort upp planen att i diktens fortsättning låta den platonska tanken på en återförening efter döden, med vilken han var förtrogen bl. a. genom sina Stagneliusstudier, bilda ett väsentligt motiv. R:s grundläggande känsloläge förändrades emellertid sedan under diktens utarbetande. Redan då den andra natten författades eller åtminstone då den avslutades hade hindren för förlovningen med Fredrika övervunnits. Och under förra delen av 1829, då de tre sista sångerna skrevos, hade han icke längre någon anledning att befara att hans öden skulle skiljas från Fredrikas. Det är därför lätt att förstå att fullbordandet av dikten vållade honom åtskillig svårighet, vilket han själv också synes antyda i det ovan anförda stället ur recensionen av Euphrosynes dikter. Å andra sidan ville han säkert icke uppgiva dikten, då han behövde den för att ge tillräckligt innehåll åt det dikthäfte som han var besluten att utgiva i den närmaste framtiden. Emellertid hade även diktens början knappast sprungit fram ur R:s innersta väsen. Där om synes vittna den ganska ansträngda ton som präglar stora delar av den första natten. Man kan antagligen tolka detta så att R, visserligen vid den tid, då den diktades, ofta hade mörka stunder av depression, vållade av hans ställning mellan Maria Nygrén och Fredrika, men att den i hans väsen djupt rotade optimismen dock gjorde att han innerst var övertygad om att hindren för hans förening med Fredrika skulle övervinnas — en övertygelse om vilken också hans beslut att uppge Spanierenresan och stanna i Pargas hos Fredrika synes vittna. I sin helhet blir därför SN mera ett litterärt kraftprov än ett omedelbart uttryck för R:s känslor. Detta gör det också lättförklarligt att så mycket litterärt längods kommit med. Men det hindrar icke att dikten dock innehåller mycket personligt upplevt. Där finnes först och främst den stora upplevelsen av kärleken till Fredrika, som säkert är den grund, ur vilken dikten ytterst har vuxit upp. Men därjämte har R, tydligen i dikten också inlagt åtskilligt, som bygger på minnen av

hans tidigare kärleksförhållanden till Fredrika Juvelius och till Maria Nygrén. SN blir sålunda i viss mån en slutuppgörelse med R:s hela ungdom, och denna uppgörelses huvudresultat blir att kärleken är en uppenbarelse av det eviga i den enskilde. Min uppfattning sammanfaller i det väsentliga med den som Belfrage kommit till vid utarbetandet av denna kommentar och som han brevlades meddelat mig: »Att söka ta reda på vilken av R:s ungdomstycken som döljer sig bakom Minna är lönlöst, ty hon representerar endast det älskade föremålet, såsom R. såg det 'i växlande gestalter'. Hon är både Fredrika Juvelius, ungdomskärleken som inte räckte till, då R. gick in i mannaåldern, hon är Maria Nygrén i synnerhet i de Stagneliusinfekterade älskogsscenerna, och hon är sist men icke minst Fredrika Tengström som i perspektivet av maka och livsledsagarinna givit R. en djupare och sublimerad uppfattning av kärleken. Icke underligt då att Minna-gestalten i SN har så föga individuellt över sig. Den svartsjuka är R. i Timongestalt (jfr nedan om förhållandet mellan SN och Kellgrens Til Christina), en negativbild av den unge mannen i hans mörka stunder, då han brottades med sitt kärleksproblem och kände sig så utstött från de levandes gemenskap att döden kunde synas honom som en befrielse och även ålderdomens ro föreföll honom som en vinning. Det var enligt min mening den omständigheten att R. kunde ikläda sig Timongestalten som gav den första litterära impulsen till SN. Att masken sedan föll av den svartsjuka och dikten kom att mer eller mindre likna en labyrinth av känslor, scener och syner, det är en sak för sig, och den har fått sin belysning i det mycket talande citatet från R:s Euphrosynerecension.»

Att SN särskilt i stilen visar ett starkt inflytande av i synnerhet Stagnelius och Tegnér observerades ganska tidigt. Redan Dietrichson, *Indledning i Studiet af Sveriges litteratur i vort Aarh. (1862) s. 120 f.* konstaterade, att »Digtets Enkeltheder vrimler af Tegnérismen, af hvilke enkelte endog til en skuffende Grad ligne Tegnér's med Anthitese leflende Manér.» Sylwan, *Några ord om R:s ungdomsdiktning*, *Samlaren 1902 s. 62* instämmer i Dietrichsons yttrande. Men S. understryker också, att R., då han diktade SN, haft Stagnelius »både i öronen och i blodet». R. söker tydligen närma sig S. »i föreningen av en praktfull diktning med smältande mjuk värsbyggnad.» Estlander *RS s. 279* ställer sig emellertid rätt reserverad till antagandet av ett inflytande från Stagnelius; några reminiscenser kunna kanske påvisas, men de ha icke större betydelse. Vasenius, *Runeberg Suomen kansan runoilijana s. 67* fastslår helt kort, att man i SN finner Stagneliusinflytande.

Utförligare ingår Söderhjelm *JLR I² s. 241* på likheterna med Stagnelius. Han finner visserligen icke ordagranna överensstämmelser,

men så imiterar ju R. över huvud sällan. »Det är icke några synbilder han behåller i ögat av föregångarens formkonst, utan något likt en klang av melodin, som tonar i hans öra, och när han då skall instrumentera den, blir det icke samma figurer och tongångar, men i alla fall samma slags färg över harmonierna. Så har han i sin stora dikt liksom Stagnelius vid varje steg hopat på varandra bilder, vilkas närmaste kännetecken äro personifikationerna, det ständiga målandet med starka attribut och över huvud i valet av uttryck en formlig jakt efter det mest överdrivna och fylligast tonande. I denna mening skall man, när man i S:s reflekterande poesi slår upp något stycke i orimmade femfotade jamber, mångenstädes tänka på SN.» Söderhjelm nämner sedan ett antal ställen, där han finner direkta motsvarigheter hos Stagnelius. Söderhjelm's åsikt att bland de litterära påverkningarna i SN Stagnelius' är den starkaste har omfattats av alla senare litteraturhistoriker som behandlat ämnet. Om enskildheterna se nedan komm. De flesta och i mer yttre mening påtagligaste likheterna finner man med S:s *Kärleken*, som ju även haft en så stor betydelse för *Till den älderstegne* (se ovan komm. till denna dikt s. 193), men djupare synes inflytandet från *Bacchanterna* och den där framställda världsåskådningen gå. Också en mängd andra av S:s dikter synas emellertid ha lämnat spår i SN.

Tegnérinflytandet diskuteras av Söderhjelm JLR I² s. 243 f. S. kommer till det resultat att det finnes, men att det icke kan mäta sig med Stagnelius'. »Diktens sätt att forma bilder, dess poetiska stil, dess sinnligt mättade ton erinra mycket mer om S. än om T.» (Jfr ock Tideström, R. som estetiker s. 190). Söderhjelm anser, att så gott som alla Tegnérreminiscenser i SN föra till *Axel*. Albert Nilsson, *Vem styrde hit din väg?* HLS II, 1935 s. 21 f. ger T. en vidare och djupare betydelse för SN. Visserligen är också enligt N. den mystiska kärleksfilosofien i SN främst uppbyggd med element från Stagnelius, »men även vad Tegnér säger om kärleken och döden i 'Nattvardsbarnen' och den berömda apostrofen till kärleken i 'Axel', där Eros framställes som en platonsk återerinring från förut tillvaron, böra ha gjort ett djupt intryck på honom.» I själva verket är det de platonska tankarna i dessa två dikter som synas ha starkast påverkat R. På några ställen i SN finner man också intryck av *Frithiofs saga*; de ha åtminstone till en del en förutsättning i den analogi i händelseförloppet som finnes mellan R:s och T:s dikter: liksom den svart-sjuke återkommer Frithiof efter en längre frånvaro till sin hemtrakt och finner då sin ungdomsälskade som en annans hustru. Också med andra av T:s dikter kunna enstaka likheter påvisas.

Söderhjelm hade redan i JLR I¹ s. 446 noten om ock med en viss tvekan framkastat tanken, att man i SN även kunde finna intryck

från Kellgrens *Til Christina*: »Timons dolda boning i grottan och skildringen av sömnen kunde, jämte versmättet, erbjuda beröringspunkter.» Uppslaget fördes vidare av Hedvall RPS s. 211, som uppräknar en mängd ställen vilka enligt hennes åsikt visa detaljöverensstämmelser mellan dikterna. (Ett samband mellan dem antages också av Tideström, R. som estetiker s. 190 och Viljanen Rbg I s. 183). Ehuru flera av de av Hedvall uppräknade likheterna icke synas mig övertygande, förefaller det dock påtagligt att i åtskilliga fall reminiscenser och stilinflytanden från *Til Christina* föreligga. Men sambandet mellan dikterna torde icke inskränka sig till dem. Belfrage har vid sin i och för detta kommentararbete gjorda jämförelse mellan dikterna kommit till följande resultat: »Om man skalar bort den romantiskt episka apparaten i SN, finner man som den innersta kärnan där historien om en man som pressad av passionernas kval lever bland enslighetens klyftor och så i dröm och verklighet konfronteras med sin ungdoms kärlek och finner att den är något helt annat och större, mera himmelskt än han först tänkte sig. I sina grunddrag är detta detsamma som skildras i *Til Christina* med den skillnaden visserligen att Timon icke konfronteras med någon gammal kärlek utan blott med en ny: detta Himlens barn, som evigt fäster — Med ouplösligt band, två makars hjertan, samt att Kellgrens dikt mynnar ut i något som har ett tycke av borgerlig idyll, medan R:s höjer sig i platonsk sublimering. Denna diktens kärnstomme har R. naturligtvis icke lånat av Kellgren — den vilar på något självupplevt. Men Kellgren hade gjort en dikt av motivet, och den inspirerade R. i hans blankvers och förde honom kanske också till blankversen. Detta inflytande från K. ligger så djupt under det hela att det icke är så lätt att iakttaga som det från Stagnelius och Tegnér, men det är icke mindre betydelsefullt för det, och såsom framgår av specialkomm. återspeglas det här och var också i formen.» Belfrage synes mig här klart ha utrett den viktigaste betydelse *Til Christina* har haft för SN. Den gör sig gällande i SN:s första hälft; sedan rör sig R:s fantasi och tanke på andra banor. Därmed stämmer överens att de direkta stilpåminnelserna om K:s dikt äro talrikast i SN I och SN II; i SN IV och SN V äro de helt (eller i varje fall nästan helt) försvunna.

I vad mån inflytande från icke-svensk litteratur kan spåras i dikten är en rätt mycket diskuterad, men också rätt svårlöst fråga. Söderhjelm JLR I² s. 245 säger, att man i innehållet icke finner någon likhet med Youngs *The Complaint, or Night-Thoughts*, så nära det än skulle ligga att förutsätta en sådan. Redan SN:s namn leder tankarna på Youngs dikt, och dessutom vet man, att den hörde till Snellmans favoritlektyr i hans ungdom. Dock anser Söderhjelm, att R. förmodligen från Young tagit formen och indelningen i »nätter»; också det

första anslaget i SN för tanken till början av Youngs dikt: »Tir'd natures sweet restorer, balmy sleep.» Men därutöver sträcker sig likheten icke, Viljanen Rbg I s. 183 synes gå något längre: »Den ändlösa elegiska arian, en grubblande diktklagan i stil med Youngs 'Night-thoughts', vilkas formpåverkan är uppenbar.» Schück, Ill. sv. litteraturhistoria VI s. 385 förklarar slutligen att Youngs dikt »kanske givit R. mest». Såvitt jag kan se är det endast indelningen i »nätter», som med någon större sannolikhet kan föras tillbaka till Young. Det starkt moraliserande och reflekterande innehållet i dennes dikt har en helt annan karaktär än det fantasi- och känslöbetonade i R:s, och några detaljöverensstämmelser har jag icke lyckats upptäcka.

Att vansinnighetsscenen är inspirerad av *Hamlet* anser Söderhjelm JLR I² s. 246 uppenbart (så ock Tideström, R. som estetiker s. 189 och Viljanen Rbg I s. 208). Detta synes också mig sannolikt, ehuru vansinnet i den romantiska diktningen var ett så älskat motiv, att det är svårt att avgöra när dylika scener ha Shakespeare som direkt förebild (om sådana motiv i romantikens litteratur se t. ex. Henry Olsson, Carl Jonas Love Almquist till 1836 s. 92.). Den svartsjukes dödsmonolog i SN IV sammanställs av Tideström, R. som estetiker s. 189 f. med Hamlets berömda monolog. T. framkastar också i not 2 s. 190 tanken att »metaforernas väldiga kraft och vitalitet» i SN delvis kunde få sin förklaring i att R. kanske nyligen läst Shakespeare. För min del vore jag benägen att anse detta Shakespeareinflytande på stilen i SN mycket sannolikt, ehuru det icke är lätt att få fram alldeles övertygande skildheter. Om Shakespearpåverkan på SN jfr ock Hedvall RPS s. 297.

Söderhjelm JLR I² s. 245 anser ett inflytande från *Werther* sannolikt (jfr ock Schück, Ill. sv. litteraturhistoria VI s. 385). Han hänvisar till SN I v. 103 f.: »En vallfart gör jag till den nejd, der förr» o. s. v., vilket han jämför med Werthers brev 9 maj: »Ich habe die Wallfahrt nach meiner Heimat... vollendet», och till SN I v. 192 f., vars berättelser om Minnas och den svartsjukes forna promenader, då de omgävos av bygdens barn, erinra om Werther och Lotte omgivna av hennes små syskon. Tideström, R. som estetiker s. 189 not 4 finner dock icke likheterna mellan SN och Werther påfallande. Han hänvisar dessutom till att Fredrika Ant. s. 80 uppger, att R. *efter flyttningen till Borgå* (spärr. av T.) en gång tillfälligtvis läst Werther. Fredrikas formulering tyckes dock icke utesluta att R. tidigare kunnat göra bekantskap med Werther; Ant. s. 16 säger hon, att under R:s Åbotid Goethes, Schillers m. fl:s verk »kändes och lästes» i Bruzelius' Bibliothek der deutschen Classiker. Utom de av Söderhjelm påpekade ställena kan man hänvisa till några allmänna likheter. Werther älskar Lotte, som är gift med Albert, men tänker icke på

att erövra henne från denne, liksom den svartsjuka älskar den med en annan förenade Minna utan att eftersträva att rycka henne från honom. Werther är i huvudsak en jag-roman, där Werther i breven ger uttryck åt sina känslor; i SN tolkar den svartsjuka i monologer sitt inre. Både Werther och SN sluta med självmord, SN visserligen först efter det Minna dött, men den svartsjuka har redan dessförinnan umgåtts med tanken att taga sitt liv. Werther är liksom den svartsjuka övertygad om att han efter döden skall förenas med den älskade. Det finnes också en viss frändskap mellan den korrekthet, som utmärker Albert, och den stelhet, som säges utmärka Minnas man. Ytterligare kan nämnas, att liksom den svartsjuka ett ögonblick gripes av frestelsen att mörda Minnas man så skymtar också hos Werther tanken att döda Albert. Något bindande bevis för att Werther haft en andel i SN:s konception ge dessa överensstämmelser icke, men de synas mig dock göra det sannolikt att så varit fallet.

Tideström, R. som estetiker s. 190 (jfr ock Viljanen Rbg I s. 209) hävdar »ett mycket viktigt inflytande» från Byrons *Manfred*, som 1826 hade kommit ut i svensk översättning av J. H. Thomander. Ahl-stubbe intygar också i ett brev 1837, att R. alltid ställt Manfred högre än Goethes Faust (Tideström a. a. s. 190 not 4). Vi veta också, att R. en jul erhöill Manfred som gåva av Fredrik Cygnaeus (se C:s dikt *Till Joh. Ludvig Runeberg* SA VII:3 s. 182 jämte noten och E. Nervander, Minne af Fredrik Cygnaeus s. 89; jfr ock Lagus FU 9, 1895 s. 5 f. och Hirn, Runeberggestalten s. 9). Nervander anser, att detta sannolikt skedde julen 1829. I så fall kan C:s gåva icke ha haft någon betydelse för SN, som otvivelaktigt då redan var fullbordad. Emellertid synes det möjligt att R. fick boken redan till julen 1828; om så vore kunde gåvan ha inverkat på utformningen av de senare delarna av SN. Möjligt är naturligtvis också att R. hade läst Manfred redan innan C. skänkte honom boken. Likheter mellan Manfred och SN synas mig dock rätt små. Manfreds typ, den titaniske övermänniskan med en hemlighetsfull skuld vilande på sig, är ju en fullkomligt annan än den svartsjukes, som varken har något titaniskt över sig eller något skuldbelastat förflutet. Icke heller ha de av Manfred frambesvurna kvinnogestalterna något gemensamt med Minna. Och det alplandskap, som utgör Manfreds miljö, är ett helt annat än det landskap, i vilket SN utspelas. Själva stämningen i SN tyckes mig därför också bli en alldeles annan än i Byrons dikt. De likheter i detaljer, till vilka T. hänvisar, synas mig även vara av så allmänt slag, att de knappast äga någon beviskraft.

Även från antik dikt har man ansett sig finna spår i SN. Estlander hävdade sålunda redan 1856 i sitt föredrag om SN, att den svartsjukes avsked till livet hade sin förebild i Ajas' dödsmonolog i

Sophokles' *Ajas*. Att R, verkligen fått idén till den svartsjukes avsked från detta håll är icke omöjligt, utförandet visar dock icke några närmare överensstämmelser. Hedvall RPS s. 198 f. har dessutom trots sig kunna påvisa likheter med Aischylos' *Eumeniderna* och med Sophokles' *Philoktetes*. De tyckas mig dock icke tillräckligt stora för att ådagalägga att R, hämtat något från dessa källor.

Om stilen i SN säger Söderhjelms JLR I² s. 264: »Om uppfinningsriktighet i fråga om de tekniska medlen är fantasi, så må det förvisso erkännas, att R, i SN visar en obegränsad inbillningskraft. I hela hans övriga lyrik finnas sammanlagt knappast så många poetiska liknelser som här. ... Otvivelaktigt är denna metaforstil hos honom lånad ... men han behärskar den på ett beundransvärt sätt; det är, som ville han visa vad han kunnat åstadkomma, ifall han gjort den till sin. Denna oavlättligt vakna påpasslighet att finna målande jämförelser bidrager i hög grad till diktens ovanliga stämmingsintensitet. Och sin största betydelse hava dessa 'nätter' just som prov på vilka resurser i den poetiska tekniken R, denna tid satt inne med.» Att denna R:s stil skapats under starka intryck av Stagnelius har betonats både av Söderhjelms och av andra och är uppenbart. Det bör dock framhållas att R:s stil trots detta starka inflytande i åtskilliga hänseenden skiljer sig från S:s. R, använder blott sällan bilder och uttryck ur den antika mytologien, vilka överflöda hos S., och den kristna mytologiens termer, som också de spela en stor roll hos S., återfinns mer alls icke i SN, om man undantar det ställe, där Noaks ark nämnes. De utländska, särskilt de från de klassiska språken lånade ordens frekvens är också långt mindre hos R, än hos S. S, begagnar även i långt större utsträckning än R, färgbeteckningar som gyllne, silver- o. dyl. Hur rik och grann stilen i SN än är i bredd med stilen i R:s övriga lyriska diktning så ter den sig därför dock ganska dämpad i jämförelse med S:s. Stilkaraktären är i varje händelse mycket konsekvent genomförd och i detalj utarbetad. »Orden äro fulla av saft, och vid ett närmare skärskadande finner man, huru färger och klang i vokalharmonin äro förträffligt avvägda. Ett lika starkt koloristiskt och musikaliskt element får R, fram först i Nadeschda och Kung Fjalar» (Söderhjelms JLR I² s. 267). I SN har R, vidare utvecklats alla de romantiska stildrag, som kunnat skönjas i hans tidigare lyrik, medan de realistiska drag, som också funnits i denna, alldeles skjutits åt sidan. Efter SN lämnar R, helt denna romantiska stil. I *Om en spik* (HM 19/4 1833; SS II s. 176) synes han parodiskt vända sig mot denna sin egen äldre stil.

Blankversen, som R, använder i SN, var vid denna tid ett vanligt versmått i svensk dikt. Kellgren hade upptagit den i *Til Christina*, men med uteslutande kvinnliga versslut. Tegnér, Atterbom och Stag-

nelius hade sedan begagnat den i flera av sina stora dikter och då med växlande manliga och kvinnliga versslut, alltid dock med en viss övervikt för de kvinnliga. R. följer deras föredöme. Sylwan, Svensk verskonst från Wiwallius till Karlfeldt s. 100 säger att »blankversen i SN skulle ha alternerande manligt och kvinnligt slut, men flera kvinnliga tränga sig in och ge en vink om sambandet med det sentimentala Sturm-und-Drang». Det synes mig dock tvivelaktigt om man av det faktum att manliga och kvinnliga versslut alternera i de fyra första raderna får dra den slutsatsen, att R:s ursprungliga avsikt varit att i hela dikten genomföra sådana alternerande versslut; dessa fyra första rader utgöra i viss mån en upptakt till dikten och inte därigenom en särställning som gör att man knappast av deras byggnad har rätt att draga konklusioner rörande den tillärnade byggnaden av dikten i övrigt. De kvinnliga slutna ha en viss, men icke stor övervikt: deras procenttal i de olika sångerna varierar mellan 51 och 56. R. undviker för övrigt allt schematiskt i det metriskas. Cesurerna äro placerade mycket omväxlande, och överklivningar finnas icke sällan, ehuru de icke äro av mycket våldsamt art. Anmärkningsvärt är att R. mer än någon annan av de svenska skalderna — såvitt jag kunnat se — närmar sig Shakespeares blankvers. R. inför rader med fyra, tre och två takter, några gånger till och med sex, han sticker på ett ställe in rimmade rader som bilda en ottava-strof på samma sätt som S. ibland låter blankversen bilda rimmade strofer, och han delar i det dialogiserade partiet av SN III upp en versrad på de olika personernas repliker. Detta synes mig styrka antagandet att R. vid diktandet av SN stått under ett omedelbart inflytande av S. (jfr ovan i komm. till SN:s stil). Om versens kvalitet säger Söderhjelm JLR I² s. 267: »Versen är allt igenom ypperlig; icke ett enda ställe förekommer i de över tolvhundra jamberna, där man skulle stanna för någon betonings skull, vilken än så litet strede mot rytmen.» C.

Första Natten.

1-13 Dikten inledes med en invokation till natten. De antika och franskklassiska episka dikterna inleddes vanligen med en invokation till någon gudomlighet. Personifikationen av natten har också franskklassiska anor, men har här fått en tydligt förromantisk eller romantisk prägel. Söderhjelm JLR I² s. 244 anser att anropen till natten att förnimma den sorgnes klagan har en parallell hos Tegnér i *Axels* »rörande och hemska» klagan, som stranden hör dag och natt (WB IV s. 32). I själva anslaget finner S. även (a. a. s. 244 f.) en likhet med början i Youngs *Night-Thoughts* (se ovan inl. komm. till SN). Ingendera av dessa hänvisningar synes mig bevisa något inflytande.

Sannolikare är Hedvalls hänvisning RPS s. 210 f. till Kellgrens *Til Christina* SS (SVS) II s. 318:

Mild, opåkallad, kom för första gången
 Kom, sagta sjunkande på silkesvingar,
 De olyckfullas vän, den tysta sömnen,
 Och doftade sin vallmo kring hans hjessa,
 Och andades sin balsam i hans ådror.

Detta inledande parti av SN sammanbindes formellt till en enhet genom att v. 3-4 med obetydliga ändringar upprepas som v. 12-13. Anaforererna understryka på båda ställena versparens betydelse. I dessa verspar finnes en markerad stegring från den förra versen till den senare: »den sorgsnes klagan» — »den olycksaliges förtviflan». I hs 1 upprepas versparet också efter v. 64 och efter v. 98, varigenom sålunda ledmotivet i denna första del av SN I framhålles. C.

1 *O du, som sjunker stum och slutet ned.* De dominerande u-ljuden ge raden en mörk och dyster ton, som redan antyder diktens grundstämning. C.

2 *på svarta vingar.* Jfr det ovan anförda stället i *Til Christina*: på silkesvingar. Nattens vingar är emellertid en vanlig bild, t. ex. Stagnelius, *Åsknatten* (D 1824 III s. 400): Natten öfver fält och byar — Tunga vingar sträckt. C.

2 *ur molnens rymd.* Om *rymd* som fyllnadsord hos R. Hedvall RPS s. 256. På detta ställe ger emellertid ordet åt uttrycket en innebörd av vidd, omätlighet, som annars icke lika tydligt skulle komma fram. C.

5 *ur klippans refvor* ur klippans rännor eller skrevor. Samma användning av ordet *reva* förekommer även i *Kungarne på Salamis*: med hvad billighet — Jag stötts på klippan ut, der njuponbusken knappt — I bergets refvor skjuta kan ett tvinnigt skott. Normaluppl. VII s. 119. Detta är det sista exemplet på en sådan användning av ordet som finnes i SAOS, och den torde redan på R:s tid ha varit stadd i försvinnande. R:s användning av ordet är icke att fatta såsom bildlig utan som egentlig beteckning, likvärdig med: klyfta. Jfr äv. komm. till SN I v. 62. B.

5 *irrar.* Ordet tillhörde tidens poetiska språk och särskilt det romantiska, varom undertiteln till Törnrosens bok: *En irrande hind* bär vittnesbörd. Användningen om ljud torde dock vara sällsynt. Atterbom talar i Minnen s. 494 om »irrande guitar-toner» (SAOS). B.

7 *ditt tysta, vemodsfria tåg.* R. utbytte redan i hs 2 det i hs 1 förekommande *lugna* mot det uttrycksfullare *tysta*. Förmodligen är denna ändring orsaken till att i v. 3 och 12 i hs 2 införts *milda natt* i st f *tysta natt*. — Om *tåg, tåga* hos R. se Hedvall RPS s. 333. C.

7 *vemodsfria.* Ordet kan vara nybildning av R. (intet annat belägg i

SAOS). I *Idyll* förekommer *vemodsfull* (SS II s. 70), vilket tycks vara en tidig användning av detta ord. Ordet *vemod* har R. använt i dikter som äro ungefär samtidiga med påbörjandet av SN: i 27. *Färd från Abo* v. 45, 49 och i 29. *Mötet* v. 4, och man träffar det även i SN I v. 164, II v. 100 och III v. 316. Se vidare komm. till 29, v. 4. Ordet behöver vid denna tid icke beteckna någon sammansatt känsla. *B.*

8 *ugglans läten*. Ugglan eller uven hör gärna till romantikens nattlandskap, t. ex. Stagnelius, *Wisbur* (D 1824 II s. 157) ufvens rop, *Elegi 10* (III s. 182) o. s. v. *C.*

10 *med återbrutna ljud*. Om ljud användes *återbryta* i Elgströms prosadikt *Barnamörderskan*, som dock trycktes först 1860: i min mörka enslighet, der jemrens qväfda skri återbryts från nakna hällar. Elgström o. Ingelgren, Saml. Vitterhetsarb. s. 138. *B.*

11 *dina vallmodofter*. Vallmon hör traditionellt till sömnens attribut och förekommer i denna egenskap mycket ofta i romantikens diktning. I Stagnelius, *Kärleken* (D 1824 III s. 45) sjunker skalden i dvala, medan »Vallmokronan nickade i vinden, — Göt kring rymderna sitt opiidoft», i hans *Narcissus* (II s. 10) gjuter sömnens genius »ett moln af vallmodoft» kring den inslumrande Narcissus, och i hans *Psalm 4* (III s. 328) heter det om natten: »Papaverdoft nu andas — De sönderslitna bröst.» Bilden finnes emellertid också i Kellgren, *Til Christina* SS(SVS) II s. 318: (sömmen) doftade sin vallmo kring hans hjessa. — (Sömnens) valmovingar även *Wargen* v. 131. *C.*

14 *engång*. För denna flerstädes i SN förekommande hopskrivning jfr komm. till 30, v. 21. *B.*

16 *upprorshopen*. Hedvall RPS s. 336 anför ordet som exempel på koncentrerade sammansättningar, vilka hon icke funnit belagda tidigare och som sålunda åtminstone kunna betraktas som ovanliga. Ovanligheten gäller väl i så fall närmast den bildliga användningen. I egentlig mening finnes ordet tidigare belagt i Oxenstiernas Miltonöversättning, *Arbeten* IV s. 220 (SAOS). *B.*

17 *förnuftet*. Upprepningen av det i v. 15 använda ordet *förnuftet* gör ett starkare intryck än det i hs 1 och hs 2 förekommande *eftertanken*. *C.*

18 *palmbeväpnad*. Enda belägget i SAOS på denna något heterogena sammansättning. Om palmen som symbol för friden se Hedvall RPS s. 314 f. *B.*

18 *ödestigar* se komm. till 39, v. 10. Hs 1 har *öde stigar*. R. använder på flera ställen i SN mer eller mindre vanliga *öde*-ssgr för att måla stämningen och den psykologiska bakgrunden. *B.*

19 *qualens slutna borg*. *Qual* karakteriseras av Hedvall RPS s. 299 som ett romantikord, vilket låter den fysiologiska sidan av själslivet,

nervernas betydelse, framträda. Ordet är emellertid mycket vanligt också hos gustavianerna; i Kellgrens *Til Christina* finnes det i rent pseudoklassiskt stilsammanhang: Med ormar i sit hår och mordets dolkar, — Upstego Qvalets drömmar ur Tartaren. SS (SVS) II s. 318. B.

19-20 Verserna med sina inledande *och* erinra om polysyndesen i Kellgrens *Til Christina*; jfr Belfrage, Gustavianska dikter s. 124. B. 25 i mitt *beskärm*. *Beskärm* användes numera endast då fråga är om Gud eller gudomliga makter. Tidigare synes användningen ha varit vidare. Då emellertid förnuftet här betecknas som en gudomlighet (jfr »offraden» v. 23) kan detta ställe anses falla inom ännu gällande bruk. C.

29-30 Fjäriln som bild för älskaren se komm. till 8, v. 13-14.

29 *blomstergårdar*. Här, fastän i bild, närmare den egentliga betydelsen: blomsterträdgård och utan den för R. karakteristiska sublimeringen; jfr komm. till 36, v. 24. B.

33-34 Tanken erinrar om Björns replik till Frithiof i *Frithiof och Björn* (WB V s. 118): Mist du en stå dig tusen åter, o. s. v. Något litterärt ursprung behöver naturligtvis icke antagas, men då SN visar flera Tegnérreminiscenser kan möjligen ett sammanhang finnas. C.

36-57 Hedvall RPS s. 199 f. anser, att skildringen av förnuftet och passionernas uppvaknande är påverkad av Aischylos' *Eumeniderna*. Där berättas i början av skådespelet, hur Apollon lovar skydd åt Orestes, men hur de av korföreskan väckta Erinnyerna lova att förfölja honom. »Vi finna sålunda», säger H., »överensstämmelser mellan skildringen av de onda väsendenas utseende, t. ex. att de 'andas pest'; även kallas svartsjukan av R. 'furiern', vilket var det romerska ordet för erinnyerna eller eumeniderna. Vidare framställas dessa varelser i vartdera fallet sovande en orolig sömn. Sedan väckas de och börja åter förfölja sitt offer. Apollon i *Eumeniderna* motsvaras i viss mån av 'förnuftet' i SN. Den ljusa gestalten står maktlös mot furierna.» RPS s. 210 jämför H. åter v. 50-57 med Kellgrens *Til Christina* SS (SVS) II s. 318: Ej mer, som fordom, hotande och vilda, — Med ormar i sitt hår och mordets dolkar, — Upstego Qvalets drömmar ur Tartaren — At spöka för hans syn och s. 317: I, som ej bedragen, — Ack! altför sanna, verkliga plågor: — Förtryck och Fanatism och List och Afvund — Och tusen och än tusen lifvets plågor. — Söderhjälm JLR I² s. 244 hänvisar åter till Tegnérns *Axel*: Då steg från underjordens floder — ej döden, men hans yngre broder, — det bleka vanvett opp o. s. v. (WB IV s. 31). S. anmärker särskilt, att R. i v. 47 talar om svartsjukans »förvridna läppar», medan i *Axel* vanvettet har »löjet kring förvriden mund». S. jämför också »den bleka

plågan, och det hemska qvalet» (v. 51) med Stagnelius, *Wisbur* D 1824 II s. 159: Det grymma kriget och den bleka hungern. — I själva verket äro personifikationer av denna art så vanliga i antik, franskklassisk och även i romantisk diktning att det är svårt att hänvisa till några bestämda förebilder för de enskilda fallen. Man torde få nöja sig med att konstatera att R. funnit detta stildrag hos alla de svenska författare, som närmast synas ha haft betydelse för SN: hos Kellgren, Tegnéer och Stagnelius. Likheten med scenen i Aischylos' *Eumeniderna* förefaller icke så stor att någon påverkan därifrån behöver antagas (det av H. framhållna uttrycket »andas pest» förekommer f. ö. icke i handskrifterna utan har införts först i trycket). Icke heller övertygar Synnerbergs antagande, Ant. om J. L. R:s episka stil FU 26, 1912 s. 337, att personifikationerna i SN möjligen influerats av Homeros' personifikation av den mänskliga förblindelsen och bönerna II. 9 v. 509-519. — Söderhjelm JLR I² s. 263 påpekar, att personifikationer, erinrande om dem i SN, även finnas i R:s *Till oron*, *Till tränaden* och *Det ädlas seger*. C.

36 *bland söfda söner*. *Söfda* här väl närmast av metriska skäl i st f »sovande». Om den franskklassiska stilens förkärlek för part. perf. jfr emellertid Mjöberg, *Stilstud.* s. 231. Jfr ock Stagnelius, *Psalmer* 4 D 1824 II s. 328: »Azurens lampor strimma — Till söfda hyddor ned.» C.

37 och 54 c Då svartsjukan på det förra stället i hs 1 kallas »kärlekens och *Satans* dotter» och minnena av forna sällare tider på det senare stället både i hs 1 och i hs 2 sägas »likt fallna englar, bo i hjertat — Och ägga plågoandarne till strid» tyder detta på att R. ursprungligen såg svartsjukans kamp mot förnuftet som ett motstycke till Lucifers kamp mot Gud. Möjligen beror detta på intryck av Oxenstiernas Miltonöversättning, tr. 1815. C.

37 *Svartsjukan, kärlekens och hatets dotter*. Sådana genealogiska uppgifter om de personifierade känslorna äro mycket vanliga i den gustavianska och franskklassiska stilen; jfr t. ex. det ovan i komm. till v. 36-57 citerade stället ur *Axel*: »ej döden, men hans yngre broder, — det bleka vanvett» och *Til Christina* s. 318: »Dödens broder Glömskan» samt Stagnelius, *Kärleken* D 1824 III s. 47: »den kärlek, som är hatets broder». Jfr ock SN II v. 35-36. C.

38-39 *sög* — *Ur egen mærg en otillräcklig näring*. Det vanliga uttrycket är *suga mærgen ur ngt*. Här låter R. svartsjukan suga sin näring ur mærgen. Det enda i någon mån likartade uttryck som finnes i SAOS är ett ställe i Geijers föreläsningar om den nyuropeiska odlingens hufvudskiften (1845), där det heter om Dante: Han känner Lucanus, Livius, Cicero. — Man ser, af hvilken mærg han närt sig.

Geijer SS 1849 I:1 s. 242, där dock *märg* har mera av sin överförda bet.: kraft, styrka. *B.*

40-41 De skarpa inledande konsonantljuden i »skärpte», »skygga» och »spetsade» karakterisera svartsjukans ondskefulla väsen. *C.*

44-47 *I hämndfull harm spratt furien opp, och tog — Ur smärtans koger ett förgiftadt svar; — Men hvarje pil, som flög från tungans bäge, — Föll krossad mot förvridna läppar ned.* Bilden, vars innebörd är att svartsjukan förgäves söker få fram ett hänfullt svar på förnuftets ord, är av en hos R. mycket sällsynt typ, som knappast förekommer annat än i SN. Den torde snarast kunna karakteriseras som barockstil. Hos de svenska skalden, som i allmänhet utövat inflytande på R., torde man förgäves söka bilder av denna art. I Stagnelius' *Martyrerne* D 1824 II s. 336 finner man visserligen en i någon mån besläktad bild: »All möda är då fåfång. Ordens pilar — Förlorade vid dina fötter falla.» Men den är dock långt enklare. Det synes mig troligt att R. vid utformandet av dessa barockstilsartade bilder påverkats av Shakespeare, hos vilken bilder av denna art förekomma, ehuru några direkta motsvarigheter till R:s enskilda bilder icke av mig anträffats. *C.*

44 *furien.* R. behöver naturligtvis icke ha haft någon bestämd förebild för att kalla svartsjukan »furien», men då Stagnelius' *Kärleken* synes ha avsatt många spår i SN kan det antecknas, att ordet där förekommer i ett liknande sammanhang: Amors fackla dock ej endast tänder — Dygden, snillet — äfven Furiens bränder — Hemskt sig nära vid dess silfverbrand. D 1824 III s. 39. *C.*

45 *Ur smärtans koger ett förgiftadt svar.* Jfr Stagnelius, *Martyrerne* D 1824 II s. 344: talets koger. *C.*

46 *Men hvarje pil, som flög från tungans bäge.* Jfr »Ordens pilar» i det ovan komm. till v. 44-47 citerade stället ur *Martyrerne*. *C.*

50-54 *Ur dvalan väcktes syskonskaran nu: — Den bleka plågan, och det hemska qualet, — Och tränaden, som tärs af evig hunger, — Och afunden, som andas pest, och vreden, — Som fröjdas af sin blodbestänkta dolk.* För den formella byggnaden jfr *Til Christina* s. 319 f.: omkring dem — Sprids talrik skaran af de stilla dygder: — Tro, Sämja, Redlighet och Frid och Oskuld — Och Godheten — hvars blickar smälta själen, — Och Ömheten — som ler med halfva tårar, — Och Vänskapen — som går med blottadt hjerta, — Och Kärleken. *C.*

53 De olika varianterna: *Och hatet som förisar alt* (hs 1), *Och afunden med giftig blick* (hs 2), *Och afunden, som andas pest* (D I) synas bekräfta att de parallelliserande relativsatserna som ge sin särprägel åt stället i *Til Christina* fäst sig särskilt i R:s minne. Insättandet av *afunden* i st f *hatet* är betingat av att enligt v. 37 svartsjukan är kärlekens och hatets dotter och att hatet sålunda icke kan tillhöra

»syskonskaran». R. har här tecknat en kontrastbild till den som Kellgren målat i *Til Christina*. Där en mor med sina tre barn, omgiven av »skaran af de stilla dygder»: Tro, Sämja, Redlighet, Frid, Oskuld, Godheten, Ömheten, Vänskapen, Kärleken. Här Svartsjukan, kärlekens och hatets dotter, åtföljd av sina barn (jfr »i modrens spår», v. 55), en syskonskara av helt annat slag: den bleka plågan, det hemiska qvalet, trånaden, afunden, vreden. *B.*

54 ändringen av *glädes åt* i hs 1 till *fröjdas af* föränleddes troligen av att *glädde* finnes i v. 59. *C.*

57 Versen är fyrtaktig i st f. femtaktig. Detta motiveras stilistiskt av att versen avslutar ett avsnitt i dikten, något som ytterligare framhäves av dess från de övriga verserna avvikande form. I hs 1 och hs 2 var den femtaktig, men utgjorde där icke slutversen i avsnittet utan följdes av en sedan struken vers. — Andra verser i SN med färre takter än fem äro III v. 5 (tretaktig), IV v. 50 (fyraktig), IV v. 66 (tvåtaktig), V v. 81 (fyraktig). R. har vid inflickande av sådana kortare verser måhända följt Shakespeares mönster. *C.*

57 och bröt med jubelskri till fejd. »Bryta» i bet. »häftigt eller plötsligt frambyta (ur ngt l. från ngt ställe)» är numera ovanligt. R. har den också i 21 *Den älskande* v. 43, i *Grafven i Perrho* II v. 183 och i *Molnets broder*: Molnets broder bröt som storm i stugan. SAOB anför ex. också från Leopold och Stagnelius. *C.*

59 *glädde*. Formen var ännu på R:s tid vanlig vid sidan av »gladde», men är numera knappast bruklig. SAOB. *C.*

62 i *grottorna af mitt förtärda hjerta*. En dylik bildlig användning av *grotta* torde vara sällsynt, och man kan i detta sammanhang knappast undgå att tänka på Timons grotta i *Til Christina*; jfr även *ur klippans refvor* i v. 5 jämförd med inledningsraden hos Kellgren: Lägst ned i dalens djup, och bergets klyfta. *B.*

64 I hs 1 hade R. för att ytterligare markera att en avdelning av sången här avslutades efter denna vers upprepat v. 3-4 och likaså efter v. 98. Estlander RS s. 277 säger, att R. sålunda genom ett omkväde velat förstärka det lyriska och påpekar, att R. använt detta medel även i *Wargen*. *C.*

66 *Mitt hjertas ödemark* se komm. till SN I v. 18.

67-84 Skildringen av soluppgången visar åtskilliga likheter med soluppgångsskildringen i början av Stagnelius' *Kärleken* D 1824 III s. 35, om också ordalagen i allmänhet icke överensstämma; jfr dock SN v. 67: »Den Gud som lockar rosen ur sin knopp» med Stagnelius' strof 1 v. 4: »Dalens rosor det [ljuset] ur knoppen tvingar.» Tideström, R. som estetiker s. 191 not 1 finner en motsvarighet till anropandet av solen-guden i Byrons *Manfred* (övers. Thomander) s. 69-70. Likheten synes mig dock inskränka sig till anropandet av solen

som en gud, något som är alltför vanligt för att kunna ådagalägga något litterärt samband. Viljanen Rbg I s. 183 anser, att vändningar i denna apostrof till solen erinra om vissa »naturvetenskapliga» föreställningar i 26. *Den väntande*. Dessa likheter äro dock av ganska allmän art. C.

68 *ur grusets sköte*. *Sköte* här fyllnadsord, se komm. till 5, v. 34. C. 69 *Den höga, strålbeklädda Gud*. Epitetet *strålbeklädd* är icke belagt i SAOS. Att ordet icke bör ha känts främmande för tidens romantiska smak visas emellertid av förekomsten av *strålklädd* i Lings *Asarne*, där det på ett ställe användes just om solen: morgonens strålklädde Gud (s. 107). B.

70 *vällust* här i äldre betydelse »öm, glad rörelse» utan sensuell karaktär; se Hedvall RPS s. 264. C.

71 *stoftets alla myriader*. Stagnelius använder ofta ordet »myriader», så bl. a. i *Kärleken* D 1824 III s. 41: himlens myriader. Jfr Berg, Strödda iakttagelser om Runebergs stil FT 1904 I s. 156. Även hos Tegnér finnes ordet ofta; jfr Olle Holmberg, Tegnér och Leopold LUÅ N. F. avd I bd 42 no. 3 s. 22. »Myriader» finnes hos R. även i *Om en spik* (SS II s. 177 v. 29). C.

72 *glimmande triumfståg*. *Glimma* användes förr bildligt med betydelse: te sig på ett praktfullt sätt, liksom *lysa*, *glänsa*, *stråla* i nutida språk. Samma användning föreligger i 22. *Till min sparf* v. 11-12: Du kan ej glimma, och du kan ej sjunga, — Du kan blott vara vän. B. 72 *triumfståg* om solen även SN V v. 167. C.

73 *min barndoms blomning*. *Blomning* är här snarast ett fyllnadsord, men antyder dock samtidigt R:s uppfattning om människolivets och växtlivets likhet, om vilken se Hedvall RPS s. 76. Jfr ock 1. *Till Franzén* v. 5: din morgons blomma. C.

73-74 *Den Gud, som hägnade min barndoms blomning*, — *Skall ej förskjuta mig*. Viljanen Rbg I s. 183 påpekar detta verspars samband med föreställningskretsen i *Bön* (SS II s. 100 f.). C.

74 *förskuta* i hs 1; även hs 1 v. 98 och hs 3 v. 102 a; *sönderskutna* hs 4 SN II v. 95. Om skrivningen jfr inl. komm. till IE s. 214. C.

76 *österns*. De bestämda substantiven *östern*, *västern* som numera väl knappast brukas annat än geografiskt användes i dåtidens poesi ofta om den del av himmeln där solen går upp resp. ned. Som exempel kunna anföras: Dagens prunkande härold — Svänger bland österns blodiga moln sin purprade fana. Stagnelius D 1824 I s. 59; Och redan österns rosor knoppas — så friska som på Ingborgs kind. Tegnér (WB) V s. 46; Ja, sällsamt afbrott mot den ljusa vestern — Gör hennes bild. Atterbom LÖ 1824 II s. 5. B.

77 *Steg opp, och stänkte, som en mogen drufva*. I hs 1 lydde raden: »Steg lik en mogen drufva opp och stänkte.» Genom att i hs 2 och i

D I hänföra jämförelsen med druvan till »stänkte» i st f till »steg» har R. gjort bilden exaktare. C.

77 f. Skildringen av hur den mogna druvans purpursaft eller blod gläder och berusar världen utgår tydligen från föreställningen att vindruvans saft redan vore vin. Jfr 25. *Ungdomen* v. 37: Purpurdruvans blöder och Franzén, *Menniskjans Anlete* D 1810 s. 154: Vinet glödde rödt i drufvan. C.

78 *purpursaft*. Om »purpur» hos R. se Hedvall RPS s. 305 f. och komm. till 5, v. 30. I SN förekommer *purpur* utom på detta ställe II v. 11 (morgonens purpurhy), II v. 89 (purpurstänkta moln), II v. 206 (purpurläppar), III v. 9 (bladens purpur i aftonbelysning), IV v. 26 (sundets purpurvåg) IV v. 112 (kindernas purpur). Om besläktad användning av »purpur» hos Homeros se Synnerberg, Ant. rörande J. L. R:s episka stil FU 26, 1912 s. 335 f. Jfr ock komm. till 39, v. 29. C.

79-81 Anaforerna, treledet och parallellismen i dessa verser ha en viss likhet med stildrag i IE. Detta parti av SN är dock säkert skrivet, innan R. gjorde bekantskap med de serbiska folkdikterna. C.

79 *ethern* se komm. till 4 v. 21.

80 *Och böljan drack — och skälfde af förtjusning*. Jfr 8. *Mina dagar* v. 12: Och lundens löf vid vår förtjusning skälfva. C.

83 *söfda barn* se komm. till SN I v. 36.

84 *Att tömma morgonens och lifvets fullhet*. Fullhet i denna bet. av »rikt innehåll» är ett romantikord. Jfr Atterbom, *Rosen*: »Den lefvande fullhetens yppiga prakt.» Stagnelius talar mycket ofta om »lifvets fullhet»; så *Wisbur* D 1824 II s. 179, *Riddartornet* II s. 243, *Martyrerne* II s. 292, *Cydippe* II s. 439, *Dygden* III s. 30. C.

85 *echo* se komm. till 15, v. 27.

87 *sin tungas glada offer*. Omskrivning i franskklassisk stil för »sin glada sång»; »offer» får här emellertid en motivering genom att sången är fågelns offer till Gud (v. 90). Jfr komm. till 41, v. 2. Även i 5. *Maj Sång* betecknas expressivt de »offer» som komma från naturen såsom »glada»: Nu ur handens sköte, — Och ur blommans knopp, — Stiga dig till möte — Glada offer opp (v. 34-37). B. C.

93 *dödens*. Här väl i st f »den dödes». C.

94 *med brusten blick*. *Brista*: (om öga) mista sin glans, slockna, användes i regeln blott då det är fråga om döende. SAOB. Användningen här får en viss motivering genom att den svartsjuke i föreg. vers jämfört sitt hjärta med dödens. — *af fasa öfversvämmad*, »öfversvämmad» överväldigad. C.

96 *i dagens famn*. *Famn* här rätt innehållslöst fyllnadsord; om sådana konstruktioner hos R. se Hedvall RPS s. 255 f. C.

97-98 *Lik molnets skugga, som med oro flyr, — Af sjö och land, af*

höjd och djup förskjuten. Hedvall Rbg² s. 117: »Det finnes i R:s diktning också en annan symbol (än flyttfågeln) som uttrycker hans under ungdomens irrande vandringsår framvuxna medvetande om betydelsen av att äga ett hem och en hembygd. Det är bilden av molnen som symbol för hemlösheten. Den möter för första gången i SN, där den olycklige liknar sig vid 'molnets skugga' o. s. v.» Jfr ock Hedvall RPS s. 90. C.

98 *förskuten* i hs I se komm. till SN I v. 74.

98 a-b i hs I se komm. till SN I v. 64.

100 I hs I följer på denna rad versen »För hvem skall jag beklaga mina sorger»; samma fråga upprepas sålunda där, om ock i olika ordalag, tre gånger. Detta erinrar något om den roll tretalet spelar i kompositionen i många av IE, om också någon direkt motsvarighet icke finnes i dem. Hs 3 är sannolikt skriven samtidigt med de tidigare IE. C.

101 *den stela klippan*. I Dalins ordbok 1855 upptages ännu *stel* i bet.: kal och brant. B.

102 a i hs 3 *förskuten* se komm. till SN I v. 74.

103 ff. Vallfarten till ungdomens nejder erinrar om 2. *Den gamles återkomst*, där också en man efter lång frånvaro återvänder till hembygden och i minnet återkallar forna glada upplevelser där. Jfr också *Barden!* Om detta motiv hos R. se Hedvall, Runeberg och Österbotten HLS 13, 1937 s. 76 f. Måhända kan man också här finna en viss beröring med *Frithiofs återkomst* och med *Frithiof på sin faders hög*, av vilka den senare påverkat *Den gamles hemkomst* (se inl. komm. till denna dikt s. 26). Söderhjelm JLR I² s. 245 sammanställer SN:s berättelse om återkomsten till barndomstrakten med Werthers skildring av sin återkomst till hembygden i brevet 9 maj 1772 (Jubiläums-Ausgabe XVI s. 82). Både den svartsjuka och Werther skildra de kära platser, som de återfinna, och båda tala de om den längtan att se världen, som förde dem bort från hembygden. Det förefaller mig sannolikt att Werther haft en andel i konceptionen av detta parti av SN (jfr ovan inl. komm. till SN).. — Landskapsbilden här är ganska konventionell med det traditionella idylllandskapets drag — häcken av rönnar och syrener i v. 145-146 gör dock ett starkare intryck av erinrad verklighet — och låter sig knappast lokaliseras till någon bestämd ort. C.

104 *Min rika ungdoms gyllne dar* se komm. till 2. *Den gamles hemkomst* v. 36. — Jfr ock i *Den gamles hemkomst*: »Jag gick likväl så rik, så rik, från dig, o hydda.» C.

105-107 *Hvad äger jag på dessa ställen mer?* — *En vålnad lik, jag går bland grafvar här.* — *Och vålnader utaf min lefnads lycka*. Unge-

fär samma tanke uttryckes i *Den gamles hemkomst* v. 21 f.: »Allt är som förr, men jag är icke mer densamma» o. s. v. C.

106 *vålnad* och 107 *vålnader* jfr komm. till 27, v. 54. Med v. 106 kan jämföras Stagnelius, *Wisbur* D 1824 II s. 158: Ur min faders boning ... — Jag, lik en vålnad, smög i skogar bort. C.

108-109 *hyddan, af sin hängbjörk än*, — *Och sina gröna pilar öfverskyggad*. Söderhjelm JLR I² s. 245 påpekar, att i det av honom nämnda Wertherstället (se ovan komm. till v. 103 ff.) Werther bland de kära föremål han återser nämner ett träd, en lind, som varit hans barndomsvandringars mål. C.

108 *hyddan* se komm. till I, v. 35.

108 *hängbjörk*. Någon starkare litterär tradition är det knappast som låtit R. här nämna hängbjörken. SAOS har intet tidigare poetiskt belägg från tryckt källa. Ordet hade visserligen använts av Tegnér i gravsången över brodern Elof: En ringa hängbjörk öfver grafven skakar — i aftonvinden sina gröna lockar (WB II s. 193), men denna förblev ottryckt under skaldens livstid. I Atterboms *Stjernblomman* heter det i utgåvan 1837: Hängbjörkar skydda med reslig vakt — Najadens blygsamma vågor (Saml. Dikter I s. 77), men när dikten först trycktes i Phosphoros 1812 under titeln *Kärlekens källa* började de citerade raderna: Cypresser skugga. B.

111-113 *På denna bädd af blommor satt jag ofta*, — *Vid Minnas sida, målande för henne — Vår framtid, full af kärlek, och af ljus*. Hedvall, Två Runeberg-studier HLS 17, 1943 s. 139 jämför detta ställe med *Minne* (SS II s. 43):

Jag mins en lund — der mången dag
I vårens milda smek
Wi sutto troget du och jag
Och sågo fjärlins lek — —
Ack! hvarje lund ger fjärlin vän;
Min ger blott en igen!

Då *Minne* säkert återgår på kärleken till Fredrika Juvelius, finner H. i denna likhet ett stöd för sitt antagande att SN är inspirerad av R:s tankar på sin första kärlek. Se ock Hedvall Rbg² s. 33. Likheten synes mig dock så allmän att den icke ger något starkare stöd åt H:s hypotes. C.

111 *bädd af blommor*. »Blomsterbädd» förekommer ofta hos Stagnelius: *Thorsten fiskare* D 1824 II s. 372, *Martyrerne* s. 347, *Svegder* s. 364, *Syndafallet* III s. 140. C.

111 *blommor*. I hs 3 först *väppling*. Väplingen nämnes av R. även i 7. *Vallgossen* v. 47. R. har förmodligen ändrat *väppling* till *blomma*, då han i v. 119 åter kommit att nämna väplingen. C.

115 *vällust*. Den icke-sensuella betydelsen av ordet understrykes här av attributet »barnslig». Jfr komm. till SN I v. 70. C.

116 *nångång*. För hopskrivningen jfr komm. till 30, v. 21.

118-119 hänsyftning på den allmänna folktron, att gökens rop anger antalet år den lyssnande ännu skall gå ogift, och på fyrväplingen som lyckobebådare. C.

122 *skogsprofeten*. Denna omskrivning för göken har väl ett visst samband med de fransklassiska omskrivningsvanorna, men är här tydligen närmast framkallad av önskan att få en verkningsfull antites till *ödets profetior*. C.

124-125 *Här ser jag aspen; bär den än mitt namn, — I bredd med hennes, i den gröna barken?* Jfr *Frithiof på sin faders hög* WB V s. 146: Och björkar I, uti hvars bark jag skurit — de runor många, I stån ännu kvar. Även R:s *Mötet*, 29, v. 13 f.: Der stod en björk från fordomtid — Och grönskade och växte fritt, — Den bar min flickas namn — bredvid — Bar den i ljusa barken mitt. *Mötet* har hämtat motivet från R:s Pargastid och kärleken till Fredrika Tengström (se inl. till komm. till dikten). Om förbindelsen mellan *Frithiof på sin faders hög* och *Den gamles hemkomst* se inl. till komm. till denna dikt, s. 26. — Aspen förekommer i Franzéns *Sångmön* D 1810 s. 151: »Under Aspen här vid källan... satt jag.» Något samband mellan detta ställe i SN och *Sångmön* behöver icke finnas, jfr emellertid komm. till SN II v. 50—51. C.

126-129 *Här våra popplar; sina rika grenar — De slingra kring hvar-andras, än, som förr. — Den ena skall betekna mig — den andra — Betekna Minna, afgrundlika lögn!* Jfr *Frithiofs återkomst* WB V s. 93:

Som stammar vuxne från rot tillsammans,
slår Thor den ena med himlaflamman,
den andra vissnar, men löfvas en
den andra kläder i grönt hvar gren;
så var vår glädje, vår sorg gemensam.
Nu är jag ensam, Du höga Var,
som med din griffel kring jorden far
och skrifver eder på gyllne skifva,
låt bli det narrspel, låt bli att skrifva.
Med lögner ristar du skifvan full.

Hs 3 har i v. 126 *stammar* i st f *grenar* vilket än mer erinrar om Tegnér. C.

132 *jungfru-bur*. Ordet hör företrädesvis hemma i den diktning, som behandlar fornnordiska ämnen t. ex. *Frithiof hos Angantyr* WB V s. 86, Stagnelius, *Blenda* D 1824 I s. 105, *Gunlög* I s. 177 m fl st,

Sigurd Ring II s. 107, 133. R. använder emellertid det om moderna förhållanden. C.

133 *bortavaro*. Finlandism för: bortovaro. B.

134-136 *Och jag flög ut i världen, full af mod, — Med hjerta, glödande af kärlekens, — Och af den anade bedriftens sällhet*. Jfr 2. *Den gamles hemkomst* v. 33-36: »Jag gick likväl så rik, så rik, från dig, o hydda, — Och så förhoppningsfull! — Mig följde känslor, i din helga skugga grydda, — Som låfte dar af gull.» Hedvall, *Två Runeberg-studier* HLS 17, 1943 s. 141 f. Liknande ungdomsförhoppningar även i 28. *Hvad jag är säll*. C.

143-144 Den första avfattningen i hs 3: *ty kärleken — Är icke vän af löften och af eder* erinrar i sin sentensartade form om Tegnér's stil. C.

150 *en pröfvad trohets guld*. Uttrycket har en pregnans som för i tankarna R:s höga uppskattning av troheten; jfr komm. till IE v. 80. Förknippningen mellan trohet och guld kan visserligen gå tillbaka till *trogen som guld*, som är ett gammalt och troligen folkligt uttryck som man träffar t. ex. i Dalins *Argus*. B.

155 *föbreder* utbreder. Ordet som förekommer även i 26. *Den vändande* (v. 45) var vid denna tid mycket använt, men är numera enligt SAOB föga brukligt. B.

161-164 *Ser Minna stapla vid hans sida, lik — Den halftförlödda hinden, som vid foten — Af altaret, mot offerprestens stål, — Med vemod blickar opp, och tigger döden*. I *Gubben och Hanna* SS II s. 112 finnas raderna: »du led och teg, — Så himmelskt ödmjuk som ett offerlam, — Som hinden dignande för jägarns pilar.» Bilden i SN synes sammansatt av de två bilderna där. Hinden finnes även i en bild i 32. *Vagsång för mitt hjärta* v. 15-16; om likheter mellan denna dikt och SN se inl. till komm. till 32 s. 162. C.

164 *vemod* jfr komm. till SN I v. 7.

165 *O höge Gud!* Jfr: O, höge Allmakt. SN I v. 207. B.

167 *en hand af stoft*. En jordisk, förgänglig hand. Jfr komm. till 16, v. 9. C.

176 *tårefloder*. Ordet tycks för R. icke ens i pl. ha haft något obehagligt eller skämtsamt över sig; jfr: Det blida ögat skymdes nu af inga tårefloder. *Torp flickan*. Normaluppl. V s. 130; Du kan för oss vår tåreflod — I glädjedryck förvandla. *Psalm* Normaluppl. VIII s. 57. Här talas det om att ingen ört förtvinar av tårefloderna. I Stagnelius *Bruden* ingår *tårebäck* i en ren naturtavla: Och der en tårebäck sig böjer, — Nerom granitens berg, — En späd *Förgät-mig-ej* sig höjer, — Klädd i sin hembygds färg. D 1824 III s. 78. B.

178 *solhvarf*. Enligt Östergren huvudbet. dag eller dygn, men kan även beteckna år. Här väl det senare. I *Wilhelm von Schwerin* talar

R. om »ett månharf». Stagnelius, *Torsten fiskare* D 1824 II s. 386: »Hvar droppa lägger till ditt lif ett solharf.» »Månharf» hos S. *Bruden* III s. 78, *Martyrerne* II s. 312. C.

182-183 *Hvem hade trott, att ödemarkens klyftor — En saknad fristad blefve mig engång?* Hedvall RPS s. 210 hänvisar till Kellgrens *Til Christina* SVS II s. 316: »Lägst ned i dalens djup, och bergets klyfta, — Och täta granars sorgeliga skugga — Nyss flydde Timon undan verdens åsyn.» I Stagnelius *Wisbur* D 1824 II s. 157 omtalar Huld att hon från världen har flytt till en liknande trakt: »Ur klyftors djup, ur mörka skogars gömma . . . — Hvem är den djerfve, som i dagens ljus, — Till lifvets hvimmel grymt mig återkallar?» C.

184 *roligt*. Här äldre bet. »lugnt», »fridfullt». Så även t. ex. Franzén, *Lifvets njutning* D 1810 s. 234: »sofver man roligt.» C.

187 *glädjen* i st f »den glade» franskklassisk stil, se Mjöberg, *Stilstud.* s. 97 f. C.

193-200 Skildringen av den svartsjuka och Minna bland de lekande barnen jämföres av Hedvall RPS s. 210 f. med Kellgrens *Til Christina* SVS II s. 319: »Der är det, från den enkla smakens boning — Som ljudet utgår af de sällas röster. — Och nu, se der! Der komma de på fältet, — Och dansa, hand i hand, i kärlig omkrets, — Det fria nöjets otillärda dansar. — Ej stort är deras tal: — en Mor, två Döttrar, — en Son.» Söderhjelm JLR I² s. 243 anser, att här möjligen föreligger en efterklang av Hulds första monolog i Stagnelius *Wisbur* D 1824 II s. 159, där hon berättar om sin återkomst till människornas ljusa värld: »en ungdom frisk och glad, — Lik ängens ros i daggens silfver badad, — På blomsterfälten trygg och sorgfri lekte.» Men S. framhåller också s. 245, att man i dessa rader i SN tycker sig höra ett återljud av den scen i *Werther*, där Werther och Lotte omgivas av Lottes små syskon. Viljanen Rbg I s. 184 anser ett samband med *Werther* möjligt, men påpekar att de lekande barnen också påminna om R:s Pargasmiljö. Om man vill söka ett litterärt ursprung till berättelsen i SN, vilket icke synes mig nödvändigt, tyckes hänvisningen till *Werther* sannolikast, då situationen där mest erinrar om den i SN. C.

193 *majdag* som bild för lyckan se komm. till 25, v. 25.

194 *oskuldens och fröjdens lekar* i st f oskyldiga och glada lekar har franskklassisk stilprägel, jfr Mjöberg, *Stilstud.* s. 99 f. C.

196 *parkens skymning*. *Park* här troligen i bet. skog, jfr komm. till 12, v. 13. C.

197 *bygdens muntra barn*. Jfr Stagnelius, *J. G. Oxenstierna* D. 1824 III s. 200: »bygdens muntra folk.» C.

201-202 *ett skuggspel* — *Af hvad då var verkligt*. Ordet *skuggspel* förekom i litteraturen redan före romantikens dagar, men torde dock

i viss mån kunna betraktas som romantikord. Det finnes även i SN II v. 195: »fantasiens skuggspel». Jfr Tegnér, *Nattvardsbarnen* (1820; WB III s. 116): hoppet »diktar en skönare värld, ett dunkelt, men älskeligt skuggspel.» C.

204-206 *Jag frågar hoppet, som, i storm och natt, — Så ofta tröttat sina vingar redan, — Och återkommit tröslöst, som det for.* Hedvall RPS s. 151: »Bildn av den oroliga, vilsna fågeln ger rörande och fint den växlande, sorgset rörande stämningen hos den svartsjuke.» Bilden synes här närmast inspirerad av Tegnér, *Nattvardsbarnen* WB III s. 118: »Långt som det flygande hopp kan nå på tröttade vingar.» Ytterst återgår den väl på berättelsen om duvan, som Noak sände ur arken. Jfr SN IV v. 19-20. C.

204 i *nattens djup* i hs 3. R. har här använt en franskklassisk konstruktion med ett till huvudordet fogat rätt intetsägande fyllnadsord, en konstruktion som ganska ofta förekommer i hans äldre diktning. Ändringen till *i storm och natt* har gjort uttrycket innehållsrikare och åskådligare. C.

207 *O, höge Allmagt.* Jfr SN I v. 165: O Höge Gud! *Allmagt* användes enligt SAOB i sht under den neologiska perioden som beteckning för Gud, vanligen i best. form, men stundom även i obest. form som tilltal. C.

209 Versen har en takt för mycket; likaså v. 212 och v. 232. Det förefaller osannolikt att R. icke skulle ha observerat detta. Men denna avvikelse från det regelbundna versschemat bidrar till att uttrycka den oroliga, upprörda stämningen i detta parti av SN. Den åter speglas också i själva uppbyggnaden av v. 209-220 med dess upprepade *tag* och det avslutande *tag denna ej, tag hennes kärlek ej!* — Sextaktig vers också SN III v. 113, 138, 140. — Shakespeare har också stundom sextaktiga verser inströdda i blankversen. C.

212 *sitt tårbestänkta bröd.* Uttrycket *tårstänkt bröd* användes av fru Lenngren i en översatt dikt (SS II s. 97). Belfrage Sammans. s. 263 finner däri »mera sentimentalitet än romantik». Uttrycket återfinnes även i Enboms övers. av Gessners idyller s. 127. B.

213 *nerver* torde tillhöra de ord, som romantiken förde fram. Stagnelius använder det ofta, bl. a. i *Kärleken* D 1824 III s. 35: »Glöder hvarje nerf i jordens kropp.» C.

214 *kräla* se komm. till 20, v. 20. På detta ställe tyckes R. ha givit ordet bet. »vrida sig». C.

217 *Den känsla, i hvars famn hon står för dig.* Konstruktionen är väl påverkad av den franskklassiska stilens ymniga bruk av *famn*, *sköte* o. s. v. som fyllnadsord. C.

218 *paradisets fruktträn.* Enligt Genesis kap. II v. 9 växte i paradiset »allahanda trä, lustig till att se och god till att äta.» C.

219 i *dess gyllne dagars glans*. Vål här med viss syftning på guld-åldern; jfr dock SN I v. 104: »Min rika ungdoms gyllne dar» samt »dar af guld» i 2. *Den gamles hemkomst* v. 36. B.

223-224 *Står icke djupt, och outplånligt ren — Min dom i ödets koppartafla skuren?* Tydligt reminiscens från Stagnelius, *Lifvets vilkor* D 1824 III s. 55: »Och djupt i ödets koppartaflor skuren — Min dom everdligt för mitt öga står.» »Ödets koppartaflor» nämnas även i Stagnelius, *Svegder* II s. 359. Jfr ock Tegnér, *Svea* WB II s. 78: »Betänksamt ödet står, med griffeln höjd, att rista — i kopparn i vår dom, den eviga, den sista.» Se ock komm. till SN IV v. 40. C.

227-228 *Nej, gamen, som förtär min barm, skall jag, — Prometheus lik, i evigheter nära*. Söderhjelm JLR I² s. 244 anser det »icke osannolikt» att de från antiken hämtade bilderna i SN inspirerats av från samma håll hämtade bilder i Tegnér's *Axel*. Detta förefaller knappast troligt. Stagnelius använder betydligt rikligare sådana bilder än T., bl. a. i *Kärleken*, som tydligen haft en stor betydelse för stilen i SN. Dessutom bör beaktas att R. som klassiker naturligtvis var synnerligen väl förtrogen med de antika myterna. C.

230 *marier* (även SN V v. 141) ett av Stagnelius mycket använt ord. C.

231 *en händikt öfver menskligheten*. I Stagnelius, *Martyrerne* D 1824 II s. 329 kallar Albanus sin dotter Perpetua »En ryslig händigt på min flydda lefnad.» C.

232 *nattens stjernblick*. Här föreligger icke den hos romantikerna mera vanliga användningen av *stjernblick* om en persons blick, utan en mera egentlig om stjärnljuset under natten. Närmast liknar den Atterboms användning av ordet i senare versionen av *Lycksalighetens ö*: Snart se vi åter, hur på vattenspegeln — De fina töckenstrimmors flörväv genast — Af fina stjerneblickar genomblänks. LÖ 1854 II s. 49. Den tidigare versionen saknar sammansättningen, men ger en livlig föreställning om hur den framkommit: Snart se vi åter, hur på vattenspegeln — De hvita, fina töckenstrimmor fåfängt — I täfling väfva på sitt flor, så lätt — Igenomblänkt af fikna ögonkast — Från fuktigt återglänsta stjernor. LÖ 1824 II s. 59-60. B.

233-234 *Men se, här är jag åter vid mitt hem. — Här är den kulna grottan*. Också Timon i Kellgren, *Til Christina* SVS II s. 319 bor i en grotta: »Stum, til sin grottas öpnning smyger Timon.» I Stagnelius' diktning spelar grottan en stor roll. Särskilt är detta fallet i *Bacchanterna*, där Orfeus har grottan som ett älsklingstillhåll. — R. talar om grottor även i 15. *Torpflickan* v. 12. C.

238 *granitbädd*. Här: viloläger av granit; jfr SN IV v. 121: En mossbevuxen klippas läger. Stagnelius hade införlivat *granit* med sitt poetiska ordförråd. I *Gunlög* låter han näcken sitta »på granitehällen»

(D 1824 I s. 205), vilket skalden tydligen ansett bättre än »på Demantehällens» i A. A. Afzelius' bekanta dikt, publicerad 1812 i Iduna III s. 87. I *Bruden* talar han om »granitens berg», se citatet i komm. till SN I v. 176. B.

238 *gömd för världen*. Man erinrar sig att också Timon i Kellgrens *Til Christina* flydde »undan världens åsyn». SVS II s. 316. B.

240-241 *Kanske en stund af sömnens ro besökas, — Ett ögonblick, få glömma bort mig sjelf*. Också till Timon kom »den tysta sömnen... Och andades sin balsam i hans ådror.» Kellgren (SVS) II s. 318. Också han »flydde... undan åsyn... af sig sjelf, sin själ, sit eget hierta.» Därs, s. 316. B.

242 *veka svandun*. Stagnelius använder ofta i sensuella sammanhang »svandun» i st f »bädd», t. ex. *Midnatten* D 1824 III s. 259: »Ha! på svandun leker kärleken.» C.

245 *väkt* eg. vissa timmar av natten indelade till vakthållning; här: nattens timmar. C.

Andra Natten.

1-54 Detta parti företer åtskilliga likheter med 2. *Den gamles hemkomst*. I denna dikt har »den gamle» länge vistats i fjärran trakter, skild från sin fosterbygd av »många haf» och av »många kulna år» liksom den svartsjuka här i sin dröm vistats borta »i sekellånga år», skild från barndomshemmet av »Oceanen». Då den gamle återkommer ser han »tjället, — Som förr min vagga bar» och träden »i samma gröna skrud» »med samma kronor på» och han hör »luftens rynder skalla än af kända qväden». Då den svartsjuka tycker sig nalkas hemstranden ser han »dess gröna, trädbevuxna kullar», han känner igen »sin hydda» och han hör »dess glada fåglars morgonbön». Tanken på den älskade saknas dock i *Den gamles hemkomst* och den vemodigt elegiska stämning, i vilken denna dikt mynnar ut, är en annan än den förtvivlade, som griper den svartsjuka vid tanken på hur litet verkligheten motsvarat hans dröm. Det förefaller emellertid sannolikt att början av SN II och *Den gamles hemkomst* ha sin rot i samma inre upplevelse hos R. Denna kan ha varit de tankar och känslor som väcktes hos honom av beslutet att före den planerade sjöresan till Spanien göra ett besök i hemmet (Strömborg BA I s. 106 och 336), med vilka kunna ha blandat sig minnen från hans senaste besök i hemtrakterna våren 1825. C.

1 *trånande*. »Trånad» och därmed sammanhängande ord förekomma flera gånger i SN: I v. 52, II v. 19 (*trånfull*), II v. 64 (*trånadsmatt*), II v. 117, IV v. 118 (*trånande*). Ordet och den egenskap det betecknar äro karakteristiska för romantikens diktning och särskilt för Stagnelius. Se Hedvall RPS s. 299 f. och komm. till 39, v. 23. C.

2 *sekellånga*. SAOS har intet äldre belägg på ordet. *B.*

3 *öde-länder* (i hs 4 *öde länder*) se komm. till 39, v. 10 och SN I v. 18.

7 *af källans svalka* i st f »af den svala källan» franskklassisk stil, jfr Mjöberg, Stilstud. s. 99. *C.*

8-9 *Och ingen pannas hvälfdä himmel ägde — Två milda stjernor för hans hjertas natt*. Denna om barockens omskrivningar erinrande bild för »inga milda ögon sågo tröstande på den olycklige» hör till en typ, som annars är mycket ovanlig i R:s diktning, men stundom förekommer i SN och där synes kunna härröra ur intryck av Shakespeare. *C.*

10-17 Söderhjelms JLR I² s. 244 anser att naturbilderna här förete likhet med Tegnér's *Axel*. Likheten med aftonskildringen i *Axel* WB IV s. 17 synes mig dock icke påfallande. — De fyra raderna om morgonen och de fyra raderna om aftonen äro byggda så att varje rad i den förra avdelningen noga motsvaras av en rad i den senare. Genom att i den sista versen »ur tårar» placerats i slutet i st f i mitten som i v. 13 får — delvis på grund av den kiastiska motsättningen mellan dessa två versers form — både »en ödlig natt» och »ur tårar» ökad betoning. Konstruktionen av dessa rader i sin helhet erinrar om kompositionen i flera av IE-dikterna. *C.*

11 *purpurhy*. Jfr komm. till SN I v. 78 och till 39, v. 29. Personifikationerna av morgonen och aftonen äro mycket vanliga både i romantisk och annan diktning och finnas redan hos Homeros (om dem hos H. se Synnerberg, Ant. om J. L. R:s episka stil FU 26, 1912 s. 336). — Ordet *purpurhy*, som påträffas redan i barockdikter (Lillienstedt, Warnmark) återupptogs av den nyromantiska poesien och förekommer i R:s hyperromantiska ungdomsdikt *Emma*: Förfärad sökte hon att fly. — Och skiftad var den purpurhy — Som nyss på kinden log. SS II s. 27. *B. C.*

11, 15 *österns, vesterns*. Se komm. till SN I v. 76.

15 *vesterns guldport*. Oftast talas i tidens romantiska poesi om »Österns guldport», t. ex. av Stagnelius i *Blenda*: Solens rosenröda Tärna [steg]... Ur österns guldport fram att båda Dagens Brud. D 1824 I s. III. *B.*

18 *Oceanen*. Ordet användes i tidens poesi ungefär liktydigt med nuspråkets *hav* och kan ha samma växlande omfång som detta. I sin *Sång öfver sjö-segern vid Hogland 1788* riktar Leopold till prins Carl orden: Den Ocean Du gjort till vittne af ditt mod. SS² s. 97. Viljanen Rbg I s. 208 har tydligen fattat ordet i sin nu gängse betydelse: »Den olycklige drömmaren företar... [i drömmen] en underbar återkomst över världshaven tillbaka till sin troget väntande kärasta.» Det tycks emellertid icke ha behöfts mer än en natts segling

för honom att komma fram till hembygden. Även i *Till den äldrestegne* ligger hemlandet på andra sidan »oceanen»: Seglarn lik, som ren af lugnet vaggad, — Ser på afstånd oceanen fradgad, — Och med glädjens hvita vimpel helsar — Stränderna utaf sitt fosterland. 39, v. 74-77. Se även komm. till dessa verser. *B.*

23 *liksång* eg. sång som sjunges vid begravning. *C.*

25-26 *Då växte, likt den unga svanen, opp — Ett snöhvitt segel, glimmande i vester.* Fredrika Runeberg, Ant. s. 37 f. minnes, att då det en dag var fråga om dessa rader någon (hon har först skrivit *Nervander*) framhöll »fågringen och sanningen i bilden att det sig närmande seglet liksom syntes växa såsom en ung svan växer och förstoras.» — Liksom här förliknas det vita seglet vid en svan i 27. *Färd från Åbo* v. 31, medan i *Victor och Achates* SS II s. 110 svanens vingar liknas vid vita segel. Jfr inl. komm. till 14. *Svanen* s. 83. *C.*

26 *glimmande* glänsande; jfr komm. till SN I v. 72.

28 *det hvimpelprydda skeppet.* Intet tidigare belägg på *vimpelprydd* i SAOS. I *Året 1783* skriver Lidner: Det vimpel-krönta haf likt svanens vass sig ter. Lidner (SVS) II s. 374. *B.*

31 *en glädjedrucken älsklång lik.* *Glädjedrucken* även i *Till henne* SS II s. 105. Stagnelius, *Midnatten* D 1824 III s. 259 talar om två »glädjedruckna» älskande. — *älsklång* här: älskare; se komm. till IE v. 1. *C.*

32 *i vågens bädd.* *Bädd* här fyllnadsord av samma art som de i den pseudoklassiska stilen vanliga *famn, sköte* o. s. v. *C.*

33 *Sitt hemland, och sitt sälla hopp till mötes.* Sådana koordinerade sammanställningar av ett konkret och ett abstrakt substantiv ha pseudoklassisk stilprägel. Man finner dem också hos Stagnelius, t. ex. *Sång till kvinnan i Norden* D 1824 III s. 10: [månen lyser odlaren] Till hyddan och till sällheten. *C.*

35-36 *Och nattens döttrar, — Den tysta sömnen, och den lätta drömmen.* Se komm. till SN I v. 37.

38 (morgonrodnadens) *rosenläppar.* Sammansättningar med *rosen* som färgbeteckning förekomma i SN utom här: II v. 88 rosengårdar (aftonrodnadens), III v. 69 rosengårdarna (på Minnas kinder), V v. 118 rosenläppar (Minnas). Sådana sammansättningar äro vanliga i romantikens stil och särskilt hos Stagnelius. I dennes *Kärleken* D 1824 III finner man sålunda: s. 35 rosenfärgen (aftonrodnadens), s. 36 rosenkrönt (om morgonrodnaden), s. 37 rosenstrålar (behagens), s. 45 rosendrömmar. Jfr komm. till 5, v. 37 och 24, v. 18. — Om personifikationen av morgonrodnaden se komm. till SN II v. 11. Hos Homeros är morgonrodnaden, Eos, vanligen »rosenfingrad». *C.*

39 *naturens vållust* naturens högsta lust, sällhet, glädje. *B.*

40-54 Skildringen av stämningsslaget erinrar i sina allmänna drag om peripetin i Kellgrens *Til Christina*, då Timon »kastar... sig up för klippans höjder — Och ser med vidgadt öga öfver fältet» (v. 101-102), där kära vänner komma honom till mötes. Därtill bidrager i väsentlig mån polysyndesen i v. 41-43; jfr komm. till SN I v. 19-20, 26-27. Denna förstärkes genom anaforen »Och såg» som inleder samtliga verserna, liksom hos Kellgren »Och ser» verserna 102-103. Även beskrivningen i polysyndesen där intrycken specificeras på ett sätt som genom den lika placeringen i de likformade satserna ger ett intryck av upprepning: »Och såg sin hembygds länge sörjda kust, — Och såg dess gröna, trädbevuxna kullar, — Och såg dess blomsterklädda bäckars gång» erinrar om liknande stildrag hos Kellgren; jfr Belfrage, Gustavianska dikter s. 125. Även fortsättningen uppvisar samma stildrag: På stranden kände han sin hydda, kände — Dess glada fåglars morgonbön. Det är sant att detta är ett stildrag som förekommer på mer än ett håll inom blankversen (jfr Belfrage a. a. s. 126), men icke minst polysyndesen gör att man här främst kommer att tänka på Kellgren och *Til Christina*, varåt själva innehållet också tyckes peka. B.

43 *dess blomsterklädda bäckars gång. Gång åter ett av de pseudo-klassiska fyllnadsorden. C.*

44 *kände igenkände. — hydda se komm. till I, v. 35.*

45-46 *berusad — Ur fröjdens öfverfyllda nektarkalk.* Bilder av besläktat innehåll hos R. äro SN III v. 215-216 (lyckans) rika fullhorn och 20. *Till oron* v. 31 salighetens tömda mjödhorn. — *nektarkalk* hos Stagnelius, *Cydippe* D 1824 II s. 407 Olympens nektarkalk; jfr ock Stagnelius, *Kärleken* III s. 39 hvarje vällustkalk, som Flora räcker. Om *nektar* hos R. jfr komm. till 18, v. 10. C.

47 *i salig yra.* Uttryck för romantisk extas. *yra* hör till de i gustaviansk dikt ofta använda orden, men det har här fått en annan, djupare innebörd. Jfr Hedvall RPS s. 274. — *Salig* förstärker denna innebörd; jfr komm. till 17, v. 4. C.

50-51 *då sprang bland löfven — Hans barndomsvän, hans trogna flicka fram.* Jfr Franzén, *Sångmön* D 1810 s. 152: Himmel! hvilken änglaflicka — fick jag mellan löfven se. — *hans trogna flicka* se komm. till IE 9, v. 80. C.

54 *återseendets och glädjens tårar* se komm. till SN II v. 33.

55 *sorgens son.* Jfr SN III v. 214: sorgens trötta dotter. C.

59 *Ha!* Interjektionen hade tagits på entreprenad av Leopold, och detta kritiserades och förlöjligades vid upprepade tillfällen av filosofisterna. Detta hindrade emellertid icke Atterbom att utan parodiskt syfte använda den flera gånger, t. ex. i Lycksalighetens ö. Även hos Stagnelius träffar man den på tre varandra följande sidor i

Albert och Julia D 1824 II s. 54—56. Se för övr. Ideforss, De primära interjektionerna i nysvenskan I s. 186 ff. *B.*

64 *trånadsmatta*. Hos Hedvall RPS s. 336 antecknat såsom ovanlig sammansättning. Intet annat belägg i SAOS. Se även komm. till SN II v. 1. *B.*

66 *At villan och phantomerna af mörkret*. Hedvall RPS s. 274 påpekar att R. liksom 1700-talsskalderna ofta använder *villa* i ungefär samma bet. som »flärd», men anser, att ordet på detta ställe har »en mera intellektuell innebörd». Detta är dock knappast riktigt. Versen bör väl tolkas: »mörkrets villa och phantomer», då *villa* väl betyder »förvillande syn». — *phantomerna* hör till de förromantisk-romantiska orden liksom det synonyma vålnad; båda dessa ord äro karakteristiska för SN:s nattstämning, ehuru något spökromantiskt icke förekommer där. Om ordet jfr komm. till 39, v. 55. Sammanställningen av *villa* och *phantom* finnes i Stagnelius, *Själen's himlafärd* D 1824 III s. 155: »Statt upp, o Sjal! från villor och phantomer.» — *af mörkret* i st f genitiv franskklassiskt, se Mjöberg, *Stilstud.* s. 234. *C.*

68 *magiskt klar*. Om *magisk* se komm. till 30, v. 1. Ordet finnes hos Stagnelius bl. a. i *Kärleken*, som starkt påverkat SN (D 1824 III s. 37): *magiskt lifva grästapeten*, *C.*

71 *himmelskt lufva dröm*. *Himmelsk* se komm. till 20, v. 8.

73 *echo* se komm. till 15, v. 27.

75-76 *stamma... glädje* se komm. till 5, v. 7 och 4, v. 33.

78 *Och hämma, bäck, ditt muntra språng en stund!* Bäckens »muntra språng» även 7, v. 19-20 (jfr ock komm. till 7, v. 25). I *Vårt land* sammanställes liksom här i SN bäckarnas språng med skogens sus. *C.* 81-89 *Det var en qväll, en nordisk sommarqväll, — En qväll, då solen icke går till hvila — Vid jordens barm* o. s. v. Sylwan, Några ord om R:s ungdomsdiktning, *Samlaren* 23, 1902 s. 63, och efter honom Söderhjelms JLR I² s. 244 jämföra detta ställe med Tegnér, *Axel* WB IV s. 17: »Det var en afton. Qvällen låg — och drömde på sin bädd i vester.» Solen, som går till vila i havet (hos Thetis), återgår på antik mytologi, men bilden hade blivit allmän i romantisk diktning. I Stagnelius, *Kärleken* D 1824 III s. 35 finnes en motsvarande bild av soluppgången: »När ur Oceanens salta floder — Strålarnes och dagens gyllne moder — Tågar fram.» — Hedvall RPS s. 60 f. anmärker, att detta ställe är det enda, där R. ger detaljerade skildringar av aftonrodnadens färgnyanser och tar för givet att här föreligger inflytande från Stagnelius. Viljanen Rbg I s. 208 påpekar att denna lyriska skildring av en nordisk sommarnatt är den första i sitt slag i R:s diktning (den i *Färd från Åbo* är dock måhända tidigare). Om R:s skildringar av sommarkvällen se ock Hirn, *Runeberggestalten* s. 55 f. *C.*

85, 87 *vestern, Östern*. Se komm. till SN I v. 76. Här är det landskapet under respektive delar av himlavalvet som det främst är frågan om. Detsamma är förhållandet i *Fänrikens hälsning*: I ljus smalt rodnan bort kring österns berg, — Och dagens strålfloed kom alltmera nära. Normaluppl. V s. 246. B.

86 *saffran* som färgbeteckning. Hedvall RPS s. 61 påpekar att ordet är karakteristiskt för Stagnelius och bl. a. förekommer i hans *Kärleken* D 1824 III s. 40: Tithans saffransbädd. C.

88 *rosengårdar* se komm. till SN II v. 38.

89 *De skära purpurstänkta molnens flockar*. *Purpurstänkt* se komm. till SN II v. 11; jfr här särskilt 14. *Svanen* v. 1: Från molnets purpurstänkta rand. C.

90 *I dagg och vällust låg naturen stum*. Sammanställningen av ett konkret och ett abstrakt substantiv se komm. till SN II v. 33. — Jfr i fråga om användningen av ordet *vällust* komm. till SN II v. 39 samt de ord som Stagnelius lägger i flyttfåglarnas mun under midsommarnatten: Ej kunde vi somna — /Så däglig hon var — /Af vällust blott domna. D 1824 III s. 52. B.

93 *medvetlöst omedvetet*. C.

94-103 Den utförda liknelsen om den sårade örnen, en »homerisk» bild, tillhör en typ, som R. använder i sina episka dikter, men den passar genom sitt starka stämmingsinnehåll även väl in i den mer lyriska tonen i SN. Även i Shakespeares skådespel finner man stundom sådana utförda liknelser. C.

95 *sönderskutna* i hs 4 se komm. till SN I v. 74.

100 *vemod* se komm. till SN I v. 7.

102 *på fältets fägring*. Latinpåverkad franskklassisk konstruktion jfr Hedvall RPS s. 249 f., Mjöberg, Stilstud. s. 99 f. C.

103-142 Hedvall RPS s. 211 jämför med detta parti Kellgren, *Til Christina* SVS II s. 319:

Men sagta friskna nu de dufna lemmar,
Och villigt öppnar sig hans blick för dagen:
Och när den öppnas — Gud! hvad glada röster
Af himmelsk harmoni ha nått hans öra!
Likt rösten af de helige på Horeb
Ljuft sammanstämde med Seraphers harpor,
När Herrans salighet besöker jorden —
Stum, til sin grottas öpning smyger Timon
Och lyss och tviflar, åter lyss och undrar;
En hemlig dragning rycker hän hans hjerta,
Och foten följer dit hans hjerta drages.

Det är möjligt att ett samband finnes, men alldeles säkert synes det mig icke. *C.*

106-107 *Ännu en ton, ännu — En suck af andarne i lutans boja.* Jfr Tegnér, *Nattvardsbarnen* WB III s. 118: [försoningen] är som de toner i harpan, — fångslade andar, som vänta alltjemt på befriarens finger. *C.* — Enligt Envallsson, *Svenskt musikaliskt lexikon* (1802) var lutan ett gammalt instrument »tjenligt att väcka och underhålla melankoli». I ett bacchanaliskt kapitel låter också Bellman ordens-klockaren Trundman utropa: Bort pilträ, gråt och lutor! Bellman (BellmanS) IV s. 145. Här komma dock lutans toner åtminstone så småningom med tröst och bli uttryck för harmoni. *B.*

108-111 En sommarkvällsstämning sådan R. älskar den; jfr särskilt 14. *Svanen* och 27. *Färd från Åbo.* R. betonar gärna det speglande i den lugna vattenytan — här: »Och vattnets dallring byts till spegelglans», jfr 27, v. 29-30: »den långa sjön — Står som en ändlös spegel för ögat fram» och 28. *Hvad jag är säll* v. 4: »På vikens spegellugn en sommar dag.» Se komm. till det sistnämnda stället. *C.*

109 *qvällbelysta.* Enda belägg i SAOS. Jfr Hedvall RPS s. 336. *B.*

110 *med stämm* med brus. Det torde icke vara möjligt att fatta *stämm* annat än som ljudord, fastän det vanligen betecknar långt starkare och oenhetligare ljud än dem som en kvällsbris kan ge. Men kanske R. genom användningen av ordet har velat betona så mycket mer det efterföljande lugnet. Jfr komm. till 28, v. 3. *B.*

116 *medvetlös* se komm. till SN II v. 93.

117 *trånad* se komm. till 39, v. 23, och SN II v. 1.

118 *famn* fyllnadsord jfr komm. till SN I v. 217.

121 *park* se komm. till 12, v. 13.

122 *ljusets pilar* se komm. till 3, v. 55-56.

125-128 Motsatsen mellan den fria naturen och den av konsten skapade parken eller trädgården är ett mycket vanligt ämne i 1700-talslitteraturen; se därom Hildén, *Studier av naturen i Linnésekets svenska diktning*, kap. *Vildmarken och människohjärtat* (s. 321 f.). Dessa rader i SN förefalla rätt överflödiga i sammanhanget. *C.*

127 *konstens stela krona* se komm. till 30, v. 7 och 41, v. 15.

130-131 *en flock — Af luftens fjäderklädda barn.* Omskrivning i franskklassisk stil. Liknande hos Stagnelius, *Flyttfoglarne* D 1824 III s. 52: den fjädrade skaran och *Aftonen* III s. 396: *Fjäderskaran*. *C.*

130 *sommarskrud.* Ordet (liksom *vinterskrud*) tycks ha skapats av romantikerna. Äldsta belägget i SAOS är från PK 1821 s. 213. *B.*

136-138 *Mitt väsen var, som skeppet är, på hafvet, — När ingen svalkvåg mot dess sida slår, — Och ingen vind dess slappa segel fyller.* Hedvall RPS s. 212 hänvisar till Kellgren, *Til Christina* SVS II s. 317: Ty såsom hafvets dyning efter stormen, — Var svallet af

hans själ. Det bör dock anmärkas att de två bilderna ha rakt motsatt syfte. R. vill måla lugnet, K. den kvardröjande oron. B.

139 *himmelsk*. Se komm. till 20, v. 8. Här kan ordet dock ha ett verkligt samband med himmel — en ton sådan den höres i himmeln. C.

140-141 *ljödo* . . . *En rik, högtidlig harmoni*. En av de hos R. ganska ofta förekommande innehållsackusativerna vid verb som betyda tala, sjunga o. s. v. Jfr komm. till 4, v. 33. C.

142 *melodiskt* se komm. till 26, v. 20.

145-146 Det plötsligt lätt uppvaknande livet får ett akustiskt uttryck i l-ljuden: löf — skälfde — föll — dallrande — blomma. C.

149-165 Hedvall RPS s. 51 framhåller att R. med förkärlek skildrar, hur solen frambyter ur dimma; så, utom här, *Afsked från Frigga* (SS II s. 2), *Kung Fjalar*, andra sången, *Kyrkan*. Tideström, R. som estetiker s. 456 påpekar, att R. i *Hjertats morgon* (D III 1) på samma sätt som här låter det frambrutande solljuset symbolisera kärleken. T. förmodar att Goethes dikt *Amor als Landschaftsmaler* »icke varit utan betydelse för dessa R:s symboliska naturmålningar». Det förefaller mig dock onödigt att här antaga något litterärt inflytande. Man får ett intryck av att R. så starkt upplevat själva natursceneriet att det osökt associerat sig med hans upplevelse av kärleken. C.

149 *Men stod du en gång* o. s. v. Sådana hänvändningar till läsaren förekomma annars icke hos R. (Det »du», som flera gånger finnes i Fänrik Ståls sägner, motiveras vanligen av att fänriken vänder sig till R.). C.

149 *svept i dimmans flor*. *Dimmans flor* hör till tidens vanliga bilder. Den finnes flera gånger hos Stagnelius, t. ex. *Kärleken* D 1824 III s. 45: Klädd i flor af gråa aftondimnor, — Jordan tyst i slummerdräkten låg, *Martyrerne* II s. 310: genom rosenröda dimmors flor. C. 151 *rosenånga*. *Rosen* här tydligen icke färgbeteckning som SN II 38 m. fl. ställen utan direkt hänförande sig till ros: ånga av rosor. C. 152 *flödde*. R. har böjning efter andra konjugationen även i pres. *flöder* i *Skadars grundläggning*. Normaluppl. I s. 242. Formen *flödar* finnes dock i fragmentet av en romans SS II s. 205. Stagnelius använder formen *flödde* i *Blenda* D 1824 I s. 110. Westes ordbok (1807) har böjning efter 1 konjug. såsom normalform, men upptager såsom biformer *flöder* och *flödde*. Av senare finlandssvenska författare använder Topelius *flödde* på två ställen i *Ljung*, Tavaststjerna *flödade* i *En infödning* (SAOS). SAOB anger såsom bruklighet för böjning efter 2 konjug.: numera blott i vissa trakter, starkt bygdemålsfärgat. B.

156-157 *såg du berg och dal* — *Förtroligt träda fram ur formlösheten*. Man kunde kanske vara frestad att i användningen av *förtroligt* finna en naturbesjälning av nästan modernt slag, men säkerligen betyder ordet icke anrat än: på ett välbekant sätt förtroget. Det är unge-

fär samma användning av ordet man träffar i Stagnelius' *Bacchanterna*: Jag helsar dig, stilla, förtroliga dal. D. 1824 II s. 74. B.

159 *vällust* se komm. till SN I v. 70.

169-173 *Jag kände blott min sällhet, visste blott, — Att hon och jag i verlden fann — ej annat, — När jag, i jublande förtjusning, sprang — Den korta väg, som skiljde oss ännu, — Och föll på böjda knän vid hennes fötter.* Hedvall RPS s. 211 jämför detta ställe med Kellgren, *Til Christina* SVS II s. 320: Hvem lyder denna vink, om nu ej Timon? — Nu, snabb som blixten, störtar han dit neder, — Och mötes med ett ömt förtroligt famntag. C.

175 *ömt förtroligt.* Jfr ovan citatet ur *Til Christina*. C.

177-179 *Hon såg, som barnet på sin engel ser, — När modren bäddat vaggan mjuk, och drömmen — Då genast leder fram den välbekante.* Jfr Franzén, *Spegeln* (D 1824 I s. 22): Hvad ser den lilla? ... Helt visst en engel — Kring hennes vagga sväfvat här. Jfr komm. till 35, v. 4. Sannolikt är dock att R. här närmast influerats av Tegnér, *Nattwardsbarnen* WB III s. 118: men försoningen slumrar i hjertat, — tyst som det vaggade barn, och drömmer om himmel och englar. (Detta ställe föregår i *Nattwardsbarnen* omedelbart det i komm. till SN II v. 106-107 citerade, och följer strax efter den i komm. till SN I v. 204-206 anförda bilden om hoppet med tröttade vingar.) C.

182-185 *Men på den lätta brygga, begges blickar — Emellan våra hjertans himlar slogo, — Gick kärleken, i tusen former klädd, — Att vexla njutningar, och vexla boning.* En av de något sökta och överlastade barockartade bilder som stundom finnas i SN. C.

186-190 En av de sensuella skildringar i SN, vilkas frändskap med liknande ställen hos Stagnelius Söderhjelm JLR I² s. 243 påpekar. C.

189 De i hs 4 följande verserna *Och bette mina kyssars yra hjordar — I hennes blomsterläppars paradís* innehålla åter en bild av barockprägel. C.

191-206 Slutet av SN II har en viss allmän frändskap med 32. *Vagg-sång för mitt hjerta.* På båda ställena talas det om minnet av en stund, då kärleken upplevts i rikaste mått, en sällhet som emellertid sedan har visat sig bedräglig. Jfr inl. komm. till 32. C.

191-197 Tankegången i dessa verser erinrar om den i Kellgren, *Våra villor* SVS II s. 81: Hvad mer, om Villan oss bedrager, — Blott hon vår lefnad lycklig gör? Huruvida något samband verkligen föreligger är dock mycket ovisst, om ock beröringarna mellan *Til Christina* och SN kunde tala för det. C.

195 *fantasiens skuggspel* se komm. till SN I v. 201.

200 *salig* se komm. till 17, v. 4.

203 *Men stjernorna min fria ande bergat.* Jfr t. ex. i Stagnelius' *Uppoffringen*: Mig vinka stjernornas cheruber sagta. D 1824 III

s. 248 och i slutstrofen av Tegnér's *Stjernasången*: Vandrande Gudar, — tagen mig hastigt till er! WB III s. 8. B.

206 *purpurläppar* se komm. till SN II v. 78. Ordet är använt av R. även i 20. *Till oron* v. 9. B.

Tredje Natten.

4 i *hafvets famn*. *Famn* kan här vara ett rent fyllnadsord, men kan också innehålla en häntydning på den antika myten att solen går till vila hos havet. Jfr komm. till SN II v. 81-89. C.

4-5 *Solen ... släckte lugnt sin fackla*. *fackla* om lysande himlakroppar (»dagens fackla», »nattens fackla») är synnerligen vanligt i 1700-talets poetiska språk, åtminstone delvis under påverkan av motsvarande bruk i fransk dikt av »flambeau». Se SAOB och Mjöberg, Stilstud. s. 249. R. talar i D II 7. *Talltrasten*, i *En stund ibland grifterne* SS II 27, v. 25 och i *Om en spik* SS II 69, v. 43 om »nattens fackla» samt i SN III v. 293 om stjärnans strålfulla fackla. Också hos Stagnelius finner man dessa bilder t. ex. *Wladimir den store* D 1824 I s. 56: dagens fackla, och *Martyrerne* II s. 330: (solens) gyldne fackla. C.

5 Versen är tretaktig, jfr komm. till SN I v. 57. Den avslutar här ett avsnitt i dikten. C.

6-8 *Den dag, som hvälfde nyss — Sin rika blomning öfver tusen länder, — Står vissnad ren*. Att R. här låter dagen blomma och vissna såsom en växt är ett tecken bland många andra på hur dominerande växtvärldens liv var i hans föreställningsvärld. B.

9 *bladens sista, matta purpur* se komm. till SN II v. 11.

10-11 *Det lugn, som bredde lätta vingor öfver — Den glada nejdens land och vatten*. Jfr *Om en spik* SS II 69, v. 48-49: Nattens fläkt, som flyr — Med slappad vinge öfver sarkofagen. C.

12 *stormens örnflygt*. *Örnflygt* är enligt Mjöberg, Stilstud. s. 266 en nybildning av Tegnér, men det av M. anförda stället (filos. fragm. 1802) har R. ej känt. Ordet finnes också hos Stagnelius: *Till ... Norberg* D 1824 III s. 65: (själens) örnflygt, och *Skaldens invigning* III s. 228: Jag stolt min örnflygt höjer mot stjernorna. C.

14-23 Detta parti har en viss frändskap med Tegnér's reflexionspoesi, ehuru detaljöverensstämmelser icke torde kunna påvisas. En yttre typografisk omständighet kan dock måhända anföras. R. kursiverar i v. 19 *stormig*, den enda gång R. såvitt jag observerat använder kursiv i sina tryckta dikter. I *Epilog vid Magister-Promotionen 1820* kursiverar Tegnér några särskilt betonade ord: Ty det är *kraft* och *klarhet* o. s. v. C.

26 *någongång*. För sammanskrivningen jfr komm. till 30, v. 21. B.

27 *minutligt* »för ett ögonblick». Även hos Stagnelius, t. ex. *Suckar-*

nes myster D 1824 III s. 58: Sjelfva Månens fullhet — Är minutlig. C.

30-32 *ett moln . . . haglar ner* — *En skur af stela dödar på de späda.* Haglar användes numera endast med »det» som subjekt. I *Molnets broder* finnes: Innan stormskyn . . . — Kommer, brister, haglar och förskingrar. Här i SN har ordet även innehållsackusativ. — *stela dödar.* *stela* se komm. till 30, v. 7. *dödar.* I bet. »orsak till död» förekommer död i poesi stundom i pluralis (SAOB). Hos R. även i *Sandels*: Och han söktes af dödar från tusen gevär. Jfr Stagnelius, *Cydippe* D 1824 II s. 417: Och mötte dödarne på krigets stolta bana! C.

39-43 Situationen erinrar om huvudscenen i Kellgrens *Til Christina*. Den svartsjuke »bland klyftorna i ödeskogen» (Kellgren v. 1: i dalens djup och bergets klyfta) hör »En glädttig sång!» (Kellgren v. 92: hvad glada röster). Han tror att det är någon som skyndar jublande »till barn och maka». Hos Kellgren är det en lycklig familj som möter den olycklige ensamme. Men i SN misstar sig den svartsjuke, och mötet blir av helt annan art än det väntade och därigenom understrykes tragiken. B.

40 *ödeskogen* se komm. till SN I v. 18.

48 *glädjesångerskan*. Intet annat belägg i SAOS. B.

53 *sjunga sällhet* se komm. till 4, v. 33.

54-55 Blommorna i den vansinniga Minnas hår erinra om den vansinniga Ofelias blommor i Hamlet. Söderhjelm JLR I² s. 246. C.

59-62 *Se hennes anlet, likt en höstlig källa,* — *Af stormar grumlad, öfverhölj'd med spillror* — *Af en förhärjad blomsterverld; ännu* — *Är himlen dock ej jagad ur dess spegel.* En besläktad bild i Stagnelius, *Kärleken* D 1824 III s. 40: Hvad är kärlek? En Narcissisk villa, — Känslor för en bild i vattnets stilla, — Härmande chrysell elysiskt målåd, — Grumlad af ett fallet löf, en vind. Jfr ock S:s *Bacchanterna* II s. 103: Dess sköna anlete, — Lugnt som en källas blomster-spegel nyss. — Tideström, R. som estetiker s. 182 påpekar, att bilder av ett vissnat, härjat ansikte vid denna tid mycket ofta återkomma i R:s diktning; T. antar att detta beror på Fredrikas sjuklighet våren 1829 (jfr inl. komm. till 31). C.

61 *blomsterverld* jfr komm. till 13, v. 2.

66-67 *Minna blickar* — *Sin kärlek än ur ditt förgrättna öga.* Ex. på innehållsackusativ vid *blicka* bl. a. från Atterbom och Stagnelius Berg, PoetFrih. s. 109 f. C.

69 *rosengårdarna på Minnas kinder* se komm. till SN II v. 38.

70 *Fast sorgen bredt sin vinter öfver dem.* En liknande bild i 31. *Den tillfrisknande* v. 7-8: Och dödens blekhet låg som en dyster drifva — Öfver ditt anlete bredd. C.

75 och 85 *Ha!* se komm. till SN II v. 59.

76 *J pulsar! svalen vildare än hafvet* se komm. till 24, v. 27.

78-79 *Förnuft, släck ut din lampå, — Den lysar öpp en afgrund.* *Afgrund* som romantikord se Hedvall RPS s. 297 f. H. anmärker, att ordet, »figurligt använt om livets och människosjälens mörka djup», ytterst stammar från Shakespeare (»hell») och finner i dess rikliga förekomst i SN ett bevis för att R. här varit påverkad av S. C.

86 och 99 *älskling* se komm. till IE I, v. 1.

108 *sin trogna flicka* se komm. till IE 9, v. 80.

113 Versen är sextaktig. Jfr komm. till SN I v. 209.

129 *himlens salar.* Även SN IV v. 150; *himlens sal* SN III v. 240. Jfr Franzén, *Menniskjans Anlete* D 1810 s. 158: himlens salar; Stagnelius, *Kärleken* D 1824 III s. 43: himlens gyllne salar. Se ock komm. till 4, v. 32. C.

133-134 *som molnet, i sin irring, — En fristad söker.* Se komm. till SN I v. 97-98. En liknande jämförelse har R. lagt i Arons mun i *Elgskyttarne* (IX v. 140-141): det värsta af allt för den grånade gubben — Var dock att vandra omkring, som det irrande molnet i luften. B.

134-136 *såsom vattenfågeln — I vassens mörker letar sina ungar, — Som blöda ren i jägarns hand.* Bilden är genom sitt motiv och sin åskådlighet mycket karakteristisk för R., men saknar i dessa hänseenden motstycke i SN. Jfr Hedvall RPS s. 167. En viss anslutning till SN:s vanliga stil finner man dock kanske i att R. i st f »anden» talar om »vattenfågeln». Omskrivningen *vattenfågeln* även i R:s *Psalm 225* (Normaluppl. VIII s. 76). C.

138 och 140 Sextaktiga verser, se komm. till SN I v. 209.

148-182 Minna anför här tre ex. på hur kärlekspar skiljas genom döden. Tretalet erinrar om IE, men några andra beröringspunkter finnas icke. C.

148-159 Berättelsen om de två turturduvorna, som skiljas genom jägarens skott, sammanställes av Hedvall Rbg² s. 33 (se ock Hedvall, *Två Runeberg-studier* HLS 17, 1942 s. 138 f.) med R:s *Minne* SS II s. 42:

Jag mins en Vän — ack til dess bröst
 Jag knöts med vårens krans —
 Som dufvan känner dufwans röst,
 Så kände vi hvarans — —
 Den lilla får ju bli hos sin —
 Hvi slets jag bort från min?

H. finner häri ett stöd för sin åsikt att SN liksom *Minne* har sitt ursprung i R:s kärlek till Fredrika Juvelius. Så vanlig som duvan

som representant för kärleken är i litteraturen synes mig detta resone-mang icke övertygande. — Det kan anmärkas, att duvorna också finnas i Stagnelius, *Kärleken* D 1824 III s. 45 f., som haft så påtaglig betydelse för SN:

Som i dunkla cederskogens sköte
Tvänne dufvor till hvarannans möte
Hänryckt fly med kuttrande begär,
Så vi tjuste mot hvarannan foro. C.

173 *lättade min fot lyfte på foten. B.*

174-185 Fjäriln, som dör mitt i sitt kärleksrus, och de tröstande orden om fjärilns lycka i döden erinra om Stagnelius, *Kärleken* D 1824 III s. 41:

Ur sin larf den unga fjäriln ilar,
Svärmar fritt kring ängarna, och hvilat
Vingen ej, förr'n han en maka fått.
Se! han väntas af sin älskarinna,
Mellan blomstren deras kyssar brinna,
Men på ruset följer dödens slummer —
O! hur afundsvärd är fjärilns lott!

Glad han njuter sina sommarmånar,
Innan dystert höst-olympen blånar,
Evgit bergas han från saknans kval.

Fjärilns korta liv omtalas även i R:s *Om en spik* SS II s. 176. C.

186-209 Med denna berättelse om Dödens ängel jfr 37. *Lif och död* och komm. till denna dikt. — Av ms framgår att *Lif och död* är skriven senare än den första versionen av SN III. Då av denna version blott ett obetydligt fragment finnes kvar, är det omöjligt att avgöra, om den innehållit berättelsen om Dödens ängel eller om denna införts först i den senare versionen; vi veta sålunda icke om *Lif och död* eller SN innehåller den första gestalt R. givit motivet. — Från *Lif och död* skiljer sig berättelsen i SN därigenom att den icke talar om döden som ett straff för synden och icke om den försoning, som den renade människosjälén vinner hos Gud, utan om den sorg döden vållar, då den skiljer två älskande, och om den sällhet dessa vinna efter återföreningen bortom graven. *Lif och död* innehåller sålunda mer av de bibliska dragen och av den platonskt-schellingianska filosofien; SN närmar sig åter mer det i komm. till 37 nämnda stället i Tegnér's *Nattvardsbarnen. C.*

186 *lifvets öknar. Öken* tillhör de franskklassiska modeorden, som ge uttryck åt världsåskådningens pessimism (jfr fr. désert); t. ex. Kell-

gren, *Våra villor* SVS II s. 88: lifvets öken. Ordet förekommer också ofta hos Stagnelius med liknande känslöbetoning. C.

194 *tåredalen*. Bibliskt (Psalt. 84 v. 7 i Vulgata: vallis lacrymorum). Se SAOB, Jämmerdal. Jfr 37. *Lif och död* v. 6: jordens skuldbehöjljda dal. — Stagnelius använder ordet i skildringen av en likartad situation: Ha! Jag är ensam i min tåredal. — Den himmelske ledsagarn sjelf mig lemnat. *Albert och Julia* D 1824 II s. 56. C. B.

204 *lia*. Se komm. till 25, v. 4. Dödens *lia* även 37. *Lif och död* v. 10. C.

205 *Och för den bleka liljan opp till Gud*. Jfr 37. *Lif och död* v. 19-20: och bär — Allt försonadt åter till sin Gud, sitt hem. — *den bleka liljan* se komm. till 36, v. 24. C.

210 *hamnat* kommit till det yttersta målet, kommit till ro, kommit i ro och säkerhet; numera föga brukligt. SAOB. C.

214 *sorgens trötta dotter*. Jfr SN II v. 55: sorgens son. C.

215-222 Dessa verser bilda en åttaradig strof med rimflätningen abcabdd, alltså en form av ottavan. Se inl. komm. till 8. *Mina dagar*. Det är svårt att finna något innehållsligt eller stilistiskt skäl till att R. i SN:s blankvers infört detta rimmade parti. Shakespeare använder emellertid i sina tidigare skådespel, bl. a. i *Romeo och Julia*, ofta rim i blankversen; i *Romeo och Julia* finnas även hela strofer med rimflätningen ababcc. Troligen har R. här följt S:s föredöme. C.

216 *fullhorn* ymnighetshorn. Även SN V v. 124: naturens fullhorn. Jfr Stagnelius, *Sigurd Ring* D 1824 II s. 147: När höstens Tärna sitt fullhorn tömmer. C.

240 *himlens sal* se komm. till SN III v. 129.

244 *lie*. Vanligen använder R. formen *lia*. Se komm. till 25, v. 4. C.

244-249 *Sömn, o sömn!* — *Du svala dagg för hjertats sjuka blomma!* — *Du blida, som på drömmens vingar bär* — *Den qualda anden ur sin fångaboning*, — *Och låter honom, några stunder, fri* — *I evighetens ethersalar andas!* Hedvall RPS s. 203 jämför detta parti med den scen i Sophokles' *Philoktetes*, där Neoptolemos håller vakt vid den sjuke Philoktetes' sida. Kören åkallar där sömnen: »Sömn som befriar från smärtor och lidanden, — nalkas nu med din milda fläkt, — lyckliggör med din lycka! — Låt ditt rofyllda skimmer — öfver hans anlete vila. — Kom med din helande hand! (Zilliacus' övers. s. 85). H. tillägger dock att ett sådant anropande av sömnen är ett vanligt litterärt motiv och även finnes hos Shakespeare, bl. a. *Macbeth* II: 2. Tillräckliga skäl för antagande av litterärt inflytande från dessa håll synas mig icke föreligga. Men tanken att sömnen och drömmen för människoanden till en högre värld än sinnenas, till »evighetens ethersalar», är mycket vanlig i romantikens diktning och återgår på Schellings filosofi (jfr Bööks Stagneliuskommentar SVS V s. 363, komm.

till Sigurd Ring v. 31-37). I Stagnelius' *Bacchanterna*, som synes höra till de verk av S., som gjort de djupaste intrycken på R., säger Orpheus (D 1824 II s. 69 f.): Blott sofvande, blott då, när kroppens boja — Af dvalans hand symboliskt redan lossas, — Upplysas vi, o Sanning! af ditt ljus, — Och i en ny, en skönare natur — Med häpnad bo. — Med detta ställe i SN jfr också 32. *Vaggsång för mitt hjerta*, se inl. komm. till denna. C.

246-247 *bär* — *Den qualda anden ur sin fångaboning*. Att människans ande på jorden vistas i ett fängelse är en hos Stagnelius ständigt återkommande tanke. Jfr komm. till 41, v. 3 och 24. C.

249 *evighetens ethersalar*. *Eithersalar* se komm. till 4, v. 32. Jfr ock »himmelns salar» SN III v. 129. C.

250 *till oskulden* till den oskyldiga. Franskklassisk anv. av abstrakt substantiv i st f adjektiv, se Mjöberg, Stilstud. s. 97 f. C.

260 *sorgebleka*. Äldsta belägget i SAOS. B.

261-262 *dessa tecken, hvarmed ödet stämplar* — *Sitt herravälde in på slafvens panna*. *Slav* som beteckning för den av ödet behärskade människan är vanligt i pseudoklassisk diktning, se komm. till 17, v. 26. Jfr ock SN III v. 310: ödets korsbelastade slafvinna. C.

264 *typiskt* förebildligt. Ordet har väl i denna användning i sista hand teologiskt ursprung. Den teologiska »typiken» sysslade med den djupare betydelse såsom förebilder och förutsägelser om det kommande som man tillade de bibliska berättelserna. Berg, Strödda iakttagelser om R:s stil FT 1904 s. 155 anser att här föreligger ett lån från Stagnelius, *Kärleken* D III 1824 s. 35: Och af sömnen typiskt uppenbaras — Dödens hemska, fruktade myster. B.

264 *slumrarinnan*. Ordet är hos R. den feminina motsvarigheten till *slumrare* (jfr komm. till 34, v. 39) och tycks vid denna tid gärna ha använts av R. Det återkommer i SN IV v. 13 och V v. 144, i D II 23, v. 1 samt i SS II 74, v. 10. B.

265-268 *Sömnens sällhet* jfr 32. *Vaggsång för mitt hjerta* och 35. *Öfver ett sofvande barn*. C.

267 *dina blickars slutna portar* dina slutna ögonlock; en liknande bild SN V v. 105: Igenom ögonlockens tränga galler. C.

268 *lifvets djupa afgrund* se komm. till SN III v. 78-79.

270 *och dess pulsar tömda*. *Pulsar* har här icke den erotiskt-sensuella betydelse som ofta annars hos R. och hos Stagnelius (se komm. till 24, v. 27); här synes ordet ha betydelsen »pulsåder», som även upptages av Dalin. Hela uttrycket lika med: och dess blod förrunnet. B. C.

276 *dväljas* här väl »försjunka i dvala, finna ro». C.

278-308 Hela detta parti är ganska dunkelt. Innebörden synes vara följande. Människan är sammansatt av jordiskt mörker och av himmelskt ljus. Det himmelska ljuset, förnuftet, »sinnlighetens lamp»,

»själens gudaeld», stjärnan, omgiven av dyster natt, förmår blott svagt belysa världen och låta oss se det lidande, som finnes i den, men det förmår intet uträtta för att avskaffa detta lidande. Den svage gläder sig i alla fall åt de stunder, då han kan försjunka i betraktande av förnuftet och hänge sig åt hoppet, att det skall skapa en bättre värld, men den starke förbannar sådana stunder därför att de blott väcka bedrägliga förväntningar. *C.*

279-280 *Att sinnlighetens lampå, att förnuftet — Blott flämtande, med halfsläckt låga, brinner.* Bilden återger åskådligt en oljelampas sken, då vecken är blott obetydligt uppskruvad. — *sinnlighetens sinnevärldens, våra sinnens.* *C. B.*

281 *din hydda, rest af jordens stoft.* Religiös stilprägel, jfr »stoft-hyddå». *C.*

283 *röjas* synas, visa sig. *B.*

285 *själens gudaeld* den gudomliga gnistan i själen; här om förnuftet. Ssgn *gudaeld* tillhör förnämligast pseudoklassicismen, men träffas också hos Stagnelius. *B.*

287-295 *Ty hvad är menskan med sin dubbla lott — Af jordiskt mörker och af himmelskt ljus? — En dyster natt omkring en enda stjerna. — Förgäfves bryter hennes bleka sken — Igenom slöjorna af moln och dimmor; — Hon dagar ingen rymd, hon tränger ej, — Med strålfull fackla, genom skuggans gårdar; — Och stormen bryter segrande likväl, — Med herrskarstämma, genom nattens famn.* Hedvall RPS s. 212 jämför detta med Kellgren, *Til Christina* SVS II s. 318: »Han log — men löjet i hans mörka öga — Var såsom lampans natteliga strålar, — Som månans strålar ur de spridda molnen — När höstens dimmor hvila tungt i dalen — Jag ser det, sade Timon, — svag, o Gudar — Ach! alt för svag är säfvens strid mot stormen, — Och flarnets dammar mot den vreda strömmen, — Och dygd och vishet i et dödligt hjerta!» De likheter, som finnas, synas mig icke tillräckliga för att göra ett inflytande sannolikt. *C.*

292 *Hon dagar ingen rymd. Daga* upplysa. »Den transitiva anv. ... var under slutet av 1700-talet och i början av 1800-talet mycket omtyckt i poetisk högre stil, men är numera så gott som föråldrad.» SAOB, Stagnelius, *Blenda* D 1824 I s. 132: Som dagat ödets natt; även *Riddartornet* II s. 225, *Cydippe* II s. 414. *C.*

293 *strålfull* se komm. till 28, v. 7.

293 *skuggans gårdar* och 295 *nattens famn.* *Gårdar* och *famn* höra till de tämligen innehållslösa fyllnadsord som R, i sin tidigare diktning ganska ofta använder. *C.*

295 *herrskarstämma* se komm. till 27, v. 56.

299 *med barnslig vällust. vällust* i äldre icke-sensuell bet. jfr komm. till II, v. 6.

300 *svagheten* i st f »den svage» och 303 *kraften* i st f »den kraftige»; pseudoklassiskt, se Mjöberg Stilstud. s. 97 f. C.

302 *Som glädjens lätta ögonblick af lifvet* i st f »livets glada och lätta ögonblick». Hela konstruktionen har en pseudoklassisk karaktär: subst. »glädjens» i st f adj. »glada» och prepositionsattributet »af lifvet» i st f genitivattributet »lifvets». C.

308 *villans öknar*. Här har *villa*, som Hedvall RPS s. 274 anmärker, en mer intellektuell innebörd än vanligt hos R. Betydelsen är densamma som i Kellgrens *Våra villor*. C.

310 *ödets korsbelastade slafvinna* se komm. till SN III v. 261-262.

313-314 *Min hvila är en vanmakt blott att bära — Det lidande, som samlas öfver mig*. Hedvall RPS s. 212 hänvisar till Kellgren, *Til Christina* SVS II s. 318: Så ändtlig trött at strida och at klaga — Föll han vanmäktig, på sin kalla torfbädd. Likheten syns väl allmän för att bevisa något inflytande. C.

315-318 *Men jag vill sitta och ditt lugn likväl, — Med glädjeblandadt vemod, än betrakta; — Som sorgen sitter vid en älskad graf — Och gläds åt blomman, som gått öpp deröfver*. Jfr Lidner, *Den yttersta domen* ded. till Gustav III SVS III s. 90: Lik tålmodet vid en graf, — Jag prisat Himlen i min smärta; Tegnér, *Axel* WB IV s. 9: lugn stod han ... som sinnesstyrkan på en graf. Närmast erinrar stället dock om Shakespeare, *Trettondagsaftonen* II:4: I dödsblekt vemod — Hon satt, lik tålmodet på en graf, — Och log mot sorgen (Hagbergs övers.; orig.: She pined in thought; — And, with a green and yellow melancholy — She sat like patience on a monument, — Smiling at grief). — Jfr med senare delen av det anförda stället ur SN 34. *Vid en väns död* v. 47-48: Och knoppen blott, hvarur blomman väller, — Är grafven. C.

316 *Med glädjeblandadt vemod* se komm. till SN I v. 7. Här om en sammansatt känsla, även om själva ordet *vemod* icke direkt uttrycker detta. B.

Hs 5 20 f. *wampyren*. R. har måhända inspirerats till denna bild av den Byron tillskrivna, i själva verket av hans tidigare vän J. W. Polidori författade berättelsen *Vampyren*, som 1824 i svensk översättning (av C. S. Forsman) hade kommit ut i Helsingfors och 1827 hos Bruzelius i Uppsala. Där berättas om en man, som var vampyr, d. v. s. mördare kvinnor genom att suga deras blod. C.

Hs 5 v. 21. *det söfda barnet* se komm. till SN I v. 36.

Fjärde Natten.

1-97 Tideström, R. som estetiker s. 191 säger att »situationen, då Minna trots älskarens böner lämnar honom och försvinner i skogens djup, har en icke ringa likhet med den scen hos Byron, då den älskade kvinnans vålnad obönhörligt tar avsked av Manfred» (Byron, Manfred, övers. J. H. Thomander s. 56-57). En viss allmän likhet finnes, och man kan också påpeka en enskild detalj: Manfred säger, att han »gjort klyftorna bekanta — Med ditt förgäfves återgifna namn», och i SN ropar den svartsjuke förtvivlad: Minna! »Men blott ur bergens sorgsna grottor kom — I långa suckar återsvaret: Minna.» Överensstämmelserna äro dock icke sådana att jag blivit övertygad om att R. här tagit intryck av Byron, C.

2-5 *Det enda minne, jag af henne fick, — Är spåret på det daggbestänkta gräset, — Och qvistarna som darra än der hon — Gick stilla fram emellan skogens stammar.* Hedvall RPS s. 114 framhåller som karakteristiskt för R. att »smärtan oftast är tyst, bäres med stilla resignation, utan ord». — De anförda raderna innehålla en av de få realistiska, i enkla exakta ord uttryckta naturskildringarna i SN. C.

13 *Slog opp sin skådeplats.* Bilden är tämligen konkret, ungefär: byggde sig en scen, och fortsätter även i de följande verserna att vara det: spelte ... I växlande gestalter för mitt öga, d. v. s. minnena togo gestalt av ett skådespel. B.

13 *slumrarinnan* se komm. till SN III v. 264.

14 *genom mörkrets glesa flor.* Epitetet *glesa flor* till uttrycket *mörkrets flor*, tämligen vanligt i dåtida poesi vid sidan av *nattens l. skuggornas flor*, är väl i första hand betingat av situationen: genom floret skulle ju skådespelet ses och då fick det icke vara alltför tätt. Men även i ren naturmålning hade det förekommit i Oxenstiernas *Dagens stunder*, där det i *Aftonen* frågas: Med glesa flor, som hölja skogens läger, — Hvad okänd hand har dunklat dagens ljus? Arbeten I s. 61. Det är skymningen som O. på detta sätt velat måla. R. har redan omtalat att det är natt, men för en ljus nordisk sommarnatt kan uttrycket även passa, fastän visserligen tredje nattens inledning bebådade »en lång och stormig natt». B.

17 (Barndomsdagarnas) *klara solar.* Pluralformen *solar* användes i tidens dikt icke sällan i liknande sammanhang, t. ex. Stagnelius, *Hymn D 1824 III s. 225*: Tolka ej morgonens — Gyllne solar ditt låf? Jfr även 24. *Till Frigga* v. 6: Med dess solar av guld, samt komm. till detta ställe. C. B.

20 *Noachs dufva* och 21 *drömmens trygga ark* jfr komm. till SN I v. 204-206 och till 33, v. 33.

25 *lätbevingad.* Ordet hade använts redan av Elgström: en lätbevingad Amor. Phosphoros 1811, s. 311. B.

25-26 *svalan lik, som sväfvar* — *Mot vårens famn ur sundets purpurväg*. Enligt äldre uppfattning lågo svalorna under vintern i dvala på botten av något vattendrag. Stagnelius har en liknande bild i *Martyrerne* D 1824 II s. 277: Hur är det svalan, när, ur oceanens — Christalle-grottor vaknande, hon sväfvar — Mot vårens himlar under hymners ljud? Se ock Stagnelius, *Vårsånger* 1 (III s. 97) och 4 (III s. 101). — *vårens famn*: »famn» här ett personifierande fyllnadsord, jfr komm. till SN I v. 96. — *purpurväg* se komm. till SN I v. 78. C. 28-29 *Och hennes blickar greto perlor till* — *En krona åt min segrande förhoppning*. En av de barockstilartade bilder, som icke sällan förekomma i SN. Innebörden är: hennes tårar bekräftade mitt hopp om hennes kärlek. — *blickar* i st f »ögon». — *greto* med innehållsackusativ. C.

31-34 *då min kyss ... På hemes läppars vällust-bädd försöf sig*. Söderhjelm JLR I² s. 243 anser detta ställe vara uppenbart stagneliantskt; någon direkt motsvarighet till denna bild har jag dock icke funnit hos S. Bilden synes mig stilistiskt höra till barockbilderna i SN. C.

31-34 Tanken att man i kyssen upplever på en gång ögonblicket och evigheten motsvaras nära av tanken att man i omfamningen innesluter icke blott den älskade utan också oändligheten. Se komm. till 24, v. 5-8. C.

34 *vällust-bädd*. Enda belägg i SAOS. B.

35-41 *Och er och er, o eder ... såg jag, ... men alfvarliga och dystra*, — *På tidens vingar pekande och på* — *Det mörka ödets jernhand, der den tung* — *Låg vårdslöst hvilande på brutna fjettrar*. Versernas icke alldeles klara innebörd torde vara: tiden och ödet ha vållat, att de en gång svurna ederna ha brutits. C.

40 *Det mörka ödets jernhand*. Ödets obeveklighet uttryckes ofta i dikten genom en bild innehållande namnet på någon hård metall. Vanligast i tidens dikt torde vara koppar; jfr komm. till SN I v. 223-224. Men också järn förekommer: Stagnelius, *Martyrerne* D 1824 II s. 336: Furiens jernarm, *Sigurd Ring* II s. 147: allt tar döden — Med jernarm fatt. I sin första tävlingsskrift i Svenska Akademien har Tegnér använt samma bild som R.: Då ödets järn-hand dig förtrycker (WB I s. 17), men denna trycktes icke förrän 1873. I *Kungarne på Salamis* har R. återupptagit uttrycket och lagt det i Rhaistes' mun: Du, som ej aktar ödets jernhand. Normaluppl. VII s. 113. SAOB:s äldsta exempel på en dylik bildlig användning av *jernhand* är från Lidner, *Sednare Saml. Skr.* s. 51: tidens jernhand. C. B.

42 *vemod* se komm. till SN I v. 7.

43 *De dunkla hammarna af fordna fröjder*. *Hamn* i denna bemärkelse

hör till de förromantiska och romantiska orden. R. använder oftare de synonyma *vålnad* och *fantom*. C.

44 *bedjande för nattens flykt* bedjande att natten skall fly. Användningen av substantiv i st f verb i sådana sammanhang hör till den pseudoklassiska stilen, se Mjöberg, *Stilstud.* s. 103 f. C.

50 Fyrtaktig vers, se komm. till SN I v. 57. Också här kan avvikelserna från den normala versbyggnaden motiveras med att versen avslutar ett avsnitt i sången, som handlar om Minnas sömn. Den följande versen berättar om hennes uppvaknande. C.

58 *Se, plågans spjut är krossadt*. Jfr Geijers påskpsalm: Du dödsens udd har krossat. Ps. 1819 nr 105: 1. B.

63 *förråd* se komm. till 9, v. 9.

65-66 se nedan komm. till v. 88-89.

66 Tvåtaktig vers, se komm. till SN I v. 57. Versens korthet ger stark betoning åt dess innehåll, vilket är av central betydelse för diktens fortsättning. C.

79-80 *Sin bana gick hon, obeveklig, kall, — Den bleka månen lik på vinterns himmel*. Jfr Stagnelius, *Sigurd Ring D 1824 II* s. 108: Men blekt var flickans anlete, som liljan, — Som månens i en stormig vinternatt; även *Bacchanterna II* s. 76: Ariadne, dyster och blek, som nattens — Sörjande måne. Om den »bleka» månen jfr Tallqvist, *Månen i myt och dikt, folketro och kult* s. 152 f. C.

86 *förisad* förstelnad; enligt SAOB i denna betydelse företrädesvis i högre stil och numera mindre brukligt. B.

88-89 *Lik sångaren i Plutos dunkla borg, — Då natten tog hans Eurydice åter*. Söderhjelm *JLR I²* s. 242 och Hedvall *RPS* s. 234 påpeka, att R. i v. 81-89 reproducerat Orpheus' berättelse i Stagnelius' *Bacchanterna* (*D 1824 II* s. 72) om hur han i underjorden återsåg och skildes från Eurydice. R:s v. 81-83: »Jag ville — I mina armar sluta än en gång — Den afgud, som mitt hjerta evigt famnar» erinra om S:s: »Straxt kärleksfullt jag sträckte mot phantomen — Min öppna famn», och R:s v. 85: »Och höjde hotfullt varnande sin hand» om S:s »Och hotande på afstånd nu hon stod». Jfr ock Orpheus' tredje dröm (s. 73), där Eurydice förespar hans snara död: »Gläds, Orpheus, sade hon, Vi träffas snart.» med R:s v. 65-66: »Men snart jag vandrar längre bort, och då — Välkommen efter.» Jfr ock komm. till SN I v. 227-228. C.

101 *pligtens kopparkedjor*. *Kopparkedjor* även hos Stagnelius, *Lidande och tröst D 1824 III* s. 201: Straxt falla kopparkedjorna af fången. — Jfr komm. till SN I v. 223-224 och till SN IV v. 40. C.

105-108 *Och snart skall vanan, som det tunga lättar, — Och det förhatliga gör ljuft och älskadt, — Med milda händer blomsterhölja törnen — Af hennes olycksaliga förbund*. Stället erinrar om Hamlets ord

till sin moder (III:4): »Men dela ej min farbrors säng. — Tag an en dygd, ifall ni den ej har. — Vidundret *vana*, som fördunklar själen — I djävlar dräkt, en ängel är likväl, — Enär åt övningen i gott och vackert — Den likaledes ger ett klädesplagg, — Som sitter väl. . . — Ty vanan kan naturens stämpel ändra. — Den tuktar djävuln eller driver ut'en — Med underkraft.» (Hagbergs övers.). Jfr också *Othello* I:3: »Tyrannen *vana* . . . har gjort den vilda stridens bädd av stål — För mig så mjuk som svandun.» C.

107-108 *blomsterhölja törnen* — *Af hennes olycksaliga förbund*. Modern språkkänsla vill gärna i *törnen* se en bestämd form av ordet, men dåtidens *vana* vid den fransklassiska genitivkonstruktionen med *av* (se Mjöberg Stilstud. s. 234) gjorde det säkerligen lättare att, såsom avsikten är, uppfatta det prepositionella uttrycket som en genitiv: hennes olycksaliga förbunds törnen. B.

112 *Ur deras morgonrodnad purpurn suga* (om Minnas kinder). *Purpur* jfr komm. till SN I v. 78.

113-118 Verserna erinra om 21. *Den älskande* v. 25-28 och 37-39 och äro liksom dessa tydligt Stagneliuspåverkade (Söderhjelm JLR I² s. 243). Jfr de i komm. till 21, v. 25-28 anförda ställena ur Stagnelius. C.

117 *glädjerusig*. Ordet finnes, men utan sensuell innebörd, i Stagnelius' *Martyrerne* D 1824 II s. 311. C.

119-123 *Ha! icke den, som ensam irrar här, — Och dricker nattens kulna dagg, och söker — En mossbelupen klippas läger — nöjd, — Om han på den kan för en stund förglömma — Hvad han har varit, hvad han är och blir*. Hedvall RPS s. 212 f. hänvisar till Kellgren, *Til Christina* SVS II s. 318. Timon säger där: »Dig ensam, Tidens långsamma, men säkra, — Men omotståndeliga kraft — dig tillhör, — Dig och din son och Dödens broder Glömskan, — At kyla denna brand af Etnas lågor, — At läka detta sår af seklers smärta.» Sedan fortsätter K.: »Så ändtlig trött at strida och at klaga — Föll han vanmäktig, på sin kalla torfbädd.» Det synes mig mycket osäkert om något samband finnes mellan dessa ställen i de två dikterna. C.

119 *Ha!* se komm. till SN II v. 59.

121 *En mossbelupen klippas läger*. Jfr *granitbädd* SN I v. 238. B.

126-128 Den svartsjukes tanke att döda Minnas make. Werther omtalar i sitt avskedsbrev till Lotte (Jubiläums-Ausgabe 16 s. 121) att han ett ögonblick tänkt på att döda Lottes make. C.

129 *afgrundstanke*. Ordet förekommer även i Stagnelius' *Martyrerne*: O hemska ord, dö ej på mina läppar! — O afgrundstanke, dig i ljud förvandla! D 1824 II s. 294. B.

130 *ur själens fann*. *Fann* här rent fyllnadsord. C.

139 *Hur bojan faller af den tyngda anden*. Själens som fånge i jorde-

livets bojar förekommer särskilt ofta hos Stagnelius (jfr komm. till 41, v. 24, till 16, v. 43 och till SN III v. 246-247). C.

140-141 *Den stund, då hjertat slår sitt sista timslag — Och mer ej mäter fångenskapens tid.* Genom »timslag» i st f »slag» skapas bilden av hjertat som ett ur. C.

143 *Det tjäll, som byggs åt slumrarn under mullen.* Tjäll för »grav» och *slumrarn* för »den döde» se komm. till 34, v. 11-12 och v. 39.

147 *etherns ljushaf.* *Ether* se komm. till 4, v. 21.

150 *himlens salar* se komm. till SN III v. 129.

152 *ett minne än af tidens kärlek.* *Tidens* jordelivets, motsats till »evighetens» v. 149. C.

154 *grusets sköra fjeltrar bräckas.* *Gruset* se komm. till 3, v. 48 och 17, v. 32.

155 *molnets rand.* *Rand* här rent fyllnadsord. C.

155-190 Reflexionerna över självmordet innehålla enligt Tideström, R. som estetiker s. 189 f. »ett tydligt eko från Hamlets berömda monolog». Något detaljlån finnes dock icke, och den svartsjukes och Hamlets tankar röra sig längs alldeles olika banor: den svartsjuke hindras från självmordet av sin övertygelse att kärleken till Minna också efter döden skall binda honom vid jorden, medan Hamlet talar om hur människorna avskräckas från självmordet av ovissheten om vad som väntar dem efter döden. C.

155-156 *Se, klippan stiger brant mot molnets rand, — En färd till toppen, och ett språng från den.* Tideström, R. som estetiker s. 191 anser, att hjältens tvekan inför dödsprånget från klippan säkert återgår på Byrons *Manfred*: Och klyftor, J, på hvilkas högsta spets jag står, ... om nu ett språng, — En rörelse, en pust blott, kunde föra — Mitt bröst på klippebarmens bädd att hvila — För evigt; — hvarför dröjer jag väl då? (Thomanders övers. s. 18; jfr ock där s. 23). Situationen är emellertid i så måtto olika att den svartsjuke själv beslutar att icke taga ut språnget, medan *Manfred* hindras av stengetsjägaren, som griper tag i honom och håller honom tillbaka. Tanken att beröva sig livet genom att kasta sig ned från en klippa förekommer så ofta i litteraturen (jfr t. ex. Creutz' *Atis och Camilla* och Stagnelius, *Bacchanterna* D 1824 II s. 78) och väl även i det verkliga livet att inflytande från någon särskild icke behöver antagas. C. B.

162 *Så glad, som svanen i det klara sundet.* Om svanen i R:s diktning se inl. komm. till 14 (s. 83).

164 *Hal* se komm. till SN II v. 59.

165 *Och ren från hvarje jordiskt minnes smitta.* *Smitta* se komm. till 37, v. 39.

169 *triumphtåg* även SN I v. 72. *Triumpf* hör till de i den gustavianska diktningen vanliga orden, se Mjöberg, *Stilstud.* s. 255. C.

171 *djupets Chaos. Chaos* se komm. till 17, v. 40.

172-178 *Men nu, hvad vore dödens frukt? ett lif — Blott mera mäktigt att sitt qual begripa. — O! ingen himmel vore herrlig nog, — Att locka dig från jordens dalar, ande! — Så länge Minnas hjerta klappar der. — Vid henne skulle du din frihet fångsla, — Oemotståndligt till din afgrund dragen.* I *Albert och Julia* D 1824 II skildrar Stagnelius, hur Julias ande efter döden helt är fångslad av kärleken till hennes ännu levande älskare Albert, hur denna kärlek kommer henne att försmå den himmelska saligheten och hur hon, då Albert begått självmord, frivilligt följer honom i avgrunden d. v. s. helvetet. Att R. tagit intryck av S:s drama synes mig tydligt (liknande tankar finnas också i Acontius' aria i S:s *Cydippe* II s. 447 f.). C.

180 *eldgap* (ormens). Jfr Stagnelius, *Bacchanterna* D 1824 II s. 77 (i Ariadnes monolog): tjurens eldgap. C.

181-186 Liksom den svartsjuke fruktar att han efter döden skall plågas av Minnas och hennes makes omfamningar lider Julia i Stagnelius' *Albert och Julia* som död av att hon föreställer sig, att Albert på jorden funnit en ny älskarinna: Förenta nu, de Edens källor dricka, — Omarma, saligt darrande, hvarann (s. 41). Jfr ovan komm. till v. 172-178. C.

183-186 *Då hon, lik fablernas Maenad, berusad — Af vållustbägarnas gift, förglömt sig sjelf, — Och jublande, i nattens stund, på ett — Förhatadt altar kärleksoffer tänder!* Synnerberg, Ant. rörande J. L. R:s episka stil FU 26, 1912 s. 337 anser, att »fablernas Maenad» kan vara en reminiscens av Iliaden 22, 460, där det berättas, att Andromake »lik en menad» rusar ut ur gemaket i ångest för Hektors öde. Någon närmare beröring mellan dessa ställen finnes dock icke. R. har här antagligen haft i tankarna de av dionysisk extas gripna kvinnorna i Stagnelius' *Bacchanterna* D 1824 II; där s. 101: Så fylldes nu af rusiga Månader — Torg, gator och portiker. Jfr ock S:s *Martyrerne* II s. 332: Ursinniga Maenad! C.

183 *fablernas sagornas, myternas.* B.

187 *i klippans barm. Barm* fyllnadsord. C.

193-194 *Du fristad, vid hvars portar slafven lägger — Sin börda ned, och Konungen sin krona.* Antitesen slaven — konungen hör till de från 1700-talet övertagna traditionerna. Jfr komm. till 3, v. 6 och v. 25-32. C.

195-196 *Du hamm, — Dit livvets alla trötta segel sträfva.* Se komm. till 39, v. 74-77.

207 *förbredes* sprider sig; jfr komm. till SN I v. 155. B.

210 *afgrundsolkar.* Jfr Stagnelius i *Riddartornet*: Att mot sig sjelf

hon ej förtviflad vänder — En afgrunds-dolk, af Eumenider räckt. D 1824 II s. 231. *B.*

220 *skärad* renad, rengjord. *B.*

225 *röjas* uppenbara sig. *B.*

226 *irra*. Jfr komm. till SN I v. 5.

236 *bilda* avbilda. *B.*

237 *näringskälla*. Ordet tycks vid denna tid ha varit nytt. Användningen här är den äldsta kända av ordet, och man har väl att uppfatta det som en mera tillfällig poetisk bild. *B.*

245 *faders känslor*. Likartad särskrivning i 30, v. 22: faders huset; jfr komm. till I, v. 48. D I² och SA 1861 ha båda: faderskänslor. *B.*

245 *marmor-anlet*. Ordet förekommer tidigare hos Atterbom LÖ 1824, II s. 49. *B.*

249 *throna* se komm. till 3, v. 26.

257-258 *I Minnas sofrum sätt en halfsläckt lampa, — Låt sömnen vinka och paulumen svälla*. Söderhjelm JLR I² s. 243 konstaterar det tydliga inflytandet av Stagnelius i dessa verser. *C.*

259 *afgrundstanke* se komm. till SN IV v. 129.

260 *irra*. Användningen av detta ord skall väl understryka det planlösa i stjärnornas rörelse; jfr äv. komm. till SN I v. 5. *B.*

260-263 En liknande kosmisk undergångsbild avslutar *Det ädlas seger*; jfr komm. till 3, v. 63-72. *C.*

Femte Natten.

1 *Frid milda afton! Jord och himmel frid!* Genom den kiastiska uppställningen av versen, som gör »frid» till både begynnelse- och slutord, får detta ord en stark tonvikt. Det anger också grundstämningen i denna sista sång, en grundstämning som står i skarp kontrast till de föregående sångernas upprörda känslor. *C.*

4 *dagens vida tempel*. En liknande bild Stagnelius, *Tanke och känsla* D 1824 III s. 149: rymdens tempelhalf. *C.*

5 *luften ljöd* var fylld av ljud. Här syftas på fågelsång, liksom i samma uttryck i 4. *Lärkan* v. 7. *B.*

7 *Och hvarje bana var förutan gräns*. Jfr 28. *Hvad jag är säll* v. 9-10; Stå icke jordens länder, — En gränslös bana, öppen för min sång? *C.*

11 *spegelklar*. Ordet användes flera gånger av Stagnelius, se komm. till 28, v. 4. *C.*

19 *kärleksbädd*. Detta ställe är det äldsta belägget på ordet i SAOB. *B.*

21 *Hur saligt allt! Salig* se komm. till 17, v. 4.

27-28 *Din skuggbild är det, som så kärligt ser — Ur hvarje blommas daggbestänkta öga*. En liknande tanke finnes i 2. *Den gamles hem-*

komst v. 51-52: Och lefva i de blommor ur min aska skjuta — Ett oskuldslif igen. *C.*

27 *skuggbild*. Här har väl den brukliga användningen av *skugga* om en död framkallat användningen. *B.*

28 *hvarje blommas daggbestänkta öga* se komm. till 1, v. 19-20.

29 *fågelsången ... skallar* se komm. till 2, v. 15.

30 *Melodiskt* se komm. till 26, v. 20.

32 *tågar* se komm. till SN I v. 7.

34-45 Tanken att jordelivet är en skuggvärld, medan människan efter döden når den sanna verkligheten, har platonsk och nyplatonsk grund. I Stagnelius' *Bacchanterna* D 1824 II s. 69 säger Orpheus: En skugga jorden är, ett spöke solen, — En mörk Tenarisk dunst, en Stygisk dimma, — En rök är allt hvad vi som vakne tänke. Jfr även Stagnelius *Molnet* III s. 205: Af jordens trånad till ett skugglif buret, — En hvar skall åter i sitt ursprung falla. — Se ock komm. till SN III v. 244-249 och nedan till V v. 68-69. *C.*

35 *nattvandrande i stoftets dalar*. Stagnelius, *Månen och själen* D 1824 III s. 131 kallar månen »nattvandrerskan». — *stoftets dalar* religiös stilprägel, jfr om *stoft* Mjöberg, *Stilstud.* s. 250, om *dalar* Hedvall RPS s. 260; se ock komm. till 36, v. 14. — *stoftets dalar* finnes flera gånger hos Stagnelius, bl. a. *Martyrerne* D 1824 II s. 278 och 338. *C.*

39 *Phantomer* se komm. till 39, v. 55.

41 *toma* se komm. till 8, v. 10.

43 *grusets* se komm. till 3, v. 48 och 17, v. 32. *Grus* och *stoft* (se ovan v. 35) användas utan någon skillnad i betydelsen. *C.*

46-60 Den svartsjuke har nu höjt sig över den jordiskt sensuella uppfattning av kärleken, som behärskat de föregående sångerna, och därmed också över svartsjukan. Kärleken omfattar för honom nu icke det jordiska hos människan utan det eviga. — Jfr med dessa verser Tegnér, *Axel* WB IV s. 30: Ack! när den långa natten skymmer — och menskan står vid grafvens dörr, — hur annorlunda då än förr — syns lifvet och dess små bekymmer. *C.*

55-58 *Den själ, som låg odödlig i dess öga*, — *Den skönhet, som i hvarje fiber brann*, — *I tiden tänd, men tänd för evigheten*, — *Den var för mig*. Verserna erinra något om Franzén, *Menniskjans Anlete* D 1810 s. 157 f.: *Menskjoanlete!* — Pryder du blott dödligheten? — Skall du ej i evigheten — tåras än och le? — *fiber*: »särskilt (i poesi och högre stil) mera obestämt såsom beteckning för de finaste delar varav ett organ o. d. är sammansatt» (SAOB); t. ex. Stagnelius, *Blenda* D 1824 I s. 142: mitt hjertas fibrer. *C.*

60 *sin medvetlösa högtid* d. v. s. en högtid som man icke har något medvetande om, sin tanklösa högtid. *B.*

68-69 *Min plåga var en dröm, det verkliga — Är icke födt och skiftar ej med stunden.* Romantisk föreställning som återgår på platonismen. Se komm. till 16, v. 38-39, till SN III v. 244-249 och V v. 34-45. Utom dessa ställen hos R. även 14. *Svanen* v. 21: din lefnads dröm. Jfr ock Tideström, R. som estetiker s. 322 f. Tanken återfinnes ofta hos Stagnelius. Så *Wisbur* D 1824 II s. 161: Lär dig att anse drömmen för ett intet — Och verkligheten för en dröm; *Martyrerne* II s. 286: När livvets dröm af evigheten slutas. Jfr också Shakespeare, *Stormen* IV:1: af samma tyg, som drömmar göras af, — Vi äro gjorda, och vårt korta lif — Omfamnas af en sömn. (Hagbergs övers.). C.

74-75 *O kärlek! huru skön är icke du — Emot den Amor, med förgiftadt koger, — Som dikten målar och passionen tror.* Hedvall RPS s. 213 hänvisar till Kellgren, *Til Christina* SVS II s. 320: Och Kärleken — men ej den blinda kärlek, — Det troll med vingar och förädisk tunga, — Som rasar, njuter, ångrar sig och flyktar, — Nej, detta Himlens barn, som evigt fäster, — Med ouplösligt band, två makars hjertan. Också Stagnelius betonar motsatsen mellan den jordiska, sensuella kärleken och den rena, himmelska; så i *Kärleken* D 1824 III s. 39: Amors fackla dock ej endast tänder — Dygden, snillet — äfven Furiens bränder — Hemskt sig nära vid dess silfverbrand, och s. 47: Jordisk kärlek alstrar brott och plågor. — Stoltheten vid Hyles bleka lågor — Vildsint tände denna afgrundsbrand. — Vänd, o vänd till himmelriket åter! — Kärleken ej yfves der, han gråter — Ömhetens och salighetens tårar — Fukta rosorna i livvets land. C.

78-81 *Bilden här — kärlekens båge är den öppna famnen och de pilar bågen avskjuter oskuld, salighet och ljus — saknar i hög grad åskådighet.* R. tycks ha förbisett att den spända bågens öppna famn är rikad inåt — mot den skjutande. C.

81 Fyrtaktig vers, se komm. till SN I v. 57. Också här kan förkortningen motiveras med att de tre substantiven oskuld, salighet och ljus skola starkt betonas. C.

88 *sömnvandrande genom livvets natt.* Albert Nilsson, *Vem styrde hit din väg?* HLS 11, 1935 s. 23 påpekar, att bilden är stagneliansk. Jfr Stagnelius, *Landsbygden* D 1824 III s. 160: Ack! innan själen, — Sömnvandrande, ur Christi salar nedsteg — I tidens natt. — En liknande bild SN V v. 35: Nattvandrande i stoftets dalar. — *livvets natt* användes flera gånger av Stagnelius: *Wladimir den store* D 1824 I s. 57, *Andehviskning* III s. 125. C.

90-95 *O! endast tvänne flyktiga minuter, — O! af det långa lifvet endast tvänne, — Är människan ur stoftets dvala väckt, — Och kan mot andeverldens vällust skåda; — Och dessa gry med hennes första kärlek — Och hennes sista stund.* Platonismen i SN V betonades

redan av Hedvall i uppsatsen Platonsk-hellenska drag i R:s tankevärld, Nya Argus 1927 s. 201 f. Detta är ett av de ställen, där den tydligast framträder. Albert Nilsson, Vem styrde hit din väg? HLS 11, 1935 s. 21 f. understryker detta och säger om de här anförda verserna samt den följande symboliska utvecklingen av tanken: »Den unge R. har väl byggt upp denna sin mystiska kärleksfilosofi med element företrädesvis hämtade från Stagnelius' teosofiska diktning... men även vad Tegnér säger om kärleken och döden i 'Nattvardsbarnen' och den berömda apostrofen till kärleken i 'Axel', där Eros framställs som platonsk återerinring från föruttillvaron, böra ha gjort ett djupt intryck på honom; man kan även hänvisa till slutpartiet i 'Lycksalighetens ö', där Atterbom — f. ö. i hög grad påverkad av sista sången i 'Frithiofs saga' — utvecklar sin åsikt om världsförsoningen. Fullt kongruent är emellertid R:s mystiska kärleksfilosofi icke med någon annans och han har utformat den på ett för honom karakteristiskt sätt.» Närmast R:s verser synas ligga Tegnér's i *Axel* WB IV s. 22: Ty hvarje stund i dödligheten — af tiden mäts och har sin gräns, — men dödens kyss och kärlekens — de äro barn af evigheten. — Jfr ock Castrén, R:s ungdomslyrik FVÅ XVI s. 12 och Viljanen Rbg s. 210. C.

90 *tvänne flyktiga minuter*. *Minut* ögonblick även 8. *Mina dagar* v. 24, 16. *Höstaftonen* v. 32, 25. *Ungdomen* v. 9. Jfr ock *minutligt* för ett ögonblick SN III v. 27. B.

92 *stoffets dvala* synonymt med »jordelivets sömn». Jfr ovan komm. till v. 88. C.

93 *andeverldens vällust*. Stagneliantskt uttryck enligt Albert Nilsson, Vem styrde hit din väg? HLS 11, 1935 s. 23. — *vällust* har här mycket påtagligt sin äldre icke-sensuella betydelse. C.

95-97 *Som barnet hvilar, — Med slutna ögon, vid sin moders barm, — Så hvilar människan i evighetens*. En liknande bild hos Stagnelius, *Sigurd Ring* D 1824 II s. 133, där Hilma tänker på att söka sin död i vågorna: Ljuf måste slumren bli i silfvervaggan, — Som barnets slummer på sin moders arm, — Se'n långa vinterqvällen det har gråtit. C.

104, 112 *slumrarn*. Här om levande person; jfr komm. till 34, v. 39. B.

112-127 I detta partis betonande av att det dock även finnes lyckliga stunder i livet framträder en för R:s i grunden ljusa livssyn betecknande reservation mot den pessimistiska världsuppfattning som behärskar stora delar av SN. C.

113 *minuter* se komm. till SN V v. 90.

118 *rosenläppar* se komm. till SN II v. 38. — *Rosenläpp* finnes även i D II 16. *Serenad* v. 14. C.

- 122 *dagens gyllne källa*. Om solen; jfr: solar af guld 24, v. 6. *B.*
- 124 *fullhorn* se komm. till SN III v. 216.
- 126 *skuggdrag*. Ett dåtidsord, ofta synonymt med skugga. *B.*
- 132 *I dödens stilla gårdar*. Om kyrkogården, troligen med religiös stilprägel; jfr Ps. 1819 nr 492: 2: I Guds gårdar. *B.*
- 139 *oskuldsdrömmar*. Ordet förekommer i Tegnér's 1803 till Svenska Akademien inlämnade tävlingsskrift *Ungdomen* (WB I s. 84) och betecknas av Mjöberg Stilstud. s. 266 såsom en tegnér'sk nybildning. T:s dikt har icke publicerats förrän i våra dagar, och ordet är här att betrakta såsom nyskapat även av R., ifall det icke kan anträffas hos någon annan tidigare författare. *B.*
- 141 *marter* se komm. till SN I v. 230.
- 144 *slumrarinnan*. Jfr komm. till SN III v. 264.
- 146 *Min gröna, rika barndoms dal* se komm. till 2, v. 3 och 33, v. 31-32. — Jfr även i 27. *Färd från Åbo* v. 28 vid omnämmandet av Choraëus' hembygd: din dal och dess gröna vakter. I *barndoms dal* föreligger särskrivnen sammansättning, hopskrivet finnes ordet i 40. *Barden* v. 20. *B.*
- 150-151 *Jag flyr nu från ett land, der jag en främling var, — Och mot mitt sköna hemland syftar färden* se komm. till 6, v. 1-2.
- 156 *törnesådda*. Saknas i SAOS; *törnbesädd* är däremot ett icke så sällan förekommande romantikord. *B.*
- 158 *blickar jag farväl* se komm. till SN III v. 66-67.
- 164-210 Den svartjukes avsked till solen och jorden. Estlander, Skr. I s. 20 framhåller likheten mellan detta parti och Ajas' avskedsmonolog i Sophokles' *Ajas*; se ock Hedvall RPS s. 201 f., Heikel JLR I s. 121 (dock med ett »kanske»), Tideström, R. som estetiker s. 190. Hedvall anför ur Palmblads översättning 1839 (v. 845 f.):

Men du, hvars vagn på himlens branter rullar fram,
 O Helios, när på min fosterbygd din blick
 Sig sänkt, håll in de guldbeprydda tömmarna
 Och mina sista qval, mitt sista öde tälj
 Min gamle fader .....

Nej dig, den röda dagens bloss, tilltalar jag,
 Och dig, o Helios, i luften åkande,
 För sista gången; aldrig, aldrig ser jag er.
 O ljus, och äfven du, min hembygds helga mark,
 O Salamis, och, der min ärfda boning står,
 O fräjdade Athenai, och du slägt, hvarmed
 Jag uppväxt, och J källor, floder, Troas' bygd,
 Farväl!

Hedvall l. c. jämför också den svartsjukes avsked till barndomsnejden med Philoktetes' avsked till Lemnos i Sophokles' *Philoktetes* (Palmblads övers. 1839 v. 1452 f.):

Ja upp! Dock först jag helsar dig, land!
 Lef väl, du tak, som lånat mig skydd,
 Och J, Nympher i källor och sjö!
 Och du våg, som gnyr mot klippornas bröst,
 Som ofta mitt hufvud i klyftans vrå
 Har sköljt med ditt skum vid Sunnans slag;
 Och du, Hermes' berg, som ofta min röst
 Och min jemmers suckar besvarat har,
 Då i gräsliga qval jag vild mig vred;
 Er källor och dig, o Lykiska brunn,
 Eder jag lemnar, lemnar nu eder, —
 Tanke, som aldrig kom i mitt sinne!
 O Lemnos, du böljo-besköljda ö,
 Lefväl.

Stället ur Philoktetes synes mig icke erbjuda några likheter av betydelse. Vad åter Ajas' avskedsord angår inskränka sig överensstämmelserna till själva motivet, avskedet till solen och till hemtrakten, samt till några av de traditionella solattributen. Möjligt är emellertid att R. från Ajas' monolog fått själva uppslaget till den svartsjukes farväl till världen, ehuru R. sedan i enskildheterna utfört det oberoende av Ajas' ord. — Heikel l. c. hänvisar också till Tegnér's *Sång till solen*; härom jfr nedan komm. till v. 176-178 och till v. 181-183. C. 164 *du höga drott* om solen; Stagnelius, *Korset* D 1824 III s. 90: dagens gyllne Drott, *Elegi 9* III s. 182: Ljusets Drott. C.

164 *evigt ung* om solen; jfr Tegnér, *Sång till solen* WB II s. 136: I mångtusende år — har du kommit igen; — och dock gråna ej än — dina gullgula hår? C.

165 *Din eldvagn* om solen. Solens »vagn» återgår på antika föreställningar och tillhör också senare tiders poetiska allmängods. — *eldvagn* Stagnelius, *Solen och bågaren* D 1824 III s. 302. C.

165 *etherns rymder* se komm. till 4, v. 21.

167 *Jag jublande på ditt triumftåg skådat. Triumftåg* om solen även SN I v. 72. C.

169 *fosterlandets himmelens*. Jfr ovan v. 150-151. C.

172 *För ljusets och för lifvets bästa gåfvor*. Detta framhävande av ljusets gåvor kan anses vara karakteristiskt för R. B.

175 *De hymners ljud, som följa dina spår*. Äsyftar troligen fågel-sången. Jfr Stagnelius, *Wladimir den store* D 1824 I s. 66: och på lekande vingar — Höjde sig lärkan så glad under hymner, Solen till

möte; även *Själens himlafärd* III s. 155: Som lärkorna mot Solens morgonblickar, — I vårens moln, vid hymners samljud, sväfv. Jfr ock R. 10. *Vår-morgonen* v. 37-40: Hör du våra hymner skalla, — Hör du hvad han tyder: sången: — Att du kommer till oss alla — Såsom friheten till fången. C.

176-178 *Men du, ej trött, ej åldrad, skall ännu — Ditt friska spann igenom världen jaga, — Och mäta sekler åt förgängelsen.* Jfr det ovan i komm. till v. 164 citerade stället ur Tegnér's *Sång till solen* och de kort därpå följande raderna: Men det kommer en stund, — då din gyllene rund — springer sönder; dess knall — manar världen till fall, Om R. och *Sång till solen* se ock inl. komm. till 17. *Tröst* s. 104. C. 179-180 *Och lugnt, utur förgättna slägters mull, — Till blomning åter nya släkter väcka.* Om motsättningen mellan naturens eviga livskraft och människolivets förgänglighet som motiv i R:s diktning se Hedvall RPS s. 18 f. Jfr ock inl. komm. till IE 13. — R:s uttryck att nya släkten väckas till »blomning» ur glömda släktens »mull» för i tankarna hans senare användning av ordet »människoblomma». Även i 17. *Tröst* v. 77 använder R. verbet »blomma» om det jordiska människolivet och ungefär liktydigt med leva. C. B.

181-183 *Till dess du äfven en gång, mätt af år, — Ur redet löser dina gyllne fålar, — Och lägger ner ditt rika lån hos Gud.* Jfr Tegnér, *Sång till solen* s. 137: ty din pröfning har slut, — och försonad alltnog — dig den Evige tog — som ett barn på sin arm, — och nu hvilat du ut — invid faderlig barm. C.

182 *redet* seltyg, seldon. Denna betydelse av ordet kunde på R:s tid sporadiskt uppträda även i Sverige, men har nu försvunnit ur riksspråket. Redan i *Midsommarafton* v. 533-534 hade R. använt ordet på liknande sätt som här: om de helsa på oss är ju Jacob — Genast tillreds och löser ur redet den tröttade fålen, och samma användning återkom sedan i *Elgskyttarne*. B.

184-186 *Och du, o sköna dal, — Som i din blomsterfamn mig tog, den stund, — Jag kom som gäst till obekanta länder.* Barndomens dal och dess blomsterfamn jfr komm. till I, v. 9 (blomsterdalar) och 2, v. 3 (fosterdal). *som gäst till obekanta trakter* jfr ovan v. 150-151 och komm. till 6, v. 1-2. C.

188 *i mitt hemland* i himmeln. C.

190 *majdag* se komm. till 25, v. 25.

192 *gruset* se komm. till 17, v. 32.

192 *irrande* som irrar omkring; jfr komm. till SN I v. 5. B.

195 *blomsterskrift*. Ordet förekommer tidigare i Vitalis' *Vårfantasi*: Natur! jag fattat väl ditt hjertas mening, — Din blomsterskrift och dina fåglars språk. Sjöberg (SVS) II s. 178. Atterbom hade i *Gondolfärden* talat om »vårens blomskrift» (PK 1820 s. 155), och i dedika-

tionsdikten till *Liljor i Saron* säger Stagnelius om det gudomliga Ordet: Och blommors skrift det målar — I sommardalens famn. D 1824 III s. 63. Se om denna nyromantiska blomsymbolik komm. till Sjöberg, *Vårsofen* SVS II s. 323 ff. B.

206 *ammad* se komm. till 3, v. 44.

209-210 *ty med sin vällust, — Och med sitt qual, är lifvet dock en dröm!* Om denna platonska tanke, i vilken SN sålunda mynnar ut, se komm. till SN V v. 68-69 C.

213 *förvandling*. Ordet användes vid denna tid ofta i högtidlig eller religiös stil om döden, här väl dock med särskild tanke på omvandlingen till en ny tillvaro. B.

DIKTER. ANDRA HÄFTET.

En svår missväxt hade sommaren 1832 drabbat de nordligare delarna av Finland, och dess följder blevo så mycket ödesdigrare som också det föregående året hade varit ett missväxtår. I HM 29 oktober 1832 ingick ett upprop till en allmän insamling för de nödlidande i Vasa, Kuopio och Uleåborgs län. De inplutna medlen skulle överlämnas till landshövdingarna i dessa län för att genom pastorerna och föreståndarna för fattigvården i församlingarna distribueras åt de mest behövande. Österbottniska studentavdelningen fattade 4 december ett beslut att inom sig anställa en »frivillig Subscription» för de nödlidande i Österbotten. Den 26 januari 1833 (icke den 17 som Strömborg uppger) bestämdes, »att Afdelningens Sammanskott till de Nödlidandes i Österbotten understöd skulle användas för att upplägga Mag. Doc. Runebergs ännu otryckta Dikter, hwilken upplaga Författaren wille skänka till de nödlidandes understöd och åtog sig att om prenumerations öppnande, correctur etc sjelf besörja.» I den femmannakommitté, som skulle »besörja om det Finansiella uti företaget för de nödlidande», invalde avdelningen bl. a. R:s två vänner och kamrater i Lördagssällskapet C. H. Ståhlberg och L. I. Ahlstubbe.

HM innehöll fredagen den 1 februari 1833 följande:

Anmälan.

För de nödlidandes räkning i Wasa, Uleåborgs och Kuopio Länar har jag äran, att till prenumeration hos mina Landsmän anmäla en ny Samling af Dikter (dels förut otryckta, dels spriddt förekommande i Helsingfors Morgonblad och andra tidskrifter) besörjd i likhet med mina år 1829 [!] utgifna Dikter. Arbetet kommer att utgöra vid pass 11 tryckta ark, och priset är 1 R:r 32 sk. B:co. För att icke riskera, att betunga den inflytande prenumerations-summan med ett kanhända ändamålslost öfvertryck, komma ej flere Exemplar att afdragas, än de, hvilka bestämdt och med insänd valuta reqvirerats; hvarvid dock bör anmärkas, att man

trott sig utan äfventyr kunna taga derutöfver 100 Exemplar, för att i bokhandelsväg försäljas i Sverige, äfvenledes till de nödlidandes förmån. För slutlig redovisning blir det nödvändigt, att hvar och en Prenumererande antecknar sitt namn, jemte den summa med hvilken han bidrager, på listorne, då tillika med arbetet sedan skall följa såsom bihang en tryckt förteckning såväl på resp. Prenumeranter, som på deras contributioner. Då man icke utan stora omgångar och svårigheter kunde föranstalta om, att prenumerations-listor blefve spridda till hvarje ort inom Fäderneslandet, har man trott sig medelst tidningarne kunna vända sig till Landsmän i allmänhet, som vore böjde för att befrämja ändamålet, med en anmodan, att hvar på sitt håll öppna listor till prenumeration. Dessa listor tillika med de upptagne medlen kunna sedan adresseras till *Österbottniska Afdelningen vid K. Alexanders-Universitetet*, hvilken bestämdt sig, att såsom gåfva förskjuta, i hvarje fall, tryckningskostnaden för arbetet och, i händelse af en inskränktare prenumeration, äfven det till upplagan åtgående papperet, och inom hvilken i öfrigt det ekonomiska vid företaget kommer att handhavas. På det att den undsättning, som härvid är afsedd, desto snarare må hinna de behöfvande, är det af nöden att prenumerations-listorne så fort som möjligt och sist inom slutet af nästkommande April äro hit insände; och skola de reqvirerade Exemplaren till Midsommaren förskaffas sina ägare i händer, då det med minsta kostnad och omgång torde kunna verkställas.

Joh. Ludv. Runeberg.

I HM 24 maj 1833 ingår åter följande meddelande:

»Sedan den för prenumerationen å Andra Häftet af Magister Docens Runebergs Samlade Dikter bestämda tiden numera är utgången, får man tillkännagifva respect. Prenumeranter, att, såsom framdeles å den Förteckning öfver Prenumeranterne, som kommer att åtfölja sjelfva arbetet, närmare skall redovisas, Summan af prenumerations-medlen för de 566 exemplar, som blifvit reqvirerade, uppgått till 1121 Rub. 60 kop. B:co Assign. och 847 Rdr Sv. B:co, och att dessa medel blifvit i tre lika delar till Herrar Landshöfdingar i Uleåborgs, Wasa och Kuopio Län remitterade, för att till understöd för de nödlidande i dessa Län användas. I samma ändamål och lika fördeladt, har man äfven kunnat afsända det inom den Studerande Corpsen af Österbottniska Afdelningen gjorda sammanskott af 400 Rubel Banco-Assignmentoner och 23 R:dr Svenskt Banco, sedan Hrr Bokhandlare Frenckell & Son åtagit sig att för rättigheten till öfvertryck kostnadsfritt leverera subscriberade 566 exemplaren. Midsommartiden hoppas man kunna tillställa respective Prenumeranter det reqvirerade antal exemplar.»

Av detta meddelande framgår att bokhandlaren Frenckell, som ju var

ägare till det av R. redigerade HM, i själva verket åtog sig förlaget för diktsamlingen. Han fick rätt att trycka en — som det förefaller — till storleken icke närmare bestämd upplaga, men avstod av denna upplaga utan ersättning de 566 subskriberade exemplaren. (Efter den egentliga subskriptionstidens utgång anmälde sig enligt prenumerationsförteckningen i D II ytterligare subskribenter på 10 ex., för vilka Frenckell debiterade i Riksdaler 16 skilling per ex.). Estlanders uppgift RS s. 335 att de genom subskriptionen influerna medlen »med avdrag av tryckningskostnaderna» användes till hjälp åt de nödlidande är sålunda oriktig; hela den ursprungliga subskriptionssumman gick till detta ändamål.

I HM 26 juli 1833 ingår en *Anmälan*:

Sednare häftet af Mag. Doc. Runebergs Dikter är af trycket utkommet och finnes till salu i Frenckell & Sons Bokhandel. På samma ställe kunna äfven resp. prenumeranter å detta arbete uttaga sina exemplar, hvarti likväl prenumerantförteckningen, som genom en tillfällighet ännu icke kunnat aftryckas, brister. Denna förteckning skall, så snart den hunnit afdragas, sedermera särskildt utlemnas.

Samlingen synes sålunda icke som avsett var ha blivit färdig till mid-sommar, då den hade kunnat expedieras till de olika landsdelarna med studenterna, som vid den tiden lämnade Helsingfors. (Om subskriptionen på D II m. m. jfr Strömborg BA I s. 248 f. och Hirn, Runebergskulten s. 12 f.).

På dikthäftets titelblad står: *Dikter af Johan Ludvig Runeberg. Andra häftet. Helsingfors, tryckta hos J. C. Frenckell & Son, 1833.* Någon titelplansch finnes icke. Titelbladets baksida upptar: »Imprimatur. J. M. af Tengström.» J. M. af Tengström, en son till ärkebiskopen och sålunda kusin till Fredrika Runeberg, var då adjunkt i zoologi och botanik och samtidigt medlem av censurkommittén. Samlingen omfattar 176 sidor, alltså exakt det i subskriptionsanmälan angivna omfånget. Innehållet är uppdelat i tre grupper. Först komma 32 fristående dikter med tre episka i spetsen, sedan en grupp *Idyll och epigram*, omfattande 33 dikter vilka i innehållsförteckningen icke upptagas särskilt för sig men i texten ha var sin egen rubrik (icke nummer som motsvarande grupp i D I) och slutligen 10 *Öfversättningar*, vilka emellertid i denna upplaga utelämnats från samlingen och sammanförts med R:s övriga översättningar. Samlingen är tryckt på gott papper från J. C. Frenckells pappersbruk. En ny upplaga av D II utkom först 1851, samtidigt med den andra upplagan av D I.

Någon recension av D II ingick icke i Finlands tidningspress. Om mottagandet och om J. E. Rydqvists anmälan i Sv. Litteratur-Föreningens Tidning 1/1 1834 se Strömborg BA I s. 254 och 357, Lagus, R:s tidigare diktning, uppfattad af samtiden FU 9, 1895 s. 45 f., Berg, R:s *Idyll och epigram* och J. E. Rydqvist HLS 14, 1938 s. 53 f., Brydolf, Sverige och Runeberg 1830—1848 s. 164 f., Hirn, Runebergskulten s. 38 f.

Av de i D II:s första avdelning ingående 32 dikterna hade 25 tidigare tryckts i tidningar eller kalendrar: en (*Vid en källa*) 1830, fyra 1831, sju 1832 och tre 1833. Bland de tidigare otryckta är *Grafven i Perrho*, som dock redan 1831 hade insänts till Svenska Akademien. Av de 33 idyllepigrammen hade 22 tidigare tryckts: ett 1831, sju 1832 och fyra 1833. Vad de 1832 tryckta dikterna angår är det mycket möjligt att flera av dem författats redan 1831 eller 1830; R. kan ha haft dem liggande färdiga och tagit fram dem, då han begynte ge ut HM.

Ms saknas till 16 av de i första avdelningen ingående dikterna och till 6 av idyllepigrammen. Några häften, i vilka R. skulle ha renskrivit dikterna som han gjort det med en stor del av dikterna i D I, finnas icke. De flesta äro skrivna på lösa blad; i några fall finnas dock flera dikter på samma blad (se nedan komm. till de enskilda dikterna). Fyra av originaldikterna i D II (23, 24, 29 och IE II:11) samt översättningen *Den förrådade kärleken* finnas införda i »Bruna boken». Denna utgöres av ett anteckningshäfte, vars pärmaras yttersida är av tunt mörkbrunt läder, medan pärmaras insida och försättsbladen äro citrongula; det främre försättsbladet är försett med en tryckt datumvisare, det bakre med en tryckt tvättnota (båda på tyska). R. har använt denna annotationsbok under mycket olika tider. De strofer ur *På ett barns graf* och *Vår morgonen*, som finnas där, äro säkert antecknade redan under Pargas-tiden (se komm. till D I 36 och D I 10). En mängd ekonomiska anteckningar (bl. a. räkenskaper för Topelius, då denne var inackorderad hos R.) hänföra sig till början av 1830-talet. Men häftet innehåller också talrika uppgifter om affärer m.m. från 1840-talet. Utom dikter, som ingått i D I och D II, innehåller häftet även fragment av *Elgskyttarne* och åtskilliga av R:s prosareflexioner. Allt detta har icke skrivits i någon bestämd ordning, utan R. synes än ha begagnat början av häftet än slutet. Någon kronologisk hållpunkt för dikternas tillkomst är det därför knappast möjligt att få av deras förekomst i boken. —

D II skiljer sig till sin helhetskaraktär väsentligt från D I. R:s lyriska diktning fram till slutet av hösten 1828 hade i huvudsak varit subjektiv och romantisk. Från och med det han då under intryck av de serbiska folkdikterna hade börjat sin IE-diktning fortgick emellertid hans lyriska produktion under den sista delen av 1828 och under våren 1829 längs två väsentligt olika linjer. Dels fortsatte han den subjektiva och romantiska i SN och i några kortare lyriska dikter som den så sent som i slutet av april 1829 författade *Den gamles hemkomst*, dels åter diktade han objektivt hållna, enkla IE-dikter. Efter det D I slutredigerats övergick han mycket snart helt till denna nya stil. Detta hade otvivelaktigt till en del rent psykologiska skäl. Sedan de konflikter lösts, som föregingo hans förlovning, och även den oro lagt sig, som under förlovningstiden åtminstone tidtals präglade hans känsloliv, nådde han efter giftermålet i början

av 1831 lugn och harmoni. Men även andra orsaker medverkade. Bekantskapen med de serbiska folkdikterna, av vilka han julen 1830 utgav en översättning, och ett fördjupat inträngande i Herders *Stimmen der Völker in Liedern* uppenbarade för honom folkdikningens skönhet. Dels därigenom dels genom mer teoretiskt estetiska betraktelser leddes R. till den omvärdering av litteraturen, som framträdde i hans kritiska artiklar i *HM*, vilken han började utge 1832. Deras innebörd blir en bekännelse till det som kallats »poetisk realism», en realism som i dikten vill återge verkligheten, men en verklighet som befriats från oväsentliga, tillfälliga detaljer och bakom vilken framträder en annan verklighet av ideell natur. Denna uppfattning av poesien präglar genomgående *D II*. Den objektivitet, som utmärker *D II*, framträder särskilt tydligt i dess »rollpoem», där R. låter en fristående gestalt tala: bondgossen, jägargossen, tjänsteflickan o. s. v. Enkelheten, som R. också eftersträvar, visar sig åter i versmåttan och i stilen, där både de fransklassiska och de romantiska dragen äro i det närmaste försvunna. Om *D II*:s allmänna karaktär se *Estlander RS* s. 336 f., *Söderhjelm JLR I*² s. 273 f., *Hasselberg, Realistisk lyrik* s. 114 f., *Hedvall, R. och hans diktning*² s. 86 f., *Tideström, R. som estetiker* s. 158 och 237 f., *Viljanen Rbg I* s. 303 f.

Söderhjelm (l. c.) understryker sammanhanget mellan *D II* och *IE* i *D I* och förklarar, att nästan alla stycken i *D II* kunde föras under rubriken »Idyll och epigram». Han anser dock att i *IE II* »varje spår av det serbiska inflytandet är fullständigt utplånat». Däremot betonar *Ek*, *Den första Idyll- och epigram-cykeln*s tillkomsthistoria *HLS 13*, 1937 s. 40 f., att om också *IE II* står långt friare till de serbiska folkvisorna än *IE I* man dock även här finner talrika spår av inflytandet från dessa. Jfr ock *Berg, R:s Idyll och epigram* och *J. E. Rydqvist HLS 14*, 1938 s. 18 f. — *Rydqvist* ansåg sig i sin recension i *Sv. Litteratur-Föreningens Tidning 1834* i *D II* kunna konstatera »liksom ett bemödande att arbeta sig *ur* den Serbiska och arbeta sig *in* i den Finska folkvisetonen». *Söderhjelm* säger om *IE II*, att det icke är osannolikt att de påverkats av finska sånger, som R. genom *Lönnrot* hade lärt känna: »här och där tycker man sig höra ett starkare eko från *Kantelutar*, men om något omedelbart inflytande kan ej heller nu talas» (*JLR I*² s. 251). *Tideström* (a. a. s. 250) instämmer i *Rydqvists* uppfattning: »Bemödandet var fullt medvetet.» Jfr ock *Viljanen Rbg I* s. 319. Något bevis på »ett omedelbart inflytande» från den finska folkdikten kan man emellertid icke finna, såsom redan *Söderhjelm* anmärkte. Det enda drag, som kunde tyda på detta, är det rikliga användandet av den fyrtaktiga trokén i *IE II*, men detta versmått var vanligt också i *SV* och kan av R. ha övertagits därifrån (jfr *Eks* uttalande *HLS 13* s. 27 att R. under utarbetandet av *IE I* kom till insikt om att den tiostaviga trokén, som han där huvudsakligen använde, var mindre tjänlig för lyrik). — *Hed-*

vall RPS s. 88 f. anser D II i synnerhet erinra om den germanska folkvisans ton, vilket särskilt skulle framträda i R:s användning av symboler. H:s exempel övertyga dock knappast. — Att tonen i D II främst bestämts av R:s strävan att närma sig folkdikten är säkert. Den folkdikt R. beundrade har han huvudsakligen funnit i de serbiska dikterna och i Herders *Stimmen der Völker* (om R:s sysselsättning med Herder under tiden närmast före D II se särskilt *Tideström* a. a. s. 225 f.). Även den finska folkdiktningen har måhända för honom spelat en viss roll, men hans kännedom om den var nog rätt begränsad.

Som det mest karakteristiska för den del av samlingens dikter, som icke ingå bland IE, nämner Söderhjelm JLR I² s. 273 anslutningen till Franzén, »vilken på samma gång höjer sig till självständighet och tydligt anger R:s egenart och företräden i förhållande till mästaren». S. hänvisar särskilt till överensstämmelser i strofbyggnaden och till »roll-poemen», vilkas »jag» både hos F. och hos R. hör till de ringare i samhället. Om D II och F. se ock Hedvall RPS s. 219, Hasselberg, *Realistisk lyrik* s. 115, *Viljanen* Rbg I s. 308. Detta Franzéninflytande förenas mycket naturligt med det från folkdiktningen, då också F. i den del av hans diktning, som här kommer i fråga, var starkt påverkad av Herder (*Hedvall* I. c., *Ek HLS* 13, 1937 s. 43). — Mortensen, Till R:s förebilder, *Sammlaren* 25, 1904, s. 89 (jfr ock M:s *Från Aftonbladet till Röda rummet* s. 182) hävdade, att D II:s överlägsenhet över D I främst berodde på ett fördjupat studium av Goethes lyrik: »Visserligen visar det sig icke i ett direkt imiterande av honom, långt därifrån, R. är här fullt självständig, men det finnes flere dikter, som äro Goetheartade till motiv och uppfattning och genom det exakta, kortfattade, äktlyriska återgivandet eller snarare kortfattade antydandet. — Är det manne icke just genom G., som han befriat sig från det småaktiga och söta, som vidlådde hans tidigare manér, ett arv från Franzén.» Söderhjelm opponerade sig i en recension av M:s uppsats mot dennes antagande av ett »fördjupat Goethestudium» med avgörande betydelse för D II, men medgav att några enskilda dikter kunde tyda på inflytande från G. (Nya svenska studier öfver R., *Euterpe* 1905 s. 341). Att ett sådant Goetheinflytande föreligger i D II synes åtminstone möjligt, men Mortensen har säkert överskattat dess betydelse; förklaringen till det torde närmast få sökas i att R. i Goethes lyrik återfann samma dragning till folkdikten som han själv kände. Om D II och Goethe jfr Hasselberg a. a. s. 113, *Tideström* a. a. s. 262, *Viljanen* Rbg I s. 321 f., *Berg HLS* 14, 1938 s. 18 f., *Sylwan*, *Sv. litteraturens historia* II² s. 410, *Schück*, III. sv. *litteraturhistoria* VI s. 400. Inflytandet från Rückert, varom se *Tideström* a. a. s. 266 f. och nedan komm. till de enskilda dikterna, har säkert likaså sin yttersta grund i Rückerts strävan efter en enkel folkdiktsstil. C.

*
*
*

173-189. 1. *Grafven i Perrho.*

Första gången tryckt i D II.

Ett fullständigt ms finnes i Svenska Akademiens arkiv bland Akademiens prisskrifter för 1831. Det består av ett 24-sidigt häfte, sammanhållet av en tråd i mitten, och är inneslutet i en perm av tjockare vitt papper. Häftets papper är vitt utan vattenlinjer, dess vattenstämpel är I. W. Hatman, storleken 12,5×18,8 cm. På permens första sida är uppe i vänstra hörnet antecknat *N:o 2* och därunder med Franzéns stil: *Inkom den 19 Sept. 1831.* (Siffran 9 är rätt otydlig. Brydolf, Sverige och Runeberg 1830-1848 s. 137 not 2 läser 3, Henry Olsson, Uppslaget till Grafven i Perrho NT 1927 s. 354 9. Som prof. O. i brev påpekat måste datum vara 19 sept., då tävlingskriften n:o 1 inkom denna dag enligt anteckning på skriften och tävlingskriften n:o 3 22 sept.). Skriften är genomborrad av en mängd små hål, som synas gjorda med en knivsudd. På själva häftets första sida står titeln *Grafven i Perrho* och nere på sidan: *Insändt att täfla i Svenska Akademien vid dess prisutdelning för år 1831.* Allt detta är med R:s stil. Vid sidan av titeln är med blyerts av okänd hand antecknat *R—G.* Häftets andra sida är tom, själva dikten börjar på s. 3. Hela ms är skrivet med R:s hand. — Dessutom finnes i Borgåsamlingen på ett löst papper en hs till v. 1-61 av diktens andra avdelning. Papperet är gulvitt med vattenlinjer på längden och vattrat på tvären, vattenstämpeln, av vilken blott små delar äro synliga, torde vara Honig & Zoonen, storleken 11,3×16,9 cm. Sidorna äro i övre högra hörnet numrerade 1 och 2. Hs i Svenska Akademiens arkiv betecknas här hs 1, hs i Borgå hs 2. Hs 2 är tydligen en första nedskrift. R. har där till en början ämnat förlägga handlingen i sången till en tidigare tidpunkt av dagen än han sedan gjort: det ursprungliga *Frukost* i v. 10 motsvaras av *Middag* i hs 1 och D II, *middan* (visserligen icke alldeles säkert) i v. 18 och 47 av *qvällen* i hs 1 och D II. Att hs 2 är äldre än hs 1 framgår också av *dalar* i v. 2 (i st f *bygder*), av att *Tjugu* i v. 15 är ä fr ngt annat ord, av *säkra* i v. 35 (i st f *trygga*) och av *lilla* i v. 50 (i st f *gråa*). Emellertid finnas också flera ställen där hs 2 och D II ha samma lydelse, medan hs 1 har en annan: så v. 10, v. 40-41 (placeringen av *framåt* och *hunnit*), v. 45 (*bland träden* — hs 1: *belägen*), v. 50 (*vid vägen* — hs 1: *i skogen*), v. 51 (*ren* — hs 1: *på*); dessutom har i v. 27-28 den ursprungliga lydelsen, som överensstämde med hs 1, ändrats till den lydelse, som finnes i D II. Antagligen beror detta på att R. icke genast i hs 2 införde de ändringar han gjorde vid utskrivandet av hs 1 och sedan glömde bort en del av dem; måhända kom han också i något fall till det resultat att ändringen icke hade varit en förbättring utan en försämring. I varje händelse förefaller det sannolikt att hs 2 är den

enda del av diktens urskrift, som R. själv nedskrivit, medan han dikterade de övriga delarna för Fredrika (se nedan). C.

I hs 1 står före diktens början mottot:

Svag är sängen mot bedriften;

Bröder äro de ändå.

Okänd.

I.

- 1 Hs 1, D II² och SA 1861 sakna komma efter *vildmark*.
- 2 Hs 1 *Ren* (D II: Snart).
Hs 1, D II² och SA 1861 sakna komma efter *sekel*.
- 4 Hs 1 har efter *grafven* frågetecken och tankstreck (D II endast frågetecken).
D II²: *Fråga* (D II: fråga).
- 5 Hs 1 har komma efter *Der*.
- 6 Hs 1 har tankstreck efter *stället* (D II: punkt).
Hs 1: *björkar* (D II: Björkar).
- 7 D II²: *re'n* (D II: ren).
- 8 D II² och SA 1861 sakna komma efter *Hvar* och efter *rötter*.
- 9 Hs 1 saknar komma efter *igenfylld*.
- 10 Hs 1: *gömmar* (D II: vårdar).
- 12 Hs 1 och SA 1861: *Göms* (D II: Gömms).
Hs 1: *konung* (D II: Konung).
- 13 Hs 1 och SA 1861: *Göms* (D II: Gömms).
Hs 1: *konung* (D II: Konung).
- 14 Hs 1: *konung* (D II: Konung).
- 15 Hs 1 och SA 1861: *göms* (D II: gömms).
- 16 Hs 1 saknar tankstreck i radslutet.
- 17 Hs 1: *bredden* (D II: brädden).
- 20 Hs 1 har utropstecken efter *skymmes* (D II: punkt).
Efter v. 20 bör följa mellanrum, ehuru det här icke kommer tillsynes i texten.
- 21 Hs 1: *Finska* (D II: finska).
- 23 Hs 1 har semikolon efter *söner* (D II: komma).
- 24 Hs 1 har komma efter *sjutton*.
- 25 Hs 1: *fjorton* (D II: femton).
- 26 D II saknar komma efter *Sköna*; här tillagt.
- 29 Hs 1: *vist* (D II: visst).
- 30 Hs 1 och SA 1861: *brodern* (D II: brodern).
- 31 D II² och SA 1861 sakna komma efter *fram*.
SA 1861: *af* (D II: i).
- 33 D II² och SA 1861 sakna komma efter *Och*.

- 34 Hs 1: *Ingen hade* (D II: Hade ingen).
- 35 D II² och SA 1861 ha semikolon efter *hata* (D II: komma).
- 38 D II² och SA 1861 ha komma efter *dagat* (D II: semikolon).
- 40 Hs 1 har icke mellanrum efter versen.
- 48 Hs 1: *Dock* (D II: Men).
- 50 Hs 1 har komma efter *vördnad*.
- 54 Hs 1 har punkt efter *glädje* (D II: utropstecken).
Hs 1 har icke mellanrum efter versen.
- 55 Hs 1 saknar komma efter *Sträng* och efter *vintern*.
- 56 Hs 1 har komma efter *ögonbrynen*.
- 61 Hs 1 saknar komma efter *kommen*.
- 66 Hs 1: *hårdt* (D II: svårt).
- 69 Hs 1, D II² och SA 1861 sakna komma efter *Så*.
- 70 Hs 1 har komma efter *hvila*.
- 71 Hs 1 har semikolon efter *fåra* (D II: punkt).
- 72 Hs 1: *fälten* (D II: fältet).
- 73 Hs 1 har icke mellanrum efter denna vers.
- 76 Hs 1: *lidit* (D II: skridit).
- 77 Hs 1: *lidit* (D II: skridit).
- 81 Hs 1 saknar komma efter *stuga*.
- 82 Hs 1 saknar hela denna vers.
- 88 Hs 1 har komma efter *sade*, men saknar komma efter *förgrymmad*.
- 89 Hs 1: *tal* (D II: ord).
- 91 Hs 1 har under denna vers ett streck och dessutom mellanrum, vilket alltså anger större paus än om endast mellanrum funnits.
- 92 D II² och SA 1861: *Re'n* (D II: Ren).
Hs 1 har komma efter *armar* (D II: punkt).
- 95 Hs 1: *sofva tycktes* (D II: tycktes sofva).
Hs 1 har komma i radslutet (D II: semikolon).
- 96 Hs 1: *Utan* (D II: Men han).
- 98 Hs 1: *Jacob* (D II: Jakob).
Hs 1: *opp* (D II: upp).
- 100 Hs 1 saknar komma efter *Fader*.
- 101 Hs 1: *glädjen* (D II: glädje).
- 105 Hs 1: »*Gå, och straffet hinner dig i morgon.*» (D II: »Som ditt brott är, blir ditt straff i morgon.»).
- 106 Hs 1: *Jacob* (D II: Jakob).
Hs 1 har icke mellanrum efter versen.
- 107 Hs 1 saknar komma efter *Åter*.
- 110 D II² och SA 1861 ha komma efter *Fader*.
- 111 Hs 1 har semikolon efter *förtjenar* (D II: punkt).
- 112 Hs 1: *gärdet* (D II: renen).

- 113 Hs I: *åt* (D II: *för*).
- 117 Hs I har icke mellanrum efter raden.
- 118 Hs I: *enhvar* (D II: *en hvar*).
- 122 Hs I: *felet mitt* (D II: *skulden min*).
Hs I saknar komma efter *mitt*.
- 123 Hs I: *tanklös* (D II: *tanklöst*).
Hs I saknar komma efter *kring*.
- 127 Hs I: »*Som du handlat skall dig vedergällas*.» (D II: »*Som ditt brott är, blir ditt straff i morgon*.»).
- D II saknar komma efter *är*; här tillagt.
- 128 Hs I har icke mellanrum efter raden.
- 129 Hs I: *hvar bror* (D II: *en hvar*).
- 130 Hs I har semikolon efter *äter* (D II: komma).
- 133 Hs I har komma efter *genast*.
- 136 Hs I saknar komma efter *Fader*.
Hs I har komma efter *sanning* (D II: utropstecken).
- 139 Hs I: *som förr der* (D II: på halmen).
- 141 Hs I har framför *Bröder* dubbelt citationstecken (D II saknar där citationstecken).
D II² och SA 1861 ha komma efter *Bröder*.
- 143 Hs I har komma efter *som*.
- 145 Hs I och SA 1861: *engång* (D II: *en gång*).
Hs I har efter *lida* punkt, dubbelt citationstecken och tankstreck (D II: endast punkt).
- 146 SA 1861: *Se'n* (D II: *Sen*).
- 147 Hs I saknar komma efter *en*.
- 149 Hs I saknar komma efter *afsig*t.
- 150 Hs I har semikolon efter *diktat* (D II: komma).
D II² och SA 1861 ha komma efter *sagt*.
- 153 Hs I: *Morgondagen kommer: då skall dömmas*. (D II: »*Gå och straffet hinner dig i morgon*.»
D II² och SA 1861 ha komma efter *Gå*.
- 154 D II² och SA 1861: *Re'n* (D II: *Ren*).
- 155 Hs I har komma efter *sjön*.
- 157 Hs I har komma efter *sträng*.
- 161 Hs I: *bland* (D II: *af*).
SA 1861: *allvarlig* (D II: *alfvarlig*).
- 162 Hs I har i radslutet utom frågetecken och citationstecken även tankstreck.
- 164 Hs I: *anblick* (D II: *ögon*).
- 166 Hs I: *sammanknäpta* (D II: *sammanknäppta*).
Hs I har punkt efter *händer* (D II: kolon).

- 167 Hs 1 saknar citationstecken efter *Herren* och före *den*.
Hs 1: *Herren*, D II² och SA 1861: *Herran* (D II: herren).
Hs 1 har utropstecken efter *store* (D II: semikolon).
- 168 Hs 1: *Fylldt* (D II: Fylldt).
Hs 1, D II² och SA 1861: *fadershjerta* (D II: faders-hjerta).
- 169 D II² och SA 1861: *vid* (D II: med).
- 170 Hs 1 har utropstecken efter *Barn* (D II: komma).
- 173 Hs 1, D II² och SA 1861 sakna komma efter *Der* och efter *ung*, hs 1 även efter *tjente*.
- 174 Hs 1 har punkt efter *söner* (D II: komma).
- 175 Hs 1: *var* (D II: är).
- 176 Hs 1: *Som en broder der emot sin broder* (D II: Som en bror bland dem var mot sin broder).
Hs 1 har punkt i radslutet, SA 1861 komma (D II: semikolon).
- 177 Hs 1 har tankstreck efter *de* (D II: komma).
- 178 Hs 1 har tankstreck efter *hvarandra* (D II: komma).
- 181 Hs 1 har komma efter *lefva* och efter det senare *år*.
D II² och SA 1861 sakna komma efter *fruktan*.
- 182 D II² och SA 1861 ha semikolon efter *jorden* (D II: komma).
- 184 SA 1861 har komma efter *hjessa* (D II: semikolon).
- 187 Hs 1: *stod* (D II: satt).
- 188 Hs 1: *sågs* (D II: stod).
Hs 1, D II² och SA 1861 ha komma efter *sida*.
- 189 Hs 1, D II² och SA 1861 sakna komma efter *Och* och efter *skimmer*.
- 190 Hs 1 och SA 1861 ha citationstecken före *Känn*.
D II² har kolon efter *fader* (D II: semikolon).
- 191 Hs 1 och SA 1861: *göms* (D II: gömms).
- 192 Hs 1 har semikolon efter *besparas* (D II: punkt).
- 195 Hs 1 har utropstecken och citationstecken efter *lära*, SA 1861 punkt och citationstecken (D II: endast punkt).
- 196 Hs 1 har kolon efter *så* och därefter *ett* (D II: punkt och Ett).
- 198 Hs 1 har semikolon efter *rådet* (D II: komma).
- 200 Hs 1: *I* (D II: J).
- 203 Hs 1 har komma efter *bli*.
- 206 Hs 1: *frugtlös* (D II: fruktlös).
Hs 1 har icke mellanrum efter denna vers.
- 212 Hs 1: *bättre dagar* (D II: tjänst och lycka).
- 213 Hs 1 har komma efter *ej*.
Hs 1: *ej bli skiljda* (D II: icke skiljas).
- 216 D II² och SA 1861: *tjäderungarna* (D II: tjederungarna).
- 218 Hs 1 och SA 1861 ha komma efter *tal*.
D II² och SA 1861 ha semikolon efter *gällde* (D II: komma).

- 219 Hs 1 har tankstreck i radslutet.
 224 Hs 1 och SA 1861 sakna komma efter *bli*.
 227 Efter v. 226 följa i hs 1 raderna:

*Steg med knäpta händer opp från bänken
 Och ett moln flög bort, och genom rutan
 Flödde middagssolen ned på honom.*

II.

- 1 SA 1861: *Re'n* (D II: Ren).
 2 Hs 2: först *dalar*, detta struket och raden fortsatt med *bygder* (D II: bygder).
 3 Hs 2, D II² och SA 1861 sakna komma efter *stupade*.
 4 Hs 2: *Upfrån* (med förlängningsstreck över *p*) (D II: Upp från).
 D II² och SA 1861: *Lintulax* (D II: Lindulax).
 5 Hs 1 har semikolon i radslutet (D II: komma).
 10 Hs 1: *Åtande bland sina söner middag*; (D II: Middag ätande med sina söner).
 Hs 2: först *Frukost ätande bland*; *bland* struket och raden fortsatt med *med sina söner*. *Frukost* struket och ovan raden skrivet *Middag*. (Raden har alltså fått samma lydelse som i D II).
 Hs 2 har punkt efter *söner* (D II: komma).
 12 Hs 1 har komma efter *stuga*.
 14 Hs 1 saknar komma efter *er*.
 15 Hs 2: *Tjugu* ä fr oläsligt.
 Hs 1: *Ryttare* (D II: ryttare).
 Hs 1, D II² och SA 1861 sakna komma efter *ryttare*.
 Hs 1, hs 2, D II² och SA 1861 sakna komma efter *pikar*.
 16 Hs 1 och hs 2: *bränt* (D II: brännt).
 17 Hs 2: först *Nu vid, vid* struket och raden fortsatt med *i* (D II: i).
 Hs 2: *kyrkobyn* (D II: Kyrkobyn).
 Hs 1 saknar komma efter *Kyrkobyn*.
 D II² och SA 1861 ha semikolon efter *hitåt* (D II: komma).
 18 Hs 2: först *middan* (?), detta struket och ovan raden skrivet *qvällen* (D II: qvällen).
 22 Hs 2 saknar komma efter *hade*.
 23 Hs 1 och hs 2 ha punkt efter *döden* (D II: frågetecken).
 24 Hs 1 har komma efter *sade*.
 25 Hs 1 saknar mellanrum efter denna rad.
 27 Hs 1 har *gubbens*, hs 2 likaså först *gubbens*, men ordet är struket och ovan raden skrivet *gamla* (D II: gamla).

28 Hs 1: *ynglingshågen*, hs 2 först *ynglingshågen*, men ordet struket och ovan raden skrivet *unga hjertan* (D II: unga hjertan).

Hs 1 har punkt i radslutet (D II: semikolon).

30 Hs 1 har punkt efter *pröfva* (D II: utropstecken).

Hs 1 saknar mellanrum efter v. 30.

32 Hs 2 har efter *bror* ett överstruket ord, som icke säkert kan läsas, men förefaller att vara *med*; ovan raden har R. sedan skrivit *med*.

33 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *säkra*.

Hs 1 och hs 2: *skinnbeklädda* (D II: skinnbeklädda).

34 Hs 2 saknar komma efter *axeln*.

Hs 2: först *och med*, *med* struket och raden fortsatt med *i*.

35 Hs 2 har först *sitt säkra*; *säkra* är sedan struket och raden fortsatt med *trygga* (D II: trygga).

Hs 1 saknar komma efter *trygga*.

37 Hs 2 har semikolon efter *Tigande* (D II: komma).

Hs 1 saknar komma efter *betänkta*.

38 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *Att* och efter *ovänsskaran*.

Hs 1: *hvarhelst* (D II: hvar helst).

D II² och SA 1861: *ovänsskaran* (D II: ovänsskaran).

39 Hs 2 saknar komma efter *neder*.

Hs 1 och hs 2 ha *sjelfva* (D II: sjelfve).

40 Hs 1: *humnit* (D II: framåt).

41 D II² och SA 1861: *socknevägen* (D II: Socknevägen).

Hs 1: *framåt* (D II: hunnit).

43 Hs 2, D II² och SA 1861 sakna komma efter *nu*.

44 Hs 2 och SA 1861 ha *i* (D II: J); i hs 1 är *i ä t J*.

45 D II² har komma efter *Der*.

Hs 1: *belägen* (D II: bland träden).

Hs 1 saknar komma efter *ofvanför*.

Hs 1, hs 2, D II² och SA 1861 ha *tallmon* (D II: Tallmon).

47 Hs 2: *qvällen* ä fr *middan* (?). (D II: *qvällen*).

48 Hs 1 har punkt efter *framåt* (D II: semikolon).

49 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *fördröja*.

50 Hs 2: först *lilla*, detta struket och ovan raden skrivet *gråa* (D II: gråa).

Hs 1 saknar komma efter *torpet*.

Hs 1: *i skogen* (D II: vid vägen).

51 Hs 1: *på* (D II: ren).

D II² och SA 1861: *re'n* (D II: ren).

52 Hs 1 har komma efter *sade*.

Hs 1 och hs 2: *opp* (D II: upp).

53 D II² och SA 1861 sakna komma efter *Bröderna* och efter *vandring*.

Hs 2: i *långsam* är *l ä fr s*.

54 Hs 1 har komma efter *Der* och efter *träsket*.

56 D II²: *dolde* (D II: *dolda*).

57 Hs 1: *Rigtade* (D II: *Riktade*).

Hs 1 och hs 2: *enhvar* (D II: *en hvar*).

Hs 1 har icke mellanrum efter denna vers.

58 D II² och SA 1861: *Knappt* (D II: *Knapt*).

59 Hs 2: *skul* (D II: *skjul*).

61 Hs 2: *och* är tillagt ovan raden.

65 Hs 1 har icke mellanrum efter denna vers.

66 Hs 1: *Adolph* (D II: *Adolf*).

67 Hs 1 har punkt efter *tvillingsbroder* (D II: *kolon*).

68 Hs 1 saknar citationstecken efter det första *Nu* och före det andra *nu*.

69 Hs 1, D II² och SA 1861: *hölstren* (D II: *höllstren*).

Hs 1: *fort* (D II: *snart*).

70 Hs 1 har komma efter *Och*.

Hs 1: *snart* (D II: *fort*).

Hs 1 saknar komma efter *snart* och efter *dalen*.

71 Hs 1: *Ryttartroppen* (D II: *Fienderna*).

72 Hs 1 har icke mellanrum efter denna vers.

73 Hs 1 har punkt efter *sade* och därefter *I* (D II: *semikolon och därpå i*).

74 Hs 1 saknar komma efter *höjd*.

75 Hs 1 saknar komma efter *sats* och efter *utför*.

76 Hs 1 har punkt och tankstreck efter *skott* (D II *endast punkt*).

79 Hs 1 saknar mellanrum efter denna vers.

80 Hs 1 saknar komma efter *Ladden*.

Hs 1: *Adolph* (D II: *Adolf*).

81 Hs 1: *gömslet* (D II: *gömmen*).

82 Hs 1, D II och SA 1861 ha komma efter *föllo*, hs 1 även efter *var* och efter *ilen*.

84 D II² saknar komma efter *Den*.

85 Hs 1: *med möda* (D II: *som knappast*).

87 Hs 1: *uppför*, D II² och SA 1861: *oppför* (D II: *opp för*).

D II² och SA 1861: *hunne* (D II: *hunna*).

88 Hs 1: *Ryttarena* (D II: *Fienderna*).

Hs 1 saknar komma efter *Ryttarena* och efter *marken*.

89 Hs 1: *lansar* (D II: *pikar*).

Hs 1 har punkt efter *genast* (D II: *semikolon*).

91 Hs 1 har icke mellanrum efter denna vers.

- 92 Hs I har punkt efter *buller* (D II: komma).
 93 Hs I har semikolon efter *framsteg* (D II: punkt).
 94 Hs I: *Eric* (D II: Erik).
 96 SA 1861: *vexladt* (D II: växladt).
 97 Hs I: *döda* (D II: döde).
 99 Hs I: *Adolph* (D II: Adolf).
 100 Hs I saknar komma efter *redan*.
 101 Hs I har komma efter *sig* och efter *sabel*.
 104 Hs I: *skiljdt* (D II: skildt).
 105 Hs I: *lansen* (D II: piken).
 107 Hs I har komma efter *Ser* och efter *komma*.
 108 Hs I har tankstreck i radslutet.
 111 D II² och SA 1861: *se'n* (D II: sen).
 112 Hs I, D II² och SA 1861 ha semikolon efter *stuga* (D II: komma).
 114 Hs I: *Och han märkte* (D II: Dädan såg han).
 116 Hs I: *Adolphs* (D II: Adolfs).
 117 Hs I saknar komma efter *leder*.
 118 Hs I: *väg* (D II: färd).
     Hs I har komma efter *väg*, men saknar komma efter *spången*.
 120 Hs I: *bland fiender låg fallen* (D II: bland fienderna stupat).
 121 Hs I: *Tåren från de gråa ögonhåren* (D II: Från de gråa ögonhåren ref han).
 122 Hs I: *Ref han bort* (D II: Tåren bort).
     Hs I har komma efter *bort*.
     D II² har tryckfelet *stolhet*.
 127 Hs I har punkt och tankstreck efter *sade* (D II: endast punkt).
     SA 1861: *torpet* (D II: Torpet).
     Hs I, D II² och SA 1861 sakna komma efter *Torpet*.
 128 D II² och SA 1861 ha semikolon efter *flicka* (D II: punkt).
     Hs I har mellanrum efter denna vers (huruvida avsikten varit att den skulle ha det efter v. 126 kan icke säkert avgöras, då v. 127 i hs börjar ny sida, men antagligen har det icke varit fallet).
 130 Hs I har endast komma efter *detta* (D II: både frågetecken och citationstecken).
     Hs I: *ropte* (D II: sade).
 131 Hs I saknar citationstecken före *Ser*.
 132 Hs I saknar komma efter *blott*.
 133 Hs I: *Nacken åter* (D II: Och min nacke).
 136 Hs I: *Adolphs* (D II: Adolfs).
 144 Hs I: *Utan* (D II: Men han).
     Hs I saknar komma efter *stum*.
 146 Hs I saknar komma efter *Ve*.

- 148 Hs 1 saknar komma efter *Han*.
- 150 Hs 1 har utropstecken efter *förrådarn* och därefter *Ve* (D II: komma och *ve*).
Hs 1: *fega* (D II: fege).
- 154 Hs 1: *ljudfull* (D II: dånfull).
Hs 1 saknar tankstreck i radslutet.
- 155 Hs 1 har utropstecken efter *Gud* (D II: komma).
- 156 Hs 1: *honom älskat* (D II: älskat honom).
- 168 Hs 1: *Var orörligt spändt på vägen endast* (D II: Var oroligt endast fäst på vägen).
- 169 D II² och SA 1861: *Re'n* (D II: Ren).
- 172 D II² saknar komma efter *och*.
- 173 D II² saknar komma efter *handen*.
- 174 Hs 1 har utropstecken efter *förlorad* (D II: semikolon).
- 175 Hs 1: *lansar* (D II: pikar).
- 178 Hs 1 har tankstreck i radslutet.
Hs 1 saknar mellanrum efter denna vers.
- 182 Hs 1: *bössan unnan* (D II: unnan bössan).
Hs 1 har icke komma i radslutet.
- 184 D II² saknar punkt i radslutet (tydiligen tryckfel).
- 185 D II² och SA 1861: *Se'n* (D II: Sen).
D II² saknar komma efter *försmäende* och efter *raseriet*.
- 189 Hs 1 saknar komma efter *ena*.
- 190 Hs 1: *krossad* (D II: rifven).
Efter v. 190 bör vara mellanrum, vilket icke synes i texten här.
- 191 Hs 1 har semikolon efter *höfding* (D II: punkt).
- 192 Hs 1 har semikolon efter *Thomas* (D II: komma).
- 194 Hs 1: *dubbelviken* med ett obetydligt mellanrum mellan *dubbel* och *viken* (D II: dubbel-viken).
- 195 D II² och SA 1861: *Se'n* (D II: sen).
- 196 Hs 1: *gråtande* (D II: sörjande).
Hs 1 saknar komma efter *broders*, efter *gråtande* och efter *dörren*.
- 199 Hs 1: *Ren låg midnatt* (D II: Midnatt låg ren).
D II² och SA 1861: *re'n* (D II: ren).
- 200 Hs 1 har semikolon efter *boning* (D II: punkt).
- 204 Hs har komma efter *stannat*.
- 206 D II² och SA 1861 ha komma efter *mig* (D II: frågetecken).
- 216 Hs 1: *Dig* (D II: dig).
- 218 Hs 1 saknar komma efter *lockar*.
Hs 1: *Fader* (D II: fader).
- 219 Hs 1 saknar komma efter *stund* och efter *dig*.
- 222 Hs 1 har icke mellanrum efter denna vers.

223 Hs 1: *Upp* (D II: *Opp*).

Hs 1 har komma efter *fadren*.

224 D II² och SA 1861 ha komma och tankstreck efter *famn* (D II: endast tankstreck).

225 Hs 1 har komma efter *denne* (D II: semikolon).

226 Hs 1, D II² och SA 1861 ha tankstreck i radslutet.

228 Hs 1: *Och den gamle dog af fadersglädje* (D II: Och hans gamle fader dog i glädje).

Grafven i Perrho diktades enligt Strömborg BA I s. 193 »under förra delen av hösten» 1831, medan R. var ansatt av en svår frossa, varför han »liggande på sjukbädden, dikterade stycket för sin fru». (Se ock Fredrika Runeberg, Ant. s. 85). R. påskyndade tydligen trots sjukdomen utarbetandet av dikten för att kunna sända den till årets tävlan i Svenska Akademien. Akademien mottog dikten 19 september (jfr ovan om manuskripten). Den bör sålunda ha avsänts från Helsingfors c. 15 sept. Då R. enligt Strömborg BA I s. 192 hade vistats på landet i Helsingfors skärgård från mitten av juni till mitten av augusti måste nedskrivandet ha skett under senare delen av augusti och förra delen av september. Sannolikt hade R. redan på sommaren i tankarna fått planen till dikten färdig. Svenska Akademien tilldelade dikten sitt mindre pris, vilket samtidigt utgavs även åt Nicanders Månskensnatten i Albano, åt A. Lindeblads Främlingen och åt C. A. Hagbergs översättning av Olindeepisoden i Tassos Gerasalemme liberata. Politiska hänsyn medverkade sannolikt till att *Grafven i Perrho* icke erhöll det stora priset. Om Akademien och *Grafven i Perrho* se Ljunggren, Studier II s. 4 f., id., Svenska Akademiens historia II s. 45 f., Nordmann, R. och Svenska Akademien FU 7, 1893 s. 101 f., Lamm, »Grafven i Perrho» och Svenska Akademien (i Festskrift Hirn 1930), Schück, Svenska Akademiens historia IV s. 328 f., Brydolf, Sverige och Runeberg 1830-1848 s. 136 f. Om R:s reaktion, då han erhöll priset, se Lagus, Några hågkomster af JLR (i Östra Finland 4/1 1878), Fredrika Runeberg, Ant. s. 75, Strömborg BA I s. 194, Hirn, Runebergskulten s. 19 f., Tideström, R. som estetiker s. 91, Viljanen Rbg I s. 299 f.

Perho är en socken — till mitten av 1800-talet ett predikogäll — omkr. 7 mil nordväst om Saarijärvi, i vilken senare socken R. hade vistats som informator från slutet av 1823 till början av sommaren 1825. Perho var och är fortfarande en ödemarkssocken. Ännu 1924 var befolkningstätheten endast 3,9 på km², och skogar upptogo 96 % av socknens areal. Den östra delen av Perho är höglänt med kullar och moar, som avbrytas av sjöar och vidsträckta mossar, en natur

som mycket erinrar om Saarijärvis, såsom R. skildrat den i sin uppsats *Några ord om nejderna, folklynnet och lefnadssättet i Saarijärvi socken* (1832; Normaluppl. VI). Marken sänker sig mot väster. Gårdarna ligga för det mesta spridda på långt avstånd från varandra. Socknen skäres i riktning NV-SO av den stora landsvägen från Jyväskylä till Gamla Karleby, som även går genom Saarijärvi kyrkoby. Andra körvägar än denna funnos på R:s tid knappast i Perho. Till gårdarna ledde smala skogsstigar. Skogarna voro synnerligen rika på villebråd av olika slag, bl. a. även större rovdjur. Den sista björnen sköts i socknen på 1870-talet. För så gott som alla invånarna utgör jakten en viktig binäring. Under kriget 1808 bemäktigade sig Otto von Fieandt i juni några ryska upplag i Perho och ryckte därefter fram till Lintulax i den mellan Perho och Saarijärvi belägna socknen Karstula, men måste i början av juli åter från Lintulax draga sig tillbaka till Perho. I närheten av kyrkobyn utkämpade han 7 juli en strid mot ryssarna; striden blev oavgjord, men F. drog sig efter den tillbaka från Perho. Efter den svenska segern vid Lappo återvände F. till Karstula, men blev i mitten av augusti där slagen av ryssarna i den drabbning, som R. omtalar i *Otto von Fieandt* (Möttönen, som nämnes där, var ett gästgiveri i södra delen av Perho; då R. där låter F. efter nederlaget vid Karstula först komma till Möttönen och sedan till Lintulax har tydligen minnet om dessa orters belägenhet svikit honom). — En tradition uppger, att den av R. besjunga »graven i Perho» skulle vara en av de gravar av okänt ursprung, som finnas på stranden av sjön Jängänjärvi ett stycke norr om Perho kyrka invid Leväniemi kronotorp. Om Perho se det geografiska uppslagsverket *Suomenmaa VII* (1925) s. 322 f.; om landskapet där även I. Oskar J. Rancken, *JLR* och Fänrik Ståls sägner (1864) s. 172 och Viljanen *Rbg I* s. 295. — R. hade säkerligen rest genom Perho, då han återvände från den resa han våren 1825 hade gjort från Saarijärvi till Vasa, Jakobstad och Kronoby (Viljanen l. c.; huruvida R., som V. antar, också på färden till Österbotten passerat Perho är ovisst — den närmaste vägen från Saarijärvi till Vasa, som han förmodligen först besökte, gick söder om Perho). Tänkbart är också att han från Saarijärvi hade företagit någon jaktfärd till Perho.

Dikten består av två nästan exakt lika långa avdelningar; den första omfattar 227 verser, den senare 225. En sådan uppdelning av dikten i två lika stora delar förekommer också bl. a. i *IE I* 24 och 26. De första 20 verserna i den första avdelningen utgöras emellertid i dikten av en inledning, som hänför sig till dikten i dess helhet, icke endast till första avdelningen. Denna inledning är en dialog mellan en främling, som kommit till Perho, och sångmön, »Finlands dotter».

Sångmön förtäljer sedan för främlingen den gamle Hanes och hans söners öden. Såväl i Tegnér's *Axel* som i Franzén's *Den gamle knekten*, dikter som sannolikt haft en viss betydelse för *Grafven i Perrho*, lägges berättelsen också i en annan mun än skaldens egen, i dem visserligen icke i »sångmöns» men i gamla karoliners.

Avdelning I skildrar, efter den ovan nämnda inledningen, hur den gamle karolinen Hane genom att uppfostra sina sex söner med nästan omänsklig stränghet hos dem velat framalstra en känsla av samhörighet och kamratskap samt hans glädje, då han finner att detta lyckats och att han kan kasta den mask av hårdhet han dittills burit. Denna avdelning ger en bild av det tavastländska bondelivet som erinrar om *Bonden Pavo* (jfr Ek HLS 13, 1937 s. 37). För skildringen av Hanes uppfostringsprinciper vore man benägen att söka något uppslag i litteraturen, men något sådant har tillsvidare icke påvisats. Likaså vore man frestad att antaga någon litterär inspirationskälla för den scen, då de onda brödernas fader plötsligt och hemlighetsfullt framträder för Hane vid milan och åter lika hemlighetsfullt försvinner, en scen som genom den mystiska dager som faller över den står alldeles ensam i R:s diktning, men icke heller här har någon sådan upptäckts.

Den senare avdelningen berättar om sönerns hjältedater och hjältedåd. Olika åsikter ha uttalats om dessa händelsers historiska bakgrund och eventuella motsvarighet i verkligheten. Ljunggren, Studier II s. 1 säger att ämnet är hämtat från kriget 1808; L. fäster sålunda ingen uppmärksamhet vid att graven i v. 2 säges ha funnits i »snart ett sekel». Denna tidsuppgift i dikten förlägger tydligt händelserna till kriget 1741-42. Men under detta krig utspelades icke några krigshändelser i Perho eller de kringliggande trakterna. Av de ortnamn R. anför i början av den andra avdelningen föra Lindulax, Saarijärvi och Lappo tankarna till kriget 1808, medan Storkyro närmast för dem till Karl XII:s tid. R. har troligen avsiktligt underlåtit att direkt sammanbinda brödernas strid med något visst krig; politiska skäl ha därvid sannolikt medverkat (jfr Viljanen a. a. I s. 293). Möjligen beror det också på sådana politiska försiktighetsskäl att varken här eller i *Molnets broder* fiendernas nationalitet nämnes, något varom visserligen ingen läsare ett ögonblick svävar i okunnighet; detta kan dock även bero på den allmänna stilisering som präglar dessa dikter. Att R., ehuru händelserna i dikten icke ha något samband med de verkliga tilldragelserna under kriget 1741-1742, dock velat antyda, att de försiggå vid denna tid, har förmodligen sin orsak i att han ansett den gamle Hanes karaktärsegenskaper bäst passa för en karolin. Karoliner voro också centralgestalter både i *Axel* och i *Den gamle knekten*.

Några berättelser om Perhobors krigiska bragder, som hade kunnat ge upphov till R:s dikt, känner man icke. Men Estlander RS s. 330 f. framhåller, att gerillastrider av den art, som skildras i dikten, varit vanliga i Finlands historia och att en sådan heroism, som Hanes söner visa, har varit »ett väsentligt drag i våra öden». Men om R. haft någon sägen från Perhotrakten till grund eller om han diktat fritt »efter ett allmänt historiskt sakförhållande» vet man icke. E. anser det möjligt, att R. hört berättelser om bröderna Herpmans bragder i Keuru under Stora ofreden eller om partigångarna Roths och Spoofs skärmytslingar i Ruovesi med ryssarna 1808 och därav fått »en livlig föreställning om det lilla krigets betydelse i vår historia». Något direkt bidrag till Hanes och hans söners öden ha dessa berättelser dock icke givit. Söderhjelm JLR² I s. 186 anser, att dikten säkert stöder sig på någon tradition från inlandet, som kanske rönt påverkan av traditionen om bröderna Herpman, »men där motivet med graven eller kanske snarare faderns förhållande till sönerna givit uppslaget». Se ock i samma riktning, fastän mer tvekande, Viljanen a. a. I s. 294. Hornborg, Idealism och realism i R:s patriotiska diktning HLS 7, 1931 s. 223 fastslår däremot, att »i motsats till vad man förmodat är 'Graven i Perho' påtagligen oberoende av varje historisk tradition». (Se ock, med utförligare motivering, Hornborg, Från »Blodhämnaden» till »Molnets broder», Nya Argus 1928 s. 17 f.).

Att dikten upptagit drag ur litterära källor är tydligt. Närmast komma de serbiska folksångernas hjältedikter i fråga. Estlander RS s. 331 påpekade likheterna med *Blodhämnaden* i SF: »Fadern, som klagar över sönernas liknöjdhet och som dör av glädje, när Radul kastar deras oväns huvud till hans fötter, är icke en tillfällig likhet.» E. tillägger: »Och överhuvud måste väl medges, att det var det heroiska i servernes folksång, som gav honom impulsen att upptaga likartade ämnen ur eget folks liv. — Men i stället för de vilda, skoningslösa krigsbilderna har han skapat konstverk, som väl hava den enkla, kraftfulla realismen gemensam med förebilderna, men besjålas av så upphöjda bevelsegrunder och så varma, ädla känslor, att man ej kan läsa dem utan tårar.» Söderhjelm a. a. s. 186 understryker också inflytandet från *Blodhämnaden*, men tillägger s. 250, att även *Slaget på Fågelfältet* i SF givit bidrag till R:s dikt: »Också där är det fråga om tappra bröder, vilka hålla ihop ända till döden.» S. finner dessutom »i formen och tonen» inflytande från flera av de små dikterna i SF. Hornborg understryker i sina två ovan nämnda uppsatser inflytandet från dessa två serbiska dikter, men också den omformning motiven fått hos R. *Blodhämnaden* är, säger H. (HLS 7, 1931 s. 222) endast en brutal hymn till hämnaden såsom sådan. »Men skalden — R. — har

helt säkert lagt in i den ett moment, som den egentligen saknar. Han har i hämndeakten sett en yttring av brödrakärlek och brödratrohet, icke av den på ett primitivt utvecklingsstadium religiöst förpliktande blodshämndsiden. Ur detta frö — brödrakärlek och brödratrohet — har 'Graven i Perho' spirat upp... Skalden har insett, att blodshämndsmotivet, även om det förflyttades till ett annat plan än det ursprungliga, icke ensamt mäktade uppbära en till Finland lokaliserad hjältedikt, och döden 'för fosterland och hem' låg nära till hands som bärande himotiv.» I *Slaget på Fågelfältet* finner man åter en brödrarflock, som »sammanhållen av kärlek och trohet stupar till sista man för fosterland, tro och ära». Se ock Ek, *Den första Idyll- och epigramcykelns tillkomsthistoria* HLS 13, 1937 s. 37 f., där Ek ytterligare uppvisar ett från den serbiska hjältedikten *Radoslaus* (R:s övers. tr. i HM 1832) hämtat drag.

Vad litterära inflytanden från andra håll än de serbiska folkdikterna angår så torde det vara sannolikt att karolingestalterna i *Axel* och i *Den gamle knekten* haft en viss betydelse för den gamle Hane i R:s dikt. — Albert Nilsson, *Tre fornnordiska gestalter* s. 402 f. framkastar frågan, om icke den senare avdelningen av dikten har tagit intryck av Corneilles *Horace*, som enligt Nilssons åsikt också avsatt spår i skildringen av Hjalmars strid med Morannals söner i *Kung Fjalar*. I akt III av Corneilles drama berättar Julie för den gamle Horace att två av hans söner stupat i enviget med curiatierna och att den tredje flytt. Den gamle vill först icke tro detta sista, men övertygas slutligen. Då hans dotter Camille utbrister i klagan över de två brödernas död, säger han henne, att hon icke skall klaga över dem, som dött en ärofull död, utan över den tredje, som dragit smälek över hela deras släkt. Och då Julie spörjer vad denne ensam hade kunnat uträtta mot sina tre motståndare svarar den gamle: Qu'il mourût! Han tar sedan gudarna till vittne att han skall tvätta bort romarnas skamfläck i sonens blod. Men i följande akt får han veta att sonens flykt endast varit en krigslist och att han återvänt till stridsplatsen och dödat alla sina motståndare. Likheterna äro obestridliga. Å andra sidan finnes det intet bevis för att R. intresserat sig för Corneille eller läst honom. Men möjligheten av en påverkan kan inte anses aldeles utesluten.

Alf Kjellén, *Motivet solidaritet — förräderi* i R:s diktning FT 1937 s. 170 f. och Henry Olsson, *Uppslaget till Graven i Perrho* NT 1937 s. 350 f. framhålla, att den solidaritetskänsla, som utgör huvudmotivet i *Grafven i Perrho*, på grund av kort förut inträffade händelser vid den tid, då dikten författades, måste ha varit särskilt aktuell för R. I slutet av 1830 (16/12) hade i ett studentsällskap, där R. var närvarande, en skål utbragts för polackerna, som då gjorde uppror. En

av de närvarande angav händelsen för myndigheterna, och rapporter om den kom fram till kejsar Nikolaj, som skall ha förklarat, att deltagarna i festen, bland dem R., skulle som soldater stickas in i ryska armén. Slutet blev emellertid att alla allvarigare straffpåföljder avvärijdes, som det uppges, på grund av en sofistisk bortförklaring av ordet »polack». (Om den »polska skålen» se främst Strömborg BA I s. 178 f., Th. Saelan, J. L. R. och kejsar Nikolai I FT 1918 II, Fredrika Runeberg, Ant. s. 74 f., Ester-Margaret von Frenckell, Offentliga nöjen och privata i Helsingfors 1827-1832 s. 220 f., Lolo Krusius-Ahrenberg, I marginalen HLS 24, 1949 s. 209 f.). Kort därpå hade, som Olsson anmärker, ett annat ledsamt intermezzo inträffat, vilket visserligen mer indirekt berörde R. Natten mot 1 maj 1831, den ryska påsknatten, hade studenter ställt till allehanda ofog vid ryska kyrkan i Helsingfors. Då myndigheterna fordrade, att hela studentkåren skulle ställa upp sig för att granskas av en polis i syfte att få orostiftarna upptäckta, väckte detta studenternas livliga protester. Slutet blev att granskningen försiggick — utan resultat — men att studenterna beslutade att följande hösttermin utebli från universitetet; deras principfasthet sattes dock icke på prov, emedan hela universitetet på grund av en koleraepidemi stängdes för denna termin. R. och hans vänner Nervander och Snellman hade tagit livlig del i studenternas överläggningar om deras uppträdande i denna sak. Den var aktuell ännu då R. diktade *Grafven i Perrho*, ty råsturättens dom i målet föll 9 sept. (Om påsknattsoroligheterna och deras efterspel se främst C. G. von Essen, Ett gammalt studentminne, tr. i festpublikationen Zacharias Topelius 14/1 1818-14/1 1888 och von Frenckell a. a. s. 223 f.). R., som redan under skoltiden visat en stark känsla för kamratskapets förpliktelser, hade sålunda under tiden, innan *Grafven i Perrho* tillkom, av flera händelser kunnat föranledas att övertänka dessa förpliktelser och deras betydelse för den fosterländska utvecklingen. Olsson tillägger s. 355 med tanke på att R. senare förklarat sig ha varit besluten att skjuta kejsaren, om han stuckits in i den ryska armén: »Enligt sin egen uttryckliga bekännelse hade han i hemlighet drömt om ett hämnarvärv, som nära erinrar om idealgestalten Thomas Hanes, och Graven i Perho är kanske uppfyllelsen härav, kompensationen för vad han själv betraktade som ett personligt fiasko.» O:s antagande får onekligen ett visst stöd i det motto R. givit sin prisskrift: »Svag är sången mot bedriften; — Bröder äro de ändå.» Antagligen ha de ovan nämnda händelserna också skärpt R:s känsla för motsatsen mellan finländare och ryssar och därigenom stegrat hans medvetande om de mot ryssarna förda krigens fosterländska betydelse.

Diktens uppkomsthistoria i den mån den kan utforskas tyckes sche-

matiskt framställd te sig ungefär på följande sätt. R. har, som många andra dikter i D II visa, vid denna tid ofta försänkt sig i minnen av den natur han sett under sin inlandsvistelse 1823-1826. Samtidigt har han också erinrat sig de berättelser han där hört om kriget 1808 och sannolikt också om Stora ofreden. Hans intresse har särskilt samlat sig kring de fosterländska bragder, som utfördes av män ur folket i de gerillastrider, som talrikt förekommo både under Karl XII:s krig och under kriget 1808. Några enskilda drag ur dessa berättelser har han knappast inlagt i skildringen av bröderna Hanes öden, men han har på grund av dem bildat sig en allmän uppfattning om det finska folkets karaktär, sådan den i dessa strider kommit till uttryck. Dessa berättelser ha sannolikt också innehållit exempel på den brutalitet, med vilken ryssarna under dessa krig och särskilt under Stora ofreden hade uppträtt. Den historia om bröderna Hanes strid och död, som han på denna grundval diktat, har han knutit till minnet av de till sitt ursprung okända gravarna på Jängänjärvis strand i Perho (möjligen kunna på R:s tid också traditioner om dessa gravar ha funnits som numera försvunnit). Vid diktandet har hans fantasi framför allt befruktats av den känsla av solidaritetens betydelse som hos honom stärkts genom några helt nyss inträffade händelser. Denna kamratskapskänsla har blivit det dominerande motivet i dikten, men den framträder där förenad med fosterlandskärleken. Den apoteos av det heroiska, med vilken dikten slutar, är ett uttryck för ett hos R. konstitutivt drag, vilket här för första gången starkt betonat framträder i hans diktning. Formen har han tagit från de serbiska hjältedikterna, med vilka han 1829 och 1830 varit sysselsatt, och från dem ha också åtskilliga detaljer influerat särskilt i diktens senare avdelning (jfr Castrén, R:s väg till Fänrik Ståls sägner, Ord och bild 1949 s. 4).

Att de serbiska hjältedikternas form utgör grundvalen för formen i *Grafven i Perrho* betyder emellertid icke att R. osjälvständigt och utan förändringar upptagit den. Berättelsen är över huvud enkelt saklig liksom i de serbiska dikterna, och tretal, parallellism och upprepning förekomma också i *Grafven i Perrho* liksom i de berättande dikterna i IE I. En iögonfallande skillnad mellan de serbiska dikterna och *Grafven i Perrho* är att naturskildringen i den senare fått en så mycket mer framträdande plats. Och vidare har R:s sysselsättning med omarbetningen av *Elgskyttarne* vid denna tid (delar av den trycktes i HM sommaren 1831) lämnat spår i stilen i *Grafven i Perrho*. Därifrån har tydligen kommit det intresse för etnografiska detaljer, som framträder på flera ställen, och därifrån ha också de »homeriska» bilderna kommit, som bidra till att giva berättelsen ett mer omväxlande tempo än de serbiska dikterna ha. Det är för övrigt

tydligt att diktens början har mer av den för IE I och de serbiska dikterna karakteristiska schematiska uppbyggnaden än den andra avdelningen, där R. mer omedelbart ryckts med av själva berättelsen, som därför blivit enklare och livligare.

Versmåttet är liksom i de serbiska hjältedikterna den tiostaviga trokén, Estlander RS s. 332 framhåller den rörlighet och det liv R. ger versen genom att låta de starka betoningarna falla på olika takter i de olika raderna. Synnerligen rikligt, rikligare än i någon tidigare dikt, använder R. här allitterationen. (Om allitteration hos R. jfr inl. till komm. till IE I 25).

För karakteristik och estetisk värdering av dikten se särskilt Ljunggren, Studier II, Estlander RS s. 330 f., Söderhjelm JLR² I s. 279 f., Ek, Nationella gestalter i R:s ungdomsdiktning s. 11 f., Hedvall, R. och hans diktning² s. 90, Tideström, R. som estetiker s. 347, Viljanen, Rbg I s. 292 f. och 296 f. C.

Titeln. *Perrho* skrives numera alltid Perho. Om socknen och om grafven där se ovan inl. till komm. till dikten. C.

Mottot i hs 1. »Okänd» som anges som förf. till mottot är tydligen R. själv. C.

I.

1 *Hvar är grafven*. Också *Blodhämnden* i SF börjar med en fråga: Hvems är klagoskrit der i Banjani? C.

1 *Perrhos vildmark*. Om den vilda naturen i Perho se ovan inl. till komm. till dikten.

2 *Snart ett sekel*. Denna tidsbestämning förlägger händelserna till »lilla ofreden» 1741-42, jfr inl. till komm. till dikten. Ändringen av *Ren* i hs 1 till *Snart* i D II kan ha berott på att ett sekel ännu icke förflutit från detta krig till den tidpunkt, då dikten skrevs. Emellertid kan ändringen också ha skett för att R. ville ha ett allitererande uttryck. C.

2-3 *förgäten — förgätas*. Upprepningen av ordet erinrar om de i IE I ofta förekommande ordupprepningarna. C.

4 *Hvar är grafven?* Sångmön upprepar här den fråga, som främlingen har riktat till henne. Också detta erinrar om IE I; jfr där 18, där källan i sitt svar till gossen upprepar slutet av den fråga han riktat till henne. C.

5-7 Med landskapsskildringen här jfr R:s teckning av Saarijärvis natur i *Några ord om nejderna, folklynnet och lefnadssättet i Saarijärvi socken* (Normaluppl. VI s. 24). C.

6 *tallmons dal*. Om tallmon se komm. till IE I 25, v. 285.

9 *Engång*. För hopskrivningen se komm. till D I 30, v. 21. B.

10 ändringen av *gömm* i hs I till *vårdar* i D II är tydligen föranledd av att *gömm*s återkommer i v. 12, 13 och 15. C.

11 *Höga Sångmö, Finlands dotter*. Också i *Den döende krigaren* (diktad 1836) inför R. sångmön: Då, säger sångmön, föll en tår. Berg-Hjertén, Fänrik Ståls sägner säger i komm. till detta ställe (s. 66): »sångmön föreställdes enligt antik uppfattning berätta vad skalden skulle sjunga». — Då R. kallar sångmön »Finlands dotter» erinrar detta om att Franzén i *Den gamle knekten* (D 1810 s. 160) uppmanar »Finlands döttrar» att lyssna till knektens öde; *Den gamle knekten* och *Grafven i Perrho* ha ju också genom sina karolingestalter en viss beröring. — Viljanen Rbg I s. 293 påpekar, att hela denna invokation »vittnar intensivt om den unge R:s väckta fosterländska skaldemedvetande». Jfr ock Vasenius, R. Suomen kansan runoilijana s. 141. C. 12-15 *Gömm* en väldig *Konung* der i *grafven*, — *Eller gömm* en *Konungs vederlike?* — *Ej en Konung, ej hans vederlike*; — *Gamle bonden Hane gömm* i *grafven*. Jfr med konstruktionen här *Blodhämnden* (SF): Hvems är klagoskrit där i Banjani? — Månne Vilans? Männ' den onda ormens? ... Vilan ej och ej den onda ormen, — Batritch Perovitsch är den, som klagar. C.

13 och 14 *vederlike*. Hedvall RPS s. 332 anmärker, att ordet, som tillhör den gamla svenska ämbetsmannastilen, väcker en stämning av gammaldags högtidlighet. C.

15 *Hane*. Ett namn av den typ, som brukade ges soldaterna vid deras inskrivning i arméns rullor. Jfr Pistol i *Julqvällen*, Lod och Stål i Fänrik Ståls sägner. C.

17-20 Landskapsskildringen här se komm. till v. 5-7. Av v. 19-20 framgår att R. tänkt sig, att sångmön en tidig morgon berättar sägnen för främlingen. C.

20 *furar*. Denna pl.-form av *fur*, vilken numera ersatts av formen *furor* till *fura*, förekommer hos flera författare under 1800-talet. Äldsta belägget i SAOS är från en dikt i Wexiö-Bladet 1824, där det står i rimställning, och det sista, i K. A. Melins Dikter 1888 s. 11, är också i rim. Men formen användes även i prosa, t. ex. av P. G. Sparre, Mellin, Wetterbergh, Agardh, S. A. Hedlund, och torde ha betraktats som acceptabel. R. använder formen även i *Hanna* III v. 145. Hans sg.-form tycks dock ha varit *fura*: se *Molnets broder* Normaluppl. V s. 102 v. 112. B.

21-22 *Hane* ... *fyllde* — *Sjutti vintrar*. Däremot säges i v. 24-25, att de äldsta sönerna voro sjutton och de yngsta femton »vårar» gamla. Valet av synonymer för »år» på de två ställena motiveras av att *Hane* är gammal, i sitt livs vinter, medan sönerna befinna sig i livets vår. Jfr Wifstrand, Tider och stilar s. 95. C.

22 *på sitt ärfda hemman*. I Franzéns *Den gamle knekten* D 1810 s. 164

talar karolinen om den lilla ön, som »oförtänt jag ärft;» i den slutliga versionen i SA heter det: »Min ärfta teg jag skötte.» C.

24 *Trenne tvillingspar*. Jfr den roll tretalet spelar i IE I och i folkdikten, C.

27 *Lika bäckar, som af vårregn svälla*. Bilden betonar det ungdomliga i deras kraft. Jfr komm. till v. 21-22. — Synnerberg, Ant. rör JLR:s episka stil FU 26, 1912, s. 327 anser att jämförelsen leder tankarna till Homeros och anför som parallell det homeriska *χειμάρροι ποταμοί*. B. C. 31 *fast höljd i trasor*. Denna anv. av *fast* i bet.: om ock, även om, har motsvarigheter i dåtida och senare rikssvensk poesi och behöver icke betraktas som finlandism (fennicism); jfr Bergroth FinlSv. s. 128, B.

31-32 *Gick han fram ... sågs han — Skön som stjärnan mellan rifna skyar*. Hedvall RPS s. 130 finner här en av de skildringar av klarhetsögonblicken i människors liv, som framhäva »det djupt manliga, starka och kraftfulla, som är betecknande för R:s uppfattning av livets värden». Här synes det emellertid endast vara fråga om en jämförelse som skall ge uttryck för Thomas Hanes skönhet. — Synnerberg sidoställer jämförelsen i v. 32 med den i v. 27 och hänvisar bl. a. till det homeriska *α'δτηρ ὡς ἀπέλαμπεν*; jfr komm. till v. 27 ovan. A. G. Sjöström använde ungefär samma jämförelse i sin under R:s vistelse i Åbo utkomna dikt *Juliets uppvaknande och död*: Om trofast kärlek — Af motgång prövas och af bistra öden, — Att han dess mer må glänsa himmelskt herrlig, — Som i en stormnatt stjärnan mellan molnen, — Som källans silfverblick på nakna heden (s. 11). B.

34 Genom ändringen från *Ingen hade* i hs I till *Hade ingen* i D II har ordföljden blivit naturligare. Lydelsen i hs I berodde troligen på att *ingen* då fick starkare betoning och motsättningen till *hans fader* i v. 35 därigenom kraftigare framhävdes. C.

49 i *stugan* se nedan komm. till v. 93-94.

63-64 *af svetten — Kan hvar droppe för ett granbarr säljas*. Thomas menar att svett dropparna finge betraktas ha ett så obetydligt värde att man kunde slösa med dem. B.

82 *gräfvén*. Svenska Akademiens språklära 1836 jämställer den starka och svaga böjningen av verbet, och formen *gräfvén* var vid denna tid fullt bruklig även i prosa. B.

84-87 De två versparens parallellism jfr de för IE I karakteristiska parallella raderna. C.

92 *Ren låg jorden tyst i nattens armar*. R. har här i viss mån monumentaliserat den i tidens poesi tämligen vanliga användningen av sådana uttryck som *sömnens* eller *hvilans armar*. Med hans formulering här kan man jämföra inledningen av Kellgrens övers. av

Youngs *Night-Thoughts*: Du, som en tröttad verld i hulda armar sluter, — O Sömn (SVS I s. 45). *B.*

93-94 *I sin stuga sof den gamle fadren*, — *Bröderna i pörtet på sin stråbädd*. Stugan, där fadern bodde, var det förnämligare rummet i byggnaden, pörtet, där sönerna bodde, ett enklare rum. Jfr Östergren, Nusv. Ordb, om »pörte»: »Dels enkel stuga utan skorsten, där röken går ut genom ett hål i taket, dels kök l. dagligstuga i sådan byggnad.» Se ock om pörtet R:s *Några ord om nejderna, folkklymnet och lefnads-sättet i Saarijärvi socken* Normaluppl. VI s. 9 f. *C.*

95 *Ingen sof, så sannt han tycktes sofva*. R:s användning av *så sannt* på detta ställe tyckes vara ganska individuell. Man får väl anta att den betydelse: även om, om ock, som förefaller vara den naturliga, utvecklats ur: så visst (så mycket) han (än) tycktes sova. *B.*

97-99 De tre raderna upprepas nästan oförändrade som inledning till berättelserna om de tre brödernas besök hos fadern. Sådana formelartade uppräknningar finnas talrikt i IE I, särskilt i 25 (Bonden Pavo). *C.*

101 *födslodag*. Denna form var vanlig i tidens poesi och av metriska skäl ofta mera användbar än födelsedag. Jfr Berg PoetFr. s. 42. *B.*

104-106 De tre slutraderna i berättelsen om Jakobs besök hos fadern upprepas liksom de tre inledningsraderna nästan ordagrant i berättelserna om bröderna Gustafs och Eriks besök hos honom. Jfr ovan komm. till v. 97-99. I *hs 1* har dock den mellersta raden i varje berättelse en olika lydelse. *C.*

123 *träskets* insjöns. Denna betydelse av ordet representerar finländskt språkbruk, men förekommer även i vissa trakter av Sverige, i sht i de nordligaste. Enligt E. Pontán i Skrifter utg. av Modersmåls-lärarnes förening 36² s. 80 användes ordet i Finland vanligen om en insjö med låga stränder. R. använder ordet flerstädes i *Elgskyt-tarne*. *B.*

132 *brödrens* (även v. 190 och II v. 76; *brödren* II v. 63 och 91; däremot *bröderna* v. 94 och II v. 53). Enl. SAOB förekommer plur. *brödren* numera »blott ngn gg i högre stil» (ex. fr. Sam. Columbus och Heidenstam). R:s användning av formen är betingad av metriska skäl. *C.*

145 *en gång*. Att uttrycket här är särskrivet i motsats till *hs 1*, D II² och SA 1861, där det är hopskrivet, torde vara avsiktligt, eftersom *en* här är betonat. *B.*

154-155 *Ren med gyllne vingar morgonrodnan* — *Flugit opp*. Synnerberg, Ant. rör. JLR:s episka stil FU 26, 1912, s. 335 hänvisar till att Homeros kallar Iris (regnbågen) »gyllenvingad» (II, 8 v. 398, 11 v. 185). I antik konst framställs Eos bevingad. Även i bibeln har morgonrodnaden vingar: Toge jag morgonrodnans vingar, och blefve

- ytterst i hafvet, Psalt. 139:9; jfr även Ps. 1819, nr 11:3: Och, förd till hafvets andra strand — På morgonrodnans vingar. *B. C.*
- 157-160 Jfr Hedvall RPS s. 110: »Hur det genialt funna draget, medaljen på den blåa rocken, förstärker intrycket av vördnadsbjudande höghet! Det låter den gamle stå för sina söner såsom en representant för själva fosterlandet, för samhället, som kräver vördnad och lydnad och självupppoffring.» *C.*
- 159 *en penning* en medalj. Även i *De två dragonerne*: Gif åt Stål en penning äfven, — Eller tag ock min. *C.*
- 160 *hans blåa rock*. Den karolinska uniformens blå färg betonas också i Franzéns *Den gamle knekten* och i Tegnér's *Axel*. *C.*
- 170-171 *Barn, från nu ej mer som slafvar hållna, — Men som söner, älskelige söner*. Verserna erinra om två verser i *Skadars grundläggning* (SF): Du, till denna dag min trogna sven blott, — Men från denna som min son värderad! *C.*
- 171 *älskelige söner*. *Älskelig* torde redan på R:s tid ha haft en ålderdomlig och snarast religiös stilprägel; jämte det inledande »Pris ske herren» understryker det det högtidliga allvaret i Hanes ord. *C.*
- 176 Ändringen av *Som en broder der emot sin broder* i hs I till *Som en bror bland dem var mot sin broder* i D II beror väl på att R. velat undvika *der*, som fanns en gång tidigare i meningens början. *C.*
- 187-188 I hs I lydde verserna: *Sådan stod jag sent en natt vid milan, — Då en man sågs hastigt vid min sida*. R. har tydligen funnit att *sågs* i den senare versen icke var tillräckligt expressivt och därför ändrat till *stod*; för att undvika upprepning av *stod* har detta ord i den föregående versen sedan ändrats till *satt*. *C.*
- 187 *milan*. Det var väl Geijer som i *Den lille kolargossen* införde milan i svensk poesi: I skogen vid milan sitter Far. PK 1815, s. 34. *B.*
- 190 *Känn igenkänn*. *B.*
- 196 *Mannen så*. Jfr ock v. 67: *Thomas detta*. Också i *Blodhämnden* (SF) finner man samma satsförkortning: »Panto så och svänger sig ur sadeln», »Gubben så — och honom lämnar lifvet.» *C.*
- 200-204 Den av fadern förestavade edens högtidlighet ökas av att slutraden erinrar om det officiella edsformulärets »så sant mig Gud hjälpe till liv och själ». I samma riktning verkar också att sönerna v. 221-225 ord för ord upprepa vad fadern förestavat. *C.*
- 213 Ändringen av *för att ej bli skiljda* i hs I till *för att icke skiljas* i D II beror tydligen på att R. velat undvika två *ej* i samma rad. *C.*
- 217 *mordbetänkta*. Synnerberg, Ant. rör. R:s episka stil FU 26, 1912 s. 325 f. hänvisar till liknande uttryck hos Homeros (II. 5 v. 436 o. s. v.). *C.*
- 223-224 *Ingen lust och ingen nöd på jorden — Skulle enas bli, och ej den andras*. Konstruktionen *enas* (i st. f. den enas) — *den andras*

är enl. meddelande av prof. H. Bergroth hos Turner, Studier över räkneordet en (1922) s. 105 numera obruklig i Finland, liksom den är i Sverige. Såsom Turner påpekat, förekommer dock ännu dialektalt i Finland konstruktionen *ena* — *andra*, dvs. bortfall av artikeln i båda leden. R. har använt samma konstruktion som här i *Zigenaren* D II 2, v. 141. B.

227 *Gömde eden glad uti sitt hjerta*. Hedvall RPS s. 135 påpekar, att orden föra bibelns uttryckssätt i tankarna och därigenom bidra till att ge stället högtidligt allvar. Jfr t. ex. Luk. 2:51: hans moder gömde all dessa ord uti sitt hjerta. C.

227-229 i hs 1. Denna slutscen, där den gamle Hane med knäppta händer står belyst av middagssolen, som plötsligt faller in, erinrar något om slutscenen i *Landshöfdingen* och är mycket karakteristisk för R. Att han det oaktat strukit den i D II beror måhända på att den väl hade passat bättre som avslutning på en hel dikt än endast som avslutning på en första avdelning av en dikt; i den senare avdelningen är den överjordiska friden, som denna scen talar om, försvunnen. C.

II.

1 *den gyllne friden*. Uttrycket stammar ursprungligen från lat. *par aurea* och var i äldre tid icke ovanligt. *Frid* i bet. fred användes åtminstone i poesi långt in på 1800-talet. I Ps. 1819, 426:4 användes uttrycket, men i annan bemärkelse: Styrk din kyrkas svaga skara — Med den gyllne fridens band. B.

4-7 Lindulax (fi.: Lintulahti) och Saarijärvi ligga sydost om Perho vid den stora landsvägen till Jyväskylä. Lappo och Storkyro ligga västsydväst om Perho vid den landsväg, som från Lintulahti för till Vasa. Jfr ovan inl. till komm. C.

8 *Vid det långa bordet i sin stuga*. Det långa bordet framför bänken utmed väggen hörde till den givna inredningen i stugan och pörtet. Så ock i *Molnets broder*: Men i pörtet, vid det långa bordet, och *Elgskyttarne*: och viste den yppersta platsen, — Högst vid bordet, der bänk med bänk i vinkel förenas. (I v. 98-99). C.

9 *ålderstegne* se komm. till D I 39, titeln.

19-23 *Vred steg gamle Hane opp och talte*: — »Väl har Gud sex söner mig förlänat, ... Men om tolf jag hade, gick väl någon — Glad för fosterland och hem i döden?» Jfr *Blodhämnden* (SF):

Nej, der klagar Pero Vutschitschevitsch,
Petrovitschen Batritchs gamle fader:
»Ve mig, ve mig, ve till domedagen,
Ty av söner, som mig efterleva,
Hämnas ingen väl hans mord, den dyres!»

Liksom Thomas lovar Hane att sönerna skola gå ut i striden, lovar också Peros son Radul att han skall utkräva hämnden. C.

24 *trädknapp* jfr komm. till IE I v. 236.

27-28 Genom ändringen av *gubbens* och *ynglingshågen* i hs 1 (och urspr. även i hs 2) till *gamla* och *unga hjertan* i hs 2 och D II har på en gång parallellismen och antitesen blivit skarpare markerad. Sannolikt har R. gjort ändringen i hs 2 först efter det han renskrivit hs 1; annars är det svårförklarligt varför han icke upptagit denna lydelse i hs 1. C.

33 till *sin säkra, skinnbeklädda bössa* (jfr ock v. 24-25: *och från väggens trädknapp — Nedtog lugn det rostade geväret*). Jfr *Elgskyttarne* (I v. 31-32): Först från dess trädknapp tog han försigtigt bössan, och afdrog — Skälskinsfodret, som skyddade lås och pipa för väta. C. 35 *sitt trygga, korta björnsjüt*. SAOB citerar ur Hahr, Handbok för jägare: Björnsjütet består af en omkring fotslång jernspets, fästad vid ett af starkt träd förfärdigat 5 à 6 fot långt skaft. C.

40 *halffjerndel* en halv fjärdingsväg, en åttendedels svensk mil. SAOB anser ordet vara finlandism. B.

41 *den smala Socknevägen*. *Sockneväg* bygdeväg. *Smal* kan antingen uppfattas som ett allmänt karakteriserande attribut för socknevägarna i motsats till de breda landsvägarna eller också som ett attribut, speciellt karakteriserande de på grund av socknens ödemarxsnatur föga trafikerade socknevägarna i Perho; det senare synes sannolikast. C. 44-45 Thomas anger här stället, där bröderna skola angripa fienden, med i huvudsak samma ord som de, varmed i diktens inledning v. 5-6 gravens belägenhet anges. C.

45 *bland träden*, som finnes både i hs 2 och i D II, gör situationen mycket åskådligare än det intetsägande *belägen* i hs 1. Det förefaller rätt svårt att finna en förklaring till att R. infört detta senare ord i den till Svenska Akademien sända handskriften; möjligen kan han ha funnit *bland träden* tautologiskt, då en tallmo icke kan tänkas utan träd. B. C.

49 *Mellertid en stund fördröja*. *Mellertid* under tiden. Både formen (utan e-) och användningen äro numera föga brukliga. — *fördröja* i st f *dröja* säkert av metriska skäl. B. C.

50 Ändringen av det ursprungliga *lilla* i hs 2 till *gråa* gör synbilden starkare. C.

50 *vid vägen*. Det är förklarligare att Thomas anser sig kunna stanna i torpet, om det ligger »vid vägen» (hs 2 och D II) än om det ligger »i skogen» (hs 1). Att R. i hs 1 utbytt »vid vägen» mot »i skogen» beror kanske på att han vid renskrivningen fäste sig vid att ordet »vägen» fanns också i v. 43 och i v. 48 och därför ville undvika det. C.

56 *försålligt dolda dolda* så att de komma att ligga i försåt. Denna användning av uttrycket är numera obruklig. *B.*

58-63 *Knapt så länge, som från första gryning* — *Jägarn* o. s. v. Synnerberg, Ant. rör. R:s episka stil FU 26, 1912 s. 340 anmärker, att Homeros ofta anger avstånd i rum och tid genom bilder av denna typ t. ex. Il. 15 v. 357 f.: och där bildades brygga för marschen — vitt och brett, så långt som ett kastspjut flyger i luften, — slungat med yttersta kraft av en man, som vill pröva sin styrka (Lagerlöfs övers.). *C.*

59 *skul* (i hs 2) i st. f. *skjul* jfr de i R:s ms förekommande »förskutna» o. s. v. Se komm. t. SN I v. 74 och inl. komm. t. IE I s. 214. *C.*

60 *När på orrlek han om våren vandrat*. Jfr det vanliga jägaruttrycket »gå på orrlek» i fråga om spelskytte på orre. *B.*

61 *spelarn* den spelande orren. *B.*

65 *lansar*. »Ett 'stångvapen' med ett 3 m. långt skaft o. en tre- l. fyrkantig stålspets, bars av beridna trupper i st. f. fotfolkets spjut l. pik» (Östergren, Nusv. ordb.). R. använder emellertid också »pik» i bet. »lans» (v. 89). *C.*

69 *höllstren*. De i v. 33 omtalade skinnfodralen för gevären. *C.*

69 *fort* i hs 1 ä t *snart* emedan »fort» förekom också i följande vers. *C.*

82 *lik ilen*. Synnerberg, Ant. rör. R:s episka stil FU 26, 1912 s. 327 hänvisar för bilden till Homeros. *C.*

85-86 Bröderna hade framladdningsgevär (flintläsgevär), de enda som förekommo på denna tid, varför laddningen gick relativt långsamt. *C.*

85 *som knappast* med knapp nöd, nått och jämnt. Uttrycket användes i Adlerbeth, Horatii Satyrer (1814), s. 91, men förekommer i SAOS senare endast hos finländska författare. *B.*

104-105 *Men hans hufvud, skildt från kroppen, fäste — Skarans höfding på den hvassa piken. Blodhämnden* (SF): »Död han sjunker mot den gröna marken, — Och från kroppen skär hans hufvud Osman.» Hornborg, Idealism och realism i R:s patriotiska diktning HLS 7, 1931 s. 222 säger, att R. följt *Blodhämnden* så troget, att han låtit »de barbariska troféerna — som ingen hemortsrätt äga i Finland — spela samma roll ... som i denna». De traditioner som funnos om ryssarnas grymheter i Finland under Stora ofreden, gjorde det emellertid rätt naturligt för R. att låta dem i *Blodhämnden* på samma sätt som serber och turkar skära huvudet av sina fiender; att R. sedan låter Thomas göra detsamma sammanhänger med den parallellism som präglar dikten. Traditioner om ryssarnas grymheter under Stora ofreden finnas bl. a. samlade i Finlands svenska folk-

diktning II:2, Historiska sägner. Jfr där särskilt s. 20 n:r 105: »modern slogo de ihjäl och skuro bröstet av och trädde huvudet på en gårdsgårdsstör». C.

109 *spången*. Här i den finl. bet. »gångstigen». Se Bergroth, Finl. Sv. s. 172. C.

110 *ålderstegne*, se komm. till D I 39, titeln.

118 *Skyndade han fort sin färd*. *Skynda* i st f »påskynda» se Berg PoetFr. s. 127 (ex. fr. Dahlgren, Tegnér, Leopold, Franzén). Det förekommer även i D II 3, v. 7 (jfr ock D II 6, v. 10). C.

128 *den ädle Thomas*. Om R:s användning av *ädel*, »nyklassicitetens karakteristiska ord», se Hedvall RPS s. 289. På detta ställe begagnas det i en mycket allmänt prisande betydelse, säkerligen under intryck av de epitet Homeros ger sina hjältar: den ädle Atriden osv. Jfr Synnerberg, Ant. rör. R:s episka stil FU 26, 1912 s. 321. C.

130-136 Denna scen, där Thomas inne i torpet plötsligt ser för sig sina stupade bröder, saknar i sin mystik alla motstycken i R:s diktning. Sannolikt har R. fått impulsen från något romantiskt diktverk eller från något av de verk, där romantikerna skildrade naturens »natt-sida». Någon direkt förebild kan jag dock icke hänvisa till. — Viljanen Rbg I s. 295 säger om scenen: »Den verkar häpnadsväckande modern emedan den är ett direkt utbrott av det undermedvetna.» C.

131 *Ser mitt öga, eller ser min nacke?* — Jfr i fråga om »seendet» med nacken uttrycket »ha ögon i nacken» och det gamla ordspråket: Klookheet haar ögon i nacken. Grubb, Sv. ordspr. s. 418. B.

133 *svarta väggen*. Väggarna i de finska pörtena voro kolsvarta av rök. Jfr R:s skildring av Saarijärvipörtena i *Några ord om nejderna, folklynet och lefnadssättet i Saarijärvi socken* Normaluppl. VI s. 9. C.

134 *gyckel* förvillande syn, bländverk, gyckelspel, numera mindre brukl. SAOB (där ex. bl. a. från Stagnelius, *Narcissus* D 1824 II s. 16: lifvets bländande gyckel). C.

146-150 Med den gamle Hanes förbannelse över Thomas jfr i *Blodhämnden* den gamle Peros utbrott, då han fått bud om sin sons död: »Ve mig, ve mig, ve till domedagen, — Ty af söner, som mig efterlefva, — Hämnas ingen väl hans mord, den dyres!» C.

146 *Ve, mitt gråa hufvud!* I *Blodhämnden* följer omedelbart på Peros ovan anförda ord sonen Raduls svar: »Slikt må ej ditt gråa hufvud ängsla.» C.

151 *Kain*. Rytmen kräver enstavigt uttal, vilket är det vanliga i finlandssvenskan. B. C.

153 *spång* se ovan komm. till II v. 109.

154 *dånfull* dånande. R. har först skrivit *ljudfull*, som vid denna tid användes som synonym med 'klangfull' och omväxlande med detta ord. Men det var icke det klingande i ljudet som R. här ville fram-

häva utan snarare det starka och dova, och detta förde till att *ljudfull* ersattes av *dånfull*, som kan vara ett av R. nyskapat ord. Man finner det senare hos Cygnæus som i sitt tal vid minnesfesten över Porthan 1839 använder det på samma sätt som R. om järpens vingslag och samtidigt anknyter till folksagans förklaring av deras styrka: liksom sagan förtäljer, att hjerpen, krympande ihop till sin nuvarande litenhet, till ersättning och minne af sin storhet erhöi förmågan af de dånfulla vinglagen. Cygnæus, Saml. arb. IV s. 59. C. har senare använt ordet i en dikt. Dessa tre belägg från finländska författare äro de enda i SAOS. B.

161-163 Jämförelsen har också här ett visst homeriskt tycke; jfr komm. ovan till I v. 27, 31-32, II v. 82. B.

163 *Gick han stum*. Hedvall RPS s. 117: »Den djupaste smärtan, förtvivlan, vreden äro (hos R.) stumma, stela orörliga» och s. 119: »Det är troligt att R:s sinne för den akustiska effekten medverkat till hans förkärlek för ordet 'stum' i skildringar av dyster tystnad.» C.

168 *orörligt* i hs 1 förefaller nästan naturligare än *oroligt*, vilket emellertid finnes i alla tryck. C.

182 *slängde unnan bössan* kastade bort bössan. — *unnan* se komm. till D I 31, v. 14.

183 *bröt in* se komm. till SN I v. 57.

184 *hans spjut till korset*. Björnspjuten (se ovan komm. till v. 35) hade stundom nära spetsen ett tvärträ för att hindra spjutet att tränga in och fastna i björnen. Jfr Nordisk Familjeboks sportlexikon I: Björnjakt (sp. 850) och T. Schvindt, Finsk etnografisk atlas I (1905), Jakt och fiske, bild I. C.

187 *med blottad hand* med blotta handen. C.

211 *skåda honom trogen* se att han varit trogen; jfr i faderns förbannelse ovan: Han har flytt och svikit sina bröder (v. 149). Om R:s användning av *trogen* se komm. till IE I 9, v. 80. B.

217-228 Diktens slut är tydligt påverkat av slutet i *Blodhämnden*:

Radul kysser gubbens hand och klädfäll
Och för honom turkens hufvud kastar.
Och då ropar Pero Vutschitschevitsch:
»Hell mig nu och intill domedagen,
Då mig unnats denna stund att skåda,
När min dyre son är hämnad vorden!»

Gubben så — och honom lämnar lifvet. C.

190-200. 2. *Zigenaren*.

Dikten trycktes första gången i D II.

En hs, som tydligen är den första nedskriften, finnes i Borgåsam-

lingen. Den består av tre lösa, på båda sidorna beskrivna blad, vilka av Fredrika omslutits med en smal pappersremsa, på vilken hon skrivit *Zigenaren*. Papperet i hs gulvitt med långsgående vattenlinjer och tvärgående vattring; den gula tonen är något svagare än den i hs 2 av *Grafven i Perrho* (blad 3 har dock en nyans starkare gul ton än bl. 1 och 2). Blad 1 och blad 2 storlek 10×23,2 cm, bl. 3 9,3×19,8 cm. De fragment av vattenstämpel, som finnas på bl. 1 och 2, synas icke tillhöra Honigs märke. I den högra marginalen har R. med 20—22 versers mellanrum skrivit siffrorna 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36 (de tre första med bläck, de följande med blyerts); dessa siffror ange den sida i D II, som begynner med den vers, vid vilken siffran står. Dessutom finnas i högra marg. vid v. 167-177 några uträkningar (en division 366: 20 och en addition med slutsumman 106) och likaså efter diktens slut en division.

Titeln. Hs saknar underskriften (Efter en tradition).

2 Hs först *starkast*, detta struket och ovan raden skrivet *käckast* (D II: *käckast*).

Hs först *banditen*, detta struket och ovan raden skrivet *den mörke* (D II: *den mörke*).

4 Hs först *hålla*, detta struket och raden fortsatt med *stänga* (D II: *stänga*).

5 Hs: *Häckten* (D II: *häkten*).

D II² och SA 1861 sakna komma efter *han*.

Hs: *skogssnår* (D II: *skogsnår*).

7 Hs har komma efter *var*.

9 Hs saknar komma efter *behöfde*.

10 D II² och SA 1861: *Tinget* (D II: *tinget*).

11 Hs har först börjat raden med *Sjuk*, detta struket och raden fortsatt med *Sårad* (D II: *Sårad*).

Hs har semikolon efter *Sårad* (D II: komma).

Hs: *järn* (D II: *jern*).

13 D II² och SA 1861 sakna komma efter *åsen*.

14 Hs: *fjerdar* (D II: *fjärdar*).

D II, D II² och SA 1861 sakna komma efter *skiljande*; här tillagt.

17 Hs har semikolon efter *Nå* (D II: komma).

18 Hs först *fält*, detta struket och ovan raden skrivet *berg* (D II: *berg*).

19 Hs: *Mäktiga* ä fr *Mägtiga* (D II: *Mäktiga*).

21 Hs först *strandens*, detta struket och raden fortsatt med *mellan* (D II: *mellan*).

D II² och SA 1861 sakna komma efter *granar*.

25 Hs har tankstreck efter *Dröj*.

Hs först *till lifvet, lifvet* struket och raden fortsatt med *dagen*; också detta struket och ovan raden skrivet *verlden*; även detta struket och raden efter det strukna *dagen* fortsatt med ett nytt *dagen* (D II: *dagen*).

26 Hs saknar komme efter *se*.

27 Hs först *stor*, detta struket och ovan raden skrivet *glad* (D II: *glad*).

29 Hs har semikolon efter *sade* (D II: kolon).

31 D II, D II² och SA 1861 sakna komma efter *rullning*; här tillagt. SA 1861 saknar komma även efter *hann*.

35 Hs har först haft komma efter *lärfvt*, men kommat har strukits.

38 Hs först: *Men hon talte vänd till honom detta*. Versen har sedan strukits och i högra marginalen skrivits de n. v. v. 38-40.

D II² har tryckfelet *Med* i st f *Men*.

42 Hs har under denna vers haft ett av de streck som i hs beteckna mellanslag, men detta streck är överstruket.

46 Hs: versen har först begynt med *Då*, detta struket och raden fortsatt med *Sen* (D II: *Sen*).

D II² och SA 1861: *Se'n* (D II: *Sen*).

47 Hs har komma efter *förarn*.

49 Hs: *Zigenarqvinnan* (såsom vanligt hos R. med ett obetydligt mellanrum mellan de två sammansättningslederna); D II² och SA 1861: *Zigenarqvinnan* (D II: *Zigenar-qvinnan*).

53 Hs och D II² sakna komma efter *samlad*.

55 SA 1861: *vallmar* (D II: *vallman*).

56 Hs: *m* i *mellan* ä fr *in*.

57 Hs: *Förarns* (D II: *förarns*).

Hs: *hand* ä fr *arm* (?) (D II: *hand*).

59 Hs: *k* i *Sjönk* ä fr *g* (?)

61 Hs först: *Tog ifrån den slagnes ficka nyckl. s* i slutet av *slag-nes* samt *ficka nyckl* struket och raden fortsatt med *alla nycklar* (D II: *Tog ifrån den slagne alla nycklar*).

62 Hs först: *från järnen*, detta struket och raden fortsatt med *och herre* (D II: *och herre*).

63 Hs: *järnen* (D II: *jernen*).

65 Hs först: *icke sm*; *sm* struket och raden fortsatt med *lästa*.

68 Hs har felskrivningen *Zigerarn*.

69 D II² och SA 1861: *re'n* (D II: *ren*).

72 Hs först: *mötte honom*; *honom* struket och raden fortsatt med *röfvarns* (D II: *röfvarns*).

73 Hs och D II²: *Adolph* (D II: *Adolf*).

75 Hs först: *vända mer tillbaka; mer tillbaka* struket och ovan raden före *vända* skrivet *mera åter*, varjämte komma tillagts efter *vända* (D II: mera återvända).

D II² och SA 1861: *Aldrig* (D II: Alldrig).

76 Hs först: *Zigenarn* och ett oläsligt ord; detta sista ord har strukits och ovan raden skrivits *maka* samt ett *s* fogats till slutet av *Zigenarn* (D II: Zigenarns maka).

Hs har tankstreck efter raden (D II: komma).

77 Hs först: *banditen*, detta struket och ovan raden skrivet *Zigenarn* (D II: Zigenarn).

Hs och D II²: *Adolph* (D II: Adolf).

D II har genom tryckfel i versslutet komma i st f punkt; här ändrat.

78 Hs först: *Så han sade; men den fallne svarte*. Sedan har *Så han* strukits, *s* i *sade* ä t *S*, ovan raden mellan *fallne* och *svarte* tillagts *bad och* (D II: Sade; men den fallne bad och svarte).

79 Hs först *skona*; detta struket och ovan raden skrivet *skänk mig* (D II: skänk mig).

80 D II² och SA 1861: *Aldrig* (D II: Alldrig).

81 D II² och SA 1861: *Aldrig* (D II: Alldrig).

D II² har komma efter *bojor*.

82 Hs har först haft tankstreck i radslutet, vilket R. dock sedan strukit över.

84 Hs har felskrivningen *ödermarker*.

86 D II² har tryckfelet *öfvertalad* (D II: öfvertald).

88 D II² och SA 1861: *lofvar* (D II: låfvar).

Hs först *broderkärlek*, detta struket och i radens fortsättning skrivet *brödratrohet* (D II: brödratrohet).

90 Hs: *Röfvarn* (D II: röfvarn).

93 Hs först *vägen*, detta struket och ovan raden skrivet *milen* (D II: milen).

97 D II² och SA 1861: *re'n* (D II: ren).

100 Hs först *på*, detta struket och ovan raden skrivet *vid* (D II: vid).

104 Hs: *banditen* (D II: Zigenarn).

Hs: *Adolph* (D II: Adolf).

105 D II, D II² och SA 1861 sakna komma efter *sanning*; här tillagt.

107 D II² och SA 1861: *Aldrig* (D II: Alldrig).

112 Hs: efter *vår* har R. börjat ett ord med *slo* (*sto?*) men strukit dessa bokstäver och fortsatt raden med *värrsta* (D II: värrsta).

D II² och SA 1861: *värsta* (D II: värrsta).

113 D II saknar komma efter *dyra*; här tillagt.

Hs: *gud* (D II: Gud).

- Hs först *trogna*, detta struket och ovan raden skrivet *vack* (?), detta också struket och efter det skrivet *sköna* (D II: sköna).
- 114 Hs: *skuld* (D II: skull).
- 120 D II² saknar komma efter *och* och efter *bifall*.
- 121 Hs först *brodern*, detta struket och ovan raden skrivet *svage* (D II: svage).
- 124 Hs först *Och på toppen af den glesa skogen*; de två sista bokstäverna i *toppen* strukna och ovan raden tillagt *arna*; *den glesa skogen* struket, ovan raden skrivet *skog och fjällar* (D II: Och på topparna af skog och fjällar).
- 126 Hs: *Väktes* (D II: Väcktes).
D II² och SA 1861 ha komma efter *förarn*.
Hs: *Förarn* (D II: förarn).
- 128 Hs: *Adolph* (D II: Adolf).
- 129 Hs först *söka opp*; *opp* struket och raden fortsatt *menskor* (D II: menskor).
- 131 Hs först *följer spången, åt*; *åt* struket och raden fortsatt med *genom* (huruvida kommat efter *spången* funnits från början eller tillagts efter det *åt* ä t *genom* kan icke avgöras) (D II: följer spången genom).
- 132 D II² och SA 1861: *midda'n* (D II: middan).
- 133 Hs först *i afton åter*; detta struket och ovan raden skrivet *i qväll* samt i fortsättning på raden efter *åter tillbaka* (D II: i qväll tillbaka).
- 135 Hs: *Förarn* (D II: förarn).
- 136 Hs saknar komma efter *mening*.
Hs: *Adolph* (D II: Adolf).
- 141 Hs först *Ena va*; de två sista bokstäverna ha strukits och raden fortsatt med *tågande* (D II: tågande).
Hs saknar komma efter *tågande*.
- 144 Hs: *Adolph* (D II: Adolf).
D II² och SA 1861 ha semikolon efter *Adolf* (D II: punkt).
- 145 Hs har under denna vers ett av de streck, som där beteckna mellanslag.
- 146 Hs: *stundligt* (D II: ständigt).
D II² har tryckfelet *Med* i st f *Men*.
SA 1861: *växlad* (D II: växlad).
- 147 D II² och SA 1861: *midda'n* (D II: middan).
- 148 Hs saknar komma efter *in*.
- 149 SA 1861: *straxt* (D II: strax).
- 150 D II² och SA 1861: *gamle* (D II: gamla).
- 151 Efter denna vers bör vara mellanslag, ehuru det icke här kommer till synes i trycket.

- 153 D II² och SA 1861 sakna komma efter *Och* och efter *väggen*.
- 155 Hs har semikolon efter *hemman* (D II: komma).
- 156 Hs har först börjat raden med ett oläsligt ord, vars första bokstav varit *D*; detta ord har sedan strukits och ovan raden skrivits *Ensam* (D II: Ensam).
Hs saknar komma efter *Ensam*.
- 157 Hs synes först ha haft punkt och tankstreck i radslutet, vilket sedan ändrats till komma (D II: komma).
- 161 Hs: *Adolph* (D II: Adolf).
- 164 Hs och D II²: *bränvin* (D II: brännvin).
- 171 Hs: *Adolph* (D II: Adolf).
- 172 D II² och SA 1861 ha komma efter *Se*.
- 173 Hs *Bär* ä fr *Har* (?) (D II: Bär).
D II² och SA 1861 ha punkt efter *hugget* (D II: komma).
- 174 Hs har komma efter *sedan*.
D II² och SA 1861 sakna komma efter *lifvet*.
- 175 Hs har komma efter *följa*.
Hs synes ha *ödemarker* (D II: ödemarken).
- 176 Hs: *H* i *Har* ä fr oläsligt.
Hs först *tillbragt*, detta struket och ovan raden skrivet *lefvat* (D II: lefvat).
Hs först *ängslan*, detta struket och raden fortsatt med *skogen* (D II: skogen).
- 177 Hs *fjerde* ä fr *fjärde* (D II: fjerde).
- 178 Hs torde ha *månen* (D II: månan).
Hs först *kommen*; detta struket och ovan raden skrivet *smygen* (D II: smygen).
- 180 Hs först: *mättäkoski krökes*; *mättäkoski* sedan struket och ovan raden skrivet ett oläsligt ord (eller möjligen två), detta sedan åter struket och *mättäkoski* understreckat för att beteckna att det skall kvarstå. Då ändringen emellertid gjort ordet otydligt har R. sedan strukit över *mättäkoski krökes* och i fortsättningen av raden upprepat *Mättäkoski krökes* (D II: Mättäkoski krökes).
Hs saknar komma efter det senare *krökes* (men det fanns efter det första).
- 183 Hs först *soknens fångknekt*, dessa ord strukna och raden fortsatt med *käck till bistånd* (D II: käck till bistånd).
Hs saknar punkt efter *bistånd*.
Hs, D II och D II² sakna citationstecken efter *bistånd*; här tillagt.
- 184 Hs har semikolon efter *Sagt* (D II: komma).
SA 1861: *Sagdt* (D II: Sagt).

186 Hs saknar komma efter *styra*.

Hs först *quar du*; dessa ord strukna och raden fortsatt med *hemma* (D II: hemma).

188 Hs först *jag med, med* struket och raden fortsatt med *dem* (D II: jag dem).

SA 1861: *brännvin* (D II: bränvin).

189 SA 1861: *lofvadt* (D II: låfvadt).

191 Hs har punkt, citationstecken och tankstreck i radslutet (D II saknar tankstreck).

SA 1861 har komma efter *du* och utropstecken efter *öfrigt* (D II: utropstecken efter *du* och punkt efter *öfrigt*).

192 Hs först *och med lastad*, detta struket och ovan raden skrivet *lastade sin* (D II: lastade sin).

Hs saknar komma efter *sade* och efter *påse*.

193 Hs först: *Började fast trött sin färd tillbaka*. R. har sedan strukit hela versen och fortsatt dikten med den n. v. v. 193. Han har dock börjat den *Och bega*, men så strukit detta sista ord och fortsatt raden med *fast trött* (D II: Och, fast trött, begynte återfärden).

194 Hs: *Adolf* ä fr *Adolph* (D II: Adolf).

195 Hs först *fulla* (?), detta struket och ovan raden skrivet *glesa* (D II: glesa).

Hs har komma efter *ladan*. (D II: punkt).

196-197 Hs först: *Qvinnan höll sin blick orörligt fästad — På ett nyfödt barn, till barmen slutet, där till ä fr vid, ett nyfödt är struket och ovan raden skrivet sitt späda*. Hela den första versen har också strukits och dikten fortsatt med den n. v. v. 197.

197 Hs: i *qvinnan* är det sista *n* ä fr *d*.

198 Hs: i *spången s* ä fr någon annan bokstav.

Hs: *ouphörligt* (D II: oupphörligt).

199 Hs först *bli varse från* (?); *bli varse och från* struket, ovan raden skrivet *sin broder varsna* (D II: sin broder varsna).

200 Hs har tankstreck efter *taladt* (D II: semikolon).

202 D II² och SA 1861: *nångång* (D II: nångång).

Hs: *moderfamnen* (D II: modersfamnen).

204 Hs: *Men* ä fr *Än* (D II: Men).

205 Hs har komma efter *Adolf*.

Efter denna vers följer i hs:

Och på spången höll sitt öga ständigt.

Och han såg omsider förarn komma.

Dessa rader ha sedan strukits och dikten fortsatt med n. v. v. 206.

206 Hs, D II² och SA 1861 sakna komma efter *Ej*.

- 207 Hs har tydligen genom misskrivning *Med* i st f *Men*.
- 209 Hs saknar komma efter *sprang*.
- 211 Hs först: *Men hans fröjd brast ut i ord. hans fröjd* struket och ovan raden skrivet *i glädje, ut i ord* likaså struket och ovan raden skrivet *han ut*; efter det strukna *ord* har raden sedan fortsatts med *och sade*: (D II: *Men i glädje brast han ut och sade*:).
- 213 Hs: *se* ä fr *sin* (D II: *se*).
- 214 SA 1861: *Straxt* (D II: *Strax*).
Hs: *möte* (D II: *mötes*).
- 215 D II² och SA 1861 ha komma efter *honom*.
- 216 Hs: *Bar* ä fr *Bär* (D II: *Bar*).
- 219 Hs: *Adolph* (D II: *Adolf*).
- 220 Hs först: *Äten nu, och hvad som öfrigt lemnas. och hvad som öfrigt lemnas* struket och ovan raden skrivet: *men jag vill fila bojan*. (D II: *Äten nu, men jag vill fila bojan*).
- Efter v. 220 följde i hs först versen: *Skall med lätthet sen min hunger stilla*. Denna vers är struken och dikten fortsätter med n. v. 221.
- 221 D II² och SA 1861: *Se'n* (D II: *Sen*).
- 223 Hs först *Gingo*, detta struket och raden fortsatt med *Sökte* (D II: *Sökte*).
- 224 D II² och SA 1861: *Re'n* (D II: *Ren*).
- 226 Hs: *Adolph* (D II: *Adolf*).
- 229 Hs har *i* två gånger före *vida*.
- 232 Hs saknar komma efter *Syrsan* och (troligen) efter *qvinna*.
- 233 Hs först *glesa*, detta struket och ovan raden skrivet *fulla* (D II: *fulla*).
- 235 Hs först: *Jag åt stjernan, mellan. mellan* struket och raden fortsatt med *genom gluggen skådad*. Därpå har *genom gluggen* strukits och ovan raden skrivits *mellan molnen* (D II: *mellan molnen skådad*).
- D II² och SA 1861 ha liksom hs komma efter *stjernan*.
- 236 Hs, D II² och SA 1861 ha komma efter *friheten*.
- 237 Hs: *Mäst* (D II: *Mest*).
Hs saknar komma efter *dock*.
- 239 D II² och SA 1861 sakna komma efter *Bed*.
- 241 D II² och SA 1861 sakna komma efter *Bed*.
- 245 Hs har utropstecken efter *svaren* (D II: *punkt*).
- 248 Hs: *Zigenar kungen*, D II² och SA 1861: *Zigenarkungen* (D II: *Zigenar-kungen*).
- 249 Hs: *Adolph* (D II: *Adolf*).
Hs saknar komma efter *dörren*.

254 Hs först *Lofven*, detta struket och ovan raden skrivet *Svärjen* (D II: *Svärjen*).

D II² och SA 1861 ha semikolon efter *Anton* (D II: komma).

259 Hs först: *Tarfvar icke jag en röfvars bistånd; jag en röfvars* struket och ovan raden skrivet *Anton mer ditt*; sedan ha såväl dessa ord som *bistånd* strukits och raden fortsatts med *förarn Anton mera* (D II: *Tarfvar icke förarn Anton mera*).

262 Hs: *en* tillagt ovan raden.

Hs: *Adolph* (D II: *Adolf*).

264 I hs är versen skriven i högra marginalen och genom ett streck markerat att den skall införas mellan v. 263 och 265.

266 Hs först *Ingen dock, så stor som*. De fyra sista orden ha strukits och ovan raden skrivits ett oläsligt ord (möjligen *värre*), som dock åter strukits, samt, också ovan raden, *har*. Själva raden har sedan fortsatts med *dock gjort, hvad förarn Anton.*» (D II: *Ingen har dock gjort hvad förarn Anton.*»).

267 Hs först: *Knopt han talat så, när knifven slungad*. Hela versen har överstrukits och dikten under den fortsatts med den n. v. v. 267.

Hs har semikolon efter *sade* (D II: komma).

Estlander KI anser, att *Zigenaren* »förmodligen» är diktad ungefär samtidigt med *Grafven i Perrho*, och denna åsikt delas av Söderhjelm JLR I² s. 191, ehuru S. konstaterar, att dikten »märkvärdigt nog» icke publicerades förrän i D II. Tideström, R. som estetiker s. 249 not 3, talar om E:s och S:s »såvitt jag vet ostyrkta antagande», men går icke själv närmare in på frågan om diktens tillkomsttid. Några fakta, som skulle göra det möjligt att med någon större grad av säkerhet bestämma denna, finnas icke. Den omständigheten att R. icke publicerade *Zigenaren* i HM, innan han tryckte den i D II, talar dock i viss mån för att den skulle tillhöra tiden närmast före denna samlings slutredigering d. v. s. hösten 1832 eller de första veckorna av 1833. Att dikten hör till en senare tid än *Grafven i Perrho* antydes också av att den icke i samma grad som denna står i beroende av de serbiska folkdikternas stil.

Enligt den till diktens titel i D II fogade upplysningen skulle ämnet vara hämtat från »en tradition». Om dennas innehåll känner man intet. Estlander RS s. 334 påpekar emellertid att vid diktens konception sannolikt spelat in minnet av en stortjuv, som R. hade råkat i Saarijärvi. Strömborg BA I s. 66 f. berättar om denna händelse: »Under R:s vistelse i Saarijärvi uppehöll sig där en stortjuv, som allmänt var föremål för befolkningens både skräck och intresse. Han utmålades av ryktet såsom mycket ridderlig, och det hette om honom, att

han stal hos de rika och hjälpte de fattiga. En gång hade kaptenskan Enehjelm under en resa inom socknen sammanträffat med honom och av honom blivit ledsagad ett stycke väg. Då hon utan att känna honom för honom uttalat sin farhåga att möjligen möta den fruktade mannen, hade han försäkrat henne, att hon kunde vara lugn, så länge hon var under hans beskydd. När deras vägar sedan skildes, hade han, artigt hälsande, tillkännagivit för henne vem han var. Han blev emellertid slutligen fängslad och besöktes i sitt fängelse även av R., som önskade närmare lära känna den vida beryktade mannen. För sina dater blev han dömd att undergå 40 par spö. Som R. av medlidande med karlen på något sätt ville för honom lindra obehaget av den förestående exekutionen, inpraktiserade han åt honom med sina vänners biträde samma dag på morgonen, då avstraffningen skulle äga rum, en flaska brännvin med den påföljd att mannen fick ett sådant kurage, att han efter slutad exekution gav den tjänstgörande profossen ett par duktiga örfilar under förebråelse, att han slagit honom alltför dåligt. Redan samma år avstraffades han med ytterligare 40 par spö, vilka troligen utföllo honom till nöjes.» (Om det sannolika sambandet mellan denna händelse och dikten jfr ock Vasenius, R. Suomen kansan runoilijana s. 157 och Kjellén, Motivet solidaritet — förräderi i R:s diktning FT 1937 I s. 177). Skådeplatsen för dikten är Kangasala, vilken trakt R., såvitt man vet, icke hade sett, då dikten skrevs, men där han tillbragte senare delen av sommaren 1833. Alldeles uteslutet är dock knappast att R. under vistelsen hos Enehjelms i Ruovesi 1825 kan ha gjort en färd till Kangasala, ehuru någon uppgift därom icke finnes; uppgifterna i dikten om landskapet äro så detaljerade och exakta att de synas tala för att R. själv sett det. Har R. icke gjort det har han förmodligen inspirerats av skildringar av Kangasalaåsarernas skönhet, dem han hört av Augusta Lundahl och Nervander; Augusta Lundahls far, i vars familj N. hade varit informator, bodde om somrarna på Haihara egendom c. 9 kilometer väster om Kangasala kyrka. (Då Estlander RS s. 334 säger att R. sett Kangasala »endast i vinterdräkt» avser han förmodligen att R., då han i början av 1826 från Ruovesi begav sig till Åbo, skulle ha passerat socknen; sannolikare är dock att R. tog en västligare och närmare väg till Åbo.)

I fråga om diktens psykologiska grundmotiv, kamratskapets helgd, framhåller Kjellén i sin ovan nämnda uppsats, att detta hade aktualiserats för R. genom de med skålen för polackerna 16/12 1830 sammanhängande tilldragelserna (om dem se inl. komm. till *Grafven i Perrho*).

Zigenaren Adolf tillhör den både i folktraditionen och i litteraturen så vanliga typen av »ädla rövare». Någon speciell litterär källa be-

höver icke förutsättas; också Saarijärvi-banditen var ju omtalad för sitt ridderliga sinne. Söderhjelm JLR I² s. 281 betonar, att R:s medkänsla »skänkes fullständigt åt den store banditen, zigenaren, vilken han idealiserar nästan på samma sätt som folkföreställningen gör det med starka och modiga brottslingar.» »Han går så långt i sin sympati», tillägger S., »att han låter zigenaren erfara de djupaste intryck av färden över Kangasala ås och säga de vackraste ord om den finska naturens skönhet. Detta halvt tendentiösa drag förlänar det kraftiga stycket dess största intresse.» Schück, III. sv. litteraturhistoria VI s. 401 säger, att dikten skildrar »det vilda naturbarnet med de starka lidelserna»: »Också denne landstrykare, vars kniv sitter så löst i slidan, har *sin* moral, en annan än samhällets, men kanske icke sämre.» En liknande beundran för den personliga duktigheten hos en enligt samhällets lagar brottslig person finner man i R:s antagligen kort efter *Zigenaren* författade berättelse *Lurendrejaren* (tr. HM 13/5 1833).

Formellt ansluter sig *Zigenaren* ganska nära till *Grafven i Perrho* och i synnerhet till denna dikts senare avdelning. Versmåttet är också i *Zigenaren* den tiostaviga trokén, de serbiska hjältedikternas versmått. Berättelsen är i dem båda enkel, saklig och rask; endast zigenarens lyriska hyllning till Finlands skönhet faller i *Zigenaren* utanför diktens egentliga motiv, men just därigenom vittnar det så mycket starkare om R:s egen upplevelse av denna skönhet. Dialogen, som också i *Grafven i Perrho* spelar en stor roll, har i *Zigenaren* fått en än större plats, men replikerna ha i allmänhet blivit kortare. Några motivlån från de serbiska hjältedikterna finner man icke i *Zigenaren*, och de »homeriska» bilderna äro färre än i *Grafven i Perrho*. De få bilder, som finnas, äro tagna ur jägarens eller jordbrukarens föreställningsvärldar. Alliterationerna äro i *Zigenaren* betydligt mindre framträdande än i *Grafven i Perrho*. C.

1-6 Den inledande beskrivningen av zigenaren visar likhet med inledningen av idyllepigrammet om Ojan Pavo (IE I 27). I båda fallen ställes huvudpersonen först in i sin miljö och genom adjektiv på markerad plats angives huru mycket han höjer sig över denna: *Bland Zigenare, i Finland sedde, — Störst och käckast var den mörke Adolf* ~ Stor var Tavastländarn Ojan Pavo, — Stor och väldig ibland Finlands söner. Sedan följa bevisen på dessa huvudpersoners oemotståndliga styrka med de bevisförande elementen markerade i versernas början: (inga) *Bommar, starka nog att honom stänga, — Häkten genombröt han, såsom skogsnår, — Männer slog han, såsom harfven kokor.* ~ Tallar hade han med rötter uppryckt, — Kufvat

björnar med sin blotta armkraft, — Lyftat hästar öfver höga gården. Till dessa likheter, personskildrande och formella, ger det tavastländska en gemensam bakgrund. *B.*

3 *moar* se komm. till IE I 25 v. 285.

10-11 Zigenaren hade tydligen vid tinget blivit dömd till spöstraff och till fängelse. Efter att vid tinget ha utstått spöstraffet (»såråd, sjuk») fördes han tillbaka till fängelset. *C.*

10 *Nu från tinget, der sitt straff han utstått.* På liknande sätt börjar efter en inledande personpresentation berättelsen om Ojan Pavo: Och nu stod den starke Ojan Pavo. Både zigenaren och Ojan Pavo befinna sig vid berättelsens början på tinget, men redan den följande versraden ger besked om den stora kontrasten: Ojan Pavo står där »stolt och väldig», zigenaren föres därifrån »såråd, sjuk och smidd i jern». De båda dikterna komma i fortsättningen att gå skilda vägar. *B.*

12-14 *Kangasalas ås ... Midt på vägen, der som smalast åsen, — Tvenne fjärdar skiljande, sig höjer.* Kejsaråsen i Kangasala (namnet efter kejsar Alexander I:s besök där 1819) skiljer sjöarna Roine (i söder) och Längelmänvesi (i norr) från varandra. Över åsen går den landsväg, som före järnvägarnas tillkomst var den viktigaste förbindelsen mellan större delen av södra Finland, bl. a. Helsingfors, och Österbotten. *C.*

16 *fångvakt* fångvaktare. Ordet är icke som man kunde vara frestad att tro en tillfällig bildning av *R.* Det användes även av v. Beskow; se Kindblad Ordbok öfver sv. språket (1871). *B.*

20 *bergbron.* En tillfällig sammansättning, vari *R.* ger ett fyndigt koncentrat av den ypperliga skildringen av Kangasalaåsens topografiska gestaltning i v. 13-14. *B.*

21-22 *Der, hvar mellan dunkelt gröna granar, — Strandens glesa gula björkar svaja.* Hedvall RPS s. 62 anmärker att detta torde vara det enda ställe i *R.*s diktning, där han ställer kontrasterande färger mot varandra. *C.*

24 *qvinna* som tilltalsord till hustrun även IE I 25, v. 342 (se komm. till detta ställe). Ordet har i *Zigenaren* en högtidlig ton, men väcker knappast några bibliska associationer. *C.*

25 *föd ditt foster här till dagen* låt ditt foster här skåda dagens ljus. Det ovanliga uttrycket anknyter i viss mån till sådana i 1800-talets poesi och högre stil förekommande uttryck som *giva l. skänka dagen* (åt ngn), *giva livet* (åt ngn); jfr fr. »donner le jour à quelqu'un». Jfr SAOB D sp. 52. Ändringarna i *hs* visa *R.*s tveksamhet vid forandet av uttrycket. *B.*

26 *födslostunden.* Jfr *födslodag Grafven i Perrho* I v. 101 och komm. till detta ställe. *B.*

- 28 *Fast* se komm. till *Grafven i Perrho* I v. 31.
- 30 *Akte .. fram .. sin kärra*. Finlandism; se komm. till D I 12 v. 9-10.
- 30 *förarn fångförarn*.
- 34 *hennes randigt väfda klänning*. Man kunde tänka sig att R. med detta åsyftat den för zigensskorna karakteristiska färgrikedom i klädseln, men i *Elgskyttarne* talar han flera gånger om de finska allmogekvinnornas randigt vävda kjolar osv. C.
- 45 *Knappt så långt som hjerpen uppskrämd flyger* se komm. till *Grafven i Perrho* II v. 58-63.
- 46 *grenkamrat*. Tillfällig sammansättning bildad efter rumskamrat, bänkkamrat o. d. B.
- 48 och 250 *dolk*. Här synonymt med kniv, vilket ord användes i v. 54 och 268. C.
- 55 *vallman* vadmal. Ännu i Dalins Ordb. (1853) säges om ordet att det i dagligt tal uttalas vällmann. Även i *Elgskyttarne* använder R. samma skrivning: Jackan af vallman (VI v. 30). B.
- 57 *piske*. Finlandism, jfr Bergroth FinlSv. s. 60. (Formen *piska* i SS 1851 beror tydligen på att denna utgåva är tryckt i Sverige.) B.
- 65 *fempunds-tunga* vägande 5 lispund (ett lispund = 8,5 kg). C.
- 78 *Sade*, i hs först: *Så han sade*. Användningen av ett dylikt anföringsord som samtidigt betecknar avslutandet av ett tal och utgör upptakten till ett nytt avsnitt av berättelsen har R. övertagit från Homeros och den antika epiken. Hos Homeros motsvaras det av "Ως πάρο, "Ως έφαρ" och återges i *Zigenaren* utom med *Sade* även med *Så han sade* och *Sagt*. Man finner samma uttryck i de äldre Homerosöversättningarna. Tranér använder mestadels *Sagdt*, t. ex. II, II v. 419, 441, men även *Så han sade* II, I v. 33 och *Sade* II, II v. 16. Ex. från Wallenberg äro: *Sade* Od. XIII v. 47, XV v. 202, *Så han sade* Od. XI v. 626, XV v. 220, *Sagdt* Od. XIII v. 1., XX v. 117, 183, 197. Hos Sjöström träffas *Sade* Od. IV v. 38, 65, 113. Också i *Elgskyttarne* använder R. samma slag av anföringsord: *Sade*, och starkare sög han dervid den sprakande pipan (VI v. 59); jfr även dars. V v. 252 och VII v. 124 och 139. B.
- 81-82 Den gamla svenska lagen, som då ännu gällde i Finland, stadgade mycket stränga straff för den fångförare, som lät en fånge rymma. C.
- 82 *hidas smådas, skymfas*. B.
- 83 *Hellre lemnar jag mitt rika hemman*. Fångskjutsen hörde på denna tid till de skyldigheter som ålago jordägarna och gavs på entreprenad åt någon bland dem. »Fångförarn» Anton var sålunda en vanlig bonde. C.
- 86 *Så han bad*. Jfr komm. till v. 78.

- 87 *Höll med hugget opp och skänkte lifvet*. Denna vers upprepar nästan ordagrant inledningsorden i fångförrarns bön att få behålla lifvet (v. 79). Detta erinrar om upprepningarna i IE I. Men man erinras också om de stående homeriska formelverserna, vilkas motsvarigheter i *Elgskyttarne* ofta få en lätt omstilisering, såsom här är fallet; jfr Wifstrand, *Tider och stilar* s. 48 f. C. B.
- 88 *brödratrohet*. Det äldsta belägget på detta ord i SAOB. Det synonyma *brödratro* är emellertid tidigare belagt hos J. G. Oxenstierna. B. 92 *Så han sade*. Jfr komm. till v. 78.
- 93 *skenande den långa milen framåt*. Sedan landsvägen passerat det smala näset mellan Längelmänvesi och Roine fortsätter den åt sydost i en tämligen rät linje; det synes vara denna sträcka som åsyftas med »den långa milen». C.
- 97 *Tvenne solar ren från hvalfvet stupat*. Användningen av *stupa* i fråga om tidsperiod är icke ovanlig i tidens poesi; jfr t. ex. Mina lefnadstimmar *stupa* — Mot det stilla målet ner. Ps 1819 451: 1. B. 116-122 I berättelsen om hustrun, som bjuder den utmattade, svage föraren sitt bröst, har R. upptagit »ett gammalt legendmotiv» (Söderhjelm JLR I² s. 284); varifrån R. hämtat det kan jag icke säga. C.
- 116 *Så han sade*. Se komm. till v. 78.
- 121 *den hungertärde*. Det äldsta kända belägget på ordet. R. använde det senare i *Den heliga Agnes*: hungertärda lejon. D III 19, v. 181. B. 131, 198 och 207 *spången* gångstigen. Finlandism, se komm. till *Grafven i Perrho* II v. 109.
- 133 Ändringen av det ursprungliga *i afton åter till i qväll tillbaka* är sannolikt föranledd av att också v. 129 slutade med *åter*. C.
- 141 *Ena tågande, den andra buren, tågande* gående. Även i *Elgskyttarne* i samma betydelse: tiggaren Aron är beredd att »tåga till herrgåln», då de andra åka dit, men Petrus ber honom ta plats i släden: »Aron, det höfves ej dig att.. — Tåga till fots från min gård, då jag än har hästar i stugan.» VI v. 186-187. Om *tåga* hos R jfr Hedvall RPS s. 333. C. — *Ena .. den andra* se komm. till *Grafven i Perrho* I v. 223-224.
- 147 *Hann han, innan middan, till ett hemman*. Raden utgör en nästan ordagrann upprepning av v. 132. Detta erinrar om stilen i IE I, men även om Homeros. Jfr ovan komm. till v. 87. C.
- 149, 168 och 184 *värden* husbonden på hemmanet. Finlandism, jfr Bergroth FinlSv s. 148. »Värden» och »värdinnan» i denna bet. även i *Elgskyttarne* sång I. C.
- 151 *förbleknad* bleknad, blek. Enligt SAOB användes ordet i fråga om hy numera endast någon gång i vitter stil för att beteckna ett blekande som är förenat med döende eller död. Här är ordet fritt från dylika associationer, såsom vanligt är i äldre språk. B.

156 *Ensam, så till fots och så förbleknad*. Fångföraren upprepar en del av orden i husbondens fråga till honom (v. 151). Jfr ovan komm. till v. 87 och till v. 147. C.

162-165 Uppräkningen av maten jfr början av *Elgskyttarne*: Aftonvarden var nyss fulländad i torpet. En lemning — Låg på det rymliga bordet ännu, kring stäfvän med kalja — Stycken af hålkaksbröd och i koppar potätor och mujkor. — *kalja* svagdricka. Finlandism (lån fr. finskan) jfr Bergroth FinlSv. s. 305. *syradt kalja* ljust, surt svagdricka (finska: hapankalja = sursvagdricka), som brygges på en blandning av kornmalt och havremalt. Kalja torde i nutida finlandsvenska alltid ha den-genus. — *mujkor* siklöjor, också lån fr. finskan, jfr Bergroth FinlSv. s. 290. C.

165 *Och han sträckte glad sin hand till maten*. Homeriskt uttryck (Il. IX v. 91 och flerstädes). Synnerberg, Ant. rör. JLR:s episka stil FU 26, 1912 s. 336. R. hade använt uttrycket redan i *Wargen* v. 189: gosarne räckte nu händerna ren till den framsatta maten. B.

169 *fogden* länsman (så ock *Elgskyttarne* I v. 76 etc.). C.

171 och 248 *Zigenarkungen* synes ange att Adolf var eller ansågs vara hövding för en flock zigenare. C.

178-180 *smygen* — *Till den lilla ladan, mellan bergen*, — *Der mot skogssjön Mättäkoski krökes*. Hedvall RPS s. 44 säger, att vi i dessa rader möta »ett vildmarkslandskap, tecknat i ett par skarpa drag, så knappa, att karaktären hos det landskap de antyda torde uppfattas blott av den, som är förtrogen med Tavastlands natur». — Medan det centrala och västra Kangasala av gammalt är en mycket välodlad bygd upptages socknens östra del österom Längelmänvesi till stor del av ödemark, och det är tydligen till dem R. låtit zigenaren taga sin tillflykt. Någon fors med namnet *Mättäkoski* finnes där dock icke att döma av kartor och ortnamnsförteckningar. Hs synes visa att R. varit osäker om vilket namn han skulle ge fors. C.

184 *Sagt, och värden åter*. Beträffande *Sagt* se komm. till v. 78. Frasen utgöres av det avslutande anföringsordet för ett föregående anförande och inledningen till ett nytt, vilka båda anföringsuttryck sammanbundits med en kopula. Det senare ledet går tydligen tillbaka till sådana anföringsingresser hos Homeros som t. ex. *τὸν δ' ἄντε προσέειπε θεὰ γλαυκῶπις Ἀθήνη*, vilka efterbildats av R. flerstädes i *Elgskyttarne*, t. ex. Honom svarade åter den mångordkunniga Anna (I v. 60) och även i den strax nedanför följande v. 187 i *Zigenaren*: Honom svarte förarn Anton åter. Utelämnandet av verbet har motstycke i sådana ingresser hos Vergilius som: Nisus ad haec (Aen. IX v. 207), tum sic Hyrtacides (Aen. IX v. 234), vilka återgivats av Adlerbeth i hans översättning (1831) med: Nisus tillbaka; resp. Hyrtaci son derpå. För sammanförandet av de båda olika slagen av anförings-

uttryck kan jämföras t. ex. följande ställe i Goethes *Hermann und Dorothea*: Also der Vater. Es rief der Sohn mit froher Geberde: (Bibl. d. deutschen Classiker, Ups. 1811, s. 94). *B.*

187 *Honom svarte förarn Anton åter*. Se komm. till v. 184.

191 *hvad öfrigt*. Se komm. till IE I 25 v. 296.

195 *den glesa ladan* uppförd med mellanrum mellan bräderna eller stockarna. *B.*

202 *nångång*. För hopskrivningen se komm. till D I 30 v. 21.

210 *brast han ut och sade* se komm. till v. 78.

221 *hvad öfrigt lemnas* vad som lämnas kvar; vad som blir öfrigt. *B.*

229 *handlas* försiggå.

232-237 Zigenarns svar består av två treradiga delar. Två av verserna i vardera delen inledas anaforiskt. Hela denna byggnad erinrar om IE I. *C.*

239-241 Också zigenarkvinnans svar är treledat. *C.*

251-252 *ingen född af kvinna — Skall ohämnad tränga fram till thronen*. På samma sätt utropar i IE I 27, v. 398 f. Ojan Pavo patetiskt: Finns här en af kvinna född och ammad, — Som förmår att hålla mig på stället. Jfr *Blodhämnden* (SF): Då — lägg an, hvem som af kvinna född är! *C.*

253 *Innan ett beting han gett och svurit* innan han gått med på och svurit på ett villkor; utom på en betingelse, med ed bekräftad. *Beting* användes här närmast i bet.: villkor som före eller vid en ömsesidig uppgörelse uppställes av någondera parten. Genom förbindelsen med *gett* har dock denna betydelse blivit något svävande. *B.*

261 *Med en blick, som gnistrade i natten*. I *Elgskyttarne* III v. 202 berättar Mathias om den mot jägarna rasande björnens »gnistrande blick». *C.*

262 *mund* se komm. till D I 24 v. 16.

201-204. 3. *Julqvällen*.

Dikten trycktes första gången i HM 23 mars 1832 och intogs sedan nästan oförändrad i D II.

Intet ms finnes bevarat.

2 D II² och SA 1861 *lon* (D II: Lon).

4 HM har punkt efter *bryn* (D II: komma).

5 HM har semikolon efter *tjäll* (D II: punkt).

10 HM *högtids bröd*, D II² och SA 1861 *högtidsbröd* (D II: högtids-bröd).

11 D II² har punkt efter *begärtdt*, SA 1861 semikolon (D II: komma).

15 HM, D II² och SA 1861 ha komma efter *rand*.

18 HM, D II² och SA 1861 *halft förstelnad* (D II: half förstelnad). D II² och SA 1861: *re'n* (D II: ren).

- 19 HM saknar komma efter *leder* och efter *barn*.
 21 SA 1861: *sagdt* (D II: sagt).
     D II² och SA 1861: *frusne* (D II: frusna).
 26 HM har punkt efter *bröst* (D II: kolon).
 31 D II² och SA 1861 sakna komma efter *snart* och *vård*.
     SA 1861 har komma efter *fann*.
 35 HM saknar komma efter *aftonvard*.
 37 HM, D II² och SA 1861 ha komma efter *halmen*.
 38 HM saknar komma efter *redd*.
     D II² och SA 1861 ha komma efter *måltid*.
 40 HM har semikolon efter *blott* (D II: punkt).
 41 HM saknar komma efter *då*.
 53 D II² och SA 1861 ha komma efter *undrar*.
     D II² har semikolon i radslutet (D II: komma).
 55 HM, D II² och SA 1861 sakna komma efter *stjernen*, HM även efter *brann*.
 59 HM saknar komma efter *der*.
 62 HM: *frid* (D II: fröjd).
     HM har semikolon efter *hopp* (D II: punkt).
 64 HM har komma efter *tjäll* (D II: semikolon).
 65 D II² och SA 1861: *fest* (D II: fäst).
 67 SA 1861: *Se'n* (D II: Sen).
 68 D II² och SA 1861 ha semikolon efter *såg* (D II: punkt).
 71 HM saknar komma efter *ren*.
     D II² och SA 1861: *re'n* (D II: ren).
 77 D II² saknar komma efter *trott*.
 82 HM har tankstreck efter *öfverflöd* (D II: punkt).
 84 HM saknar komma efter *engels*.

Någon annan fast hållpunkt för diktens datering än dess publiceringsdatum i HM ha vi icke. Sannolikt synes emellertid att den är skriven vintern 1831-1832. 1831 var (liksom 1832) ett missväxtår, och detta har troligen lett R:s tankar till motivet. Detta — mannens och hustruns barmhärtighet mot en hungrande som visar sig vara en ängel och genom ett under rikt belönar deras godhet — hör till legendernas ämneskrets. Estlander RS s. 335 anser att R. fått uppslaget från Franzéns dikt *Välsignelsen* (tr. i F:s D 1810 s. 235): »Hyddan i den vinterliga helgdagskvällen, den på golvet bredda halmen, den ömma, fromma värdinnan, gåvan som förökas i hennes hand, välsignelsen, och ängeln, som stiger fram ur en eländig skepnad, äro för båda gemensamma. Naturligtvis är, jämte den moraliska tendensen, det Franzénska flödet och därmed följande öfverflödet bortfallet; krä-

mardrängen, mot vilken F. övar så sträng rättvisa, och de många djupsinniga eller lekande reflexionerna finnes icke spår av.» Söderhjelm JLR I s. 332 (uteslutet i JLR²) håller det däremot för troligt att R. direkt inspirerats av någon legend. Om liknande legendartade dikter i dåtidens litteratur jfr Hasselberg, Realistisk lyrik s. 95 f. Belfrage Rbg s. 87 f. påpekar, att dikten är den enda av religiös ton i D II: »Om R:s egen religiositet säger oss denna dikt icke mycket, men den talar om hans vördnad för det stycke förverkligad kristendom han då och då sett en glimt av under de låga stugornas rök-svarta tak.» (Jfr härom också Tideström, R. som estetiker s. 467 f.) Som diktens skådeplats har R. säkert tänkt sig Saarijärvi; ödemarksnaturen, barkbrödet och den »patriarkaliska enkelheten» i dikten visa därhän (Belfrage a. a. s. 87 f.). Hur R:s tankar vid denna tid sysselsatte sig med dessa nejder visas av hans stora Saarijärviuppsats, som på sommaren infördes i HM (6/7 f.).

Dikten skiljer sig vad formen angår från de andra berättande dikterna i D II därigenom att den är en ballad, indelad i strofer; den har balladens raska tempo, bilderna äro mycket få och helt korta, något inflytande från de serbiska sångerna skönjes icke i stilen. Om strofen, sex fyrtaktiga manligt slutande jambiska verser med parvisa rim, se komm. till D I 29. *Mötet. C.*

1 *den bleka månen* se komm. till SN IV v. 79-80.

1 *mon* se komm. till IE I 25, v. 285.

5 och 64 *tjäll*. Om ordets anv. hos R. se Hedvall RPS s. 262 f. Vanligen använder R. liksom 1700-talsförfattarna det som en något konventionellt anspråkslös synonym för bostad, byggnad. Här har det en starkare betonad betydelse av verkligt fattig bostad, koja. C.

7 *skyndade .. sin gång* se komm. till *Grafven i Perrho* II v. 118.

10 *högtidsbröd*. Ordet kan användas ss. rent sakord om särskilt fint bröd som bakas till en högtid. Här ligger väl tonvikten på att det är ett verkligt bröd, bakat av mjöl, som skulle ätas högtiden till ära. B.

11 *herregåln*. Om talspråksformen *gåln* i st f »går'n» se Berg PoetFr. s. 81 och SVS:s Lenngrenutgåva III s. 502. I *Elgskyttarne* använder R. konsekvent »herrgåln» i st f »herrgården». C.

12 *De sjelfva länge bark förtärt*. Om det djupa intryck barkbrödet i Saarijärvi gjorde på R. se komm. till IE I 25, s. 256. C.

18 *half förstelnad*. Det är möjligt att R:s ms haft *halfförstelnad* med ett litet mellanrum mellan de båda sammansättningslederna (om R:s sätt att skriva sammansatta ord se inl. komm. till D I s. 11). Då emellertid HM har *halft förstelnad* är det också möjligt att *half* i D II är tryckfel för *halft*. C.

22 *gårdens led* den öppning i gårdsgården varigenom man kom in till gården; jfr: Men då de trädde der in (dvs. till herrgården), igenom det öppnade ledet, *Elgskyttarne* II v. 241. Ordet användes även i *Grafven i Perrho* I v. 61. *B.*

25 och 40 *muren* spisen, ugnen. Enligt SAOB har ordet »i vissa trakter, i sht i Finland och i Norrland» bet. (öppen) spis. I *Elgskyttarne* använder R. det flerstädes i denna betydelse. *C.*

25 *hans dagars tröst*. Denna omskrivning för »hustrun» kan förefalla en nutida läsare något black och konventionell, men den har ingenting av den franskklassiska omskrivningens retoriska karaktär och den har av R. tydligen använts för att stärka intrycket av hemmets harmoni. Jfr det personbetecknande uttrycket *hans, min* (osv.) *ålderdoms tröst* som är gammalt i svenskan (redan i *Tobix Comedia*) och som R. själv använder i *Lurendrejaren* Normaluppl. III s. 123. *C. B.* 29 *så öm, så lugn*. Hedvall RPS s. 271 påpekar, att sammanställningen av *öm* och *lugn* har ett visst intresse: »sinnet för skönheten av denna lugna ömhet är kanske karakteristiskt för R.» — *öm* hörde till Franzéns älsklingsord (jfr komm. till D I 4, v. 13); i *Välsignelsen* talar han om »den ömmande värdinnan». *C.*

30 *ugn* i st f »ugnen» jfr Berg PoetFr. s. 205 f. *C.*

35 *aftonvard* kvällsvard. Betydelsen kan numera icke betraktas som finlandism (så hos Bergroth FinlSv. s. 181), eftersom den numera är den gängse i Sverige. Även på R:s tid förekom denna betydelse också i Sverige, även om man där kanske oftare skilde mellan *aftonvard* ss. ett tidigare mellanmål och *kvällsvard* ss. dagens sista mål. Ordet inleder som bekant kvällsskildringen i *Elgskyttarne*: Aftonvarden var nyss fulländad i torpet. *B.*

37 *halmen, glest på golvet bredd*. Att breda halm på golvet hör till de allmänordiska julsederna. *C.*

47 *Och tåren i hans öga log*. Versen erinrar om Franzén; se komm. till D I 5, v. 10. *C.*

49-60 Enligt allmän nordisk folktro voro änglar (äldre: de döda) i rörelse på jorden under julnatten. Mat och dryck skulle lämnas framme för deras räkning (jfr v. 79-84). *C.*

62 *frid* i HM ä t *fröjd* i D II tydl. på grund av det otillfredsställande i uttrycket »Hvart hjerta slog af frid». *C.*

67 *Sen mången vinter gjort sitt tåg. Tåg, tåga* hos R., se Hedvall RPS s. 333; jfr ock komm. till D II 2, v. 141.

69 *hydda* se komm. till D I 1, v. 35. Jfr ock ovan komm. till v. 5 (*tjäll*). *C.*

70 *soneson* i st f *sonson*, se Berg PoetFr. s. 42 f. (ex. bl. a. från Franzén och Wallin). *C.*

76 *slutat bön*. Jfr komm. till v. 30. Här kännes det kanske dock naturligare att antaga att obestämda artikeln är utelämnad; jfr Berg PoetFr. s. 208 f. B.

205-206. 4. *Tjensteflickan*.

Första gången tr. HM 9 jan. 1832. Med en mindre ändring omtryckt i D II.

Hs i Borgåsamlingen. Papperet gulvitt, finstreckat på längden, med bredare vattenlinjer på tvären, har Honig & Zoonen's vattenstämpel; sidans storlek 7,2×21,8 cm. På baksidan finnas fragment av anteckningar; raderna ha tydligen fortsatts på en sedan bortriven del av papperet:

Hr
såsom
 För Den 30
 — Den 8
 — Den 25
 — Den 2
Att a
stat

Bot f
ordne

I vänstra marginalen finnes ett streck längs hela dikten. Stilen är mycket tydlig och ganska stor; hs är emellertid säkerligen en första nedskrift.

1 Hs först: *klockors sköna*; detta struket och ovan raden skrivet *helga klockors* (D II: *helga klockors*).

Hs saknar komma efter *ren* och efter *ljud*.

D II² och SA 1861: *re'n* (D II: *ren*).

2 Hs först: *helgdags skrud*; *helgdags* struket och ovan raden skrivet *sabbats* (D II: högtidsskrud).

Hs saknar komma i radslutet.

3 Hs saknar komma efter *fly*.

4 D II² och SA 1861: *sönda'ns*; hs saknar ö-prick i ordet (D II: söndans).

5 Hs saknar semikolon efter *då*.

6 Hs och HM: *ottesången* (D II: Ottesången).

7 HM, D II² och SA 1861 ha komma efter *den*, HM även efter *träffa* och efter *kyrkan*.

8 Hs och D II² sakna komma efter *saknat* och efter *ut*.

- 9 Hs och D II² sakna komma efter *då* och i radslutet.
D II² och SA 1861: *re'n* (D II: ren).
- 10 HM har komma efter *brant*.
Hs saknar komme efter *allen*.
- 11 Hs saknar komma efter *blickar* och efter *längd*.
- 12 Hs: *slädornas* ä fr *slädarnas* (eller möjligen tvärtom). (D II: slädornas).
Hs saknar punkt efter *mängd*.
- 13 Hs saknar komma efter *den*.
- 14 Hs saknar komma efter *nalkas*.
- 15 Hs: i *Och* är *O* ä fr oläsligt.
Hs saknar komma efter *deribland*.
- 16 Hs först: *Och fattar; fattar* struket, raden fortsatt med *räcker* (D II: räcker).
- 17 Hs saknar komma efter *Nu*, efter *syrsa* och efter *sång*.
- 18 HM: *engång* (D II: en gång).
Hs saknar komma efter *gång*.
- 19 HM har komma efter *igen*.
- 21 Hs saknar komma efter *nu*.
- 22 Hs saknar semikolon efter *ännu*.
- 23 Hs, HM och SA 1861 sakna komma efter *vet*.
HM, D II² och SA 1861 ha komma efter *ut*.
- 24 Hs och HM ha punkt efter *slut* (D II: utropstecken).

Någon annan fast hållpunkt för dateringen än tryckningsdatum i HM finnes icke. Då alla de andra typiska rollpoemen i D II — *Bondgossen*, *Roddaren*, *Jägargossen*, *Sjömansflickan* och *Fågelfångaren* — publicerades i HM under våren och sommaren 1832 gör detta det dock i viss mån sannolikt att dikten är skriven rätt kort tid före publiceringen, alltså i slutet av 1831.

Dikten är förlagd till det finska inlandet; kyrkbacken, från vilken man blickar ut över träsket, tyder på att det är Saarijärvi R. tänkt på. Diktens närmaste förebild är Franzéns *Den Fattiga Flickan* (D 1810), liksom *Tjensteflickan* en monolog av en ensam flicka. Men kompositionen är fastare hos R. och allt det sentimentala och moraliserande, som finnes hos F., är utelämnat. Om F:s och R:s dikter se Söderhjelm JLR I² s. 273, Hedvall RPS s. 219, Hasselberg, Realistisk lyrik s. 115, Hedvall RPS s. 80 konstaterar, att medan skildringen av flickan vid spinnrocken i viss mån kan anses traditionell, scenen på kyrkbacken är tecknad med nya och originella drag.

Strofen, fyrradig fyrtaktig jamb med manligt slut och parvisa rim,

användes av R. även i D II 10. *Kyssten*; sexradig förekom strofen i D II 3. *Julqvällen*. Alla dessa tre dikter trycktes i HM på vintern och våren 1832.

1-4 R. har tydligen icke haft den första strofen helt utarbetad i tanken, då han började skriva ned dikten; så noggrant som han undviker att utan särskild stilistisk avsikt upprepa ett nyss förut använt ord förefaller det osannolikt att han i den första raden skulle ha talat om *klockors sköna ljud* och i den sista om *söndans sköna morgon*. Förmodligen har R., då han skrivit ned de första två raderna, funnit *sköna* i v. 1 alltför litet betecknande och därför ändrat *klockors sköna ljud* till *helga klockors ljud*. Detta har gjort att *helgdags skrud* i v. 2 måste utbytas mot något annat ord; i hs har han då ändrat detta ord till *sabbats skrud*, vilket kvarstod ännu i HM, men i D II utbyttes mot det naturligare *högtidsskrud*. C.

3 *Och såge natt och dimmor fly*. Hedvall RPS s. 89: »Då 'tjänsteflickan' på söndagsmorgonen ser 'natt och dimmor fly', tycker hon sig se all arbetsveckans enformigt gråa stämning försvinna för söndagens glädje. Det är oavsiktligt och enkelt, bild och verklighet på en gång.» — Sol och dimma hos R. jfr komm. till SN II v. 149-165. C. 5-10 Söderhjelm JLR I² s. 273 påpekar likheten med Franzéns *Den Fattiga Flickan* (D 1810 s. 193): Hvar söndag klär jag mig så grann, — Och from i kyrkan går. — Der stå vid dörren man vid man: — Min fästman der ej står. C.

11-12 *Och blickar, öfver träskets längd*, — *På slädornas och folkets mängd*. De båda verserna framvisa exempel på det pseudoklassiska stildraget att låta ett adjektiviskt element representeras av ett substantiviskt huvudord; se därom Mjöberg Stilstud. s. 99 f., där det från den unge Tegnér bl. a. anföres ett uttryck som »på skidors längd», dvs. på långa skidor, och hans förkärlek för sådana ord som *skara*, *mängd*, *tal* i förbindelse med en genitiv. Erkännas må att i det senare fallet R:s uttryck: På slädornas och folkets mängd har föga av poetiskt formelspråk utan faller sig ganska naturligt. — *träskets* se komm. till *Grafven i Perrho* I v. 123. — *slädornas*. Formen *slädor* tillhör den finländska svenskan (se Bergroth FinlSv. s. 59) och användes fortfarande i den provinsiella högsvenskan i vissa trakter av Sverige. Om denna form skrev Rydqvist 1857 i Svenska språkets lagar II s. 202: »Utan vankelmod torde man kunna till spillo gifva pl. *kärnor*, *lior* och framför allt *slädor*, ny, ohörd och sällan skrifven.» Att formen *slädor* var ny torde man kunna sätta frågetecken för, eftersom detta var en vanlig form under 1700-talet, att den var sällan skriven var säkerligen riktigt på Rydqvists tid att döma

av den blott sporadiska förekomst som kan påvisas. I *Elgskyttarne* använder R. genomgående formen *släda*, i *Julqvällen* 1841 däremot *släde*. B.

13-16 Samtliga versrader i strofen börja med *och*. Den första strofen slutar med tvenne versrader, inledda med *och*, och på samma sätt gör den näst sista. Hela dikten slutar med trenne av *och* inledda versrader. Denna genomgående sammanbindning med *och* förmedlar intrycket av den jämna tankeströmmen hos flickan under spinningen, som fortskrider på samma jämna sätt. B.

17-18 *Nu, muntra syrsa, sjung din sång, — Tills pärtan brunnit ut en gång*. Syrsan, vars munterhet dock icke tyckes vara omvitnad, och pärtan föra läsaren in i *Elgskyttarnes* lantliga miljö. *Pärtan* kännes av nutida rikssvenskar vanligen blott från R., men ordet har varit använt även i Sverige. I Sv. Författningssamling från 1831 finnes en av konungen stadfästad brandstadga från Dalarna, där det förbjudes att i stall, fähus osv. nyttja »stickbloss eller så kallade pärtor» (s. 161). Linné definierar i sin *Västgötaresa*: Stickor eller pärtor kallas tunna, jemnbreda eller et par tums breda flangor klufne utaf Furu, hvilka Finnar och Småländningar bruka i stället för ljus (orig.-uppl. s. 38). B. 22 *rullan*. Formen betraktas i nutida språk som finlandism (se Bergroth *FinlSv.* s. 58), och detsamma gäller nog även för R:s vidkommande. I *Elgskyttarne* använder R. formerna *rullorne* (III v. 9), *rullor* (Därs. v. 72), under det han i *Hanna* brukar formen *rullar* om trådrullar (I v. 26) och i *Chrysanthos* (v. 46) *rullen* om handskriftsrulle. B.

207-208. 5. *Bondgossen*.

Första gången tr. i HM 14 maj 1832. Oförändrad omtr. i D II.
Ingen hs finnes.

5 SA 1861: *engång* (D II: en gång).

HM har komma efter *stark* (D II: semikolon).

7 HM har komma efter *bark*.

D II²: *Se'n* (D II: Sen).

9 HM och D II² ha komma efter *om*.

10 SA 1861 har komma efter *såg* (D II: semikolon).

17 D II² och SA 1861: *fjället* (D II: fjellet).

26 D II² har semikolon och tankstreck i radslutet (D II endast tankstreck).

27 HM saknar komma efter *Och* och efter *fosterbygd*.

29 HM har komma efter *röst*.

Dikten är sannolikt skriven kort innan den trycktes i HM, i varje händelse icke före hösten 1831, då en av dess utgångspunkter säkert är den missväxt som 1831 drabbade stora delar av Finland. R. hade under sin Saarijärvivistelse gripits av beundran för det tålmod med vilket folket uthärdade hungerårens lidanden; i hans diktning hade denna beundran första gången framträtt i *Bonden Pavo*, sedan i *Elskyskittarnes* Aronepisod och i *Julqvällen* (jfr inl. komm. till IE I 25 och D II 3). Naturskildringen i *Bondgossen* med dess tallmoar, speglade insjöar, »fjäll» och dalar ger tydligt vid handen att R. närmast sett ett Saarijärvilandskap för sig, men i enlighet med den stiltendens, som präglar D II, velat hålla linjerna så allmänna att de kunna framkalla bilden av ett finländskt insjölandskap över huvud. — Hedvall RPS s. 20 framhåller det för R. karakteristiska i diktens komposition: »Inledningsstrofen ger en situationsbild — vi se en gosse som faller träd i skogen. Till denna bild sluter sig så en hymn till hembygden, hemkänslan i den vrå av världen, i vilken vi växt upp. Diktens bondgosse, sysselsatt med sitt tunga arbete, tecknad mot fonden av ett finskt landskap, blir representant för den fosterlandskärlek, som växer upp ur det starka medvetandet att det finnes en bygd, 'där lifvets haf oss gett en strand', en fast punkt som bildar centrum i vår värld. Det är R:s strävan att överallt se de stora linjerna, som tar sig uttryck i böjelsen att i den enskilde se representanten för någonting större.» En om *Bondgossen* erinrande skildring av den betydelse hembygdens natur har för människan finnes i slutet av första sången av *Hanna*. Om dikten jfr ock Hasselberg, Realistisk lyrik s. 120 f. och Viljanen Rbg I s. 309.

Som så många av R:s dikter är *Bondgossen* ur kompositionssynpunkt uppdelad i två lika långa avdelningar. I de första fyra stroferna skildras rent sakligt gossens individuella situation utan någon enda bild och utan något ord i högre tonläge. I de sista fyra stroferna åter får hans känslor ett lyriskt uttryck samtidigt med att perspektivet vidgar sig över fosterbygdens landskap och människor och den enskildes samhörighet med dem. Stilen ligger också högre i dessa slutstrofer: »med löfprydd topp,» »en dal, som blomdoft strör,» »Förbi far molnet utan skygd» o. s. v.

Strofen är densamma som i *Svanen*: en fyrradig jambisk strof med omväxlande fyr- och tretaktiga rader och korsvis manlig rimflätning (se inl. komm. till D I 14). Rimorden äro i *Bondgossen* ännu mindre framhävda än i *Svanen*. C.

---

17 *Står fjellet der med löfprydd topp*. R. använder »fjäll» som synonymt med berg både på detta ställe och annars (t. ex. D I 1, v. 47

och 2 v. 11). Med hela denna vers jfr Saarijärviuppsatsen (Normaluppl. VI s. 24): Förvånande äro de skiftande massor af ljus och mörker, man med en enda blick kan omfatta, från de nästan svarta granarna i den sumpiga däliden till tallskogen, som vidtager ofvanom den, och björkarna, som i en krans omgifva foten och sidorna af det öfverst uppstigande berget. *C.* — *löfprydd*. Även i *Hvad jag är säll*: en löfprydd kulle skälfter. D I 28, v. 5. Jfr äv. komm. till *löf-beprydda* D I 12, v. 4. *B.*

21 *en dal, som blomdoft strör*. Hedvall RPS s. 35 anser, att ordet *dal* här använts stereotypiskt som på många ställen i D I och att det för in »i en liten fläkt av arkadisk stämning». Det synes dock mig tydligt att R. här velat ge bilden av ett verkligt finländskt landskap, av Saarijärvilandskapet, där dalarna och moarna så verkningsfullt kontrastera mot varandra (se Saarijärviuppsatsen). *C.*

22 *En mo, som tallar bär* se komm. till IE I 25, v. 285.

25 *Förbi far molnet utan skygd* se komm. till SN I v. 97-98.

209-210. 6. *Roddaren*.

Första gången tr. i HM 13 april 1832. Oförändrad omtryckt i D II. En hs i Borgäsamlingen i ett åttasidigt häfte, bildat sålunda att ett halvark vikits två gånger. Papperet vitt med vattenlinjer på längden och fina streck på tvären, Honig & Zoonen's vattenstämpel. De tre första sidorna äro nummerade i övre högra hörnet. Sidans storlek 9,7×17,3 cm. På s. 1 och övre delen av s. 2 finnes *Helsingen* (D II 14), på nedre delen av s. 2 och på s. 3 *Roddaren*; de återstående sidorna äro tomma. Hs är säkert en första nedskrift.

1 Hs: *arma* ä fr *muntra* (?) (D II: *arma*).

4 HM har punkt efter *fart* (D II: frågetecken).

D II²: *se'n* (D II sen).

5 Hs och HM ha semikolon efter *mer* (D II: komma).

8 Hs: *fjärdens* ä fr oläsligt (möjligen *spgelns*) (D II: *fjärdens*).

13 Hs, HM och D II²: *fågeltropp* (D II: *fogeltropp*).

15 D II² och SA 1861: *lom* (D II: *Lom*).

D II² och SA 1861: *and* (D II: *And*).

20 Hs saknar komma efter *Hör* och efter *echo*.

21 SA 1861: *fogeltropp* (D II: *fågeltröpp*).

22 Hs har semikolon efter *opp* (D II: komma).

23 D II² och SA 1861: *lom* (D II: *Lom*).

D II² och SA 1861: *and* (D II: *And*).

27 Hs: R. har först skrivit *Mig närmre* i fortsättning på denna vers, men sedan strukit det och skrivit v. 28 under v. 27.

31 Hs: efter *Der* först ett oläsligt ord, som överstrukits; ovan raden skrivet *hyddan syns*. — *träskets* ä fr oläsligt ord, efter vilket varit

punkt; raden har sedan fortsatts med *slut* (D II: Der hyddan syns, vid träskets slut).

Hs och HM sakna komma efter *syns*.

33 Hs och HM sakna komma efter *den*.

34 Hs, D II² och SA 1861: *Förr'n* (D II: *Förrn*).

Då handskrifterna till *Helsningen* och till *Roddaren* finnas på samma papper, är det sannolikt att dessa två dikter författats ungefär samtidigt, något som även deras innehåll gör troligt. Då *Helsningen* ingick i G. H. Mellins till julen 1831 utgivna kalender Vinterblommor för 1832 måste den vara diktad senast hösten 1831, och detsamma gäller då också *Roddaren*. (Mellins brev med anhållan om bidrag av R. är daterat 28/10 1831. Brydolf, Sverige och R. 1830-1848 s. 134.) *Helsningen* bygger sannolikt direkt på stämningar, framkallade av någon av R:s egna upplevelser (jfr inl. komm. till D II 14). I *Roddaren* tyckes R. åter ha levat sig in i dessa samma stämningar, men nu objektivt dem, gjort dikten till ett rollpoem och förändrat landskapet till ett inlandsskap.

Dikten är som så många andra dikter i D II en dikt om kärlekslängtan. Den är förlagd till ett sommarnattslandskap i inlandet, tecknat med några korta karakteristiska drag, vilka snarast synas leda tanken till Saarijärvi (särskilt »klippans blåa topp» erinrar om höjderna där). Dikten består av två fyrstrofiga delar: först »echos» fråga till roddaren och sedan roddarens svar. Mellan dem är inskjuten en strof, där roddaren berättar att han skall svara den frågande. Denna komposition erinrar mycket om kompositionen i åtskilliga av dikterna i IE I (jfr där 5, 7, 16, 18). Den första hälften av dikten uppdelas i sin tur i två lika långa delar genom de parallella begynnelseaderna i stroferna 1 och 3: »Sjung, arma gosse, sjung!» och »Säg, arma gosse, säg.» Om IE I erinrar också att roddaren i början av sitt svar upprepar slutstrofen i ekots fråga (jfr IE I 18). Om dikten jfr ock Hedvall RPS s. 44 och Hasselberg, Realistisk lyrik s. 119.

Den fyrradiga jambiska strofen är som så ofta hos R. bildad av fyrtaktiga och tretaktiga verser med manligt slut, men denna gång i den ovanliga kombinationen, att de två första verserna äro tretaktiga och de två sista fyrtaktiga. Rimmen äro parvisa. C.

5-8 Om denna skildring av sommarnatten jfr Hedvall RPS s. 53 f. och dens. Rbg² s. 87. C.

10 *Hvart skyndar du din väg? Skynda* med objekt, men här utan att övergå i bet. påskynda; jfr komm. till *Grafven i Perrho* II v. 118. B.

12 *somnat sött*. Det barnsligt-sentimentala *sött* har väl närmast framkallats av rimmet, men det erinrar också om Franzéns stil; så i *Till de hemmavarande* (D 1810 s. 289): sofven sött. C.

18 och 21 *fogeltropp*. Troligen högst tillfällig sammansättning i rimrets intresse; enda belägg i SAOS. B.

26 *åretag*. Här tillfällig poetisk biform; denna form av ordet tillhör annars en långt äldre tid. B.

31 *träskets* se komm. till *Grafven i Perrho* I v. 123.

32 *Dit har min tanke rymt förut*. Tanken, som når fram till den älskade, innan älskaren roende eller seglande hinner till henne, även i D II 14. *Helsningen*. C.

36 *min trogna flickas* se komm. till IE I 9, v. 80.

211-212. 7. *Talltrasten*.

Dikten trycktes första gången i HM 15 juni 1832. Oförändrad omtryckt i D II.

Ingen hs finnes.

1 D II² och SA 1861: *re'n* (D II: *ren*).

2 HM och D II² sakna komma efter *sol*.

HM har kolon efter *sken* (D II: utropstecken).

8 D II² och SA 1861: *talltrast* (D II: Talltrast).

9 HM saknar komma efter *eldig*.

11 HM och D II² sakna komma efter *målar* och efter *sång*.

17 HM har frågetecken efter *nu* (D II: komma).

19 D II² saknar komma efter *bröst*.

SA 1861 har komma efter *som*.

21 SA 1861 har komma efter *Som* och efter *irrande*.

23 D II² saknar komma efter *Men*.

28 D II² och SA 1861: *se'n* (D II: *sen*).

D II² har komma efter *se'n*, HM semikolon.

29 HM saknar komma efter *Och*.

Någon annan stödjepunkt för diktens datering än dess tryckningsdatum i HM finnes icke.

Liksom i *Lärkan* och i *Svanen* i D I blir i *Talltrasten* en fågel och dess sång symbolen för skalden och hans diktning. Att den fjärde strofen uttrycker R:s uppfattning av vad hans dikt borde vara och framför allt dess sammanhang med naturen har betonats av de flesta litteraturhistoriker som behandlat dikten. Hedvall Rbg² s. 101 finner de däri uttalade tankarna helt överensstämma med romantikens poetiska ideal, men ser samtidigt i dem en illustration till R:s i de kritiska uppsatserna i HM uttalade åsikt om identiteten mellan »snille» och

»smak». Tideström, R. som estetiker s. 232 understryker starkare, att strofen uttrycker den uppfattning av poesins sanna väsen, som R. smäningsom kommit till och på vilken hans kampanj i HM bygger, en uppfattning där det centrala draget är övertygelsen om instinkternas ledning i diktandet. Om dikten jfr utom Hedvalls och Tideströms ovan anförda uttalanden Söderhjelm JLR I² s. 274, Hedvall RPS s. 19, Belfrage Rbg s. 87, Viljanen Rbg I s. 313. Strofen består av sex parvis rimmade femtaktiga jambiska verser med manligt slut. Fyrradig användes denna strof av R. i D II 21. *Den döende* och — med korsvisa rim — i D II 28. *Blommans lott*. C.

Titeln, Den numera vanligaste namnformen är *taltrast*. Linné anförde i sin Fauna 1761 *Tall-Trast* ss. provinsnamn på *Turdus iliacus* L., rödvingetrasten, men anförde icke något svenskt namn på *Turdus musicus* L., sångtrasten, taltrasten. Detta bidrog antagligen till att talltrast blev en vedertagen benämning under det efterföljande halvsekle, men skapade också en viss osäkerhet beträffande artbestämningen. Man märker detta ännu i den Fauna fennica som R:s lärare i Vasa Sadelin utgivit i dissertationsform. Till slut fastslogs emellertid auktoritativt av Sven Nilsson att Linné felaktigt tillagt arten *T. iliacus* namnet talltrast och att detta, liksom taltrast, rätteligen tillkomme *T. musicus*. Man kan också vara tämligen säker på att R. i dikten har besjungit sångtrasten (*T. musicus*), som är den allmänare arten och den som är mest bekant för sin sång, vilket latinskt artnamn han än förbundet med talltrasten. Hos Hortling, Svenska fågelnamn s. 64 förutsattes detta också utan vidare. B.

2 *med stupadt sken* ungefär: med lodrätt fallande strålar. Jfr C. F. Dahlgren i dikten *Det underbara trädet* (1826): Den andra är svart som Nigritiens mö, — Af solens stupande stråle bränd. Saml. Arb. 1847 I s. 233. B.

4 *vesterns* se komm. till SN I v. 76.

6 *på blomstren i vår dal*. *dal* har här samma konventionella idylliska stämningston som så ofta i D I. Hedvall RPS s. 35. C.

7 *den silfverklara qvällens vän*. Om *silfverklar* hos R. se Hedvall RPS s. 309 och Belfrage i SoS 1916, s. 168 f. B.

9 *är dagen eldig*. *Eldig* användes någon gång i högre stil i en bet. som närmar sig »het», »brännand». SAOB. C.

9-10 Om rimmet *ljuf* — *du* se komm. till D I 1, v. 18-20.

12 *din trohets högtid*. Jfr komm. till IE I 9, v. 80.

21 *irrande* eg. kringflackande. Här ungefär: ute på livets skilda vägar. B.

23 *medvetlös* omedveten. Ordet ger här uttryck för R:s tro på in-

stinkens ledning, och vill man återge det adverbialt, vartill samordningen med »utan reglors tvång» onekligen inbjuder, är »instinktivt» det som klarast återger R:s tanke. *B.*

23 *reglor*. Förekommer ännu rätt ofta i mindre vårdat talspråk i Finland, provinsialt även i Sverige. Bergroth FinlSv s. 61. *C.*

26 *Tills sista purpurn flytt från aftonskyn*. Jfr komm. till D I 5, v. 30 och till SN I v. 78.

27 *nattens fackla* se komm. till SN III v. 4-5.

30 Söderhjelm JLR I² s. 275 anser slutraden vara »till ringa fördel för den annars så stämmingsfulla dikten». Likaså Viljanen Rbg I s. 312 f. *C.*

213-214. 8. *Jägar-gossen*.

Dikten trycktes första gången 16 juli 1832 i HM. Oförändrad införd i D II.

En hs tillhör fröken Vasthi Runebergs arvingar. Denna hs är för närvarande icke tillgänglig, varför uppgifter om papper m. m. icke här kunna meddelas.

Titel Hs: ä-prick saknas i *Jägar-gossen*.

1 HM och SA 1861: *fogeln* (D II: fågeln).

Hs saknar komma efter *blott*.

2 Hs saknar skiljetecken efter *än*, HM har där punkt (D II: semikolon).

3 Hs saknar komma efter *skott*.

5 Hs: *engång* (D II: en gång).

6 Hs saknar semikolon efter *fjät*.

8 Hs och HM: *träd't* (D II: trä't).

9 Hs saknar komma efter *sval*.

10 D II²: *se'n* (D II: sen).

Hs saknar semikolon efter *sen*.

12 D II²: *re'n* (D II: ren).

13 Hs saknar komma efter *te*.

14 Hs saknar semikolon efter *förgå*.

15 Hs saknar komma efter *den* och efter *se*.

16 Hs saknar punkt efter *ändå*.

17 Hs saknar tankstreck efter *här*, D II² har där komma och tankstreck (D II: endast tankstreck).

Hs saknar semikolon efter *der*.

18 Hs, D II² och SA 1861 sakna komma efter *Men*, hs även komma efter *ack* och utropstecken efter *ej*.

19 Hs saknar komma efter *är*.

21 Hs saknar komma efter *sjö* och efter *fjäll*.

22 Hs saknar komma efter *på*.

23 Hs: *bor* (D II: är).

Hs saknar komma efter *qväll*.

Den enda stödjepunkten för dateringen är tryckningsdatum i HM. I samma nummer ingick den sista avdelningen av R:s Saarijärvi-uppsats.

Dikten hör till R:s »rollpoem»: en monolog, lagd i en jägarynglings mun. Som så ofta hos R. vid denna tid är dikten uppdelad i två exakt lika långa delar. De tre första stroforna handla helt om jägarens bekymmer över att hans jakt icke ger något byte. De tre sista handla åter om hans kärlekssorg. Liksom i *Bondgossen* redogör den första strofen för den situation, i vilken den talande befinner sig. Landskapet är ett finländskt inlandslandskap; raden »Är mo med furu på» tyckes göra det sannolikt, att R. sett för sig Saarijärvinejden. Höststämningen i skogen är suggestivt återgiven med några korta drag. Fåglarnas liv och vanor äro »observerade med en realism och en sakkunskap, som är beundransvärd och enastående i tidens diktning» (Hedvall RPS s. 70, jfr ock s. 80). Om dikten jfr ock Hasselberg, Realistisk lyrik s. 119. Strofen är jambisk, fyrradig med omväxlande fyr- och trectaktiga rader, alla med manlig utgång; rimflätningen korsvis. Det är alltså samma strof som i *Bondgossen* och i *Svanen*: om den se komm. till denna (D I 14) och till D II 31. *Saknaden*. C.

Titel. R:s rollpoem återge med förkärlek unga personers tanke- och känslövärld, och detta återspeglas i titlar som äro sammansatta med *-gosse*. »Vallgossen» i D I och »Bondgossen» i D II tillhöra språkets mera vanliga benämningar av detta slag. »Jägar-gossen» verkar som en mera tillfällig sammansättning som användes för skaldens poetiska syfte. SAOS har intet tidigare eller något samtidigt belägg på ordet. Det är att jämföra med »Den lille kolargossen» och »Skärslipargossen» hos Geijer. R. skulle till sist i »Soldatgossen» skänka monumentalitet åt en titel av detta slag. B.

1 *vistas* hade säkerligen vid denna tid samma prägel av konstaterande prosa som numera. R. avser blott att ge en realistisk upplysning. B.

3 *gjort ett enda skott*. Uttrycket verkar som om det vore hämtat från fackligt jägarspråk, och så är troligen också fallet. I en jaktskildring skrev P. Möller 1887 i Afrikaboken Tre år i Kongo: Ifrig att göra skott på dem [buffelhjorden], tog jag an spåret (I s. 328). Enligt muntliga upplysningar användes det fortfarande av jägare. B.

8 *hülle trät* icke lämnade trädet. Uttrycket är en jägarterm. B.

11-12 *Jag såg kanske i nästa dal — En flock af hjerpar ren*.

I *Midsommarfesten* hade R. låtit doktor Agander, som i sin ungdom varit en ivrig jägare, tala om sin forna förmåga att på långt avstånd upptäcka järpen: Ingen dock kunde som jag på afstånd skönja emellan — Granarnas yfvige qvistar den skyggt sig gömmande hjerpen (v. 152-153). B. — Förmågan att på långt håll upptäcka fåglar uppskattade R. troligen så mycket mera då han själv icke ägde den: en av hans Saarijärvielever har för Strömborg uppgivit, att R. i Saarijärvi mera sällan lyckades skjuta något, då han »till följd av sin närsynthet hade svårt att upptäcka villebrådet» (BA I s. 65). R:s beundran för den skarpa synen kommer fram också i berättelsen om det gamla geväret i *Elgskyttarne* (II v. 157 f.). C.

13 *sig te visa sig*. B.

17-20 Strofen erinrar både i uppbyggnad och stämning om tredje strofen i Franzéns *Den fattiga flickan*: En ser på den, och en på den: — På mig ser icke en. — En annan finge tie män, — Och jag får icke en! D 1824 I s. 171. I båda stroforna förstärkes intrycket av missmod genom att andra och fjärde raderna ha identiska rim. B.

19 *der blicken är* på det ställe dit min blick nått. Söderhjelm JLR I² s. 277 anför detta ställe som ett exempel på tung diktion hos R. B.

21-24 Hedvall RPS s. 222 finner i strofen en typiskt folkviseartad vändning. I Rbg² s. 39 påpekar H. att samma medvetande om ungdomskärlekens sprödhet kommer fram i *Hanna*: Vänta ej, gamla Susanna, att få tillreda mitt bröllop, — Somrar hinna förgå och höstar, innan det firas. — Kanske kommer till slut en vinter för evigt emellan (III v. 336-338). Jfr ock dens. RPS s. 89: Här är det som om det starkt betonade ordet »natt» i sig skulle samla hela dik- tens vemodsstämning, allt det som den rymmer av fåfång längtan. C.

21-23 Landskapsbilden här är i huvuddragen densamma som i *Bondgossen* D II 5, v. 17-22. C.

215-216. 9. *Morgonen*.

Första gången tryckt i den av G. H. Mellin utgivna kalendern Vinterblommor för 1832 (Stockholm 1831) s. 99 och där undertecknad *Rbg*. Omtryckt med tillägg av en strof i HM 2 november 1832 och i D II. Ingen hs finnes.

2 D II² och SA 1861: *Re'n* (D II: Ren).

3 HM har komma efter *knoppar*.

5 SA 1861: *foglar* (D II: fåglar).

6 Vbl har semikolon efter *topp* (D II: komma).

8 HM: *Nya* (D II: Tusen).

10 Vbl: *fläkt* (D II: fläkt).

Vbl har semikolon, HM punkt i radslutet (D II: komma).

17-20 saknas i Vbl.

- 19 HM, D II² och SA 1861: *barndomstimma* (D II: barndoms-timma).
 20 D II² och SA 1861: *barndomskänslor* (D II: barndoms-känslor).
 21 Vbl har komma efter *saknar* (D II: semikolon).

Då dikten ingick i Vinterblommor för 1832, som utkom i Stockholm till julen 1831, är den författad senast hösten 1831. (Mellins brev med anhållan om bidrag till kalendern är daterat 28 oktober, och bidragen ha av R. antagligen avsänts under förra delen av november: jfr Brydolf, Sverige och R. 1830—1848, s. 134.)

Dikten är en för R. mycket karakteristisk hyllning till morgonen och ljuset. Jfr Hedvall RPS s. 50. Dikten består som så ofta hos R. vid denna tid, av två lika långa delar: i de första tre stroferna skildras morgonen i naturen och i de tre sista morgonens inverkan på människans sinne. Jämvikten mellan de två avdelningarna fanns emellertid icke ännu i Vinterblommors version; den senare avdelningen hade där endast två strofer.

Strofen är fyrradig fyrtaktig troké med omväxlande kvinnligt och manligt versslut och korsvisa rim. Samma strof finnes i D II 27. *Hämnden*, i D III 13. *Tanken* och, åttaradig, i D III 2. *Till lyckan*. Den är mycket vanlig i tidens diktning och användes bl. a. av Franzén i *Till Selma. C.*

1 *purpurdroppar* jfr komm. till D I 14, v. 1 och till SN I v. 78.

2 *österns* se komm. till SN I v. 76.

4 *Daggens perleskur*. Ssgn *perleskur* anses av Hedvall RPS s. 337 vara bildad av R., vilket är mycket möjligt. Den senare ssgsleden har givit en mera realistisk färg åt det redan under gustaviansk tid använda poetiska uttrycket »daggens pärlereg» (se R. Berg i SoS 1912, s. 197), som närmast tillhör rococostilen (jfr dess användning i fru Lenngrens *Alcides och Chloe*, SVS I s. 41). B.

9-10 *Fjärden krusas, böljan randas, — Lunden rörs af fläkt på fläkt*. Denna morgonskildring överensstämmer nära med den i R:s *Till Otto Mauritz Ståhlhammar ... 1840*: Morgonen randas, — Majvindar andas, — Fjärden sig krusar i vattrade drag (SS II s. 209). C.

217-218. 10. *Kys sen.*

Först tryckt i HM 4 maj 1832, oförändrad omtryckt i D II. Hs på löst blad i Borgåsamlingen; strof 1-5 på ena sidan, strof 6 på den andra. Papperet gulvitt med lodräta vattenlinjer, vattrat på tvären, delar av en vattenstämpel, som torde vara Honigs. Sidans storlek 10,5 × 16,7 cm.

- 1 Hs och HM ha semikolon efter *ej* (D II: komma).
 3 HM har kolon efter *flicka* (D II: komma).
 Hs och HM sakna komma efter *mig*.
 4 Hs har *dig* understruket.
 5 D II² och SA 1861: *så väl* (D II: såväl).
 6 Hs och HM sakna komma efter *säg*.
 9 SA 1861: *honung* (D II: honing).
 10 Hs och D II: *kyste*; i texten i SS ä t *kysste* som i HM, D II² och SA 1861 (jfr ock D II v. 12).
 12 Hs: *kyste* (D II: kysste).
 19 Hs saknar komma efter *gör*.
 20 Hs har punkt efter *hvarför* (D II: frågetecken).
 21 Hs och HM sakna komma efter *på*.
 22 Hs: *kyssen* synes ä fr *kyssar*.

Den enda säkra stödjepunkten för *Kyssens* datering är tryckningsdatum i HM. Söderhjelm JLR I² s. 275 framhåller att dikten — liksom de andra dikter i D II i vilka kyssandet spelar en stor roll — erinrar om R:s skämtsamma tillfällighetsdikter från förlovningstiden (jfr särskilt *Dedication* SS II s. 130); i *Kyssten* finner S. »ett verkligt missbruk» av »det föga vackra ordet». Detta kunde tala för att förlägga dikten till förlovningstiden 1829-1830. Andra skäl, som dock icke heller äro avgörande, kunde tala för att den skrivits först vårvintern 1832; om dem se nedan komm. till v. 11-12. Strofen är densamma som i D II 4. *Tjensteflickan*; se komm. till denna. C.

---

3 *goda flicka* se komm. till IE I 8, v. 66.
 11-12 *Om galla vore stänkt derpå*, — *Du kysste lika väl ändå*. Viljanen Rbg I s. 312 anmärker att R. i dikten använt »en nyans» ur den finska folkvisan *Kun mun kultani tulisi* och åsyftar därmed säkert detta ställe. Den finska dikten hade i original och i fransk översättning tryckts i A. F. Skjöldebrand, *Voyage pittoresque au Cap du Nord* (1801-1802). Goethe översatte den till tyska (Jubiläumsausgabe I s. 99) och Franzén till svenska. Det ställe, som erinrar om verserna i *Kyssten*, lyder hos F.: O! då sprang jag på stund, — För att kyssa hans mund. — Om ock vargblod fläckade den. F:s översättning trycktes i Mellins kalender *Vinterblommor* för 1832, som innehöll dikter också av R. Detta kunde stödja ett antagande att dikten vore skriven efter det R. någon gång i början av 1832 fått *Vinterblommor* i sina händer. Men å andra sidan kan R. mycket väl redan dess-

förlinnan ha känt dikten: om ett eventuellt lån från Goethes översättning av den se komm. till IE II 24, v. 10. C.

20 *engång*. För hopskrivningen se komm. till D I 30, v. 21.

24 *purpurmund* se komm. till D I 24, v. 16 och till SN I v. 78. — I poemet *Scholan* från de första studentåren hade R. i samma rimställning använt formen *mund* i bestämd form: Wil du ej tala ur munnen? — Pojke räck tassan på stunden! SS II s. 16. B.

219-220. 11. *Den ångrande.*

Första gången tryckt i HM 18 maj 1832. Oförändrad omtryckt i D II. Intet ms finnes bevarat.

1 SA 1861: *Göm* (D II: Gömm).

D II² och SA 1861 sakna komma efter *sköte*.

2 SA 1861 har komma efter *möte* (D II: punkt).

10 D II² och SA 1861 ha komma efter *tår* och efter *gjöt*.

13 HM: *någongång* (D II: någon gång).

17 D II²: *Glömm* (D II: Glöm).

Datum för publiceringen i HM är åter den enda fasta hållpunkten för diktens tillkomsttid.

Dikten tillhör de talrika »kyssdikterna» i D II. Tideström, R. som estetiker s. 201 not 1 påpekar, att situationen i dikten erinrar om den i *Dedication* (SS II s. 130; jfr komm. till föreg. dikt) från R:s förlovningstid. Hasselberg, Realistisk lyrik s. 118 konstaterar, att *Den ångrande* »har en mera konstfull diktion och står närmare den samtida lyriken» än *Tjensteflickan*, *Saknaden* och *Sjömansflickan*, vilka H. anser vara »de mest äkta runebergska» bland de erotiska flickmonologerna i D II. H:s anmärkning om diktationen gäller väl egentligen endast strof 2; i övrigt synes mig stilen i dikten komma rätt nära den i IE-dikterna i D I. Motiv och stil göra det icke osannolikt att dikten är äldre än från våren 1832, men något säkert kan dock icke byggas på dessa omständigheter.

Strofen är fyrradig femtaktig parvis rimmad kvinnligt slutande jamb. Åttaradig finnes strofen i IE II 6. *Den första kyssen* (tr. ¹³/₈ 1832 i HM); orimrad finnes den femtaktiga kvinnliga jamben i *Tårarna* (SS II 72; tr. ¹⁹/₇ 1833 i HM). C.

1 *poppelskuggan* se komm. till IE I 7, v. 62.

7 *ingen vaken vind*. Jfr: endast vinden vaknar. *Helsingen* D II 14, v. 19. B.

17 *goda gosse* se komm. till IE I 8, v. 66.

221. 12. *Det var då.*

Första gången tryckt i HM 24 september 1832. Med annan titel, men annars oförändrad omtryckt i D II.

Ingen hs finnes.

Titel. HM: *Förr och nu.*

8 D II² och SA 1861 sakna komma efter *tåren*.

9 D II² och SA 1861 sakna komma efter *stund*.

D II² har komma efter *igen* (D II: semikolon).

13 D II² saknar komma efter *du*.

15 D II² och SA 1861 ha komma efter *Se*.

16 D II²: *Se'n* (D II: Sen).

18 HM saknar citationstecken framför *Skönare*.

20 D II² har komma och tankstreck efter det första *då* (D II: endast tankstreck).

HM saknar citationstecken i radslutet.

Dikten är sannolikt skriven kort innan den infördes i HM (jfr nedan om dess strof). Liksom de egentliga rollpoemen utgöres den av en monolog, ehuru den talande ynglingens yrke eller sysselsättning här icke anges. Diktens första strof ger som i så många av D II: s poem en med några mycket åskådliga drag tecknad naturstämning, vilken också ger hela dikten dess grundton. Däremot är den förgångna vårens landskap, till vilket i fortsättningen hänvisas, antytt blott med några tämligen intetsägande och konventionella ord — dal och lund. Den epigrammatiska avslutningen erinrar formellt om avslutningen i flera av dikterna i IE I.

Den femradiga strofens första och tredje verser bestå av en daktyl och en troké, medan de övriga verserna ha ytterligare en avslutande betonad stavelse. Denna strof är densamma som den i Svanhvit's sång i Lycksalighetens ö (I 1824 s. 124): Stilla, o stilla, där dock strofen blir sexradig genom att dess begynnelse rad upprepas som slutrad. Den atterbomska strofen hade R. redan upptagit i den i Blåa boken införda *Swanesång* (SS II s. 44). R. införde sedan *Swanesång* i HM 10 september 1832, två veckor innan *Det var då* trycktes där. Det förefaller sannolikt att det varit R: s egen ungdomsdikt, som åter aktualiserat strofen för R.; dock bör märkas att R. använt en mycket liknande strof i den våren 1829 diktade *Den ena kyssen* (SS II s. 126). Om strofen i *Det var då* jfr Sylwan, Vandrarens aftonvisa och dess rytmiska grupp GHÅ 39, 1933 s. 18, dens. Svensk verskonst från Wiwallius till Karlfeldt s. 92 och 100, Ek HLS 13, 1937 s. 42 och HLS 16, 1940 s. 133. Jfr ock komm. till IE I II. C.

---

5 *stel* se komm. till D I 30, v. 7.

11 *runden* användes av R. vanligen om himmeln; se komm. till D I 4, v. 12 och till D I 34, v. 88. Här måste emellertid ett landskap på jorden åsyftas; *runden* motiveras väl då av horisontens rundning. C. 12-15 Om rimmen *ännu* — *ljuf* — *nu* se komm. till D I 1, v. 18-20.

18-19 *Skönare grydde* — *Ynglingens kind också*. Berg HLS 14, 1938 s. 6 not 2 anser att *grydde* här säkert är ett minne från Stagnelius, som använde ordet i ovanliga sammanställningar, t. ex. i *Bekännelse*: Du genomstrålade mitt ödes mörker och minnen från en närbesläktad himmel olympiskt grydde med ditt blåa öga. Söderhjelm JLR I² s. 277 anför »grydde» på detta ställe som ett exempel på hur R. ännu i D II kunde taga mycket tungt på diktion och bildspråk. Det av Berg anförda stället ur dikten *Mig fostrade i nordusrika ängar*, av Eichhorn publicerad under titeln *Bekännelse*, är emellertid utan relevans i detta sammanhang, ty dels är det av Stagnelius använda uttrycket »minnen ... grydde» av annat slag än det av R. använda, dels var S:s dikt vid denna tid ännu icke publicerad. Vad R:s ord närmast syfta på kan väl icke sägas vara fullt klart, men parallelliseringen med ynglingens ord i den föregående strofen tyckes ge vid handen att flickan vill säga att ynglingens ansikte lovade något annat och skönare än vad som nu blivit. Användningen av *grydde* är väl delvis beroende av rimmet, men sammanhänger också med R:s tendens att låta den klarande dagern och ljuset symbolisera det harmoniska människolivet. B.

223-224. 13. *Sjömans-flickan*.

Första gången tryckt i HM 6 april 1832. Med en obetydlig ändring omtryckt i D II.

En hs, som tydligen är den första nedskriften, finnes i Borgåsamlingen. Dikten är skriven i två spalter på den ena sidan av ett löst pappersark, på vars andra sida R. tecknat två manshuvuden. Papperet gråvitt med vattenlinjer på tvären, utan vattring; fragment synas av en vattenstämpel, som troligen är Honigs. Sidans storlek 11,8 × 12,8 cm.

Titel. Hs och SA 1861: *Sjömansflickan* (D II: *Sjömans-flickan*).

2 Hs saknar komma efter *mast*.

3 Hs har tankstreck, HM semikolon efter *länder* (D II: komma).

4 Hs har punkt efter *återvänder* (D II: utropstecken).

5 D II² saknar komma efter *Du*.

7 Hs och D II² sakna komma efter *än*.

9 HM och D II²: *fågeln* (D II: *fogeln*).

Hs saknar komma efter *är*.

10 Hs, HM och D II² sakna komma efter *Vingad*, hs även efter *der*; HM har semikolon efter *der*.

12 Hs har semikolon efter *verlden* (D II: utropstecken).

13 Hs saknar komma i radslutet.

14 D II² saknar komma efter *Vände*.

Hs saknar komma efter *om*.

16 HM, D II² och SA 1861: *flykten* (D II: flykten).

Hs saknar punkt efter *finge*.

18 HM har komma efter *Är*.

Hs: *flägta* (D II: fläkta).

Hs saknar komma efter *blott*.

19-20 Hs först:

Och en genomgråten slöja

Är den vinge jag får höja

Dessa rader ha sedan överstrukits och bredvid dem har R. i högra marginalen skrivit:

Med en tårfull duk i handen

Vinglös stående på stranden.

I den senare av dessa verser har R. efter *Vinglös* först skrivit *st*, men strukit över dessa bokstäver och fortsatt med *blifven*; sedan har han strukit också detta ord och fortsatt raden med *stående*. — HM, som i övrigt överensstämmer med D II, har liksom hs *tårfull*. (D II: Med en tårfull duk i handen, — Vinglös lemnad kvar på stranden.).

24 HM har semikolon efter *försvunnit* (D II: komma).

För dateringen av *Sjömansflickan* finnas icke andra stödjepunkter än datum för dess publikation i HM.

Dikten tillhör »rollpoemen» i D II och är liksom *Tjensteflickan* lagd i en ung flickas mun. Den första strofen ger liksom i *Jägar-gossen* med några snabba drag den yttre situationen, medan de följande uttrycka flickans känslor, tills de två sista åter ge en situationsbild. Dikten är en av R:s få till kusttrakten förlagda dikter. Hedvall RPS s. 221 f. konstaterar, att R. här återger en situation, som ständigt återkommer i de svenska folkvisor, som sjungas även i Finlands svenska bygder: flickan står gråtande på stranden och ser skeppet avlägsna sig. Hasselberg, Realistisk lyrik s. 116 f., som anser att R. fått metern från Hedborns *Vaggvisa*, gör gällande att därmed också följt en viss folkvisestämning, ehuru R:s dikt skiljer sig från Hedborns och Atterboms folkviseimitationer genom att den icke har några »medvetet förfolkligande» eller arkaiserande tendenser. Likheter med H:s *Vaggvisa* finnas i R:s första strof. Inledningsraden »Vinden blåser opp i hast» erinrar något om H:s första rad »Ute blåser sommarvind», och de två följande raderna »Segel fylla stång och

mast, — Skeppet styr till fjerran länder» motsvaras av den fjärde strofens början hos H.: »Skeppet gungar lätt på våg — Med sitt segel, mast och tåg, — Gångar sig åt främmand' land.» I övrigt har H:s dikt ett alldeles annat innehåll än R:s. Likhetera äro knappast av den art att de säkert bevisa ett omedelbart samband mellan R:s och H:s dikter; de kunna bero på att båda tagit intryck av folkvisornas allmänna ton. Ett annat drag i dikten, flickans resignerade undergivenhet under sitt öde, vilket särskilt framträder i strof 5, är Hasselberg benägen att ställa i samband med den finska folkdikten, men han påpekar också att samma drag finnes i den fransiska lyriken. Här behöver man dock icke antaga något litterärt inflytande; R:s kvinnogestalter äro nästan genomgående passivt undergivna ödet, och detta ingår tydligen som ett drag i R:s människouppfattning.

Strofen är fyrradig, trokeisk, med alla raderna fyrtaktiga; de två första sluta manligt, de två sista kvinnligt. Rimflätningen aabb. Denna variant av den fyrradiga fyrtaktiga trokeiska strofen är ganska ovanlig och finnes hos R. endast i denna dikt. Hasselberg (l. c.) anser, att Hedborns *Vaggvisa* varit förebilden: i dess sexradiga strof äro de fyra första raderna fyrtaktiga trokéer med manligt slut, medan de två sista kvinnligt utgående raderna ha annan byggnad. En rytmisk frändskap finnes otvivelaktigt mellan R:s och H:s dikter, men det är svårt att avgöra, om den beror på att R. tagit intryck av H:s rytm eller på att båda bygga på folkviserytmer. Jfr Hedvall (l. c.). C.

Titel. Ordet *Sjömans-flickan* saknas i SAOS, och det är möjligen en nybildning av R. Modern språkkänsla inlägger utan vidare bet.: 'en sjömans käresta' i ordet, helst om man vet att flickan ger uttryck för sin kärlek i dikten. Det är emellertid troligt att ordet hos R. betyder: flicka från ett sjömanshem. Någon sammansättning av den andra typen har icke anträffats från denna tid. B.

2 *stång och mast*. *Stång* kallas de nedtagbara övre delarna av en »mast» (i vidsträckt anv.), medan den nedersta fasta delen kallas *mast* (i inskränkta anv.). B.

17-20 Hasselberg, Realistisk lyrik s. 117 påpekar att dessa rader erinra om Franzén och hänvisar särskilt till *Den fattiga flickan*: Dock nej! — en liten blomma blott — En fattig skönhet är; — Hon brytes af, och kysses smått, — Och lemnas sedan der. D 1810 s. 194. — Estlander RS s. 338 kallar den första versionen i hs »detta så målande och kvicka fynd, som emellertid lätt kunde få ett komiskt tycke». C.

18 *fläkta afsked* vinka avsked; jfr komm. till D II 14, v. 27. B.

19 *tårfull*. R. har i sista hand ändrat *tårfylld* till *tårfull*. Det senare

ordet var vid denna tid det långt brukligare. R: s ändringar har denna gång gått från det mera till det mindre konkreta. B.

28 Rädslan för att modern skall märka spåren av tårar på flickans kinder erinrar om den roll modern spelar i flera av IE I och i de serbiska folkdikterna. C.

224-225. 14. *Helsningen*.

Första gången tryckt i G. H. Mellins kalender Vinterblommor (Stockholm 1831) s. 93, signerad *Rbg*; omtryckt i HM 13 februari 1832; med förändring av ett ord intagen i D II.

Hs i Borgåsamlingen; om den se inl. komm. till D II 6.

Titel. Hs saknar punkt efter *Helsningen*.

1 Vbl och HM ha semikolon efter *opp* (D II: komma).

2 Hs och Vbl: *åt* (D II: för).

Hs och HM ha semikolon efter *sken* (D II: komma).

3 Hs, Vbl, HM, D II² och SA 1861: *fjärden* (D II: fjerden).

Hs har komma efter *Och*.

Vbl: *i* (D II: af).

4 Vbl saknar komma efter *storm*.

D II²: *re'n* (D II: ren).

6 Hs har punkt efter *dit* (D II: semikolon).

10 Hs: *lida* (D II: skrida).

Hs saknar komma efter *lida*, Vbl efter *skrida*.

Hs och HM ha semikolon efter *ror* (D II: komma).

11 Vbl och HM: *bortom* (D I: bort om).

13 Hs och Vbl ha komma efter *Svala*, men icke efter *du*.

Hs och HM: *gärna* (D II: gerna).

14 Hs, HM och D II² ha kolon efter *flyg*, Vbl utropstecken (D II: komma).

15 Hs och Vbl ha komma efter *och* och efter *ingen*, hs dessutom efter *sitt*; HM har komma endast efter *sitt*.

17 Vbl har citationstecken före *Goda*.

Hs har utropstecken efter *flicka* (D I: komma).

18 Hs har kolon, Vbl och HM utropstecken efter *mig* (D II: komma).

20 Hs och HM: *Spriar*; i hs synes detta ord ä fr något annat, som börjat med *Sp*, möjligen *Spirar* (D I: Lossar).

22 Hs, Vbl och HM sakna komma efter *hjelp*.

23 Vbl har komma efter *jag*.

24 Hs: *Segla* (D II: Sväfvar).

Hs: *tankar* (D II: tanke). — Vbl kursiverar *tanke*.

Hs, Vbl, D II² och SA 1861 sakna komma efter *tanke*, resp. *tankar*.

25 Hs, Vbl, D II²: *fågelljud*, SA 1861: *fogelljud* (D II: fågel-ljud).

Vbl har komma efter *fågelljud*.

26 Vbl, D II² och SA 1861 sakna komma efter *sus*.

28 Hs: *Dem* (D II: *Den*). Vbl kursiverar *Den*.

Vbl, D II² och SA 1861 sakna komma efter *Den* och efter *snabbhet*.

Vbl har citationstecken efter *tjäll*.

Helsningen är skriven senast hösten 1831 (jfr komm. till D II 6). Dikten gör intryck av att ha sitt upphov i någon bestämd situation, då R. av kvällslugnet hindrats att segla till Fredrika. Landskapet har icke några mycket preciserade drag, men synes dock snarast vara ett skärgårdslandskap (»svallsjön» i v. 3 tyckes snarare höra dit än till en insjöfjärd). Söderhjelm JLR I² s. 275 säger, att dikten kan vara byggd på något Pargasminne. Det är möjligt, men ingenting hindrar, att dikten kan ha sitt upphov i någon händelse sommaren 1831, då Runebergs bodde på Svinö i Esbo skärgård (Strömborg BA I s. 192). Strofen, den fyrradiga femtaktiga trokén med omväxlande kvinnliga och manliga rim, är rätt vanlig. R. hade själv använt den i en av sina ungdomsdikter *Afsked från Frigga* (SS II s. 1), Franzén har den bl. a. i *Till de hemmavarande* (D 1810 s. 285). I R: s D II förekommer den också i 23. *Till en ros* och i 30. *Bruden. C*.

3 af en svallsjö buren, — *Vaggas dagens storm*. Ett likartat och samtidigt exempel på användningen av ordet *svallsjö* finnes i Wexiö-Bladet 1832 nr 33: Stiltje hade inträffat . . och fartyget låg utan fart, vaggande på svallsjön (SAOS). R. har också använt det i berättelsen *En julqväll i lotskojan* från samma år: Vi kryssade och gjorde slag af två och tre quart mil, utan att vinna särdeles, för den häftiga svallsjön, som oupphörligt motverkade seglen. Normaluppl. III s. 92. I *Helsningen* och WexiöBladet har *svallsjö* tydligen bet.: dyning, medan det i R: s berättelse, där det talas om »en god blåst», ser ut att snarast betyda 'den upprörda sjön', 'svallvågorna'. Den numera vanliga betydelsen är 'stor och kraftig svallvåg'. Östergren, Nuv. ordb. anför emellertid även synonymet 'dyning'. B. — Då Mellins Vinterblommor har »i en svallsjö buren», medan hs och D II ha »af en svallsjö buren», anger detta förmodligen, att Mellin funnit R: s bild inexakt och — utan framgång — sökt förbättra den. C.

7 *julle* om segelbåt se komm. till D I 27, v. 1.

10 *skrida* gå framåt, gå undan; jfr: Väl har verket skridit, — Men med bättre flit det skridit bättre. Grafven i Perrho I, v. 76-77. B.

11 *fjärdens spegel*. Om R: s kärlek till spegellugnt vatten jfr komm. till D I 28, v. 4.

12 *den hulda*. Hedvall RPS s. 303 anmärker, att detta är den enda gången det i D I vanliga ordet finnes i D II; sedan försvinner det helt ur R: s diktning. C.

17 *Goda flicka*. Se komm. till IE I 8, v. 66.

20 *Spriar* (i hs och i HM) lyfter upp spristången i den stropp, som fasthåller den vid masten, varigenom seglet utvecklas. Vendell anför ordet från Nagu i sydvästra Finland; enligt meddelande av professor Olav Ahlbäck användes det också i de österbottniska kusttrakterna. R. har säkert vid nedskrivandet av dikten ansett ordet högspråkligt. Huruvida R. själv ändrat ordet till *Lossar* i det manuskript, som han sände till Mellin, eller om det är denne senare som gjort ändringen i Vinterblommor kan icke med säkerhet avgöras; för det senare alternativet talar dock att R. i HM behöll *Spriar*. Det är då möjligt att det var Mellins ändring, som gjorde R. uppmärksam på att ordet icke tillhörde högspråket. C.

25 *fågel-ljud* tillfällig sammansättning; jfr *fogeltropp* D II 6, v. 13. B.

26 *strandens fjäll* strandens berg. Jfr komm. till D II 5, v. 17.

27 *fläkta*. Liksom i *Sjömans-flickan* v. 18: fläkta afsked och i SS II 9, v. 3-4: fläckta en suck låter R. även här verber få ett objekt. Denna ovanliga och numera obrukliga konstruktion förefaller att ha tilltalat den dåtida Runebergskretsen. I HM 1833, nr 4, s. 1 finnes en översättning från tyskan (av Fredrika R.?), där den också förekommer: Regerings-secreteraren Friedau . . bugade sig och, fläktande en tår ur sitt öga, lemnade rummet (SAOS). Nu passar emellertid i *Helsingen* verber blott till det sista subjektet *vingslag*: myggsvärmens lätta vingslag fläkta tanken till ditt tjäll, ung. »skicka i väg» tanken. Just i fråga om vingar användes nämligen ofta verber fastän intransitivt. Den dåtida kyrkobibeln talade om att keruberna »fläktade (d. v. s. slo) med vingarna, att de skulle lyfta sig up ifrån jordene» (Hes. 10: 16), och Sahlstedt har upptagit uttr. »Foglen fläktar med vingarne» i sin ordbok 1773. Men att »fågelljuden» i skogen eller en källas sus skulle kunna »fläkta» något har man ytterst svårt att föreställa sig. Det är denna inkongruens som har åstadkommit den oklarhet i strofen som har föranlett Söderhjems klander av den i JLR I² s. 277. B.

226-227. 15. *Akta, då är Guden nära.*

Dikten trycktes första gången 21 september 1832 i HM. Med ny titel, men annars oförändrad, införd i D II.

Ingen hs finnes bevarad.

Titel HM: *Till den fjortonåriga.*

11 HM: *flägt* (D II: fläkt).

17 HM saknar komma efter *Flicka*.

22 HM har punkt efter *tära* (tydl. tryckfel; D II: komma).

D II²: *Sakna'n* (D II: Saknan).

Tryckningsdatum i HM är den enda säkra stödjepunkten för datering.

R. hade redan under den första idyllepigramdiktningens tid visat sitt intresse för den unga flickans erotiska själsliv (se komm. till D I 19. *Flickans klagan*), och detta intresse framträder i flera av dikterna i D II och även i *Hanna* och i *Nadeschda. Akta, då är Guden nära* hör till dikterna med detta grundmotiv. Dikten är emellertid icke ett rollpoem som så många andra av dessa dikter utan vänder sig åtminstone formellt till en bestämd person. Det förefaller icke osannolikt att den också i verkligheten haft en bestämd adressat. Man kunde tänka sig att denna hade varit R:s forna elev i Pargas Maria Prytz, som 19 november 1830 fyllde fjorton år, i vilket fall dikten sannolikt vore skriven i slutet av 1830. Såvitt man vet råkade R. dock icke henne mellan hösten 1828 och hösten 1832; alldeles uteslutet är emellertid icke att de träffats i Helsingfors under Maria Prytz' resor mellan Åbo och Tavastehus, där hon från och med vårterminen 1829 till och med höstterminen 1830 undervisades i fru Salmbergs flickskola (Castrén, Maria Prytz HLS 15, 1939, s. 54).

Diktens anslag har en viss likhet med första strofen i Franzéns *Till en Ung Flicka* (D 1810 s. 172):

Unga flicka, i din vår
bind dig myrtenkransen.
Dansa, medan du det får,
snart är du ur dansen.

Båda dikterna skildra hur den unga flickans oskyldiga och harmoniska glädje snart försvinner (hos R. är hon fjorton år, hos F. femton). Men visserligen ligga de motsatser till denna första ungdomsglädje de två skalderna skildra, på alldeles olika plan; medan R. skildrar den oro och plåga kärleken medför, håller sig F. till livets prosa och förtäljer om de mödor och besvär äktenskapet medför för hustrun. Att F:s dikt haft en andel i konceptionen av R:s synes mig emellertid ganska säkert. — Hedvall RPS s. 195 f. konstaterar, att R. här inför den anakreontiska Eros med pilar och bågar. Rancken, *Anakreon ja anakreontinen runous Suomessa I* (Kirjallisuustukijain seuran vuosikirja II, 1932) s. 227 finner, att dikten något erinrar om Anakreons ode 3. Det anakreontiska i dikten inskränker sig emellertid till rent yttre drag; diktens egentliga innehåll är väsentligt djupare än den

anakreontiska lyrikens. — Mortensen, Till R:s förebilder, Samlaren 25, 1904 s. 89 finner i dikten intryck av Goethes lyrik (jfr ock Viljanen, Rbg I s. 314). Något drag, som säkert skulle visa ett inflytande från G., kan emellertid knappast uppvisas i dikten.

Strofen är den i D II så vanliga fyrradiga strofen av fyrtaktiga trokéer, denna gång alla med kvinnligt slut; rimmen äro korsvisa. Samma strof finnes i D II i *Förställningen* och i D III i *Hjertats morgon*. Atterbom begagnar samma strof i Felicias sång: »Säg mig, vackra bi, du lilla» LÖ I 1824 s. 174. A:s dikt har dock i övrigt knappast någonting gemensamt med R:s. Däremot synes det icke osannolikt, att den trokeiska rytmen i Franzéns *Till en Ung Flicka*, där visserligen strofbyggnaden är en helt annan, kunnat spela en roll för R. C.

5 *amma* se komm. till D I 3, v. 44.

14 *Inga fröjder lyda valet*. Meningen är: intet av vad flickan väljer för att hon skall få glädje ger henne någon sådan. *B*.

17-18 *Flicka, än mot pilens smärta — Ingen sorgfull vakt behöfves*. På liknande sätt finnes »flicka» som tilltalsord i början av en vers i Franzéns *Till en Ung flicka*: »Flicka, sjung vid ditt klavér.» *C*. — *Vakt* är väl snarast abstrakt: intet bekymrat vakande. *B*.

20 *söfves* är försänkt i sömn; jfr i *Molnets broder*: När den gamle inom muren trädde, — Stod en menskoskara mellan korsen, — Hemsk och tyst, som skaran söfd derunder. Normaluppl. V s. 112. *B*.

22 *Saknan*. Formen också hos Atterbom och Tegnér; se Berg PoetFr. s. 33. *B*.

228. 16. *Serenad*.

Dikten trycktes första gången 11 maj 1832 i HM och intogs oförändrad i D II.

Två hs finnas i Borgåsamlingen. Den ena, hs 1, är skriven på första sidan av ett dubbelvikt blad, som på de följande tre sidorna upptar IE II 2-6. Papperet är gulvitt med längsgående vattenlinjer, och vattnat på tvären. Vattenstämpel J. C. Honig. Sidans storlek 10,7 × 17 cm. Dikten är överstruken med ett lodrätt streck. — Hs 2 finnes på ett löst blad, vars baksida är tom. Papperet är detsamma som i hs 1. Båda dessa hs äro säkert renskrifter och hs 1 är äldre än hs 2.

1 D II²: *Re'n* (D II: Ren).

2 Hs 1: *På rutan blott ett blekrödt månsken flammar* (D II: Ett blekrödt månsken blott på rutan flammar).

3 Hs 1: *hängd* (D II: fäst).

4 Hs 1: *skymt* (D II: bild).

6 D II²: *Se'n* (D II: *Sen*).

Hs 2: *blyga* ä fr *bleka* (?) (D II: *blyga*).

Hs 2 och HM ha utropstecken efter *spejarinna* (D II: komma).

8 Hs 1 har komma efter *mig*.

Hs 1 har tankstreck i radslutet.

10 Hs 1 och HM ha komma efter *gråter*.

11 HM har semikolon efter *hör* (D II: komma).

15 Hs 1 har komma och tankstreck efter *sig*, hs 2 har där semikolon (D II endast komma).

Icke heller för *Serenad* finnes någon annan säker stödjepunkt för dateringen än publiceringen i HM. (De övriga dikterna, som ingå i samma ms som hs 1, trycktes i HM först 13 augusti 1832). Hela det ms, i vilket hs 1 ingår, utgöres emellertid tämligen säkert av dikterskrifter, gjorda med tanke på införande i HM (jfr Lisa Castrén, J. L. R:s handskrifter HLS 25 s. 13) och är sålunda utförd under början av 1832 eller möjligen slutet av 1831. Sannolikt strök R. över dikten i hs 1 och skrev ut hs 2, då han beslutade sig för att införa den ensam, utan de övriga i ms ingående dikterna, i HM; hs 2 härrör då sannolikt från början av maj 1832. När dikten ursprungligen författades framgår emellertid icke av dessa omständigheter. Antagligt synes dock att den är skriven 1831, kanske ännu tidigare.

Dikten har tydliga beröringspunkter med IE I 20. Där ber Edvard morgonstjärnan berätta för honom vad den älskade gör, då hon stiger upp, och av svaret drar Edvard slutsatsen att hon då tänker på honom. I *Serenad* ber skalden månen säga, vad den älskade gör, då hon går att sova. Han framställer två alternativ som möjliga — det senare av dem betyder, att hon drömmer om honom. *Serenad* är dock hållen i en väsentligt annan ton än idyllepigrammet: den är rimmad och strofisk, den saknar parallellismen och har en rikare situationsmålning. Liksom så många av R:s dikter är emellertid också *Serenad* uppdelad i två lika långa avdelningar. De två första stroforna ge den yttre situationen, medan de två sista redogöra för de två möjligheter han tänker sig för den älskades handlingssätt.

Mortensen, Till R:s förebilder, Samlaren 1904 s. 89 anser, att *Serenad* är befryndad med Goethes *Die schöne Nacht* (Jubiläums-Ausg. I s. 29). Söderhjelm, Nya svenska studier öfver R., Euterpe 1905 s. 341, avvisar först M:s tanke, men tillägger sedan: »kanske ändå». Någon frändskap av den art, som skulle visa ett inflytande från G:s dikt, kan jag icke finna. Tallqvist, Månen s. 300, hänvisar åter till G:s *An Luna* (Jubiläums-Ausg. I s. 32), där G. ber månen lyfta honom till sin sida för att han genom fönstret måtte kunna se sin älskades »unverhüllte

Gliedern. Någon likhet i stilen visa dikterna icke. Tänkbart är att R. fått ett uppslag till sin dikt från G:s, men säkert är det icke. Man kan åtminstone lika väl antaga att idén till dikten fötts hos R. genom en antitetisk anknytning till IE I 20.

Den fyrradiga jambiska parvis rimmade strofen, där de två första raderna ha kvinnlig utgång och de två sista manlig, får sin särprägel av att slutraden har blott tre takter, medan de föregående raderna äro fyrtaktiga. Ett liknande grepp hade R. använt i *Begravningen* (D I 23). C.

2 *Ett blekrödt månsken*. Hedvall RPS s. 61 framhåller, att R. mycket sällan använder sammansatta färgord; här kan ordet »anses nästan komprometterande för hans färgsinne». C.

4 Ändringen av *skymt* (i hs 1) till *bild* har väl företagits för att undvika den osköna upprepningen av sj-ljudet. C.

6 *Cynthia* ett binamn för Diana (Artemis), som bl. a. var månggudinna; *blyga* syftar på den för henne karakteristiska jungfruligheten. R. använder sällan antik mytologi i sina dikter (jfr komm. till SN I v. 227-228). *Cynthia* förekommer ofta hos Stagnelius som benämning på månen. C.

6 *spejarinna*. Enda belägget på ordet i SAOS. Jfr R:s flitiga användning vid denna tid av det formellt likartade *slumrarinna*; se komm. till SN III v. 264. B.

14 *rosenlappar* även SN II v. 38 och SN V v. 118; jfr komm. till SN II v. 38.

229-230. 17. Förställningen.

Dikten trycktes första gången 8 juni 1832 i HM och intogs oförändrad i D II.

Intet ms finnes bevarat.

5 HM saknar komma efter *nöjen*.

9 HM har utropstecken efter *Yngling* (D II: komma).

D II² saknar komma efter *läga*.

10 HM har semikolon efter *belönas* (D II: komma).

12 HM, D II² och SA 1861 ha semikolon efter *Skönas* (D II: komma).

19 D II² har komma och tankstreck efter *ingen* (D II endast tankstreck).

20 HM, D II² och SA 1861 ha semikolon efter *kunna* (D II: komma).

22 SA 1861 har punkt efter *sakta* (D II: kolon).

23 HM har semikolon efter *flicka* (D II: komma).

Även för *Förställningen* är tryckningsdatum i HM den enda säkra stödjepunkten för dateringen. Kyssmotivet kan emellertid tala för att dikten är skriven redan under förlovningstiden 1829-1830; jfr komm. till D II 10 och D II 11.

Liksom dessa två dikter, *Kysssen* och *Den ångrande*, handlar också *Förställningen* om begäret att kyssa. I *Den ångrande* är tonen allvarlig, i *Kysssen* lekfullt skämtande, i *Förställningen* har den utom detta sista drag också fått något litet retsamt och gäckande.

Strofen är densamma som i D II 15, men i *Förställningen* är den bestämdare delad i två hälfter (i HM har den andra raden alltid i slutet semikolon). Dikten får för övrigt sin särprägel av upprepningarna. V. 3-4 återkomma som v. 15-16, v. 7-8 upprepas som v. 23-24, och v. 4 och 8 inledas av samma tre ord. Ordet *lätsar*, som anger diktens centrala motiv, det kvinnliga koketteriet, återkommer sålunda fyra gånger i dikten. C.

---

11 *Yngling, älska, brinn och låga*. Sådana hänvändningar till »ynglingen» eller »flickan» äro vanliga i Franzéns dikter. Jfr F:s *Lifvets njutning*: Yngling! de vissna, du sjelf är ett stof (D 1810 s. 232). Se ock komm. till D II 15, v. 17-18. C.

12 *din Skönas*. I själva användningen av detta uttryck ligger väl också ett grand gäckeri. Det var vid denna tid poetiskt utarmat; jfr Mjöberg, *Stilstud.* s. 257. B.

231-232. 18. *Fjäriln och rosen*.

Dikten trycktes första gången 21 maj 1832 i HM och intogs oförändrad i D II.

Intet ms finnes bevarat.

Titel HM: *Fjäriln och Rosen*, SA 1861; *Fjäriln och rosen* (D II har hela rubriken tr. med versaler).

1 D II² saknar komma efter *blek*.

D II² och SA 1861 ha semikolon efter *kinden* (D II: komma).

3 HM saknar komma efter *vinden*.

10 HM saknar komma efter *sommarn*.

17 HM saknar komma efter *voro*.

24 HM har semikolon efter *färgas* (D II: komma).

Tryckningsdatum i HM är den enda yttre stödjepunkten för dateringen. Innehåll, stil och strofbildning tyckas emellertid tyda på en rätt tidig tillkomsttid, förmodligen snart efter D I:s slutredigering. Grundmotivet, människolivets förgänglighet i motsats till naturens beständighet, återfinnes i besläktad form i IE I 7; se komm. till denna

dikt. Blommans och fjärilns korta liv som symboler för människans liv äro vanliga i diktningen överhuvud; rosen finnes i D I 17 (jfr där komm. till v. 56-57), fjäriln i D I 16, v. 16—20. Hedvall RPS s. 35 påpekar, att dikten i sin helhet har en franzénsk ton och att sceneriet är anakreontiskt (se ock Viljanen Rbg I s. 315). — Fjäriln som blommans älskare se komm. till D I 8, v. 13-14.

Dikten är den enda dikt i D II som har en mer sammansatt strofbildning. De enkla fyrradiga stroforna dominera annars där helt; i några enstaka fall förekomma sexradiga och åttaradiga strofer, byggda av symmetriska hälfter. Här är strofen nioradig, sammansatt av en första del med korsvisa kvinnliga och manliga rim och en senare del, där de fyra första raderna parvis rimma kvinnligt och den manligt utgående slutraden rimmar med slutraderna i de övriga stroforna. Metern är trokeisk, i den första delen korsvis fyr- och tretaktig, i den senare delens första och andra samt sista rader fyrtaktig, i de två mellanliggande tvåtaktig. Någon identiskt likadan strof har jag icke observerat i tidens diktning. Berg, Strödda anteckningar om R:s stil F. T. 1904: I s. 152 noten hänvisar till Tegnér's *Halkan* (WB III s. 77), där den sjuradiga strofens fyra första rader dock alla äro fyrtaktiga. C.

7 *förlåter* lämnar, »viker från». Ordet var i denna betydelse icke ovanligt i tidens poesi och hade då säkerligen icke det starkt arkaiserande drag som det har, när det någon gång förekommer i nyare poesi, t. ex. hos Karlfeldt. Hos R. även i *Elgskyttarne* I v. 141: men min hustru, den goda, förlät mig, VI v. 89: Drängar och pigor förlåto min gård, och *Klagosång öfver Hassan Agas ädla maka* (tr. HM 6 febr. 1832): i förlåtna vaggan. B. C.

9 *Rosens matta ögonlock* jfr D I 1, v. 19: minsta blommans öga. C.

10 *Barn af sommarn* franskklassisk genitiv, se Mjöberg, Stilst. s. 234. Jfr Franzén, *Fjäriln*: Barn af våren och naturen, — Fjäriln .. fladdrar. D 1810 s. 222. C.

23 *Mén på kullen, der de bergas*. »Bergas» i bet. försvinna användes enl. SAOB i allmänhet blott om solen, någon gång om andra himlakroppar. Här föreligger väl en anknytning till uttrycket »dödens skördar». B. C.

25 i *doftet* i vällukten. Uttrycket anknyter till föregående rad: Nya sköna rosor färgas. *Doft* användes i denna bet. ss. neutrum även av Stagnelius i *Wladimir den store*: Himmelska toner fylla hans tält, och ett doft, som af rosor. SVS III s. 70. B.

233-234. 19. *Fågelfångarn*.

Dikten trycktes första gången 24 augusti 1832 i HM. Den intogs oförändrad i D II.

En hs, som troligen är en renskrift, finnes på ett löst blad i Borgåsamlingen. Papperet är Honigs vanliga gulvita; sidans storlek är 9,8 × 15,5 cm. På första sidan finnas diktens v. 1-14 och på den andra sidan v. 15-20.

Titel SA 1861: *Fogelfångarn* (D II: Fågelfångarn).

1 Hs: *Skogens ä t skogens* (D II: skogens).

2 Hs har semikolon efter *gran* (D II: komma).

3 SA 1861: *foglar* (D II: fåglar).

10 SA 1861: *fogelfångst*; D II² har tryckfelet *fångelfångst* (D II: fågelfångst).

Hs har semikolon efter *fågelfångst* (D II: komma).

11 Hs: *den* (D II: det).

14 Hs: *lemnat* (D II: lemnats).

15 Hs: *gärna* (D II: gerna).

SA 1861: *fogeln* (D II: fågeln).

18 Hs: *gillar* (D II: gillar).

Hs, D II² och SA 1861 ha semikolon efter *den* (D II: komma).

19 SA 1861: *fogelns* (D II: fågelns).

Tryckningsdatum i HM är den enda säkra stödjunkten för dateringen.

Motivet påminner mycket om den c. en månad tidigare publicerade *Jägar-gossen* (D II 8), men medan denna slutar vemodigt elegiskt mynnar *Fågelfångarn* ut i en munter och skälmsk ton. Naturskildringen är i *Fågelfångarn* mindre åskådlig och preciserad än i *Jägar-gossen*. Jämförelsen mellan fågeln som fångas i snaran och flickan som fångas i gossens famn är ett av R. omtyckt motiv; det finnes utom i denna dikt i IE II 7. *Flyg ej unnan*, i IE II 28. *Den sällsynta fågeln*, i *Den farligaste fällan* (SS II s. 174) och i *Hanna* III v. 21-42. Motivet låg också nära till hands för R., som var mycket intresserad av och skicklig i fågelfångst med snara (Strömborg BA I s. 44). Hasselblatt, *Den första Frigga* HLS 10 s. 34 påpekar, att i Fredrika Juvelius' diktsamling *Bleka blommor* (1871) ingår en dikt *Fågelfångaren*, som uppenbarligen har ett sammanhang med R:s dikt — antingen så att Fredrikas dikt är tänkt som ett direkt svar på R:s eller också så att både R. och Fredrika, då de skrivit sina dikter, inspirerats av hågkomster från ett gemensamt förflutet, från den tid då R. och Fredrikas broder, enligt vad traditionen berättar, tillsammans fångade sidensvansar i familjen Juvelius' trädgård. Det

förra alternativet synes mig sannolikast. Om dikten se ock Hedvall RPS s. 43, Hasselberg, Realistisk lyrik s. 119, Hirn, Runeberg-gestalten s. 90 f., Viljanen Rbg I s. 306.

Strofen utgöres av tre jambiska fyrtaktiga rader och en tretaktig jambisk slutrad, alla med manlig utgång; rimmen äro parvisa. Den skiljer sig från *Jägar-gossens* strof endast däri att i den senare också andra versen har blott tre takter. Alldeles samma strofbyggnad som i *Fågelfångarn* finnes i Stagnelius' *Planeterne. 2. Venus* (D 1824 III s. 425), där dock rimflätningen är en annan.

1 *ban* i st f. bana se Berg PoetFr. s. 18. C.

9 *ångst* i st f. ångest se Berg PoetFr. s. 28 (ex. bl. a. från fru Lenn-gren och Stagnelius). Här säkert av rimskäl. C.

10 *På min bedragna fågelfångst* min gäckade fågelfångst. Uttrycket är väl tillfälligt bildat efter sådana uttr. som 'bedragen väntan', 'bedraget hopp'. B.

11 *huru felt det än må slå*. Enl. SAOB är såsom adverb *felt* »den i skrift vanl. förekommande och av grammatici o. i ordböcker förordade formen till omkr. mitten av förra årh.» C.

14 *lemnad* i hs. Den i äldre språk (jfr SAOB) förekommande betydelsen »bliva kvar», »förbliva» finnes fortfarande i många finlandssvenska bygdemål och levde länge även i den bildade klassens språk i Österbotten. Jfr Topelius, *Dagböcker I* s. 83 (23/s 1833): en del gick bort, men många lemnade quar; Carolina Tengström (R: s svägerska) i brev från Borgå (10/1 1842): bland annat har hans [R: s] vargjakt fått lämna (Strömborg BA II s. 396). — Ordet är troligen en rest av R: s österbottniska hemspråk. Om R. och detta jfr Fredrika R: s uttalande Ant. s. 11 (anfört i komm. till D I 1, v. 18-20). C.

235-236. 20. *Till aftonstjernen.*

Dikten trycktes första gången 30 juli 1832 i HM. Oförändrad intagen i D II.

En renskriven hs finnes i Borgåsamlingen på ett löst blad. Hela dikten finnes på den ena sidan; den andra sidan är tom. Papperet är tunt, gulvitt, utan vattenlinjer. Sidans storlek 11,9 × 21 cm.

Titel Hs och HM: *Till Aftonstjernen*, SA 1861: *Till aftonstjernen* (D II har hela titeln med versaler).

1 Hs och HM ha komma efter *Sijerna* (D II: utropstecken).

Hs har komma efter *dotter*.

Hs har utropstecken efter *du* (D II: komma).

4 Hs och HM sakna komma efter *glädje*.

5 Hs och HM ha komma efter *Kanske* och efter *haf*, D II endast efter *haf* (här utelämnat).

6 D II² och SA 1861 sakna komma efter *graf*.

10 Hs: *lämnadt* (D II: lemnadt).

13 HM saknar komma efter *dig*.

17 HM har semikolon efter *störd* (D II: komma).

23 D II² och SA 1861 sakna komma efter *sken*.

Den enda säkra stödjepunkten för en datering är även här tryckningsdatum i HM. Dikten kan vara skriven 1832, men den kan också vara äldre.

I *Till aftonstjernen* vänder sig skalden med en fråga till aftonstjärnan; i IE I 20 riktar Edvard en fråga till morgonstjärnan och i IE II 6 ber tärnan aftonstjärnan svara på ett spörsmål. Någon närmare beröring har *Till aftonstjernen* icke annars med dessa två dikter. Det för kompositionen i IE I-dikterna så viktiga tretalet kommer fram i skaldens uppräknande av tre alternativ för vad stjärnan ser. Strofen är trokeisk, fyrradig med fyrtaktiga, manligt utgående, parvis rimmade verser. De fyrtaktiga, alltid manligt slutande trokeerna återfinnas i *Flickan i dörren* i SF (Normaluppl. I s. 195) samt i IE II 16, men båda dessa dikter sakna strofindelning och rim. C.

1 *Stjerna! quällens dotter*. Jfr IE I 20, v. 214: morgonstjerna, himlens dotter. C.

9 i *en bortglömd dal*. »Dal» här anv. fransk-klassiskt liksom flera gånger i R:s äldre diktning om »den undanskymda, anspråklösa ställningen i livet». Se Hedvall RPS s. 260 och komm. till D I 2, v. 3. C.

13-16 De båda älskandes blickar mötas i stjärnan. Det var kanske härifrån Topelius fick uppslaget, när han ett år kom överens med sin fästmö att de på samma klockslag på julaftonen skulle se upp till samma stjärnor och med dem sända en hälsning till varandra, en episod som ligger bakom T:s dikt *Orions bälte*. Belfrage har i uppsatsen »Vintergatans genesis» i FestskrSöderhjelm förbisett detta Runebergsställe. B.

14 *någon trogen flicka*. »Trogen» se komm. till IE I 9, v. 80.

15 *älsklings* se komm. till IE I 1, v. 1.

24 *längese'n* sedan lång tid, sedan länge. B.

237. 21. *Den döende.*

Första gången tryckt 7 januari 1833 i HM. Nästan oförändrad införd i D II.

En hs finnes på ett löst blad i Borgåsamlingen. På dess ena sida finnes ett koncept till ett i universitetskonsistoriets protokoll för 22 januari 1831 § 6 ingående beslut i anledning av professor Melartins hemställan om Lampis och Uskela socknars upplåtande till annex för teologieadjunkterna; konceptet är icke skrivet med R:s stil utan antagligen med F. J. Rabbes, som vid detta sammanträde förde protokollet. På samma sida som detta koncept har R. skrivit D II 31. *Saknaden*; dikten är skriven med papperet upp- och nedvänt i förhållande till paragrafkonceptet. På andra sidan av papperet finnes på den vänstra sidan D II 26. *Den sjuttonåriga*, skriven så att dess början upptar den del av papperet, på vars baksida finnes *Saknaden*. Invid den senare delen av *Den sjuttonåriga*, skild från denna genom ett lodrätt streck, har R. skrivit *Den döende*. Den högra sidan av papperet ovanför *Den döende* är bortklippt och likaså en liten del av sidans nedre högra kant (jfr nedan komm. till v. 12). *Den sjuttonåriga* och *Den döende* äro överstrukna med streck uppifrån nedåt, säkert för att ange att de blivit tryckta i HM. Ovanför *Den döende* står här med en stil, som icke torde vara R:s, antecknat # 2 1833, vilket åsyftar, att dikten ingick i HM:s andra nummer 1833. (Om anteckningar av identisk typ i ett annat ms se komm. till IE II 13.) Titeln *Den döende* synes skriven med ljusare bläck än själva dikten och är förmodligen tillagd senare. Papperet är gulvitt med vattenlinjer på längden och vattring på tvären; delar synas av en vattenstämpel, som torde vara Honigs. Sidans storlek 10,3 × 33,3 cm. Hs av *Den döende* är tydligen den första nedskriften av dikten.

Titel. Hs saknar punkt efter *döende*.

1 Hs: *snart* ä fr *ren* (?).

Hs har tankstreck efter *snart*, HM kolon och tankstreck (D II: kolon).

2 Hs saknar frågetecken efter *klart*.

3 Hs: *snö* saknar ö-prick.

4 Hs: *Orrrens* ä fr *orrens*, SA 1861: *orrens* (D II: *Orrrens*).

Hs: *sång* (D II: rop).

D II²: *re'n* (D II: ren).

Hs har punkt efter *ren* (D II: frågetecken).

5 Hs saknar komma efter *kort*.

6 Hs först *stugan*, detta struket och ovan raden skrivet *taket* (D II: *taket*).

7 Hs och HM *sen*, D II² och SA 1861: *re'n* (D II: ren).

- 9 Hs saknar komma efter *inne*.
 10 Hs saknar semikolon efter *utanför*.
 11 Hs saknar komma efter *beredd*.
 12 Hs: *m* i *halm* ä fr oläsligt.

Hs och HM sakna komma efter *halm*.

Hs: En del av papperets högra kant från och med denna vers nedåt har klippts bort, innan R. skrev ned dikten. På grund därav har *bredd* icke fått rum i versradens fortsättning, utan skrivits under denna, varvid R. genom två små streck markerat att ordet hör till raden. Då papperet genom klippet blivit smalare nedåt är den sista strofen skriven med mer sammanträngd stil än de föregående för att raderna skola rymmas.

- 13 Hs och HM sakna komma efter *dit*, hs även efter *der*.
 14 Hs först *stor*, detta struket och raden fortsatt med *skön* (D II: *skön*).

Hs saknar komma efter *är*; HM har där semikolon.

- 15 Hs först *fägnas*, *ägnas* struket och ovan raden skrivet *röjdas* (D II: *fröjdas*).

Hs: *engång* (D II: en gång).

Hs: *åt* ä fr *af* (D II: *åt*).

Hs saknar komma efter *sjö*.

- 16 Hs: *sen* ä fr *så*; D II²: *se'n* (D II: *sen*).

Hs saknar komma efter *våren* och efter *leftvat*.

Hs till dikten finnes på samma papper som hs till *Den sjuttonåriga*, vilken trycktes redan 6 maj 1831. Det är dock icke alldeles säkert att *Den döende* är författad före eller vid denna tid. Hs: s utseende utsluter icke möjligheten av att R. nedskrivit dikten vid någon senare tidpunkt, då han av en eller annan anledning, kanske vid redigeringen av D II, tagit fram ms till *Den sjuttonåriga*.

Som så många andra av dikterna i D II är den förlagd till inlandet och bygger sålunda åtminstone i mycket på intryck som R. där mottagit under tiden 1823-1826. Den hör till de dikter, i vilka R: s glädje över naturen och kärlek till naturen allra starkast framträder och har sålunda ett samband med *Den gamle trädgårdsmästarens bref*. Diktens grundmotiv återkommer i ungefär samma stämningläge i skildringen av den gamle fiskarens död i *Hanna III* v. 81-136. Jfr ock *Den gamle trädgårdsmästarens bref*: Ägde jag konstens gåfva, skulle jag sitta vid en sjukbädd och måla för den döende ljufva minnen. — — — I den [en sommarverld af ord] skulle han slumra in, såsom man somnar en molnfri sommarqväll, glad af den dag, som varit, och väntande en morgon med sol och glädje. Normaluppl. IV s. 300 f.

Hedvall RPS s. 50 anmärker, att här som i flera andra dikter i D II »den estetiska synpunkten vid betraktandet av belysningseffekterna har trängts tillbaka för en djup, personlig känsla för ljuset såsom det glädjespridande elementet». Hon påpekar också (s. 80), att dragen i vårvinterskildringen äro nya och originella, men att de hos R. senare till stor del återkomma i en motsvarande årstidsskildring i *Den gamle trädgårdsmästarens bref*, vilken skildring där är daterad 17 mars (Normaluppl. IV s. 299). — Se ock Hirn, Runeberggestalten s. 58 f. Den fyrradiga jambiska strofen är sammansatt av parvis rimmade femtaktiga manligt utgående verser. Samma meter återfinnes i D II 28. *Blommans lott*, där rimmen dock äro korsvisa, och i D II 7. *Talltrasten*, där strofen emellertid är sexradig. Hos Stagnelius finnes strofen i *Flodguden* (D 1824 III s. 344). C.

3 *träsket* se komm. till Grafven i Perrho I, v. 123.

4 *Orrens sång* (i hs) ändrat till det mer karakteristiska *Orrens rop* i HM och D II. C.

5 *innan kort*. Numera mindre vanligt för: inom kort. B.

6 Också den i hs gjorda ändringen av *snön på stugan* till *snön på taket* gör intrycket mer preciserat. C.

7 *droppa*. Formen förekommer hos Geijer, C. F. Dahlgren, Chr. Stenhammar och kan vid denna tid icke betraktas ss. finlandism; jfr Bergroth FinlSv.² s. 59. I D II 23, v. 3 har R. *droppen*. B. C.

8 *den öppna gluggen*. Jfr beskrivningen av pörtena i *Några ord om nejderna, folkklynnat och lefnadsättet i Saarijärvi socken*: Fönster finnas ej, endast gluggar, som efter behof öppnas och tillslutas. Normaluppl. VI s. 9. C.

9 *syrsan tystnat inne*. Syrsornas sång hörde för R. tydligen till det för de finska stugornas och pörtenas vintermiljö mest karakteristiska. Jfr komm. till D II 4, v. 17-18. C.

238. 22. *Ynglingen*.

Dikten trycktes första gången 13 maj 1831 i TH; den var där under-tecknad *Rbg*. Den infördes oförändrad i D II. Ingen hs finnes bevarad. Då TH är tryckt med fraktur har dikten där genomgående *w* i st *f v*.

1 TH har utropstecken efter *Wind* (D II: komma).

3 TH: *flygtig* (D II: flyktig).

4 TH saknar komma efter *mig*.

D II² har komma efter *du*.

5 TH har utropstecken efter *Bölja* (D II: komma).

6 D II² har komma och tankstreck efter *dig* (D II endast tankstreck).

9 TH har båda gångerna utropstecken efter *tankar* (D II: komma).

10 TH: i (D II: J).

TH har kolon efter *ankar* (D II: frågetecken).

En vecka innan *Ynglingen* infördes i TH hade där ingått *Den sjuttonåriga* (D II 26), som i TH hade rubriken *Flickan*. Dikterna framträdde sålunda i TH som motstycken till varandra, och titeln *Flickan* åsyftar säkert att understryka detta samband. Sannolikt synes att *Ynglingen* är den senare författade av de två dikterna, och att den är diktad kort innan de två dikterna trycktes i TH.

Både *Ynglingen* och *Den sjuttonåriga* äro monologer, som ge uttryck åt ungdomens känslor av på en gång osäkerhet och aningsfull förväntan inför livet. Det drömmande och längtande är dock starkare betonat och mer utfört i *Den sjuttonåriga*. Om *Ynglingen* jfr Estlander RS s. 337 f., Viljanen Rbg I s. 305; om den av symboliken bestämda kompositionen Hedvall RPS s. 19.

Strofen är fyrradig, tretaktig, daktylisk, med kvinnlig utgång i de två första raderna och manlig i de två sista. Rimmen äro parvisa. I D II använder R. mycket sällan andra versmått än trokeiska och jambiska; undantag äro utom denna dikt blott D II 12 och 32 samt IE II 20, 21, 27 och 33. I diktens rytm tycker man sig förnimma vågsvallet; det tyder på att R:s konception utgått från den andra strofen. — Diktens tre strofer äro alla byggda på ungefär samma sätt, ehuru man icke i dem finner någon schematisk parallellism. De innehålla alla en fråga; strofens första, starkt betonade ord anger till vem frågan riktas, och själva frågan framställes i slutraden. C.

5 julle se komm. till D I 27, v. 1.

239. 23. *Till en ros.*

Första gången tryckt 5 oktober 1832 i HM. Oförändrad införd i D II. En hs i »Bruna boken» i Borgåsamlingen (om »Bruna boken» se inl. komm. till D II s. 356). Överst på sidan finnas några med blyerts skrivna, sedan överstrukna rader, av vilka numera endast de två nedersta kunna läsas:

Erke Bisk. [?] 50 R.

At Bonsd. [?] 20 R.

Dessa rader äro säkert skrivna under Abo- eller Pargastiden. På de översta blyertsraderna har R. senare med bläck skrivit: *15 Ex. Serv. afsända med Dammert till Arnell i Abo d. Maji 1831*. Under blyertsraderna följer, också med bläck, *Till en ros*. Denna är ganska säkert skriven senare än anteckningen om försändelsen till Arnell. Hs är en första nedskrift.

- 1 Hs och HM sakna komma efter *knoppen*.
 2 Hs: *V* i *Vakna* synes ä fr ngn annan bokstav.
 3 Hs: *Mött* ä fr oläsligt.
 4 Hs: *mild* ä fr oläsligt.
 5-6 I hs följa efter v. 4 först raderna:

Skynda, skynda, hvad dig stunden gifvit
Åges blott sålänge stunden rår.

I den förra raden är *stunden* överstruket och ovan raden skrivet *här (?) blef*; också dessa ord ha överstrukits. Sedan ha de två raderna i sin helhet tjockt överstrukits. Därpå har dikten fortsatts med n.v.v.5.

- 5 Hs saknar komma efter det första *Skynda*.
 6 Hs: *Åges* (D II: *Varar*).
 Hs: *sålänge* (D II: så länge).
 7 Hs har komma efter det senare *skynda* (D II: semikolon).
 8 HM har komma efter *åter*.
 11 Hs: *Iemte* (D II: *Innan*).
 Hs saknar komma efter *komma*.

Till en ros synes med rätt stor sannolikhet kunna dateras till försommaren 1831 (jfr ovan om hs). Dikten står mycket nära den visserligen långt mer utdragna D I 11. *Till en blomma*. I båda dessa dikter är Franzéninflytandet påtagligt (jfr de i komm. till D I 11 anförda Franzénställena). Också med D I 25. *Ungdomen* har diktens maning att njuta av ögonblicket likhet. Vasenius, R. Suomen kansan runoilijana s. 161 anser, att dikten är den enda i D II som erinrar om den föregående tidens stormar, men den är kanske, säger han, också äldre än de övriga dikterna där. Någon skarp tidsgräns torde man emellertid knappast kunna draga mellan den och de andra dikterna i D II. — Hedvall RPS s. 35 påpekar det anakreontiska i sceneriet, vilket sammanhänger med Franzénpåverkningen.

Strofen är densamma som i D II 14. *Helsningen*; se komm. till denna. C.

-
- 1 *Slumrarinna i den slutna knoppen*. Jfr D I 11, v. 20: Då än du låg och drömde i knoppen slutna (se ock komm. till denna vers). — *Slumrarinna* se komm. till SN III v. 264. C.
 2 *fosterdal* se komm. till D I 2, v. 3.
 3 *fjärilns kyss* se komm. till D I 8, v. 13-14.
 5 *stunden* jfr komm. till *stundens högtid* D I 25, v. 6.
 9 *Älska, njut och låga*. Jfr D II 17, v. 9: Yngling, älska, brinn och låga. C.

11-12 *Innan hösten må en engel komma, — Som dig bryter och åt himlen ger.* Jfr D I 37. *Lif och död.* Rosen som symbol för jordisk förgänglighet också D I 17, v. 56-67. C.

240-241. 24. *Den sköna.*

Första gången tryckt 11 mars 1833 i HM. Oförändrad införd i D II. En hs finnes i Borgåsamlingen i »Bruna boken» (om denna se inl. komm. till D II s. 356). Hs är troligen en renskrift.

1 Hs saknar komma efter *godt*.

2 Hs och HM sakna komma efter *lätt*.

Hs har punkt efter *begär* (D II: komma).

3 Hs saknar komma efter *öra*.

6 Hs har komma och tankstreck efter *hyn*, HM punkt och tankstreck (D II: semikolon och tankstreck).

7 Hs saknar komma efter *fråga*.

17 Hs: *den* är understreckat (kursiverat).

Hs saknar komma efter *äger*.

20 Hs har utropstecken efter *ord* (D II: punkt).

För dateringen av *Den sköna* ha vi ingen annan stödjepunkt än tryckningsdatum i HM; att hs finnes i »Bruna boken» ger knappast någon ledning, särskilt som denna hs synes vara en renskrift.

Dikten är ett rollpoem, som tecknar en ung firad skönhets känslor; den utgör ett komplement och en motsättning till de andra i D II ingående rollpoemen med unga flickor som huvudpersoner. Närmast ter sig dikten dock som ett motstycke till IE I 15, vilken som överskrift kunde ha »Den fula». Båda dikterna tala om hjärtats ensamhet. — Dikten har ett par detaljer, den sig med en viss tillfredsställelse speglade flickan och »friarflocken», som erinrar om Franzéns *Den Fattiga Flickan* (D 1810 s. 194), vars grundinnehåll dock är helt annat:

Jag tycker, att jag är så god,
så flitig vid mitt hjul;
Och när jag nyss för spegeln stod,
Jag syntes ej så ful.

Men vore jag en skönhet dock!
Jag satt ej här och spann.
Jag satt ibland en friarflock:
Den bäste blef min man.

Hedvall Rbg² s. 128 anser det säkert att R. tänkt på Maria Prytz, då han skrev dikten, och påpekar likheten med den unga balskönheten

i *Hanna*. (Jfr ock Viljanen Rbg I s. 380.) Om dikten är författad senhösten 1832 eller i början av 1833 — något som vi emellertid icke veta (jfr ovan) — synes detta antagande icke alldeles osannolikt; Maria Prytz, som visserligen då dikten trycktes blott var sexton år och knappast ännu kunde ha »en friarskara» (v. 11), vistades hösten 1832 och troligen även våren 1833 i Helsingfors (Castrén, Maria Prytz HLS 15 s. 56 f.).

Strofen består av fyra trokeiska korsvis rimmade rader, de tre första fyraktiga, den sista tretaktig; verserna 1 och 3 sluta kvinnligt, de två övriga manligt. Samma strof finnes i Grafström, *Hjertblomman* (PK 1821; omtr. i G:s Skalde försök I, 1826, s. 58), som dock icke visar någon annan likhet med R:s dikt. C.

13-16 Trots semikolonet utgöres strofen av en fast sammanfogad hypotax: Ljuvt det vore att berömmas . . , glömdes (bara) ej mitt hjärta. Konstruktionen med *skulle* är väl närmast att betrakta som en finlandism; jfr Bergroth FinlSv.² s. 116. B.

242-243. 25. *Vid en källa*.

Dikten trycktes första gången 3 december 1830 i TH; den var där undertecknad *Rbg*. Med några små förändringar intogs den i D II. Ingen hs finnes bevarad.

TH trycktes med fraktur och har därför överallt *w* i st *f v*.

Titel TH: *Wid en Källa*, SA 1861: *Vid en källa* (D II har hela titeln tryckt med versaler).

1 TH har komma efter *rand*.

3 TH, D II² och SA 1861 ha komma efter *Hur* och efter *hand*.

4 TH och SA 1861: *vexla* (D II: växla).

7 TH har utropstecken och tankstreck efter *Farväl* (D II endast utropstecken).

8 TH har utropstecken efter *mer* (D II punkt).

9 TH saknar komma efter *Dock*.

11 TH saknar komma efter *snar*.

13 TH: *Der* (D II: Nu).

TH har efter *en* tankstreck och komma; därpå *den* (D II: utropstecken, tankstreck och *Den*).

14 TH har komma efter *stig* (D II: semikolon).

18 TH har semikolon efter *själ* (D II: kolon).

20 TH har punkt efter *farväl* (D II: komma).

21 D II² har komma efter *mången* och efter *dyster*.

23 TH: *och skred* (D II: men skred).

25 D II²: *hur* (D II: hur).

26 TH och SA 1861: *kännt* (D II: känt).

31 TH har frågetecken efter *all* (D II: komma).

Enligt en uppgift skulle dikten härröra redan från Åbotiden. K. M. Kiljander meddelar i uppsatsen Till R:s minne FT 1877: 2 s. 408 en berättelse, som han hört av R. själv: »Då R. en sommarafton jämte tvenne kamrater (Nervander var den ene, den andres namn kan jag icke säkert erinra mig) sutto vid en källa utanför Åbo stad, öfverenskommo de att enhvar dikta en sång om källan med sådan förpligtelse att den, hvars dikt befanns vara sämst, borde på en fot dansa tre hvarf kring källan med den näfverrifva på hufvudet, hvarmed vattnet från källan upphemtades. Dikterna tillrustades och granskades, och domen föll sålunda att R. fick tråda dansen kring källan. Denna sång, ehuru i förändradt skick, har sedermera i snart ett half sekel strömmat öfver tusende läppar och smekt hundratusende öron och hjertan.» Enligt K. skulle dikten sålunda antagligen härstamma från 1827 eller 1828. Det bör dock märkas att K. säger att dikten sedan sjungits »i förändradt skick». Man kan icke heller vara alldeles säker på att K:s berättelse exakt återger vad R. sagt; berättelsen är sannolikt nedskreven mer än ett kvarts sekel efter sammanträffandet med R., vilket förmodligen antingen skedde, då K. för att avlägga pastorexamen vistades i Borgå våren 1843, eller också 1850 (jfr Strömborg BA III s. 120 f.). Om K:s meddelande också tyder på att R. redan under Åbotiden skrivit en dikt om en källa, synes det dock troligt, att *Vid en källa* får betraktas som en skapelse från tiden efter slutredigerandet av D I; man har svårt att finna något skäl varför R. annars icke skulle ha tagit med dikten i denna samling. — En annan tradition om diktens tillkomst (i Pargas) meddelas av W. Lagus, Från Pojkåren och Gymnasiet s. 14 f. Jfr ock Hirn, Runebergskulten s. 382 f.

Söderhjelm JLR I² s. 277 framhåller, att *Vid en källa* har en ganska annan karaktär än alla de övriga dikterna i D II, då den »i omedelbarare form än alla de andra avspeglar böljegången i skaldens egen själ». Om ock förlovningen med Fredrika Tengström i slutet av 1828 innebar att de svåraste konflikterna inom R. löstes, framtråda dock även under förlovnings tiden hos honom känslor av vemod och svårmod, varom utom denna dikt även *Den gamles hemkomst* från slutet av våren 1829 och den en vecka efter *Vid en källa* publicerade *Höst-sång* (SS II s. 143) vittna. Jfr ock komm. till IE I s. 217 och där anf. arbeten. — Enligt Z. Topelius' berättelse, anförd av Strömborg BA I s. 312 (jfr ock noten 157 s. 370), skulle R. senare ha tagit avstånd från den i dikten uttryckta känslan av beroende av livets skiftningar; då sångarna vid avskedsfesten för R. 8 maj 1837 sjungit:

Och spegelns ljus och mörker skall — Likväl af dem bero, hade R. avbrutit dem med orden: Nej, nej, sen på spegeln blott! Är *den* ren, så skall ingen sky förmörka den; ingen, ty den bär sitt ljus i sig själv! — Hedvall RPS s. 51 framhåller, att *Vid en källa* är den av R:s dikter, som starkast uttrycker skaldens känslighet för dagrarnas växlingar. — Om *Vid en källa* se ock Hedvall, Idealism och mystik hos R., HLS 11 s. 27 f., Hirn, Runeberggestalten s. 70 f., Viljanen Rbg I s. 310 f.

Som så många av R:s dikter är också *Vid en källa* sammansatt av två avdelningar med lika många strofer i vardera. Den första skildrar de yttre intrycken, den senare åter de tankar som framkallas av dem. Båda avdelningarna inledas med *jag* — *Jag sitter* och *Jag tänker*. I den första avdelningen ägnas efter den inledande strofen en strof åt envar av de passerande skyarna. Söderhjelm JLR I² s. 261 finner kompositionen karakteristisk för den schematism, som ofta präglar R:s lyrik: stycket är »komponerat som efter en med linjal dragen mall». Strofen är densamma som i *Svanen* (se komm. till denna D I 14) och i D II 5. *Bondgossen*, 8. *Jägargossen* och 31. *Saknaden*. Hedvall RPS s. 178 (se även dens., Om stilen i R:s lyrik SoS 1911 s. 170) anser, troligen med rätta, att R. i *Vid en källa* närmast övertagit versmättet från Franzéns *Nyårsvisa 1797* (först tr. i AT 2/1 1797, ej i D 1810, men upptagen i Skaldeest. II, 1828 s. 251); jfr nedan komm. till v. 1-4. C.

1-4 Strofen erinrar om inledningen till Franzéns *Nyårsvisa 1797* (se ovan): Jag sitter i mitt fönster här — Och ser på tidens å; — Den far och far, och lika när — Är mig dess ström ändå. Där dö väl många bubblor bort, — Som glänste för min syn, — Men nya växa innan kort — Med lika bild af skyn. Jfr särskilt där bilden av bubblorna, som spegla skyns färg på samma sätt som källan speglar skyarna. Hedvall RPS s. 178; jfr ock Ekelund, Förebild — Parodi i Festskr. Ruin 1951 s. 53 f. C.

2 *molnens tåg*. Om *tåg, tåga* hos R. se Hedvall RPS s. 333 f.; även komm. till D II 2, v. 141. — *tåg, tåga* synes i tidens poetiska språk särskilt gärna användas om himlakropparnas rörelser; så t. ex. Tegnér, *Frithiof på sin faders hög* (WB V s. 149): Välkomna stjernor, som deruppe tågen!, *Axel* (WB IV s. 17): Och tysta som Egyptens prester — Begynte stjernorna sitt tåg, Stagnelius, *Kärleken* (D 1824 III s. 35): (solen) Tågar fram, Atterbom, *Hulda Rosa* (LÖ I 1824): När från hvalfvet solen tågar. C.

27 *toma* se komm. till D I 8, v. 10.

28 *spegeln af min själ*. I meterns intresse har R. här använt den franskklassiska genitiven; jfr komm. till D II 18, v. 10. B.

244-245. 26. *Den sjuttonåriga.*

Dikten trycktes första gången 6 maj 1831 i TH, där den hade annan titel och var undertecknad *Rbg.* Den intogs med två obetydliga ändringar i D II.

En hs, som tydligen är den första nedskriften, finnes i Borgåsamlingen; om denna hs se inl. komm. till D II 21. Nedanför dikten står antecknat med en okänd stil: »Under rubrik *Flickan* är ofvanstående infördt i Tidningar fr. Hfors för 1831, No 33.»

Då TH trycktes med fraktur har texten där alltid *w* i st *f v*.

Titel Hs: *Den sjuttonåriga* ä fr *Den sextonåriga*; TH: *Flickan*.

1 Hs saknar komma efter *hoppas*.

2 Hs saknar komma efter *likafullt*; TH har där semikolon.

3 Hs först: *Mitt hjerta är; är* struket och ovan raden skrivet *känns* (D II: *känns*).

Hs saknar komma efter *ödsligt*.

5 Hs saknar komma efter *oro*.

6 Hs: *kann* (D II: *kan*).

Hs saknar frågetecken efter *nå*.

7 Hs saknar komma efter *jag* (båda gångerna).

8 Hs har punkt efter *uppå* (D II: frågetecken).

Hs: *Hvad* (D II: *Hvad*).

9 Hs: *Wid* (D II: *Vid*).

Hs först: *väfven*, detta struket och ovan raden skrivet *sömmen*.

10 Hs saknar semikolon efter *träl*.

14 Hs saknar punkt efter *då*.

15 Hs saknar komma efter *jag* (båda gångerna).

16 Hs: *hvad* (D II: *Hvad*).

Hs har punkt efter *uppå* (D II: frågetecken).

17 TH: *tänkte* (D II: *mente*).

18 Hs saknar komma efter *ny*.

19 Hs och TH sakna komma efter *förändras*.

20 Hs och TH ha punkt efter *fly* (D II: semikolon).

21 Hs först: *I vår och höst och sommar*. Raden har sedan strukits och ovan den skrivits: *Och våren kom och sommarn* (D II har denna senare lydelse).

22 Hs saknar punkt efter *ändå*.

23 Hs saknar komma efter *jag* (båda gångerna).

24 Hs har punkt efter *uppå* (D II: frågetecken).

25 Hs och D II² sakna komma efter *ej* och efter *fordom*.

26 Hs först *dals*, detta struket och ovan raden skrivet *nejds* (D II: *nejds*).

Hs saknar komma efter *behag*.

- 27 D II² och SA 1861 ha komma efter *klarnar*.
 29 TH: *När* (D II: Hur).
 Hs och TH sakna komma efter *skingras*.
 Hs: *min trånad fyllas* (D II: min oro skingras).
 30 Hs saknar frågetecken efter *förgå*.
 31 Hs saknar komma efter *jag* (båda gångerna).
 Hs: ö-prick saknas i *önskar*.
 32 Hs har punkt efter *uppå* (D II: frågetecken).
 33 Hs och SA 1861 sakna komma efter *den*.
 SA 1861 har komma efter *O*.
 34 Hs: *i* (D II: I).
 Hs har punkt efter *bo*, TH och SA 1861 ha där utropstecken (D II: komma).
 35-36 Hs: *I grafven blott i grafven — Kan hjertat finna ro*. (D II: Kanske att blott i grafven — Ett hjerta finner ro).
 37 Hs: *Och* (D II: Men).
 Hs och SA 1861 sakna komma efter *tungt*.
 SA 1861 har komma efter *dock*.
 38 Hs: *från* (D II: Från).
 Hs: *Sol* (D II: sol).
 Hs saknar utropstecken efter *gå*, TH har där frågetecken.
 39 Hs saknar komma efter *jag* (båda gångerna).
 40 Hs har punkt efter *uppå* (D II: frågetecken).

Till den sjuttonåriga, som är författad någon gång under tiden mellan 22 januari och 6 maj 1831 (se inl. komm. till D II 21), är säkert det äldsta av »rollpoemen» i D II. Rollpoemen förbereddes redan i D I, där R. i 19. *Flickans klagan* liksom i *Den sjuttonåriga* skildrar den unga flickans känslor. I *Flickans klagan* är den yttre situationen alls icke angiven, i *Den sjuttonåriga* är den blott antydd genom »sömmen» i v. 9, men det framgår icke av dikten, om den talande är en herrgårdsflicka, en bonddotter eller en tjänsteflicka. Motsatsen i detta hänseende mellan dessa tidiga rollpoem och de senare med deras i bestämda förhållanden inställda gestalter framstår tydligt om man jämför *Den sjuttonåriga* med den besläktade *Tjänsteflickan*. — R. ägnar i D II en rad dikter åt den unga flickans känslor — utom *Den sjuttonåriga* och *Tjänsteflickan* också 11. *Den ångrande*, 13. *Sjömans-flickan*, 15. *Akta, då är guden nära*, 17. *Förställningen*, 24. *Den sköna*, 29. *Hvem styrde hit din väg?*, och 31. *Saknaden* samt flera av idyllepigrammen, främst IE II 24. *Den enda stunden*. Att söka dessa diktars upphov i R:s känslor för någon bestämd person torde i allmänhet vara fåfängt (jfr dock komm. till D II 15 och till D II 24).

R. säger också i slutet av *Den gamle trädgårdsmästarens bref* (Normaluppl. IV s. 304): I ungdomen likna menniskorna hvarandra, den ena flickan har alltid något af den andras själ. — I sin skildring av den unga flickans känslor innan kärleken vaknat hos henne visar dikten tydligt framåt mot *Hanna*.

Då R. i TH utbytte titeln *Den sjuttonåriga* mot *Flickan* skedde detta tydligen för att understryka sambandet med den en vecka senare i samma tidning publicerade *Ynglingen* (jfr komm. till D II 22). Estlander RS s. 337 säger, att R. i dessa två monologer framställer tjugusande bilder av »det olika slags drömliv, som är rådande i de ungas bröst». Hasselberg, *Realistisk lyrik* s. 114 kallar dem ganska abstrakta psykologiska studier och finner, att monologformen icke lämpar sig för sådan psykologisk analys. Viljanen Rbg I s. 305 ser i *Den sjuttonåriga* »den vaknande kvinnlighetens ångestfyllda oro framställd på ett äkta och charmfullt sätt», men anser dock att »den psykologiska skildringen tenderar till ett alltför bagatellartat uppräknande för att verka fullt lyrisk».

Motivet i *Den sjuttonåriga* är detsamma som i den av R. från finskan översatta *Flickans klagan* (tr. i HM 7 maj 1832; Normaluppl. II s. 310), där författaren, Erik Ticklén, skildrar de oroliga känslorna i en femtonårig flickas sinne. R. kan ha fått ett uppslag till sin dikt från *Flickans klagan*, men någon detaljöverensstämmelse som skulle bevisa det finnes icke; Tickléns dikt, som är skriven på finsk runometer, är hållen i en helt annan stil än R.:s. Den möjligheten finnes därför också att R. först efter det han författat *Den sjuttonåriga* lärt känna T:s dikt och att den beundran för dikten, åt vilken R. ger uttryck i en not till översättningen, till en del har sin grund i R.:s förnimmelse av likheten mellan denna dikts känslobotten och den i hans egen. — Måhända finns ett samband mellan *Den sjuttonåriga* och den lilla serbiska dikten *Hvad vill jag?* som R. översatte i SF (Normaluppl. I s. 181; i SV är titeln *Sterben will ich für Dich*):

Säg dock hvad vill jag?
Sömlös är natten,
Oro och smärta,
Qual i mitt hjerta —
Dö blott, ja dö blott
Vill jag för dig.

Detta erinrar om v. 29-32 i *Den sjuttonåriga*:

Hur skall min oro skingras,
Och när min sorg förgå?
Hvad önskar jag, hvad vill jag,
Hvad tänker jag uppå?

Och på dessa rader följer i *Den sjuttonåriga* önskan att vila »I dödens lugna bo», som motsvaras av slutraderna i den serbiska dikten. Det bör dock märkas, att *Den sjuttonåriga* ger uttryck åt oron i en flickas sinne, som ännu icke erfarit kärleken, medan flickan i den serbiska dikten talar om sin önskan att få dö för den hon älskar.

Strofen är alldeles densamma som i *Till en fågel* (D I 9). Hasselberg, Realistisk lyrik s. 114 hänvisar för det metriska schemat till fru Lennngrens *Pojkarne* och Valerius' *Vårvisa*, vilka dock äro alltigenom rimmade, medan i R:s dikt de udda verserna äro orimmade; något skäl att antaga ett samband mellan de av H. nämnda dikterna och *Den sjuttonåriga* synes mig icke finnas. Formellt intar dikten en särställning i R:s diktning genom att de två slutraderna ordagrant upp-repas som refräng i varje strof. C.

3 *Mitt hjerta känns så ödsligt så tomt*, i motsättning till *fullt* i v. 4. Almqvist talar om svenskens »ödsliga plånbok» (Valda skr., utg. av Lysander, V s. 180). Jfr även SN I v. 66: *Mitt hjertas ödemark*. B. 13 *Mot handen sjunker pannan*. Om denna gest i R:s diktning se Hedvall RPS s. 121 f. C.

17 *mente*. Då både hs och D II ha *mente* är det möjligt, att *tänkte* i TH är en ändring av TH:s utgivare Sjöström, som kanske funnit *mente* alltför vardagligt. C.

18 *Naturens drägt*. Sådana omskrivningar i franskklassisk stil före-komma mycket sällan i de senare dikterna i D II. C.

21 Då R. i hs ändrat *I vår och höst och sommar till Och våren kom och sommarn* beror detta väl närmast på att årstiderna i den första avfattningen fått en oriktig ordning; hösten går icke heller riktigt väl samman med v. 17-18. C.

26 *Min sköna nejds behag*. Liksom v. 18 har också denna genom sin brist på åskådlighet mer likhet med stilen i en del dikter i D I än med dem i D II. En ansats till att frigöra sig från det stereotypa i äldre tiders poetiska språk finner man emellertid sannolikt i att det ursprungliga *dals* utbyts mot *nejds*; om *dal* se komm. till D I 2, v. 3. C.

29 Utbytet av *trånad* i hs mot *oro* i D II kan likaså ha sin orsak i att R. velat undvika alltför utnötta poetiska ord; om *trånad* se komm. till D I 39, v. 23 och till SN II v. 1. C.

35 Genom ändringen av *I grafven blott i grafven* (i hs) till *Kanske att blott i grafven* (i TH och D II) har versen fått en lydelse, som bättre passar ihop med diktens allmänna obestämda och drömmande stämning. C.

246-247. 27. *Hämnden*.

Första gången tryckt i D II.

Ingen hs finnes bevarad.

1 D II² saknar komma efter *bäcken*.

14 D II² och SA 1861 ha tankstreck i radslutet.

18 D II² och SA 1861: *förr'n* (D II: förrn).

23 D II² och SA 1861 ha komma efter *Gissa*.

Ehuru *Hämnden* trycktes först i D II talar dock mycket för att den hör till de äldsta diktarna i samlingen. Som Estlander RS s. 337 påpekar erinrar motivet mycket om det i *Domen* i SF (Normaluppl. I s. 191): också där blir en gosse fångad av några flickor och då han skall dömas till ett straff föreslår han, att han skall hängas vid en kvinnohals (jfr ock Hedvall RPS s. 35). Ynglingen, som gömmer sig för att sedan oförmodat visa sig och överraska sin älskade eller någon annan flicka, finnes för övrigt flera gånger i R:s diktning; se komm. till D I 29. Utom likheten med den serbiska dikten tyder också den anakreontiska landskapsbilden (se Hedvall RPS s. 35) på en rätt tidig tillkomstid. I samma riktning pekar också ett så tillkrånglat uttryck som v. 11-12: Och åt löjet skattar skaran — Tusen yra offer än.

Dikten är, som så ofta hos R., komponerad så att den består av två lika långa avdelningar: i de tre första stroforna skildras sceneriet, och i de tre sista berättas handlingen. I dessa sista tre strofer inledas i varje strof v. 1 och v. 3 med samma ord — Tänk om, Han skall, Gissa — vilket erinrar om de formelartade upprepningarna i många av dikterna i IE I.

Strofen är densamma som i *Morgonen* (D II 9); om den se komm. till denna dikt! C.

1-4 Landskapet i denna strof erinrar med bäcken strålände än av silver, än av guld, och med häcken full av rosor mycket om landskapet i *Maj-Sång* (D I 5); jfr komm. till denna dikt v. 39-41. *Matta rosor* ger dock en intensivare och mer koncentrerad naturbild än man finner i *Maj-Sång*. C.

11 *skattar*. Användningen utgår väl från bet.: ge (ngt) i skatt, här närmast liktydigt med: bringar. B.

12 *offer* i denna mycket vaga betydelse har franskklassisk stilprägel. Se komm. till D I 5, v. 37, D I 41, v. 2, SN I v. 87. C.

248. 28. *Blommans lott.*

Första gången tryckt i D II.

Ingen hs finnes bevarad.

9 D II² och SA 1861 ha komma efter *Se.*

Diktens traditionella motiv och flera stildrag göra det troligt att dikten hör till de äldsta i D II. Grundmotivet återfinnes i *Till en blomma* (D I 11; jfr komm. till denna dikt); nära besläktade äro också motiven i *Fjäriln och rosen* (D II 18), *Till en ros* (D II 23) och *Fjärilposten* (IE II 15). Hedvall RPS s. 35 hänvisar till Franzén och den anakreontiska diktningen. Berg, Strödda anteckningar om R:s stil FT 1904 I s. 155 ansåg, att dikten »erinrar till hela sin idé om Atterboms 'Glädjen' och klingar likt en visa från 'Lycksalighetens ö'», men HLS 14 s. 23 f. gör han med större skäl gällande, att motivet, ehuru icke stämningen, återfinnes i Franzéns *Emmas klagan* (Skaldestycken I, 1824, s. 157; *Den flyktige* D 1810 s. 266).

Om strofen se komm. till D II 21. C.

---

1 *sommardagens barn* omskrivning i franskklassisk stil. C.

3 *med purprad kind*. Om *purpur* hos R. se komm. till D I 5, v. 30 och till SN I v. 78.

4 *drömde blott sin oskuld och sin frid*. Innehållsackusativer äro rätt vanliga i D I, men förekomma sällan i D II. C.

8 *Den yra, guldbestänkta fjäriln*. Ssgn *guldbestänkt* anträffas i nyromantisk och särskilt fosforistisk vers. I IE II 15. *Fjärilposten*, v. 4 använder R. uttr. *en guldbevingad fjäril*; jfr komm. till detta ställe. B. 14 *mund* se komm. till D I 24, v. 16.

14 *smickrarn* om fjäriln även i den i trycket uteslutna slutstrofen i D I 11. C.

14 *innan kort* se komm. till D II 21, v. 5.

249-250. 29. *Hvem styrde hit din väg?*

Dikten trycktes första gången 11 januari 1833 i HM. Med uteslutande av en strof, annars oförändrad, intagen i D II.

En hs, tydligen första nedskriften, finnes i »Bruna boken» i Borgåsamlingen (om »Bruna boken» se inl. komm. till D II s. 356). Diktens början, v. 1-10, är där skriven under IE II 11; på följ. sida finnas v. 11-24 d och på den därpå följ. slutstrofen. Under den har R. skrivit översättningen *Den förrådada kärleken*.

2 Hs, HM, D II² och SA 1861: *fjällets* (D II: fjellets).

4 Hs först *ensam växte*, men genom siffrorna 2 och 1 ovan orden angivet att deras ordning skall omkastas.

5 Hs först: *Jag sökte icke dig*; de tre sista orden sedan strukna och raden fortsatt med *saknade ej dig*.

7 Hs: efter *Jag* en oläsbar överstruken bokstav, varpå raden fortsatts med *visste*.

10 Hs har semikolon efter *mor* (D II: komma).

13 Hs saknar komma efter *bäck*.

17 Hs först *blommor*; detta struket och ovan raden skrivet *plantor* (D II: plantor).

18 Hs saknar komma efter *står*, D II² och SA 1861 ha där semikolon.

19 SA 1861: *foglar* (D II: fåglar).

Hs: i *fått* är *f ä fr s* (?).

Hs saknar komma efter *hem*.

20 Hs har troligen *lundars* (D II: lunders).

21 Hs först *skogars*, detta struket och ovan raden *nejders*.

Hs har komma efter *son* (D II: utropstecken).

23 SA 1861: *fogel* (D II: fågel).

D II² och SA 1861: *långtifrån* (D II: långt ifrån).

Hs har komma efter *ifrån* (D II: utropstecken).

I hs och HM följer efter v. 24 en sedan utesluten strof (v. 24 a-d):

*Säg, hvar det språk du fick,
Som jag förstod så väl!
Hvem gaf dig denna blick
För djupet af min själ?*

HM saknar i v. a komma efter *Säg*, har i v. b frågetecken efter *väl* och i v. d *I* i st f *För*.

28 D II² har komma efter *den*.

Hs har punkt efter *var* (D II: frågetecken).

Diktens plats i »Bruna boken» visar, att den är skriven senare än IE II 11, tryckt 23 november 1832, och tidigare än *Den förrådade kärleken*, tryckt i HM 28 januari 1833. Sannolikt ha dessa dikter skrivits omedelbart efter varandra i början eller mitten av november 1832. De höra antagligen till de senast författade dikterna i D II.

Hvem styrde hit din väg?, vars fjärde, sjätte och sjunde strofer R. sedan använde som motto för de olika sångerna i *Hanna*, betecknas allmänt av litteraturhistorikerna som en av höjdpunkterna i R:s erotiska lyrik. Albert Nilsson, *Vem styrde hit din väg?* HLS 11, 1935, s. 15 f., framhåller att här liksom i *Den enda stunden*, i *Hanna*, i *Nadeschda* och i *Kung Fjalar* framträder R:s »erotiska predestina-

tionslära med dess mystik»; »Deras kärlek är ett slags igenkännande och har något av hemlighetsfull ödesbestämmdhet.» Denna uppfattning av kärleken återfinns N. på flera håll i romantiken och ser dess ursprung dels i ödestron, dels i platonismen. Hedvall RPS s. 46 f. och s. 168 f. betonar enhetligheten i den landskapsbild, som framstår ur de olika bilderna i dikten, och ser däri »ett bevis på huru motivet för bilden fångade skaldens intresse och stod för honom såsom nästan väsentligare än själva liknelsen, jämförelsen». Här finner hon en frändskap med de homeriska bilderna i *Grafven i Perrho* och *Elgskyttarne* — en uppfattning vars riktighet dock synes mig kunna sättas i fråga. — Om dikten se och Viljanen Rbg I s. 317.

Om diktens stil skriver Nils Svanberg i *Lyrisk stil* (Verdandis småskrifter 401, 1938, s. 31 f.): »En genomförd stegring, en linje som med allt starkare tydlighet för fram till slutmålet: sådan är också byggnaden i [Hvem styrde hit din väg?]. — Varje strof är här en variation av grundmotivet, den älskandes jubel och undran över sin upplevelse. Inom stroferna råder hela tiden en regelbunden växling, den ger ett slags motsvarighet till de två människooöden, vilkas förening dikten handlar om. Ibland betonas denna parallellism av ett upprepat ord (långt bortom, ensam, jag såg ej). De likartade och dock skiftande uttrycken måla på samma gång, hur den talandes hänförelse växer och hur det outgrundliga öde, som hon förtäljer, kommer allt närmare sin fullbordan, hur det växer från intet till allt. Också här talas i allmängiltigt enkla ord, natursceneriet och bilderna äro de allmännaste (fjärden, fjället, bäcken, fåglarna, ängen). Diktens huvudperson, som här hela tiden talar själv, presenterar sig icke närmare. Hennes öde kan man under diktens lopp allt klarare ana, men från början talar hon liksom obekymrad om tid och rum, till en som hon kallar 'du' och är själv utan närmare bestämningar 'jag'. Något högtidligare än i den förra dikten [Den enda stunden] är ordvalet (nejder, dädan), och det är här högstämnda utrop och frågor, som i de två slutstroferna uttrycka stegringens höjdpunkt, diktens mål. Ung, jublande lycka kan icke få ett storslagnare uttryck än denna avslutande, obesvarade fråga; den klipper av de ord, som tyckas ändock ej kunna tolka dess övermått. — Orden 'jag' och 'du' spela genom hela dikten mot varandra på ett sätt, som erinrar om dylika ords innerliga, centrallyriska klang hos Almqvist. Men då 'jag' i två strofer upprepas sju gånger, är det på samma ställe, i radens början, i den intensiva ansatsen; sådant skänker klart eftertryck, medan upprepningen hos A. ofta innebär ett raffinerat, labyrinthartat irrande.»

Den fyrradiga strofen av tretaktiga jambiska verser med korsvisa manliga rim har jag icke iakttagit annanstädes. Hedvall RPS s. 178

säger: »En särskild karaktär har dock den avbrutna rytmen i Hvem styrde hit din väg?, vilken ger dikten den prägel av andlös viskning, som är så egendomlig och gripande. De markerade pauserna vid versens slut synas härvid vara av stor betydelse.» C.

Titel. *Hvem styrde hit din väg?* Titlar av detta slag, utgörande en hel versrad, förekomma icke i R:s originaldikter förrän i D II. I 15. *Akta, då är Guden nära* är det själva slutraden som fått tjänstgöra som titel, liksom i 12. *Det var då* titeln också hämtats från sista versraden. I *Hvem styrde hit din väg?* är det sista versraden i näst sista strofen som har fått göra det. I samtliga fall är det fråga om den versrad som uttrycksfullast sammanfattar grundmotivet i respektive dikter. Titlar av detta slag finnas i SV, och det är högst antagligt att R. fått uppslaget därifrån. Visan *Bist mein eigen* har sålunda fått titeln av slutorden: du bist mein eigen och epigrammet *Sterben will ich für Dich* av slutraderna: Sterben, ja sterben — Will ich für Dich. Men titeln kan i SV också bestå av en sammanfattande sats utan att denna direkt förekommer i poemet. Så är förhållandet i *Jeder Fisch kann dich belehren* och i *Wenn man der Mutter nicht folgt*. Något exempel av detta senare slag finnes icke i D II. De titlar i satsform som finnas i IE II, *Flyg ej unnan, Grumla icke flickans själ* och *Vill du byta öde?* ha sin direkta motsvarighet i dikterna, i de två sista i tredje versraden från slutet. Däremot finnas titlar av detta andra slag i SF. *Öfver klippor, öfver floder finner kärlek väg* är en överflyttning av den tyska titeln *Ueber Fluthen Find't Liebe den Weg*, och på liknande sätt förhåller det sig med *Våra mödrar bära skulden* ~ *Die Mütter sind schuld*. B.

4 Då R. i hs ändrat raden från *Och ensam växte opp* till *Och växte ensam opp* har detta väl skett för att genom den kiastiska motsättningen till v. 3 starkare framhäva *ensam*. C.

5 Ändringen i hs — från *Jag sökte icke dig* till *Jag saknade ej dig* — visar tydligt att R. icke haft strofens lydelse klar för sig, då han började nedskrivna dess första rad. Jfr också nedan v. 17. C.

17 *blommor* ändrades tydligen i hs till *plantor*, då följande rad kom att innehålla ordet *blomning*. C.

21-22 I sin stilistiska analys av *Hvem styrde hit din väg?* (se inl. komm. ovan) nämner Svanberg som exempel på att ordvalet är något högtidligare i denna dikt än i *Den enda stunden* de båda orden *nejder* och *dädan*. Beträffande det förra är det väl dock själva utropet »O, andra nejderns son!» som har det högtidliga över sig, icke det tämligen neutrala ordet *nejd*. *Dädan* åter torde icke vara mera högtidligt här än i *Zigenaren*: Och han stod likväl, Zigenarn Adolf, —

Glad på marken ren och eftertänkte, — Hvert sin färd han skulle styra dädan. D II 2, v. 68-70. *B.*

21 Då R. i hs först skrev *O andra skogars son* anknöt han till landskapsbilden i diktens första strof med dess ödemarksstämning. Men »skogars son» strider alldeles mot landskapsstämningen i v. 13-20, och R. ändrade därför *skogars* till *nejders*. *B. C.*

24 a-d Estlander RS s. 338 säger att R., då han strök strofen, »gjort en ändring vars behövlighet och båtнад man änteligen engång icke inser». Det synes mig dock otvivelaktigt att dikten genom strykningen vunnit i verkningsfull koncentration. *C.*

251. 30. *Bruden*.

Första gången tryckt i D II.

Ingen hs finnes bevarad.

3 D II² och SA 1861 ha komma efter *först*.

7 D II² och SA 1861 ha citationstecken kring *ja*.

12 SA 1861: *fogelns* (D II: fågelns).

Estlander RS s. 338 f. uppger att dikten vore författad 1832, då R. var på besök på Degerögård, där man ännu 1868 visade E. den brända alen (i KI heter det: »dikt. troligen sommaren 1832 efter ett besök å Degerö»). Den — visserligen mycket summariska — landskapsbildning, som finnes i strof 1, kan bra passa in på Degerö. »Uddens björkar» skulle då åsyfta träden på den björkbevuxna Knysnäsudden. »Den brända alen» vore antagligen något träd på Degerögårds strand, som skadats vid avbrännandet av en midsommareld. Då Estlander icke uppger sin sagesman är det emellertid svårt att bedöma värdet av den tradition, på vilken han stöder sig. Skulle dikten i sin helhet ha sin omedelbara upprinnelse i en verklig situation — vilket den givetvis icke behöver ha, ehuru dess ton i viss mån frestar läsaren att antaga att så är — måste den vara äldre än E. anger, från R:s förlovningstid våren 1830 (icke heller i detta fall återger den dock i allt verkligheten, ty Fredrika Tengströms far dog redan 1824). Motivet i dikten erinrar något om IE I 19, där modern framhåller, att våren är den rätta tiden för bröllop; om det möjliga biografiska underläget se komm. till denna dikt.

Strofen är densamma som i D II 14. *Helsningen*; jfr komm. till denna dikt. *Bruden* och *Helsningen* ha i motivet en viss beröring med varandra: i båda tänker skalden på sin frånvarande älskade. Även med Franzéns *Till de hemmavarande* (D 1810 s. 285), som också den har samma strof, visar *Bruden* en allmän frändskap: dess andra strof påminner något om familjeidyllen i F:s dikt, där också de olika

familjemedlemmarna uppräknas och ett brev omtalas; likaså erinrade två dikternas sätt att få fram en åskådlig lokalbild om varandra (»vid min rön» hos F., »framom uddens björkar» hos R.). C.

Titel. Ordet *Bruden* har här sin finländska betydelse: käreasta, fästmö. B.

1 *Om jag såg dig, om jag såg dig redan.* Upprepningen är här använd som ett suggestivt stilmedel för att ge uttryck åt en andlös väntan. I v. 11-12: »och våren, — Endast våren är en tid för den» finns också en känslomättad upprepning, fastän av annan art. Det är troligt att R:s sysslande med idyllepigrammen bidragit att öppna hans ögon för upprepningens stilistiska värden. B.

13 *Skyndom.* Om imperativerna på *-om* se komm. till D I 13, v. 13.
15 *Fast i toppen av den brända alen.* *Fast* i bet. »om ock», »till och med» är en finlandism (fennicism); se Bergroth FinlSv. s. 128. Den finnes också i *Otto von Fieandt*: Kunde slåss fast hela dan. C.

252-253. 31. *Saknaden.*

Första gången tryckt i D II.

En hs, som är första nedskrift, finnes i Borgåsamlingen; om den se inl. komm. till D II 21. (Söderhjelm Ant. s. 78 uppger att en andra hs skulle finnas på samma papper som IE II 2; *Saknaden* är emellertid hos S. felskrivning för *Serenad*.) Titeln är i hs med blyerts tillagd av J. E. Strömborg.

1 Hs: *fins* (D II: finns).

2 Hs: *grönska* (D II: fågning).

Hs och D II² ha semikolon efter *bär* (D II: punkt).

3 Hs har komma efter *längesen*.

D II²: *längese'n* (D II: längesen).

5 Hs först: *Ja vinter ser jag.* Sedan har R. ovanför *vinter* skrivit *ute* och därpå strukit över hela raden samt under den skrivit v. 5 i dess nuvarande lydelse.

Hs saknar komma efter *Ja*.

Hs och D II² ha komma efter *blott*.

7 Hs först i början av raden *Om*; detta struket och ovan raden skrivet *Och*.

Hs: *gådt ä t gått*.

Hs: *jordens* (D II: världens).

8 Hs saknar punkt efter *ändå*.

9-20 saknas i hs; i stället finnes där följande strof (9 a-d):

*Men aldrig slår den planta knopp,
På hvilken sol ej ser,
Och alldrig går min sol mer opp;
Den gick i grafven ner*

9 a Hs först *blomma*; detta har icke strukits, men ovan raden har R. skrivit *planta*.

9 c Hs först *den sol*; *den* struket och ovan raden skrivet *min*.

16 D II² och SA 1861: *upp* (D II: opp).

19 D II² och SA 1861: *sakna'n* (D II: saknan).

D II² och SA 1861 sakna komma efter *quar*.

21 Hs: *här* (D II: tyst).

Hs och D II²: *hälln* (D II: håll'n).

22 Hs: *fordna* (D II: flydda).

23 Hs: *Då perian spjelkes lätt* (D II: Då brasan brinner ned).

Hs och D II²: *qvälln* (D II: qväll'n).

24 Hs: *Ej andra sysslor har* (D II: Ej flere slöjder har).

Saknaden är skriven våren 1831, ungefär samtidigt med den i samma hs ingående *Den sjuttonåriga*.

Ämnet och stämningen, den vemodiga längtan efter den älskade, återfinnes i flera av dikterna i D II; närmast *Saknaden* står *Jägar-gossen* (D II 8), om vilken i synnerhet inledningsverserna erinra, och *Tjensteflickan* (D II 4), med vars slutstrofer den sista strofen har en tydlig likhet.

R. har i detta rollpoem icke uttryckligen angivit, om den talande är en yngling eller en flicka. Hedvall RPS s. 18 och Rbg s. 65 tar för givet att diktens jag är en flicka. Viljanen Rbg I s. 307 talar om att diktens sista rader »innesluter ett finskt Gretchen-liv», men då V. på följande sida påpekar *Saknadens* likhet med Franzéns *Värlängtan* tillfogar han, att denna likhet kommer en att misstänka, att *Saknadens* jag liksom *Värlängtans* är en yngling: »detta antydes av hänvisningen till ett manligt tidsfördriv». Hela tonen i dikten synes mig visa, att R. avsett, att den talande är en flicka. — Hedvall Rbg s. 65 anser, att tanken på Maria Nygrén inspirerat dikten (stället återfinnes icke i Rbg²). Några övertygande skäl för denna uppfattning synas mig icke föreligga. — Om dikten se ock Söderhjelm JLR I² s. 274, Hedvall RPS s. 219 f., Hasselberg, Realistisk lyrik s. 115 f.

Hedvall RPS s. 88 anser, att naturen här är använd som symbol på ett sätt som erinrar om den germanska folkvisan, ehuru tekniken dock är en något annan. Likheten synes mig dock icke vara av det slag att den skulle tyda på något direkt inflytande. Jfr inl. komm. till D II

s. 357-358. — Viljanen Rbg I s. 308 finner, säkert med rätta, ett samband mellan R:s dikt och Franzéns *Värlängtan* (D 1810 s. 318 under titeln *Saknaden*).

Strofen är densamma som i *Svanen* (D I 14) och i flera dikter i D II, bland dem *Jägar-gossen* (D II 8); om den se komm. till D I 14. Det förefaller emellertid sannolikt att R. i *Saknaden* närmast fått rytmen från Franzéns *Värlängtan*, där den sexradiga strofens fyra första verser helt överensstämmer med strofen i R:s dikt.

Hedvall RPS s. 186 säger, att i D II versens melodi av vokaler och konsonanter endast sällan uttrycker annat än blid och harmonisk stämning: »Någon gång kan dock tonen stiga, i det höga vokaler ge melodin en klang av smärta, som sedan låter den stilla, lugna tonen, vilken genast återtages, framstå mera djup och levande.» Som det främsta exemplet härför anför hon *Saknadens* strof 5. C.

2 *Som löf och fågring bär*. Jfr *Elgskyttarne* IV v. 15-16: Liksom trän... — När de af våren beklädas med löf och grönska och fågring. (*Saknadens* hs har här *grönska*; R. har således tvekat mellan vilka två av Elgskyttarnes tre substantiv han här skulle upptaga). — *löf och grönska* l. *fågring* i st f *gröna* resp. *fagra löf* har fransklassisk stilprägel. C.

5 R. har först ämnat ge raden lydelsen *Ja vinter ser jag ute blott*, men märkt att den då fick en annan mening än han åsyftat. C.

7 *till världens slut*. Hs har *jordens*, vilket på sätt och vis kan vara riktigare, men R. har väl ändrat till *verldens* i anslutning till uttr. »världens ände» och kanske också för att ordet var mera känsломättat och expressivt och rent klangligt korresponderade bättre med *vinter* i v. 5. B.

9 a R. har förmodligen märkt det oriktiga i uttrycket »blomman slår knopp», om man tar fasta på ordet blommas egentliga betydelse, och därför ändrat *blomma* till *planta*. C.

9 c-d *Och alldrig går min sol mer opp* — *Den gick i grafven ner* och 15-16 *O, du mitt hjertas sol, du går* — *Ej opp ur grafven mer*. Jfr Franzén, *Saknaden*: Jag ensam tynar utan hopp: — min sol går alldrig opp. (D 1810 s. 318). Den slutliga versionen avlägsnar sig sålunda mer från Franzén, ehuru likheten fortfarande framträder. Det kan också anmärkas att *grafven*, fastän i annat sammanhang, förekommer längre fram i F:s dikt. C.

11-12 *Låg kölden i min egen barm* — *Dock lika ödslig kvar*. Jfr Franzén, *Saknaden*: Men ack! i detta hjerta rår — en vinter utan vår. C.

12 *ödslig*. Ordet har här en annan betydelsenysans än i D II 26, v. 3 och

motsvarar till innebörden, om också ej till stilprägel, det moderna: steril. *B.*

19-20 R. har antagligen ändrat *här* (i *hs*) till *tyst* (i *D II*), emedan »tyst» hade en så mycket starkare innebörd än det rätt intetsägande »här». Samtidigt har R. väl också velat undvika en rad med endast ä-ljud. *Fordna* har förmodligen ändrats till *flydda* för att ge versparet ett förenande gemensamt vokalljud, en tendens som är märkbar i de flesta av diktens strofer. *C.*

19 *saknan* jfr komm. till *D II 15*, v. 22.

20 *Det andra for med dig*. Hedvall RPS s. 334 anmärker att »den för vår uppfattning något banala vändningen ... måhända icke förefallit samtiden alltför vardaglig» och citerar Tegnérs, *På Grafven i Hières* (WB IV s. 75): I himlens vindar, susen lätt och blanden — er sång med vår, med hennes som for dit. — *for* hos R. är troligen direkt upptaget från Franzén, *Saknaden*: Ach! när vi stördes: for jag hit, — och hon för evigt dit. Jfr dock redan i *För ett faderlöst barn* (SS II s. 52): Men han for den tysta färden. *C.*

23 *Då pertan spjelkes lätt* (i *hs*). Versen anger tydligt att R. här som i så många andra av dikterna i *D II* tänkt sig scenen förlagd till Saarijärvi eller åtminstone till inlandet. I *Några ord om nejderna, folklynnets och lefnadssättet i Saarijärvi socken* (Normaluppl. VI s. 9) säger R. om vinteraftnarna i pörtena: »En ofantlig brasa af grof tallved blossar vid ugnen och kastar ett bländande sken kring stugan, som ytterligare upplyses af pertbloss, än stuckna i väggarne, än upburna af egna klykor på golfvet. — Qvinnorna sitta vid sina rockar eller syssla med degtråg och gryta, männerna göra korgar, slädor, skidor och dylikt, tiggare och inhysingar sträcka sig för elden, och den stående artikeln i stugans hushållsjournal, pertklyfningen, skötes af en någon äldre gubbe, som med lugn händighet delar de tunna spjelarna i ännu tunnare skifvor.» Då R. i trycket ändrat stället till: *Då brasan brinner ned* kan detta ha berott på att han erinrat sig att pertklyfningen således var en uppgift, som tillkom de gamla, icke de unga. Dock kan ändringen också bero på att den senare versionen har ett starkare stämningsinnehåll än den tidigare. *C.* — *pertan* se komm. till *D II 4*, v. 17-18.

24 *slöjder*. Viljanen (se ovan inl. komm. till dikten) anser att ordet kunde tyda på att det är en yngling som talar. Det kan dock även användas om kvinnligt handarbete. I Walcke, *Minnesbok uti dans-konsten* (1782) s. 34 uppräknas »De prydeligaste slöjder hos et Fruntimber: Folla, märka, binda, knyta, knyppla [osv]». *Hs* har *syslor*. *C. B.*

254. 32. *Vårvisa*.

Dikten trycktes första gången i D II.
Ingen hs finnes bevarad.

Några fakta, som skulle möjliggöra en säker eller ens i högre grad sannolik datering, finnas icke. Viljanen Rbg I s. 311 och 374 förmodar att dikten hör till de sist skrivna i D II, då den icke publicerades förrän i denna samling. Men detta skäl har knappast någon beviskraft; jfr komm. till D II 28 och 31, vilka likaså först trycktes i D II. Man kan måhända tycka sig skönja ett inre samband mellan *Vårvisa* och den *Höst-sång*, som R. tryckte i TH 10 december 1830 (SS II s. 143); i *Höst-sång* ger han uttryck åt den nedstämdhet, som hösten gjuter in i hans sinne, medan han i *Vårvisa* skildrar de befriande känslor våren medför. Men denna grund är dock alltför osäker för att läggas till grund för en datering. — Hedvall Rbg² s. 129 framkastar tanken, att dikten skulle ha sitt ursprung i R:s känslor för Maria Prytz, som hösten 1832 och troligen även våren 1833 vistades i Helsingfors (jfr komm. till D II 24). Se ock Viljanen Rbg I s. 380. Även om dikten vore författad våren 1833 synas mig tillräckliga skäl för H:s antagande icke finnas.

Vårvisa är en av de få öppet personliga dikterna i D II. I dess förhoppning att våren skall skänka skaldens under vintern stelnade känsloliv ny värme framträder den mottaglighet för naturens växlingar som hör till R:s väsen. Flyttfåglarna, som spela en stor roll i flera av R:s dikter, bli i *Vårvisa* symbolen för de krafter som skola uppliva hans hjärta. — Hedvall, som i RPS icke observerat att *Vårvisa* ingår i D II utan hänför den till D III (s. 19 och 81), ser i den ett exempel på hur naturskildringen i R:s diktning »från medlet av 30-talet» utvecklas mot det typiska och syntetiska, varvid hon som företrädare för R:s tidigare, mer analytiska skildringssätt hänvisar till *Den döende*. Iakttagelsen om en sådan utvecklingstendens hos R. är alldeles riktig, men den nya stilen framträder redan under 30-talets början i en mängd av dikterna i D II (*Bondgossen*, *Jägar-gossen*, *Fågel-fångarn* osv). Att exemplifiera en kronologisk stilutveckling hos R. genom att ställa *Vårvisa* gentemot *Den döende* är dessutom omöjligt, emedan det icke kan avgöras vilkendera dikten är äldre. Den nya naturskildringens princip uttalades klart av R. redan i recensionen av Euphrosynes dikter i HM 24 augusti 1832: »Vill derföre konstnärn teckna naturen, så må han ej söka träffa hennes bilder derigenom, att han ängsligt uppräknar till dem hörande delar, utan han måste uppsöka och återge de konturer, i hvilka alla delar smälta tillhopa, och hvaraf hvarje särskild får sin bestämning och betydelse. — Det är

just denna åskådnings-förmåga af det hela, som utgör konstnärns vishet vid val och behandling af detaljer.» (Normaluppl. VI s. 93.) Jfr ock Tideström, R. som estetiker s. 344 f.

Vårvisa och IE II 31 äro de enda dikter i D II, där R. begagnar anapester (jfr komm. till versmättet i D II 22). De udda raderna i den fyrradiga strofen äro tvåtaktiga med kvinnligt slut, de jämna tre-taktiga med manligt. Rimmen äro korsvisa. Någon motsvarighet till strofen har jag icke funnit. Det förtjänar emellertid nämnas att också *Flytt-foglarne* i D I har anapestisk meter, ehuru i helt annan kombination. Sannolikt har rytmen i dessa dikter för R. återgivit något av rytmen i de flyttande fåglarnas vingslag. — Diktens komposition får sin karakteristiska särprägel av att slutstrofen väsentligen består av samma ord som begynnelsestrofen, men *lunder* i v. 3 har ersatts av *hjerter* i v. 13 och *sjöar* i v. 4 av *känsla* i v. 14, varigenom det symboliska i diktens begynnelse klart framhäves. C.

1 Hedvall RPS s. 81 framhåller, att upprepningen — *De komma, de komma* — ger uttryck åt den jublande vårstämningen. C.

2 *de vingade skaror*. Omskrivningen kan i detta sammanhang knappast kallas typiskt fransklassisk, men något av denna stilkaraktär vidhäftar den väl också här. — I *Höstsång* (SS II s. 143, v. 15) kallas flyttfåglarna »vingade hopar» (om ett möjligt samband mellan *Vårvisa* och *Höstsång* se komm. ovan). — Jfr ock Stagnelius, *Flyttfåglarne* (D 1824 III s. 52): den fjädrade skaran, C.

4 *ljummas* bli *ljum*. I *Flyttfåglarna* hade Tegnér tidigare använt ordet i ett sammanhang som påminner om det i *Vårvisa*, fastän det hos honom gäller fågelsträcket söderut: Till grönskande ängar, till *ljummande våg*, — till skuggande palmer står åter vår håg. WB II s. 97. R. har använt ordet även i *Hanna* III v. 3: *ljummade vindar* — Kommo från ängarne än och lekte med ängor af blomstren. I eg. anv. tillhör ordet numera köksspråket, men i mer eller mindre öfverförd anv. finner man det här och var hos en mängd vittra författare under skilda tider, möjligen med någon öfvervikt för det tidiga 1800-talet. I *Vårvisa* har en sådan öfverföring skett på ett särskilt påtagligt sätt i v. 14, såsom påpekas i inl. komm. ovan. Om känslan använder R. också *förljumma* i *Nadeschda* VII v. 62, men betydelsen går då åt motsatt håll: bli mindre varm, svalna. B.

6 *melodisk* se komm. till D I 26, v. 20.

7-9 Om rimmet *ljuf*: *nu* se komm. till D I 1, v. 18-20.

9-10 *Blott kärleken fäster* — *En flyktning från skyarnas rand*. *Fäster* håller kvar, binder. *En flyktning* jfr D I 6. *Flytt-foglarne*, v. 1: J, flygtande gäster. Benämningen *flyktning* möter i beslätat samman-

hang i Franzéns *Saknaden* D 1810 s. 319. Där är det visserligen ynglingen som kallar sin försvunna älskade så, men han gör det vid tanken på bofinkens maka som »kom i skyn — från vinterns långa färd — och glömde vid sin älsklings syn — Levantens sköna värld». Man märker också likheten »kom i skyn» och »från skyarnas rand». Om man antar att R. haft Franzéns strof i tankarna, förstår man också bättre själva anslaget i hans strof, där »Blott kärleken» kommer ganska oförmedlat. *B.*

10 *från skyarnas rand.* »Rand» fyllnadsord, jfr Hedvall RPS s. 256. C. 13-16 Den sista strofen i *Vårvisa* har samma symboliska karaktär som i skaldens *Flytt-foglarne*. I båda dikterna prononceras denna också genom att sista strofen formellt nära ansluter sig till den första (jfr inl. komm. ovan). Likheten mellan de båda dikterna understryker huru fast rotat det symboliska i flyttfågelmotivet var hos R. *B.*

257-291. *Idyll och epigram II.*

Allmän komm. se inl. komm. till D II s. 357.

257-258. 1. *De fångna.*

Dikten trycktes första gången 2 juli 1832 i HM. Oförändrad intagen i D II.

Intet ms finnes bevarat.

3 D II² och SA 1861 ha komma efter *perla*.

11 HM saknar komma efter *Nej*.

12 HM har komma efter *dyrbar* (D II: semikolon).

15 HM har punkt efter *skalet* (D II: komma).

16 D II²: *Morgonrodna'n* (D II: Morgonrodnan).

20 HM saknar komma efter *Stum* och efter *fången*.

28 HM saknar komma efter *Nej*.

Den enda fasta stödjepunkten för dateringen är tryckningsdatum. Den nära anslutningen till serbisk folkdikt gör dock att man vore böjd för att anse dikten tillhöra ett något äldre skede, kanske 1830.

Diktens berättande innehåll, gossen som finner en flicka i en pärla och fångslas av hennes skönhet, synes vara R:s egen uppfinning; se Berg HLS 14, s. 18. Ett uppslag har han dock sannolikt fått från de serbiska dikternas *Den bönhörde* (Normaluppl. I s. 193), där gossen inne i granens stam finner en flicka, vars skönhet väcker hans kärlek (Ek HLS 13, s. 40 och Berg l.c.). Huruvida man även med Berg får antaga en detaljpåverkan från *Flickan i dörren* i SF (Normaluppl. I s. 195) synes mer osäkert. Kompositionen vittnar otvetydigt om inflytandet från SV och från IE I. Huvudinnehållet är samlat i dia-

logen mellan gossen och flickan. Vart och ett av gossens och flickans yttranden omfattar fyra verser. Flickans första replik upprepas med ändring av blott några ord av gossen v. 24-27; gossens svar till flickan v. 11-14 upprepas av henne ordagrant — blott med utbyte av »min goda flicka» till »du goda gosse» — i hennes slutreplik. Det i folkdikningen så vanliga tretalet visar sig i att gossen står stum »i trenne timmar».

Den fyrtaktiga orimmade trokén med kvinnlig utgång är övertagen från SV (jfr inl. komm. till D II s. 357).

6 *Och hon bad en bön och sade.* Jfr IE I 18, v. 102: Källan bad en bön och sade. De två dikterna ha både vad innehåll och komposition angår en påtaglig likhet. C.

7 och 24 *Offra upp.* R. har annars så gott som alltid *opp*; han har här tydligen för välljudets skull utbytt det mot *upp*. C.

8 *Bryt ditt fängsel, låt mig fara.* Berg HLS 14 s. 19 påpekar att här synes föreligga en reminiscens från Atterboms näktergalens sång till rosen LÖ 1824 I s. 235: Du, som gaf mig, framför andra, — Gnistan af din eld, Natur! — Bryt mitt fängsel, låt mig vandra — slocknande i sång derur! Andra beröringar uppvisa dessa dikter icke. C.

11 *min goda flicka* och 28 *du goda gosse* se komm. till IE I 8, v. 66. 20 *Stum, i hennes skönhet fången.* Hedvall RPS s. 117 betonar att hos R. den djupaste smärtan och förtvivlan äro stumma. Men det gäller som bl. a. av detta ställe synes även andra starka känslor. C.

259. 2. *Den tidiga sorgen.*

Dikten trycktes första gången 13 augusti 1832 i HM och infördes oförändrad i D II.

En hs, renskrift, finnes i Borgåsamlingen. Om denna hs se komm. till D II 16. — I hs står ovanför dikten *Idyll och epigram*, vilken rubrik hänförelse sig även till de övriga i hs följande dikterna. Sedan har J. E. Strömborg med blyerts ovanför dikten skrivit *Den tidiga sorgen*. I HM infördes alla de i hs ingående idyllepigrammen på samma gång under den gemensamma titeln *Idyll och Epigramm*. Denna dikt har där siffran 1. I D II ha idyllepigrammen icke något ordningsnummer utan endast titlar.

8 D II² och SA 1861: *re'n* (D II: ren).

Hs: *beteckna* ä fr *betäckna*.

Dikten är säkert skriven före 11 maj 1832, då D II 16 trycktes i HM; hur mycket tidigare den är författad kan icke avgöras, då det ms,

i vilket den ingår, tydligen är en renskrift, i vilken R. samlat dikter avsedda att ingå i HM under våren och sommaren 1832.

Dikten har icke någon närmare beröring med dikterna i SV, om också dess grundton har en viss frändskap med några av dikterna där; Berg HLS 14, s. 19 nämner särskilt *Till en ros* i SF (Normaluppl. I s. 170). Icke heller i stilen framträder några av de för SV mer karakteristiska dragen. Dikten visar samma intresse för den unga flickan på gränsen mellan barndomen och ungdomen som flera andra dikter i D II.

Versmåttet är detsamma som i D I 1. Strofen är dock i *Den tidiga sorgen* åttaradig, icke fyraradig, och rim saknas.

Dikten är som så ofta hos R. tydligt delad i två hälfter. I den första ställas mot varandra å ena sidan rosen och vallmon, å den andra den glada systemen och den sorgsna; i den senare vänder sig skalden direkt till den sorgsna systemen. Sylvia von Pfaler, Rytmska och akustiska element i R:s IE HLS 23 framhåller, att de jämna, kortare versraderna automatiskt bli retarderade och få en allvarligare prägel (s. 376) och att de två systrarna karakteriseras också rent akustiskt: den första versen, som ägnas den glada systemen, har rika vokalväxlingar och hårda konsonanter, medan den andra versens »du» målas med mörka vokalfärger och mjuka, bindande konsonantlinjer — en kontrast som sedan ytterligare fördjupas i det följande versparet (s. 387). C.

---

1 *tyder* betyder, symboliserar. B.

4 Vallmon är vanligen en symbol för sömnen (jfr komm. till SN I v. 11), men övergången till dödssymbol är mycket närliggande. C.

8 *Att beteckna ren* att redan förse med ett kännetecken (en symbol.) B.

260. 3. *Flickans årstider.*

Första gången tryckt 13 augusti 1832 i HM. Oförändrad intagen i D II. Två ms finnas i Borgåsamlingen. Det ena, hs 1, som tydligen är den första nedskriften av dikten, finnes på ett fyrsidigt blad. Papperet är gulvitt med vattenlinjer på längden och vattring på tvärens, tydligen Honig & Zoonens vanliga, ehuru vattenstämpeln icke synes; sidans storlek 10 X 16 cm. På s. 1 finnes *Le ej om jag rodnar* (SS II, s. 175) och under den IE II 32, v. 1-14; på s. 2 finnes fortsättningen av denna dikt v. 15-27; under denna är en halv sida tom. På s. 3 finnes IE II 5 och under den IE II 3; på s. 4 *Huhhu-leken* (SS II s. 168). Dikterna på de två sista sidorna synas vara skrivna med en något finare penna än dikterna på de två första. Fredrika har i vänstra marginalen vid IE II 3 antecknat *tryckt*. J. E. Strömborg har ovanför

dikten med blyerts skrivit titeln *Flickans årstider*. — Det andra ms, hs 2, är en renskrift; om detta se inl. komm. till D II 16. Också i detta ms har Strömborg med blyerts skrivit titeln.

Titel Hs 1 saknar helt överskrift, hs 2 har ovan dikten siffran 2. I HM är dikten jämte IE II 2, 4, 5 och 6 införd under den gemensamma rubriken *Idyll och Epigramm* och försedd med nummer 2.

2 Hs 1 saknar komma efter *lunden*.

3 Hs 2 och HM ha komma efter *ros*.

Hs 1: *sade* (D II: talte).

4 Hs 1 saknar komma efter det andra *ej* och efter *blomma*.

5 Hs 1: *sköna* ä fr oläsl., möjl. *glada* (D II: sköna).

Hs 1: *försvunnit*, där *svunnit* ä fr *flutit* (?) (D II: förflutit).

Hs 1 har semikolon i radslutet (D II: utropstecken).

7 Hs 1: *ägt* ä fr *haft* (?) (D II: ägt).

Hs 1 saknar komma efter *glädje*.

8 Hs 1 har semikolon efter *nådde* (D II: punkt).

9 Hs 1: *Wärre* (D II: Värre).

Hs 1 saknar komma efter *hjerter*.

10 Hs 1 och hs 2: *engång* (D II: en gång).

Hs 1 och hs 2 ha semikolon efter *vinier*, HM punkt (D II: komma).

11 Hs 1 saknar komma efter *vårdag*.

12 Hs 2 och HM: *Moders* (D II: moders).

Dikten är säkert skriven före 11 maj 1832 (se komm. till D II 16). Antagligen äro emellertid alla de dikter, som finnas på samma papper som hs 1, skrivna ungefär samtidigt, och då av dem IE II 32 senast kan vara författad hösten 1831 (se komm. till denna dikt) synes man få antaga att också IE II 3 är skriven senast vid denna tidpunkt. Mycket möjligt förefaller emellertid att den — liksom hela manuskriptet — är ännu äldre.

Moderns kyla mot dotterns kärlek finnes i flera av dikterna i SV och i IE I 16 och 19. Berg HLS 14 s. 19 anger som diktens förebild *Vinter i hjertet* i SF (Normaluppl. I s. 169).

Versmättet är den fyrtaktiga kvinnliga orimmade trokén. — Sylvia von Pfaler HLS 23 s. 375 framhåller, att i denna dikt liksom i flera andra i IE II »den regelbundna rytmiska pauseringen i en målande situationsbild efterhand ger vika för innehållets krav på större variation i pausering, tempoväxling och accentuering». Efter de regelbundna verserna i diktens början följer i flickans egna ord en friare rytmik. C.

1-3 *Flickan gick en vintermorgon* — I den rimbeströdda lunden, — Säg en vissnad ros och talte. Denna ingress erinrar mycket om in-

gressen till IE I 8: Mellan friska blommor genom lunden — Gick den goda flickan helt allena, — Och hon bröt en nyfödd ros och sade. Rent formellt kan ingressen jämföras också med andra ingresser till dikter i IE, i vilka *flickan* utgör begynnelseordet: Flickan kom ifrån sin älsklings möte (IE I 1), Flickan knyter i Johannenatten (IE I 17), Flickan ägde af sin mor ett spänne (IE I 26). C.

1 *vintermorgon*. SAOS har icke något belägg på detta numera flitigt använda ord förrän 1845. B.

2 *rimbeströdda*. Äldsta belägg i SAOS. Hos C. F. Dahlgren finns *rimbetäckt*. B.

3 R. har antagligen utbytt *sade* (i hs 1) mot *talte* för att undvika hopningen av s-ljud i denna och följ. rad. C.

5-6 Anmärkningsvärt nog rimmor R. dessa två rader i den för övrigt orimmade dikten. Orsaken ligger väl i att R. härigenom velat framhäva *njutit*. Att döma av hs 1 har R. emellertid varit osäker om det lämpliga häri. C.

9-12 *Värre öde har mitt hjerta, — Har på en gång vår och vinter. — Gossens öga är dess vårdag, — Och min moders är dess vinter*. Jfr härmed *Vinter i hjertat* i SF (Normaluppl. I s. 169): Vintern känner jag uti mitt hjerta; — Dock från snön är vintern ej derinne; — Vintern der är kommen från min moder, — Som mig ger åt den, som jag ej älskar. C.

10 *en gång*. Särskrivningen i D II i motsats till hopskrivningen i hs 1 och hs 2 beror på att *en* har tonvikt. B.

261. 4. *Likhet*.

Dikten trycktes första gången 13 augusti 1832 i HM och intogs oförändrad i D II.

En hs finnes i Borgåsamlingen; om den se inl. komm. till D II 16. J. E. Strömborg har där ovan dikten med blyerts antecknat titeln *Likhet*.

Titel Hs har ovan dikten 3, i HM är dikten jämte IE II 2, 3, 5 och 6 införd under den gemensamma rubriken *Idyll och Epigramm*; dikten har där nummer 3.

1 Hs och HM ha frågetecken efter *fjärden* (D II: komma).

3 HM har semikolon efter *dock* (D II: komma).

5 Hs och HM: *skiljda* (D II: skilda).

Hs och HM ha utropstecken efter *lika* (D II: komma).

6 D II² och SA 1861: *desamma* (D II: de samma).

9 D II² och SA 1861 ha komma efter *alla*.

Dikten är sannolikt skriven hösten 1831 eller måhända ännu tidigare; se komm. till IE II 3.

Likhet har åtskillig beröring med den långt senare skrivna *Fåfäng önskan* (SS II s. 245). Liksom där jämföras sinnets rörelser med vattnets (jfr Hedvall RPS s. 91); i *Likhet* är stämningen emellertid lugn och harmonisk, medan den i *Fåfäng önskan* är upprörd.

Dikten har en sammansatt och med stor beräkning genomförd komposition. De första sex verserna bilda en avdelning, där versparen inom sig äro formellt alldeles parallellt byggda och börja med samma ord; i de två första versparen äro till och med i vardera versen de två första orden identiska. I det första versparet betonas mångfalden i känslor och tankar, i det andra antydes att det dock finnes något bestående i denna skenbart evigt flyktiga mångfald, och i det tredje versparet lägges tonvikten på att det väsentliga och betydelsefulla just är den likhet som finnes bakom den yttre mångfalden. I de fyra slutraderna, som bilda en avdelning för sig, ges sedan förklaringen till denna likhet: alla dessa skiftande tankar och känslor ha ett gemensamt ursprung, skaldens kärlek. Denna avslutning får en epigrammatiskt förstärkt betoning genom att de jämna verserna här ha blott två höjningar, medan diktens alla andra verser ha fyra. Den första avdelningen avslutades med ordet "samma", som där stod i markerad motsättning till det inledande och i denna avdelning ännu två gånger upprepade »många». I den senare avdelningen dominerar detta ord »samma», som där fyra gånger upprepas. Också i dessa slutrader finner man i början av de udda raderna en likadan parallellism som i den första avdelningen: »Ur samma sjö», — »Ur samma bröst». Men parallellismen brytes här verkningsfullt genom att v. 8 upprepas som senare hälft av v. 9 och den senare hälften av v. 7 får sin parallella motsvarighet icke i senare hälften av v. 9 utan i den korta v. 10. Genom denna kiasm i slutraderna får slutraden »Af samma kärlek» den starka tonvikt som ur innehållssynpunkt tillkommer den. — Många drag i denna komposition erinra om IE I. Parallellismen är ett av dem. Man kan också jämföra den roll ordet »glad» spelar i IE I 6 med den som orden »många» och »samma» här spela. Men kompositionen har i *Likhet* blivit så sinnrik och virtuos att diktens omedelbarhet lider därav. — Mortensen, *Från Aftonbladet till Röda rummet* s. 182 finner i dikten en »fullt märkbar» Goetheton, som han, knappast träffande, kallar panteistisk (jfr Viljanen Rbg I s. 321). Något drag, som skulle vittna om inflytande från Goethe, har jag icke kunnat finna i dikten.

Versmåttet är fyrtaktig orimmad jamb med kvinnligt slut, vilket dock i diktens avslutning brytes av att de två sista jämna verserna ha blott två höjningar. Sylvia von Pfaler HLS 23 säger: »De stora dragen

i rytmen gör sig gällande i sången. — En jämn stigning till klimax på den andra höjningen och ett fallande mot versens slut ger en bild av den naturföreteelse, havets vågsvall, på vilken hela dikten byggts upp. Sångens första verser är som mäktiga vågor (v. 1-2), medan oron i vågrörelsen ger sig tillkänna i avbrytande pauser (i v. 3-4)» (s. 378); hon påpekar vidare, att vågrörelsen akustiskt framhäves genom de tonande »m», »n» och »ng» i v. 6 och 9-10 (s. 388). C.

262. 5. *Fågeln*.

Dikten är första gången tryckt 13 augusti 1832 i HM. Med ett ord ändrat intagen i D II.

Två hs finnas i Borgåsamlingen. Den ena, hs 1, är den första nedskriften; om denna hs se inl. komm. till IE II 3. Hs 2 finnes på samma papper som D II 16. *Serenad* och IE II 3, 4 och 6; om denna hs se inl. komm. till D II 16. I vänstra marginalen av hs 1 har Fredrika antecknat *tryckt*. Titeln är i båda hs tillagd av J. E. Strömberg med blyerts.

Titel. Hs 1 och hs 2 sakna titel, men i hs 2 har R. ovanför dikten skrivit 4. I HM ingå IE II 3, 4, 5 och 6 under den gemensamma överrubriken *Idyll och Epigramm*; dikten har där nummern 4.

SA 1861: *Fogeln* (D II: Fågeln).

1 Hs 1: *älsklings* (D II: flickas).

Hs 1 har punkt efter *fenster*, D II² och SA 1861 ha semikolon (D II: komma).

SA 1861: *fönster* (D II: fenster).

2 SA 1861: *fogel* (D II: fågel).

Hs 1 saknar komma efter *fågel*.

3 Hs 1: *Strax jag in till honom flöge* (D II: In till henne straxt jag flöge).

Hs 2: *Strax* (D II: Straxt).

4 Hs 1: *han* (D II: hon).

5 Hs 1 saknar komma efter *vatten*.

7 Hs 1: *honom* (D II: henne).

8 Hs 1: *Gosse* (D II: Flicka).

Hs 1 saknar komma efter *Gosse*.

Hs 1, hs 2 och HM: *frön* (D II: frö).

Hs 1 har semikolon efter *vatten* (D II: utropstecken).

9 Hs 1 saknar komma efter *Vet*.

Hs 1: *sköna* (D II: muntra).

SA 1861: *fogel* (D II: fågel).

10 Hs 1: *ömhetstårar* (D II: ömma tårar).

Hs 1 saknar komma efter *ömhetstårar*.

Den första versionen av dikten är sannolikt nedskriven hösten 1831 eller ännu tidigare; se komm. till IE II 3. Omarbetningen i hs 2, där den talande är en yngling, icke som i hs 1 en flicka, är antagligen gjord våren 1832; se komm. till D II 16.

R. gör ofta den fångna fågeln till en symbol för den älskade; vanligen symboliserar den flickan såsom också här är fallet i hs 1. Närmast påminner diktens motiv om D I 22. *Till min sparf*, där likaså en tam fågel blir en bild för den älskade. Denna dikt återgick mycket påtagligt på Franzéns sentimentala fågeldikter. *Fågeln* har emellertid fått en långt muntrare och mer skälmsk ton samtidigt med att den starkt koncentrerats. Om Franzén erinra i *Fågeln* detaljerna i heminteriören — »Fylla glaset der med vatten, — Fylla lådan der med hampfrö» — samt det sentimentala »ömma tårar». Samtidigt påminner dikten till hela sin karaktär mycket om några av dikterna i IE I. Innehållet har en viss likhet med IE I 8, där flickan önskar att rosen skulle bli en fågel, som förde ett budskap från henne till den älskade. Inledningsraden med dess angivande av situationen har flera motstycken i IE I; närmast kommer IE I 5: Tvenne myrtnar stå i Lauras fönster. — Berg HLS 14 s. 20 jämför dikten med *Önskan* i SF (Normaluppl. I s. 203), där flickan önskar att hon vore en källa vid den älskades fönster. Likheten inskränker sig till önskan att vara ett föremål i den älskades närhet.

Versmåttet är den fyrtaktiga orimmade trokén med kvinnlig utgång. — Sylvia von Pfaler HLS 23 s. 389 anmärker, att konsonantspelet i dikten (särskilt v. 8) uttrycker »sprakande livfullhet, men utan krafteffekt». C.

1 *älsklings* (i hs 1) se komm. till IE I, v. 1.

fenster se komm. till D I 21, v. 6.

8, 11 Man lägger märke till den formella parallellismen mellan *frö och vatten* och *smek och kyssar* som förstärker intrycket av den avsedda motsatsen. B.

10 *ömhetstårar* (i hs 1). Ordet tillhör förnämligast ett äldre språk (fru Nordenflycht, Kellgren, fru Lenngren, Gjörwell), men även dåtida exempel kunna uppletas. Från Franzén är ordet icke antecknat. B.

263. 6. *Den första kys sen.*

Dikten trycktes första gången 13 augusti 1832 i HM. Den infördes oförändrad i D II.

Ett renskrivet ms finnes i Borgåsamlingen; om detta se inl. komm. till D II 16.

Titel. Hs saknar titel, men över dikten har R. skrivit 5. I HM är

dikten jämte IE II 3, 4 och 5 införd under den gemensamma överrubriken *Idyll och Epigramm*; dikten har där ingen särskild titel, men nummern 5.

1 Hs saknar komma efter *afonstjernen*.

2 Hs saknar kolon efter *iärnan*.

3 Hs saknar komma efter *Säg*, efter *afonstjerna* och efter *tänker*.

5 Hs: *tycktes* ä fr oläsligt (D II: hördes).

6 Hs: i *På* synes *P* ä fr *N*.

Hs: *engla skara* (D II: englaskara).

Hs saknar komma efter *engla skara*.

8 Hs och HM ha tankstreck efter *döden*, D II² och SA 1861 efter *bort* (D II saknar på båda ställena tankstreck).

Hs saknar punkt efter *gräter*.

Dikten är skriven före 11 maj 1832 (se komm. till D II 16). Då hs är en renskrift kan diktens tillkomsttid icke på grund av den närmare bestämmas.

Den första kyssen antyder R:s platoniskt påverkade, men samtidigt mycket personliga kärleksfilosofi, enligt vilken människan i kärleken upplever något av evigheten; jfr om den SN V v. 90-95 och komm. till dessa verser. Samtidigt står dikten genom sitt framhållande av döden som en makt, vilken känner medlidande med människorna, mycket nära D I 37. *Lif och död* och det med denna dikt besläktade partiet i SN III v. 186-209. Men man finner också för IE-diktningen karakteristiska drag: så koncentrationen, den epigrammatiska slutraden, dialogformen. En fråga till en stjärna och dennas svar finnes också i IE I 20. Stilen ligger emellertid högre än den i allmänhet gör det i IE; här talas om »tärnan» i st f »flickan» och här förekomma uttryck som »lundens skymning», »himlens blyga drottning», »ljusets englaskara». — Om dikten jfr Hedvall Rbg² s. 88.

Metern är femtaktig parvis rimmad jamb med kvinnligt slut. Både det jambiska versmåttet och rimmen skilja dikten från flertalet av IE. — Hedvall RPS s. 186 framhåller den akustiska effekten av objektivt målande karaktär i v. 1-2: »Den motsats mellan ljus, strålande klarhet och varm, dunkel känsla, som dessa underbara rader ge, ha fått uttryck även i vokalernas och konsonanternas melodi. Huru målande de stå emot varandra, dessa ord *silfvermolnets kant*, klara, klingande, ljusa och spröda i tonen, och *lundens skymning* med den mjuka mörka färgen över klangen.» (Jfr ock Hedvall Rbg² s. 107). Sylvia von Pfaler HLS 23 s. 378 anmärker att begynnelsestavelsen i flera verser är lång och i v. 3 t. o. m. har stark betoning: »Meterns jämna flöde blir härvid rubbat och helheten bär prägeln av en frigjord, omväxlande rytmit. Lätt-

heten har i denna dikt fått vika för något av överjordiskt majestät.» Om det akustiska säger hon a. a. s. 389: »Fraperande är [i v. 1-2] det strålände "i"et i 'silver', vars klang mjukt glider in i ett böljande "l". Hela versen får en behaglig vågrörelse genom de tonande konsonanterna l, v, m och n. I tredje versen ersättes det rörliga vågsvället av ett jämnt stigande, som kulminerar i ordet 'himlen'. "l" lyser fram, men utan skärpa, glider in i ett tonande "m" och vågen sänker sig mjukt för att i nästa vers få en reflex med höjningar på 'kyss' och 'älskling', där åter det böljande "l" och de mjuka "ng"-ljuden avrunda vågrörelsen. — Tonande konsonanter och mjuk vokalharmoni dominerar även det senare avsnittet, där sista versen får en dyster klang genom de dämpade vokalerna "ö", "ä", "ö" och slutordens tre gånger upprepade "ä", avbrutna av hårda konsonantljud som av suckar eller snyftningar.» C.

1 På *silvermolnets kant satt aftonstjernen*. Tolkningen av vad förliden *silver* i *silvermolnet* vill åskådliggöra bör bedömas efter varje särskilt fall. I D III 15. *Höstqvällen*, v. 12: »Och öfver månen silvermolnet seglar» är det utan tvekan månljuset som har gjort molnet silverglänsande. Det är alltså samma användning som hos Lidner i *Året 1783*: Bland brutna silvermoln den kyska Månan går. SVS II, s. 355. Men *silvermoln* användes även — utom om moln i dagsbelysning — om moln i afton- eller nattlandskap, där intet ger anledning att tänka på månsken. Så t. ex. i Choraecus' dikt *Julklopp till min Sophi*: Sist Blygsamhetens Flor, som döljer — Alla dessa dygders krans, — Säsom silvermolnet höljer, — Genomskinligt, stjernans glans. SS 1815, s. 190. Här är alltså liksom hos R. en stjärna med i sceneriet. Av R:s användning av ordet *silver* vid den tid som det här är fråga om framgår otvetydigt att han därmed vill beteckna det ljusa och klara i den högnordiska försommarnatten eller sommar-natten. Så i D I 27. *Färd från Åbo*: En natt af silver (v. 42) och i D II 7. *Talltrasten*: den silverklara qvällens vän (v. 7). På här föreliggande ställe betecknar *silvermolnet* ett av de ljusa lätta moln, vars vithet blir dubbelt påfallande mot den något mörknande kvällshimmeln, när solen har gått ned och färgspelet i väster bleknat bort. Molnets ljushet kan R. också låta kontrastera mot skymningen nere vid marken. Så i *Torpflickan*: I skyn samm molnet silverhvit, men skymning låg dernedan. Normaluppl. V s. 130. Även i epigrammet här skymtar denna kontrast: flickan ställer sin fråga till aftonstjärnan »från lundens skymning». Se för övrigt Belfrage i SoS 1916, s. 168 ff. Att döma av citaten i Grimms *Wörterbuch* tycks *Silberwolke* vanligen haft en likartad användning i dåtida tysk poesi. — Att det kan ligga nära till hands att kalla ett dylikt vitglänsande moln för *silvermoln* bestyrkes av att meteorologerna stundom kallat det speciella fenomenet

lysande nattmoln för »silvermoln, silverglänsande moln». Nordisk Familjebok, 2 uppl. 19, s. 563. *B.*

2 *lundens skymning*. Om denna genitivkonstruktion, som ursprungligen är ett franskklassiskt stildrag, se komm. till D II 4, v. 11-12 och Hedvall RPS s. 250 f. Här får uttrycket en fullgod motivering genom att lundens dunkel sålunda framhäves som kontrast mot molnets glans långt starkare än om R. uttryckt det genom ett adjektivattribut till »lundens». *C.*

2 *tärnan* se komm. till D I 20, v. 6.

4 *älskling* se komm. till IE I 1, v. 1.

5 *himlens blyga dotter* jfr D II 20. *Till aftonstjernen*: Stjerna! qvällens dotter du (v. 1). *C.*

6 *ljusets englaskara*. Uttrycket förekommer hos Bellman i en adventspsalm som ingår i *Zions Högtid*. Valda skr. 1836 VI s. 8 (SAOS). »Änglaskaran» omnämnes som bekant i sjätte strofen av *Menniskjans anlete* (Franzén D 1810, s. 155), och slutet av samma strof: »Skaparn tryckte sitt insegel — på sitt verk, och i dess spegel — ser sin bild, och ler» har en viss motsvarighet i den följande v. 7 hos R. *B.*

264. 7. *Flyg ej unnan.*

Första gången tryckt 31 december 1832 i HM. Oförändrad intagen i D II.

En hs, som tydligen är första nedskriften, finnes i Borgåsamlingen på ett löst blad, som nedanför dikten upptar IE II 15 och på baksidan IE II 28, även dessa i första nedskrift. Papperet är gråvitt med vattenlinjer på längden och rätt otydlig vattring på tvären. Sidans storlek 10,8 × 16,6 cm. Överst på den sida, där IE II 7 och IE II 15 finnas, har med en stil som icke är R: s skrivits *Idyll och Epigramm*. Ovanför IE II 7 och IE II 15 har J. E. Strömborg med blyerts skrivit dessa diktars titlar i D II (S. skriver dock i IE II 7: s titel *undan*, medan D II har *unnan*). Däremot har R. själv skrivit rubriken över IE II 28. IE II 7 och IE II 15 äro båda överstrukna med ett långsgående streck, säkert betecknande att de blivit tryckta i HM. Någon siffra finnes icke ovanför någon av dikterna. I HM är IE II 7 införd under rubriken *Idyll och Epigramm* utan någon annan titel och utan nummer.

1 Hs saknar komma efter *veta* och efter *flicka*.

Hs: efter *veta* har R. först skrivit *nu* (?), men sedan strukit över dessa bokstäver och fortsatt raden med *skälmska*.

2 Hs har punkt efter *fångas* (D II: frågetecken).

3 Hs saknar komma efter *fågelfångarn*.

SA 1861: *fogelfångarn* (D II: fågelfångarn).

4 HM, D II² och SA 1861: *Vaka* (D II: vaka).

Efter v. 4 följde i hs ursprungligen verserna:

*Och min famn den snara sedan
Som mot fågelhalsen sträckes.*

Dessa rader ha sedan överstrukits med streck snett uppifrån nedåt och dikten fortsatts med n.v. v. 5.

5 SA 1861: *fogelfångarn* (D II: fågelfångarn).

6 Hs hade först citationstecken före *Flyg*, men R. har sedan strukit det (D II har citationstecken).

7 Hs saknar komma efter *stilla*.

8 Hs saknar komma efter *skada*.

9 Hs har först haft citationstecken i radslutet, men R. har sedan strukit det (D II har citationstecken).

10 Hs saknar komma efter *Ha* och efter *skalk* samt semikolon efter *fånga*.

Hs: *lätt* (D II: *lät*).

11 Hs saknar komma efter *nu*.

Då IE II 15, som i hs följer efter denna dikt, trycktes 4 maj 1832, är *Flyg ej unnan* författad senast våren 1832. Men då alla tre i detta manuskript befintliga dikter påfallande nära både vad motiv och stil angår ansluta sig till dikterna i SV, förefaller det troligt att de äro diktade tidigare, kanske redan 1830 eller hösten 1829.

Om diktens motiv, jämförelsen mellan flickan som fångas av älskaren och fågeln som fastnar i snaran, se komm. till D II 19. *Fågelfångarn*. — Berg HLS 14 s. 20 f. påpekar likheten med *Domen* i SF (Normaluppl. I s. 191 f.). Till straff för gossens överdåd fånga där tre flickor honom i en snara och överlägga om vilket straff han skall få. En av dem yrkar på att han skall hängas, och gossen instämmer: »och jag måste hängas — Vid det olycksträdet — qvinnohalsen». Den lekfulla, skälmska tonen i de två dikterna är också densamma.

Versmättet är den orimmade åttastaviga trokén. C.

Titel. Titeln *Flyg ej unnan* är hämtad från själva anslaget till »fågelfångarns», dvs. i själva verket från diktens »jag»-persons, tal och innehåller den springande punkten i detta liksom i dikten i dess helhet. Jfr komm. till D II 29 titeln. B.

Titel och v. 6 *unnan* se komm. till D I 31, v. 14.

1 *skälmska flicka*. Det epitetförsedda uttrycket har en motsvarighet i IE II 32, v. 14 i *den skälmska gossen* och är att jämföra med sådana uttryck som *den käckä gossen* IE II 23, v. 7 och *den yra gossen* IE II 28, v. 7. B.

2 *Vakor* här tallbitar, en fågelart som särskilt lätt kan fångas i snara.
Om *vakan* hos R. jfr komm till D I 1, v. 12. C.
10 *Ha* se komm. till SN II v. 59.

265. 8. *Kyssens hopp*.

Första gången tryckt 29 oktober 1832 i HM. Oförändrad, men med annan titel, intagen i D II.

Intet ms finnes bevarat.

Titel HM: *Kysssen* (D II: *Kyssens hopp*).

4 HM saknar citationstecken före *Se*.

9 D II² och SA 1861: *smultronsaften* (D II: *smultron-saften*).

D II² och SA 1861 ha semikolon efter *smultronsaften* (D II: komma).

13 SA 1861: *fläkta* (D II: *flägta*).

HM saknar citationstecken efter *rosenläppen*.

Någon annan säker stödjepunkt för dateringen av dikten än tryckningsdatum finnes icke. Söderhjelm JLR I² s. 275 anmärker att denna och flera andra dikter i D II erinra om R:s skämtsamma tillfällighetsdikter från förlovningstiden, vilka äro fulla av kyssar; möjligt är att också denna dikt härrör från förlovningstiden, men något bestämt kan inte sägas därom. Något besläktat motiv återfinnes icke i SV, men den treledade avslutningen med dess parallellism och dess dubbla anaforer hör tydligt samman med SV:s stil (Ek HLS 13 s. 40, Berg HLS 14 s. 21). Tideström, R. som estetiker s. 267 finner en frändskap i tonen med två av Rückerts dikter, *Kein Wörtchen geht verloren* (Liebesfrühling III, Zwischenspiel 13) och *Das Verlangen sass* (ibid. 26). Detta gäller åtminstone den senare av dessa dikter, men något säkert indicium på att den influerat R. finnes dock knappast. Verserna »Näns ej smaka på ett enda smultron, — Att ej blanda mig med smultron-saften» erinra åter om finsk folkdikt, men icke heller här torde någon sannolik direkt förebild kunna uppvisas. — Söderhjelm JLR I² s. 277 anför som exempel på hur tungt R. i D II ibland tar på bildspråket denna dikt, där två kyssar på läppen samtala med varandra.

Metern är tiostavig orimmad troké. C.

---

*6 *rosenläppar* och 13 *rosenläppen* se komm. till SN II v. 38.

10-11 Berg HLS 14 s. 21 finner raderna logiskt svaga, väl därför att i den första talas om att dricka ur källan och i den andra om att dricka ur ett glas; med god vilja kunna de väl dock tolkas så att flickan med glaset tar vatten ur källan. C.

13 *flägta mig* fläkta bort mig, blåsa bort mig. Även här med objekt ss. i D II 14, v. 27; jfr komm. till detta ställe. *B.*

266 9. *Kärleken.*

Första gången tryckt 3 december 1832 i HM. Oförändrad intagen i D II.

Intet ms finnes bevarat.

2 HM saknar citationstecken före *Flicka*.

3 HM saknar citationstecken efter *fåfängt*.

4 HM saknar citationstecken före *var* och komma efter *oblid*.

6 HM har punkt efter *rummet* (D II: semikolon).

8 SA 1861: *vindflükt* (D II: vindflägt).

HM har kolon efter *vindflägt* (D II: semikolon).

10 HM saknar citationstecken efter *hjerta*.

För diktens datering finnes icke någon annan fast stödjepunkt än tryckningsdatum i HM. Den nära anslutningen till dikter i IE I gör dock att man känner sig böjd för att antaga en rätt tidig tillkomsttid, kanske senare delen av 1829 eller 1830. Närmast erinrar dikten till innehållet om IE I 16 och dennas förebild *Den unga makan* i SF (Normaluppl. I s. 190 f.); jfr om dem komm. till IE 16. IE I 19 är liksom *Kärleken* en dialog mellan mor och dotter. Rancken, Anakreon ja anakreontinen runous Suomessa i Kirjallisuudentutkijain seuran vuosikirja II, 1932 s. 227 hänvisar för skildringen av hur kärleken alltid smyger sig in, om man också söker stänga honom ute, till Anakreons oden 3 och 14. Den treledade avslutningen är karakteristisk för stilen i IE I och i SV; dock saknas här anaforer. Versmättet är tiostavig orimmad troké. *C.*

6 *solgrand* om dammkorn som svävar i en solstrimma. Ordet var vid denna tid mycket mera brukligt än nu och förekommer t. ex. i Franzéns *Julie de St. Julien* i samma egentliga bet.: Såsom barnet ser, — Med rop af fröjd, en dans af gyldne solgrand. D 1824 II s. 16. *B.*

7 *unnan* se komm. till D I 31, v. 14.

267. 10. *Skilnaden.*

Första gången tryckt 3 december 1832 i HM. Så gott som oförändrad intagen i D II.

Intet ms finnes bevarat.

2 SA 1861: *fönsterkarmen* (D II: fensterkarmen).

4 HM har frågetecken efter *der* (D II: komma).

- 6 HM: *droppa* (D II: droppe).
 8 D II² och SA 1861 sakna komma efter *säll*.
 11 SA 1861 har semikolon efter *ljud* (D II: komma).
 12 SA 1861 har komma efter *Och*.
 D II² och SA 1861: *värsta* (D II: värsta).
 D II² och SA 1861 ha komma och tankstreck efter *värsta* (D II endast tankstreck).

Också här är den enda säkra stödjepunkten för dateringen tryckningsdatum i HM. Dikten ansluter sig icke lika nära som den föregående till dikterna i IE I och SV. Berg HLS 14 s. 22 påpekar, att den emellertid äger tre stycken triader: frö, regn, kärlek; rik, nöjd, säll; vingar, ljud, brud. Från R:s fågeldikter i D I skiljer den sig genom sin muntra, lätta ton.

Metern är tiostavig troké, denna gång parvis rimmad. — Sylvia von Pfaler HLS 23 s. 390 påpekar ljudmålningen i v. 9, »där ett nästan genomgående, öppet gapande a-ljud ger en illusorisk bild av den undrande, frågande ynglingen». C.

---

1 *med pannan stödd mot armen*. Om denna gest i R:s diktning se Hedvall RPS s. 121; jfr ock komm. till D II 26, v. 13. C.

2 *fensterkarmen* se komm. till D I 21, v. 6.

3 *sad'*. Detta torde vara den enda gång R. i en av honom själv publicerad originaldikt använder denna form med bortkastad slutvokal (i Blåa boken finnes den i *Den bestulna* SS II 15, v. 8 och senare i övers. *Sanct Jodocos* D III 23). I *Skilnaden* motiveras den av diktens lätta, lekfulla ton. C.

6 *droppa* (i HM) se komm. till D II 21, v. 7.

7, 12 *brud*. Väl snarast i den finländska bet. käreasta, fästmö. B.

268. 11. *Drömmen*.

Dikten trycktes första gången 23 november 1832 i HM. Den intogs oförändrad i D II.

En hs, tydligen första nedskriften, finnes i »Bruna boken» i Borgåsamlingen; om denna hs se inl. komm. till D II 29.

Titel. Hs saknar rubrik.

1 Hs: först *Sorgsen*; detta struket och ovan raden skrivet *Tröttad*.

3 Hs saknar komma efter *hufvudgården*.

5 Hs har komma efter *flickan* (D II: semikolon).

6 Hs först: *Skynda, skynda. Blicka opp att*. Detta struket, varpå R. har fortsatt dikten med n.v. v. 6.

Hs saknar komma efter *opp*.

D II² och SA 1861: *emotta'* (D II: *emotta*).

Hs saknar mellanrum efter v. 6.

7 Hs: *Och jag slår mitt öga opp i glädjen* (D II: Och jag slår med glädje opp mitt öga).

HM har punkt efter *öga* (D II: semikolon).

Dikten är troligen skriven hösten 1832 (se komm. till D II 29).

Hedvall RPS s. 196 påpekar, att diktens motiv är nästan detsamma som i Anakreons ode 8, där skalden drömmer, att han befinner sig bland en skara flickor, som fly då han vill kyssa dem; då han vaknar finner han sig till sin besvikelse ensam. Ett besläktat motiv har Rückert, Liebesfrühling II:6, där skalden också drömmer om den älskade; då han vaknar står hon emellertid lutad över honom. I övrigt har ingendera av dessa dikter någon beröring med R: s. Den treledade avslutningen med dess anaforer Erinrar om SV.

Versmåttet: tiostavig orimmad troké. C.

269. 12. *Den försmådda.*

Första gången tryckt 5 mars 1832 i HM. Oförändrad intagen i D II.

En hs, säkert den första nedskriften, finnes i Borgåsamlingen på en liten lapp. Uppe i högra hörnet har J. E. Strömborg med blyerts skrivit titeln *Den försmådda*. I högra marginalen finnes ett *H* och några streck. På papperet har R. tecknat två huvuden. Det ena är en profil, vänd mot övre kanten; diktens tre första verser gå tvärs över dess bakhuvud. Det andra, en karikerad profil, finnes under dikten på vänstra sidan av papperet. På papperets baksida finnas några anteckningar:

I Runeberg. H. Bo

Kyrka Kyrka

H Honn

Lars Isac

Ahlstubbe

M Teng

Ramstedt

Kyrka H

Tullindberg Tullin

Dessutom finnes där en teckning. Papperet är gulvitt med vattenlinjer på tvären, vattnat på längden; storlek 9,8 × 6,8. Papperet utgör den avrivna övre delen av ett blad.

Titel. Hs saknar titel. I HM, där dikten infördes tillsammans med

IE II 13, ha de den gemensamma överskriften *Epigramm*, men icke någon särskild rubrik eller nummer.

1 Hs: *vaggar* (D II: *vagga*).

Hs saknar komma efter *vaggar*.

2 Hs: *gömmes* (D II: *gömmas*).

Hs har semikolon efter *gömmes* (D II: komma).

3 Hs: *flyktigt* (D II: *flyktigt*).

Hs saknar komma efter *ord*.

5 Hs först: *Grymma gosse, ser du Odlarn*; alla ord utom det första ha sedan strukits och ovan raden skrivits *otacksamma gosse!* (D II: *Grymma, otacksamma gosse*).

6 Hs först: *Går ju glad att berga tegen*. De tre första orden ha sedan strukits och ovan raden skrivits *Odlarn går* (D II: *Odlarn går att berga tegen*).

Hs och HM ha semikolon efter *tegen* (D II: komma).

7 Hs har kolon efter det andra *du* (D II: komma).

8 SA 1861: *foglar* (D II: *fåglar*).

Hs saknar komma efter *fåglar*.

Den enda säkra stödjepunkten för dateringen är tryckningsdatum. De av R. antecknade namnen ge knappast någon ledning för tidsbestämningen. R. bodde under förra hälften av 1831 i en gård invid smeden Ramstedts (Strömborg BA I s. 193); senare, först ett halvt år efter det dikten hade publicerats, flyttade han till Ramstedts gård. Tulindbergs namn bör våren 1831 ha varit särskilt aktuellt för R., då T. uppträdde som angivare i fråga om skålen för polackerna (se komm. till *Grafven i Perrho* s. 373 f.). Möjligen kan detta tyda på att dikten författats våren 1831, men slutsatsen är mycket osäker.

Berg HLS 14 s. 22 anser att dikten erinrar om *Mannatrohet* i SF (Normaluppl. I s. 196). Likheten är dock mycket allmän. — Parallellismen i v. 1-2 och parallellismen och anaforen i v. 8-9 erinra om byggnaden i många av dikterna i IE I.

Versmättet är åttastavig orimmad troké. C.

---

4 *trogna* se komm. till IE I 9, v. 80.

6 *Odlarn går att berga tegen*. Uttr. *berga tegen* återkommer från IE I 22, där det ingår i den monumental slutraden: Och du bergar tegen för de dina. Också här har det givit sin versrad en viss monumentalitet. Det torde icke ens på R:s tid ha varit ett mera vanligt uttryck och får väl inräknas bland det poetiskt karakteristiska hos R. B.

270. 13. *Blomsterhandlaren*.

Första gången tryckt 5 mars 1832 i HM tillsammans med IE II 12. Oförändrad intagen i D II.

En hs, troligen en renskrift, finnes i Borgåsamlingen på ett fyrsidigt blad. På första sidan stå överst v. 14-16 av IE II 30; under dem finnes IE II 31 och under den IE 26 v. 1-7. På s. 2 ingå IE II 26 v. 8-19 och under dem IE II 13 v. 1-9. På s. 3 stå IE II 13 v. 10-19 och IE II 27 v. 1-15. På s. 4 finnas IE 27 v. 16-18 och därunder IE II 30 (fullständig). Alla dessa dikter utom IE 31 och den fullständiga versionen av IE II äro överstrukna uppifrån ner, säkert för att ange att dikterna blivit tryckta i HM (de tre slutverserna av IE II 30 i början av bladet ha förmodligen överstrukits, då dikten i dess helhet skrivits på s. 4). I vänstra marginalen står på s. 1 vid IE II 26 med en stil, som icke synes vara R: s, 1833; detsamma är fallet på s. 2 vid fortsättningen av dikten. — Vid IE II 13 står på s. 2 ^{# 3} 1832 (1832 ä fr. 1833).

På s. 3 står vid IE II 27 ^{# 18} # 6. Dessa siffror ange i vilken årgång ¹⁸³³

och vilket nummer av HM dikterna tryckts (jfr inl. komm. till D II 21). — Dikterna sakna i hs i allmänhet titlar, men dessa ha av J. E. Strömborg tillagts med blyerts; ovanför de tre verserna av IE I 30 har han antecknat *Forts. Hennes budskap*. R. har dock själv med bläck skrivit titlarna på IE II 30 (den fullständiga versionen) och på IE II 31, vilken senare titel dock synes vara tillagd efter det själva dikten skrivits. — Papperet är Honig & Zoonen's vanliga gulvita; sidans storlek är 10 × 16 cm.

Då de tre slutverserna av IE II 30 inleda detta ms, medan de föregående verserna av samma dikt avsluta det manuskriptblad, som begynner med *Den farligaste fällan* (SS II s. 174) visar detta att de två manuskriptbladen höra samman och ursprungligen bildat ett åttasidigt häfte. Om det andra av dessa blad se inl. komm. till IE II 14. — R. har tydligen själv av någon anledning skilt åt de två bladen från varandra och säkert då inskrivit den senare versionen av IE II 30 i hs. — Manuskriptets utseende tyder på att alla där ingående dikter föreligga i renskrift.

Titel. Hs saknar titel, i HM ha dikten och IE II 12 den gemensamma överskriften *Epigramm*, men icke någon annan rubrik.

1 Hs: *stranden* ä fr oläsligt (*bäcken*?).

Hs, D II² och SA 1861 sakna komma efter *stranden*.

Hs, HM, D II² och SA 1861 sakna komma efter *syster*.

3 Hs först: *Skar ett skepp af flarn*; genom siffror ovan raden har R sedan angivit att *ett skepp* och *af flarn* skola byta plats (D II: *Skar af flarn ett skepp*).

- Hs saknar komma efter *segel*.
- 4 Hs saknar komma efter *skeppet*.
- 5 Hs saknar komma efter *besättning*.
- 6 HM: *Myrkaptienen* (D II: myrkaptienen).
Hs: *talte* (D II: sade).
- 7 Hs och HM sakna citationstecken framför *Segla*.
Hs saknar komma efter *nu* och efter *sjöman*.
D II² och SA 1861: *käcke* (D II: käckä).
- 8 Hs saknar semikolon efter *tillbaka*, HM har där komma.
- 9 Hs först: *i andra länder*; detta sedan struket och raden fortsatt med *på andra stranden* (D II: på andra stranden).
- 10 Hs saknar komma efter *perlor*.
- 11 Hs och HM sakna citationstecken efter *lekverk*; hs har i radslutet utropstecken (D II: punkt).
- Efter v. 11 följer i hs versen: *Sade så och släppte skeppet*. Denna vers är tydligen senare tillskriven i det mellanrum, som ursprungligen funnits mellan v. 11 och 12, men utfyllts genom detta tillägg. V. 12 börjar sedan något in på raden.
- 12 Hs: *lockar* ä fr oläsligt (*panna*?).
Hs saknar komma efter *lockar*.
- 14 HM: *Fyra-årig* (D II: Fyraårig).
Hs saknar citationstecken före *Fyraårig*.
D II² och SA 1861 ha komma efter *nu*.
- 15 Hs saknar semikolon efter *blommor*.
- 16 Hs: *Engång* (D II: En gång).
Hs: *tjugufyra årig* (D II: tjugufyraårig).
Hs, D II² och SA 1861 sakna komma efter *tjugufyraårig*.
- 17 Hs: *Tör* ä fr oläsligt (*Skall*?).
D II² och SA 1861 ha komma efter *hjärtan*.
- 18 Hs saknar komma efter *perlor*.
- 19 Hs saknar citationstecken efter *lekverk*.

Den enda fasta stödjepunkten för dateringen är tryckningsdatum i HM. Alla dikter, som föregå denna i manuskripthäftet, måste också vara författade före detta datum, 5 mars 1832, och säkerligen är också IE II 27, som där följer efter den, diktad tidigare. Häftet har sannolikt tillkommit så att R. med tanke på publikation i HM renskrivit ett antal äldre dikter, ehuru av de åtta dikterna där sedan endast tre trycktes i tidningen. Denna dikt är det första idyllepigram som publicerades i HM. — Då de i häftet ingående dikterna i allmänhet till stilen stå rätt nära dikterna i IE I synes det sannolikt att de författats ganska snart efter fullbordandet av D I.

Diktens grundmotiv, kärlekens obeständighet hos mannen, förekommer ofta hos R.: jfr komm. till D II 28. — Till sin uppläggning erinrar dikten mycket om Franzéns *Fjäriln* (D 1810 s. 222); Anton fångar där en fjäril och fäster den med en nål i hatten, vilket föranleder hans syster till reflexionen: Ja, jag ser, — Gossar, gossar, i hvad fara — menlös fågning är för er.

Blomsterhandlaren företräder en kompositionstyp, som är mycket vanlig i IE II (jfr särskilt IE II 10, 15, 16, 23): först tecknas med några snabba drag den situation, i vilken gossen, flickan eller skalden själv befinner sig; därpå införes ett rörligt element eller någon talande; dikten avslutas sedan med några reflekterande eller moraliserande rader, som ansluta sig till händelsen i dikten och ställa in denna i ett större perspektiv. Denna komposition finnes icke fullt utbildad i IE I, men IE I 18 kommer den mycket nära. Stilen i den berättande delen av dikten ansluter sig nära till de små lyrisk-episka dikterna i SV, men dessa sakna reflexionen i slutet, vilken åter Franzén gärna begagnar sig av. I dikterna av här nämnt slag synas sålunda intryck av SV och av Franzén ha smulnit samman.

Om stilen i IE I erinrar, att de två slutraderna i gossens yttrande ordagrant upprepas av system (jfr IE I 18, där källan — visserligen i början av sin replik och icke som här i slutet — upprepar gossens slutord) samt att dessa rader inledas anaforiskt.

Versmättet är den åttastaviga orimmade trokén. C.

3 Ändringen av hs: s ordställning till D II: s beror väl på att R. funnit det olämpligt att mellan »ett skepp» och »med segel», som tillsammans bilda ett begrepp, inskjuta orden »af flarn». C.

3 *af flarn* av bark. I fråga om farkost använder R. ordet även i Elgskyttearne VIII v. 119 f.: Likasom Ikorn, lätt i sin håg, på det bräckliga flarnet, — Seglar från våg till våg och väntar att hinna till stranden. B.

5 *Värfda* värvade. Böjningen *värude*, *värvt*, som i äldre tid omväxlade med den på *-ade*, *-at*, synes ha levat kvar längst i finländsk svenska. De enda exempel på den från 1800-talet som jag funnit i SAOS härstamma från Franzén, Cygnaeus, E. J. Bonsdorff. B.

11 *lekverk* i den föräldrade bet.: leksaker. B.

271. 14. *Sorg och glädje.*

Första gången tryckt 9 april 1832 i HM. Oförändrad intagen i D II. En hs finnes i Borgåsamlingen på ett firsidigt pappersblad. På s. 1 finnas *Den farligaste fällan* (SS II s. 174) och IE II 29; på s. 2 finnas IE II 14 och IE II 30, v. 1-13. S. 3 och 4 äro tomma. Papperet

är detsamma som i ms till IE II 13, likaså sidans storlek. I själva verket ha dessa två msblad tydligen ursprungligen bildat ett åtta-sidigt häfte, där det här ovan nämnda bladet utgjort s. 1-2 och 7-8, det i komm. till IE II 13 nämnda bladet åter s. 3-6. — Dikterna sakna i hs titel; den har av J. E. Strömborg tillagts ovanför dem med blyerts.

Titel. Hs saknar titel, i HM har dikten rubriken *Epigramm*.

2 Hs saknar komma efter *hjer*ta.

3 Hs saknar komma efter *kammarn*.

5 Hs först: *Oförenligt, enligt* struket och ovan raden skrivet *sonligt*.

Hs saknar komma efter *skilda*.

6 Hs saknar komma efter *ena*.

7 Hs, HM och D II² sakna komma efter *andra*.

8 D II² och SA 1861: *Se'n* (D II: Sen).

D II² och SA 1861 ha komma efter *dit*.

10 Hs saknar semikolon efter *båda*.

11 Hs saknar komma efter *sällhet*.

Dikten är säkert skriven före 5 mars 1832, då IE II 13 trycktes i HM; se i övrigt om tillkomsttiden komm. till IE II 13.

Det sammansatta i ungdomstidens stämningliv hade R. uttryckt också i D II 26. *Den sjuttonåriga*. Något annat än detta grundmotiv ha de två dikterna icke gemensamt. Söderhjelm, Nya svenska studier öfver R. i Euterpe 1905 s. 341, förklarar, att dikten synes ansluta sig till Klärchens sång i Egmont: Freudvoll — Und leidvoll (jfr ock Berg HLS 14 s. 24). Om ock en viss allmän likhet i fråga om stämning och stil finnes mellan dessa dikter, är den dock knappast sådan, att man i den finner stöd för antagandet om ett inflytande från Goethe på R:s dikt. Denna synes mycket väl kunna få sin förklaring ur R:s egna förutsättningar, till vilka då även räknas den böjelse för epigrammatisk koncentration som SV väckt hos R. Viljanen Rbg I s. 310 och not s. 493 är åter benägen att antaga en påverkan av finsk folkdikt, något för vilket icke heller torde föreligga tillräckliga skäl. Versmåtten, sexstavig orimmad troké, finnes även i IE I 12, i IE II 29 och 30 och i SF i *Trefaldig sorg* (Normaluppl. I s. 167) och *Den bekymrade* (Normaluppl. I s. 181). C.

Titel. *Sorg och glädje*, vilken rubrik dikten fick först i D II, hade R. tidigare använt för en efter Herder gjord översättning från Gongora (tr. 30 januari 1832 i HM); Herders original har titeln *Glück und Unglück* (Stimmen der Völker in Liedern, Upsala 1815, s. 219). C.

13 *vemod* se komm. till D I 29, v. 4, och till SN I v. 7. På det sistnämnda stället säges att ordet vid denna tid icke behöver beteckna en sammansatt känsla; här har R. emellertid starkt betonat det sammansatta. C.

272. 15. *Fjärilposten*.

Dikten trycktes första gången 4 maj 1832 i HM. Oförändrad införd i D II.

Två hs finnas i Borgåsamlingen. Hs 1, som är den första nedskriften av dikten, finnes på samma pappersblad som hs till IE II 7 och IE II 28; om denna hs se komm. till IE II 7. J. E. Strömborg har där ovanför dikten med blyerts skrivit titeln *Fjärilposten*. — Hs 2, en renskrift, finnes på en papperslapp, som ovanför dikten har några rader ur den Goethebiografi som ingick i HM samtidigt med dikten; på lappens baksida finnas likaså stycken av denna biografi. Papperet i denna hs är gråvitt utan vattenlinjer och vattring; storlek 10,4×11 cm. J. E. Strömborg har med blyerts i högra marginalen tillagt titeln.

Titel. Hs 1 saknar titel, hs 2 och HM ha rubriken *Epigramm*.

1 SA 1861: *lusthusfönstret* (D II: lusthusfenstret).

2 Hs 1 saknar semikolon efter *flickan*.

4 Hs 1 saknar komma efter *fjäril*, hs 2 har först haft komma, men det har sedan strukits.

6 SA 1861: *fönstret* (D II: fenstret).

Hs 1 har tankstreck efter *fenstret* (D II: komma).

8 Hs 1, HM och D II sakna komma efter *bort*; här tillagt.

Hs 1 saknar komma efter *fånge*.

9 Hs 1 saknar komma efter *kyssten*.

D II² och SA 1861 ha komma efter *smeket*.

13 Hs 1, hs 2, D II² och SA 1861: *Ändligt* (D II: Äntligt).

Hs 1: *plåga*, hs 2 först *plåga*, men detta struket och raden fortsatt med *oro* (D II: oro).

14 SA 1861: *fönstret* (D II: fenstret).

15 Hs 1 saknar komma före och efter *otacksamma*.

I hs 2 ha de följande raderna icke fått rum under v. 15 utan skrivits i vänstra marginalen uppifrån nedåt; ett tecken i slutet av v. 15 och i början av v. 16 markerar samhörigheten.

16 Hs 2 har semikolon efter *likar*, HM komma (D II: kolon).

17 Hs 1 och hs 2: *gärna* (D II: gerna; i v. 18 ha också hs 1 och hs 2 gerna).

Hs 1 saknar komma efter *komma*.

18 Hs 1 och hs 2: *alldrig* (D II: aldrig).

Hs 2 är tydligen nedskrivnen strax innan dikten trycktes i HM. Hur mycket äldre hs 1 är kan icke säkert avgöras; jfr emellertid komm. till IE II 7.

Motivet är som så ofta hos R. den manliga kärlekens obeständighet; jfr komm. till D II 28. Om diktens byggnad se komm. till IE II 13. I IE II 5 och 10 är det liksom här fråga om något som sker vid ett fönster.

Versmåttet: åttastavig orimmad troké. C.

Titel. Ordet *fjärilpost* saknas i SAOS, men förefaller i sin art tids-
typiskt. B.

1, 6, 14 *fenstret* se komm till D I 21, v. 6.

4 *en guldbevingad fjärl*. Jfr Franzén, *Menniskjans Anlete* (D 1810 s. 154): Guldbevingad öfver bäcken — fjäriln flög till rosenhäcken. — I *Blommans lott* D II 28, v. 8 använder R. *guldbestänkt* om fjärl. C. B. 17-18 Berg HLS 14 s. 23 finner här en tydlig anknytning till Franzén, *Den flyktige* (D 1810 s. 269; i senare uppl. *Emmas klagan*):

Men då skall jag svara:
jag vill älskad bli
ej blott blomningstiden,
den är snart förbi.
Vill du ej bli hos mig
öfver vintern än:
flyg då kring som fjäriln,
och försvinn som den. C.

273. 16. *Grumla icke flickans själ.*

Dikten trycktes första gången 8 juni 1832 i HM. Oförändrad införd i D II.

En hs, tydligen den första nedskriften, finnes i Borgåsamlingen på ett löst blad. Ovanför dikten finnes IE II 22 och på baksidan av papperet IE II 23. Papperet är gulvitt med lodräta vattenlinjer, utan vattenstämpel (men tydligen det av R. ofta använda från Honig & Zoonen); sidans storlek 11 × 16,7 cm.

Ovanför dikten har J. E. Strömborg i vänstra marginalen med blyerts skrivit *Grumla icke flickans själ*. Dikten är överstruken med tre längdstreck, säkert som tecken på att den införts i HM.

Titel. Hs saknar titel, i HM har dikten rubriken *Epigramm*.

1 Hs saknar komma efter *strand*.

2 Hs har punkt efter *der* (D II: semikolon).

3 I hs har R. först börjat versen med *Of*, men sedan strukit detta och fortsatt raden med *Sjöng*.

Hs och D II²: *fågel* (D II: fogel).

4 Hs saknar citationstecken före *Flicka*.

5 Hs har punkt efter *den* och saknar där citationstecken (D II: utropstecken och citationstecken).

6 Hs: *Flickan såg mot fågeln opp* (D II: Flickan slog sitt öga opp).

7 Hs saknar kolon efter *blick*.

8 Hs saknar citationstecken före *Sörj* och komma efter *bäcken*.

Hs, D II² och SA 1861 ha semikolon efter *du* (D II: komma).

9 Hs först: *Bäcken, fågel,; fågel* struket och raden fortsatt med *klarnar*.

Hs har utropstecken efter *igen* (D II: punkt).

10 Hs: *engång* (D II: en gång).

12 HM: *bort* (D II: bordt).

13 Hs, HM, D II² och SA 1861: *flickans* (D II: Flickans).

Hs saknar skiljetecken efter *själ*, D II² och SA 1861 ha där komma (D II: semikolon).

14 Hs och HM: *Alldrig* (D II: Aldrig).

D II² och SA 1861: *se'n* (D II: sen).

Hs saknar komma efter *sen*.

15 Hs och HM: *Alldrig* (D II: Aldrig).

Hs saknar citationstecken efter *mer*.

Den enda säkra stödjepunkten för dateringen är tryckningsdatum i HM; jfr emellertid komm. till IE II 22.

Dikten står till innehåll och bildfantasi mycket nära IE I 18 och IE II 20. I dem alla blir bäckens eller källans vatten en bild för hjärtats känslor (jfr Berg HLS 14 s. 24 och komm. till IE I 18). Diktens början har en motsvarighet i *Donau grumlig* i SF (Normaluppl. I s. 183), där Donaus vatten blir grumligt, emedan flickorna om mornarna plocka vattenliljor och tvätta sina kinder. Om kompositionen jfr komm. till IE II 13. Karakteristiskt för dikten är att i dess första objektivt berättande parti verserna i allmänhet höra ihop två och två, medan i slutpartiet, där flickans känsla bryter fram, den tidigare korthuggna tonen förändras till en mer glidande genom att verserna bindas samman tre och tre. De två slutversernas anaforer och parallella byggnad påminna om stilen i IE I.

Versmättet, sjustavig orimmad troké, finnes i *Flickan i dörren* i SF (Normaluppl. I s. 185). C.

Titel se komm. till D II 29 titeln.

3 *Sjöng en fogel ofvanför*. Man frapperas av att versraden börjar med predikatet, fastän subjektet nu blivit ett annat, varvid en markant inversion uppstått. Hs visar att detta icke från början varit R:s mening utan att han avsett att börja med *Ofvanför*. Tätplaceringen av verbet har väl snarast vidtagits av rytmiska skäl med anslutning till andra versingresser. *B.*

274. 17. *Sommarnatten*.

Första gången tryckt 24 september 1832 i HM. Oförändrad införd i D II.

Ingen hs finnes bevarad.

Titel. HM: *Epigramm*.

1 HM, D II² och SA 1861: *skogssjöns* (D II: skogs-sjöns).

3 D II² saknar komma efter *tropp* och efter *båten*.

6 D II² och SA 1861 ha komma efter *anden* (D II: semikolon).

7 D II² och SA 1861: *halft* (D II: half).

HM, D II² och SA 1861 ha kolon efter *sade* (D II: komma).

8 D II² och SA 1861 ha komma efter *Bättre*.

12 D II² och SA 1861 ha semikolon efter *vara* (D II: punkt).

16 D II² har tryckfelet *ljus* (i st f ljust) *det höga*.

19 HM saknar komma efter *Och*.

D II²: *fågeln*, SA 1861: *fogeln* (D II: fågeln).

Den enda säkra stödjepunkten för dateringen är tryckningsdatum i HM. Omskrivningen och Stagneliusreminiscensen i v. 4-5 tala dock för att dikten tillkommit rätt snart efter fullbordandet av D. I.

Diktens motiv erinrar mycket om *Talltrasten* (D II 7), men *Sommarnatten* är långt lättare, ytligare och muntrare. — Viljanen Rbg I s. 321 anser att dikten erinrar om Goethe men vill dock icke hävda påverkan av denne. — Hedyvall RPS s. 43 anmärker att ödemarksstämningen på grund av diktens ljusa, muntra ton framträder blott svagt.

Versmåttet är åttastavig troké, denna gång parvis rimmad. Samma versmått finnes i IE II 18. — Sylvia von Pfaler HLS 23 s. 384 framhåller att versbindningarna i dikten dels karakterisera den lugna bakgrunden dels ivern och intensiteten i gossens yttrande.

3 *böljans tropp* omskrivning av fränskklassisk karaktär; jfr »fjärdens skaror» i D I 15, v. 43 och komm. till detta ställe. En liknande omskrivning för fiskarna finnes i Stagnelius, *Fiskaren* (se nedan komm. till v. 4): vågornas menlösa barn. *C. B.*

4 *Slängde tanklös ut försåten*. Berg HLS 14 s. 8 not påpekar likheten med Stagnelius, *Fiskaren* (SD 1824 III s. 353): de lockande beten som gömma försåten. C.

5 *en talltrast* se komm. till D II 7 titeln.

275. 18. *Friden*.

Dikten trycktes första gången i D II.

En hs, som troligen är den första nedskriften, finnes i Borgåsamlingen på ett pappersblad, som på den ena sidan upptar IE II 18 och IE II 19 samt på den andra IE II 20 och IE II 21. Papperet är Honig & Zoonen's vanliga gulvita; sidans storlek är 10,8 × 16,9. R. har själv skrivit titlarna på alla dessa dikter; titlarna synas emellertid vara tillagda senare. I vänstra marginalen står vid IE II 18, v. 1 siffran 1.

1 Hs: *Moder* (D II: moder).

2 Hs saknar komma efter *Barn*.

3 Hs, D II² och SA 1861: *Göm* (D II: Gömm).

Hs har semikolon efter *tiden* (D II: komma).

5 Hs saknar komma efter *Moder*.

Under v. 6 har R. i hs börjat en ny vers med *Bed mig ej att*; sedan har han strukit över dessa ord och nedanför fortsatt dikten med n.v. v. 7. 7 D II² och SA 1861 sakna komma efter *ej*.

Dikten är säkert skriven före 15 februari 1833, då den i samma manuskript befintliga IE II 20 trycktes i HM. För en rätt tidig tillkomsttid talar den nära anslutningen i motiv och stil till IE I och SV.

Diktens innehåll och byggnad erinrar om IE I 16 och om *Den unga maken* i SF (Normaluppl. I s. 190); jfr Ek HLS 13 s. 40 och Berg HLS 14 s. 24 f.

Versmättet är liksom i IE II 17 åttastavig parvis rimmad troké. C.

276. 19. *Den förändrade*.

Dikten trycktes första gången i D II.

En hs, som troligen är den första nedskriften, finnes i Borgåsamlingen; om denna hs se inl. komm. till IE II 18. I vänstra marginalen vid v. 1 står siffran 2.

1 Hs har kolon efter *dagen* (D II: semikolon).

4 Hs: *Alldrig* (D II: Aldrig).

5 Hs: *Säg ä fr säg* (D II: Säg).

Hs saknar komma efter *dig*.

6 Hs saknar komma efter *Flicka*.

Hs: *alldrig* (D II: aldrig).

7 Hs har komma efter *förskräckligt* (D II: utropstecken).

8 Hs har blott citationstecken efter *tillräckligt*, D II² och SA 1861 ha där frågetecken, citationstecken och tankstreck (D II: frågetecken och citationstecken).

9 D II² och SA 1861: *förtrolladt* (D II: förtrollat).

Hs har semikolon, D II² och SA 1861 frågetecken i radslutet (D II: komma).

10 SA 1861: *vexling* (D II: växling).

12 D II² och SA 1861 sakna komma efter *ynglingen*.

Om diktens datering se komm. till IE 18.

Liksom i IE II 18 förekommer här ett yttrande av modern och dotterns i tankarna givna svar på detta. Någon närmare beröring finnes dock icke annars mellan dessa dikter. Hasselberg, Realistisk lyrik s. 117 anser, att dikten har samma stämningssinnehåll som IE II 20 och R: s från finskan översatta *Flickans klagan* (HM 7 maj 1832; Normaluppl. II s. 310). Likheten med dessa dikter är dock ytterst allmän. Berg HLS 14 s. 25 framhåller som en möjlighet att dikten fått ett uppslag från *Schönheitsmittel in Sajarewo* i SV; detta synes dock knappast sannolikt. Tideström, R. som estetiker s. 256, anmärker, att denna dikt är en av de få hos R., där »förmågan att fånga de konkreta detaljerna och ernå epigrammatisk tillspetsning» mer erinra om fru Lenngren än om de antika författarna och de serbiska folkdikterna. Versmåttet är tiostavig parvis rimmad troké. C.

2 *spensen* var ett separat liv till en (perkal)klänning, mycket åtsittande och vanligen av mörkt tyg, mera luxuöst helst av siden eller sammet. Jfr Else Kleen, Kvinnor och kläder (1910) s. 60 f. Sara Wacklin omtalar i Hundrade minnen från Österbotten, orig.-uppl. II s. 22, att en flicka, som varit på avskedsbal hos den avtågande svenska militären, lovade »att aldrig nyttja någon annan klädning, än den fula kattunsklädningen, som jag ej kan tåla, och min blåa spens, så länge någon Rysse finns i landet». Där är det alltså fråga om en spens i samma borgerliga miljö som man får förutsätta i R: s dikt. På ett akvarellporträtt av Augusta Lundahl, återgivet i Marta och Yrjö Hirn, Runeberg och hans värld s. 51, har denna av allt att döma en spens. B. 4 *hölls jag höll jag på*. Användningen är numera bygdemålsfärgad i Sverige. Bergroth, FinlSv.² s. 217 betecknar ordet i bet. stanna, förbliva som en finlandism. B.

5-6 *Säg, hur är dig, — Flicka, säg, hur är det med dig, flicka*. Epigrammet har för övrigt en så frisk, nästan vardaglig ton att man är böjd att förutsätta att utropet på R: s tid icke kändes särskilt högtidligt. B.

6 *då du aldrig vill bli färdig*, då du aldrig blir färdig. Användningen av *vill* är en finlandism; se Bergroth FinlSv.² s. 233. B.

7 *Hur du städar dig!* hur du gör dig fin. Denna användning av *städa* med personobjekt förekommer även i ett brev från Choraëus: Jag .. har .. använt den tiden, som skulle åtgått till att städa mig [för middagen], att skriva till dig ett bref. Choraëus, Bref s. 134. Likartad anv. även hos fru Nordenflycht och Bellman (SAOS). B.

277. 20. *Den långa dagen.*

Första gången tryckt 15 februari 1833 i HM. Med två mindre ändringar införd i D II.

En hs, första nedskrift, finnes i Borgåsamlingen; om hs se komm. till IE II 18. I vänstra marginalen står vid v. 1 siffran 3.

4 HM har semikolon efter *lång*.

5 HM: O (D II: Ack).

HM har komma efter *flyr* (D II: utropstecken).

6 HM: *Hviska* (D II Sägä).

7 HM saknar citationstecken före *hvad*.

Hs först: *skrider trögt*; detta struket och ovan raden skrivet: *långsam är!* (å-pricken saknas).

8 Hs först: *flydde snart*; detta struket och ovan raden skrivet: *ville fly!*

Efter v. 8 följde först versen *O, hur den långsam är!* och under den ett streck, som betecknade att dikten därmed var avslutad. Sedan har R. strukit över versen och strecket och fortsatt dikten med n.v. v. 9-10.

10 HM saknar citationstecken efter *ro*.

Den enda säkra stödjepunkten för diktens datering är tryckningsdatum i HM; om dateringen jfr för övrigt komm. till IE II 18.

Diktens slutparti erinrar till innehållet rätt mycket om de två slutstroforna i *Tjensteflickan* (D II 4). — Hasselberg, Realistisk lyrik s. 117 anser att stämmingsinnehållet är detsamma som i den av R. från finskan översatta *Flickans klagan* (jfr komm. till IE II 19); likheten förefaller dock så allmän att den icke bevisar något inflytande från den finska dikten på R: s. Viljanen Rbg I s. 319 tyckes benägen att ställa R: s dikt i samband med finsk folkdiktning; några vägande skäl för detta finnas knappast. Berg HLS 14 s. 25 undrar om inte Goethe och närmast hans *Wanderers Nachtlied* (Jubiläums-Ausg. I s. 63) haft betydelse för dikten; han hänvisar till slutraderna: Ach, ich bin des Treibens müde! — Was soll all der Schmerz und Lust? — Süsser Friede, — Komm, ach komm in meine Brust! Det som dikterna ha gemensamt är längtan efter frid, men detta motiv

synes så personligt hos R. att någon påverkan utifrån icke behöver antagas. Någon stilistisk detalj, som skulle bevisa påverkan, finner jag icke.

Dikten är i sin slutliga avfattning byggd så att verserna genomgående höra ihop två och två, varvid dock de två sista versparen äro närmare förknippade med varandra än de tidigare. Dikten avslutas med två parallellt byggda, anaforiskt inledda verser. Samma form för dikt-slutet finnes i IE I 12 och i IE II 11, 12, 13, 16 och 33. — Genom omarbetningen av dikten har R. givit avslutningen en fylligare och djupare ton. Som så ofta i IE-diktningen är diktens slutord — här *ro* — särskilt innehållstungt.

Versmåttet, daktyl — troké — betonad slutstavelse, är detsamma som i IE I 11 och IE I 13 samt IE II 33; om det se komm. till IE I 11. — Sylvia von Pfaler HLS 23 s. 377 säger att metern »på sätt och vis är neutraliserad genom att huvudaccenterna i de skilda verserna starkt varierar».

---

7 *Jag*. Den epigrammatiska kortheten har föranlett R. att använda blott och bart personbeteckningen som anföringsord; jfr komm. till IE II 22, v. 6. *B*.

278. 21. *Behagen*.

Dikten trycktes första gången i D II.

En hs, första nedskrift, finnes i Borgåsamlingen; om den se komm. till IE II 18. — I vänstra marginalen vid v. 1 står siffran 4.

Titel. R. har i hs först ämnat skriva en titel som börjat med *Den*, men sedan strukit detta ord och fortsatt med *Behagen*.

1 Hs först: *flick*; detta struket och raden fortsatt med *tärnornas* (D II: *tärnornas*).

4 Hs först: *Och kan; kan* struket och raden fortsatt med *svigtar* (D II: *svigtar*).

Dikten är skriven före 15 februari 1833; om tillkomsttiden jfr komm. till IE II 18.

Berg HLS 14 s. 26 frågar sig, om icke R. tagit motivet från Stagnelius' *Elegi 13* (D 1824 III s. 185):

Dock för en enda retande mö mitt hjerta ej klappar,
 Vid sin triumfvagn en icke i kedjor mig läst
 Hårdare, Bröder! mitt öde är. Jag älskar dem alla.
 Alla i féiska band snärja min fladdrande själ.
 Hvarje gungande barm i mitt hjerta väcker begären,
 Hvarje strålande blick byter i lågor min blod.

Det synes icke osannolikt att S:s dikt spelat in vid konceptionen av R:s.

Versmåttet är tretaktig orimmad anapest med kvinnligt slut. — Sylvia von Pfaler HLS 23 s. 378 ser i det »behagligt lätt och smidigt flytande» det karakteristiska för rytmen; i sista versen ger dock lättheten vika för en större stegring, vilken leder till diktens starkast betonade ord »kyssa». Hon framhåller också s. 383 den graciösa smidigheten i versbindningen i v. 9-10. C.

Titel. R. kan först ha tänkt på att ge dikten titeln *Den lättböjde* (jfr hs och v. 4: Och svigtar dock ständigt i valet), men ändrat sig med tanke på IE II 23, som redan hade denna titel. Titeln *Behagen* verkar som en nödfallsutväg. B.

279. 22. *Amor*.

Dikten trycktes första gången i D II.

En hs, första nedskrift, finnes i Borgåsamlingen; se om den komm. till IE II 16. — I vänstra marginalen vid v. 1 står siffran 5.

Titel. Hs har först haft rubriken *Eros*; denna är struken och sedan skrivet *Amor*.

2 Hs först: *onda* (?); detta struket och ovan raden skrivet *döda* (D II: *döda*).

3 Hs: *pil* ä fr *list* (D II: *pil*).

Hs: *båge* ä fr *vapen* (D II: *båge*).

6 Hs saknar komma efter *gosse*.

8 SA 1861: *Straxt* (D II: *strax*).

D II² har komma och tankstreck efter *strax* (D II: endast tankstreck).

9 SA 1861: *mån* (D II: *mon*).

Hs: ett komma efter *han* är struket.

10 Hs har komma efter *sjelf*.

Dikten är säkert skriven före 8 juni 1832, då IE II 16 trycktes i HM. Ordningssiffran i marginalen är tydligen tillagd efter det R. renskrivit IE II 16 för att införa dikten i HM, men före 15 februari 1833, då IE II 20 trycktes där; R. har vid något tillfälle mellan dessa tidpunkter haft manuskriptbladen, det ena med IE II 18-21 och det andra med IE II 16, 22 och 23, framme och då numrerat de ännu otryckta dikterna i dessa blad i en följd, säkerligen med tanke på att införa också dem i HM, vilket dock sedan skett endast med IE II 20. Denna numrering bevisar dock icke att de två manuskripten ursprungligen

på något sätt skulle ha hört samman eller vore nedskrivna vid samma tid.

Dikten är så nära besläktad med *Eros sorg* (SS II s. 179) och med *Eros förvandling* (SS II s. 180) att man kan antaga att de författats ungefär samtidigt. Dessa två senare dikter äro upptecknade på baksidan av ett sönderrivet blad av ms till *Elgskyttarne*, vilket upptar slutet av sång VI och början av sång VII (se Lisa Castrén, J. L. R.: s handskrifter HLS 25 s. 19 och 36 samt Gunnar Svanfeldt, Till frågan om Elgskyttarnes förhistoria i Festskr. Castrén 1948 s. 318). Slutet av *Elgskyttarne* VI trycktes 9 juli 1831 i TH. Det förefaller sannolikt att R. skrivit de två Erosdikterna i Elgskyttarnes ms, då han höll på med att renskriwa detta för TH eller också mycket snart därefter. Alla de tre Erosdikterna skulle då vara författade i juli 1831 (jfr om dateringen också komm. till IE II 16 och till IE II 23).

Dikten är tydligt inspirerad av Anakreons Erosdikter, närmast väl av hans ode 3; Hedvall RPS s. 195 hänvisar dessutom till hans ode 30. Berg HLS 14 s. 22 påpekar likheten med IE II 9.

Versmättet är åttastavig orimmad troké. C.

6 Anföringen saknar anföringsord. På ett par ställen i SV är det samma förhållande. Så i *Das Ross will nicht trinken* och *Der Mädchen Flüche. B.*

280. 23. *Den lättböjde.*

Första gången tryckt i D II.

En hs, första nedskrift, finnes i Borgåsamlingen; se om den inl. komm. till IE II 16. — I vänstra marginalen vid v. 1 står siffran 6.

Nere på sidan är med blyerts antecknat:

$$\begin{array}{r} 16 \\ 8 \\ \hline 128- \end{array}$$

3 Hs har semikolon efter *hand* (D II: komma).

4 D II² och SA 1861 ha komma efter *Låg* och efter *stödd*.

D II² och SA 1861 ha komma efter *bössa* (D II: punkt).

6 D II² och SA 1861 sakna komma efter *vassen* och efter *stranden*.

Hs: *Artan* ä fr *artan*.

7 SA 1861: *Straxt* (D II: Strax).

8 Hs: *arm* ä fr *hand*.

9 Hs: *artan* (D II: Artan).

D II² och SA 1861: *Adolf* (D II: Adolph).

10 Hs: *skull* ä fr *skuld*.

D II² och SA 1861 sakna komma efter *Låt*.

D II, D II² och SA 1861 sakna komma efter *skull*; här tillagt.

Efter v. 10 har i hs funnits ett streck, som betecknar mellanrum, men detta streck är överstruket.

12 Hs har komma efter *glädt* och efter *nyss*.

14 D II² och SA 1861: *vackre* (D II: vackra).

D II² och SA 1861: *Adolf* (D II: Adolph).

Hs har punkt efter *Adolph* (D II: komma).

16 D II² och SA 1861 ha komma efter *han*.

Hs: *mest* ä fr *mäst*.

Hs, D II² och SA 1861 ha semikolon efter *fröjdat* (D II: komma).

17 Hs först: *blick från; från* struket och raden fortsatt med *af*.

18 D II² och SA 1861 ha komma efter *gerna*.

20 D II² och SA 1861 sakna komma efter *jag*.

Om diktens datering se komm. till IE II 22.

Situationen i dikten erinrar om *Skördeflickan* i SF (Normaluppl. I s. 220), där flickan samlar ihop kärvarna på åkern och hennes älskade sedan binder dem. I övrigt är dikternas innehåll dock alldeles olika. — Om SV erinrar i dikten tydligt den tredade avslutningsformeln (Ek HLS 13 s. 40 och Berg HLS 14 s. 26). — Liksom i IE II 20 (jfr ock IE II 16) höra i dikten verserna parvis samman. — Påfallande är detaljrikedomen i den inledande situationsskildringen. Därigenom skiljer den sig från alla de övriga, långt mer summariska motsvarande målningarna i IE II. Snarast erinrar den om *Grafven i Perrho*. Versmättet är tiostavig orimmad troké. C.

---

2 Namnet *Adolf* använder R. även i *Grafven i Perrho* och i *Zigenaren*. I hs till dessa dikter växla liksom i hs till denna dikt skrivsätten *Adolf* och *Adolph*. C.

5-6 *Men i träsket, nedanför beläget*, — *Skrek i vassen, nära stranden, Artan*. Jfr *Grafven i Perrho* I v. 123-124: Jag sprang tanklöst kring, vid träskets vassar, — Att med stenar jaga unga änder. C.

5 *träsket* se komm. till D II 1, I v. 123.

6 *artan* i finländska och rikssvenska bygdemål förekommande sidoförm till *årta* (andarten *Querquedula* (*Anas querquedula*), vilken förr även användes i skriftspråket. Artan nämnes även i R:s översättning *Färden till den älskade* (Från Lappskan), tr. 29 juni 1832 i HM (Normaluppl. I s. 263); Herders tyska original har där »Ente». B. C.

7 *den kække gossen*. I detta sammanhang har uttrycket folkviseton, och det återfinnes också hos Goetze: *Der kecke Knabe*. SV s. 61, i R:s översättning: den yra, käckä gossen. Normaluppl. I s. 192;

jfr också omkvädet: Du min käcke son i *Den blodiga sonen*. Normaluppl. I s. 255. B.

11 *unnan* se komm. till D I 31, v. 14.

281. 24. *Den enda stunden*.

Första gången tryckt i D II.

Ingen hs finnes bevarad.

2 D II² och SA 1861 ha semikolon efter *allena* (D II: komma).

Någon säker stödjepunkt för diktens datering finnes icke. Likheter i stämning och i stil kunna tala för att den vore någorlunda samtidig med D II 29. *Hvem styrde hit din väg?*

Nils Svanberg, *Lyrisk stil* (Verdandis småskrifter 401, 1908, s. 25 f.) skriver om dikten: »En konst att sammanpressa stora upplevelser i kärnfullt fåordig lyrik, som aldrig i sitt slag överträffats, äger Runeberg. Den romantiska konstfullheten hos Almquist har här ersatts av alldeles klara och enkla uttryck. Man svävar icke ett ögonblick i ovisshet om vem som talar i följande snabba versberättelse med andlöst korta rader, ej heller om vad hon vill säga, fastän orden var för sig ha den allmännaste, minst säregna innebörd. Man kan också genast lägga märke till att ordföljden blott i obetydlig mån avviker från det vanliga talets. — Ett helt livsöde rymt i denna korta dikt. När det kan sägas i så korta ord och så lätt begripligt är det till stor del tack vare en uttrycksart som vi mött förut (särskilt hos Geijer) — raderna äro parvis lika byggda. Detta drag har här genomförts med största tänkbara konsekvens. Ändock blir verkan icke enformig. Då samma meningsbyggnad och därtill ofta samma ord upprepas i nästan varje radpar, vinner diktaren tydligen ett slags besparing: vi fatta lättare det som säges med ord eller vändningar som nyss förut använts: "Allena var jag, — Han kom allena", "Förbi min bana — Hans bana ledde." Det kommer härvid en skarp betoning på de ord som upprepas — den högspända, av ödets oundviklighet fyllda stämningen kommer så till sin rätt. Denna starka betoning är som man ser i många radpar förenad med kontrast: "Han talte icke, — Men ögat talte;" "Du obekante, — Du välbekante;" "Den bittra stunden, — Den ljufva stunden." I de två senaste fallen framträder motsatsen så mycket starkare därför att iniet *men* eller *dock* står där — orden verka genom sin inneboende, liksom ödesdigra kraft; de få stöta samman omedelbart, och det passar till diktens dramatiska och snabba ton. I en motsats, mellan de många betydelselösa stunderna och den enda väsentliga och 'eviga', utmynnar också dikten. — Nyss användes ordet dramatisk för att ange diktens karaktär. Det är en dikt om

ödets och årens ilande gång — berättad i en vers som faktiskt ilar även den. I detta, att dikten så utpräglat ger en *händelse*, ligger en skillnad gentemot de korta dikterna särskilt hos Almquist. Hos den senare gavs ofta en vilande stämning, här är tonen på en gång ilande och strängt enhetlig.» Jfr om diktens innehåll och stil även Hedvall RPS s. 178 och 245 samt dens., Idealism och mystik hos R., HLS II s. 32. — Alla de av Svanberg nämnda stildragen funnos redan i olika dikter i IE I, men de ha av R. här och i *Hvem styrde hit din väg?* använts med en säkrare känsla för deras verkningsfullhet.

Albert Nilsson, *Hvem styrde hit din väg?* HLS II, 1935, s. 14 f., framkastar, men med stor tvekan, att R. i dikten kunde ha tänkt på sin ungdomsälskade Fredrika Juvelius (»Det skulle nästan verka som en profanering av dikten, om man i R:s liv ville söka efter någon konkret upplevelse, som kunde ha föranlett den. Verklighet och dikt behöva icke täcka varandra.»). Frågan om något verklighetsunderlag förelegat synes mig höra till dem som icke kunna besvaras.

Versmåttet är tvåtaktig, orimmad jamb med kvinnligt slut. Samma versmått, men rimmat och indelat i strofer, hade R. tidigare använt i *Till solen* (SS II s. 56). I denna form finnes det också i Stagnelius, *Afsked till sånggudinnan* (D 1824 III s. 237). Sylwan, Svensk verskonst s. 100, kallar diktens vers stagneliansk. Söderhjelm JLR I² s. 380 (not till s. 252 r. 25) påpekar åter, att samma versmått och samma epigrammatiska slut återfinnes i Uhlands *Seligere Tod* (Gedichte Neunzehnte Aufl., 1851, s. 33):

Gestorben war ich
Vor Liebeswonne;
Begraben lag ich
In ihren Armen;
Erwecket ward ich
Von ihren Küssen;
Den Himmel sah ich
In ihren Augen.

Anders Österling hänvisar i Rytm och reminiscens (i Dagens gärning. Ny saml. 1926) s. 238 till Rückert, Liebesfrühling I 35 (Gesammelte Gedichte. Dritte Aufl. I, 1836 s. 230), vars första strof lyder:

Er ist gekommen
In Sturm und Regen,
Ihm schlug beklommen
Mein Herz entgegen.
Wie konnt' ich ahnen,
Dass seine Bahnen
Sich einen sollten meinen Wegen?

»Här som där», säger Österling, »är dikten lagd i den älskande kvinnans mun, och mötets förbidrande tjusning ställes i motsats till känslans orubbliga bofasthet. Men hos R. finnes icke ett sentimentalt tonfall, stämningen har fått en högre dignitet, och kärlekens ödesbestämmdhet kommer till ett helt annorledes gripande uttryck.» Om också R. funnit rytmen på flera håll och även själv tidigare använt den, synes mig dock beröringen med Rückerts dikt så stark att man måste antaga ett sammanhang. Tideström, R. som estetiker s. 267 är benägen att finna ett sammanhang också med Rückerts Liebesfrühling I 26 (Gesammelte Gedichte I, 1836, s. 226): *Die Stunde sei gesegnet*; detta synes mig dock mer ovisst. — Om diktens rytm och stil se ock Sylvia von Pfaler HLS 23 s. 377 f., s. 395 och s. 388; på det sistnämnda stället anmärker hon, att vokalen i den mest betonade stavelsen i varje vers hela tiden varieras. C.

---

10 *Du välbekante!* Berg HLS 14 s. 26 framkastar tanken, att den första raden i Goethes *Finnisches Lied* (om denna dikt jfr komm. till D II 10, v. 11-12): *Käm' der liebe Wohlbekannte*, hade givit uppslaget till kontrastbeteckningen: obekante — välbekante. C.

282. 25. *Törnet.*

Dikten trycktes första gången i D II.

Ingen hs finnes bevarad.

6 SA 1861: *finns* (D II: fins).

SA 1861 saknar komma efter *jorden*.

7 D II² saknar mellanrum mellan denna vers och v. 8.

8 D II² och SA 1861 ha komma efter *O*.

13 D II² och SA 1861: *väsens* (D II: väsend's).

Någon stödjepunkt för diktens datering finnes icke.

Dikten har till innehållet en viss frändskap med IE I 15, men än starkare än där betonas den befruktande verkan på en människas väsen en besvarad kärlek kan ha.

Versmåttet är fyrtaktig orimmad troké; de flesta verserna ha kvinnlig utgång, men v. 2, 3, 7, 10 och 13 sluta manligt. — Sylvia von Pfaler HLS 23 s. 387 säger, att den oroliga, konsonantpräglade diktionen speglar dissonansen i diktens innehåll: »det sprakar och knastrar i andra versen 'svept i vinterns is, försmås du', medan våren med spirande liv och harmoni återges i 'ljuf och älskad såsom du'.» C.

11 *solblick*. Hedvall RPS s. 338 framhåller det intresseväckande och för R. karakteristiska i detta av honom flera gånger använda ord: »'Solblicken' är den ljusglimt, som skänker glädje, som låter hela livet stå för oss i ett nytt skimmer.» H. nämner, att ordet före R. använts av Atterbom i dikten *Bland Kärtneralperna* (PK 1820). Ordet synes i själva verket rätt ofta ha förekommit i tidens diktning; Wallin talar i sin *Dityramb* 1808 om »hans milda solblick», Stagnelius begagnar ordet i *Korset* (D 1824 III s. 90) och hos Rückert, *Liebesfrühling* I 45 (Gesammelte Gedichte 1836 I s. 236) finner man: Du Sonnenblick in meinem Wesen. — I viss motsättning mot Hedvall har Belfrage i SoS 1916, s. 181 yttrat en förmodan att ordet låter mera poetiskt för oss än för R. och hans samtida. Det är en översättning av tyska *Sonnenblick* och kan liksom detta användas dels om solen, motsvarande 'solglimt', dels i anslutning till 'blick' om personer eller personifierade föremål. Båda användningarna förekomma hos R. Den förra finnes i ett par prosareflexioner från 1839: en solblick mellan molnen (ES I s. 249), vid de första vårdagarnas solblickar (ES I s. 243) och kan stilistiskt ställas i paritet med 'solglimt'. Den senare träffas i Augustas romans i *Julqvällen* II v. 209 ff. i anslutning till en lätt antydd naturscen: Blygsamt ren sitt knä hon böjer, — Och vid herrskarns solblick höjer — Slöjans dimma — Från sitt anlets vår. Det är en liknande användning som förekommer här i *Törnet*, när det talas om kärleken under bilden av 'en solblick af ett hjerta', som kan kläda en naken törnstängel i rosor. Denna föreställning har R. senare förtätat i ssgn *solhjerta*: Men den enas ord ligga insvepta i natt; det ligger en tomhet, en köld, ett mörker öfver dem, som rönes lättare än förklaras, medan den andras upplysas och värmas af en liten blix, en strimma ur ett solhjerta och få ett helt annat uttryck af klarhet, värme och ljus (reflexion fr. 1839, ES I s. 249). Som synes återspeglas här motivet i *Törnet*, fastän överfört på ett annat område. Det har också undgått Hedvall, menar Belfrage, att även andra författare låtit ordet få en djupare innebörd. »Letade man efter något för R. säreget i hans användning av ordet, bleve det väl det naturalistiska draget, den nära anslutningen till ordets ursprungliga betydelse, även när det begagnas bildligt.» B. C.

13 *väsends*. Ännu fru Lenngren och Thorild använda formen *väsend* i vers, men på R: s tid kändes den säkert något föråldrad. I D II² har också genitivformen ändrats till *väsens*. B.

283. 26. *Tre och tre*.

Dikten trycktes första gången 11 januari 1833 i HM. Den intogs oförändrad i D II.

En hs, troligen en renskrift, finnes i Borgåsamlingen; om denna hs se inl. komm. till IE II 13.

Titel saknas i hs; i HM: *Epigramm*.

2 HM har punkt efter *hafvet*, D II^a och SA 1861 ha där semikolon (D II: komma).

3 Hs har punkt efter *nalkas* (D II: komma).

4 Hs: *älsta* (D II: äldsta).

5 Hs saknar citationstecken före *Systrar*.

Hs saknar komma efter *Systrar* och efter *fartyg*.

6 Hs, HM, D II^a och SA 1861: *fjerran* (D II: fjärran).

7 Hs saknar komma efter *äro*.

8 HM: *Kaptener* (D II: kaptener).

HM har punkt efter *skeppen* (D II: semikolon).

9 Hs saknar komma efter *hinner*.

10 Hs saknar komma efter *rosor*.

11 Hs saknar citationstecken efter *belåten*.

13 Hs saknar citationstecken före *Den*.

D II har komma efter *Den*; här utelämnat.

Hs saknar komma efter *hamnen*.

14 Under v. 13 har R. först skrivit *Han skall få*. Sedan har han strukit dessa ord och under dem fortsatt dikten med n.v. v. 14.

Hs: *blombouquett*, HM: *blombuquett* (D II: blombukett).

Hs saknar komma efter *skänka*.

15 Hs saknar citationstecken efter *belåten*.

17 Hs saknar citationstecken före *Den*.

Hs saknar komma efter *hamnen*.

18 Hs saknar komma efter *famntag*.

19 D II^a och SA 1861: *vackre* (D II: vackra).

Hs saknar citationstecken efter *August*.

Dikten är säkert skriven före 5 mars 1832; om dateringen se komm. till IE II 13.

Som Berg HLS 14 s. 27 påpekar ansluter dikten sig rätt nära till *Önskningarna* i SF (Normaluppl. I s. 202). I denna dikt gå tre flickor förbi den sovande Ranko. Den första önskar sig en guldring, den andra en gördel och den tredje Ranko. Till SV: s stil ansluter sig i *Tre och tre* tretalet — tre flickor och tre kaptener — ävensom det formelartade både i angivandet av de talande (Och den äldsta systemen talar, Och den andra systemen talar, Och den tredje systemen talar) och i flickornas repliker.

Tre och tre är en av de få dikter av R. där man tycker sig finna minnen från hans födelsestad Jakobstad. I prosaberättelsen *Den vän-*

tande (tr. i HM jan. 1836; Normaluppl. III s. 213) omtalar R. att invånarna i den österbottniska småstaden brukade stiga upp i klockstapeln för att spana efter de hemväntade segelfartygen; »det höga tornet», där systrarna stå, är förmodligen ett minne av denna utsiktspunkt.

Versmättet är åttastavig orimmad troké. C.

Titel. Några titlar i SV ha visserligen syftning på tretalet, men ingen har någon större likhet med denna, vars friska originalitet får sättas på R:s konto. B.

14 Ändringen av denna vers i hs kunde synas tyda på att dikten där föreläge i en första nedskrift, men detta är på grund av hs:s utseende osannolikt. Måhända har i den första versionen av dikten det formelartade i flickornas yttranden varit så genomfört att även denna vers börjat med »Han skall få», men R. har vid renskrivandet beslutat ändra den för att få in ordet blombukett. Eller också har R. vid renskrivandet först av ouppmärksamhet följt mönstret från v. 10. C.

284. 27. *Norden.*

Första gången tryckt 21 januari 1833 i HM. Oförändrad intagen i D II.

En hs, troligen renskrift, finnes i Borgåsamlingen; om den se inl. komm. till IE II 13.

Titel. Hs saknar titel, i HM är rubriken *Epigramm* (D II: Norden).

7 D II² och SA 1861 ha semikolon efter *åter* (D II: komma).

8 HM: *Plöjer* (tydiligen tryckfel; D II: Plöjen).

12 Hs saknar komma efter *Skugga*.

13 D II² och SA 1861 ha citationstecken före *Tynande*.

18 Hs: *Söker* ä fr *Anar* (?) (D II: *Söker*).

D II² och SA 1861 ha citationstecken efter *himmel*.

Dikten är ganska säkert skriven före 5 mars 1832; se komm. till IE II 13.

Dikten bygger på det för R. så karakteristiska flyttfågelmotivet; jfr särskilt D I 6 och D I 14 (om svanorna i R:s diktning se komm. till den sistnämnda). Hedvall Rbg² s. 115 (jfr ock RPS s. 315) finner dikten »kanske något oklar», men tror sig där kunna finna båda skiftningarna i R:s flyttfågelmotiv: dels den religiösa längtan till en högre värld, dels kärleken till hembygd och fosterland. Det förefaller mig naturligast att i dikten inlägga blott den senare innebörden (jfr nedan komm. till v. 10-18).

Versmättet är orimmat, daktyl + troké. Samma versmätt finnes i

Hvad vill jag? i SF (Normaluppl. I s. 181); slutraden har där en stavelse mindre. — Sylvia von Pfaler HLS 23 s. 376 framhåller det gripande mäktiga i rytmen: »Varje spår av lätthet i daktylen är försvunnet. De lätta stavelserna förmedlar blott ett mjukt glidande från daktylens tunga höjning till trokén.» Versbindningarna i dikten medverka till »att i den dramatiskt koncentrerade sången få fram den sega, intensiva längtan till hemlandet, till Norden, som genomgår hela dikten» (a. a. s. 384). »Det intensiva, det bärande,» tillägger hon (s. 391), »får sin motsvarighet i en böljande ljudmelodi, då åter rörliga naturfenomen får sitt uttryck i sprakande konsonantspel. Medan man i inledningsverserna ser de guldgula höstlöven mjukt dala ned — 'Löven de falla' — och vattenytan gnistra i iskristaller — 'Sjöarna frysa' — blir mot slutet av dikten ordet 'längtan' ett målande uttryck för trånaden till hemmet, till Norden.» — Samma stilistiska grepp att i diktens starkt betonade slutord samla en väsentlig del av dess innehåll finner man i IE I 1, i IE II 6 och i IE II 20. C.

6 *nödspis*. Ordet tyckes vid denna tid icke ha haft den tillfällighetsprägel som det väl numera har. SAOS: s äldsta belägg är från Samuel Ödmanns Prediko-utkast. Cygnaeus använde ordet vid flera tillfällen. B. 10-18. Meningen är nog klar om man blott kommer på rätt spår. Man skulle i prosa kunna uttrycka den på följande sätt: Sydlänningen ser från marken (»från palmens skugga») upp till svanorna, där de flyga, tynande av längtan, och frågar: Vad är det för någon förtrollning som vilar över norden? Den som längtar bort från södern, hans längtan kan blott gälla ett himmelskt paradiset (ty han är ju redan i det jordiska). Om man ville pressa fram att det pregnanta slutordet *himmel* har något av religiös aspekt över sig, tillhör denna i så fall endast sydlänningens tankegång och är i sig själv ganska ytlig. För dikten som helhet spelar den ingen roll, ty denna vill endast symbolisera det outgrundliga något som även i söderns paradiset binder dem som kommit dit vid norden. Därav har också dikten fått sin titel. B.

11-12 *palmens* — *Skugga*. Hedvall RPS s. 315 anser att palmen här icke endast antyder det sydländska landskapet utan samtidigt ger »en fläkt av religiös stämning». Men jfr ovan komm. till v. 10-18. C.

285. 28. *Den sällsynta fågeln*.

Dikten trycktes första gången 4 januari 1833 i HM. Den intogs oförändrad i D II.

En hs, säkert första nedskrift, finnes i Borgåsamlingen; se om den inl. komm. till IE II 7.

Titel. Hs har rubriken *Den sällsynta fågeln* skriven av R.; i HM är rubriken endast *Idyll och Epigramm*.

SA 1861: *fogeln* (D II: fågeln).

1 Hs: i *När* är *N* ä fr oläsligt.

3 Hs saknar komma efter *Son*.

4 SA 1861 har semikolon efter *åter* (D II: kolon).

5 Hs: *Wårdslös*. R. synes först ha börjat raden med *A*, men ändrat detta till *W*.

HM har komma efter *du*.

6 HM och D II² sakna komma efter *få*.

7 HM, D II² och SA 1861: *yre* (D II: *yra*).

8 HM, D II² och SA 1861 ha komma efter *Hvad*.

HM, D II² och SA 1861: *densamma* (D II: *den samma*).

9 Hs först: *Då vi icke samma fåglar fånga*. Sedan är *icke* ä t *ej*, ovan raden tillagt *för* och *fånga* ä t *gillra* (D II: *Då vi ej för samma fåglar gillra*).

SA 1861: *foglar* (D II: *fåglar*).

10 HM saknar komma efter *torpet*.

11 Hs först: *Sitter (?) hvarje dag*. Detta struket och ovan raden skrivet *Vistas, gamla mor* (D II: *Vistas, gamla mor*).

SA 1861: *fogel* (D II: *fågel*).

HM har punkt efter *fågel* (D II: semikolon).

12 Hs först *våren*. Detta struket och ovan raden skrivet *hösten* (D II: *hösten*).

13 Hs först *sommarn*. Detta struket och ovan raden skrivet *vintern*.

HM har semikolon efter *fångat* (D II: komma).

14 Hs först *hösten*. Detta struket och ovan raden skrivet *våren* (D II: *våren*).

Hs: efter *hösten* hade R. skrivit *sk*, men strök över dessa bokstäver och fortsatte raden med *vill*.

15 Hs först: *Fågeln, gamla Mor, är skön*; Detta struket och ovan raden skrivet *Underlig är fågeln der*;

SA 1861: *fogeln* (D II: *fågeln*).

HM har komma efter *der*, D II² och SA 1861 ha kolon (D II: semikolon).

18 HM och SA 1861: *tvenne* (D II: *tvänne*).

HM, D II, D II² och SA 1861 sakna citationstecken efter *läppar*; här tillagt.

Dikten är ganska säkert skriven före 4 maj 1832; se härom och om dess sannolika datering i övrigt komm. till IE II 7. Om motivet flickan — fågeln som fångas i snara se ock komm. till denna dikt.

Dialog mellan modern och dottern förekommer ofta i R:s idyllepi-gram (IE I 1, 16, 19, IE II 9, 18, 19). Detta är däremot det enda tillfälle, då ett samtal mellan mor och son förekommer; jfr emellertid *De svarta ögonen* i SF (Normaluppl. I s. 211), som inledes på samma sätt som denna dikt: Modern bannade sin Jovo. Avslutningen är dubbelt treledad: först hösten — vintern — våren och sedan de tre anaforiskt inledda avslutningsraderna. Också de allmänt betecknande epiteterna erinra om stilen i IE I; jfr där i 19: Dottren sade till sin gamla moder. Om diktens förhållande till SF och IE I se Ek HLS 13 s. 40 och Berg HLS 14 s. 20.

Genom v. 10: Bortom mon der, vid det lilla torpet, antyder R. ett landskap av Saarijärvityp; dikterna i IE II äro annars i allmänhet icke lokaliserade till någon bestämd trakt.

Versmättet är tiostavig orimmad troké. C.

7 *den yra gossen*. Jfr uttr. »den käcke gossen» i *Den lättböjde* IE II 23, v. 7 och komm. till detta ställe. B.

8 *Hvad om än ej lyckan är den samma* vad betyder det om också lyckan ej är densamma; jfr komm. till IE I 19, v. 210. B.

286. 29. *Vill du byta öde?*

Första gången tryckt i D II.

Två hs finnas i Borgåsamlingen. Om hs 1 se inl. komm. till IE II 14. Hs 2 finnes på ett löst blad; papperet är gråvitt med vattenlinjer på längden men utan vattring på tvären, sidans storlek är 11,4 × 16,5 cm. — Även hs 1 är troligen en renskrift.

Titel. Hs 1 saknar titel.

1 Hs 1 saknar citationstecken före *Vuxen*.

Hs 1 och hs 2: *opp* (D II: upp).

2 Hs 1 saknar komma efter *bäck* och efter *svallar*.

3 Hs 1 saknar komma efter *hvirfvel*.

5 Hs 1 saknar komma efter *du* och citationstecken efter *blomma*.

Hs 1 och SA 1861 ha icke mellanrum efter denna rad.

7-13 I hs 1 lydde diktens slut ursprungligen:

*Blott en sommars oro!
Sköljs jag bort af strömmen,
Ej en gång en sommars!
Delar du mitt öde
Varar din beständigt
Flicka, sköljd af strömmen
I en ynglings hjerta?*

I högra marginalen har R. sedan skrivit *Om mig strömmen skonar* och genom ett streck angivit att versen skall införas efter v. 6. Vidare har R. i v. 11 strukit över orden *Varar din* och över raden skrivit *Plågas du*. Därpå har han med streck uppifrån nedåt strukit över raderna 10-11 och i högra marginalen skrivit *Vill du byta öde (öde ä fr öden)* och med ett streck markerat att denna vers skall ingå före v. 12. — I hs 2 lydde början av blommans svar först: *Om mig strömmen skonar*, — *Blott en sommars oro*, — *Om mig strömmen härjar* — *Hvilken ringa oro*. Sedan har R. där strukit över verserna *Blott en sommars oro* och *Hvilken ringa oro* och fortsatt med n.v. v. 9. 8 Hs 2: i *härjar* är h ä fr en oläslig bokstav.

Dikten är säkert skriven före 5 mars 1832; om dess datering jfr komm. till IE II 13 och 14. Huruvida versionen i hs 2 nedskrivits med tanke på publicering i HM eller först då R. begynte redigera D II kan icke avgöras.

Kärlekens obeständighet i ynglingens hjärta utgör ett av de vanligaste motiven i D II; jfr komm. till D II 28 och IE II 13 samt Berg HLS 14 s. 22 f. Berg finner dikten vittna om att motivet redan var uttröskat; Ek HLS 13 s. 40 anser åter att den »genialt» omskriver inledningsbilden i *Den försigtiga* i SF (Normaluppl. I s. 190):

Du min flicka, du min röda blomma,
Aldrig satt ännu och aldrig omsatt,
Ej med svala flöden än begjuten,
Än ej plockad, än för ingen doftfull,
Aldrig kysst ännu, och aldrig fannad!

Tanken på blomman, som vattnas »med svala flöden», synes dock rätt avlägsen från bilden av blomman, som sköljes av bäckens ström. — Närmast dikten står bland R:s dikter IE I 18, där källan förebrår gossen hans flyktighet: I ditt eget hjertas varma källa — Flickans minne sällan varar längre, — Än hon står i fägring för ditt öga.

Ändringarna visa att det vållat R. ovanligt stora svårigheter att ge dikten en form som tillfredsställde honom. Främst fäster man sig vid att den rad, som R. sedan upptagit som titel och således åtminstone i viss mån betraktat som diktens centrala, icke fanns med i den ursprungliga versionen.

Versmättet är sexstavig orimrad troké; om det jfr komm. till IE I 12 och IE II 14. — Sylvia von Pfaler HLS 23 s. 382 framhåller att flera versbindningar motverka meterns oroliga prägel. C.

Titel jfr komm D II 29 titeln.

12-13 *Flicka, sköljd af strömmen — I en ynglings hjerta*. Söderhjelms JLR I² s. 277 anför detta ställe bland dem, där R. tar »mycket tungt» på diktion och bildspråk; jfr ock Berg HLS 14 s. 24. Bilden synes mig dock kunna försvaras. C.

287. 30. *Hennes budskap*.

Dikten trycktes första gången i D II.

Två hs finnas i Borgåsamlingen; om dem se komm. till IE II 13 och IE II 14. Med hs 1 betecknas den äldre av dessa versioner, med hs 2 den senare. Även hs 1 är troligen en renskrift.

Titel. Hs 1 saknar titel.

1 Hs 1: *Blås* (D II: Kom).

D II saknar komma efter *Kom*; här tillagt.

Hs 1 först: *vind från*; detta struket och ovan raden skrivet *sorgsna* (D II: sorgsna).

Hs 1 saknar semikolon efter *nordan*. D II² och SA 1861 ha där utropstecken.

2 Hs 2 har komma efter *gång*.

Hs 1 saknar komma efter *kommer*.

3 Hs 2: *Bär ä fr För* (D II: Bär).

4 Hs 2: *flägten* (D II: fläkten).

Hs 1 saknar komma efter *fläkten*.

5 Hs 1 saknar semikolon efter *suckar*.

6 Hs 1: *vinden* (D II: ilen).

Hs 1 saknar komma efter *vinden*.

7 Hs 1 saknar semikolon efter *klagan*.

8 Hs 1 saknar komma efter *stormen*.

10 Hs 1 har utropstecken efter *edsförgätna* (D II: komma).

Hs 1 saknar komma efter *mig*.

11 Hs 1 och hs 2 sakna komma efter *mig*.

12 Hs 1 och hs 2: *Från* (D II: Ur).

Hs 1: *skatter* (D II: armar).

Hs 1 saknar komma efter *skatter*, hs 2 efter *armar*.

13 Hs 1: *hjerta*, hs 2 först *hjerta*, men detta struket och raden fortsatt med *kyssar* (D II: kyssar).

Hs 1 saknar komma efter *hjerta*.

14 Hs 2 först: *O, hans f; hans f* struket och raden fortsatt med *hvem* (D II: O, hvem för mig åter).

15 Hs 1 saknar komma efter *yngling*.

16 Hs 1 har frågetecken efter *kärlek* (D II: utropstecken).

Hs 1 är skriven före 5 mars 1832; om dateringen av dikten se komm. till IE II 13. När hs 2 gjorts är svårt att bestämma.

Ek HLS 13 s. 40 och Berg HLS 14 s. 27 betona att dikten i motiv, stämning och stil är fullkomligt serbisk. Motivet, den unga kvinnan som svikit den älskade och gift sig med en gammal man, finnes i IE I 5 och IE I 11; jfr komm. till dessa dikter. Om stilen i IE I erinra tydligt de tre gånger upprepade versparen Kommer du i —, Bär du hennes —, i vilka blott de resp. versernas slutord växla. Till denna stil höra också anaforererna i v. 10-11 och v. 15-16.

Hedvall Rbg² s. 39 f. (jfr ock Viljanen Rbg I s. 319) anser, att dikten vittnar om »att minnet av nordanbruden (Fredrika Juvelius) var lätt väckt hos R.» R. skulle då tydligen ha omkastat rollerna så att han vore den edsförgättna flickan, den första Fredrika åter ynglingen (jfr Hedvall, R. och Österbotten, HLS 13 s. 77). I dikten finnes ingenting som skulle antyda att R. tänkt på sitt förhållande till Fredrika Juvelius; H: s antagande får betraktas som en på mycket osäker grund vilande hypotes.

Versmåttet är sexstavig orimmad troké; om det se komm. till IE I 12 och IE II 14. — Sylvia von Pfaler HLS 23 s. 376 anmärker att trokéerna här glida fram »jämnt och tungt, nästan dystert», och tillägger s. 390: »Storm och köld strömmar emot en i dikten. Redan den första versen med sitt hårda 'k' och mörka 'å-u-o' är som en genomträngande kall vindil, varefter den ena stormvägen efter den andra följer i det rytmiskt upprepade hårda 'kom' och det utdragna 'bär', tills ett vinande 've' tränger igenom höststormen och det mänskliga lidandet överröstar naturkatastrofens klagorop.» C.

1 *du sorgsna nordan*. Det ovanliga epitetet är motiverat av det budskap som vinden för med sig. B.

6 *ilen*. Ordet förekommer i förknippning med *nordan* också i SS II 3, v. 18: [denna ek] Som pröfvat nordans il och vestan-fläktens lek, och i D I 7. *Vallgossen*, v. 73-76: Ja, än då nordan ryter — På blommans graf, — Finns ingen il, som bryter — Min glädje af. Ordet tycks i *Vallgossen* ha sin vanliga betydelse: häftig vindstöt, och det är mycket möjligt att samma betydelse föreligger här. Annars kan man av sammanställningen *fläkten — ilen — stormen* vara frestad att anta att R. här velat med ordet beteckna en vind av måttlig styrka, icke så lätt som fläkten, icke så stark som stormen. B.

10 *edsförgättna*. Ordet användes också av Palmblad i en novell i PK 1813, suppl. s. 49: ingen edsförgätens ångertår skall störa friden öfver hans mull (SAOS). Tillsammans med den stilistiska motsvarigheten *ensamblefna* i nästa vers ger ordet högtidlig tyngd åt uttrycket. B.

288. 31. *Sippa*.

Dikten trycktes första gången i D II.

En hs, troligen renskrift, finnes i Borgåsamlingen; om den se inl. komm. till IE II 13.

6 Hs saknar citationstecken före *Nära*.

9 D II² och SA 1861: *upp* (D II: opp).

10 Hs: *B* i *Bäfvande* ä fr oläsligt (*Sk?*).

Hs: *vinter kylan* (D II: vinterkylan).

11 Hs, D II, D II² och SA 1861 sakna citationstecken efter *skördad*; här tillagt.

Dikten är säkert skriven före 5 mars 1832; om dateringen jfr komm. till IE II 13.

Dikten har vissa beröringspunkter med IE II 29. I denna dikt växer blomman på stranden av en bäck, och bäcken blir en symbol för känsloströmmen i ynglingens hjärta. I IE II 31 växer sippa vid kanten av en driva, och drivan blir symbolen för kölden i den älskade flickans hjärta. Dikten erinrar också om några av dikterna i SF. Berg HLS 14 s. 28 hänvisar till *Skilsmessan* i SF (Normaluppl. I s. 175). Fästmän och fästmannen måste där skiljas. Hon ber honom plocka några rosenstänglar; såsom de sedan vissna skall också hennes hjärta vissna. Han åter ber henne lägga en snöboll vid sitt hjärta; som den smälter, så smälter hans hjärta för hennes skull. I *Till en ros* (Normaluppl. I s. 170) och i *Violen* (Normaluppl. I s. 177) talas om att bryta en blomma och skänka den åt någon; i *Vinter i hjertat* (Normaluppl. I s. 169) talar åter flickan, som vandrar genom snön, om den vinter hon känner i sitt hjärta. Stilistiskt har dikten drag som erinra om IE I: »vårens första blomma» i v. 1 upprepas i v. 7; de två hälfterna av v. 2 ge sedan inledningsorden till v. 4 och 5.

Versmåttet är åttastavig orimmad troké. — Sylvia von Pfaler HLS 23 s. 375 talar om diktens »lätta, nästan trippande gångrytm» och framhåller s. 383 hur dess mjuka sirlighet framhåves av versbindningen i v. 2-3. C.

1 *Sippa* se komm. till IE I 6, v. 50. — Liksom i IE II 25 anger här diktens första ord vem skalden tilltalar. C.

8 *isen af ditt hjerta*. Franskklassisk genitiv; jfr komm till D II 18, v. 10. B.

9 *min trogna kärlek* se komm. till IE I 9, v. 80.

11 *ej qväfd af den, ej skördad*. Den stegring som R. gärna ger slutordet finns nog även här, fastän svagare och mera beslöjad än vanligt; *qväfd* hämmad av vinterkylan, *skördad* borttryckt, dödad, tillintet-

gjord. R. tyckes ha kunnat använda *skördad* i denna bet. tämligen oförmedlat, jfr i D I 23. *Begravningen* v. 3: »En yngling skördad ifrån våren» och i *Kungarne på Salamis* Normaluppl. VII s. 273: »De våra skördas, falla.» B.

289. 32. *Mötet*.

Första gången tryckt i den av G. H. Mellin utgivna kalendern Vinterblommor för 1832 (Stockholm 1831 s. 61) och där undertecknad *Rbg*. Oförändrad intagen i D II.

En hs, första nedskrift, finnes i Borgåsamlingen; om denna se inl. komm. till IE II 3. Titeln är här med blyerts tillagd av J. E. Strömberg. Fredrika R. har i vänstra marginalen vid diktens början antecknat *tryckt*.

Titel. Hs saknar titel.

1 Hs och Vbl sakna komma efter *sommarafton*.

2 Hs: R. har först börjat versen med *Och sig*; sedan har han strukit *Och* och ändrat *sig* till *sp* samt fortsatt raden i dess n.v. lydelse.

3 Hs saknar komma efter *Gud* och utropstecken efter *vacker*.

4 Hs saknar komma efter *fägring*.

5 Hs saknar komma efter *yngling* och efter *älskar*.

6 Hs saknar komma efter det första *mig*.

7 Hs saknar komma efter *Ros* och efter *sida*.

8 Hs saknar ä-prick i *läppars* och utropstecken efter *rodnad*.

9 Hs saknar komma efter *luften*.

10 Hs saknar utropstecken efter *purpur*.

11 Hs saknar komma efter *molnet*.

12 Hs saknar utropstecken efter *klarhet*.

13 Hs saknar komma efter *Sist* och efter *graf* samt citationstecken efter *lemnas*.

Hs och SA 1861 sakna mellanrum efter denna vers.

14 Hs: *skelmska* (D II: skälmska).

15 Hs saknar komma efter *buske*.

16 Hs saknar komma efter *henne*.

17 Hs saknar komma efter *sökte*.

D II² och SA 1861: *funne* (D II: fundne).

Hs har kolon efter *fundne* (D II: punkt).

18 Hs: *Men* ä fr *Och*.

Hs först *såg*; detta struket och ovan raden skrivet *kyste* (D II: *kysste*).

Hs har komma efter *såg*, men detta är sedan struket.

Hs: *läppar* ä fr oläsligt.

Hs har komma efter *läppar* (D II: kolon).

19 Hs först: *Nu tog flickans; flickans* struket och raden fortsatt med *rosen*.

Hs först *purpur*; detta struket och ovan raden skrivet *rodnad*.

Hs har punkt efter *rodnad* (D II: utropstecken).

21 Hs har endast citationstecken efter *purpur* (D II: utropstecken och citationstecken).

23 Hs först *Nu tog ögat; ögat* struket och raden fortsatt med *stjernen*.

Hs har endast citationstecken efter *klarhet* (D II: utropstecken och citationstecken).

25 Vbl har komma efter *lemnats* (D II: semikolon).

26 Hs saknar komma efter *Ty* och efter *flicka*.

27 Hs saknar citationstecken efter *slipper*.

Dikten är senast författad hösten 1831, då den trycktes i Vinterblommor, men sannolikt är den äldre; om dateringen se komm. till IE II 3.

Ek HLS 13 s. 40 och Berg HLS 14 s. 28 f. framhålla likheterna med dikter i SF. Ek konstaterar, att inledningssituationen är densamma som i *Flickans anlete* (Normaluppl. I s. 196) och finner i upplösningen likhet med *Domen* (Normaluppl. I s. 191). Berg åter hänvisar för inledningen till *Ali-Agas maka* (Normaluppl. I s. 200). B. påpekar också att diktens uppbyggnad är karakteristisk för SF-dikterna; mot tre »Tag du» (och ett »tag hvad») i den första avdelningen svara fyra »Och han», »Nu tog» i den senare avdelningen. Det kan tilläggas att de två avdelningarna liksom i flera av IE-dikterna äro nästan lika långa: den första 13 v., den senare 14 v. Motivet med gossen, som gömt sig i en buske eller bakom en häck, men sedan plötsligt springer fram, finnes hos R. även i D I 29 (se komm. till denna) och i D II 27; jfr Hedvall RPS s. 194 och Berg a. a. — Diktens första avdelning har också en viss frändskap med D II 24. *Den sköna*, där flickan i spegeln betraktar sin skönhet. Flickans önskan att gömmas i graven kan också jämföras med *Den sjuttonårigas* längtan till graven (D II 26). Versmättet är åttastavig orimmad troké. C.

---

1 *Flickan satt*. Denna diktörjan med »flickan» (»gossen», »modren») som första ord är karakteristisk för IE-stilen. C.

9 *purpurstänkta moln* se komm. till D I 14, v. 1 och SN I v. 78.

14 *den skälmska gossen* se komm. till IE II 7, v. 1.

24-27 Den folkligt episka tredelningen har i *Mötet* supplerats med ett fjärde summerande moment som utförligt framträder i dessa fyra slutrader, vilka motsvara v. 13 i flickans monolog: Sist, o graf, tag hvad som lemnas. Det tredje momentet i tredelningen i *Bonden Pavo*

(IE I 25) har ett likartat summerande innehåll: Hösten kom, och kölden tog hvad öfrigt. *B.*

291. 33. *Löjet.*

Första gången tryckt i D II.

Ingen hs finnes bevarad.

5, 10 och 15 D II² och SA 1861: *re'n* (D II: ren).

14 D II² och SA 1861 ha tankstreck i radslutet.

Några stödjepunkter för diktens datering finnas icke.

Dikten består av tre avdelningar, de två första på fem verser, den sista på sju; tredelningen erinrar om de tre leden i många av IE I-dikterna. Den första avdelningens fem verser upprepas ordagrant i de två följande avdelningarna, blott med förändring av orden »den höges» i v. 3 och »stoltheten» i v. 5. Genom den sista avdelningens förlängning till sju rader får dikten sin avrundning och sin point. Denna uppbyggnad har en viss frändskap med den parallellism och användning av formelartade uttryck, som karakteriserar så många av dikterna i IE (jfr också IE II 30). Måhända får man emellertid här antaga ett inflytande av Rückerts virtuosa experiment i liknande riktning. Den i komm. till IE II 24 nämnda dikten av honom, Liebesfrühling I 35, består sålunda av tre strofer, vilka alla inledas av verserna »Er ist gekommen — In Sturm und Regen» och vilka dessutom sammanbindas av genomgående rim dels i strofernas v. 3, dels i deras v. 4 och 7.

Versmåttet, daktyl + troké + betonad stavelse, är detsamma som i IE I 11 och IE I 13 samt IE II 20; om detta se komm. till IE I 11; jfr ock komm. till D II 12. Sylwan, Vandrarens aftonvisa och dess rytmiska typ (GHÅ 39: 2, 1933, s. 18; se ock dens., Svensk verskonst s. 101) finner versen »alldeles för tung för det skalkaktiga temat.» Det synes mig dock kunna sättas i fråga, om denna uppfattning är riktig. Genom att de starkaste betoningarna falla på olika ställen i de olika verserna synes mig rytmen ha fått en omväxling som rätt väl går samman med innehållets karaktär. *C.*

3, 8 och 13 *mund* se komm. till D I 24, v. 16.

16-17 Tredelningens utökning i slutstrofen påminner om det likartade förhållandet i IE II 32. *Mötet*; se komm. till dennas v. 24-27. *B.*

DIKTER. TREDJE HÄFTET.

Sedan R. publicerat D II avtog hans lyriska produktion starkt; i stället ägnade han sig åt episk diktning. Först 1843 utkom hans nästa samling av lyriska dikter: *Dikter af Johan Ludvig Runeberg. Tredje Häftet. Borgå, tryckta hos F. Widerholm. 1843. På A. C. Öhmans förlag.* Imprimatur hade även nu, liksom för D II, givits af J. M. af Tengström. — Om förläggaren A. C. Öhman se Finsk biografisk handbok, utg. af Tor Carpelan. Häftet nämnes som nyss utkommet HT $\frac{7}{6}$ och HM $\frac{8}{6}$.

Häftet omfattar endast 130 sidor. Det inledes av 20 lyriska eller kortare episka dikter, bland vilka en är en översättning. Främst har R. ställt tre dikter av mer episk karaktär: *Molnets broder*, *Jenny* och *Den döende krigaren*. Den första och den sista av dessa tre dikter införlivades sedan av R. med Fänrik Ståls sägner; de ha också i denna upplaga fått behålla sin plats bland Sägnera. Av dikterna i samlingens första avdelning var endast *Jenny* icke tidigare tryckt (Strömborg BA II s. 280 förmodar oriktigt att även D III 7, 11 och 18 första gången skulle ha publicerats i D III; likaså Söderhjelm JLR II² s. 110). Av dessa tjugu dikter hade tre publicerats 1833, en 1834, en (Molnets broder) 1835, nio 1836, två 1837, alla dessa i HM, samt tre i Borgå Tidning 1838. Borgå Tidning hade begynt utkomma detta år med bl. a. R. som medlem i redaktionen, ehuru så gott som allt det egentliga redaktionsarbetet utfördes av huvudredaktören lektor J. E. Öhman (Strömborg BA II s. 116). — Efter denna första avdelning följde i samlingen med ett särskilt rubrikblad nio *legender*, av vilka fem voro översättningar. Sju av legenderna hade under åren 1839—1843 publicerats i BT, medan två (*Dopet* och *Chrysanthos*) voro nya. — Häftet avslutades med *Den gamle trädgårdsmästarens bref* (tidigare tryckta i HM 1837); breven ha i denna upplaga införts bland R:s prosaskrifter. — Om diktsamlingen och dess mottagande se Strömborg BA II s. 279 f., Söderhjelm JLR II² s. 110 f., Estlander RS s. 422 f., Hirn, Runebergskulten s. 48 f., Viljanen, R. ja hänen runoutensa II s. 51 f., Brydolf, Sverige och Runeberg 1830—1848 s. 301 f. C.

295-301. 1. *Jenny*.

Dikten trycktes första gången i D III.

En hs, första nedskriften, finnes i Borgåsamlingen på ett fyrsidigt blad, vars två sista sidor äro tomma. Hs omfattar två i tvenne spalter uppdelade sidor. Spalt 1 på framsidan upptar v. 1—83, spalt 2 v. 84—167; på baksidan i spalt 3 finnas v. 168—181; i övrigt är sidan tom. Papperet är vitt med blå nyans, utan vattenlinjer och utan vattenstämpel, sidans storlek 14×23cm. — Denna hs skänktes av R. åt hans vän Moritz Hornborg, som 1842 flyttade till Borgå. H. fick av R. även manuskripten

till legenderna *Dopet*, *Kyrkan* och *Chrysanthos* samt till *Otto von Fieandt*, *Gamle Hurtig*, *De två dragonerne*, *Sandels* och *Torpflickan*. Alla dessa manuskript överlämnades 1906 av Hornborgs arvingar till Runebergsarkivet i Borgå. Jfr Strömborg BA II s. 398 not 137 och 138 och Nordmann, Moritz Hornborg FU 23, 1909, s. 155.

1 Hs först: *Så berättade min moder fordom; fordom* struket och ovan raden efter *berättade* tillagt *engång*.

2 Hs: *min* (D III: *din*).

Hs har felskrivningen *bödde* för *bodde*.

3 Hs har komma efter *Jenny* och därpå *sextonårig* (D III: punkt och *Sextonårig*).

5 Hs saknar komma efter *flitigt* och efter *ofta*.

6 Hs: *och* ä fr oläsligt.

Hs först: *gamla blinda moders; gamla blinda* struket och i radslutet tillagt *bergning*.

Efter v. 6 följde i hs ursprungligen versen: *Och för tvenne späda syskons bergning*. Denna vers har sedan strukits utom ordet *bergning*, vilket ord sålunda i hs kommit att stå två gånger.

7 Hs saknar komma efter *under*.

9 Hs har semikolon efter *mera* och därpå *vacker* (D III: punkt och *Vacker*).

Hs saknar komma efter *hon*.

10 Hs saknar komma efter *tycke* och efter *fyllig*.

11 D III har *Men*; här ä t *Med*. (Så i hs och i SA 1861.)

12 Hs: *Icke* ä fr oläsligt.

13 Hs: *båda* (D III: *bådas*).

15 Hs saknar komma efter *hon* och semikolon efter *sydde*.

16 Hs saknar komma efter *talte*.

17 Hs saknar komma efter *tycke* och efter *eldadt*.

18 Hs saknar komma efter *blomman*.

20 Hs: *opp* (D III: *upp*).

21 Hs: Efter *Leende* har R. först börjat på något annat ord än *i*, men så strukit denna början och fortsatt raden med *i*.

23 Hs saknar komma efter *se* och efter *vacker*.

25 SA 1861 har komma efter *Log*.

Hs saknar mellanrum efter v. 25.

27 Hs saknar citationstecken före *Mitt* och efter *barn* samt komma efter *barn* och efter *sade*.

28 Hs saknar citationstecken före *Häll*.

29 Hs: *stora* (D III: *granna*).

Hs: *unge* (D III: *unga*).

30 Hs saknar komma efter *Han*.

- Hs: *baronessas* (D III: Baronessas).
- 31 Hs: *igår* (D III: i går).
Hs har punkt efter *igår* (D III: semikolon).
Hs: *Man* (D III: man).
- 34 SA 1861 har komma efter *bal*.
- 35 Hs: *baronessans* (D III: Baronessans).
Hs saknar komma efter *hus*.
- 36 Hs saknar komma efter *dotter*.
- 39 Hs saknar komma efter *fordom*.
- 40 Hs saknar komma efter *flicka*.
- 42 Hs saknar citationstecken efter *all*.
I hs är versen icke uppdelad i två delar.
Hs saknar semikolon efter *mera*.
- 43 Hs saknar komma efter *uppgick*.
- 45 Hs saknar komma efter *skimmer*.
- 46 Hs saknar komma efter *glädje*.
- 47 Hs: *Då* (D III: När).
- 49 Hs saknar citationstecken före *Min* och efter *moder*.
- 50 Hs saknar citationstecken före *tiden*.
- 52 Hs: *söm* (D III: sömm).
Hs saknar komma efter *andra*.
- 54 Hs saknar komma efter *vecka* och citationstecken efter *sedan*.
Hs har tankstreck i radslutet.
Hs saknar mellanrum mellan v. 54 och v. 55.
- 55 Hs har komma efter *sade* och därpå *hvad* (D III punkt och Hvad).
- 57 Hs: *Dock* ä fr oläsligt, möjligen *Men*.
Hs saknar komma efter *Dock* och efter *derefter*.
- 59 Hs saknar komma efter *stolta* och efter *vackra*.
- 60 Hs: *Unge* (D III: Unga).
- 62 SA 1861: *Vexlande* (D III: Växlande).
Hs saknar mellanrum mellan v. 62 och v. 63.
- 63 Hs: *sömmen* saknar ö-prick.
- 64 Hs saknar komma efter *bugat*.
- 67 Hs saknar citationstecken före *Nu*, efter *vän* och före *lemna*.
Hs saknar komma efter *Nu*.
- 69 Hs saknar citationstecken efter *dagar*.
Hs har semikolon efter *dagar* (D III: punkt).
- 71 Hs saknar citationstecken före *bekänn*.
Hs: *bekänn* saknar ä-prick.
Hs saknar komma efter *bara*.
- 73 Hs saknar komma efter *blondine*.
Hs saknar citationstecken efter *Grefve*.

74 Hs först: *Det berättas att ett vackert löje; vackert* struket, efter *berättas* ovan raden tillagt *endast* (D III: Det berättas endast att ett löje).

75 Hs först: *Flygtigt halft och halft allvarligt spelat; spelat* struket och i radens början ovan raden tillagt *Vackert* (D III: Vackert, flygtigt halft och halft allvarligt).

76 Hs först: *Kring den unga smärta herrns mustascher*. R. har strukit både *unga* och *smärta*, men sedan genom ett streck under *smärta* angivit att ordet skall kvarstå. I versens början har han ovan raden tillagt *Spelat*. (D III: Spelat kring den smärta herrns mustascher).

Hs saknar komma efter *mustascher*.

Efter v. 77 bör vara mellanrum.

82 Hs saknar citationstecken före *Dessa*.

83 Hs har semikolon efter *sömm* och därefter *min* (D III: punkt och Min).

84 Hs först: *Att i morgon jag besök; besök* struket och raden fortsatt med *går opp* (D III: går opp).

Hs saknar citationstecken efter *balen*.

Hs saknar mellanrum efter v. 84.

87 Hs saknar citationstecken kring *Kors* och före *det*.

Hs saknar utropstecken efter *Kors*.

88 Hs saknar komma efter *fördel*.

89 Hs: *sällskap* ä fr oläsligt.

90 Hs saknar komma efter *allvar*.

91 Hs saknar citationstecken efter *ändras*.

Hs har icke mellanrum efter v. 91.

92 Hs saknar komma efter *gamla*.

93 Hs: *lätta* ä fr oläsligt.

94 Hs saknar kolon efter *talte*.

95 Hs saknar citationstecken före *Baronessa*.

99 Hs: *unnat* ä fr *unnar*.

Hs saknar punkt efter *unnat*.

100 Efter denna vers följer i hs: *Äran af en bjudning såsom denna* (saknas i D III).

101 I hs lyder versens början: *Träffat henne* (D III: Hon är bjuden).

102 Hs saknar komma efter *Öfvertala*, efter *banma* och efter *befalla*.

104 Efter denna vers följa i hs verserna:

*Hennes röda ögon vittna nogsamt
Att det kostat strid, men nångång måste
Åfven hon som andra ha en glädje.*

Dessa tre verser ha överstrukits med streck uppifrån nedåt. Men sedan har R. genom att stryka under de två sista raderna från och med *kostat* angivit att de skola kvarstå. Att *det* i början av andra versen har strukits och ovan skrivits *Det har.* (I D III motsvaras dessa tre verser av två: Det har kostat strid, men nångång måste — Äfven hon, som andra, ha en glädje).

106 Hs saknar mellanrum efter denna vers, vilket finnes i D III.

107 Hs har semikolon efter *sade* och därefter *med* (D III: punkt och Med).

108 Hs först: *Tog den nådiga*; detta struket och raden fortsatt med *Nickade den nådiga.*

Hs saknar komma efter *afsked.*

109 Hs: *skiljdes* (D III: skildes).

110 Hs saknar komma efter *dock.*

111 Hs: *Röjts ä fr Synts* (?).

Hs saknar komma efter *helsa.*

113 Hs saknar komma efter *verklig.*

115 Hs saknar komma efter *nu* och efter *nyss.*

116 Hs saknar komma efter *blick.*

117 Hs saknar mellanrum efter denna vers, men v. 118:s början är något indragen på raden.

120 Hs saknar komma efter *förnämhet.*

121 Hs saknar komma efter *syntes.*

122 Hs saknar komma efter *nu.*

Hs: *polonäsen* saknar ä-prick.

124 Hs saknar komma efter *undran* och efter *elegant.*

125 Hs saknar komma efter *nånsin.*

Hs: *grefven* (D III: Grefven).

126 Hs: *baronessan* (D III: Baronessan).

130 Hs: *med en liflig vändning* (D III: åter med en vändning).

131 Hs: *Mot* (D III: Till).

Hs: *till* (D III: och).

Hs har icke mellanrum efter v. 131.

133 Hs: *quadriljen* (D III: kadriljen).

134 Hs saknar komma efter *sed* och efter *tiden.*

135 Hs: *cavaljer* (D III: kavaljer).

Hs saknar komma efter *förhand.*

138 Hs: *unge* (D^{III}: unga).

141 Hs först: *Tecknet gaf han Kring den vida*; *vida* struket och raden fortsatt med *stora salen*; sedan *den ä t det* och *salen t rummet* (D III: Och han gaf det. Kring det stora rummet).

142 Hs saknar komma efter *nu* och efter *inföll.*

144 Hs saknar komma efter *riddare.*

- Hs: *quadriljen* (D III: kadriljen).
- 145 Hs saknar mellanrum efter denna vers.
- 146 Hs saknar komma efter *först* och efter *salen*.
Hs: *längst* ä fr *långt*.
- 147 Hs saknar komma efter *Blyg* och efter *förlägen*.
- 148 Hs saknar komma efter *dem* och efter *suto*.
- 150 Hs först: *På det fria*,; *fria* struket och raden fortsatt med *ljusa*.
- 151 Hs saknar komma efter *Enkel* och efter *späda*.
- 152 Hs saknar komma efter *hufvud*.
- 153 Hs saknar komma efter *blickar*.
- 157 Hs saknar komma efter *rosens* och efter *milda*.
- 158 Hs har semikolon efter *röjas* (D III: punkt).
- 159 Hs saknar komma efter *räckte*.
- 160 Hs saknar komma efter *annan*.
- 161 Hs: *sin hand åt flickan* (D III: åt flickan handen).
Hs saknar komma i radslutet.
- 162 Hs: *begyntes* ä fr *begynntes* (?).
Hs har icke mellanrum efter denna vers, vilket finnes i D III.
- 163 Hs: *sagt* (D III: sagdt).
Hs saknar komma efter *sagt*.
- 166 Hs: *Varma* ä fr oläsligt, och *blick* fr öga (?).
Hs saknar komma efter *blick* och efter *solsken*.
- 168 SA 1861: *se'n* (D III: sen).
- 171 Hs saknar komma efter *klarhet* och efter *himmelsk*.
- 172 Hs saknar komma efter *anlet*.
- 174 Hs: *flykten* (D III: flykten).
Hs och SA 1861 sakna mellanrum efter v. 174.
- 175 Hs har semikolon efter *ingen* (D III: punkt).
- 176 Hs saknar komma efter *är*.
- 177 Hs saknar komma efter *här* och efter *brudgum*.
- 178 Hs saknar komma efter *reste*.
- 179 Hs saknar komma efter *lycklig* och efter *åter*.
- 180 Hs saknar komma efter *Grefvinna*.

Några uppgifter om när dikten författats finnas icke. Strömborg BA II s. 280 förmodar att det skett under förra hälften av 1830-talet, eller ungefär samtidigt med *Molnets broder* och *Den döende krigaren*; han finner i den "en kort utläggning av samma tema, kärlekens plötsliga uppspirande, blomstring och mognad, som behandlas i *Hanna*, jämte det den kraftigt erinrar oss om att endast hjärtats adel, som kan trivas lika väl vid det anspråkslösa sybordet som i skydd av det grevliga vapnet, förlänar människan det rätta adelskapet. (Jfr ock Tideström, R. som estetik s. 451 not 4). Estlander har först godtagit Strömborgs datering

och på grund av den i Normalupplagan flyttat *Jenny* från D III till D II; han tänkte sig till och med möjligheten av att dikten vore författad redan c. 1831, ungefär samtidigt med *Grafven i Perrho* och *Zigenaren*. Senare har E. emellertid blivit benägen att föra dikten till samma tid som *Nadeschda*: "Utom att något i diktionen synes erinra om *Nadeschda*, stå de bägge dikterna varandra nära även däri, att i vardera behandlas en s. k. mesallians. Anmärkningsvärt är ock huru hemmastadd R:s sångmö, i *Jenny* som i *Nadeschda*, rör sig i den förnäma sällskapskrets, som skalden stod främmande för. Betecknande är därvid det vänliga och fina sätt, varpå han behandlar den utan ett enda stickande ord. Hade han förmåga att bortse från det råa, vulgära och smutsiga i allmogelivet, så hade han icke mindre förmåga att bortse från det konstlade, konventionella och småaktiga hos stadslivets högre sällskapskretsar, och att även här tränga fram till det rent mänskliga." (RS s. 422; jfr ock dens., KI och upplysningarna om Normaluppl:s redaktion.) E. synes mig ha rätt i att det både vad motivet och stilen angår finnes ett tydligt samband mellan *Jenny* och *Nadeschda*, och jag är därför böjd att ansluta mig till E:s senare datering. Denna synes mig också få ett visst stöd av att R. skänkte manuskriptet jämte manuskripten till flera av de 1839—1843 diktade legenderna åt Moritz Hornborg. Handstilen i ms överensstämmer också långt mer med legendmanuskriptens än med manuskripten från 1830-talets början och mitt. Strömborg och Estlander äro rätt tilltalade av dikten. Söderhjelm JLR II² s. 112 finner den »mycket obetydlig, för att ej säga banal», och enligt Sylwan, Svensk litteratur vid adertonhundralets midt s. 258 hamnar den i »gråtmild trivialitet». Hasselberg, Realistisk lyrik s. 112 säger, att den »smakar starkt av grov borgerlig sentimentalitet och påminner oss om att R. dock levde i August Blanches och Wilhelm von Brauns tidsålder». Viljanen, R. ja hänen runoutensa II s. 111 faller ungefär samma omdöme som Hasselberg och understryker särskilt, att skildringen av balen visar, »till vilken provinsmässighet R. vid denna tid kunde förirra sig, då han gick utanför sitt egentliga område.» Se ock Hirn, Runeberg-gestalten s. 19.

Versmättet är den tiostaviga orimmade trokén, som R. hade använt bl. a. i *Grafven i Perrho*, i *Zigenaren* och i *Molnets broder*, men som också är legendernas versmått och i vilket även *Nadeschdas* sång VIII är diktad. I behandlingen av versmättet skilja sig dikterna emellertid väsentligt från varandra. Medan i de tre förstnämnda överklivningar äro sällsynta äro de däremot i *Jenny* liksom i legenderna och i *Nadeschda* mycket vanliga, något som gör att de två diktgruppernas rytm trots det gemensamma versschemat blir alldeles olika. Denna omständighet synes mig styrka antagandet att *Jenny* är författad omkring 1840 och icke i början eller mitten av 1830-talet. C.

1 *engång*. Även i D III hopskrivas *engång*, *nångång*, *någon gång*, och här genomgående (med undantag av: än en gång I, v. 117), varom på de särskilda ställena ingen erinran sker; se komm. till D I 30, v. 21. *B*.

9 *Icke led dess mera icke led mera*; *dess mera* är i denna anv. en finlandism (fennicism); se Bergroth FinlSv. s. 241. *B*.

16-25 Hedvall RPS s. 130 framhåller att detta är en av de för R. karakteristiska skildringarna av klarhetsögonblicken i en människas liv. Tideström, R. som estetiker s. 451 påpekar åter, att bildspråket här visar »hur ständigt aktuell organismföreställningen var hos R. och hur nära det låg till hands för honom att tillämpa den på människan». *C*.

17 *ett särskildt tycke* ett särskilt behag. *B*.

18 *Hennes anlet öfver*. Det är ytterst sällan R. tar sig friheten att ställa prepositionen efter dess huvudord; i *Bönen* (D III 26) v. 12 förekommer ett annat fall: hela dagen genom. *C*.

23 *förgat*. Formen var redan vid denna tid tämligen föråldrad; se SAOB. *B*.

29 *vår granna värld*. *Grann* användes här i den nu föråldrade bet.: förnäm, fin; jfr: Jag fick ej guld och anor, — Min själ en främling blef i granna världens vanor. Wallin Vitt. I s. 9 (SAOB). *B*.

37 *tråka* knoga. *B*.

39 *än ännu*. *B*.

43 *uppgick*. Om den fasta förbindelsen se Berg PoetFr. s. 133. *B*.

55-56 *Hvad som taltes mera* — ... *nämndes icke*. Jfr ock v. 74 *Det berättas endast*, v. 110 *Det är anmärkt dock*, v. 163 *Det är sagdt*. Dessa hänvisningar till vad som sagts motiveras här av att modern för skalden refererar vad hon av andra hört om Jennys öden, I *Nadeschda* III finner man analoga uttryck: v. 157 *Det sjungs*, att under qvällen, v. 181 *Men samma natt*, så sjungs det. *C*.

59 *fröken* om baronessans dotter; jfr v. 127. *B*.

66 *rosenkinder*. Om R:s sammansättningar med *rosen* se komm. till SN II v. 38. — Jfr tidigare i dikten v. 11—14.

79-80 *böjde* — *Lätt sitt lockomflutna, täcka hufvud*. Verserna erinra om *Nadeschda* IV v. 115 f.: hon sänkte — *Sitt strålomgjutna hufvud* — ... — Och månens skimmer, gjutet — På flickans svarta lockar ... *C*.

81 *den nådiga* troligen med anknytning till baronessans titel *Hennes Nåd* (se v. 65); jfr v. 107—108: »Med en axelryckning — Nickade den nådiga till afsked» om en situation, där baronessan icke längre är så välbevågen. *B*.

93 *förmätna* troligen i den föråldrade bet.: högdragen. *B*.

105 Att R. strukit *hennes röda ögon*, som ursprungligen fanns i hs,

beror väl på att han funnit att denna realistiska detalj störde det skimmer av skönhet han velat lägga över Jennys hela gestalt. C.

124 *skön till undran*. *Undran* i den äldre bet. beundran: beundransvärt skön. B.

128 *ögonblickligt* för ett ögonblick. B.

129 *ett tankspridd tycke* något som verkade tankspridd. B.

133 *kadriljen*. Kadriljer voro danser med minst fyra par och fyrsidig uppställning, där de motstående sidorna figurerade mot varandra. Här åsyftas sannolikt fransäsen, som på R:s tid var den oftast dansade kadriljen. C.

134-136 *Det var sed, den tiden*, — *Att en kavaljer tog plats på förhand*, — *Der han fällt sin handske*. En antydning om detta bruk finnes också i Franzéns *Studentvisa*: men på en bal låt andra först — sin spotska handske fälla. Skaldeström II (1828) s. 324. C.

137 *ronden*. Fr. *ronde* bl. a. dans som utföres i cirkel. Här tydligen den fyrkant som bildas av de i fransäsen deltagande. C.

138 *Högst i salen* högst uppe i salen, korresponderande med v. 146: »längst ned i salen» om Jennys plats. B.

151-152 Jenny med sin krans av vita blommor på huvudet erinrar om Nadeschda, sådan hon först framträder: På sitt hufvud bar hon ren en krans — Af stellariet och dianther små (I v. 10—11). C.

165-174 Tideström, R. som estetiker s. 456 framhåller att det är fullkomligt överensstämmande med R:s mer teoretiska uttalanden om kärlekens väsen, »när R. i sin diktning skildrar kärleken, detta stadium på vägen mot en fullkomlig återförening med det allmänna, gudomliga, med användande av idel ljussymboler.» Som ett exempel anför T. detta ställe i *Jenny*. C.

173 *purpurläppen*. *Purpur* hos R. se komm. till SN I v. 78. — Det ungefär synonyma *rosenläppar* finnes SN V v. 118, IE II 8, v. 6, *Nadeschda* IV v. 237. C.

302-303. 2. *Till lyckan*.

Första gången tryckt 7 oktober 1836 i HM. Med en ändring införd i D III.

Ingen hs finnes bevarad.

4 HM har semikolon efter *du* (D III: punkt).

8 HM: *Men'skan* (D III: *Menskan*).

SA 1861 har tryckfelet *mer* i st f *med*.

9 SA 1861: *Hel* (D III: *Hell*).

12 HM: *fjellar* (D III: *fjällar*).

18 HM: *nån'gång* (D III: *nångång*).

HM har kolon efter *också* (D III: frågetecken).

25 HM saknar komma efter *gåfva*.

28 HM saknar komma efter *Allt* och efter *lofva*.

31 HM: *Milda, älskande Gudinna* (D III: Milda, svaga stoftgudinna).

32 HM: *en gång* (D III: engång).

Dikten är sannolikt skriven ganska kort innan den publicerades i HM. Estlander RS s. 423 anser att i dikten »den lyriska idén icke utfallit i klar och full harmoni med bilden.» Söderhjelm JLR II² s. 111 finner där »en sorgbunden och misströstande ton», som också möter i andra dikter i D III. Belfrage, Rbg s. 253 erkänner att dikten icke är fullt klar, men tolkar den så att »skalden saknar den omedelbara lyckokänslan, som kommer man vet icke hur och går man vet icke vart.» Hedvall, Idealism och mystik hos R., HLS 11 s. 29 anser att dikten är karakteristisk för R:s uppfattning av lyckan: »Livets högsta värde kan uppenbara sig lika väl i olyckans, smärtans och sorgens gestalt som i lyckans. Själva ordet lycka har för R. ungefär samma innebörd som det latinska 'fortuna'. — 'Lyckan är en jordisk storhet, friden en himmelsk' säger han i en reflexion.» Både Belfrages och Hedvalls tolkningar synas mig få stöd i dikten. Den jordiska lyckokänslan är en skuggbild av den verkliga sällheten, av »högre världars ro.» Denna lycka kan emellertid på grund av det jordiska livets bristfullhet icke komma alla till del. Skalden har fått en mängd av denna lyckas förutsättningar, men själva lyckokänslan har han dock icke fått. — Om dikten jfr ock Viljanen Rbg I s. 384.

Dikten har antagligen sitt ursprung i R:s känslor inför den förestående flyttningen till Borgå. Den 15 juli 1836 hade R:s ansökan om lektorstjänsten i latin vid Borgå gymnasium inlämnats, och det synes ha ansetts givet att han skulle få den, ehuru utnämningen skedde först 17 februari 1837 (Strömborg BA I s. 301). Strömborg säger visserligen, att sedan R. fattat sitt beslut »fann han sig säkerligen, att sluta av hans lynne, åter glad och nöjd, utan att låta frågan vidare störa sin frid i det lantliga lugn,, vari han tillbragte återstoden av sommaren på det natursköna Degerö.» Men R:s vän L. J. Ahlstubbe skrev 27 augusti till C. Backman: »Sjelf tyckes han mindre belåten med den för hans ansökning fördelaktiga gång, saken tagit; ty jag hörde honom nyligen yttra, att han väl för att freda sitt samvete ansett sig böra söka tjensten, men att han önskat, att ödet skulle foga så, att han ej finge den.» (FU 20, 1906, s. 334). Diktens personliga innebörd skulle då kunna tolkas ungefär sålunda: trots allt det goda livet under Helsingforstiden skänkt R. har han dock på grund av flera orsaker icke kunnat känna den lugna trygghet som hör till lyckan; nu hoppas han, men utan att känna någon viss-

het om att hoppet skall uppfyllas, att bli delaktig av den under den tid som kommer.

Dikten bygger mer på reflexion är någon av R:s dikter sedan D I:s tider det gjort. Man ser i den något av den platonism, som så tydligt framträdde i många av dikterna i D I, men som mycket litet skönjdes i D II. »Grusets lott» ställes mot »högre världars ro», vilken blott skugglikt avspeglas i den jordiska ofullkomliga lyckan. Diktens stil har också ett helt annat tonläge än den enkla stil som R. hade utbildat i D II; i sin retoriska hållning kan det snarast betecknas som schillerskt. Hedvall RPS s. 208 sammanställer dikten med Leopolds *Till sällheten* (SS II, 1801, s. 127).

Strofen består av åtta fyrtaktiga trokeiska rader; de åttastaviga udda raderna ha kvinnligt slut, de sjustaviga jämna raderna manligt. Vardera strofhälften är korsvis rimmad. Fyrradig hade R. tidigare använt denna strof bl. a. i D II 9; jfr komm. till denna dikt. Den åttaradiga strofen av denna byggnad är liksom den fyrradiga mycket vanlig i tidens diktning (Tegnér, *Fridsröster* osv). Hedvall l. c. finner att likheten med Leopolds *Till sällheten* särskilt framträder i rytmen och versmelodin, vilket kan vara riktigt, fastän Leopolds dikt icke är regelbundet strofisk. C.

Titel *Till lyckan*. Titlar av detta slag med *Till* som åtföljes av ett abstrakt huvudord användas ofta i franskklassisk odestil. Sådana saknas i D II, som dock uppvisar ett par exempel med konkret huvudord: 20. *Till aftonstjernen*, 23. *Till en ros*, och det här föreliggande exemplet är det enda icke endast i sin art utan även över huvud taget med begynnande *Till* i D III. I D I föreligga däremot åtskilliga sådana titlar, varav 20. *Till oron* och 41. *Till trånaden* äro av här avhandlat slag. B. 2-4 Om rimmet *ljuf*: *nu* se komm. till D I 1, v. 18—20.

4 *lyra* tillhör den franskklassiska stilen; se Hedvall RPS s. 283. C.

8 *grusets lott*. *Gruset* som beteckning för det jordiska har franskklassisk stilprägel; jfr komm. till D I 17, v. 32. Ordet, som flera gånger finnes i D I, saknas helt i D II. C.

9 *Hell dig!* Detta hyllningsanrop till lyckan bidrar till det intryck av högstämnd odestil som de två första stroferna göra; jfr komm. till D I 39, v. 71—73. C.

9-10 *intet hjerta blöder* — *Under vården af din hand* intet hjerta blöder som vårdas av dig. R:s satskonstruktion har tydligt franskklassisk prägel, likaså metaforen 'din hand' i st f 'du'. C.

13 *Fläktar vind*. Om *fläkta* med objekt se komm. till D II 14, v. 27.

15-16 *Och, fast skugglikt, i din spegel* — *Visar högre världars ro*. Verserna tyda på platonska föreställningar om jordelivet som en skuggbild av idéernas högre värld. C.

21 *Nu* för att markera övergång till ett nytt led i tankegången se komm. till IE I 17, v. 174.

26-28 Rimmet *kärleken* : *än*. Rim på svagtonig stavelse förekomma icke sällan i R:s tidigaste diktning, men saknas alldeles i de senare tillkomna dikterna i D I och i D II; jfr om dem komm. till D I 7, s. 53. C. 31 *stoftgudinna* gudinna i stoftets värld, den jordiska världen. I HM lydde versen: *Milda, älskande Gudinna*. Genom ändringen i D III till *Milda, svaga stoftgudinna* har R. starkare fått fram dels det begränsade i lyckans makt (jfr v. 17—24) dels det att den tillhör den jordiska sfären och icke innebär delaktighet i något överjordiskt och evigt, i »högre verdars ro.» Ätminstone det senare epitetet, »svaga», är oväntat i tilltal till en gudinna, men båda korrespondera med vad som säges om henne i str. 1: Utan makt och utan krona resp. Vill du endast mildt försona. — *Milda, älskande Gudinna* i HM erinrar om Leopold, *Till sällheten*: Sköna, gäckande gudinna. — *stoft* (i *stoftgudinna*) är synonymt med *grus* och har samma stilkaraktär som detta ord: jfr komm. till D I 30, v. 9. C. B.

304-305. 3. *Hjertats morgon*.

Dikten trycktes första gången 23 september 1836 i HM. Den infördes oförändrad i D III.

Ingen hs finnes bevarad.

5 HM saknar komma efter *solen* och efter *natten*.

8 HM: *helgon-skimmer* (D III: *helgonskimmer*).

Dikten är sannolikt skriven ganska kort tid innan den trycktes. De tre första stroforna skildra den omvälvning i sinnet som framkallas av den första kärleken; de två sista stroforna innehålla en klagan över den tomhet, som råder i själen, då kärleken icke finnes där. Den första kärlekens lycka har R. många gånger behandlat i sin diktning. Estlander RS s. 423 betecknar dikten — uppenbarligen med tanke på de första stroforna — som en mattare upprepning av den troligen ungefär samtidigt skrivna inledningsdikten till *Hanna: Till den första kärleken*. Söderhjelm JLR II² s. 111 finner i dikten samma sorgbundna och misströstande ton som i den två veckor senare i HM publicerade *Till lyckan* och betonar att slutstrofornas »stämning av leda och ledsnad vid livets enformighet» mycket skiljer sig från R:s vanliga ljusa syn på livet. Belfrage, Rbg s. 254 anser att man icke i dikten får se ett uttryck för R:s personliga stämningar; den är skriven medan R. höll på med *Hanna* och det är *Hanna* som talar i den: »Enda skillnaden mellan situationen i *Hanna* och *Hjertats morgon* är den, att i den lyriska dikten kärlekens sol redan gått upp och skingrat dimmorna. Där är det

alltså en blick tillbaka, medan Hannas ord och stämning [*Hanna* II v. 132—138] direkt springa fram ur köldrysningen strax innan solen går upp.» — Hedvall, En kvinnogestalt i R:s diktning FT 1930 I s. 158 (se ock dens. Rbg¹ s. 79 och Rbg² s. 131) antar, att den mörka stämningen i diktens slut framkallats av tanken på att R:s förestående flyttning till Borgå skulle avlägsna honom från Maria Prytz (jfr ock, fastän mer tveksamt, Castrén, Maria Prytz HLS 15 s. 69 och Viljanen Rbg I s. 383). Att dikten har sitt ursprung i personliga känslor hos R. synes mig säkert, och som en allmän bakgrund för dikten får man nog liksom i fråga om *Till lyckan* betrakta den nedstämdhet som åtminstone ibland grep R. vid tanken på flyttningen till Borgå. I vad mån dikten bör ställas i samband med R:s känslor för Maria Prytz kan icke avgöras; slutstrofernas klagan över att R:s sinne icke upplivas av någon kärlek talar snarast emot ett sådant samband. Belfrage i FestskrHirn (1930) s. 29 påpekar att natursceneriet i *Hjertats morgon*, »där land och vatten låga i morgongryningens helgonskimmer, är ett preludium till den gamle Onnis morgonsyn i *Kyrkan*.» Så ock Tideström, R. som estetiker s. 456. Jfr ock komm. till SN II v. 149—165.

Versmåttet är fyrtaktigt korsvis rimmad troké med kvinnligt radslut i fyrradiga strofer. Samma strof finnes i D II 15 och D II 17. Anmärkningsvärt är att R., vars strofer annars alltid bilda avslutade helheter, här låter den första versen i strof 3 ansluta sig till strof 2, medan efter denna vers följer en större paus. C.

6 *tåga* se komm. till D II 25, v. 2.

8 *helgonskimmer*. Berg, Strödda anteckningar om R:s poetiska stil FT 1904 I s. 155 karakteriserar ordet som typiskt romantiskt. Hedvall RPS s. 51 instämmer häri och tillägger: »Men å andra sidan målar just detta ord arten av det ljus R. här vill skildra. Morgontöcknen vika vid solens uppgång, men kring land och vatten dröjer ännu en svag töckensky, en lätt fuktig ånga, som sveper liksom en gloria om allt som solen belyser, låter alla föremål framstå såsom självlysande.» (Jfr ock ibid. s. 160). Belfrage, SoS 1916, s. 177 har framhållit att ordet här visserligen är direkt naturbeskrivande, men att det, inryckt som det är i en jämförelse, därjämte får en betydelsenysans som erinrar om användningen ett år senare i *Den gamle trädgårdsmästarens bref*: Jag skulle visa honom [den döende] jorden i sitt helgonskimmer, jag skulle låta årets växlande tider kretsa i skönhet förbi hans öga, jag skulle återkalla i hans inbillning hans barndoms, hans ungdoms, hans mannaålders fröjder, alla de blickar af kärlek han mött, alla de segrar han sett det goda vinna, och så skapa kring honom en sommarverld av ord. Normaluppl. IV s. 300 f. Han anser att den beröringspunkt med nyromantikerna som ordet utgör sammanhänger med den transcendentalisering

av särskilt en del sammansatta naturord, som äger rum i R:s språk under senare hälften av 1830-talet och är en spegel av hans fördjupade uppfattning av naturlivet. — Ordet är först uppvisat hos R. B.

17-20 De anaforiska elementen som förekomma i denna strof liksom också i den tredje ge onekligen i sin intensifierande verkan intrycket av att R. varit rent personligt engagerad i vad dikten vill uttrycka; jfr dock att 4. *Den tviflande* uppvisar anaforer av likartat slag och en på liknande sätt gestaltad slutstrof. B.

306-307. 4. *Den tviflande*.

Dikten trycktes första gången i februari 1836 i HM. Med ändring av två ord intogs den sedan i D III.

En hs, som troligen är en renskrift, finnes i »Gula boken» i Borgåsamlingen. Denna anteckningsbok omfattar 20 sidor. Den innehåller anteckningar, som R. våren och hösten 1835 gjort som medlem i studentexamensutskottet (om R:s medlemskap i detta hösten 1834 - våren 1836 se Strömborg BA I s. 255, 277 och 299) samt några annotationer om uppsagda lån och ingångna borgensförbindelser från samma år. Dessutom innehåller häftet några fragment av *Hanna*, flera fragment av *Molnets broder* och en del av *Fragment af en romans* (SS II 80); ytterligare ingå i häftet en mängd reflexioner. Hs till *Den tviflande* finnes på s. 12. S. 8, 9, 13, 14 och 18—20 upptaga fragmenten av *Molnets broder*. S. 11 innehåller anteckningar om studenttentamina 21 mars till 6 juni 1835 (årtalet enligt J. E. Strömborgs anteckning); dessa anteckningar fortsätts sedan på s. 16 och 17. Papperet vitt (med grå nyans) utan vattenlinjer. Sidans storlek 9,3 × 16,2 cm. Fredrika har ovanför dikten antecknat *Tryckt*.

Titel. I hs är den senare tillagd av annan hand med blyerts.

2 Hs saknar komma efter *har*.

3 Hs saknar komma efter *såg*, efter *stängd* och efter *skymd*.

4 HM har punkt efter *rymd* (D III: komma).

5 Hs saknar komma efter *perlan* och efter *skatt*.

6 Hs saknar komma efter *natt*.

8 Hs saknar skiljetecken efter *då*, HM har där punkt (D III: semikolon).

9 Hs saknar komma efter *låg*.

10 Hs saknar komma efter *genomsåg*.

11 Hs saknar komma efter *nu*.

12 Hs: *Än hård och sträng än mild och ljuf*; HM: *Än stel och hård, än mild och ljuf* (D III: Än stel och hård, än vek och ljuf).

14 Hs har komma efter *varm* (D III: frågetecken).

15 Hs saknar komma efter *der*.

16 Hs har punkt efter *är* (D III: frågetecken).

17 Hs saknar komma efter *opp*.

18 Hs saknar semikolon efter *hopp*.

20 Hs: *Att twifla blott att träna blott* (D III: Att twifla och att träna blott).

Diktens plats i Gula boken gör det sannolikt att den är skriven senast våren 1835. (Hedvall, En kvinnogestalt i R:s diktning FT 1930 I s. 155 och Rbg¹ s. 77 förlägger den till 1833; detta beror dock tydligen på ett rent förbiseende, då hon i Rbg² s. 129 för den har årtalet 1836).

Söderhjelm JLR II² s. 110 förmodar att dikten är frukten av »ett stämningsexperiment mer än av något upplevat». Hedvall (ovan angivna ställen) anser diktens grund vara R:s kärlek till Maria Prytz (jfr även, dock mer osäkert, Castrén, Maria Prytz HLS 15 s. 68). Viljanen Rbg I s. 383 konstaterar att om dikten skrivits med tanke på Maria Prytz så visar den att »någon egentlig ny lyckomöjlighet knappast ännu grott inom skalden ens som en fantasi.» V. tillägger: »Mycket mera behöver man icke utläsa ur densamma, men icke heller mindre än vad Fredrika en gång skrev till Augusta [Lundahl]: 'Jag har nu en gång fått en sådan man, som håller av och har ledsamt efter unga flickor, också kan jag ej bättre göra, än hjälpa honom att hålla af dem och ha ledsamt efter dem'.» Huruvida dikten gäller Maria Prytz kan icke på grund av nu föreliggande material med någon högre grad av sannolikhet avgöras.

Versmättet, fyrradig parvis rimmad strof av åttastaviga jamber, är detsamma som i D II 4. *Tjensteflickan*; jfr komm. till denna. C.

6 *jordens natt* i st. f. den mörka jorden. Franskklassiskt stildrag; om detta se komm. till D II 4, v. 11—12 och till IE II 6, v. 2. C.

10 *genomsåg* såg tvärs igenom, genomskådade. SAOB:s sista belägg på denna anv. av verbet är från 1835. B.

11-12 Rimmet *nu: ljuf* se komm. till D I 1, v. 18—20.

16 *kulen* »kylig», känslolös. B.

20 *träna* se komm. till D I 39, v. 23.

308-309. 5. *Bruden*.

Första gången tryckt 21 november 1836 i HM. Oförändrad intagen i D III.

Ingen hs finnes bevarad.

2 HM har utropstecken efter *tjäll* (D III: komma).

20 HM och SA 1861: *fläkten* (D III: flägten).

42 HM har punkt efter *var* (D III: utropstecken).

Bruden trycktes i HM i samma nummer som och omedelbart före R:s recension av Franzéns Skaldestycken, femte bandet. Då dikten mycket nära ansluter sig till F:s *Den gamle knekten* har R. säkert avsiktligt publicerat den samtidigt som recensionen för att sålunda, som Estlander säger, ägna »en visserligen egendomlig hyllning åt den gamle skalden». Om dikten och dess förhållande till *Den gamle knekten* se Söderhjelm JLR II² s. 110, Estlander RS s. 423 och dens., *Den gamle knekten* och Fänrik Stål, Skr. I s. 497, Hedvall RPS s. 223, Viljanen Rbg I s. 418. Sambandet med *Den gamle knekten* är uppenbart. R. har utelämnat den gamle knekten själv och allt det historiska; i R:s dikt är det icke den gamle krigsmannen man ser på stranden, utan flickan själv, vars fästman en gång drunknat invid hennes hemstrands klippa. R. har i överensstämmelse med sin natur skrivit en mer samlad och koncentrerad dikt än förebilden varit, men resultatet har icke varit lyckligt; sentimentaliteten i F:s dikt har stannat kvar, men det pittoreska och livliga i den har försvunnit. *Den gamle knekten* föreligger i tre versioner: den i SP 1793, den i D 1810 och den i Skaldestycken I 1824. Det synes ha varit den i D 1810 som R. hade i tankarna då han skrev *Bruden*. — Några veckor tidigare, 3 oktober, hade R. i HM publicerat *Den döende krigaren*, som, också den, är tydligt inspirerad av *Den gamle knekten*. — Hedvall RPS s. 223 tänker sig möjligheten av att R. utom av F:s dikt också skulle ha tagit intryck av en engelsk ballad, vilken Herder under titeln *Das Mädchen am Ufer* översatt i *Stimmen der Völker in Liedern* (Upsalaupl. 1815 s. 328); denna dikt har varit en förebild för Franzéns dikt. I *Das Mädchen am Ufer* sitter flickan orolig på stranden och väntar sin älskade; då det stormiga havet för hans lik till henne faller hon ned död. R:s dikt står sålunda vad själva motivet angår närmare denna dikt än Franzéns, men några detaljlikheter, som skulle bevisa ett samband mellan R:s dikt och den herderska, finnas icke.

Strofen, densamma som i *Den döende krigaren*, är sexradig, jambisk; verserna 1, 3, 5 och 6 ha fyra takter, verserna 2 och 4 tre. Alla verserna sluta manligt. Rimflätningen är ababcc. Strofen överensstämmer nära med den i *Den gamle knekten* (versionerna i D 1810 och i Skaldestycken I, 1824, s. 278), där dock v. 2 och 4 ha kvinnligt slut. C.

Titeln *Bruden* i den finländska bet.: fästmö. R. hade i D II haft en dikt med samma titel (D II 30). B.

1 *Kom, gode främling*. Också i *Grafven i Perrho* vänder sig berättaren, som där är »Finlands sångmö», till en »främling». — Jfr *Den gamle knekten*: Men Finnlands döttrar! följ mig — att lyssna till hans öde (så i D 1810; i Skaldestycken I: Svensk eller Finne! kom med mig till dessa öde ställen). C.

2 *tjäll* se komm. till D I 1, v. 45.

9 *Med pannan lutad mot sin hand.* Jfr komm. till D II 26, v. 13. — Även i *Den döende krigaren*: Hans panna låg mot handen stödd. C.

11 *Hon blickar stum mot land och sjö.* *Stum* hos R., jfr komm. till *Grafven i Perrho* II v. 163.

12 *Och hvit är hennes kind som snö.* Jfr *Den gamle knekten* (D 1810): Hon sprang från stolen, blek som snön (rimordet är även där »sjön»). C.

13-16 *O, mången dag, o, mången natt — Hon syntes der nu hon är; — I går vid samma våg hon satt, — I morgon finns hon der.* Jfr *Den gamle knekten* (D 1810): I många Herrans år, hvar qväll — sen solen var försvunnen, — i samma drägt, på samma håll, — i samma ställning funnen (i Skaldestycken I: Der satt, i många Herrans år, — En man af gamla verlden). C.

17-18 *Hon gret nångång en tår förut, — Men längesen hon gråtit ut.* Jfr *Den gamle knekten* (alla versionerna): Der syntes på hans vissna kind — En banad väg för tåren. C.

20 *När flägten gjort sitt tåg.* Om *tåg* hos R., se komm. till D II 25, v. 2. — *flägten* här om den lätta aftonvinden. B.

21-22 *Och fjärden, lik en spegel, har — En himmel i sin våg.* Jfr komm. till D I 28, v. 4 (»vikens spegellugn»); i denna dikt säges också (v. 8), att himmeln ler »under vattnets bryn». C.

23-24 *Då sänker hon mot djupet ner — Sin stela blick, och ser och ser* och 29—30 *Hon lyfter tyst sitt öga opp — Och ser mot skyn, fast utan hopp.* Jfr *Den gamle knekten* (både 1810 och 1824): Hans blick än sönk i djupet ner, — Än log åt skyn, som sorgen ler. C.

24 *sin stela blick. stela* se komm. till D I 30, v. 7.

29 *tyst* jfr ovan »stum» i v. 11.

33 *älskling* se komm. till IE I 1, v. 1.

42 Avslutningen med det ur meningssynpunkt obetonade *var* i rimmet erinrar om Franzéns ymniga bruk av likgiltiga ord som rim. C.

310-311. 6. *Söndags-skörden.*

Första gången tryckt 17 oktober 1836 i HM. Med annan titel, men annars oförändrad införd i D' III.

Ingen hs finnes bevarad.

Titel HM: *Skördefesten.*

1 SA 1861: *re'n* (D III: ren).

3 SA 1861: *fogelsånger* (D III: fågelsånger).

6 HM och SA 1861: *dagen. dagens* i D III är tydligen ett tryckfel, vilket av förbiseende fått kvarstå orättat i denna upplaga.

7 HM saknar komma efter *gul*.

9 HM saknar komma efter *se*.

SA 1861: *re'n* (D III: ren).

11 HM saknar komma efter *omsorg*.

24 HM har semikolon efter *teg* (D III: komma).

25 HM saknar komma efter *Dit*.

27 HM saknar komma efter *Dit*.

Dikten är sannolikt skriven ganska kort tid innan den trycktes.

Söderhjelm JLR II² s. 110 anser att dikten har samma slags skildrande stilart som *Bondgossen* och andra liknande dikter i D II. Estlander RS s. 426 sammanställer den åter med R:s legender: »Den religiösa känslan framträder här som ett söndagslugn vilande över naturen och livet, såsom hon ock vilar i den enkla lantmannens hjärta. Här har man intrycket av en orubbad själsfrid och en orubblig visshet, någonting som intet jordiskt tvång kan rå på och som står fast, huru än dagens meningar och maktspråk bölja omkring henne.» Hasselberg, Realistisk lyrik s. 123 framhåller frändskapen med Franzéns Hebelefterbildning *Söndagsmorgonen* (Skaldestycken I, 1824, s. 278; ej i D 1810, men tr. i ÅT 1805). Ett samband mellan dessa dikter finnes säkert. R. har emellertid starkt koncentrerat sin dikt och givit den en fördjupad stämning.

Dikten bör troligen liksom de flesta andra från sensommaren-hösten 1836 och vintern därpå ställas i relation till de växlande känslor, som tanken på den förestående flyttningen till Borgå väckte hos R. (jfr komm. till D III 2. *Till lyckan* och Castrén, Maria Prytz HLS 15 s. 70 f.). *Söndags-skörden* och den fyra dagar senare publicerade *Den gamle* skulle då uttrycka R:s förhoppning att där bli delaktig av den högre sällhet, den frid, som han icke lyckats vinna under Helsingfors-tiden.

Versmättet är alldeles detsamma som i *Tjensteflickan* och i *Kyssten* i D II samt i *Den gamle* i D III. Emellertid förefaller det sannolikt att R. i *Söndags-skörden* närmast upptagit det genom påverkan av Franzéns *Söndagsmorgonen* (jfr ovan), som dock har sexradig strof. C.

Titeln *Söndags-skörden*. Dikten har i HM titeln *Skördefesten*. Denna ersattes i D III av *Söndags-skörden* som mera expressivt ger uttryck för diktens innehåll. Det är en tillfällig, nyskapad sammansättning. B. 4 *Och ingen rörs dock än i byn*. Jfr Franzén *Söndagsmorgonen*, v. 22: Men ingen rör sig än i byn. C.

5 *odlarn*. Ett dåtidssord som kommer till synes i litteraturen först i slutet av 1700-talet. Det är väl närmast ekvivalent med: lantman men har en mera litterär prägel än detta. I Ps. 1819 förekom det i tre nyskrivna psalmer. R. begagnade ordet redan i sin ungdomsdikt *Försynen* (SS II 4) v. 28. I *Elgskyttarne* VIII, v. 172: »Liksom odlarn vårdar det träd, han sådde» förekommer ordet i något speciellare anv. B.

9 *tjäll* se komm. till D I 1, v. 45.

10 *lugn, säll*. Jfr Hedvall RPS s. 110 f. och 265 f.

13 *obeväpnad* utan redskap; troligen en mycket tillfällig anv. B.

312. 7. *Den gamle*.

Första gången tryckt 21 oktober 1836 i HM. Oförändrad införd i D III. Ingen hs finnes bevarad.

1 HM saknar komma efter *mig*.

4 HM och SA 1861 ha komma efter *segerrik*.

11 HM har komma efter *quar*.

Dikten, som trycktes i HM fyra dagar efter *Söndags-skörden*, är troligen skriven ungefär samtidigt med denna; jfr komm. till D III 6. (Söderhjelm JLR II¹ s. 161 och 544, not till I s. 374 vill förlägga dikten till Borgätiden, något som på grund av tryckningsdatum i HM är omöjligt; i JLR II² äro dessa ställen uteslutna).

Diktens centrala motiv, den frid som åldern skänker, är detsamma som i *Till den ålderstegne* (D I 39). Estlander RS s. 423 anser att idéen i denna äldre dikt fått ett fullare och rikare uttryck. Söderhjelm är något osäker vid den jämförande estetiska värderingen av de två dikterna. JLR I² s. 278 säger han: »Helheten i idé och form är i detta stycke [*Den gamle*] beundransvärd, bildens plastiska åskådlighet göres ännu mera levande genom värmen som bär den, och dikten har därför en av de allra främsta platserna i R: s lyrik. Jämförelsen med 'Till den ålderstegne', vilken ju ligger nära till hands, synes mig utfalla till 'Den gamles' förmån, just på grund av den större konstnärliga helheten.» Men a.a. II² s. 112 säger han: »'Till den ålderstegne' kan gott ställas vid sidan av den nya dikten.» Hedvall RPS s. 8 framhåller, att *Till den ålderstegne* utvecklar en *tanke*, medan *Den gamle* ger en enhetlig *bild*. Om dikten se ock Viljanen Rbg I s. 384 f. (»en av R: s stora klassiska själsmanifestationer»).

Hedvall Rbg¹ s. 79 f. (se ock dens. R: s *Den gamle*, Nya Argus ¹/₁₀ 1929, En kvinnogestalt i R: s diktning FT 1930 I s. 159 och Rbg² s. 131 f.) ställer dikten i samband med R: s kärlek till Maria Prytz: »Vi veta att 'lugn' är ett ord, som R. med förkärlek använder, och att det hos honom får en egen ton. Just i 'Den gamle' är denna personliga ton särskilt starkt förnimbar. Men ordet uttrycker åtminstone här icke något, som han ägde, utan något, som han längtade efter. Det kan knappast råda något tvivel om att denna klassiskt rena och överlägsna dikt har sprungit fram ur heta och upprörda känslor. Den gamles lugna gestalt är sedd med ett par ungdomligt längtansfyllda ögon. R. var trettio-två år när han skrev dikten, och hans sinne var fullt av en känsla, som

innebar konflikt och smärta.» Denna tolkning av diktens ursprung måste betecknas som en hypotes om vars berättigande det är omöjligt att bilda sig ett bestämt omdöme. Själva dikten ger icke något stöd för att den sprungit fram ur »heta och upprörda känslor». Redan i *Till den älderstegne* hade R. givit uttryck åt sin uppfattning av ålderdomens harmoniska frid. I *Hanna* återkommer motivet i slutsången, som antagligen är skriven en kort tid innan *Den gamle* diktades:

Skön i sin slummer han låg, ohunnen af sorgen och oron,
Skön som den äldre är, då de glesnade lockarna hvitnat,
Läpparnas purpur är slut, och kinderna vissnat och sjunkit,
Medan en lång, lång lefnad af ljus och förtröstan och kärlek
Röjs som en afton ännu kring den fårade pannan i klarhet.

Också lugnet och friden hos *Den döende* i D II visar frändskap med stämningen i *Den gamle*. Motivet hör sålunda till dem som tydligen ha djupa rötter i R:s väsen. (Jfr Castrén, Maria Prytz HLS 15 s. 70). Strofen är densamma som i den ungefär samtidigt skrivna *Söndags-skörden*; se komm. till denna D III 6. C.

5 *Hvar storm af tiden* franskklassisk genitivkonstruktion; jfr komm. till D II 18, v. 10. B.

7-8 *Och villan djerf, passionen yr — Långt från hans tysta rike flyr.* Jfr *Till den älderstegne*: Skygd mot villorna och mot passionen; se komm. till detta ställe (D I 39, v. 64). C.

15 *Hans kungaglans af lugn består.* Om *lugn* hos R. jfr Hedvall RPS s. 110 f.

16 *Och krona är hans silfverhår.* Enligt Söderhjelm är bilden hämtad från Salomos Ordspråk 16 v. 31: Grå hår äro en hederskrona (se Hedvall, Bibliska motiv i R:s första samling dikter, Nya Argus 1918 s. 91). Någon litterär källa behöver dock knappast förutsättas. — Jfr *Gubben och Hanna* (SS II 34, v. 35): ålderns silfverkrona på min hjässa. C.

313-314. 8. *Blomman.*

Första gången tryckt 4 januari 1836 i HM. Oförändrad införd i D III. Ingen hs finnes bevarad.

3 Hs har komma efter *ler*.

10 HM och SA 1861: *Flükten* (D III: Flägten).

14 HM har semikolon efter *ge* (D III: komma).

20 HM har semikolon efter *strid* (D III: komma).

Den enda stödjepunkten för dateringen är tryckningsdatum i HM. Sannolikt är dikten skriven hösten 1835.

Diktens början erinrar om *Till en blomma* (D I 11) och *Till en ros* (D II 23): också i dessa dikter skildras den just utsprungna blommans friskhet och lycka. Men medan R. i den första av dessa dikter sedan övergår till att tala om de besvikelser livet bereder blommans och i den senare av dem talar om blommans förgänglighet ställer han här blommans lugna harmoni i motsats till jordens strider och oro. Jfr om dikten Tideström, R. som estetiker s. 451. Estlander RS s. 423 räknar dikten till dem, i vilka den lyriska idén »i och för sig varit mindre alstringskraftig». Viljanen Rbg I s. 417 anser diktens slut uttrycka samma »pacifistiska» tanke som den längre fram på året tryckta *Den döende krigaren*. Jfr om dikten ock Söderhjelm JLR II² s. 111. Hedvall RPS s. 217 f. jämför diktens innehåll med det i slutstrofen av Franzéns *Mossrosen* (Skaldestycken I 1824, s. 56):

Är det dödens bild du målar
På din sköna, veka stängel,
Med dess svepning om din knopp?
Nej, i ljusets morgonstrålar
Du, bland blommorna en engel,
Står ur bröstna grafven opp.

H. påpekar att i båda dikterna finnas rimmen *veka stängel — engel* och *knopp — opp*. Men om det också förefaller möjligt att *Blommans* första strof innehåller några reminiscenser ur Franzéns dikt, så är dock själva grundtanken i R:s dikt en helt annan än den i F:s, där mossrosen blir en symbol för uppståndelsen.

I den åttaradiga trokeiska strofen äro de udda raderna fyrtaktiga med kvinnligt slut, de jämna åter tvåtaktiga med manligt slut. Rimmen äro korsvisa inom halvstroforna. Strofen är, som Hedvall l.c. påpekar, densamma som i Franzéns *Vår och vinter* (Skaldestycken I s. 245; ursprungligen tr. i ÅT 1794; ej i D 1810). C.

1 *sig ... föder födes*. Den reflexiva anv. tillhör dåspråket; jfr t. ex.: Så föder — Sig tiden rastlöst kretsande på nytt. Stagnelius, *Svegder* D 1824 II s. 357. Och suckar födde sig. PK 1817 I s. 121. B.

2-4 Rimmet *ljuf — nu* se komm. till D I 1, v. 18—20.

7 *gruset* se komm. till D I 17, v. 32.

17-19 Om rimmet *sommar — blommar* se komm. till D I 13, v. 35-36. Jfr även att R. i D I och D II låter *blomma* och *komma* rimma med varandra; så D I 1, v. 5-7, D I 3, v. 35-39, D II 23, v. 9-11, D II 32, v. 1-3, 13-15. B.

315-316. 9. *Elisabeths klagan*.

Dikten trycktes första gången 5 december 1836 i HM. Nästan oförändrad intagen i D III.

Ingen hs finnes bevarad.

Titel. HM har under rubriken *Engelskt Original*; i SA 1861 står där *Engelskt original af Shenstone* (D III: Origin. Engelskt).

2 HM: *gång* (D III: sång).

4 HM har kolon efter *tvång* (D III: frågetecken).

19 HM och SA 1861 ha *dem pryder*; D III:s *med pryder* är uppenbarligen ett tryckfel, vilket av förbiseende icke blivit rättat i denna upplaga.

23 HM saknar komma efter *Lättare*.

29 HM: *Drottning* (D III: drottning).

36 HM har semikolon efter *sal* (D III: komma).

38 D III har, tydligen genom tryckfel, *och min röst*; *och* saknas såväl i HM som i SA 1861 och har även i denna upplaga uteslutits.

Någon annan säker stödjepunkt för dateringen än tryckningsdatum i HM finnes icke. R:s översättning är gjord efter den tyska tolkning av dikten, som ingick i Herders *Stimmen der Völker in Liedern* (Bibliothek der deutschen Classiker, Upsala 1815, s. 313 f.): *Elisabeths Trauer im Gefängnis*. Det engelska originalet är författat av den engelske skalden William Shenstone (1714—1763); dess titel är *The Princess Elizabeth: A Ballad alluding to a story recorded of her, when she was prisoner at Woodstock, 1554*. (The Poems of Shenstone, London 1779, s. 91, i The Works of the English Poets, with Prefaces, biographical and critical, by Samuel Johnson). — I samma nummer av HM, där dikten ingick, tryckte R. en prosauppsats *Om Visan*, som utgör en översättning av en del av Herders *Vorrede zu den Volksliedern* und deren *Zueignung* (a.a. s. 96 f.). Redan 1832 hade R. i HM publicerat tjugu översättningar ur Herders samling. Det är därför icke omöjligt att också denna översättning tillhör en äldre tid. — Om R. och Herder se särskilt *Tideström*, R. som estetiker s. 223 f. — R:s översättning följer ganska troget den tyska förebilden utan att låta sig bindas av alla dess enskilda ord och uttryck.

Strofen är densamma som i *Elisabeths Trauer*; det engelska originalet har fyrradiga strofer. C.

1 *Elisa* motsvaras hos Herder av *Elise*, hos Shenstone av *Eliza*. B.

8 *dock*. Herder har här *sonst*, vilket onekligen ger bättre mening. B.

11 *purpurskrud* ss. symbol för makt, se *Belfrage* i SoS 1916, s. 167; jfr Hedvall RPS s. 305. B.

- 27-30 *Blommor, nyss ur knoppen skjutna, — Kransa hennes lätta spår. — Hvilken drottning öfver riken — Får, som hon, på rosor gå?* R. har vid översättningen fått försaka det speciella inslaget av vår som hos Herder representeras av *Schlüsselblümchen*, hos Shenstone av *cowslips*, men har genom att ersätta vårblommorna med rosor skapat en delikat kontrastering som är långt mera expressiv än den som finnes hos Herder: *Schlüsselblümchen* neuentspringend — Grüssen sie und horchen zu. — Welche Königin der Erde — Blickte je und sang so froh? B.
- 33 *buren* boren, född; jfr t. ex. D I 13, v. 29. B.
- 37 *fjäll* motsvaras hos Herder av *Fels*. B.

317-318. 10. *H ö s t - s å n g.*

Dikten trycktes första gången 1 november 1833 i HM. Den intogs oförändrad i D III.

En hs, som säkert är den första nedskriften, finnes i Borgåsamlingen på en skomakarräkning av 15 februari 1833. Räkningen upptar de två insidorna av det fyrsidiga bladet. *Höst-sång* finnes på den första sidan; den sista sidan är tom. Papperet är Honigs vanliga gulvita. Sidans storlek är 10,7 × 19 cm.

Titeln *Höstsång* är senare av annan hand tillagd med blyerts. Stroferna 2 och 3 börja något mer till vänster på papperet än strof 1; detta tyder på att de icke äro skrivna omedelbart efter denna.

1 Hs saknar komma efter *gulna*.

2 Hs saknar komma efter *af*.

3 Hs: *December dagar*, SA 1861: *November-dagar* (D III: *November dagar*).

4 Hs har punkt efter *graf* (D III: semikolon).

5 Hs: i *kronor* är *k ä fr s*.

Hs saknar komma efter *grusat*.

6 Hs saknar komma efter *tjusat*.

Efter v. 6 följde i hs först verserna:

*Medan solen log och sommarn var
Lefva deras milda andar kvar.*

I den första versen har R. strukit över *och sommarn var* och ovanför raden skrivit *och värmden än*. Därpå har han strukit över båda dessa rader med längdstreck och fortsatt strofen med de n.v. v. 7—8.

8 Hs har komma efter *de*.

10 Hs och HM ha punkt efter *dar* (D III: semikolon).

11 Hs saknar komma efter *sommar*.

12 Hs: *Menskoblommans*, HM: *Mennisko-blommans* (D III: *Mensko-blommans*).

- 13 D III har tryckfelet *hom* i st. f. *hon*; här rättat.
Hs och HM sakna komma efter *prålar*.
- 14 Hs saknar komma efter *glöder* och efter *strålar*.
- 15 Hs saknar komma efter *rör*.
SA 1861: *fläkt* (D III: fläkt).
- 16 Hs först: *Och hon lutar; lutar* struket och raden fortsatt med *bleknar*.
Hs saknar komma efter *bleknar*, efter *lutar* och efter *vissnar*.
- 17 Hs saknar komma efter *Du*.
- 18 Hs saknar komma efter *grus*.
- 19 Hs: R. synes först ha ämnat skriva *blomster slägte* i två ord, men då han skrivit ned *sl* i det senare ordet har han ändrat sig, skrivit ett *s* i mellanrummet mellan orden och ändrat *sl* till *lä*, varpå han fortsatt ordet med *gte*. HM har *blomster-slägte* (D III: blomsterslägte).
- 20 Hs har semikolon efter *ljus* (D III: utropstecken).
- 21 Hs saknar komma efter *glömmmer*.
- 22 Hs först: *Någon Engel finns som gömmer*. R. har sedan strukit *finns som* och ovan raden skrivit *vänligt*.
Hs saknar komma efter *gömmmer*.
- 23 Hs saknar komma efter *bär*.

Dikten är sannolikt skriven kort innan den trycktes i HM.

R. hade tre år tidigare 10 december 1830 i TH tryckt en dikt med samma titel *Höst-sång* (SS II s. 143). De två dikternas inledningsstrofer erinra rätt mycket om varandra. Men medan den tidigare dikten mynnar ut i en förklaring att skalden trots allt vill stanna i hemlandet för att åter vakna upp i våren, övergår den senare till tanken på människans förgänglighet och slutar med förhoppningen att någon vänlig ängel skall bevara minnet av skaldens jordiska existens. Diktens vemodiga ton och dess dödstanke står sannolikt i samband med att R. på sommaren (5 augusti) hade förlorat sin dotter Anna. »Hennes bortgång grep R. hårdt», säger Fredrika (Ant. s. 57). Jfr Sylwan, Till R:s världsåskådning, Edda 1917, I s. 99, Hedvall Rbg² s. 89, Viljanen Rbg I s. 370.

Jämförelsen mellan blommans vissnande och människolivets korthet finnes tidigare i R:s diktning i *Höstaftonen* (D I 16), i *Tröst* (D I 17) och i *Fjäriln och rosen* (D II 18); jfr komm. till dessa dikter. Om blomman som symbol för människan i R:s dikt se ock Hedvall RPS s. 92 och Tideström, R. som estetiker s. 447 f.

Den åttaradiga trokeiska strofen är sammansatt av två olika byggda halvstrofer. I den första av dem är v. 1 tvåtaktig med kvinnligt slut, v. 3 fyrtaktig med kvinnligt slut, medan v. 2 och 4 äro tretaktiga med

manligt slut. Rimmen i denna halvstrof äro korsvisa. I den senare halvstrofen äro åter de två första raderna fyrtaktiga med kvinnligt slut och de två sista raderna femtaktiga med manligt slut. Rimmen äro här parvisa. — R. har givit diktens komposition en viss slutenhet genom att låta den första och den sista strofens slutrader innehållsligt korrespondera: i strof 1 talas om det minne blomman lämnar efter sig, i strof 3 om skaldens förhoppning att minnet av honom skall bevaras. C.

3 *November dagar*. Om särskrivningar hos R., se komm. till D I 1, v. 48.

9-11 Om rimmet *sommar* — *blommar* se D I 13, v. 35-36.

9-16 Strofen erinrar också i uttrycken rätt mycket om *Tröst* (D I 17), v. 56-67. C.

12 *Mensko-blommans*. Ordet användes av R. också i *Den gamle trädgårdsmästarens bref* (Normaluppl. IV s. 286): en dessa människoblommors högre broder, och i *Chrysanthos* (D III 27) v. 259: (den minsta) Menskoblommas suck. Om ordet som uttryck för ett centralt drag i R:s åskådning se Söderhjelm JLR II² s. 66, Hedvall RPS s. 76. Belfrage, Studier i R:s komposita SoS 1916 s. 171 f., Tideström, R. som estetikern s. 451. C.

17-18 *Du, som väckte — Mig ur jordens grus*. Jfr Franzén, *Menniskjans Anlete* (D 1810 s. 155): till dess människjan ur gruset — hof sitt anlete i ljuset. — Om *grus* se komm. till D I 17, v. 32. C.

21-24 *Att då sommarns sol mig glömmar, — Någon Engel vänligt gömmer, — Bland de minnen hon från jorden bär, — Minnet af min tysta blomning här*. Stället erinrar om slutraderna i *Lif och död* (D I 37), där det säges om Dödens ängel: Men utaf de offer, som han fäller här, — Samlar han det ädla, som låg gömt i dem, — Skiljer det från grusets smitta blott, och bär — Allt försonadt åter till sin Gud, sitt hem. C.

319. 11. *Den hemkommande*.

Dikten trycktes första gången 20 januari 1837 i HM. Den infördes sedan oförändrad i D III.

Ingen hs finnes bevarad.

3 HM: *fäderne härd* (D III: fädernehärd).

4 HM har utropstecken i radslutet (D III: frågetecken).

5 HM saknar komma efter *Glada* och efter *verld*.

10 SA 1861 har punkt efter *vår*; att den saknas i D III beror tydl. på tryckfel.

14 HM: *en gång* (D III: engång).

Dikten är sannolikt skriven ganska kort tid innan den trycktes i HM. Liksom *Söndags-skörden* har också *Den hemkommande* antagligen sitt upphov i R:s känslor inför den förestående flyttningen till Borgå; vid tanken på den relativa ensamhet, i vilken hans liv där antagligen skall förflyta, framstår hemlivets lycka och hemmets värde för honom starkare än någonsin förr. Jfr komm. till *Söndags-skörden*. (D III 6). Det tindrande ljuset, som från hemmets fönster lyser ut i natten, blir symbolen för den trygghetskänsla hemmet skänker; genom att både ordet »ljus» och ordet »tindrar» finnas i såväl den första som den andra strofen blir detta ljussken, som faller ut i mörkret, starkt framhävt.

Strofen är sexradig, daktylisk, med manligt slut i alla rader; den första raden har blott två höjningar, alla de andra ha tre. Rimflätning: aabcb. C.

-
- 13 *Skynda din gång. Skynda* (i st. f. påskynda) med objekt, se Berg. PoetFr. s. 127 (ex. från Leopold, Tegnér, Franzén och Dahlgren). C.
 16 *fädernetjäll*. Ordet är icke tidigare belagt i SAOS; om *tjäll* se komm. till D I 1, v. 45. B.
 17 *hydda* se komm. till D I 1, v. 35.

320-321. 12. *Mitt lif*.

Dikten trycktes första gången 27 oktober 1834 i HM. Den infördes oförändrad i D III.

Ingen hs finnes bevarad.

4 HM har komma efter *O*.

HM har utropstecken efter *dig* (D III: punkt).

8 HM har punkt efter *syn* (D III: komma).

16 HM har komma efter *O*.

HM har utropstecken efter *dig* (D III: punkt).

17 HM har frågetecken efter *klar* (D III: komma).

20 HM har punkt efter *glömd* (D III: frågetecken).

24 HM och SA 1861: *fjerran* (D III: fjärran).

Tryckningsdatum i HM är den enda säkra dateringsgrunden. Sannolikt är dikten skriven rätt kort tid före publiceringen.

»En starkt upprörd dikt, som talar om tröstlös otillfredsställelse och tätande skuggors mörker över alla förhoppningar», säger Söderhjelm JLR I² s. 277 om dikten och tillägger: »En dissonans av denna styrka har ännu icke förnummits ur R:s dikt, och jämförlig med 'Mitt lif' är i detta avseende blott 'Fåfäng önskan', skriven flere år senare.» Vilka

orsakerna till dessa mörka stämningar varit har mycket diskuterats utan att man nått fram till några säkra resultat. Estlander RS s. 424 nöjer sig med att konstatera att många av de lyriska dikterna i D III präglas av »en djupt allvarlig, ofta sorgsen syn på livet, för vars förgänglighet, mödor och misräkningar skalden hänvisar till religionens tröst». Sylwan, Till R:s världsåskådning, Edda 1917: I, s. 98 f., är benägen att ställa pessimismen i dikterna från 1830-talets mitt och särskilt den i *Mitt lif* i förbindelse med att R. sommaren 1833 hade förlorat sitt första barn, dottern Anna, och sommaren 1834 sin mor. Man kunde tillägga, att R. i slutet av 1833 blev förbigången vid besättandet av universitetsadjunkturen i grekiska och romerska litteraturen, vilket väsentligt minskade hans utsikter till en bana vid universitetet, och vidare att Fredrika Runeberg under 1834 var långvarigt sjuk (Strömborg BA I s. 228 f. och 256). Sylwan frågar sig, om icke *Mitt lif* och andra ungefär samtida dikter tyda på att R. c. 1833—1835 genomgått en inre kris, som åtminstone till någon del haft samband med dessa upplevelser: »Frågan kan åtminstone ställas, om den också, i brist på dokument, aldrig kan med säkerhet besvaras.» (Svenska litteraturens historia II^a s. 415 f.). Söderhjelm a. a. II s. 112 bestrider att dessa missmotsstämningar vore karakteristiska för någon viss period av R:s liv. — Belfrage Rbg s. 92 f. ser en del av förklaringen till dikten i det »estetiska kontrastbegär», som gör att en skald mitt i sin lyckas höjdpunkt gripes av begär att sjunga om olyckan, men B. söker dock ett djupare upphov till dikten i en strävan hos R. att övervinna något självdyrkande och egocentriskt i sitt väsen, en seger som icke kunde vinnas utan att vålla oro och längtan. Hedvall Rbg² s. 88 f. konstaterar, att vi icke kunna skönja upphovet till dikten: »Vi kunna endast av diktens intensitet sluta oss till att den måste stå i samband med djupt centrala livserfarenheter.» Rinman, R:s kristendom, Sv. D. 12 juni 1932, instämmer i huvudsak med Belfrage: »Är det inte just kampen mot självisheten han i ett ögonblick av förtvivlan kallar 'strid på brädden av en grav'?» — Om dikten se ock Vasenius, R. Suomen kansan runoilijana s. 190 f., Tideström, R. som estetiker s. 470 f., Viljanen Rbg I s. 381 f.

Strofen i *Mitt lif* är identisk med den i *Till aftonstjernen* (D II 20). — Diktens komposition karakteriseras främst av att den första strofen ordagrant upprepas som strof 5; genom denna upprepning framhäves denna strofs innehåll, livets meningslöshet, som diktens centrala motiv. Men dessutom ansluter sig den andra strofen nära till den sista; genom att de två stroferna ha så många ord gemensamma (bland dem rimorden i de två sista verserna) understrykes motsatsen i deras innehåll: medan strof 2 talar om seglarens längtan till purpurskyn och landet bakom den, säger strof 6 att denna längtan varit fåfång. — Upprepning av hela strofer förekom i D I i *Torpflickan* och i *Vaggsång för*

mitt hjerta, men i båda dessa dikter upprepades begynnelsestrofen som slutstrof. — Den rytmiska anslutningen till *Till aftonstjernen* har fört med sig några föreställnings- och ordassociationer. C.

1-2 *Strid på brädden af en graf*, — *Segling på ett vredgadt haf*. Jfr D II 20. *Till aftonstjernen* v. 5-6; Kanske på ett stormigt haf — Seglarn nu från böljans graf. C.

3 *en stiglös stig* en stig som icke är någon stig — ett uttryck vars paradoxalitet är så pass främmande för R. att det icke kan antas ha framkommit utan stark psykisk press, även om man måhända också bör ta med i räkningen den alliteration som så starkt understryker expressiviteten i strofen. *Stiglös* tycks ha varit ett nytt ord vid denna tid. Det äldsta belägget i SAOS är från R:s Serviska folksånger. I *Den älskade och den försmädda* beder flickan sin moder: Gif mig ej åt den jag ej kan älska! — Bättre, med sin älskling stiglös irra. Normaluppl. I s. 179. Hos Goetze motsvaras den senare raden av: Besser mit dem Liebsten pfadlos irren. Här är *pfadlos* adverb (jfr hos Voss: der pfadlos irrende Landmann (Grimm)), men R. har uppfattat det som adjektiv och använt det om person med bet.: som icke har någon stig att gå. En sådan användning av ordet är för övrigt icke känd och bär vittne om att det här är fråga om en ren överflyttning av ordet, varvid det fått en betydelse som det icke heller tycks ha i tyskan. Först i *Kung Fjalar* har ordet fått den nu brukliga anv.: Glömd, som trädet faller i stiglös skog (V v. 64). B.

7-9 *O, der bortom purpurskyn* — *Vill jag se en högre syn*, — *Vill jag nå en bättre strand*. Att *vill* icke här är rent voluntativt är uppenbart. Närmast ligger det att anse det som futuralt (alltså liktydigt med *skall*) med anknytning till en subjektiv, känslöbetonad uppfattning (jfr Björkstam, De modala hjälpverben i svenskan s. 215). Ovisst är om denna anv. här skall betecknas som en finlandism. B.

7 *purpurskyn*. Jfr *Talltrasten* (D II 7) v. 26: Tills sista purpurn flytt från aftonskyn. Se ock Hedvall RPS s. 305, där »purpurskyar» anföres ur Franzéns *Morgonstjernen*, och Belfrage i SoS 1916, s. 166 f. I v. 23 kommer den symboliska betydelsen av ordet starkare till synes. C. B. 12 *Mot det vida* mot det vida öppna havet. B.

19 *hoppets guld kust*. Jfr *Den gamles hemkomst* (D I 2) v. 36: Som låfte dar af gull. — R. kan här ha tänkt på den »bättre» strand varom han sjungit i str. 3; se Belfrage i SoS 1916, s. 167. — Ordet *guld kust* finnes hos Stagnelius i elegin *Våren en läfsång är* (Elegi 8, D 1824 III s. 181): Men då i Vädurns bild den försonade Guden hon [jorden]

skådar, — Hvad hon i årets lopp anat och lidit och tänkt — Glimmar då allt i strålarna fram, en lysande guld kust. C. B.

21 *Vågen seglarns kosa stör*. Jfr *Till aftonstjernen* v. 17: Ser du seglarns kosa störd. C.

322. 13. *Tanken*.

Dikten trycktes första gången 14 oktober 1833 i HM; den hade där ovanför titeln anmärkningen *Insändt*. Dikten intogs med omarbetad slutstrof i D III.

Ingen hs finnes.

1 SA 1861: *fogeln* (D III: fågeln).

6 HM saknar komma efter *fånge*.

7 SA 1861: *fogeln* (D III: fågeln).

9 HM: *i hjertat* (D III: på jorden).

10 HM: *drömmar* (D III: fröjder).

12 HM: *Till ett annat hjerta då*. (D III: Bort till högre verldar då).

Tryckningsdatum i HM är åter den enda säkra stödjepunkten för dateringen. Emellertid är det möjligt att ordet *Insändt* vid dikten i HM i detta fall som i flera andra betecknar att dikten är av äldre datum.

Estlander RS s. s. 423 framhåller att dikten genom ändringarna i slutstrofen fick »en annan och långt högre syftning och värdigare avslutning» än den ursprungliga erotiska syftningen, »alltför trång för ett sådant tema». Jfr också *Viljanen* Rbg I s. 380 f.

Strofen är desamma som i *Morgonen* (D II 9) och i *Hämnden* (D II 27). C.

1-2 *Tanke, se hur fågeln svingar — Under molnet lätt och fri*. I *Morgonen*, som har samma versmått, finnas raderna: Skogens alla fåglar svinga — Jublande från topp till topp. C.

5-6 *Klaga ej, att du vid gruset, — Som en fånge, binds ännu*. Den nyplatoniska tanken att människan var en materiens, »grusets» fånge, fanns i flera av dikterna i D I; se där komm. till 16, v. 43, 17, v. 32, 41, v. 24. C.

323-324. 14. *Den öfvergifna*.

Dikten trycktes första gången 17 mars 1838 i BT. Den infördes oförändrad i D III.

Ingen hs finnes bevarad.

3 SA 1861: *Purpurros* (D III: Purpur-ros).

8 BT: *som* (tydligt tryckfel; D III: Som).

BT: *opp* (D III: upp).

9 BT saknar komma efter *skott*.

- 11 BT och SA 1861: *brölloppssång* (D II: bröllopps-sång).
 16 BT har punkt efter *svek* (D III: utropstecken).
 17 BT och SA 1861: *brölloppssång* (D III: bröllopps-sång).
 20 BT har punkt efter *farväl* (D III: utropstecken).
 22 BT saknar komma efter *lätt*.
 23 BT saknar komma efter *mig* och efter *ut*.
 30 BT saknar komma efter *Kom* (båda gångerna).

Z. Topelius upger i sina anteckningar om R., hos vilken han bodde inackorderad läsåret 1832-1833, att R. ibland brukade komma in i hans rum, där det fanns ett piano, för att på detta spela egna melodier, och att en av dessa var »en melodi till den då nyss diktade 'Löf och örter och blommor små'.» (Strömberg BA I s. 226). Dikten är förmodligen skriven våren 1833, efter det R. i början på året hade avslutat redigeringen av D II — hade dikten varit färdig tidigare är det väl sannolikt att han hade tagit med den i denna samling. — Om R:s melodi till *Den öfvergifna* se Hirn, Runeberg-gestalten s. 73 f. och där anförd litteratur.

Söderhjelm JLR II² s. 110 säger, att idyllepigrammens stil ligger till grund för *Den öfvergifna*, om ock formen utvidgats. Estlander RS s. 424 f. ställer *Den öfvergifna* och *Söndags-skörden* främst bland de lyriska dikterna i D III; om *Den öfvergifna* säger han: »Den till döden sorgsnas förtvivlan yttrar sig stilla, utan en ton av deklamation, i ett från sakläget hämtat, välljudande bildspråk, som gräver sig in i ens hågkomst såsom en smärtfyllt melodi.» Hedvall RPS s. 74 och 219 f. betonade diktens folkvisestil och dess sammanhang med den herderska riktningen. Hasselberg, Realistisk lyrik s. 118 preciserar närmare från vilket håll R. fått denna folkviseton: »Dikten gör ett allmänt intryck av Shakespeare-påverkad, patetisk förromantik. Själva motivet, den övergivna flickan vid bäcken, som inför döden flätar sig en krans av blommor, påminner ju om Ofeliascenen i Hamlet och Desdemonas sång om videkransen i Othello, ofta utnyttjade i förromantisk diktning. Kanske kan det också förtjäna påpekas att det patetiska utropet i R:s dikt 'Kom, o död, kom, o ljufva död' har en motsvarighet i en sång i Trefaldighetsnatten, som fanns i översättning i Herders Volkslieder: 'Süsser Tod, süsser Tod, komm'.' Desdemonas sång ingick i Herders Stimmen der Völker, Uppsalauppl. 1815, s. 320 f., Süsser Tod åter sammastädes s. 319. Shakespeareinflytandet på dikten hade redan tidigare framhållits av E. G. Printz, Shakespeares inflytande hos R., i Åbo Underrättelser 30 juli 1916; om detta se ock Hirn, Runeberg-gestalten s. 134.

Hedvall Rbg¹ s. 65 f. och Rbg² s. 53 håller för troligt att dikten skulle

ha sitt upphov i R:s minne av Maria Nygrén. Några övertygande skäl för detta antagande har H. knappast anfört. Jfr Hirn, Runeberg-gestalten s. 133 f.

Strofen är tioradig, parvis rimmad; de enskilda verserna äro fyrtaktiga, trokeisk-daktyliska, så att daktylen alltid är placerad i andra versfoten; radslutet är alltid manligt. C.

1-6 Hedvall RPS s. 74 f. säger om blomsternamn här: »I denna dikt har skalden utan att använda egentliga artnamn behandlat blomstermotivet med en viss realism. Han samlar ett knippe blommor, som ha både färg och ängsdoft — ordet 'örter' tyckes mig ha en sådan frisk doft — men på samma gång har denna krans i sin fantastiska sammansättning ett tycke av landskyrkornas och allmogehemmens blomsterornament, och den är hopbunden av folkvisornas blommor.» Men även om blommorna höra hemma i folkvisorna, är så ingalunda fallet med de speciella namn som R. givit dem. Om *purpurros* säges av Hedvall RPS s. 313: »verkar arkaistiskt och folkligt; ordet användes av Lucidor och Spegel.» Det senare är riktigt, men torde icke ha någon betydelse i detta sammanhang. Däremot kan man icke kalla själva ordet folkligt. Det uppträder i början av 1800-talet i Wallins och Adlerbeths översättningar från latinet och användes i en dikt av Hammar-sköld i PK 1813, s. 35, liksom också i den dikt *Portraitet* av C. F. Dahlgren, som kanske varit utgångspunkten för R:s dikt *Målaren* (se komm. till D III 18), där det heter: Ditt anlet klart, som purpurrosen, strimmar. PK 1817, s. 113. I *Blenda* sjunger Stagnelius: Och nya purpurrosor runno — Ljuft blomstrande på jungfrukinden opp. D 1824 I s. 148. Ingenstädes har ordet någon folkviseton över sig. På samma sätt förhåller det sig med *minnesblomma*, det av R. använda namnet på förgätmigejen. Ordet förekommer i denna betydelse i Stagnelius' *Inbjudningen*: Minnesblommor fostrade vid bäcken. D 1824 III s. 450. R. hade förut själv använt det i *Wären kom, och bort jag skulle resa*: Sätt förgät mig ej på hennes blombank; — Späda stänglar sätt af minnesblomman, — Så att de ditt namn på sängen bilda. SS II s. 120. Ordet förekommer även i en mera allmän bet.: blomma som förvaras eller planteras till minne. SAOB har det över huvud icke tidigare belagt än från 1814. I Herders översättning av Ofeliascenen ger Ofelia en förgätmigej: und da ist ein Vergissmeinnicht, auch zum Andenken. Stimmen der Völker. Upps. 1815, s. 327. P. A. Granbergs svenska övers. av 1819 talar också om förgätmigej på detta ställe. B.

11 *Sjungen, bäckar, min bröllops-sång!* Jfr Desdemonas sång (Herder a. a. s. 322): Arm' Mädchen sass singend, am Waldbaum sass sie, — Singt alle, mein Kränzel ist Weide. C.

21-24 *Jag vill välja till vän en ann, — Som ej sviker så lätt, som han,*

— *Som ej kysser mig, våren ut, — Och försvinner, då den är slut.* Jfr Franzén, *Den flygtige* (D 1810 s. 269): Men då skall jag svara: — jag vill älskad bli — ej blott blomningstiden, — den är snart förbi. — Vill du ej bli hos mig — öfver vintern än: — flyg då kring som fjärlin, — och försvinn som den. C.

25 *Kom, o död, och mitt hjerta tag.* 30 *Kom, o död, kom, o ljufva död!* Jfr narrens visa i *Trettondagsaftonen* II: 4, i tysk övers. hos Herder a. a. s. 319 f.: Süsser Tod, süsser Tod, komm, — Komm, senk' mich nieder ins kühle Grab! — Brich, o Herz, brich, o Herz fromm. C.

29 Strömborg antecknade i sin dagbok 28 februari 1875, att R. bett honom anteckna några ändringar som han ville göra i sina arbeten: »I den näst sista versen i 'Den öfvergifna' ändrades 'icke' till 'nu ej', emedan första stafvelsen i 'icke' är lång, men versen har fordran, att bägge stafvelserna skola vara korta.» (Strömborg BA Supplementb. s. 300). C.

325. 15. *Höstqvällen.*

Dikten trycktes första gången 28 december 1838 i BT. Den intogs oförändrad i D III.

Ingen hs finnes bevarad.

7 BT: *stjerne-landen*. (D III: stjernelanden).

Tryckningsdatum i BT är den enda fasta stödjepunkten för dateringen. Antagligen är dikten emellertid skriven på senhösten 1838.

Estlander RS s. 424 kallar dikten »en mästerlig handteckning som med några få drag binder oss vid den vemodfulla naturbilden, men som på samma gång frigörande höjer anden till det oförgångliga livet ovanefter.» Söderhjelm JLR II² s. 111 anser, att diktens innehåll tidigare av R. uttryckts i mer inspirerad form, men att den säkra naturbilden i slutstrofen ger den dess värde. Belfrage Rbg s. 162 f. påpekar, att livsupfattningen i dikten har likheter med den, som följande vår kommer fram i R:s föredrag om legenderna. Hedvall, Idealism och mystik hos R., HLS 11 s. 32 f. vill betrakta dikten som R:s avsked till sitt ungdomsliv efter flyttningen till Borgå: »Innanför den utsökta konstnärliga realismen i 'Höstqvällen' ligger upplevelsen av en höststämning över hans eget liv.» Viljanen, R. ja hänen runoutensa II s. 53 säger, att dikten är »som en personligt upplevd illustration till R:s senare reflexioner om den kristna världskänslans seger» och synes benägen att ställa dikten i sammanhang med R:s 19 december 1838 skedda invigning till präst.

Strofen består av fyra femtaktiga jambiska rader med parvisa rim; de två första raderna sluta manligt, de två sista kvinnligt. Den femtaktiga jamben användes av R. i flera olika kombinationer. Närmast *Höstqvällen* kommer i avseende å strofformen *Mälaren* (D III 18; tr. i bör-

jan av 1838). Det förefaller emellertid som om R., då han diktade *Höstqvällen*, särskilt haft den likaså i femtaktig jamb skrivna *Den första kyssen* (IE II 6) i tankarna (se komm. nedan). C.

---

7 *jordens skymning* jfr *lundens skymning* i IE II 6, v. 2 och komm. till detta ställe. På båda ställena uttryckes motsatsen mellan jordens mörker och himmelns (stjernelandens, resp. silfvermolnets) ljus. I *Höstqvällen* har emellertid »skymning» främst symbolisk betydelse. C. B.

7 *stjernelanden*. Denna poetiska beteckning på himlavalvet med dess stjärnor tycks väsentligt tillhöra efterromantiken. Det äldsta belägget i SAOS kommer från Böttigers dikt *Själe's Hem*: Då ögat ser i stilla qvällen glimma — Ur fjerran blå de klara stjernelanden, — Då lugnas hjertat och då tänker Anden — Med salig lust på sin förklarings timma. Ungdomsminnen 1830, s. 17. Man fäster sig vid att den följande raden hos R.: »Och oförgängligt ler ett hem mot anden» just innehåller huvudtanken i Böttigers dikt; jfr dess titel. B.

10 *stelt* se komm. till D I 30, v. 7.

12 *Och öfver månen silfvermolnet seglar*. Här användes *silfvermolnet* om ett av månen belyst moln; jfr komm. till IE II 6, v. 1, *Månljuset* spelar dock ingen roll i dikten för övrigt. B.

326. 16. *Den väntade*.

Dikten trycktes första gången 17 juni 1833 i HM. Med en rad ändrad intagen i D III.

Ingen hs finnes bevarad.

6 HM har frågetecken efter *du* (D III: komma).

8 HM: *Icke sedd och icke hörd* (D III: Icke spord och icke känd).

9 HM har punkt efter det senare *blott* (D III: frågetecken).

Dikten är sannolikt skriven våren eller försommaren 1833 efter det R. hade slutfört redigeringen av D II, då den väl annars hade kommit med bland denna samlings IE.

Dikten är, som Söderhjelm JLR II² s. 111 framhåller, »ett fullständigt idyllepigram». Den inledes också med en tredled uppräknings. Till innehållet står dikten närmast *Den sjuttonåriga* (D II 26); den sjuttonåriga känner sinnet fyllas av en obestämd längtan, den väntande åter drömmer om att en älskare skall komma, som hon ännu icke känner.

Versmättet är sjustavig orimmad troké. Samma versmätt finnes i IE II 16; jfr komm. till denna. C.

---

4 *med handen under kind* jfr komm. till D II 26, v. 13 om det besläktade »Mot handen sjunker pannan».

6 *älskling* se komm. till IE I v. 1.

7 Genom ändringen av versen har R. tydligare fått fram att flickan tillsvidare alls icke har någon älskling; HM:s version kunde tolkas så att hon väntade på en älskare, som hon visserligen inte ännu såg eller hörde, men som var på väg till henne. C.

327. 17. *Minnet*.

Första gången tryckt 3 januari 1838 i BT. Med ändring av två ord införd i D III.

Två ms finnas i Borgåsamlingen. Det ena ingår i »Bruna boken» (om denna se inl. komm. till D II s. 356). Titeln är där med blyerts tillagd av annan hand. Mellan diktens två avdelningar är ett stort mellanrum; ett streck uppifrån ned anger att de höra tillsammans. De närmast omgivande sidorna innehålla anteckningar från december 1832 om till personer i landsorten avsända ex. av *Elgskyttarne* och om utgifter våren 1833 (febr.-maj) för de hos R. inackorderade bröderna Krabbe. På samma sida som *Minnet* har R. med blyerts antecknat:

At Geillin 18 R   *Arwidson 6 1/2 R*

Nervander skyldig den sista likviden 35 R.

Mollin skyldig på Nerw. och Snellman räkning 30 R och 5 R.

Denna hs, hs 1, är tydligen den första nedskriften av dikten. — En annan hs, hs 2, finnes på ett löst blad. Papperet är vitt utan vattenlinjer och vattenstämpel; sidans storlek är 10,5 × 21 cm. Under dikten har R. skrivit: *Mälaren. Morgonbl. 1837 No 27* och därunder med mycket fin stil *af aftonen*, varvid han haft papperet vänt så att dessa sista ord i förhållande till *Minnet* stå upp och ned. På baksidan finnas tecknade tre rektanglar; i den översta av dem har R. skrivit:

Djekne-

Stip-

1097

Titel saknas i hs 1; senare med blyerts tillagd (icke R:s stil).

2 Hs 1 saknar komma efter *försvunna*, efter *dyra* och efter *vänner*.

3 Hs I och BT: *barndoms* (D III: lyckas).

Hs 1 har semikolon efter *dagar*, BT kolon (D III: komma).

4 Hs 1 saknar komma efter *bergen*.

5 Hs 1 saknar komma efter *lekar*, efter *fröjder* och efter *drömmar*.

6 Hs 1 och hs 2: *känslas* (D III: kärleks).

BT har tankstreck i radslutet.

7 Hs 1: *O* ä fr oläsligt.

Hs 1 saknar komma efter *O*.

7 Hs 1: *tänker ä fr tänkte.*

9 Hs 1 först: *Som vår barndoms* : de två sista orden strukna och ovan raden skrivet *ett fordoms*; BT: *Som vår barndoms* (D III: *Som ett fordoms*).

Hs 1 saknar komma efter *ljufva* och efter *lycka*.

10 Hs 1 saknar komma efter *morgondagg* och efter *häller*.

11 Hs 1 saknar komma efter *bränner*.

Dikten trycktes i det första numret av BT (om denna jfr inl. komm. till D III). Att dikten är skriven efter R:s flyttning till Borgå antages som troligt eller säkert av Söderhjelm JLR II² s. 111 («åtminstone publicerad efter flyttningen dit») och Viljanen, R. ja hänen runoutensa II s. 135 f. Diktens vemodiga ensamhetsstämning tyckes också väl gå samman med de känslor som förmodligen behärskade R. under den första Borgåtiden. Å andra sidan tyder den plats hs 1 har i »Bruna boken» snarast på att dikten vore skriven redan 1833, om också denna plats icke utgör något alldeles avgörande bevis för dateringen; diktens stämning får då sammanställas med stämningarna i *Höst-sång* (D III 10) och *Mitt lif* (D III 12). Hs 2 är antagligen skriven kort före publiceringen i D III.

Som Viljanen a. a. s. 300 påpekat är det tydligen Jakobstadsminnen som framträda i raderna: Sjön vid hyddan, hyddan, skogen, bergen, — Mina lekar, mina fröjder, drömmar, — Och min första kärleks blomstersuckar! (obs. också i hs 1: min barndoms dagar). Naturskildringen erinrar, så allmänt hållen den än är, om *Den gamles hemkomst*: Himmel! der står tjället, — Som förr min vagga bar; — Der ser jag sundet, fjärden, lunderna och fjället, — Min verld i fornda dar. Svårt att avgöra är om »min första kärleks blomstersuckar» syftar på R:s känslor för den i Fredrika R:s Ant. s. 39 nämnda »första barndomsflamman» eller på dem för Fredrika Juvelius. Då diktens tidigare versioner i st f »kärleks» ha »känslas» tyder detta kanske på att R. tänkt på ett barndomssvärmeri och icke på sin första verkliga kärlek.

Versmåttet är den i SV vanliga tiostaviga orimmade trokén. C.

1 i *ensligheten* i ensamheten. B.

4 *hyddan* se komm. till D I 1, v. 35.

6 *min första kärleks blomstersuckar*. Berg, Strödda iakttagelser om R:s stil FT 1904 I s. 155 påpekar bildens romantiska prägel. Se ook Hedvall RPS s. 160. Belfrage, Studier i R:s komposita SoS 16 s. 175 betonar bildens samband med den för R:s diktning vid denna tid karakteristiska blomstersymboliken. C.

8-11 *minnet*, — *Som ett fordoms ljufva, svala lycka*, — *Lik en morgondagg, på hjertat häller*, — *Än när solen bränner, middagstiden*.

Söderhjelm JLR II² s. 111 f. finner bilden »mähända något ansträngd, men vackert tänkt.» Jfr ock Hedvall RPS s. 160. Söderhjelm a. a. II² s. 404 (not till s. 112) sammanställer bilden med den gamle trädgårds-mästarens ord i andra brevet: mitt sinne bar, såsom blomstren, sin morgondag ännu (Normaluppl. IV s. 288). C. — *middagstiden* innehåller väl en hänsyftning på att R. nu befann sig i medelåldern; jfr »din middags guld» D I I, v. 6 om Franzéns mannaålder. B.

328-329. 18. *Mälaren.*

Dikten trycktes första gången 14 april 1837 i HM. (Strömborg BA II s. 280 förmodar oriktigt att dikten första gången skulle ha tryckts i D III; likaså Söderhjelm JLR II² s. 110). Den intogs med ändringar i två verser i D III.

En hs finnes på ett pappersblad i Kungliga Biblioteket i Stockholm. Papperet är grått (något gulnat) utan vattenlinjer och utan vattenstämpel; sidans storlek är 9,7 × 16,5 cm. Dikten är skriven på den ena sidan av papperet; på baksidan finnes R:s namnteckning med svag blyertsskrift, och under denna är klistrad en remsa med en tidigare namnteckning av R., på vars baksida är antecknat: »Erh. d. ²⁷/₆ 69». (Meddelandena om hs:s utseende ha lämnats av bibliotekarien fil. dr Sven Rinman.)

Vid versosidan är med lack fäst ett blad, på vilket finnes följande anteckning:

Enligt författarens egen utsago är detta första conceptet till denna lilla dikt.

Namnteckningen på motsatta sidan är gjord vid thébordet på hans frus namnsdag den 12 Maj 1866, och skriven på begäran med den venstra handen. Den högra är fullkomligt lam och obrukbar. Gubben, nu utrustad med ett långt hvitt skägg, kan ej röra sig ur fläcken utan att ledas, häftar starkt på målet, men det oaktadt bebos denna bräckliga kropp ännu af samma varma och lifliga själ som tillförne. Borgå den 12 Maj 1866.

H. A.

Vem signaturen H. A. betecknar är mig obekant.

Titel saknas i hs.

2 Hs: *Du bedt mig, goda flicka, många gånger*; HM: *Du bedt mig, flicka, redan många gånger* (D III: *Du bedt mig, goda flicka, tusen gånger*).

Hs saknar komma efter *gånger*.

5 Hs: *Och jag skall ej min bästa pensel spara* (D III: *Välän! min pensel skall jag mer ej spara*).

6 Hs: R. har först skrivit *Välj du blott*, men sedan strukit *blott* och fortsatt raden med *en stund* (D III: Välj du en stund blott).

7 Hs och HM sakna komma efter *gestalt*.

9 Hs har tankstreck, HM semikolon efter *vara* (D III: komma).

10 Hs har tankstreck, HM punkt efter *förena* (D III: semikolon).

11 Hs saknar komma efter *flickan* och har semikolon, icke tankstreck, efter *ler*.

12 Hs har punkt efter *ser* (D III: utropstecken).

13 Hs har tankstreck, HM semikolon efter *vara* (D III: komma).

Hs har semikolon efter *mycket* (D III: komma).

14 Hs: R. har strukit ut *ensamt* och ovan raden skrivit *hjärtat*, men så åter strukit över detta ord och genom streck under raden angivit att *ensamt* skall kvarstå.

Hs saknar tankstreck efter *tycket*.

15 Hs saknar komma efter *ständigt* och efter *skull*.

16 Hs har punkt efter *full* (D III: utropstecken).

18 Hs saknar komma efter *skänka* och har kolon, icke tankstreck, efter *förnöja*.

19 Hs: *Glöm, ej, hvarje* och *ledig* ä fr oläsligt.

Hs och HM sakna komma efter *att* och efter *stund*.

20 Hs har punkt efter *purpurmund* (D III: utropstecken).

21 Hs: *Skön, öm och god* (D III: Öm, skön och god).

22 Hs har komma efter *måla* (D III: tankstreck).

23 Hs och HM: *för hvarje drag jag gör* (D III: hvar gång jag penseln för).

24 Hs har punkt efter *tillhör* (D III: utropstecken).

Den enda fasta stödjepunkten för dateringen är tryckningsdatum i HM. Det förefaller dock sannolikt att dikten är betydligt äldre.

Estlander RS s. 240 påpekar att dikten har samma uppslag som Dahlgrens *Portraitet* i PK 1817. Söderhjelm JLR I² s. 237 anför E:s åsikt, men tillägger i en not (s. 388), att dikten måhända har sitt ursprung i Goethes *Amor als Landschaftsmaler* (Jubiläums-Ausgabe II s. 100), vilken funnits översatt i PK 1814. Hedvall RPS s. 196 hänvisar till de anakreontiska dikter, där skalden i ord ger en målning av sin älskade. Rancken, Anakreon ja anakreonttinen runous Suomessa I (Kirjallisuudentutkijain seuran vuosikirja II) s. 228 nämmer som förebild Anakreons ode 28, vilket enligt honom också Dahlgren efterbildat. Av dessa dikter står Dahlgrens otvivelaktigt närmast R:s; i dessa båda är det skalden som är målaren, medan i Anakreons och i Goethes det är Amor som utför porträttet. R:s skiljer sig emellertid från Dahlgrens genom att R. talar om vilka egenskaper modellen bör äga, medan Dahl-

gren skildrar modellens yttre utseende. Det synes mig dock sannolikt att Dahlgrens dikt varit utgångspunkten för *Målaren*. Se ock Söderhjelms, JLR II² s. 112.

Strofen är fyrradig femtaktig jamb med parvisa rim; de två första verserna sluta kvinnligt, de två sista manligt. Strofen står mycket nära den i *Höstqvällen* (D III 15). *Målaren* har dock även rytmiskt en annan livligare karaktär än *Höstqvällen*, vilket särskilt tydligt framträder i stroforna 3, 4 och 6, som alla börja med ett starkt betonat ord. Också Dahlgrens *Portraitet* (se ovan) har en liknande strof, där dock alla rader sluta kvinnligt. C.

Titeln *Målaren* är av samma karaktär som den till D II 19. *Fågel-fångarn*. Den ger en föreställning om ett rollpoem av vanligt slag, men dikten uppenbarar att personen i fråga är diktaren själv som blott spelar den roll som titeln anger. B.

2 *goda flicka* se komm. till IE I 8, v. 66.

14 *det goda tycket* behaget; jfr definitionen på *tycke* i Dalin, Ordb.: Behag i blick och i sätt att vara. Kallas äfv.: Godt tycke. B.

20 *purpurmund* se komm. till D I 24, v. 16.

23 Ändringen av *för hvarje drag jag gör till hvar gång jag penseln för* beror antagligen på att R. av välljudsskäl icke i två på varandra följande rader velat ha adverbial inledda med *för* (i v. 24: för evigt). C.

331-365. *Legender.*

Våren 1839 hemsöktes R. av en långvarig frossa; den hade begynt redan i slutet av föregående år och fortfor ända till mitten av april. Under denna sjukdomstid kände R. sig tydligen icke upplagd för självständig diktning. Fredrika R. skrev emellertid i ett brev till Augusta Lundahl 11 april 1839: »R. håller på att öfversätta *Legender* efter Kosegarten, der äro några bra vackra, de komma i Borgå tidning. *Den heliga Agnes* tycker jag alra mest om, tror jag, af alla som fins i tvenne band.» (Strömborg BA II s. 178 f.). Dagen innan Fredrika skrev sitt brev hade BT innehållit D III 20, 21 och 22; D III 23 ingick där 1 maj och D III 19 15 juni. Alla dessa ha i tidningen den gemensamma överrubriken *Legender* och äro i ovan nämnd ordning där numrerade 1—5. Till rubriken *Legender* är i det första numret fogad noten *Efter Kosegartens bearbetning*. Under D III 19 står *Rbg.*

R. hade redan i uppsatsen *Till författaren af Svar till den gamle trädgårdsmästaren* (BT 10-17 mars 1838; Normaluppl. VI s. 290 f.) refererat »en skön legend», den om den hel. Kristoforus, vilken ingick i Kosegartens *Legenden* II s. 133 f. R:s intresse för legenddiktningen visade sig också i att han upptog den till ämne för sitt föredrag, då

han 14 juni 1839 installerades som lektor vid Borgå gymnasium. Föredraget, som hölls på latin, hade titeln *De traditionibus legendorum nomine insignitiis* (tryckt ES III s. 89 f.) och behandlade motsatsen mellan antik och kristen diktning. Det avslutades med R:s svenska översättning av *Den heliga Agnes* (D III 19). Legenddiktningen upptogs av R. även till behandling i den enligt Strömborg BA II s. 206 troligen våren 1840 skrivna uppsatsen *Är Macbeth en christlig tragedie?* (tr. i Calender till minne af K. Alexanders-Universitetets andra sekularfest 1840, Helsingfors 1842; Normaluppl. VI s. 293 f.). Om föredraget och Macbeth-uppsatsen se Söderhjelm JLR II² s. 166 och 158 f., Belfrage, Rbg s. 159 och 163, Theodor Nissen, J.L.R:s *Legenden* (i Zeitschrift für deutsche Philologie Bd. 64, 1939) s. 46 f., Viljanen, R. ja hänen runoutensa II s. 50 f.

D III 19—23 äro trogna översättningar ur den pommerske kyrkoherden, universitetslektorn och skalden Ludwig Theoboul Kosegartens *Legenden*, som hade utkommit i två band 1804. Om K. och hans legendsamling se Söderhjelm JLR II² s. 114 och Nissen a. a. K:s *legender* äro indelade i fyra »böcker». Legenderna i den första boken äro alla utom en avfattade på vers, medan de i de tre senare böckerna alla återgivas på prosa. Originalen till alla de av R. översatta legenderna återfinnas i K:s första bok. Wrangel, R. och Tegnér (inbjudningsskrift Lund 1904) s. 12 och Viljanen Rbg I s. 157 anse, att R. redan under Åbotiden i *Midsommarfesten* tagit intryck av K:s episka dikt *Jucunde*. Legenddiktningen återupptogs av R. under vintern 1842—1843, då R. sannolikt diktade alla sina fyra originallegender. C.

333-340. 19. *Den heliga Agnes.*

Dikten trycktes första gången 15 juni 1839 i BT och infördes oförändrad i D III. I BT var den undertecknad *Rbg*. En hs, första nedskriften, finnes i Borgåsamlingen. Papperet vitt, utan vattenlinjer och vattenstämpel. Sidans storlek 11 × 26,4 cm.

Titel. I hs och i BT har dikten överrubriken *Legender 5*, under vilken sedan rubriken *Den heliga Agnes* står. Noten saknas (jfr ovan inl. komm. till *Legender*).

2 Hs hade först efter denna rad början till en vers: *Skön till gestalt var Agnes henne*; detta är struket och under denna rad följer n.v. v. 3.

3 Hs: *hennes* ä fr *Hennes*.

4 Hs har semikolon efter *ej* (D III: komma).

6 Hs synes ha tankstreck efter *Högboren* (D III: komma).

7 Hs saknar komma efter *vek*.

8 Hs: *mognad* (D III: mogen).

Hs och BT sakna mellanrum efter v. 8.

- 9 Hs, BT och SA 1861 sakna komma efter *blott*.
- 10 BT saknar komma efter *Lucius*.
- 11 Hs: *ypperste* (D III: *yppersta*).
Hs saknar komma efter *ynghingar*.
- 12 Hs saknar komma efter *son*.
BT och SA 1861: *re'n* (D III: *ren*).
- 13 Hs saknar komma efter *Juveler*, efter *perlor*, efter *drägter* och efter *guld*.
- 14 Hs saknar komma efter *skatter*.
- 16 Hs saknar citationstecken före *Begär*.
- 17 BT och SA 1861: *re'n* (D III: *ren*).
Hs saknar citationstecken efter *ren*.
Efter v. 17 har D III mellanrum; detta saknas i hs och BT.
- 18 SA 1861: *Du* (D III: *du*).
Hs har komma efter *ung*.
- 19 Hs saknar komma efter *ännu*.
BT och SA 1861: *re'n* (D III: *ren*).
Hs har punkt efter *ren* (D III: frågetecken).
- 21 BT: *högsta* (D III: *högste*).
Hs saknar komma efter *styresman*.
- 23 Hs saknar komma efter *skönhet* och efter *adel* samt citationstecken efter *rikedom*.
BT har icke mellanrum efter v. 23.
- 25 Hs saknar citationstecken före *Skön* och komma efter *här*.
Hs först: *öfver*; detta struket och ovan raden skrivet *mer än*.
- 26 Hs saknar komma efter *solen* och efter *månen* samt semikolon efter *stjernorne*.
SA 1861: *stjernorna* (D III: *stjernorne*).
- 27 SA 1861: *fläkt* (D III: *flägt*).
Hs saknar komma efter *lif*.
- 29 BT har komma efter *älskling*.
- 30 Hs och BT sakna komma efter *qvinna*, hs även efter *har*.
SA 1861 saknar ordet *och*, tydligen genom tryckfel.
- 31 Hs saknar komma efter *ren*.
- 32 Hs: *andarne* (D III: *andarna*).
BT: *derföre* (tydligen tryckfel; D III: *derför*).
- 33 Hs: *mäktig* ä fr *mäktigt*.
BT har komma efter *mäktig*, hs saknar komma efter *vän*.
- 34 Hs: *herrska* struket, men ordet sedan tillagt i radens fortsättning.
- 35 BT har semikolon efter *hop* (D III: komma).
- 36 Hs saknar komma efter *bergen*; efter *fram* har hs punkt (D III: komma).

- 37 Hs och BT sakna komma efter *vågen*; hs saknar komma även efter *ned*, medan BT där har semikolon.
- 38 Hs och BT sakna komma efter *stormen*.
- 39 Hs har semikolon efter *rika* (D III: komma), men saknar skilje-tecken efter *rik* (D III: semikolon).
- 41 Hs först: *shaktets*; detta struket och raden fortsatt med *schaktets*.
Hs saknar komma efter *djup*.
- 42 BT och SA 1861: *Orientens* (D III: orientens).
- 43 Hs saknar komma efter *kärlek* och semikolon efter *vän*.
- 44 Hs saknar komma efter *eldigt*, efter *vän* och efter *mig*.
- 45 Hs har punkt efter *allt* (D III: komma).
- 46 Hs har komma efter *famn*, efter *fröjd* och efter *jords*.
- 47 Hs saknar komma efter *blomning*, efter *lif*, efter *allt* och efter *gaf*.
- 48 Hs och BT sakna citationstecken efter *brud*.
Hs först: *bry* (?), detta struket och raden fortsatt med *brud*.
D III har mellanrum efter v. 48; detta saknas i hs och i BT.
- 49 Hs och BT sakna komma efter *Jungfrun*.
- 50 BT och SA 1861: *se'n* (D III: sen).
- 51 Hs och BT sakna citationstecken före *O*.
- 53 Hs: *bröllopsdrägt*, BT: *bröllops-drägt* (D III: bröllops-drägt).
- 55 BT saknar komma efter *smycken*.
- 56 BT har semikolon efter *oförvissnelig* (D III: punkt).
- 57 Hs saknar komma efter *den*, BT har där utropstecken.
- 58 Hs: *den* (D III: det).
- 59 Hs saknar komma efter *skönhet* och efter *älskade*.
- 60 Hs först: *ren trånads*; *ren* struket och ovan raden skrivet *min*.
- 61 Hs saknar komma efter *Kom* och semikolon efter *ren*.
BT och SA 1861: *re'n* (D III: ren).
- 62 Hs saknar komma efter *Kom*.
- 63 Hs saknar komma efter *säll* och efter *qualfull* samt citationstecken efter *kyss*.
Hs och BT ha punkt efter *kyss* (D III: utropstecken).
Hs och BT ha icke mellanrum efter v. 63.
- 64 BT har semikolon efter *älskare* (D III: punkt).
- 66 Hs och BT sakna komma efter *tärdes*.
BT: *ungdoms färg* (D III: ungdomsfärg).
- 67 Hs saknar komma efter *läkare*.
- 68 Hs och BT sakna komma efter *tår*.
- 69 Hs saknar komma efter *suck*.
Hs och BT sakna mellanrum efter v. 69.
- 70 Hs: *sorgsna* (D III: sorgsne) och *opp* (D III: upp).
- 71 Hs saknar komma efter *han* och efter *följd*.
- 72 BT har semikolon efter *förbarmande* (D III: punkt).

- 74 Hs saknar citationstecken före *Tilltro* och komma efter *känsla*.
- 75 BT och SA 1861: *längese'n* (D III: längesen).
Hs saknar citationstecken efter *är*.
Efter v. 75 har D III mellanrum; detta saknas i hs och i BT.
- 77 Hs först: *så vek; vek* struket och raden fortsatt med *späd*.
Hs först: *ren förlofvad sade; förlofvad sade* struket och raden fortsatt med: *en annans, sade han*.
BT och SA 1861: *re'n* (D III: ren).
Hs och BT ha komma efter *annans* (D III: utropstecken) och sakna där citationstecken.
BT har punkt efter *han* (D III: komma).
- 78 Hs och BT sakna citationstecken före *Hvem*.
- 79 Hs saknar komma efter *qual* och efter *kan*.
- 80 Hs saknar citationstecken efter *öfverge*.
Hs saknar mellanrum efter v. 80.
- 81 Hs saknar komma efter *namm*.
- 82 Hs saknar komma efter *Rutilius* och efter *skrifvare*.
Hs: *Proconsulns* (D III: Prokonsulns).
- 83 Hs: *hätska* (D III: hätske).
Hs saknar komma efter *ovän*.
Efter *spotskt* bör vara kolon, icke punkt; så både hs och alla tryck.
- 84 Hs saknar citationstecken före *Ej* samt komma efter *ord* och efter *nu*.
- 86 Hs saknar utropstecken efter *Hercules*.
Hs först: *hon hör till; hör till* struket och raden fortsatt med *är af*.
- 87 Hs saknar komma efter *hata* och har efter *sky* punkt (D III: komma).
- 88 Hs: *galileens* (D III: Galiléens).
- 89 Hs: *Den* (D III: den) och *Korset* (D III: korset).
Hs saknar citationstecken efter *valt*.
Hs och BT sakna mellanrum efter v. 89.
- 90 Hs: *Proconsuln* (D III: Prokonsuln).
Hs: *hörde ä fr hört*.
Hs saknar komma efter *hörde*.
- 91 BT: *Domarstol* (D III: domarstol).
- 92 Hs: *Lictorerna* (D III: Liktorerna).
- 94 Hs: *domaren* (D III: Domaren).
- 96 Hs saknar citationstecken före *En*.
- 100 Hs saknar komma efter *ej*.
Hs: *otucktsnäste*, BT: *otukts näste* (D III: otucktsnäste).
Efter v. 102 bör vara mellanrum; detta saknas i hs och i BT.
- 104 Hs saknar komma efter *jag* och efter *har*.
Hs: *Han* (D III: han).

- 105 Hs och BT ha semikolon efter *gärd* (D III: komma).
- 108 Hs saknar komma efter *qvinman*.
Hs och BT sakna citationstecken efter *blir*.
Hs och BT ha icke mellanrum efter v. 108.
- 109 Hs: *Proconsuln* (D III: Prokonsuln).
- 110 Hs har semikolon efter *blick* (D III: punkt).
- 112 Hs: *af* ä fr oläsligt.
Hs saknar komma efter *ned*.
- 114 Hs: raden har först börjat med *Då*; detta struket och raden fortsatt med *Nu*.
- 116 Hs saknar komma efter *se* och efter *hem*.
- 117 Hs: *Jungfrun* (D III: jungfrun).
- 118 Hs: raden har först börjat med *Af*, men detta har strukits och raden fortsatt med *I*.
BT: *engla-händer* (D III: englahänder).
- 120 Hs saknar tankstreck i radslutet.
- 122 Hs och BT sakna komma efter *var*.
- 124 Hs saknar komma efter *gick* och efter *följd*.
- 125 Hs: *otucktshemmet*, BT: *otukts-hemmet* (D III: otuktshemmet).
Hs och BT sakna komma efter *otuktshemmet*.
- 126 BT har komma efter *glans*.
- 127 Hs och BT sakna komma efter *jungfrun*, hs även efter *skrud*.
- 129 Hs: *reta* (D III: ägga).
- 131 Hs har semikolon efter *minut* (D III: komma).
- 132 Hs, BT och SA 1861 sakna mellanrum efter denna vers.
- 133 Hs saknar komma efter *Titus* och efter *makt*.
- 134 Hs saknar komma efter *skönhet*, BT efter *spotskt*.
- 135 BT: *ernar* (D III: ärnar).
BT: *helgon-rånet* (säkert tryckfel; D III: helgerånet).
- 136 Hs och BT sakna mellanrum efter denna vers.
- 137 Hs saknar komma efter *budskap*.
- 139 Hs saknar komma efter *dig* (båda gångerna) samt citationstecken före *Förbarma*; BT saknar komma efter det senare *dig*.
- 140 Hs och BT ha punkt efter *son* (D III: utropstecken); hs saknar där citationstecken.
- 141 Hs saknar komma efter *försonad*.
- 142 Hs saknar komma efter *ynglingen* och efter *upp*.
- 143 Hs saknar komma efter *då*.
- 144 Hs saknar semikolon efter *lös*.
- 145 Hs saknar komma efter *stormade* och efter *äggadt*.
BT: *hedna prester* (D III: hednapräster).
- 146 Hs har semikolon efter *folket* (D III: komma).
- 147 Hs saknar citationstecken före *Bort*.

- 148 Hs: *fräckt* (D III: fräck).
BT: *trolldoms konst* (D III: trolldomskonst).
- 150 Hs och BT ha punkt efter *barn* (D III: utropstecken); hs saknar där citationstecken.
- 153 Hs, BT och SA 1861: *Kejsarns* (D III: kejsarns).
- 155 BT: *marter-död* (D III: marterdöd).
SA 1861: *Gudarne* (D III: Gudarna).
Efter v. 155 bör vara mellanrum.
- 156 Hs har icke apostrof efter *Agnes*.
- 157 Hs har komma efter *eldad* (D III: semikolon).
- 158 Hs först: *Bröt lågan*; *lågan* struket och raden fortsatt med *flamman*.
Hs: *i* (D III: med).
- 159 Hs först: *i den tän*; *tän* struket och raden fortsatt med *vilda*.
BT: *afgrunds-lågor* (D III: afgrundslågor).
- 161 Hs och BT ha semikolon efter *slocknade* (D III: komma).
BT har komma efter *lågan* (D III: semikolon).
- 163 Hs och BT sakna komma efter *väl*.
- 164 Hs saknar komma efter *vagga* och efter *eld*, BT har åter komma efter *jern*.
Hs: *järn* (D III: jern).
- 165 Hs saknar komma efter *beredd*.
- 167 Hs saknar komma efter *lydde*.
- 168 Hs saknar citationstecken före *Så*; BT saknar komma efter *blifva* och efter *var*.
- 169 Hs först *barnen*; de två sista bokstäverna strukna och ovan raden skrivet *ju*.
Hs saknar citationstecken efter *till*.
- 170 Hs: R. synes först ha skrivit *på bädden ut*, därpå tillagt *s* till *bädden* och strukit *ut* samt fortsatt raden med *glöd*, men sedan åter strukit *s* i *bäddens* och *glöd* och tillagt *ut*; raden har alltså återfått den lydelse den först hade.
- 171 Hs saknar komma efter *föll* och efter *svalkad*.
- 172 Hs saknar komma efter *tyrannen* och efter *opp*.
- 174 Hs saknar komma efter *kol*.
- 175 Hs saknar komma efter *makt*.
- 176 Hs och BT sakna komma efter *herrs-karn*.
- 179 Hs: raden har först börjat med *Den d*; detta struket och raden fortsatt med *Den ädla*.
- 180 Hs saknar komma efter *tigrar*.
- 182 Hs först: *som tama hun*; *tama hun* struket och raden fortsatt med *spaka hundar*.
Hs saknar komma efter *hundar*.

- 183 Efter denna vers bör vara mellanrum.
 184 Hs saknar komma efter *Afer*.
 185 Hs saknar citationstecken före *Med* och semikolon efter *stolta*.
 186 Hs saknar komma efter *eld* och citationstecken i radslutet.
 Hs har punkt i radslutet, BT komma (D III: utropstecken).
 187 Hs saknar komma efter *stadgadt*.
 188 Hs saknar komma efter *Agnes* och efter *var*.
 189 Hs: *öpnas* (D III: öppnas).
 Hs saknar komma efter *öpnas*.
 190 Hs saknar punkt efter *hand*.
 192 Hs saknar komma efter *säll*.
 193 Hs har punkt efter *hals* (D III: komma).
 Hs saknar komma efter *lätt* och efter *blommas*.
 195 Hs saknar semikolon efter *brud*.
 196 Hs: *helgar* ä fr oläsligt.
 Hs saknar komma efter *helgar*.
 Hs: *Kärleken* (D III: kärleken).

Dagen innan dikten trycktes i BT hade R. uppläst den som avslutning på det installationsföredrag han höll om legenderna. Sannolikt hade han dock gjort översättningen redan tidigare på våren (jfr Fredrika R:s brev till Augusta Lundahl 11 april 1839, där hon talar om R:s översättningar av legenderna; se ovan inl. komm. till legenderna).

Den heliga Agnes var tydligen den bland legenderna i Kosegartens samling som R. ställde högst. Det visas av att han valde den till avslutning i sitt legendföredrag, det bestyrkes av Fredrika R:s uppskattning av den, och det antydes också av att han i uppsatsen om Macbeth särskilt uppehåller sig vid dess innehåll, då han vill ange det för legenden karakteristiska: »då är det icke det jordiska mer, som är det mäktiga, då har anden vaknat till seger, vaknat för evigheten och funnit sig vara en herskare öfver hjertats lidelser, öfver beräkningarna af ett förblindat förstånd.»

Det tyska originalet *Lieben und Leiden der heiligen Agnes* finnes i Kosegartens Legenden (1804) I s. 38 f. Medan detta begagnar hexametern har R. för sin översättning använt den sextaktiga orimmade jamben, trimetern. Söderhjelm JLR II² s. 114 framhåller, att detta kan vara ett bevis på att R. tröttnat på hexametern, som han använt i sina stora episka dikter, men tillägger, att det helt säkert även är gjort, emedan den jambiska meterns »lugnare och enformigare fall tillåter en stilisering, som har något av predikoton och andakt över sig och låter den fulla, sköna diktionen komma till sin rätt». Om trimetern i svensk vers se Hylén, Jambisk trimeter i vårt språk NysvSt.

11, 1931, s. 169 f. R. använde versmåttet i dialogen mellan Amans och Oscura (SS II s. 196 f.) och upptog det åter i *Kungarne på Salamis*, med vilket drama R:s tankar enligt Strömborg BA II s. 282 började sysselsätta sig under arbetet på legenden *Chrysanthos* våren 1843. Trots olikheten i versmått är översättningen emellertid i stort sett mycket trogen. Söderhjelm JLR II² s. 115 betonar dock, att denna liksom R:s övriga legendöversättningar har mera stil och karaktär än originalet. Särskilt hänvisar S. på Agnes' skildring av sin himmelske brudgum, där R. efter v. 25 utelämnat versen Röhlich ist er, und weiss, und schlank, und herrlich zu schauen, varigenom R. »låter jungfruns extatiska hänryckning framträda långt mer sublimt än K:s hexametrar det förmå». Jfr ock Nissen a.a. s. 48. Nissen anför ytterligare exempel på hur R. mildrat några »krankhafte Ueberschwänglichkeiten» hos K. Då Agnes hos K. suckar: Das Feuer der bräutlichen Sehnsucht — Zehrt aus den Röhren das Mark mir hinweg, återger R. detta med: »Min trånads flamma bränner mig.» N. påpekar också, att »der rührende Vergleich» i v. 194 är R:s egendom: Och lätt, liksom en blommas, hennes hufvud föll; hos K.: Es sank das blühende Haupt hin. Däremot beror N:s uppgift att R. efter v. 43 skulle strukit fem verser, av vilka den första börjat: Nennt mir die Heilige nicht, på ett misstag; dessa verser finnas icke i K:s dikt i upplagan av 1804. — I fråga om översättningen kan tilläggas några enskildheter. Medan K. ger Agnes attribut som heldenmütig (v. 1, 3, 103) eller frühe geheiligt (v. 73), kallar R. på dessa ställen och på några andra, där K. icke har något adjektiv, henne den ädla. Vidare kan nämnas att K. ger Lucius Verus titeln der Landvogt, medan R. benämner honom prokonsul. C.

10 *Titus Lucius*. Hos Kosegarten heter ynglingen Lucius Titus, vilken namnform R. också har v. 133. Omkastningen av orden i v. 10 har tydligen skett av metriska skäl, för att versen skulle sluta med en höjning. Förmodligen har R. vid nedskrivandet av v. 133 glömt att han tidigare förändrat namnet. C.

19 *hur vore du förlofvad ren?* hur kan du redan vara förlovad? Om dylika finlandismer se Bergroth FinlSv. s. 246. B.

24, 25, 51, 89, 190 *älskling* se komm. till IE I 1, v. 1. Hos Kosegarten växla uttrycken i dessa fall. I v. 24 har han der Geliebte, i v. 25 meine Liebe, i v. 51 mein Freund, i v. 89 Buhler, i v. 190 der Inniggeliebte. C. 45 *älskarinna*. Ordet användes ännu vid denna tid utan några nedläggande associationer liktydigt med: kvinna som älskar eller älskas. I fru Brenners Jesu Christi... pijnos historia (1727) s. 124 träffar man det i samma anv. som här: The högstbedröfwade wärs Herras

älskarinnor (SAOS). »Du är den bästa och ömmaste af älskarinnor» skrev Geijer 1811 till sin fästmö. Brev (uppl. 1923) s. 102. Från senare datum kan citeras: Hvad gagnar oss att veta våra fordna älskarinnors fläckfrihet och vår egen? Almqvist, Drottn. Juvelsmycke (1834) s. 275. Hos Kosegarten motsvaras ordet på detta ställe av »die Inniggeliebte». *B.* 64 *älskare* jfr komm. till *älskarinna* v. 45.

82 *Framstod* trädde fram. *B.*

100 *otuktsnäste* ett tidigt belägg på detta ord. Kosegarten: die Wohnung der Wollust. *B.*

105 *väsenlösa Gudar* jfr det brukliga uttr. *väsenlösa skuggor*. *R.* har i *Chrysanthos* v. 106 använt det likartade uttr. »väsenlösa fabelgudar». Även i *Kungarne på Salamis* förekommer adjektivet: Ha, det väsenlösaste — Är sällheten, en dröm blott om en dröm, ej mer. Normaluppl. VII s. 163. *B.*

125 *otuktshemmet* tillfällig sammansättning; jfr *otuktsnäste* v. 100. *B.*

128 *helgonhög*. Enda belägg på denna ssg i SAOS. Kosegarten har ingen motsvarighet. *B.*

180 *panterdjur* pantrar. Ordet var en bruklig benämning denna tid. *B.*

181 *hungertärda*. *R.* hade förut använt ordet i *Zigenaren* D II 2, v. 121. *B.*

191-192 *Med palmer och med segerkronor vinkad upp — Af himlens skaror*. Jfr hos Stagnelius i *Själens himlafärd*: Statt upp, o Själ! på nya vingar sväfva, — Likt vårens fjäril, upp mot kända rymden, — Ditt fosterland, din fordna sälla boning, — Der fridens änglahär dig festligt vinkar — Med segerkronan och med ljusets drägt. D 1824 III s. 153 f. (Kosegarten: Sahe geschaart umher die Chöre der Zeugen und Jungfrau—Welche mit wehenden Palmen ihr winkten und schimmernden Kronen.) *B.*

341-342. 20. *Stenarnas amen*.

Dikten trycktes första gången tillsammans med de två följande 10 april i BT (jfr inl. komm. till Legender). Den intogs oförändrad i D III.

Ingen hs finnes bevarad.

6 BT: *en gång* (D III: engång).

7 BT har kolon efter *öfversådd* (D III: punkt).

8 BT saknar komma efter *yr* och efter *elak*.

9 SA 1861 har citationstecken före *Hör*.

10 SA 1861 har citationstecken efter *predikan*.

11 BT saknar komma efter *opp*.

16 BT och SA 1861: *se'n* (D II: sen).

20 SA 1861: *Amen, Amen* (D III: amen, amen).

Efter v. 20 bör vara mellanrum.

- 22 BT: *oskuld* (tydl. tryckfel; D III: skuld).
 23 SA 1861: *Barn* (D III: barn).
 BT saknar komma efter *barn*.
 25 BT: *Herrens* (D III: Herrans).
 26 BT saknar ordet *djupt*: säkert tryckfel.
 27 BT: *tveäggs svärd* (D III: tveäggs-svärd).
 28 BT saknar komma före och efter *trottsande*.

Dikten är en översättning av *Das Amen der Steine* i Kosegarten, *Legenden* I s. 78 f.

R. har bibehållit originalets versmått den femfotade jamben med stundom manligt, stundom kvinnligt radslut. Översättningen är mycket trogen. Den märkligaste avvikelser från originalet finnes i v. 20, där Kosegarten har: Amen, ehrwürd'ger Vater, Amen, Amen, medan R. endast har *amen, amen*. Jfr Nissen Z. f. d. Phil. Bd. 64, s. 49. C.

---

1 *for Beda fort* fortfor Beda. Den lösa förbindelsen har väl närmast föranletts av det tyska originalet: fuhr Beda dennoch fort; jfr dock Berg PoetFr. s. 137. B.

16 *beslut* avslutning. Denna anv. av ordet, som numera är obruklig, var troligen ovanlig även vid denna tid och har möjligen föranletts av det tyska originalets: beschliessend. B.

23 *läsit*. Formen upptages utan anmärkning i Boivies språklära 1834. B.

27 *tveäggs-svärd*. Man träffar ordet också i andra översättningsarbeten, ss. hos Thomander i en översättning från Prudentius (1828) och i Johanssons översättning av Odysseen (SAOS); *tveäggsjärn* förekommer hos Wallin, *tveäggs klinga* hos Adlerbeth, båda i översättningar (SAOS). B.

343. 21. *Den helige Hilarii säte.*

Dikten trycktes första gången 10 april 1839 i BT. Oförändrad intagen i D III.

Ingen hs finnes bevarad.

11 SA 1861: *Öfverallt* (D III: öfverallt).

12 BT, D III och SA 1861 ha kolon efter *Herrans*; här ä t komma.

Originalet *Der Sitz des heiligen Hilarius* finnes i Kosegarten, *Legenden* I s. 79 f. Översättningens versmått är liksom originalets den femtaktiga orimmade jamben. Översättningen är mycket trogen. C.

---

10 *Och ingen ville afstå honom sitt*. Nissen Z.f.d. Phil. 64, s. 49 påpekar, att R:s förenkling vid översättningen av tyska originalet: Den

seinigen dem Alten abzutreten, — Fand niemand rathsam, utgör en förbättring. *B.*

15 *den gudakorade*. Enda belägget på ordet i SAOS. *B.*

344. 22. *Kunigundas handske.*

Dikten trycktes första gången 10 april 1839 i BT. Oförändrad införd i D III.

Ingen hs finnes bevarad.

3 BT saknar komma efter *hon* och efter *text*.

8 SA 1861: *motta'* (D III: *motta*).

Diktens original *Der Handschuh der heiligen Kunigunda* ingår i Kosegarten, Legendan I s. 80 f. Översättningen har samma versmått som originalet, femtaktig orimmad jamb. Den är mycket trogen; man fäster sig dock vid att R. i v. 12 återger der frommen Fürstin med *den ädla kvinnans*; jfr ovan i komm. till D III 19 om »ädel» i denna dikt. *C.*

---

3 *läsen*. Formen upptages utan anmärkning i Boivies språklära 1834. *B.*

4, 6 *altaret*. Betoningen på andra stavelsen förekommer även hos Wallin och Stagnelius; se SAOB. *B.*

345-346. 23. *Sanct Jodocos.*

Dikten trycktes första gången i BT 1 maj 1839. Oförändrad intagen i D III.

Ingen hs finnes bevarad.

1 SA 1861: *uppriktighet* (D III: *upprigtighet*).

3 BT och SA 1861: *Sanct* (D III: *sanct*).

4 BT saknar citationstecken före *Gif* och efter *munskänk*.

BT har komma efter *munskänk* (D III: *utropstecken*).

BT och SA 1861: *sad'* (D III: *sad*).

5 BT saknar citationstecken före *blott*.

SA 1861: *Blott* (D III: *blott*).

6 BT saknar citationstecken efter *hund*.

Efter denna vers har SA 1861 icke mellanrum.

7 BT saknar citationstecken före och efter *Gif* samt före *Gud* och efter *glömma*.

BT har komma efter *Gif* (D III: *utropstecken*).

12 BT saknar citationstecken före *För* och efter *hunden*.

13 BT saknar mellanrum efter denna vers.

14 BT saknar komma efter *stund*.

16 BT saknar citationstecken före och efter *Gif* samt före *gif*.

17 BT saknar citationstecken efter *nog*.

- 20 BT saknar citationstecken före och efter *Gif* samt före *gif*.
 BT och D III sakna skiljetecken i radslutet; semikolon här tillagt (så SA 1861).
- 21 BT saknar citationstecken efter *nog*.
 BT har icke mellanrum efter denna vers.
- 22 BT saknar komma efter *Herren*.
- 23 BT saknar komma efter *än*.
- 24 BT saknar citationstecken före och efter *Gif* samt före *honom*.
 SA 1861: *sad* (D III: *sad'*).
 BT har komma efter *del* (D III: semikolon).
- 25 BT saknar citationstecken efter *mättar*.
- 27 SA 1861: *Stor* (D III: *stor*).
- 30 SA 1861: *fönstret* (D III: *fenstret*).
 SA 1861 har komma efter *se*.

Originalen *Das Brod des heiligen Jodocos* finnes i Kosegarten, Legendan I s. 73 f. Översättningen, liksom originalet i femtaktig orimad jamb, är också denna gång mycket trogen. Även här inför R. *ädel* (jfr D III 19 och 22): Kosegartens Du ächter Jünger översätter R.: *Du ädle son* (v. 28). Och då Kosegarten säger att skeppen kommo Mit Brod und Obst und Oel und Wein utelämnar R. (v. 32) vinet. C.

- 5 är *öfrigt* är kvar, återstår. B.
- 30 *fenstret* se komm. till D I 21, v. 6.
- 31 *hamnade* i den ursprungliga bet.: löpa i hamn, lägga till, landa. Denna bet. förekommer numera blott i fackspråk. Annan anv. av ordet SN III v. 210. B.

347-351. 24. *Kyrkan*.

Dikten trycktes första gången 30 november 1842 i BT, där den är undertecknad *Rbg*. Den intogs oförändrad i D III.

En hs, som är den första nedskriften, finnes i Borgåsamlingen. Den utgöres av ett fyrsidigt ark, där det senare bladets övre hälft är bortriven. Papperet är vitt med gul nyans, utan vattenlinjer och vattenstämpel; sidans storlek (den helas) är 10,3 × 17,3 cm. — På s. 1 finnas v. 1-53, på s. 2 v. 54-108, på s. 3 v. 109-115 och på s. 4 i nedre vänstra hörnet ett utkast till diktens slut från och med v. 107. Hs saknar titel, men denna är ovan dikten tillagd med annan handstil med blyerts. — Hs skänktes av R. åt Moritz Hornborg; jfr härom inl. komm. till D III 1.

Titel saknas i hs.

- 1 Hs saknar komma efter *skiften*.
- 2 Hs saknar komma efter *hemman*.
- 4 Hs: *härjat* ä fr oläsligt (*tagit* ?).
Hs saknar punkt efter *skonat*.
- 6 Hs saknar komma efter *snö*.
- 7 Hs saknar komma efter *allt*.
- 10 Hs: *vrån* (D III: dörrn).
- 11 Hs saknar komma efter *Gömd* och efter *förbisedd*.
Hs först: *i en annans stuga. i ä t på, stuga* struket och raden fortsatt med *hemman* (D III: på en annans hemman).
Hs har komma efter *hemman* (D III: semikolon).
Hs saknar mellanrum efter v. 12.
- 13 Hs först: *Men midsommardagens morgon*. Det sista *s* i *midsommardagens* struket, likaså *morgon*, varpå raden fortsatts med *grydde* (D III: Men midsommardagen grydde).
Hs saknar komma efter *grydde*.
- 14 Hs har komma efter *stugan* (D III: semikolon), men saknar komma efter *äldre*.
- 16 Hs: *Wille* (D III: Ville).
- 17 Hs saknar komma efter *längtan*.
- 19 Hs och BT sakna citationstecken före *Låt*.
Hs saknar komma efter *Kyrkan*.
- 20 Hs har utropstecken efter *broder* (D III: komma).
Hs saknar komma efter *sutit*.
- 21 Hs saknar komma efter *krämpor* och efter *muren*.
- 22 Hs saknar citationstecken efter *året*.
Efter v. 22 bör vara mellanrum.
- 23 Hs har semikolon efter *träsket* och därefter *tjocknad* (D III: punkt och Tjocknad).
- 24 Hs saknar komma efter *deröfver*.
- 25 Hs saknar komma efter *strand* och efter *våg*.
- 26 Hs saknar citationstecken före *Vill* samt komma och citationstecken efter *vägen*.
- 27 Hs saknar citationstecken före *med*.
- 28 och 29 äro i hs tillagda i högra marginalen.
- 28 Hs saknar komma efter *viken*.
- 29 Hs saknar citationstecken efter *gården*.
Någon beteckning för att mellanrum skall följa efter v. 29 finnes icke i hs.
- 30 Hs saknar komma efter *ordet*.
- 31 Hs saknar komma efter *stranden*.
- 33 Hs: *stråt* ä fr oläsligt (*ban* ?).
Hs saknar komma efter *hafvet*.

34 Hs: *stråt* ä fr oläsligt (*väg* ?).

Hs saknar komma efter *luften*.

35 Hs: *hans* (D III: Hans).

37 Hs saknar komma efter *bort*.

38 Hs saknar komma efter *gamle* och efter *vilsnad*.

40 SA 1861: *re'n* (D III: ren).

42 Hs saknar komma efter *ljöd*.

I hs följde efter v. 42 ursprungligen versen *Dof och mattad hann den gamles öra*. Denna är emellertid struken och dikten fortsatt med n. v. v. 43.

43 Hs saknar komma efter *mattad*.

45 Hs: *stranden* (D III: hemmet).

Efter v. 45 följde i hs två sedan strukna rader. Den första av dem synes ha lytt: *Och han tog sin kosa efter klangen; klangen* är tillskrivet ovan raden i st f ett struket oläsligt ord. Den senare raden är mycket svårläst; början förefaller att vara *Rodde med (?) sin (?) sista styrka*; därpå följa två oläsliga ord. Dikten fortsätter sedan med n. v. v. 46.

46 Hs saknar komma efter *gången*.

47 Hs: *fjärran* (D III: fjerran).

Hs: *blott än* (D III: än blott).

Hs: *kommo* ä fr *hördes*.

48 Hs: *Och* ä fr oläsligt.

Hs saknar komma efter *ögat*.

49 Hs saknar komma efter *skyn* och efter *fråga*.

50 Hs: *Utan knot men utan råd och bana*. Denna vers är ändrad från en tidigare, numera oläslig, som dock också börjat med *Utan* och slutat med *bana* (D III: Utan kraft och råd och hopp och bana).

51 Hs: *Då* ä fr oläsligt (D III: Men).

52 Hs saknar komma efter *häll*.

53 Hs: *u i ur* ä fr *þ*.

54 Hs först: *Fram en strand det (?) var den gamles glädje*. Orden från och med *det* ha sedan strukits och ovan raden skrivits: *och bjöd den gamle hvila* (D III: Fram en strand och bjöd den gamle hvila).

Hs har komma efter *strand*.

55 Hs saknar komma efter *stranden*.

56 Hs saknar komma efter *stället* och efter *träsket*.

57 Hs saknar komma efter *Der* och efter *ung*.

Hs har punkt efter *gånger* (D III: komma).

59-60 I hs lydde dessa verser ursprungligen:

*Tankfull ned och mulen som naturen
Var hans ande. — Mörkrets makter rådde.*

Senare delen av den förra versen från och med *mulen* samt hela den senare versen ha sedan strukits och i högra marginalen skrivits: *och mörker rådde, mulen — var hans själ och mulen jord och himmel*. Genom ändringen ha verserna fått samma lydelse som i D III (i den förra versen har dock *och* genom förbiseende av R. blivit dubbelt; komma saknas där efter *ned*).

Hs saknar mellanrum efter v. 60.

61 Hs saknar punkt och tankstreck efter *samman*.

I hs lydde radslutet först: *var det slumpens. det och slumpens* ha strukits och i marginalen skrivits *i högre* (D III: Var i högre).

62 I hs lydde raden först: *Var det högre maktens verk. När Gubben*. Hela raden har sedan strukits och i marginalen skrivits: *Maktens vård den gamle. När han hopplös*. Härigenom har raden fått samma lydelse som i D III.

63 Hs: *m* i *mot* ä fr *p* (?); *fästet* ä fr oläsligt.

Hs saknar komma efter *ögat*.

64 Hs saknar komma efter *molnen*.

66 Hs har punkt efter *början* och därefter *På* (D III: semikolon och *på*).

68 Hs: *mellan* (D III: Mellan).

69 Hs saknar komma efter *Flög* och efter *väckt*.

Hs har först slutat raden med *På toner*. Dessa ord ha sedan strukits och raden fortsatts med *försvunnen* (D III: Försvunnen).

70 I hs är versen tillagd i marginalen.

Hs: *nu* (D III: snart).

Hs: *på* (D III: På).

71 Hs: *snart* (D III: nu).

Hs saknar komma efter *snart*.

72 Hs har semikolon efter *höjd* och därpå *ett* (D III: punkt och Ett).

73 Hs saknar komma efter *dimmor*.

74 Hs saknar komma efter *gamle*.

75 Hs saknar komma efter *gripen*.

76 Hs: *psalmen* (D III: Psalmen).

Hs saknar komma efter *psalmen*.

77 Hs har kolon efter *psalm* (D III: komma), men saknar citations-tecken före *den* och efter *kommer*; BT och D III sakna det på det senare stället, där det här tillagts (så i SA 1861).

Efter v. 78 har hs icke mellanrum.

79 Hs har komma efter *kommen* och därpå *sommarn* (D III: punkt och Sommar).

80-82 Dessa verser och de två första orden i v. 83 äro överstrukna med sneda streck uppifrån ner; det synes dock osäkert om strecken

verkligen ange att R. haft för avsikt att utesluta eller omarbete dessa verser.

80 Hs saknar komma efter *om*.

Hs: *af ä t ju* (?) (D III: *af*).

Hs: *inga murar* överstruket, ovan raden skrivet: *med dess*. R. synes icke ha fullföljt den påtänkta ändringen. (D III: *inga murar*).

81 Hs: *blomsterångor* (D III: örtesångar).

82 Hs först: *Doftade kring honom, fågelsånger*. Raden har sedan strukits och i dess fortsättning i marginalen skrivits: *Kändes dofta ren dess fågelsånger* (D III: Växte för hans fot, dess fågelsånger).

SA 1861: *fogelsånger* (D III: fågelsånger).

84 Hs: *i lilja är i ä fr j*.

85 Hs: *Kom ä fr oläsligt; i lilja är i ä fr j*.

Hs saknar komma efter *lilja* och efter *värmd*.

86 Hs saknar komma efter *bad*.

Hs: *sinne* ä fr *sinnen*.

Hs har icke mellanrum efter v. 86.

87 Hs saknar komma efter *psalmen*.

88 Hs har punkt efter *redan* och därpå *Blott* (D III: komma och blott).

91 Hs: *landets* ä fr *jordens*.

Hs saknar komma efter *landets*.

Hs: *dimmor* (D III: dimma).

92 Hs har punkt efter *rymden* och därpå *Luftens* (D III: komma och luftens).

93 Hs: raden inleddes först med ett oläsligt ord, som sedan strukits över, varpå raden fortsatts med *Sökte*.

94 Hs saknar komma efter *nu*; efter *sjunga* är där punkt (D III: semikolon).

95 Hs saknar komma efter *öga*.

96 Hs saknar komma efter *andakt* och tankstreck efter *väg*.

97 Hs saknar komma efter *nyss*.

98 Hs saknar komma efter *dimman*.

99 Hs har punkt efter *fram* och därpå *En* (D III: semikolon och en).

Hs: *fägring* ä fr oläsligt.

100 Hs: *tomhet* ä fr *töcken* (?).

Hs saknar komma efter *tomhet*.

101 Versen är i hs icke uppdelad på två rader.

Hs saknar komma efter *begränsning* och efter *färger*.

Hs: *glans* ä fr oläsligt (*ljus* ?).

102 Hs saknar komma efter *redan*.

103 Hs saknar komma efter *När*, efter *blick* och efter *panna*.

104 Hs saknar komma efter *tacksam*.

Diktens avslutning från och med v. 107 föreligger i två versioner, dels i den som ingår i själva diktmanuskriptet, dels i ett utkast (om detta se ovan inl. komm.). Utkastets version betecknas med hs a, diktmanuskriptets med hs b.

107 Hs a: *Nu Guds frid med eder fåglar alla* (D III: Upp mot stranden. »Nu Guds frid med eder»).

Hs b saknar citationstecken före *Nu* och efter *eder*.

Hs b: *guds* (D III: Guds).

108 Hs a saknar denna vers.

BT och SA 1861: *foglar* (D III: fåglar).

Hs b saknar citationstecken före *fåglar*.

109 Hs a och hs b sakna komma efter *bröder* och efter *systrar*.

BT: *Unge* (D III: Unga).

110 Hs a och hs b sakna komma efter *mig*, efter *dag* och efter *kyrka*.

111 Hs a och hs b: *hans* (D III: Hans).

Hs b: *ära ä fr godhet*.

Hs a saknar punkt efter *sjungit*.

112 Hs a och hs b sakna komma efter *tack* och efter *läror*.

Hs a: *herrens* (D III: himlens).

113 Hs a och hs b sakna komma efter *predikat*.

BT: *Sol* (D III: sol).

114 Hs a och hs b sakna komma efter *hjerta* och efter *känna*.

115 Hs a och hs b sakna citationstecken efter *ögon*.

Efter v. 115 följa i hs a ännu två verser. Den första lyder: *Så i stilla gång han nådde båten*. Den andra är mycket svår att tyda. Den synes ha börjat: *Och han (?) kom (?)*; det sista av dessa ord är struket och raden fortsatt med *till hemmets strand då*, varpå följa två oläsliga ord.

Kyrkan är sannolikt skriven hösten 1842 kort innan den trycktes i BT. Viljanen, R. ja hänen runoutensa II s. 139 framhåller dock, att Carolina Tengströms uppgift i brev från Borgå till R. Tengström 16 januari 1842 om två arbeten, som R. på grund av Fredrikas sjukdom under julen måst lämna ofullbordade, möjligen kan gälla *Kyrkan* och *Chrysanthos*. (Brevet tryckt Strömborg BA II s. 395 f., not 127). Mot ett sådant antagande talar i viss mån ordalagen i C. T:s brev (»tvänne arbeten, som så visst voro ämnade att slutas under Julferierna»), vilka tyckas antyda, att R. redan tidigare hade begynt nedskrivandet, medan hs till *Kyrkan* och *Chrysanthos* tydligt synas visa, att vardera av dessa dikter genast nedskrivits i en följd utan något längre avbrott. Helt utslutet är dock icke att R:s yttrande blott inneburit att han haft idéerna eller planerna till dikterna färdiga.

R. har fört dikten bland legenderna, ehuru i den icke finnes något under av den art, som Kosegartens legender förtälja om och som R. själv i föredraget om legenderna betecknar som karakteristiskt för denna diktart. Dock ter det sig i viss mån övernaturligt att himlen klarnar just då gudstjänsten begynner i kyrkan och att solen bryter fram i samma ögonblick predikan börjar. Det är händelser som visa, hur försynen utan att bryta sönder naturens ordning vårdar sig om den enskilda människans högsta andliga behov. *Kyrkans* grundtanke blir att Gud lika väl och lika rikt kan uppenbara sig i naturen som i det ord som förkunnas i kyrkan. Denna uppfattning överensstämmer helt med den som kom till uttryck i *Den gamle trädgårdsmästarens bref*, men står i strid med den rena spiritualism, som R. syntes ansluta sig till i föredraget om legenderna. Se härom Belfrage Rbg s. 168 f. och Viljanen, R. ja hänen runoutensa II s. 56 f.

Hedvall, Idealism och mystik hos R., HLS II s. 41 f. (se ock dens., Platonsk-hellenska drag i R:s tankevärld, Nya Argus 1927 s. 201 f.) återför symboliken i *Kyrkan* på platonsk och nyplatonsk spekulation: »Det töckenhöljda, formlösa landskapet är som en bild av den väsenlösa materien. Så bryter ljuset fram, ljuset som i R:s hela diktning, liksom i den grekiska filosofien, betecknar det gudomliga i tillvaron. Och ur solljusets möte med töcknet växer formens besjälade värld fram.» Jfr ock Tideström, R. som estetiker s. 454 f., Viljanen, R. ja hänen runoutensa II s. 57.

Solens frambrytande ur dimman hör till de naturscenerier R. med förkärlek skildrar; skildringen i *Kyrkan* är emellertid den rikaste och mest åskådliga och har »något av en skapelsemyts höghet» (Hedvall RPS s. 52 f.). Jfr ock Söderhjelm JLR II² s. 117 och Belfrage, Helgonen i svensk romantisk dikt, Festskr Hirn s. 29 f. — Landskapet är ett inlandslandskap, vars geografiska läge icke närmare anges, men dess allmänna karaktär stämmer väl överens med den prägel av storlagenhet, enslighet och lugn, som enligt R. kännetecknar Saarijärvi-naturen (Några ord om nejderna, folklynnat och lefnadssättet i Saarijärvi socken. Normaluppl. VI s. 8). Diktens huvudperson, inhysingen Onni, den forne bonden, erinrar genom sitt livsöde om tiggaren Aron i *Elgskyttarne* och genom sin förtröstan på Gud om bonden Pavo (Söderhjelm l. c.); i Saarijärviuppsatsen hade R. ägnat ett särskilt stycke åt den roll inhysingarna spelade i socknens liv. — Belfrage a. a. s. 174 framhåller, att Onni tillhör den samhällsklass, i vilken pietismen främst hade anhängare, och att man häri antagligen får se en medveten avsikt hos R.: »Det är sannolikt att R. medvetet ställt inhysingen Onni vid sidan av den fint bildade, estetiskt anlagde gamle trädgårdsmästaren för att därmed antyda att dennes kristendomsuppfattning icke behövde vara ett avgränsat fåtals utan kunde förenas med

den enklaste och folkligaste fromhet. Därmed har han också knutit an vid legendens värld, i vilken himmelriket hörer framför allt de fattigaste till.»

Söderhjelm a.a. s. 117 anser det »icke osannolikt» att Kolmodins sommarsalm *Den blomstertid nu kommer* (GPs no. 317, Ps 1819 no. 394) ytterst givit upphovet till *Kyrkan*. Diktens djupaste källor torde få sökas på annat håll (se ovan), men verserna 79—86 äro, som R. själv i dikten antyder, inspirerade av denna psalm. (Jfr nedan komm. till dessa verser). Slutet av dikten är åter, som Söderhjelm l.c. påpekar, tydligt påverkat av den hel. Franciscus' fågelpredikan och av hans solhymn. Den förra av dem behandlas av Kosegarten i legenden *Die Creaturenliebe des heiligen Franciscus* (Legenden 1804 I s. 86); enligt Söderhjelm och enligt Nissen, *Z. f. d. Phil.* Bd. 64 s. 53 skall också *Des heiligen Franciscus Sonnengesang* finnas bland K:s legender, men den ingår icke i den första upplagan, den enda som jag haft tillgång till. I själva verket synes mig *Die Creaturenliebe* tillräcklig för att förklara den beröring med solsången, som finnes i *Kyrkan*; Kosegarten har i de inledande raderna till *Die Creaturenliebe* upptagit de drag i solsången som här komma i fråga. — Nissen l.c. vill i dikten finna ett omiskännligt inflytande av Uhlands *Die verlorene Kirche* (Gedichte, 19:te Aufl. 1851 s. 478), där en vandrare i skogen hör klockringning från en osynlig kyrka, men knappast med skäl (jfr Viljanen, R. ja hänen runoutensa II s. 465, not till s. 57). Genom sin starka lyriska ton och genom sin rika naturmålning skiljer sig *Kyrkan* aldeles från Kosegartens torra, rent sakligt berättande legender. Dikten står i dessa hänseenden långt närmare *Molnets broder*. Men från denna skiljer sig *Kyrkan* genom att alla spår av inflytande från de serbiska folkdikterna nu äro försvunna. Versmåttet, den tiostaviga orimmade trokén, är visserligen detsamma som i *Molnets broder* och i *Grafven i Perrho*. Men som Hollmerus påvisat (Kompositionen och stilen i *Molnets broder*, Modersmålsläraernas förenings årsskrift 1940, s. 64 f.) är denna vers i *Kyrkan* behandlad på ett helt annat sätt än i de tidigare dikterna. Medan i dem radslut och satsperiodgräns vanligen sammanfalla, brytas i *Kyrkan* versraderna oftast av längre pauser: »En mera slående olikhet i karaktären hos samma vers kan man knappast tänka sig än den mellan de kärva, inom sig slutna treradiga perioderna i *Molnets broder* och de extatiska cesurerna och eniambementen i denna fågelpredikan.» C.

5-6 Fem och sjutti vintrar täckt hans hufvud — Med en snö, som ingen sommar smälter. R. använder här samma arkaiserande åldersbeteckning som i fråga om den gamle Hane i *Grafven i Perrho* I v. 21—22: fyllde — Sjutti vintrar på sitt ärfda hemman. Här har emellertid

beteckningen konkretiserats genom sammanställningen av vintrarnas snö och de vita håren, »en snö, som ingen sommar smälter», vilken inför i bilden en antydning om motsatsen mellan människans förgänglighet och naturens evighet, denna tanke som så ofta återkommer i R:s diktning. I *Grafven i Perrho* med dess kärva känsloläge hade den passat mindre väl än i den mjukare *Kyrkan*. B.

12 *mildhet* i den nu föräldrade bet.: givmildhet, barmhärtighet. B.

18 *värden* se komm. till D II 2, v. 149.

21 och 25 *muren* spisen, se komm. till D II 3, v. 25.

23 och 56 *träsket* insjön, se komm. till *Grafven i Perrho* (D II 1) I v. 123.

24 *en hvitgrå dimma*. Hedvall RPS s. 61 f. påpekar, att *hvitgrå* här och *högbå* i v. 64 höra till de sällsynta fall, då R. använder samman-satta färgbeteckningar. Måhända finner man här inflytande från Alm-qvists stil; A. använder i påfallande utsträckning sådana sammansatta färgord. C.

31 *Gick han tyst till stranden*. Hedvall RPS s. 113 f. framhåller som för R. karakteristiskt att sorgen och smärtan vanligen hos honom äro tysta. C.

38 *från sin kosa vilsnad* förd vilse, villad. *Vilsna* användes flerstädes av R. och tycks över huvud taget ha brukats relativt oftare i Finland än i Sverige. I *Nadeschda VIII*, v. 38 har R. använt det på samma sätt som här: Jagar sländor, vilsnade från vattnet. B.

41 *morgonlugnet* jfr komm. till D I 35, v. 5.

60 Ändringen av denna vers i hs, varigenom *Mörkrets makter* ändrades till *mörker* skedde förmodligen då R. beslutade sig för att i v. 61—62 införa frågan *Var i högre — Maktens vård den gamle?* Hade *Mörkrets makter* fått kvarstå hade *högre makter* formellt kommit att framträda som en antites till detta, ehuru denna antites icke haft någon verklig täckning i innehållet. Anmärkas kan också att *mörkrets makter* lätt associeras med onskans makter, vilket icke här varit R:s avsikt. C.

64 *högbå* se ovan komm. till v. 24.

79-86 Dessa verser utgöra ett sammandrag av psalmen *Den blomstertid nu kommer* (jfr ovan inl. komm.). Ord som R. övertagit från psalmen äro: blomstertid, örtesängar, fågelsånger (i psalmen: man hörer fåglar sjunga Med mångahanda ljud), Sarons blomster, gröna dalens lilja (psalmen: du lilja i grön dal). »Som han bad» i v. 86 syftar på psalmens strof 4: Du ädle Jesu Kriste.. Uppvärm vårt kalla sinn. C.

89 *österns* se komm. till SN I v. 76.

92 *luftens skaror* omskrivning av fransklassisk typ. C.

95-96 *Och den gamle följde med sitt öga, — Stum af andakt, ljusets väg*. Här sammanbindes i koncentrerad form R:s starka känsla för ljuset och hans uppfattning av tystnaden som uttryck för en intensiv känsla. B.

103 *med klarnad blick, med molnfri panna*. Om dessa och liknande uttryck för inre klarhet och frid hos R. se Hedvall RPS s. 129 f. C.

105 *julle* här: roddbåt. Jfr komm. till D I 27, v. 1.

107-115 Dessa verser innehålla tydliga reminiscenser ur den hel. Franciscus fågelpredikan och ur hans solsång (se ovan inl. komm.). I *Die Creaturenliebe des heiligen Franciscus* heter det: Feu'r und Wasser, Baum und Blum' und Vöglein — Nannt' er seine Brüder, seine Schwestern; jfr härmed i R:s dikt v. 108—109. Vidare berättas i Kosegartens legend, att Franciscus uppmanat fåglarna att tillsammans med honom prisa Gud: Lieben Schwestern, wollet das bedenken — Und den guten Vater zärtlich lieben; jfr härmed i R:s dikt v. 110—111. C.

352-353. 25. *D o p e t*.

Dikten trycktes första gången i D III.

En hs, som säkert är den första nedskriften, finnes i Borgåsamlingen på ett löst blad. Papperet är vitt med gul nyans, utan vattenlinjer och vattenstämpel. Sidans storlek är 10,2 × 12,5 cm. — Hs skänktes av R. åt Moritz Hornborg; jfr inl. komm. till D III 1.

3 Hs saknar komma efter *alla* och efter *mångerfaren*.

6 Hs saknar komma efter *boning*.

7 Hs saknar semikolon efter *armen*.

9 Hs saknar citationstecken före och efter *Fader* och före *hvar* samt komma efter *Fader* och efter *hon*.

10 Hs har semikolon efter *Tröst* och därpå *se* (D III: frågetecken och *Se*).

Hs saknar komma efter *se* och efter *dött*.

11 Hs har frågetecken efter *hufvud* (D III: punkt).

12 Hs: *förtappat* (D III: förtappadt).

13 Hs saknar citationstecken efter *rike*.

Hs har icke mellanrum efter v. 13.

14 Hs har punkt efter *ordet* (D III: kolon).

15 Hs saknar citationstecken före *Hvarför*.

16 Hs saknar komma efter *dop* och citationstecken efter *nöddop*.

Hs har icke mellanrum efter v. 16.

17 Hs har punkt efter *jämmer* (D III: kolon).

18 Hs saknar citationstecken före och efter *Fader* och före *i* samt komma efter *Fader* och efter *hon*.

19 Hs har komma efter *vatten* (D III: semikolon).

20 Hs saknar komma efter *mig*.

Hs har punkt efter *under* (D III: komma).

21 Hs saknar citationstecken efter *ägde*.

Hs har icke mellanrum efter v. 21.

22 Hs: *Gubben* (D III: gubben).

Hs saknar komma efter *tankar*.

23 Hs och SA 1861 sakna komma efter *Eftersinnade*, hs även efter *stund*.

27 Hs saknar citationstecken före *Vattnet* och komma efter *icke*.

28 Hs: *anden* (D III: Anden).

Hs saknar komma efter *Handen* och punkt efter *vattnet*.

29 Hs saknar komma efter *dig* och utropstecken efter *frälsadt*.

30 Hs: *ande* (D III: Ande).

Hs först i *bre*; *bre* struket och raden fortsatt med *brända*.

31 Hs saknar citationstecken efter *tårar*.

När R. skrivit dikten kan icke med säkerhet fastställas. Att det skett senare än våren 1839, då R. publicerade sina legendöversättningar i BT, är visst. Att den över huvud icke tryckts innan den ingick i D III, kan tyda på att den är relativt sen, från 1842 eller våren 1843.

Någon direkt källa för legenden har icke uppvisats; berättelsen är tro-
ligen R:s egen uppfinning. Jfr Söderhjelm JLR II² s. 116. Nissen Z.
f. d. Phil. Bd. 64 s. 50 anmärker att i Migne, Patrologia Graeca Bd.
87, 3 no. 176 finnes en berättelse, som framhåller svårigheten att i
öknen förrätta dop; någon närmare beröring med R:s legend har den
dock icke. — Genom v. 27—28: Vattnet gör det visserligen icke, — Utan
Anden, som är med i vattnet, anknytes diktens moral omedelbart till
Luthers lilla katekes. — Nissen l.c. påpekar, att den enda prästerliga
förrättning R. någonsin verkställde, var ett barndop på Kroksnäs, som
han utförde, emedan barnets döende moder ville se barnet döpt före
sin bortgång (Strömborg BA II s. 175).

Versmåttet är den tiostaviga orimmade trokén. C.

---

2 *Eucharistos* Söderhjelm JLR II² s. 405 (not till s. 116) antar, att
R. själv bildat namnet på eremiten, vilket enligt S. icke återfinnes i
något legendarium. C.

7 *nyssfödt* nyfött. Ordet kan betraktas som en finlandism; jfr Berg-
roth FinlSv. s. 93. I SAOS är det sista rikssvenska belägget från
1816. B.

25 *slutligt* av R. flerstädes använd poetisk växelform till *slutligen*;
jfr Berg PoetFr. s. 66. B.

354-355. 26. *B ö n e n*.

Första gången tryckt i BT 15 april 1843 och där undertecknad *Rbg*.
Oförändrad intagen i D III.

En hs, säkert första nedskrift, finnes i Borgåsamlingen. V. 20—27

äro skrivna överst på sidan, v. 1—19 ett stycke under dem. Under v. 19 är sidan tom. — Dikten är skriven på baksidan av en odaterad absentieanmälan av C. E. S. Löfgren och vinkelrätt mot denna. Papperet vitt utan vattenlinjer och vattenstämpel. Sidans storlek 9,7 × 21 cm.

Titel saknas i hs.

1 Hs saknar komma efter *Engång*, efter *fromma* och efter *samtal*.

2 Hs saknar komma efter *middagsbord*.

3 Hs: *vänner* ä fr *gäster*.

Hs saknar komma efter *vänner*.

5 Hs saknar citationstecken före *Svär* och komma efter *verlden*.

6 Hs: efter *vanskelig* har R. börjat ett ord med *f*, men strukit denna bokstav och fortsatt med *id*.

Hs saknar semikolon efter *omsorg*.

7 Hs saknar komma efter *derför*.

11 Hs saknar komma efter *bultas*.

13 Hs saknar komma efter *Och*.

14 Hs saknar citationstecken efter *morgonandakt*.

Hs saknar mellanrum efter v. 14.

15 Hs: *hvarför* (D III: Hvarför).

Hs saknar frågetecken efter *störas*.

16 Hs saknar kolon efter *hellre*; efter *länge* är där och i BT komma (D III: semikolon).

17 Hs: efter *min* först *goda* (?), detta struket och ovan raden skrivet *fromma* (D III: *fromme*).

Hs saknar komma efter *granne*.

18 Hs: *vakna opp* (D III: stiga upp).

Hs saknar semikolon efter *bönen*.

21 Hs: *opp* (D III: upp).

Hs saknar komma efter *tänker*.

22 Hs saknar komma efter *arbeta*.

25 Hs saknar komma efter *suckar*.

27 Hs saknar citationstecken efter *böner*.

Då *Bönen* trycktes i BT påskaftonen den 15 april 1843 har den troligen skrivits kort förut, alltså kort före *Chrysanthos*, som skrevs under påskveckan.

Söderhjelm JLR II* s. 115 påpekar, att R. julen 1840 hade skänkt sin hustru Luthers skrifter, och att det otvivelaktigt är dessa, som givit R. idén till *Bönen*. Någon omedelbar motsvarighet till anekdoten i denna dikt har S. visserligen icke funnit i L:s Tischreden. »Men otaliga gånger berör ju L. i dessa sina bordssamtal gärningarnas och sinne- lagets lika stora betydelse för hänvändningen till Gud som bönen i ord,

han talar om andakten hos tjänsteflickan som skurar golvet, och han säger: 'Wie ein Schuster einen Schuh machet und ein Schneider einen Rock, also soll ein Christ beten. Eines Christen Handwerk ist beten.' Ur ett dylikt ställe har tydligen vuxit ut den Runebergska legenden om L., som förkunnar, att smedens hammarslag och 'trötta flämtning' i den tidiga morgonstunden äro en lika from bön som någonsin andras överksamma suckar; skalden har i L:s yttranden återfunnit sin egen övertygelse om den rätta andaktens art.» Om dikten jfr ock Belfrage, Rbg s. 169, Viljanen, R. ja hänen runoutensa II s. 55. Om den i dikten uttalade uppfattningens överensstämmelse med L:s kallelsetanke se ock Gyllenberg, En luthersk fänrik (1942), särskilt s. 28.

Versmåttet är tiostavig orimmad troké.

R. har tydligen bemödat sig om att i dikten genomföra en naturlig, vardaglig ton, motsvarande den i ett okonstlat samtal. Utom till ordvalet kan man hänvisa till de talrika överklivningarna. C.

6 *vanskelig id*. Rimligen har *vanskelig* den äldre bet.: föränderlig, förgänglig, som fortlevat i religiöst språk. *Vanskelig id* är den verksamhet som tillhör förgänglighetens värld och som icke har bestående värde; jfr Ps. 1819, 306: 4: En vanskelig gröda bärga vi — Af allt hvad tiden gifver. B.

356-365. 27. *Chrysanthos*.

Dikten trycktes första gången i D III.

En hs, som är den första nedskriften, finnes på ett löst blad i Borgåsamlingen. Papperet är vitt med gul nyans utan vattenlinjer och utan vattenstämpel. Sidans storlek är 8,8 × 20,8 cm. Dikten är skriven i två spalter på framsidan och en spalt på baksidan av papperet. Spalt 1 omfattar v. 1—89, sp. 2 v. 90—195, sp. v. 196—276. Handstilen är mycket liten och fin och ofta svårläslig. — Hs skänktes av R. åt Moritz Hornborg; jfr inl. komm. till D III 1.

Hs saknar titel och är icke genom några mellanrum mellan verserna delad i olika stycken.

1 Hs: *Kyrkans* (D III: kyrkans).

2 Hs och SA 1861 sakna komma efter *verlden*.

3 Hs saknar komma efter *bleknade*.

4 Hs: *den* är där dubbelskrivet.

Hs först: *med afsky* (?); *afsky* struket och ovan raden skrivet *rysning* (D III: med rysning).

5 Efter denna vers följde i hs först versen:

Redan tyngd af femton lustrers börda.

- Denna vers är sedan struken och dikten fortsatt med n.v. v. 6.
- 6 Hs saknar komma efter *Tidigt*.
- 7 Hs saknar komma efter *hjesa*.
- 9 Hs saknar komma efter *öra*.
- 11 Hs saknar komma efter *föddes*.
- 12 Hs saknar komma efter *Födelse*.
Hs först: *ej hat; hat* struket och raden fortsatt med *fasa*.
- 13 Hs saknar punkt efter *heligt*.
- 14 Hs: *Aldrig* (D III: *Alldrig*).
- 15 Hs saknar komma efter *jord*, efter *fanns* och efter *sköna*.
- 17 Hs saknar komma efter *Athen* och efter *tempelstaden*.
- 18 Hs: *sinnen* (D III: *sinne*).
Hs: *än ä fr* oläsligt (möjl. *ljuft*).
- 19 Hs: *hvertenda* (D III: *hvert enda*).
Hs saknar komma efter *modersmålet*.
- 21 Hs: *trosförvanter* (D III: *trosförvandter*).
Hs saknar komma efter *dystra* och efter *slutna*.
- 22 Hs först: *Sökte bergens; bergens* struket och raden fortsatt med *skogars*.
Hs saknar komma efter *tystnad*.
- 23 Hs och SA 1861: *fjerran* (D III: *fjärran*).
- 26 Hs saknar komma efter *upprätt* och efter *silfverhårig*.
- 27 Hs saknar komma efter *Fridsam* och efter *tålig*.
Hs först: *midt bland; bland* struket och ovan raden skrivet *i*.
- 28 Hs saknar komma efter *joller*.
- 30 Hs: *stämmas* tillagt ovan raden.
Hs saknar komma efter *folket*.
- 32 Hs saknar komma efter *voteringsškärf*.
- 33 Hs saknar komma efter *äter*.
- 34 Hs saknar komma efter *lugnet*.
- 35 Hs saknar komma efter *ande* och efter *svanlik*.
- 36 Hs saknar komma efter *vingen*.
- 37 Hs först: *Sökte ej han; genom siffror* ovan raden har sedan angivits att orden *han* och *ej* skola byta plats (D III: *Sökte han ej*).
I hs följde efter *ej* ett numera oläsligt ord, möjl. *öknars*, vilket strukits, varpå raden fortsatts med *mörka*.
Hs saknar semikolon efter *kulor*.
- 38 SA 1861 har komma efter *Nej*.
- 39 Hs först *löfvad* (?) *strand; löfvad* struket och ovan raden skrivet *lummig*.
Hs saknar komma efter *pinier* och efter *lagrar*.
- 41 Hs saknar komma efter *hafvet*.
- 42 Hs saknar komma efter *sjönk*.

- 44 Hs saknar komma efter *lefvat* och efter *lefde*.
- 47 Hs saknar komma efter *store*.
- 48 Hs först *rullens*; *s* struket (D III: rullen).
Hs: *yterst* ä fr oläsligt (möjl. *yta*).
- 49 Hs: *Kolonos* (D III: Koloneus).
Hs saknar kolon efter *tecknad* samt citationstecken före *Oidipos* och efter *Kolonos*.
Efter v. 49 bör följa mellanrum.
- 51 Hs: *Dröjde* ä fr oläsligt; *än* tillagt ovan raden.
Hs: *och* ä fr oläsligt.
- 53 Hs saknar citationstecken före *O* samt komma och citationstecken efter *Kolonos*.
Hs: *Skalden* (D III: skalden).
Hs har semikolon efter *Skalden* (D III: komma).
- 54 Hs saknar citationstecken före *Bygd*.
SA 1861 har komma efter *skönast*.
- 55 Hs saknar komma efter *Ljusa* och efter *glada*.
Hs har punkt efter *Kolonos* (D III: utropstecken).
- 56 I hs följde efter *med* ett oläsligt ord (*lundens?*), vilket strukits, varpå raden fortsatts med *lundars gröna hvalf förtrogen* (D III: lundars gröna skygd förtrogen).
Hs saknar komma efter *förtrogen*.
- 57 SA 1861: *Näktergalen* (D III: Nektergalen).
I hs följde efter *Nektergalen* ett numera oläsligt ord (eller möjligen två ord), vilket strukits, varpå raden fortsatts med *gäll*.
- 58 Hs: *Murgrönsrankans dunkel, Cithergudens* (D III: Murgrönsrankans dunkla rodnad, Gudens).
- 59 Hs saknar komma efter *svala*.
- 60 Hs: *gudaborna* (D III: Gudaborna).
- 61 Hs: *svärmar Dionysos* (D III: Dionysos svärmar).
Hs saknar komma i radslutet.
- 62 Hs: *I* ä fr oläsligt (möjligen *Ur*).
- 63 SA 1861 har komma efter *fägring*.
- 64 Hs saknar komma efter *gulnar*.
- 65 Hs saknar komma efter *näring*.
- 66 Hs: *Krets sin gullväg (?) skrider (?) Afrodite* (D III: Krets med guldtömm åker Afrodite).
Hs saknar citationstecken efter *Afrodite*.
- 67 SA 1861 har komma efter *värma*.
Hs saknar komma efter *färg*.
- 68 Hs saknar komma efter *fägring*.
- 69 Hs saknar komma efter *Sjöng*, efter *väckt* och i radslutet.
Hs: å-prick saknas i *hednasångarn*.

- Hs: *den gamle* (D III: Athenarn).
- 70 Hs saknar komma efter *yingling*.
- 71 I hs har raden först börjat med *Rörd*; detta ord har strukits och raden fortsatts med *Genomträngd*.
Hs saknar komma efter *lära*.
- 73 Hs saknar komma efter *fötter*.
- 74 Hs saknar semikolon efter *armar*.
- 76 Hs saknar komma efter *vrede* och efter *ömkan*.
- 78 Hs saknar komma efter *tankfull*.
- 79 Hs saknar citationstecken före och efter *Gubbe* samt komma efter *sade*.
- 80 Hs saknar citationstecken före *Blef*.
- 82 Hs har frågetecken efter *hjerter* (D III: tankstreck).
- 83 Hs har komma efter *sport* (D III: tankstreck).
- 84 Hs saknar komma efter *Der*.
- 85 I hs har raden först börjat med *Lefva* (?), detta ord har strukits och raden fortsatts med ett oläsligt ord, som ändrats till *Träla* (D III: Träla).
Hs saknar komma efter *försvinna*.
- 86 I hs är *symboler* i *praktisymboler* ä fr oläsligt.
Hs saknar komma efter *praktisymboler*.
- 89 I hs först *Tecknat öpp*; *öpp* struket och raden fortsatt med *an*.
- 90 Hs saknar komma efter det första *du* och punkt efter *glädje*.
SA 1861 saknar mellanrum efter denna vers.
- 91 Hs saknar komma efter *ensam*.
- 92 Hs: *försonarn* (D III: Försonarn).
Hs saknar komma efter *händer*.
- 93 Hs: *herre* (D III: Herre).
Hs saknar komma efter *an* och semikolon efter *herre*.
- 94 Hs saknar komma efter *Nej* och efter *saga*.
Hs först: *af en saga* (?); *saga* struket och raden fortsatt med *giftfyllad saga* (D III: af en giftfyllad saga).
- 95 Hs saknar komma efter *säng*.
- 96 Hs först: *Ren af dödens kyss*; orden *dödens kyss* sedan strukna och raden fortsatt med *dödens helsningskyss*.
SA 1861: *Re'n* (D III: Ren).
Hs saknar komma efter *helsningskyss*.
- 97 I hs har raden först begynt med ett nu oläsligt ord; detta har sedan strukits och ovan raden skrivits *Afrodites*.
Efter v. 97 följde i hs ursprungligen en vers, som började *Rysligt rysligt skall* (?) *en dag* (?). Denna vers har strukits. Under den har R. sedan fortsatt dikten med n.v. v. 98.

98 Hs har efter *slutet* komma och därefter *rysligt* (D III: frågetecken och Rysligt).

Hs saknar komma efter *rysligt* (båda gångerna).

99 Hs saknar komma efter *trohet*.

101 Hs saknar komma efter *Ryslig*.

102 Hs saknar komma efter *när* och efter *förtappad*.

103 Hs saknar komma efter *Gråtande*.

104 Hs saknar komma efter *svagt* och efter *tunga*.

Hs: *torkad* (D III: vissnad).

105 Hs saknar komma efter *fäfängt*.

106 Hs saknar citationstecken efter *fabelgudar*.

108 Hs saknar komma efter *gamles*.

Hs: *den* ä fr *hans* (?) och *blicken* fr *öga* (?).

109 Hs har punkt efter *an* (D III: kolon).

Hs saknar citationstecken före *Frid*, komma efter *Frid* och utrops-tecken och citationstecken efter *ynglig*.

110 Hs saknar citationstecken före *din*.

111 Hs har punkt efter *tror* och därpå *Dock* (D III: semikolon och dock).

Hs saknar komma efter *unga*.

113 Hs saknar komma efter *njurar* och frågetecken efter *dömmar*.

Hs: *då* (D III: när).

114 Hs: *herren* (D III: Herren).

115 Hs saknar komma efter *From*, efter *fördragsam* och efter *fridsam*.

Hs : *glad* ä fr oläsligt.

116 Hs saknar komma efter *Christen*.

118 Hs saknar komma efter *hofsam* och efter *tålig*.

119 Hs saknar komma efter *icke* (båda gångerna).

Hs: *stormar* ä fr oläsligt.

120 Hs först: *och gläds ej öfver strid; gläds ej öfver* struket och ovan raden skrivet *vet ej af; strid* ä t *att*; raden sedan fortsatt med *vredgas* (D III: och vet ej af att vredgas).

Hs saknar punkt efter *vredgas*.

121 Hs saknar komma i versslutet.

123 Hs saknar komma efter *Yngling*.

124 Hs saknar komma efter *Tro* och efter *dalar*.

125 Hs saknar citationstecken efter *skugga*.

126 Hs har semikolon efter *Sagdt* och därefter *och* (D III: punkt och Och).

127 Hs saknar komma efter *sida*.

129-131 Dessa verser äro i hs först överstrukna uppifrån nedåt, **men** sedan understrukna för att ange att de dock skola kvarstå.

- 129 Hs saknar komma efter *framled*.
 130 Hs saknar komma efter *hvila*.
 131 Efter denna vers följde i hs ursprungligen en som troligen lytt:

Men Chrysanthos fortfor än att tala.

Denna vers är överstruken och i mellanrummet mellan spalterna 1 och 2 äro nedifrån uppåt tillskrivna de n. v., verserna 132-135.

136 Hs saknar citationstecken före *Vackra* och komma efter *ynghing*.

Hs: *den gamles* ä fr oläsligt (*en gubbes* ?).

137 Hs saknar komma efter *sinne*.

138 Hs: Raden begynte först *Blott en fråga eller två*. *Blott* är överstruket och ovan raden skrivet *Dig*. *eller* är ä t *än*. *två* är överstruket och raden fortsatt med *kanhända tvenne* (D III: *Dig en fråga än, kanhända tvänne*).

SA 1861 har liksom hs *tvenne* (D III: *tvänne*).

Hs har kolon efter *tvenne* (D III: punkt).

139 Hs: Raden lydte först *När jag ser ditt anlets form, din raka* (de två sista orden äro osäkra). Sedan har raden från och med *ditt* strukits och ovan raden skrivits: *ovalen af ditt anlet* (D III: *När jag ser ovalen af ditt anlet*).

Hs saknar komma efter *anlet*.

140 I hs har raden först börjat med *Raka*, men detta har strukits och raden fortsatt med *Pannans näsans fina* [därpå oläsl. ord] *tycke*. *fina* och det därpå följande ordet ha sedan strukits och ovan raden skrivits *stolta raka*. (D III: *Pannans, näsans stolta, raka tycke*).

Efter v. 140 följa i hs två sedan med längdstreck överstrukna verser, vilkas lydelse jag icke kunnat tyda.

141 Hs saknar komma efter *Attisk*.

142 Hs saknar komma efter *båda*.

143 Hs: *fördömmar* ä fr *förbannar*.

SA 1861 har komma efter *ton*.

144 Hs: *att du är Hellen* (D III: *att Hellen du är*).

Hs har komma efter *Hellen* och därpå *men* (D III: punkt och *Men*).

147 Hs saknar komma efter *födas*.

148 Hs har komma efter *Mitylene* (D III: frågetecken).

Hs: *kanske* (D III: *Kanske*).

149 Hs har punkt efter *kust* (D III: frågetecken).

150 Hs saknar komma efter *dig* och efter *föddes*.

151 Hs saknar citationstecken efter *drömmar*.

152 Hs saknar citationstecken före och efter *Delos* samt komma efter *Delos* och efter *ynghingen*.

153 Hs saknar citationstecken före *det*.

- 155 Hs saknar komma efter *fader*.
- 156 Hs saknar citationstecken efter *funnit*.
- 157 Hs saknar citationstecken före och efter *Kallinikos* samt komma efter *åter*.
- 158 Hs saknar citationstecken före *Ej* och komma efter *nämnt*.
- 159 Hs saknar punkt efter *Delos*.
- 160 Hs saknar komma efter *O* och efter *mångbesjungna*.
- 161 Hs: *gudar* (D III: *Gudar*).
- 162 Hs saknar komma efter *Artemis'*.
- 163 Hs saknar komma efter *kullar*.
- 164 Hs saknar komma efter *cypresser*.
- 165 Hs har punkt efter *dalar* och därpå *Skall* (D III: tankstreck och skall).
- 166 Hs: *Nyktos* ä fr oläsligt.
Hs saknar komma efter *dal*.
Hs: *Cither* ä fr oläsligt.
Hs har punkt efter *helgad* (D III: frågetecken).
- 169 Hs saknar komma efter *öar*.
- 170 Hs saknar komma efter *så*.
- 171 Hs saknar komma efter *Delos* och efter *lund*.
- 176 Hs: i *hjärtas* är *s* troligen senare tillagt.
SA 1861 har komma efter *säg*.
- 177 Hs: Versen började ursprungligen med *Något minne*. Dessa ord strökos sedan och raden fortsattes med n. v. v. 177. I denna är dock *Djup* ä fr *djupt* och *ett* tillagt ovan raden.
Hs saknar komma efter *minne* och efter *sparadt*.
Efter v. 177 följa i hs två sedan med längdstreck överstrukna rader. Den första av dem synes ha slutat: *den tid i oskuld*. Den senare tyckes helt ha överensstämt med n. v. 179. Efter de strukna verserna följer n. v. v. 178.
- 179 Hs: *Nyktos* ä fr oläsligt.
Hs har punkt efter *lekte* (D III: frågetecken) och saknar där citationstecken.
- 180 Hs saknar komma efter *skära*.
Hs: *sk* i *skära* ä fr oläsligt.
- 182 Efter denna vers följde i hs närmast en sedan med små snedstreck överstruken vers:

Och jag hör på klangen af din stämma

Efter den följa elva med långa streck uppifrån ned överstrukna svårläsliga verser, som synas lyda:

*Du har nämnt ett ord, ett namn, o fader
 Talte han, ett namn som längst af alla
 Jordens toner susat i mitt öra.
 Om jag minnes nyktos dal? — Jag glömt den
 Tusen gånger hoppas (?) jag (?) ha (?) glömt den
 O, blott mer förförisk (?) tusen gånger
 Har den åter blommat opp för sinnet.
 Säg då du som är hvad ingen (?) varit
 Af de trogna dem jag känt och vördat
 Mild mot jorden äfven kan jag älska
 Utan synd mitt nattilifs skuggestalter?*

Efter dessa verser följde n. v. v. 184.

183 I hs är denna vers skriven i mellanrummet mellan spalt 1 och spalt 2 nedifrån uppåt; genom ett tecken i slutet av v. 182 anges att den skall införas efter denna.

Hs saknar kolon efter *fortfor* och citationstecken före *jag*.

Hs: *jag* (D III: *Jag*).

184 Hs: ursprungligen synes raden ha lytt: *Jag dock hört en sagn, Archipelagens. Jag* har ändrats till *Till, dock hört strukits, engång* tillagts ovan raden efter *sagn* (D III: *Till en sagn engång, Archipelagens*).

185 Hs saknar komma efter *snart* och efter *kanhända*.

186 Hs först: *Har den hunnit äfven*; detta struket och ovan raden skrivet *Skall den spridas öfver*.

189 Hs och SA 1861: *Knappt* (D III: *Knapt*).

Hs: *skådat* ä fr oläsligt.

Hs saknar komma efter *skådat*.

191 Hs först: *jordisk*, detta struket och raden fortsatt med *sinlig*.

SA 1861: *sinnlig* (D III: *sinlig*).

192 Hs saknar komma efter *öfverlåta*.

193 Hs saknar komma efter *älskling*.

194 Hs: *Nyktos* ä fr oläsligt.

Hs saknar komma efter *Nyktosdalen* och efter *trogen*.

195 Hs saknar punkt efter *blomstervårdarinna*.

196 Hs först: *ofta (?) hela dagen*; *ofta* struket och ovan raden skrivet *stundom* (D III: *stundom*).

Hs saknar komma efter *morgon*.

198 Hs: *blid* ä fr oläsligt.

Hs saknar komma efter *förtrolig*.

199 Hs saknar komma efter *Vattna* och efter *stöda*.

202 Hs saknar komma i versslutet.

203 Hs: *låga* ä fr oläsligt.

- 204 Hs: *blick* ä fr *skäl* (?).
Hs saknar komma efter *blick* och efter *dunkla*.
- 208 Hs saknar komma efter *färger*.
Efter v. 208 följde i hs först n. v. v. 210; hela denna vers har sedan strukits och nedanför skrivits n. v. v. 209.
- 209 Hs: *markens döttrar* ä fr oläsligt.
Hs saknar komma efter *gåfvor*.
- 211 Hs saknar komma efter *Der* och efter *mängden*.
- 212 Hs: *ljuft* ä fr oläsligt (möjligen *gladt*).
- 215 Hs: *äter* ä fr oläsligt (möjligen *ännu*).
- 216 Hs saknar komma efter *yppad*.
SA 1861: *aldrig* (D III: *aldrig*).
- 217 Hs saknar komma efter *Kärlek*.
- 218 Hs saknar komma efter *gick*.
Hs: *Blommor* ä fr *Systrar* (?).
- 220 Hs: *Sällt* ä fr oläsligt (möjligen *Dock*).
Hs saknar komma efter *gestalt*.
- 221 Hs saknar komma efter *skapelse*.
- 222 Hs saknar komma efter *rodnad*.
- 223 Hs har punkt efter *blick* och därpå I (D III: komma och i).
- 224 Hs saknar komma efter *stämna*.
- 225 Hs: versen lydde där först *Och af nya former blott men ständigt*; ovan raden före *former* har tillagts *i tusen skilda*, medan *af nya* strukits; *blott men ständigt* har likaså strukits och i radslutet tillagts *lefde* (D III: Och i tusen skilda former lefde).
Under v. 225 fanns i hs en sedan struken rad:
Hennes ande öfverallt han möttes.
- ande* är ä fr oläsligt (*åsyn?*).
- 226 Hs: *För hans glada sinne hon allena* (D III: För hans fromma kärlek hon allena).
- 228 Hs saknar komma efter *höja*.
- 229 Hs saknar komma efter *rena*.
- 230 Hs saknar komma efter *honom*.
- 231 Hs saknar komma efter *fint*.
Hs: *parkens* ä fr oläsligt.
- 232 Hs: *anlet* (D III: kinder).
Hs saknar komma efter *rodnat*.
- 233 Hs har komma efter *sammangjutit*.
- 234 Hs saknar komma efter *blick* och efter *blomstergården*.
- 235 Hs saknar tankstreck i radslutet.
Efter v. 235 följde i hs följande sedan med streck uppifrån ned strukna rader:

*Fader säg mig skall för nyktosdalen
Och dess minnen ynglingen förtappas
Han är borta nu från Marmaryne
Vid din sida gör han denna fråga.*

- I den tredje av dessa verser är *Han* ä fr oläsligt.
Efter dessa verser följer n. v. v. 236.
- 237 Hs saknar komma efter *varit* och tankstreck i radslutet.
Hs: *på* (D III: från).
- 238 Hs och SA 1861 sakna citationstecken i radslutet.
- 240 Hs saknar citationstecken före *O* och efter *fader*.
- 241 Hs saknar citationstecken före *Nämn*.
- 242 Hs saknar semikolon efter *öra* och komma efter *dem*.
- 243 Hs saknar komma efter *glömma*.
- 244 Hs saknar citationstecken i radslutet.
- 245 Hs har punkt efter *allvar* (D III: kolon).
- 246 Hs saknar citationstecken före *Yngling* och komma efter *Yngling*.
Hs har punkt efter *skola* (D III: komma).
- 247 Hs: *minnen* ä fr oläsligt.
Hs har punkt efter *icke* (D III: semikolon).
- 249 Hs saknar komma efter *späda*.
- 250 Hs saknar utropstecken efter *verlden*, komma efter *o* och fråge-
tecken efter *du*.
- 252 Hs saknar komma efter *stormar*.
- 253 Hs saknar komma efter *öga*.
- 255 Hs saknar komma efter *Yngling* och punkt efter *blomgård*.
- 256 Hs saknar komma efter *der*.
- 257 Hs saknar komma efter *länder*.
- 258 Hs saknar komma efter *folkslag*.
- 259 Hs saknar komma efter *suck*.
- 262 Hs saknar komma efter *bäfvän*.
- 263 Hs först: *Det är Christi; Christi* struket och raden fortsatt med
Herrans.
Hs saknar punkt efter *besöker*.
- 264 Hs saknar komma efter *kärlek*.
- 265 Hs saknar komma efter *Blyg* och efter *rusig*, SA 1861 har komma
efter *saligt*.
- 266 Hs: *han* (D III: Han).
- 267 Hs saknar komma efter *ljus*.
- 269 Hs och SA 1861: *hans* (D III: Hans).
- 270 Hs: *honom* (D III: Honom).
- 271 Hs: *hans* (D III: Hans; två gånger).
Hs saknar komma efter *vara*.

272 Hs: *det ä fr oläsligt: ljus ä fr ljust.*

Hs: *hans* (D III: Hans).

273 Hs: *Strömmat* (D III: Strålat).

Hs saknar komma efter *sol*.

274 Hs först: *Milda här, hans hela blomsterrike; hela blomsterrike* struket och versen i marginalen fortsatt med *mänskoätter, hela* (D III: Milda här, hans mänskoätter — hela).

Under *ménskoätter, hela* är i marginalen tillagd v. 275.

275 Hs saknar komma efter *blomsterrike*.

276 Hs saknar komma efter *blött*; hs, D III och SA 1861 sakna citationstecken i radslutet, vilket här tillagts.

Strömborg BA II s. 282 meddelar ett utdrag ur ett brev från R. till Fredrik Cygnaeus 22 april 1843, där R. omtalar, att hans hälsa varit skral och sedan fortsätter: »En legend på en 300 verser kom jag dock tillrätta med under påskveckan» [12-18 april]. Denna legend är uppenbarligen *Chrysanthos*, vars nedskrivningstid sålunda är exakt känd. Om möjligheten av att dikten koncipierats redan tidigare (slutet av 1841) se komm. till *Kyrkan* (D III 24). Om R:s uppskattning av dikten vittnar uttalandet i brevet till Cygnaeus: »Den är på sätt och vis för närvarande en favorit.»

Chrysanthos är en av de för kännedomen om R:s religiösa uppfattning centrala dikterna.

Tydligast framstår sambandet mellan *Chrysanthos* och *Den gamle trädgårdsmästarens bref*. Den gamle greken och den gamle trädgårdsmästaren företräda båda R:s uppfattning att Gud uppenbarar sig i naturen likaväl som i sitt ord. Mot dem båda ställas sedan de kristna fanatikerna, pietisterna och den grekiske ynglingen, för vilka livet i naturen är blott synd, vilken ohjälpligt leder till förtappelse. Och liksom R. i *Till författaren af 'Svar till den gamle trädgårdsmästaren'* understryker att uppenbarelsen i naturen och uppenbarelsen i ordet fullständiga varandra och endast tillsamman skänka en verklig och full förståelse av denna uppenbarelse så mynnar också *Chrysanthos* ut i maningen att fördjupa sig i dessa båda former av uppenbarelsen som förklara varandra.

Samtidigt finner man emellertid, vilket särskilt Tideström betonat, i *Chrysanthos* mycket, som närmast visar sammanhang med R:s filosofiska uppsatser. En av dessa punkter är organismbegreppet, vilket R. teoretiskt utvecklat i dialogen *Om organism* (ES I s. 276 f., vartill ansluter sig det av Tideström, R. som estetiker s. 538 avtryckta partiet). »Det är samma betraktelsesätt på det lilla och det stora i världen, som *Chrysanthos* vill lära den mörkblickande unge mannen: Den förening av själ och dunkelt stoff, som finns hos plantan, finns också hos

mänskoblotman; hela blomstergården med dess rosor och liljor står fram i den unga flickans gestalt, 'mer förklarad blott'. Och den grad af förklaring, som hon kastar över tillvaron för den älskande, symboliserar en ännu högre.» (Tideström a. a. s. 523). Parallellen i *Chrysanthos* mellan kärleken och det kristna gudsförhållandet motsvaras åter i samma dialog av tesen: [Försonaren är i ett allmännare lif] Kristus, i Menniskans individuella lif hans symbol Kärleken» (citatet från det i T:s arbete tryckta partiet s. 539). Slutligen betonar T. att hela legenden upp bäres av Kristusmystik: »Tron på Försonaren Kristus blir för R. . . en förutsättning för tron på tillvarons gudomliga natur. Kärleken till Kristus blir ett med kärleken till naturen, Kristi kropp, alltså ett med den glada verklighetsbejakelsen.» (a. a. s. 525). Denna Kristusmystik återfinnes i R:s *Med anledning af framställda frågor i ett religiöst ämne* (ES I s. 265 f.; trol. skr. 1837). Det heter där bl. a.: »Utan Kristus är allt ett själlöst stoff, med honom blir allt hans lefvande kropp, och ingen älskar honom rätt, utan att äfven älska den värld, i hvilken han lefver och röres. Så må vi icke förkasta jorden, utan långt mer älska den för Kristi skull, såsom kärleken glädes icke allenaast att se in i den älskades öga och der söka en glimt af dess själ, utan äfven att hålla och betrakta dess hand, icke för stoftets skull, som handen innehåller, utan för personens, som den tillhör. Så skola vi icke hata, utan älska; älska jorden.»

Om det religiösa innehållet i dikten se Estlander, R:s religiösa världsåskådning FU I 1885-1886, s. 5 (Skr. I s. 37), id. RS s. 429, Söderhjelm JLR II² s. 118 f., Belfrage Rbg s. 174 f., P. Wieselgren, R. och tros läran HLS 10, 1934, s. 19 f., Hedvall Rbg² s. 145, Tideström, R. som estetiker s. 499 not 1 och s. 520 f., Viljanen, R. ja hänen runoutensa II s. 61 f.,

Till frågan om kristendomens förhållande till verkligheten ansluter sig nära frågan om antikens och kristendomens förhållande till varandra, vilken också blir ett av huvudmotiven i *Chrysanthos*. Den kristne *Chrysanthos* kan fortfarande älska de grekiska skalderna därför att han i deras världsåskådning — liksom R. själv — fann en förberedelse till kristendomen. Särskilt gällde detta Sofokles, vars diktning förväntas med kristendomen redan hade betonats av A. W. Schlegel. Om detta motiv i *Chrysanthos* se särskilt Söderhjelm JLR II² s. 118, Belfrage Rbg s. 181, Tideström, R. som estetiker s. 496 f.

Med legenderna i egentlig mening sammanhänger *Chrysanthos* huvudsakligen därigenom att den är förlagd till den första kristna tiden. Den förtäljer varken om under eller martyrer. Den berättar över huvud icke om händelser utan den är alltigenom ett samtal mellan två representanter för olika världsåskådningar.

Ovan har varit fråga om idéinnehållet i *Chrysanthos* och dess sam-

band med R:s tidigare verk. Det finnes emellertid också några andra drag i dikten som kunna ställas i ett sådant sammanhang. Söderhjelm JLR II² s. 405, not till s. 119, påpekar, att då Chrysanthos i ynglingen upptäcker en son till sin forne gästvän Kallinikos, detta ovillkorligen leder tankarna till *Hanna* och vänskapsförhållandet mellan pastorn och den främmande ynglingens fader. Och han anmärker vidare, att skildringen av sommarmorgonen i *Kyrkan* och den av aftonlugnet i *Chrysanthos* både erinra om varandra och kontrastera mot varandra: »Mot det finska landskapet med sin kyliga morgondimma, sina uddar och öar, träsk och ensliga skär står i den andra dikten som en måhända beräknad, i alla fall verkningsfull motsats den sydländska aftonstämningens varma glöd.» (ibid. s. 119 f.).

Att dikten i vissa hänseenden erinrar om Almqvist har framhållits av flera forskare: Söderhjelm JLR II² s. 120, Warburg, Illustr. sv. litteraturhistoria (uppl. 2) IV: 2 s. 17, Viljanen, R. ja hänen runoutensa II s. 61 f. På en punkt är inflytandet tydligt: R. har från A:s *Melia* (Törnrosens bok, imperialoktavuppl. I) upptagit namnet Kallinikos. Annars kan detta inflytande icke genom några påtagliga detaljer uppvisas, men mycket tyder på att det dock finnes. Söderhjelm hänvisar till att *Svangrottan på Ipsara* (likaså i Törnrosens bok, imperialoktaven, I), vilket stycke R. ställde mycket högt, också har ett sen-antikt, kristligt färgat ämne och att där finnas två scener av ren blomstersymbolik, erinrande om den i *Chrysanthos*. Warburg hänvisar allmänt till A:s *Rosaura* utan att ange några enskildheter; förmodligen har W. närmast tänkt på den blomstersymbolik, som finnes också i denna A:s berättelse. Men *Svangrottan på Ipsara* synes både ur innehållets och kronologins synpunkt ligga närmare till hands. Imperialoktavupplagens första band hade utkommit 1839 och sysselsatte R. mycket (jfr brev från Fredrika till Augusta Lundahl 30 juli 1842, cit. Strömborg BA II s. 268). *Rosaura* hade första gången publicerats redan 1822 i Opoetisk kalender och omtrycktes sedan först 1849 i imperialoktavuppl. bd. II. — P. Wieselgren HLS 10 s. 19 f. finner i diktens slutparti (v. 250-269) i tankeinhållet en viss likhet med Vitalis' *Den frommes lif* (SVS II s. 30). Likheten synes icke vara av den art att den skulle visa något direkt samband mellan dikterna.

Hedvall Rbg¹ s. 80 f., (Rbg² s. 132 f.) anser, att Marmarynes' gestalt inspirerats av Maria Prytz (jfr ock Viljanen, R. ja hänen runoutensa II s. 143 f.). Däremot framhåller Synnöve Ilmoni, Fredrika Runeberg och J. L. R:s legend Chrysanthos (Nya Argus 1929 s. 181 f.) den betydelse Fredrika enligt hennes åsikt haft för dikten. Några avgörande skäl för eller mot dessa uppfattningar kunna knappast framföras; de torde få betraktas som hypoteser, byggda på rätt osäkra grunder.

Versmåttet, den tiostaviga orimmade trokén, är detsamma som R. använt

i *Kyrkan* (D III 24); om behandlingen av versmåttet jfr komm. till denna dikt. C.

Titeln. Namnet Chrysanthos är litterärt betygat som antikt grekiskt namn, men förekommer i sådana källor som man knappast kan tro att R. haft någon beröring med. Så omtalas hos kyrkohistorikern Sokrates att namnet bars av en novitiansk biskop på 400-talet. En romersk legend berättar om en Chrysanthus som lidit martyrdöden i slutet av 200-talet eller början av 300-talet. R:s dikt har ingen som helst likhet med denna legend och är ju heller icke någon legend i egentlig mening. Man kunde också komma att tänka på kejsar Julianus' lärare, nyplatonikern Chrysantios, som prisats för sin välvilliga och älskvärda läggning. Någoting som antyder att R. haft den icke-kristne filosofen i tankarna, när han givit namn åt sin dikts kristne lärofader, kan dock icke spåras. Det förefaller troligast att R. själv skapat namnet, vars innebörd passar väl samman med diktens innehåll. B.

18 *vällust*. »I *Chrysanthos* har det [ordet vällust] fått en alldeles särskild och ny prägel. — Här har R:s konstnärslidelse och konstnärsglädje gett ordet dess bitoner; vi höra skaldens glädje över det ädla material han arbetar med.» Hedvall RPS s. 265. C.

32 *voteringskärf*. Röstgivningen skedde medelst lerskärvor. B.

35-36 *Och i bönens djup hans ande, svanlik*, — *Ville skölja jordens stoft från vingen*. Bilden hör till dem, i vilka Hedvall RPS s. 160 finner ett reflekterat drag. — Om svanen i R:s diktning jfr komm. till D I 14. — I Almqvists *Svangrottan på Ipsara*, om vars möjliga betydelse för *Chrysanthos* se ovan, börjar Ismenes monolog (imperial-oktavuppl. I s. 137): I sköna svanor! tagen af min hand den mat, — Som här i vattnet simmande er bjuds i qväll. — Er sköljen glada i den svala, klara dam, — Och doppen hufvudet. Något litterärt inflytande behöver icke föreligga, men det är tänkbart att A:s rader givit R. en impuls till bilden. — R. återkommer till en liknande jämförelse i psalmen nr 225: Som vattenfågeln dyker ned — I fjärdens klara bölja, — Att minsta fläck af stoft dermed — Från sina vingar skölja, — Så två sig anden ren och skär — I ordets djup det klara. Normaluppl. VIII s. 76 f. C. B.

40 *skuggans svalhet* jfr komm. till det analoga *lundens skymning* IE II 6, v. 2.

45 *Sunion* Attikas sydligaste, bergiga udde. C.

53-66 Dessa rader utgöra, som R. själv anger, en parafras av en del av en körsång i Sofokles' *Oidipus i Kolonos*. Denna del lyder i Zilliacus' översättning (*Oidipus i Kolonos* s. 83 f.):

Främling, nu på din vandringsväg
jordens fagraste nejden nått,
ädla springares fosterbygd,
skimrande vita Kolonos.
Här i heliga lundens djup
näktergalen sin klara drill
stämmer upp under gröna valv,
murgrönsslingornas mörka skygd,
under frukttyngda hängen.
Hit ej solljusets strålar nå,
inga stormiga vindars il,
men Dionysos svärmar här
följd av tjänande nymfer.

Och av himmelska daggen närd
varje morgon narcissen står
skönt i blomning, från fordomtid
Höga gudinnornas krona.
Krokos lyser i gyllne glans.
Aldrig slumrande källors språng
sprida ut över jordens barm
vederkvickande, evig ström,
Kephisos' vandrande vatten.
Aldrig någonsin denna trakt
Sånggudinnornas körer fly,
ej gudinnan med gyllne töm
nejden skyr, Aphrodite. C.

53 *Kolonos* en kulle nordväst om Aten; Sofokles' hembygd. Då det i föregående vers säges, att Chrysanthos' blickar »sväfvade kring den besjungna nejden» synes detta tyda på att R. antagit att man från Sunion kunnat se Kolonos, något som icke torde vara fallet. C.

63 *med himmelsk dagg på bladens fägring*. Man kan jämföra uttrycket med det från *Ett litet öde* hämtade: [Drömmens ängel] Två din själ i sjöars renhet (SS II s. 219) som Mjöberg Stilstud. s. 99 anfört till belysning av stildraget att låta ett adjektiviskt element representeras av ett substantiviskt huvudord; jfr komm. till D II 4, v. 11—12. B. 64 *gulnar* lyser gul; här utan tanke på mognande eller vissnande. B. 68 *sin sälla hembygds fägring*. Enligt Hedvall RPS s. 268 avser *säll* här att väcka erinringar om antik poesi och kan betraktas som ett slags homeriskt epitet, motsvarande det grekiska *μακάρος*. Jfr nedan komm. till v. 149 f. C.

87 *vårfrisk*. Ordet är tidigast antecknat från Atterbom. B.

89 *Tecknat an*. Denna lösa förbindelse användes även av Atterbom; se Berg Poet Fr. 137. *B.*

96 *helsningskyss*. Äldre belägg i SAOB från Atterbom. *B.*

100 *nådförbundet* med avkortad förled av metriskä skäl. *B.*

101 *svafvellågor*. Ordet förekommer i R:s ungdomsdikt *Försynen* (SS II s. 8). *B.*

106 *väsenlösa fabelgudar* jfr D III 19, v. 105.

118-125 Verserna äro en parafra av I Korinterbrevets kända ord om kärleken (kap. 13, v. 2 f): Och om jag kunde profetera och visste all hemlighet och allt förstånd, och hade all tro, så att jag försatte berg, och hade icke kärleken, så vore jag intet. — Kärleken är tålig och mild; kärleken skalkas intet, han uppblåses icke; — Han skickar sig icke ohöfveliga, han söker icke sitt, han förtörnas icke, han tänker intet argt. — Han fördrager all ting, han tror all ting, han hoppas all ting, han lider all ting. — Kärleken vänder aldrig åter, ändock Profeterna skola återvända och tungomålen skola afkomma och förståndet skall återvända. *C.*

149-151 *En lycklig — Fader lyfte dig, hvarhelst du föddes, — På sin arm och drömde sälla drömmar*. Hedvall RPS s. 268 anser att ordet *säll* här liksom i v. 68 anknyter till homeriskt språkbruk och erinrar särskilt om Odysseus' hälsning till Nausikaa (Od. VI v. 154, Lagerlöfs övers.): »trefalt lyckliga då din fader och vördade moder», där den grekiska texten också har *μακάρες*. *C.*

153 *hafomflutna*. Ordet användes i en översättning ur Goethes Tasso i PK 1815, I s. III, där det återger originalets *meerumgebne*. Något grekiskt epitet som givit R. ordet tycks ej finnas. *B.*

154 *Kallinikos*. Namnet är taget från en av huvudpersonerna i Almquists *Melia*; se ovan inl. till komm. *C.*

159 f. *Delos*, en av de cykladiska öarna, var enligt den grekiska mytologin Apollons och Artemis' födelseort och ett av de centrala ställena för Apollons kult. Då R. kallar ön »den mångbesjungna» tänker han sannolikt närmast på den homeriska hymnen till den deliske Apollon, där födelsemyten återges. Då R. kallar Delos »den gröna ön» och talar om »dess höga kullar, Skuggade af cedrar och cypresser» synes detta icke motsvaras av verkligheten; ön är — och var i forntiden — på grund av vattenbrist kal och karg. Om Delos och Apollonkulten där se t. ex. Pauly-Wissowa, Real-Encyklopedie. *C.*

163 *Fosterhem* fosterbygd. *B.*

166 *Nyktos dal*. Någon dal med detta namn finnes icke på Delos; såvitt jag kunnat se förekommer namnet Nyktos över huvud icke i antikens geografi. Det förefaller som om R. ursprungligen hade givit dalen ett annat namn (i v. 166, 179 och 194 är *Nyktos* ändrat från något annat nu oläsligt ord; i de överstrukna raderna efter v. 182 och v. 235

och i v. 247 står emellertid från början *Nyktos*). Som en gissning kan framkastas att R. ämnat kalla dalen Kynthos, vilket är namnet på ett berg på Delos, men sedan funnit detta olämpligt och genom ett anagram skapat ordet *Nyktos*. C.

166 *Citherguden*. Apollon ansågs vara uppfinnaren av kitharan, en art av lyra, efter vilken senare tiders cittra fått sitt namn. Därav Apollons epitet *citharoedus*. C.

167-168 *Pelops'-Halfö* Peloponesus. B.

180 *Så han sade* se komm. till D II 2, v. 78.

183 ff. i hs tyckas ge vid handen att R. först tänkt att här införa ett svar av Kallinikos, motsvarande det som senare ges i 240—244. På detta ställe (efter v. 182) kan svaret blott anknyta till omnämmandet av *Nyktosdalen*. När det i den fullbordade dikten har införts efter berättelsen om *Marmaryne* och ynglingens kärlek till henne och hennes »blomstergård», har det genom denna rikare bakgrund fått betydligt starkare pregnans, varom ingressen (i v. 239) med dess omnämmande av stora tårar på den unges kinder också vittnar. B.

188 *Marmaryne*. Namnet torde vara skapat av R. C.

188 *lustrer* femårsperioder. C.

203—205 *Lät hon så sin andes låga drickas — Af den spådas blick, och plantans dunkla, — Tysta stoft af hennes själ besjålas* samt 256—260 *Solar sår han [Försonarn] der, och stjernor strör han — Kring som liljor, vårdar stora länder, — Stöder folkslag, hör också den minsta — Menskoblommans suck, och mildt till alla — Lutad låter dem sin kärlek dricka*. Tideström, R. som estetiker s. 530 f. påpekar den formella likheten med Stagnelius, *Suckan ur stoftet* (D 1824 III s. 128):

O Jesu! Du allena är
 Det ord, som våra själar när.
 Som fästets alla stjernor blicka,
 I rymdens blåa jättesal,
 Mot en gemensam sol och dricka
 Dess evigt fyllda ljuspokal,
 Så lifvets alla ådror qvälla
 Från Dig, Du varelsernas källa!

T. tillägger dock att denna likhet icke är så ovanlig att den på minsta sätt skulle bevisa påverkan. C.

204—205 *plantans dunkla, — Tysta stoft av hennes själ besjålas*. Jfr sammanställningen av *menskoblommor* och *stoftblommor* i *Den gamle trädgårdsmästarens bref*. Normaluppl. IV s. 286. B.

209 *markens döttrar*. Denna omskrivning är icke blott formell som så många av den franskklassiska stilens omskrivningar, utan den har

en djupare innebörd: den understryker väsensfrändskapen mellan blomorna och människorna så som senare ordet *menskoblomma* i v. 259 gör det. C.

214 *Blomsterfolket*. Ordet hade tidigare använts av Tegnér i hans svar på Agardhs inträdestal i Svenska Akademien. WB VII s. 50. B.

216-235 Tideström, R. som estetiker s. 522 påpekar att dessa verser erinra om Kellgrens hyllning till kärleken och den älskade i *Den nya skapelsen*. Någon påverkan behöver man dock icke antaga. C.

234 *blomstergården* jfr komm. till D I 36, v. 24 och SN I v. 29.

236 i hs. Den fråga som Kallinikos här ställer om han skall bli förbannad för dessa minnen från Nyktosdalen har R. med allt skäl låtit utgå. Genom att i stället insätta en koncentrerad form av hs 183 ff. skapar han förutsättningen för Chrysanthos' sammanfattande slutanförande och låter detta få dess tillbörliga relief. B.

244 *toma* se komm. till D I 8, v. 10.

251 *Försonarns blomsterrike*. Jfr: Herrans blomgård i v. 263. Ordet *blomsterrike* användes även av Stagnelius och kan följas tillbaka till 1700-talet. B.

252-254 *Mörkt för den, som blindt till honom stormar, — Är det klart och öppet för det öga, — Som i kärlek stilla höjts mot honom*. R. har här gjort en distinktion av likartat slag som den som förekommer i *Till författaren af »Svar till den gamle trädgårdsmästaren»* Normaluppl. VI s. 282 f., där han skiljer mellan att på en gång fly till Gud och nå honom och att allenast fly till Gud samt framhåller att människans utveckling till ett högre liv sker i likhet med växtligheten långsamt och utan språng. B.

255 *blomgård* blomsterträdgård. R. hade använt ordet 1836 i sin hyllningsdikt till lektor Borgström SS II. s. 191. Det kunde vid denna tid användas även utanför poesien. Det återkommer här i v. 263: Herrans blomgård, varmed är att jämföra uttr. »Guds blomstergård» D I 36, hs v. 24. B.

259 *Menskoblomma* se komm. till D III 10, v. 12.

264-265 *Bor blott i ditt hjerta Christi kärlek, — Blyg, ej rusig, skall du finna saligt — Hur i allt Han skymtar fram*. Tideström, R. som estetiker s. 531 framhåller att den polemiska udden i »blyg, ej rusig» icke kan vara riktad mot pietisterna, som ej upplevde Kristi immanens; T. anser, att R. möjligen kan ha syftat på Novalis' extatiska Kristusupplevelse, något som dock förefaller rätt osannolikt. C.

265 *Blyg, ej rusig*. Troligt är att samma distinktion här gör sig gällande som i v. 252-254. Användningen av *rusig* kan jämföras med ordets användning i *Kung Fjalar* II v. 123 f.: Fågeln jublar, och rusig — Mellan hällarne bäcken flyr. Det får beteckna det blinda framstormandet varom R. talat i v. 252 och varemot han vänder sig. B.

268-269 [hur] *lifvets sorl och hvimmel — Af hans milda stämman genom ljudes* [hur] hans milda stämman ljuder genom livets sorl och vimmel. B.